

BIBLIAI NEVEK ÉS FOGALMAK

AB. Az izráelita év ötödik hónapja (4Móz 33,38).

ABADDON (pusztulás, megsemmisítés, bukás; pusztító, tönkrevető; mélység, pusztulás helye). Jób 31,12-ben azt jelenti: »megemészteni«; Jób 26,6; Péld 15,11; 27,20-ban »a halottak országa«; Jób 28,22-ben »halál« a jelentése; a Jel 9,11-ben görögül: »Apollion« az angyal neve, aki a pokol mélysége felett uralkodik.

ABANA (köves, sziklás szilárd alap). Folyó Damaszkuszban (2Kir 5,12).

ABAGTA (Isten adta, boldog, jómódú; szépalakú). Ahasvérus (2) király udvarmestere (Esz 1,10).

ABARIM (egy folyón vagy völgyön túli; vidékek, palánkok, szegélyek; átkelő helyek, gázlók; barázdák; hegyoldalak). Vagy a Jordántól keletre eső terület, vagy a moábiták földjétől északnyugatra fekvő hegylánc (4Móz 27,12).

ABBA. Arámul: atya, édesapa. (Mk 14,36; Róm 8,15; Gal 4,6).

ABDA (Isten szolgálja, rabszolgája).
1.) Adónirám atyja (1Kir 4,6).
2.) Lévita a fogság után (Neh 11,17).

ABDÉEL (Isten szolgálja). Selémia (3) atyja (Jer 36,26).

ABDI. Rövidített alakja az »Isten szolgálja« szónak (az én szolgám, az Úr szolgálja).
1.) Lévita, Etán nagyapja (1Krán 6,44).
2.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,26).

ABDIÁS (Jahve szolgálja, tisztelője, imádója).
1.) Aháb (1) udvarmestere, aki Jézabel üldözése előtt 100 prófétatanítványt elrejtett (1Kir 18,3–16).
2.) Pap, aki Nehemiással megpecsételte a szövetséget (Neh 10,5).
3.) Próféta, a hasonló nevű könyv szerzője (Abd 1).

ABDIÁS KÖNYVE Ún. kis próféta; témája Edom pusztulása, amely emberemlékezet óta Izráel ellensége volt; a könyv nincs keltezve, valószínűleg Kr. e. a 8. század végéről való; Aház, júdabeli király idejéből, amikor Edom és a filiszteusok szövetkeztek Izráel ellen (19. v.). *Felosztása:* 1. ítélethirdetés Edom ellen (1–14. v.) 2. Izráel helyreállítása az Úrnak napján (15–21. v.).

ABDIÉL (Isten szolgálja). Családfő Gád törzsében (1Krán 5,15).

ABDON (szolgálatkész, alázatos; szolgálat, szolgáltság).
1.) Izráel bírja (Bír 12,13–15).
2.) Sasák fia (1Krán 8,23.28).
3.) Jéhiel (7) fia (1Krán 8,30).
4.) Jósiás (1) király tisztviselője (2Krán 34,20). Egyéb helyeken: »Akbór« (2).
5.) Lévitaváros Áser törzse területén (Józs 21,30; 1Krán 6,74).

ABEDNEGÓ (Negó szolgálja, a fény szolgálja, a fénysugár szolgálja; a tűz szolgálja). Ezt a babilóniai nevet kapta »Azáriás« (16), Júda egyik fejedelmi ifja, Dániel (3) társa (Dán 1,7).

ÁB. Atya, ősatya, a teremtés ősoka, gondoskodó, tanító, tanácsadó.

ÁBEL I. (lehelet, lélegzet, semmiség, elmúlás, esendőség). Ádám és Éva második fia, akit bátyja, Kain meggyilkolt (1Móz 4).

ÁBEL II. (liget, rét, gyepek). Különböző helységnevek, amelyek termékenységük és kellemességük által tűnnek ki.

ÁBEL-BÉT-MAAKA (Maaka háza melletti liget, rét a szolgaság háza mellett; az elnyomás sirató háza). Határerődítmény Naftali földjén (2Sám 20,15). Ide menekült Séba (5) Dávid király elől (2Sám 20,14–22). Később Benhadád (1) lerombolta (1Kir 15,20), III. Tiglát-Pilnéser pedig a lakosait asszír fogságba hurcolta (2Kir 15,29). Lásd még: ÁBELMÁIM.

ÁBEL-HASSITTIM (akácliget). Helység Moábbb (4Móz 33,49). Lásd még: SITTIM.

ÁBEL-KERAMIN (szőlőskertek ligete). Ammonita falu Jordántól keletre (Bír 11,33).

ÁBELMÁIM (a vizek ligete, siratás vize). Így nevezi a 2Krón 16,4 az ÁBEL-BÉT-MAAKA erődítményt.

ÁBELMEHOLA (táncrét, körtáncliget). Valószínűleg falu a Jordán völgyében (Bír 7,22).

ÁBEL-MICRÁJIM (az egyiptomiak rétje vagy panasza, gyász, siránkozás). Helység Jordántól keletre (1Móz 50,11).

ABI (Atyám az Úr, Atyám). Ezékiás (1) király anyja (2Kir 18,2; a 2Krón 29,1 »Abijá«-nak (8) nevezi).

ABIÁSZÁF (Atyám összegyűjtött, az összegyűjtés Atyja, összegyűjtés; összegyűjtő). Elkána (2) fia (2Móz 6,24; az 1Krón 6,23-ban és 9,19-ben »Ebiásáf«-nak olvassuk).

ABIB (kalász; kalász-hónap). Az első hónap neve a fogság előtti korban (2Móz 13,4; 23,15; 34,18).

ABIDA (az én Atyám tudja, a megismerés, a tudás Atyja; megismerés). Midián fia (1Móz 25,4; 1Krón 1,33).

ABIDÁN (az én Atyám bíró, a jog, az igazságszolgáltatás Atyja; bíró, az Atya ítéle). Benjámin törzsének fejedelme (4Móz 1,11; 7,60; 10,24).

ABIÉL (Isten az Atyám, Atyám Isten; az erő, a hatalom Atyja).
1.) Kis (1) atyja, Saul (1) király nagyatyja (1Sám 9,1).
2.) Dávid hőse (1Krón 11,32).

ABIÉZER Atyám segítség, a segítség atyja; segítő).
1.) Manassé törzse egyik nemzetségének feje (Bír 6,11–24; Józs 17,2). 4Móz 26,30 »Jezer«-nek nevezi.
2.) Dávid hőse (1Krón 11,28).

ABIGAIL (az én Atyám örvendezik, Atyám az öröm, az öröm Atyja, Atyám az öröm forrása).
1.) Nábál, majd később Dávid felesége (1Sám 25,3.39–44).
2.) Dávid nővére (1Krón 2,16).

ABIHAIL (az Atyám erősség; az erősség, erő, hatalom Atyja).
1.) Lévíta, Súriel atyja (4Móz 3,35).
2.) Abisúr felesége (1Krón 2,29).
3.) Gádita férfi (1Krón 5,14).
4.) Roboám felesége (2Krón 11,18).
5.) Eszter királyné apja (Esz 2,15).

ABIHU (Atyám Ő – ti. Isten –, akinek Ő – Isten – az Atyja). Áron második fia (2Móz 6,23). Fivérével, Nádábal (1) együtt megölte őt az Úr, mert idegen tüzet vittek az Úr elé (3Móz 10).

ABIHÚD (Atyám felség, csillogás, gazdagság; a dicsőség, hírnév, gazdagság, tisztelet Atyja). Benjámín unokája (1Krón 8,3).

ABIJA (Jahve az Atyám; akinek Isten az Atyja).
1.) Hecron (1) felesége (1Krón 2,24).
2.) Benjámín (1) unokája (1Krón 7,8).
3.) Sámuel (1) próféta fia (1Sám 8,2).
4.) Áron leszármazottja (1Krón 24,10).
5.) Jeroboám fia (1Kir 14,1–18).
6.) Júda királya, Roboám fia és utóda (2Krón 12,16).
7.) Pap Nehémiás (3) idejében (Neh 10,7).
8.) Ezékiás (1) király anyja (2Krón 29,1). A 2Kir 18,2-ben: »Abi«.
9.) Pap, aki Zorobábelrel visszajött a fogságból (Neh 12,4; Lk 1,5).

ABILÉNÉ (rét, keserűség ligete, szenvedés ligete, siratóhely). Fejedelemség Antilibanontól keletre; Keresztelő János fellépése idején Lisániás volt a negyedes fejedelme (Lk 3,1).

ABIMÁÉL (Isten az Atyám, az én Atyám Isten; egy atya Istentől). Joktán fia vagy leszármazottja (1Móz 10,28).

ABIMÉLEK (király az apám, egy király apja; atya-király; valamennyi filiszteus király közös címe).

1.) Gérár, filiszteus város királya (1Móz 21,22–24).
2.) Gérár egy másik királya (1Móz 26).
3.) Gedeon fia egyik ágyasától (Bír 8,31).
4.) A Zsolt 34,1-ben szereplő filiszteus király.
5.) Pap Dávid korában (1Krón 18,16).

ABINÁDÁB (Atyám bőkezű, nemes; nemesek Atyja, a bőkezűség Atyja; az Atya önként, szívből ajándékoz).

1.) Lévíta, akinek házában egy ideig a szövetség ládáját őrizték, Uzza (5) atyja (1Sám 7,1–2).
2.) Isai fia (1Sám 16,8; 17,13).
3.) Saul (1) fia (1Sám 31,2).
4.) Salamon rokona (1Kir 4,11).

ABINOÁM (Atyám jóság, a kedvesség Atyja, a jóindulat Atyja). Bárák atyja (Bír 4,6).

ABIRÁM (Atyám magasztos, a magasság Atyja, a felemeltetés Atyja; gögös).

1.) Férfi Rúben törzséből, aki fivérével, Dátánnal Mózes ellen lázadt (4Móz 16).
2.) Hiel fia (1Kir 16,34).

ABISÁG (atyám vándorolt, atyám tévelygett; a tévelygés, könnyelműség atyja; a könnyelműség birtokosnöje; könnyelmű, tévelygő nő). Sunemita nő, aki a hajlott korú Dávidot gondozta (1Kir 1,3.15; 2,17–22).

ABISÁI (Atyám ajándék; az ajándék, a jómód Atyja; a gazdagság forrása; az akarat Atyja, akaraterős). Dávid nővérének, Sérújának a fia; Asáel (1) és Jóáb (1) testvére; mindig hűséges volt Dávidhoz (1Sám 26,6–9; 2Sám 3,30; 16,9; 1Krón 18,12–13).

ABISÁLOM (Atyám békesség). »Absolon« nevének másik formája (1Kir 15,2–10).

ABISUA (Atyám üdvösség, előkelőség, jómód, szabadítás; az üdvösség, szabadítás, szerencse, biztonság Atyja).

1.) Fineás (1) fia (1Krón 6,4–5; Ezsd 7,4).
2.) Benjámínita férfi (1Krón 8,4).

ABISÚR (Atyám köfal, a köfal Atyja; a dallam Atyja; énekes). Sammai (1) fia (1Krón 2,28–29).

ABITÁL (Atyám harmat, a harmat Atyja a harmat forrása; az élet üdésege). Dávid felesége (2Sám 3,4; 1Krón 3,3).

ABITUB (Atyám a jóság, a jóság Atyja; a jó forrása vagy eredete). Benjáminita férfi (1Krón 8,11).

ABIUD (Atyám dicsőséges, az Atyám méltóság, a dicsőség, tisztesség Atyja). Zorobábel fia, Jézus Krisztus őse (Mt 1,13).

ABJÁTÁR (az Atyám bőség, a bőség, nagyszerűség, a teljesség, az erény Atyja). Ahimélek (1) főpap fia és utóda (1Sám 22,20); Dávid hűséges tanácsadója (2Sám 15,24; 17,15; 19,11); Salamon megfosztotta főpapi tisztétől, mert Adónia (1) mellé állt (1Kir 2,26.35).

ABLAK. Palesztinában az ablaknyílások nagyon keskenyek, és magasan voltak a falban, többnyire ráccsal ellátva (Bír 5,28; 2Kir 1,2; Péld 7,6).

ÁBNER (az Atyám szövétnek; a világosság Atyja). Saul (1) unokatestvére és hadvezére (1Sám 14,50). Saul halála után Ábner Isbósetet tette Izráel királyává (2Sám 2,8–9). Később Dávid mellé állt, Jóáb azonban megölte (2Sám 3,26–30).

ÁBRAHÁM (sokaság Atyja). Táré fia és Sém leszármazottja, akit az Úr kihívott a káldeabeli Úr városából, és Izráel népének ősatyjává tett (1Móz 12,1–6). Először unokaöccsével, Lóttal és Táréval, atyjával együtt a mezopotámiai Háránba (3) vándorolt. Atyja halála után Kánaánba (2) ment, majd rövid sikembeli (3) tartózkodás után Bételt (1) és a déli földet, Egyiptomot kereste fel (Negev). Éhínség kényszerítette őt erre. Később visszatért Hebronba (1). Abban a reményben, hogy így ajándékozza meg őt az Úr a megígért fiú-utóddal, egyiptomi szolgálóját, Hágárt ágyasává tette, aki Izmaél (1) szülte neki (1Móz 16). Később felesége, Sára Izsákot szülte, az ígért örökösét (1Móz 15,4). 175 éves korában halt meg, Hebronban (1) temették el, Makpelá barlangjában (1Móz 25,7–10).

ÁBRAHÁM KEBELE. A halál utáni áldás egyik képe (Lk 16,22–23).

ABRAK. Gabonamag vagy széna, amellyel a barmokat etetik; pl. lovakat vagy tevéket (1Móz 24,25–26; 42,27; Bír 19,19.21).

ÁBRÁM (magasztos Atya, a magasság Atyja). Lásd: ÁBRÁM (magasztos Atya, a magasság Atyja). Lásd: ÁBRAHÁM.

ABRONA (átmenet, part). Izráel egyik szálláshelye a pusztai vándorlás során (4Móz 33,34–35).

ABSÁI. Lásd: ABISÁI.

ABSOLON (az Atyám békesség; a békesség, a barátság Atyja). Dávid harmadik fia, aki fellázadt atyja ellen, amiért is végül életével kellett fizetnie. Fivére, Amnon (1) megerőszkolta hűgát, Támárt (2), efőlötti haragjában orvul megölette Amnont és külföldre menekült (2Sám 13,22–39). Dávid később hazahívta, de nem volt hajlandó személyesen fogadni őt. Absolon magát kiáltotta ki a trón örökösévé, és felkelést szervezett, de csatát vesztett, és Dávid hadvezére, Jóáb megölte (2Sám 18,6–17). Dávid mélyen meggyászolta fia halálát. Absolon szép férfi volt, a nép kedvelte; sikerült neki Júda nagy részét megnyerni a maga számára.

ACHÁT. Lásd: ÁSVÁNYOK.

ACMÓN (ASMÓN) (erős, szilárd; csontok; vár). Város Kánaán déli határán (4Móz 34,4–5).

ÁCS. Lásd: MESTERSÉGEK.

ÁDA (ADÁ) ékszer, szépség, tetszés, szórakozás; a felékesített; reggel).
1.) Lámek (1) felesége (»Háda«: 1Móz 4,19–20.23).
2.) Ézsau felesége (1Móz 36,2.4.10.12.16).

ADADA (ünnepe; idő (tartam); határ). Város Júdában (Józs 15,22).

ADÁJA (az Úr felékesítette; az Úr szépség, ékszer, dísz; dicsőség).
1.) Boskátból való férfi, Jósiás (1) király nagyapja (2Kir 22,1).
2.) Lévíta (1Krón 6,41).

- 3.) Simhi (Simei) (8) fia (1Krón 8,21).
 4.) Pap a fogság után (1Krón 9,12).
 5.) Maaséja (2) atyja (2Krón 23,1).
 6.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,29).
 7.) Egy másik férfi, aki ugyanezt tette (Ezsd 10,39).
 8.) Júda leszármazottja (Neh 11,5).
 9.) Pap a babilóniai fogság után (Neh 11,12).

ADÁLIA (Jahve igazságossága; az igaz, az őszinte). Hámán fia, akit megöltek (Esz 9,8).

ÁDÁM I. (a (vörös) földből való ember; a vörös). Az első ember. Isten a saját képére teremtette (1Móz 1,27), az Éden (1) kertjébe helyezte és úrrá tette az egész állatvilág fölött. Mivel azonban feleségével együtt engedetlenek voltak Isten parancsa iránt, kiűzettek az Éden kertjéből. Pál annak az egy embernek mondja őt, aki által a bűn és a halál a világba jött (Róm 5,12–21).

ÁDÁM II. (vörös, készített). Város a Jordán völgyében, amelynek közvetlen közelében az izráeliták beléptek az ígért földjére (Józs 3,16).

ADÁMA (termőtalaj, vörös talaj; szántóföld). Város Naftaliban, a Genezáret-tótól nyugatra (Józs 19,36).

ADÁMI-NEKEB (mélyút (szurdok) földje, földomlásos terület, mélyföld). Naftali területének északnyugati határán fekvő város (Józs 19,33), pontos helye ismeretlen.

ADÁR (teljesség, dicsőség, érték; előkelő). Város Júda déli határán (Józs 15,3). A 4Móz 34,4-ben; »Hacar-Adár«. Lásd még: ÉDER (1).

ADBEÉL (sóvárgás Isten után, Isten csodája; Isten ujjá). Izmáel fia (1Móz 25,13; 1Krón 1,29).

ADDÁN (uralom, alap; erős). Város Babilóniában (Ezsd 2,59; Neh 7,61).

ADDÁR (szerű). Benjámin (1) unokája (1Krón 8,3).

ADDI (ékszer, öregkor). József (9) őse (Lk 3,28).

ADER. Lásd: ÉDER (3).

ADIEL (ékességem vagy ékszerem az Isten).

- 1.) Főember Simeon (2) törzsében (1Krón 4,36).
 2.) Pap (1Krón 9,12).
 3.) Azmávet (3) apja (1Krón 27,25).

ADIN (lágy, kedves, finom; ékszer).

- 1.) Nemzetségfő, akinek leszármazottai részben Zorobábelrel, részben Ezsdrással visszatértek a babilóniai fogságból (Ezsd 2,15; 8,6).
 2.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,16).

ADITAIM (kettős ékesség, két út; kettős bejárat). Város Júdában (Józs 15,36).

ADLAI (Jahve igazságossága, az Igaz). Sáfát (3) apja (1Krón 27,29).

ADMÁ (értelmezése mint: »Adáma«). Város amely Sodomával és Gomorával együtt elpusztult (1Móz 14,2.8; 19,24–28; 5Móz 29,23).

ADMATA (meg nem fékezett, le nem győzött; a föld férfija; vörhenyes). Perzsia és Média egyik fejedelme (Esz 1,14).

ADNA (gyönyörűség, kedvesség; öröm Istenben; lágyág, finomság).

- 1.) Pahat-Moáb fia (Ezsd 10,30).
 2.) Papi előljáró Jójada (3) főpap idejében (Neh 12,15).
 3.) Férfi Manassé törzséből, aki Siklagnál csatlakozott Dávidhoz (1Krón 12,20).
 4.) Jósáfát (4) hadseregének egyik vezére (2Krón 17,14).

ADÓK (VÁM). Fizetési kötelezettség világi vagy egyházi hatóság részére, annak rendelkezése alapján, mégpedig egyes személyek vagy azok vagyona után; a pusztai vándorlás kezdetén az izráeliták nem fizettek adót; a teokrácia (Isten királysága) idején minden személy egy fél siklust fizetett a szent sátor és az istentiszteletek fenntartására (2Móz 30,13; 38,25–26); a királyok súlyos adókat vetettek ki alattvalóikra, úgyhogy Salamon halála után tíz törzs fellázadt (1Kir 12); a Ptolemaiosok, Seleukidák és rómaiak az adószedést bérbe adták adószedőknek (vámszedőknek) (Mt 17,24; 22,17). Máté adószedő, ill. vámszedő volt, de elhagyta mesterségét, hogy Jézust teljesen követhesse. A kegyes zsidók rendkívüli módon gyűlölték a vámszedőket; mesterségüket becstelenségnek tartották (Mt 9,9–13; Lk 19,7).

ADÓNIA (uram Jahve; akinek az ura Jahve).
1.) Dávid fia, aki hiába kísérelte meg az uralmat magához ragadni (1Kir 1,5–2,25).
2.) Lévíta Jósafát (4) idejében (2Krón 17,8).
3.) Zsidó férfi a fogság után (Neh 10,16).

ADONIBÉZEK (Bézek ura, a villám ura). Bézek (1) királya, akit elfogtak és megcsönkítettak (Bír 1,5–7).

ADÓNIKÁM (az én Uram felkel, az Úr megáll; az ellenség Ura.) Őse az egyik családnak, amely Zorobábelrel együtt tért vissza a babiloni fogságból (Ezsd 2,13).

ADÓNIRÁM (a magasság Ura, Uram felemeltetett, – fenséges; magas tisztség). Dávid, Salamon és Roboám magasrangú tisztviselője. »Adórám«-nak is nevezik (2Sám 20,24; 1Kir 4,6; 12,18; 2Krón 10,18).

ADONISÉDEK (az igazságosság Ura, Uram az igazságosság). Emoreus férfi, Jeruzsálem királya; Józsué a Gibeon melletti csatában négy másik királlyal együtt legyőzte őt és megölte (Józs 10,1–27).

ADORÁIM (két domb, kettős tisztesség, dicsőséges domb). Erődítmény Júdában (2Krón 11,9).

ADÓRÁM. Lásd: ADÓNIRÁM.

ADÓSSÁG. Pénzösszeg vagy kötelezettség, amellyel tartozik az ember. Mózes törvénye szerint zsidó a zsidónak nem adhatott kölcsönt kamatra (2Móz 22,25); a szegényeket külön törvény védte az uzsorásoktól (2Móz 22,25–27). A fizetésektelen adóستól el lehetett venni tulajdonát, családjának, sőt önmagának is a szabadságát (3Móz 25,25–41); börtönbe is lehetett vetni (Mt 18,21–35).

ADRAMÉLEK (Adár király; a király tisztessége, dicsősége; nagy király, dicsőséges király, Molok király).

1.) Adar isten neve. Ezt a istent a sefárvaimbeliek hozták magukkal Asszíriából (2Kir 17,31).
2.) Sénahéríb (Szanhéríb) fia, aki megölte atyját (2Kir 19,37; Ézs 37,38).

ADRAMITTUM. Kisázsiai kikötőváros Misia tartományban, az »Ázsia« nevű római tartomány északi részében (Csel 27,2).

ADRIA (vagy Adriai-tenger) (népességben gazdag). A Földközi-tenger egyik része, melynek határa nyugaton Itália, Szicília és Málta, keleten pedig Dalmácia, Macedónia és Akhája volt (Csel 27,27).

ADRIEL. Lásd: HADRIEL.

ADULLÁM (a nép igazságossága; visszalépés, menekülés; pihenőhely). Júda északi, dombos vidékének egyik városa; Dávid a város melletti számos barlang egyikében rejtőzött el (1Sám 22,1).

ADUMMIM (magaslat a vörös földön; a vörösök, vörös emelkedő). Hágó a Jeruzsálemből Jerikóba vezető úton (Józs 15,7; 18,17).

AFARSAKEUSOK (alacsonyabb rangú parancsnok; turbán-viselő). Néptörzs, amelyet Izraelnek Samáriából való elhurcolása után telepítettek be oda. Dárius királynál tiltakozást

jelentettek be a jeruzsálemi templom újjáépítése ellen (Ezsd 5,6; 6,6).

AFÁRSATAKEUSOK. Talán az afarsakeusokkal azonosak. Samária lakói, akik tiltakoztak a templom újjáépítése ellen; és megkísérelték a munkát megakadályozni (Ezsd 4,9).

AFÉK (erődítmény, vár; patakmeder).
1.) Város Bejrúttól északkeletre (Józs 13,4).
2.) Áser törzsi birtokának egyik városa (Józs 19,30); a Bír 1,31 »Afik«-nak nevezi.
3.) Város Sáron síkságán (Józs 12,18).
4.) Város Jezréel (5) síkságán (1Sám 4,1; 29,1).

AFÉKA erődítmény, vár). Város Júdában (Józs 15,53).

AFIÁH (küzdő, ziháló; felüdített; felfújt; elnyomott). Saul király öse (1Sám 9,1).

AFIK (erődítmény, vár). Lásd: AFÉK (2).

AGABUS (a szeretett, szenvedélyes szerelem). Jeruzsálemben élő próféta, aki világméretű éhínséget hirdetett meg (Csel 11,27–30), Pálnak pedig megjövendölte, hogy Jeruzsálemben elfogják (Csel 21,10–11).

AGÁG (égni; heves, harcias, tüzes; magas; fejedelem, hatalmas, óriás).
1.) Amálek királya (4Móz 24,7).
2.) Amálek egy másik királya, akit Saul király megkímélt, holott meg kellett volna ölnie (1Sám 15,7–9). Sámuel darabokra vágta (1Sám 15,32–33).

AGÁGBELI (AGÁGI). Hámán mellékneve (Eszk 3,1.10; 8,5).

AGAPÉ = szeretet, szeretetvendégség. A szeretetvendégséget követte rendszerint az Úrvacsora (1Kor 11,20–34).

AGÉ (menekülő). Sammának (4), Dávid hősének az apja (2Sám 23,11).

AGGEUS (ünnepi, az ünnepelt). Izrael prófétája Kr. e. 520 körül; életéről keveset tudunk; Zakariás (17) próféta és Darius Hystapes kortársa. *Könyvének felosztása:* 1. elhívás és bátorítás a templom építésére (1); 2. a messiási reménység (2).

AGRAPHA (görögül: »le nem írt«). Jézus olyan szavai, amelyek nem találhatók a négy kánonbeli evangéliumban. Megkülönböztetünk valódi, biblikus és nem valódi, apokrif agraphákat. Valódiak Jézusnak az ÚSZ-i levelekben feljegyzett kijelentései. Az ezeken felül Jézus szavainak tartott kijelentések legnagyobb része nyilvánvalóan hamis. Ilyeneket találunk korai keresztyén szerzőknél, papírusokban és apokrif evangéliumokban.

AGRIPPA. Lásd: I. és II. HERÓDES AGRIPPA [HERÓDES (5) és (6)].

AGUR (gyűjtő, az összegyűjtött; egy gyülekezet tagja; napszámos; aprópénz). A Péld 30. szerzője.

ÁGY. Az ókorban a szegények rendszerint a puszta földön háltak, amikor is felső ruhájuk egyszersmind derékaljul és takaróul szolgált. Olykor szőnyeg vagy gyékény volt a fekhelyük. Az ágyakat már korán ismerték (5Móz 3,11); a gazdagoknak művészi kivitelű ágyaik voltak (Ám 6,4; Eszk 1,6).

AGYAG. Az ókorban általánosan használt anyag téglák, habarcs, edények, és számos országban feliratos táblák készítésére.

AGYAGEDÉNY, CSERÉPEDÉNY. A Biblia országaiban a legrégebben használt edényfajtákhoz tartozik; azt a földet, ahol agyagot találtak, fazekas mezejének hívták (Mt 27,7); a nedves agyagot kézzel formálták a forgó fazekaskorongon, amelyet a mester a lábával hajtott, vagy pedig az inasa forgatott (Jer 18,3–6); azután az edényt megszáritották és kemencében kiégették. Sokféle dolgot készítettek agyagból: tálakat, medencéket, csészéket, főzőedényeket, palackokat és különféle korsókat; lámpákat, tűzhelyeket és szenes serpenyőket; evőeszközöket; a régészek ezrével

tárták fel az ilyen mindennapos használati tárgyakat; pontosan kikutatták az agyagedények alakjának és mintáinak történelmi fejlődését, úgyhogy a szakértők meglehetősen pontossággal meg tudják állapítani a lelet korát és keletkezési helyét.

AGYAGTÁBLÁK. Lágy agyagból készítették, és íróvesszővel ékalakú betűket véstek beléjük; azután a táblákat kemencében vagy a napon kiszáritották. Különböző alakúakat készítettek, és gyakran agyagedényben tárolták. Nagy számban kerültek elő a közel-keleti ásatásoknál. A legrégebbiek Kr. e. 3000 körüli időből származnak.

ÁGYAS (MELLÉKFELESÉG). Asszony, aki ugyan a törvény szerint házastársa valamely férfinak, de alacsonyabb rangú, mint a rendes felesége (1Móz 16,1kk; 22,24; Bír 8,31; 2Sám 3,7; 5,13). Mózes törvénye megengedte ezt (2Móz 21,7–11; 5Móz 21,10–14). Az ÓSZ néhány ismert személyiségének voltak ilyen »mellékfeleség«-ei: Ábrahámnak (1Móz 25,6), Jákóbnak (1Móz 35,22), Gedeonnak (Bír 8,31), Dávidnak (2Sám 5,13), Salamonnak (1Kir 11,3) és Roboámnak (2Krón 11,21).

AHÁB (az atya fivére).

1.) Omri fia, az északi ország, Izráel királya. 22 évig uralkodott, Kr. e. 873–851-ig. Politikai szempontból erőskezű uralkodó volt, de vallási téren csődöt mondott. Jézabel, a felesége, megkísérelte, hogy megsemmisítse Izráel egyistenhitét, és hogy a népre pogány bálványimádást kényszerítsen. Aháb háromszor viselt hadat Benhadád (2) szír király ellen. A harmadik ütközetben halálos sebet kapott. Isten Illés prófétát küldte, hogy fellépjen ellene (1Kir 16,28–22,40).
2.) Kólája (2) fia, hamis próféta a fogságba hurcolt nép között (Jer 29,21).

AHÁRHEL (az erődítmény falai mögött; Ráhel fivére). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,8).

AHÁSBAI (menedéket keresek Jahvénál, menedék az Úrban; a Fényességes fivére). Eliféletnek (3), Dávid hősének az apja (2Sám 23,34).

AHASTÁRI (uralomra termett; öszvérhajcsár; hírnök, futár). Ashúr és Naára fia (1Krón 4,6).

AHASVÉRUS (ASVÉRUS) (a birodalom szeme, nagykirály, oroszlánc király, nagyfejedelem; nagyhatalmú).

1.) A méd Dárius atyja (Dán 9,1).

2.) Perzsa király, akit Eszter könyve említ. Sok minden szól amellett, hogy ő volt Xerxes, aki Kr. e. 486–465-ig uralkodott. Az Ezsd 4,6-ban előforduló Ahasvérus név nagy valószínűség szerint szintén Xerxest jelöli, bár egyesek Kambyssessel, Círus fiával tartják azonosnak.

AHÁVA (folyam). Helység és folyó Babilóniában (Ezsd 8,15.21).

AHÁZ (szilárdan megtartják, Ő (az Úr) megragadta; Ő tartja; megragadó, birtokos).

1.) Júda királya; Jótám (3) fia. Kr. e. 735–715-ig uralkodott; kedvezett Júdában a bálványimádásnak, és Júda egyik legistentelenebb királya volt (2Kir 16; 2Krón 28).

2.) Jónatán (2) dédunokája (1Krón 8,34–36).

AHÁZIA (Jahve megtartotta, megragadta; az Úr birtokolja).

1.) Aháb (1) és Jézabel fia; Izráel királya; Kr. e. 851–850-ig uralkodott. Szüleihez hasonlóan ő is bálványimádó volt (1Kir 22,51–53; 2Kir 1,1–16).

2.) Jórám (5) és Atália (1) fia; a déli országrész, Júda királya; mindössze egy évig uralkodott (Kr. e. 843.) (2Krón 22,2). Aháb házának minden bálványimádó szokását üzte (2Krón 22,5–20). Teljes neve: »Joáház« (3).

AHER (a második, egy másik, következő; aki mögötte van, aki visszamaradt). Benjáminita férfi (1Krón 7,12).

AHI (fivérem Jahve, testvéries).

1.) Családfő Gád törzsében (1Krón 5,15).

2.) Férfi Áser törzséből (1Krón 7,34).

AHIÁM (az anya fivére). Sákár (1) fia, Dávid hőse (2Sám 23,33; 1Krón 11,35).

AHIÁN (testvéri(es)). Férfi Manassé törzséből (1Krón 7,19).

AHIÉZER (a segítség fivére, segítőkész).
1.) Dán törzsének fejedelme a pusztai vándorlás idején (4Móz 1,12; 2,25; 7,66).
2.) Benjáminita férfi, aki Siklágban Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,3).

AHIHUD (fivérem dicsőséges; fivérem titok, rejtély, titokzatos; az egyesülés testvére; a fivérem dicséret; a hírnév fivére).
1.) Áser törzsének fejedelme az ígélet földje felosztásakor (4Móz 34,27).
2.) Benjáminita, Ehud (1) fia (1Krón 8,7).

AHIJA (Jahve fivére; az Úr fivére vagy barátja).
1.) Jérahmél (1) fia és Káleb (2) fivére (1Krón 2,25).
2.) Benjámín leszarmazottja (1Krón 8,7).
3.) Pap Silóban, Saul idejében (1Sám 14,3).
4.) Dávid hőse (1Krón 11,36).
5.) Lévita Dávid uralkodása idején (1Krón 26,20).
6.) Salamon írnoka (1Kir 4,3).
7.) Silói próféta, aki megjövendölte I. Jeroboámnak, hogy király lesz (1Kir 11,29–39), Jeroboám feleségének pedig, hogy fia meg fog halni (1Kir 14,1–16).
8.) Baásának, Izráel királyának apja (1Kir 15,27).
9.) Fõember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,26).

AHIKÁM (fivérem felmagasztaltatott, fivérem felkelt (fellázadt); a segítség fivére). Sáfánnak, Jósiás (1) írnokának a fia (2Kir 22,12; 25,22; Jer 40,5).

AHILUD (megszületett a fivérem, a megszületett fivére; nemzett, megszületett fiútestvér).
1.) Jósafát (2) atyja (2Sám 8,16; 20,24).
2.) Bahana (1) atyja (1Kir 4,12).

AHIMAÁS (fivérem a harag, a harag fivére; a haragos; a hatalom fivére).
1.) Saul (1) király apósa (1Sám 14,50).
2.) Sádok (1) főpap fia; hírvivője volt Dávidnak Absolon lázadása idején (2Sám 15,24–27; 17,15–22).
3.) Salamon tisztartója (1Kir 4,15).

AHIMÁN (fivérem ajándék, a szerencse fivére, az ajándék fivére; rokonság, sógorság).
1.) Férfi az anákok (óriások) nemzetségéből (4Móz 13,23).
2.) Lévita ajtónálló a fogság után (1Krón 9,17).

AHIMÉLEK (a fivérem király, a király fivére, a király rokona).
1.) Főpap Saul (1) idejében; Saul parancsára megölték, mert segített Dávidon (1Sám 21–22).
2.) Abjátár fia (2Sám 8,17).
3.) Hitteus férfi, Dávid társa bujdosása idején (1Sám 26,6).

AHIMOT (a halál fivére; rokonság, sógorság). Lévita, Elkána (2) fia (1Krón 6,25).

AHINÁDÁB (fivérem adakozó, nemes, a nemesek bátyja, a becsületesség, a bőkezűség fivére). Salamon tisztartója (1Kir 4,14).

AHINÓÁM (a kedvesség, nyájasság fivére; akinek a fivére kedvesség; kedves, kellemes, nyájas nő).

1.) Saul (1) király felesége (1Sám 14,50).
2.) Dávid felesége (1Sám 25,43; 27,3).

AHIO (testvéries, testvériség; Jahve fivér).
1.) Abinádáb (1) fia. Segített a frigyládát Jeruzsálembé vinni (2Sám 6,1–11).
2.) Benjáminita férfi (1Krón 8,14).
3.) Férfi Gibeonból (1Krón 8,31; 9,37).

AHIRA (fivérem haragos, a harag fivére; a gonosz, a baj, a szerencsétlenség fivére vagy barátja). A pusztai vándorlás alatt Naftali törzsének fejedelme (4Móz 1,15; 2,29; 7,78).

AHIRÁM (fivérem felmagasztalt; a magasság, a büszkeség fivére). Benjámin (1) fia (4Móz 26,38).

AHISAHÁR (a hajnalpír fivére; a fivérem hajnalpír [reménység]). Benjámin (1) leszármazottja (1Krón 7,10).

AHISÁR (fivérem énekel, az énekes fivére; az igazságosság, a derekasság fivére). Királyi tisztviselő (udvarbíró) Salamon palotájában (1Kir 4,6).

AHISZÁMÁK (fivérem támaszkodik, a támaszkodás, segítség fivére; a segítő). Férfi Dán törzséből (2Móz 31,6; 35,34).

AHITÓB (a fivérem jóságos, a jóság fivére vagy barátja, jó testvér).
1.) Ikábód fivére és Fineás (2) fia; Éli (1) főpap unokája (1Sám 14,3).
2.) Sádok (1) főpap apja (2Sám 8,17).
3.) Egy másik Sádok nevű férfi apja. Hogy ez az 1Krón 6,11–12-ben említett férfi azonos-e a (2) alattival, az bizonytalan.

AHITÓFEL (a bolondság fivére, a fivérem bolondság; a színlelés fivére). Dávid egyik tanácsadója, aki később Absolon társa lett az összeesküvésben. Mikor Absolon nem fogadta meg a tanácsát, hogy azonnal induljon Dávid üldözésére, hazament és felakasztotta magát (2Sám 17,1–23).

AHLÁB (kövér, termékeny hely, a kövérség testvére). Helység Áser törzsi birtokán (Bír 1,31).

AHLAI (ó, bárcsak...; ékszerekben gazdag).
1.) Dávid hősenek, Zabádnak (7) apja (1Krón 11,41).
2.) Sésán leánya, akit apja az egyik rabszolgájához adott férjhez (1Krón 2,31–35).

AHMÉTA (lovak helye, lovak pihenője; lovakban gazdag ország). A régi Ekbatána, ma Hamadan, Média fővárosa (Ezsd 6,2). Lásd még: EKBATÁNA.

AHÓAH (testvéri(es), testvériség). Béla (4) fia, Benjámin (1) unokája (1Krón 8,4).

AHOLIÁB (az atya sátra). Férfi, aki részt vett a szent sátor építésében (2Móz 31,6; 35,34).

AHRÁH (egy fivér után, a fivért követve). Benjámin (1) fia (1Krón 8,1).

AHUMÁI (a víz fivére vagy barátja; aki víz mellett lakik). Júda leszármazottja (1Krón 4,2).

AHUZÁM (birtokos, birtok). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,6).

AHUZZÁT (birtok). Abimélek (2) barátja, aki Beérsebánál békeszerződést kötött Izsákkal (1Móz 26,23–33).

AHZAI (védelmezőm; Jah (az Úr) megragadta, vagy szilárdan tartotta). Pap Nehémiás (3) korában (Neh 11,13).

AI (HÁI) (kőhalom; romok). Város Bételtől (1) keletre, ahol Ábrahám, az ígélet földjére való megérkezése után először ütötte fel sátrát (1Móz 12,8). Ezenkívül a második város, amelyet Józsué, Kánaán földjének elfoglalása során Izrael népével bevett (Józs 7–8). Neh 11,31-ben: »Aja«; Ézs 10,28-ban: »Ajját«.

AIN (forrás, szem).
1.) Határhelység az ígélet földje keleti határán (4Móz 34,11).
2.) Helység Júda déli részén (Józs 15,32).

AIN FEKSKA. Oázis a Holt-tenger nyugati partján, Kirbet Qumrantól délre. 1947 nyarán itt talált egy beduin egy barlangban hét ősi héber irattekercset bőrből, köztük az idáig ismert legrégebb Ézsaiás-kéziratot.

AIN KAREM. Héber kifejezés, jelentése: »Engedi szőlőhegyei« (Én 1,14).

AJA

(héja).

- 1.) Hóreus férfi (1Móz 36,24; 1Krón 1,40).
- 2.) Rizpának, Saul (1) ágyasának apja (2Sám 3,7; 21,8.10–11).
- 3.) »Ai« város egyik neve (Neh 11,31).

AJÁNDÉK. Erre a fogalomra a Bibliának tiznél több szava van: »eskár« – jutalom (Zsolt 72,10); »minha« – áldozati ajándék egy feljebbvalónak (Bír 3,15); »mattán« ajándék, amellyel valakinek a jóindulatát akarják elnyerni (1Móz 34,12), vagy a hódolat kifejezője (Zsolt 68,30); »mattená« és »mattaná« – áldozati ajándék (1Móz 25,6; Dán 2,6); »sóhád« – megvesztegetés (5Móz 16,19). Az ÚSZ-ben »dosis« és »doron« mindaz, amit adnak (Lk 21,1; Jak 1,17); »doma« – ajándék (Mt 7,11); »kariz« vagy »karizma« – különleges adottság vagy képesség (Róm 1,11; 1Tim 4,14).

AJJÁLON

(szarvasliget;

vadban

gazdag

vidék).

- 1.) Város Dán törzsének birtokán (Józs 19,42).
- 2.) Helység Zebulon birtokán, ahol Elon (3) bírót eltemették (Bír 12,12).

AJJÁT. Ai város neve nőnemű alakban (Ézs 10,28).

AJTÓ. Az ÚSZ-ben gyakran átvitt értelemben használatos; igen gyakran magára Krisztusra alkalmazva (Jn 10,1.2.7; Jel 3,20); jelenti az Isten által nyújtott alkalmat is (Mt 25,10; Csel 14,27; 1Kor 16,9); valamint szabadságot és teljhatalmat (Kol 4,3).

AJTÓFÉLFA. Az ajtó része (1Kir 6,33).

AJTÓNÁLLÓ. Középületek, templomok, megerősített városok ajtainak és kapuinak őre (2Kir 7,10; 1Krón 23,5; Zsolt 84,11; Ezsd 7,24; Mk 13,34).

AJTÓSAROK. Ajtók és ablakok forgó szerkezete, mely lehetővé teszi azok mozgatását, nyitását és csukását (1Kir 7,50). Gyakran használatos átvitt értelemben valami nagyon fontos dolog megjelölésére.

AKABAI-ÖBÖL. A Vörös-tenger keleti nyúlványa. Itt volt Salamon király tengeri kikötője (1Kir 9,26).

ÁKÁN (szerencsétlenség, megszorító; békétlenséget, nehézséget okozó, összezavaró). Izráelita férfi, aki elvett magának a Jerikóban zsákmányolt, és teljesen az Úrnak szentelt kincsekből. Emiatt szenvedtek vereséget az izráeliták Ai városánál. Amikor Ákán bűnét sorsvetés útján kiderítették, egész családjával együtt megkövezték (Józs 7,1–26); az 1Krón 2,7-ben: »Ákár«.

ÁKÁR (megszomorító, szerencsétlen, szomorúság, baj). »Ákán« neve az 1Krón 2,7-ben.

AKASZTÁS. Az ÓSZ-ben ritkán alkalmazott kivégzési mód. Ha valakit felakasztottak – kivéve 2Sám 17,23 és Mt 27,5-öt, ahol öngyilkosságokról van szó – az csak azután történt, miután az illetőt már más módon kivégezték; a felakasztás a holttest meggyalázására szolgált (1Móz 40,19.22; 5Móz 21,22).

AKBÁN (megértő testvér, belátó; haragos). Férfi Júda törzséből (1Krón 2,29).

AKBÓR

(egér).

- 1.) Edomita király apja (1Móz 36,38–39; 1Krón 1,49).
- 2.) Jósiás (1) király követe (2Kir 22,12.14). A 2Krón 34,20-ban: »Abdon« (4).

AKELDAMA (vérmező). Az a földdarab, amelyet Júdás Jézus tartózkodási helyének elárulásáért kapott pénzén vettek (Csel 1,18–19). A földdarab azért nyerte ezt a nevet, mert vérdíjon vásárolták, és mert itt ért Júdás élete gyászos véget (Mt 27,7).

AKHAIKUS (akhájabeli férfi, gyászoló). Korintusi férfi, aki Pált Efézusban meglátogatta (1Kor 16,17–19).

AKHÁJA (gyászhely, gyász, fájdalom, szorongás). Római tartomány, amely magában foglalja

Görögország egész déli részét, északon Macedónia tartománnyal határos (Csel 19,21; Róm 15,26; 2Kor 1,1; 1Tesz 1,7–8). Korintus volt Akhája fővárosa.

AKIM (fivérem ajándék). Jézus Krisztus őse (Mt 1,14).

ÁKIS (haragudni, kígyó-varázsló), Filiszteus király Gátban, akihez Dávid elmenekült Saul (1) elől (1Sám 21,10–15).

AKKÁD (vödör, vizeskorsó; vár; erődítmény). Város Észak-Babilóniában (1Móz 10,10); talán azonos a sumér »Agade«-val, amelyet I. Sargon, az akkádi sémita dinasztia megalapítója, Kr. e. 2475-ben fővárosává tett.

AKKÓ (görbület, hajlat; összenyomott; napsütötte homok). Kikötőváros Palesztinában. A Bír 1,31 említi; Csel 21,7 Ptolemaisnak nevezi, amely Tírusztól mintegy 43 km-nyire délre és a Kármel hegyétől 13 km-nyire északra feküdt.

AKKUB

(csalárd).

1.) Eljohénai (7) fia (1Krón 3,24).

2.) Ajtónálló lévita (1Krón 9,17).

3.) Lévíta, aki a törvényt magyarázza (Neh 8,7).

4.) Nétineus (templomszolga) családfő, akinek leszármazottai Zorobábelrel tértek vissza a fogságból (Ezsd 2,45).

AKOL. Körülkerített hely a szabadban tanyázó juhok védelmére, kivált éjszaka (4Móz 32,16; Bír 5,16; 1Sám 24,4).

AKOR (szomorító, szerencsétlen, bánat, nyugtalanság, nyomorúság). A völgy neve, amelyben Ákánt megkövezték (Józs 7,24–26; Hós 2,14).

AKRABBIM (Skorpió-magaslat). Hágó a Holt-tenger déli vége és Cin pusztája között (Józs 15,3).

AKROPOLIS. Felső, magasabban fekvő városrész; görög városok fellegvára vagy várrészlete; kiváltképpen Athén magas, sziklás előhegysége, Ott voltak a város kincseskamrái és a legszebb templomok.

AKROSZTIHON. Művészi irodalmi forma, amelynél a versek vagy versszakok első betűi vagy egy szót képeznek, vagy ABC-sorrendben következnek egymásután. Kimagasló példa erre a 119. Zsoltár, amelynek 22 egymást követő szakasza, melyek mindegyike 8–8 azonos kezdőbetűjű versből áll, ezek pedig a héber ABC-t adják ki. A bibliafordításokban ez a művészi forma természetesen nem tartható meg.

AKSÁF (varázslat, mágikus, feláldozott). Város Áser törzsének területén, amelyet Józsué elfoglalt (Józs 11,1; 12,20; 19,25).

AKSZA (lábperc, lábkarika). Káleb (1) leánya, akit unokatestvéréhez, Otniélhez adtak feleségül. Annak az ígéretnek a teljesítése, hogy ahhoz a férfihez adják, aki elfoglalja Kirját-Széfert (Józs 15,16–19; Bír 1,12–15).

AKVILA (sas). Zsidókeresztyén férfi; mestersége szerint sátokezdő, aki feleségével, Priscillával együtt Pál munkatársa volt Korintusban; segítségére volt továbbá Apollónak és még sokaknak (Csel 18,2.18.26; Róm 16,3–4; 1Kor 16,19; 2Tim 4,19).

AKZIB

(csalás, hazugság, csalóka patak).

1.) Város Júdában (Józs 15,44); talán »Kezib«-bel azonos (1Móz 38,5).

2.) Helység Áser területén (Bír 1,31; Józs 19,29).

ALABÁSTROM. Cseppkőből való kalcium-karbonát; az ókorban vázákat, parfüm- és kenettartókat készítettek belőle (Mt 26,7).

ALAMIZSNA. Az ínség enyhítésére szolgáló ajándék. Mind az ÓSZ, mind az ÚSZ felhív, hogy

a szegényekről emlékezzünk meg; a farizeusoknál törvényileg előírták az alamiznaosztást (3Móz 19,9–10; Csel 9,36).

ALAMMELEK (a király tölgyfája). Város Áser birtokán (Józs 19,26).

ALAMÓT. Héber zenei fogalom (Zsolt 46,1; 1Krón 15,20: »szûzek módjára«).

ALAPKŐ. Lásd: SZEGELETKŐ.

ALÁZAT. Büszkeségtől mentesség; szelídség, szerénység; tudatában lenni saját korlátainknak; Isten a keresztyéneknek alázatosságot parancsol (Fil 2,3–4; Róm 12,10; 1Kor 13,4–6; 1Pét 5,5–6).

ÁLDANI. Valakinek az isteni üdvöt közvetíteni, vagy valakinek az igazi boldogságáért imádkozni, amely kizárólag a Jézus Krisztussal való mély közösségben található meg. Jelenti még: valakit tisztelni, azt védelmezni és megbecsülni. Isten megáld (1Móz 1,22.28; 2,3; Zsolt 33,12; 2Kor 13,13). A legismertebb az »Ároni áldás« (4Móz 6,22–27).

ÁLDOZAT. Vallásos kultikus cselekmény valamely istenség tiszteletére, amelynél az ember a személyes tulajdonát képező tárgyat önként odaadja az istenségnek; ezt az áldozatot a szertartás során felemézték, hogy ezáltal az istenséggel jóindulatú kapcsolatba kerüljenek, vagy ezt megújítsák, illetve kifejezzék azt; hitet, bûnbánatot vagy imádást is kifejez; a fő szándék az áldozatban az, hogy az istenség jóakarátát biztosítsa; ősidők óta ismeretes (1Móz 4,4; 8,20–22; 12,7–8; 13,4.18; 15,4kk; 26,25; Jób 1,5; 42,7–9); a jeruzsálemi templom felépítése előtt az áldozatot a családfők mutatták be; a templom Kr. u. 70-ben történt lerombolása óta a zsidók nem mutattak be áldozatot; a Mózes által előírt áldozatoknál csak bizonyos állatok és szárnyasok húsát lehetett áldozatul bemutatni. A sokféle különböző áldozatra vonatkozó bibliai előírás abból a szükségből fakadt, hogy az áldozatot bemutató bûneitől megtisztuljon, vagy az istentiszteleten résztvevő személynek az a kívánsága, hogy Istennel közösségre jusson. Az áldozatok az állat- és növényvilágból kerültek ki.

Az áldozatok különböző nemei: bûnért való áldozat, tudatlanságból eredő nem szándékos vagy tévedésből esett bûnökért (3Móz 4,1–35; 6,17–23); vétekért való áldozat engesztelést és helyreállítást jelentett a nem szándékos bûnökért, hamis esküért és a felebaráttal szembeni nem megfelelő viselkedésért; az engesztelő áldozat jelképezte az Istennel való helyes, bensőséges viszonyt; sokszor kísérte az áldozatokat az étel- és italáldozat (2Móz 29,40kk); felemelt és meglóbált áldozat, amelynél az áldozati állat szegyéit és lapockáját megszentelték (2Móz 29,24–28; 3Móz 7,14); égőáldozat minden reggel és este (2Móz 29,28–42; 3Móz 1). Valamennyi ószövetségi áldozat Krisztusra, és az Ő minden emberért bemutatott végérvényes áldozatára mutat (Zsid 9,11kk).

ÁLDOZATI HÚS. Lásd: ÁLDOZAT.

ALEF. A héber ABC első betûje.

ALÉMET (betakarás, elrejtettség, rejtkehely; ifjú erdő).
1.) Béker (1) fia, Benjámín (1) unokája (1Krón 7,8).
2.) Jara fia (1Krón 9,42).

ALEXANDER. Lásd: SÁNDOR.

ALEXANDRIA. Ez az észak-egyiptomi város alapítójától, Nagy Sándortól (Alexander) kapta nevét. Főváros lett, s virágzó művelődési és kereskedelmi központ. Ezrével éltek itt zsidók. A hagyomány szerint itt keletkezett az ÓSZ görög fordítása, a »Septuaginta«.

ALFA. A görög ABC első betûje.

ALFEUS (ezer ember parancsnoka; váltó; Isten megváltoztatta; vezető, tanító).
1.) Lévi (4), a vámszedő atyja (Mk 2,14).
2.) Jakab (2) apostol atyja (Mt 10,3); valószínűleg azonos »Kleopás«-sal.

ALLEGÓRIA. Képes beszéd, mely valamely kijelentés vagy igazság pontosabb körülírására

szolgál. A kép mondanivalóját átviszi erre a kijelentésre vagy igazságra. Ismert allegória a Gal 4,24kk., ahol Pál a két asszony, Sára és Hágár alakjaiban az *ÚSZ* és az *ÓSZ* viszonyát fejezi ki.

ALLÉMET (ALMON) (védettség, rejtkehely). Papi város (1Krón 6,60; Józs 21,18).

ÁLLHATATOSSÁG. Abban az értelemben, hogy legyünk kitartóak a hitben és az imádságban, csupán az Ef 6,18-ban fordul elő, ahol az imádságról van szó; a szentek állhatatosságáról szóló tanítás szerint az Istentől újonnan született embert soha semmi nem választhatja el Isten szeretetétől (Róm 8,37–39).

ÁLLÓKÉPEK. Fából, fémből vagy kőből faragott szobrok; többnyire bálványképek (Ézs 44,9–17; 45,20; 5Móz 7,5). Nabukodonozor király titokzatos álmot látott egy óriási állóképről, melynek jelentését Dániel (3) fejtette meg. (Dán 2).

ALMA. Lásd: NÖVÉNYEK.

ALMODÁD (mérték, kiterjedés; valakit megmérnek). Joktán fia (1Móz 10,26).

ALMON. Lásd: ALLÉMET.

ALMON-DIBLATAIM (kettős elrejtettség, kettős fügekalács elrejtettsége). Izráel pusztai vándorlásának egyik állomása (4Móz 33,46–47). Lásd még: BÉT-DIPLATAIM.

ÁLNOKSÁG. Csalárd alattomos magatartás valaki rászedésére és megrontására (Dán 8,25; Mt 26,4; Csel 13,10).

ÁLOÉ. Lásd: NÖVÉNYEK.

ÁLOM. Az *ÓSZ*-ben gyakran olvashatunk arról, hogy Isten bizonyos dolgokat álmukban közöl az emberekkel (1Móz 20,3; 28,12; 37,5–11; 40,5; Dán 2,4; Mt 1,20). Egyes álmok olyan embereknek szóltak, akik nem tartoztak a választott néphez, pl. a Gэрárból való Abiméleknek (1Móz 20,3), Lábánnak (1Móz 31,24), a fáraónak (1Móz 41,1–36). Egyeseknek Isten megadta azt a képességet, hogy az álmokat meg tudják magyarázni és titkos értelmüket meg tudják fejteni; így Józsefnek (1) és Dánielnek (3) (1Móz 40,5–23; Dán 4,19–27). Az álmok félre is vezethetnek (5Móz 13,1–3).

ALON (tölgy, erős fa). Főember Simeon törzsében (1Krón 4,37).

ALÓT. Lásd: BEALÓT (2).

ALTASHÉT. Héber kifejezés. Kicsiny jel az énekes számára, mely valószínűleg a dallamra utal (Zsolt 57; 58; 59; 75). »Ne veszíts el«.

ÁLUS (emberek zajongása; oroszlánok, vadállatok táborhelye). Izráel egyik szálláshelye a pusztai vándorlás során (4Móz 33,13–14).

ALVÁS.

- 1.) Testi pihenés (Zsolt 4,9; Jn 11,13).
- 2.) A halál (1Kor 11,30; 1Tesz 4,13).
- 3.) Szellemi restség (Mt 25,5; Róm 13,11).

AMÁL (munka, fáradság, fáradságos munka; baj, vesződés; dolgosan). Az Áser törzséből való Helem fia (1Krón 7,35).

AMÁLEK (rabló nép; uralkodó nép; völgylakó). Elifáz (1) fia (1Móz 36,12).

AMÁLEKITÁK. Igen régi, rabló nomád nép, főként a Negev-sivatagban tanyáztak, Ábrahámától kezdve Ezékiás (1) király idejéig (Kr. e. 2000–700). Izráel történetében gyakran szerepel ez a nép (2Móz 17,8kk; 4Móz 14,25; 1Sám 15).

AMAM (kimagasló, gyülekezőhely). Város Júdában (Józs 15,26).

AMANA (erős szövetség; hűség, erősség; megbízható, állhatatos; állandóan folyó). Hegy Libanon mellett (Én 4,8).

AMÁRIA (Isten szólt; Jahve megígérte).
 1.) Ezsdrás (3) ősei (1Krón 6,7.11.52; Ezsd 7,3).
 2.) Lévíta, Hebron (2) második fia (1Krón 23,19).
 3.) Főpap Jósafát (4) idejében (2Krón 19,11).
 4.) Lévíta Ezékiás (1) idejében (2Krón 31,15).
 5.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,42).
 6.) Pap, aki Zorobábelrel tért vissza (Neh 12,2).
 7.) Ezékiás (2) fia, Sofóniás (2) próféta dédapja (Sof 1,1).
 8.) Pap Nehémiás (3) idejében, aki a szövetséget megpecsételte (Neh 10,3).

AMASA (teher, teherhordó; Ő (Isten) magára vette).
 1.) Absolon lázadó seregének fővezére. Később Jóáb megölte (2Sám 17,25; 20,4–12).
 2.) Hadlai fia, előljáró Efraim törzsében Péka idejében (2Krón 28,12).

AMÁSAI (Jahve hordozza; teherhordó; Isten terhe; terhes).
 1.) Dávid 30 hős vitézének vezére, aki hűségéről biztosította Dávidot (1Krón 12,18).
 2.) Pap, aki a frigyláda hazahozatalakor kürtöt fújt (1Krón 15,24).
 3.) Lévíta Ezékiás (1) király idejében (1Krón 6,35; 2Krón 29,12).

AMÁSIA (akit az Úr megerősít; Jah (az Úr) erős; Istennél az erő).
 1.) Júda királya; legalább egy éven át atyjának, Joásnak (4) társuralkodója volt; 29 évig uralkodott. Életéről főként a 2Kir 14 és 2Krón 25 tudósít. Összeesküvők gyilkolták meg.
 2.) Bétel papja II. Jeroboám alatt (Ám 7,10–17).
 3.) Férfi Simeon törzséből (1Krón 4,34).
 4.) Lévíta Dávid idején (1Krón 6,45).
 5.) Jósafát (4) seregének egyik vezére (2Krón 17,16).

AMASSZAI (az Úr hordozza; Isten terhe). Pap, aki Nehémiás (3) korában a templomban szolgált (Neh 11,13).

AMEÁD (maradandó nép). Helység Áser birtokán (Józs 19,26).

ÁMEN (megerősítés). Általában azt jelenti: »úgy legyen« (Jer 28,6), »valóban« (Jer 11,5), vagy pedig: »ez bizonyára igaz«.

AMETISZT. Lásd: ÁSVÁNYOK.

AMFIPOLIS (a város körül; kerek város). Város Macedóniában, nem messze Filippitől. Pál átment a városon (Csel 17,1).

ÁMI (mesterember, szilárd, megbízható, derék). Salamon szolgája, akinek leszármazottai Zorobábelrel visszatértek a fogságból (Ezsd 2,57; Neh 7,59-ben: »Amon«).

AMINÁDÁB. Lásd: AMMINÁDÁB.

AMITTAI (igaz ember, hűséges, bizalomra méltó; becsületes gondolkozású). Jónás próféta atyja (2Kir 14,25; Jón 1,1).

AMMA (anya, kezdet; erődítmény; könyök). Domb Gibeon közelében (2Sám 2,24).

AMMI (én népem). Izráel népének szimbolikus neve a héber eredeti szövegben. Hós 2,22-ben így olvassuk: »Én népem vagy te«.

AMMIÉL (Isten népe; Isten embere; legközelebbi rokon; az én népem erős).
 1.) Gemáli fia, Dán törzséből Kánaán földjére kiküldött kém (4Móz 13,13).
 2.) Mákir (2) atyja (2Sám 9,4–5; 17,17).
 3.) Batsua (Betsábé) atyja (1Krón 3,5), a 2Sám 11,3 »Eliám«-nak (1) nevezi.
 4.) Obed-Edom (3) fia, ajtónálló lévíta Dávid idejében (1Krón 26,5).

AMMIHUD (az én népem dicsőség, hírnév, fenség, pompa; az én népem tiszteletre méltó; dicséretre méltó férfi; legközelebbi rokonom).

- 1.) Elisáma (1) atyja (4Móz 1,10; 1Krón 7,26).
- 2.) Sámuel (2), Simeon törzse fejedelmének atyja (4Móz 34,20).
- 3.) Férfi Naftaliból (4Móz 34,28).
- 4.) Omri (3) fia (1Krón 9,4).

AMMIHUR (az én népem dicsőség; az én népem nemes). Talmai (2) apja (2Sám 13,37).

AMMINÁDÁB (az én népem nemes, készséges, bőkezű; bőkezűség férfija; az én oltalmazóm; legközelebbi rokonom).

- 1.) Áron apósa (2Móz 6,23).
- 2.) Júda fejedelme (4Móz 1,7; 2,3).
- 3.) Kehát fia (1Krón 6,22).
- 4.) Kehát leszármazottja, aki részt vett a frigyháza Jeruzsálemba való visszavitelénél (1Krón 15,10–11).

AMMISADDAI (a Mindenható népe; a Mindenható az oltalmazó; az én népem hatalmas). Ahiézer (1) atyja (4Móz 1,12; 2,25).

AMMIZADÁB (az én népem ajándéka; az én népem ajándékoz; az én oltalmazóm megjutalmazott). Benája (1) fia, Dávid vezére (1Krón 27,6).

AMMON (törölmetszett, eredeti, önálló; honfitárs). Lót fia (1Móz 19,38). Az ammoniták atyja.

AMMONITÁK. Ammon utódainak neve (1Móz 19,38). Nomád nép, mely a Moábtól északkeletre fekvő földet birtokolta. Fővárosuk Rabbat-Ammon. Hevesvérű, harcias, bálványimádó nép. Bálványuk Molok volt. A nép szüntelenül ellenséges viszonyban élt Izráellel (Bír 11,13; 1Sám 11,2; Jer 40,14; Ez 25,1–7).

AMNON (hűséges, megbízható, bizalomra méltó; igazlelkű).

- 1.) Dávid fia; megszeplősítette féltestvérét, Támárt (2) (2Sám 13).
- 2.) Júdabeli férfi (1Krón 4,20).

ÁMÓK (mély, kifürkészhetetlen, mélység, völgy). Zorobábelrel együtt a fogságból visszatért pap (Neh 12,7.20).

AMON (erősség; mesterember, munkavezető, ügyes munkás; művész; nagyság, magasztosság).

- 1.) Manassé (3), júdabeli király fia és utóda, Jósias (1) király atyja (2Kir 21,19–26; 2Krón 33,21–25).
- 2.) Samária parancsnoka Aháb király idejében (1Kir 22,26).
- 3.) Lásd: ÁMI.

ÁMÓS I (teherhordozó, a hordozott; megterhelt). Próféta, aki II. Jeroboám uralkodása idején működött (kb. Kr. e. 782–753). Barompásztor volt, aki fügefákat is nevelt; Tékoában élt, mintegy 16 km-nyire Jeruzsálemtől délre. Keményen ostromozta a gondtalan jólétben élő samáriabelieket, és felszólította az izráelitákat, hogy forduljanak el a bálványoktól és térjenek Istenhez. Megjövendölte Izrael babiloni fogságát. 9 fejezetből álló *könyvében* vádolja mind a környező népeket, mind pedig Izraelt és Júdát (1–2), kárhoztatja az istentelen Samáriát (3–5), ítéletet jövendöl, de helyreállítást és jólétet is ígér (6–9).

ÁMÓS II (ÁMÓC) (derék, erős, férfias, bátor, merész). Ézsaiás (1) atyja (2Kir 19,2.20; Ézs 1,1).

AMPLIÁS (aki megváltatott, akit felmagasztaltak; megnagyobbított, kiterjesztett). Keresztyén férfi, akinek Pál köszöntését küldte (Róm 16,8).

AMRAFEL (parancsoló a fiú; hatalmas nép; vészjóslóan beszél). Sineár királya, egyike annak a négy királynak, akik elrabolták Lótot és egész vagonát (1Móz 14).

AMRÁM (felmagasztalt nép, felmagasztalás népe; rokonság a fenséggel; magasrangú férfi).

- 1.) Mózes, Áron és Miriám (1) atyja (2Móz 6,18.20).

2.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,34).

AMSI (Jahve megerősít, erősségem, erős, erőteljes, bátor, Isten erős).

1.) Dávid templomi énekesének őse (1Krón 6,46).

2.) A második templom papjának őse (Neh 11,12).

AMULETT. Mindazt a tárgyat érthetjük alatta, amelyeket az emberek testükön hordtak szerencsétlenség, betegség, varázslás stb. elleni védelmül (Ézs 3,20; Jer 8,17).

ANÁB (szőlőhegy; domb; szőlők városa). Anák város (Józs 11,21).

ANÁ(H) (meghallgattatás; meghajoltan).

1.) Ézsau anyósa (1Móz 36,2.14.25).

2.) Széir (1) edomita fejedelem fia (1Móz 36,20.29).

3.) Cibón (2) fia, Széir (1) unokája (1Móz 36,24).

ANÁHARAT (lihegni, horkolni, sóhajtani). Város Issakárban (Józs 19,19).

ANÁJA (Jahve meghallgat; Jah (az Úr) válaszolt; akit Isten meghallgatott).

1.) Pap, aki Ezsdrás mellett állt a törvény felolvasásakor (Neh 8,4).

2.) Zsidó férfi, aki Nehémiással együtt megpecsételte a szövetséget. (Neh 10,22).

ANÁK (hosszúnyakú, tarkó; nyaklánc; óriás). Az anákiták őse (4Móz 13,23.29.34). Anákfiak Kánaánban lakó óriás természetű nép voltak (1Móz 6,4; 4Móz 13,23; Józs 15,13–14).

ANAMÉLEK (a király képe; király-szikla). Egyike azoknak a bálványoknak, amelyeket az asszír király által Samáriába telepített pogány nép imádott; gyermekáldozatot mutattak be neki (2Kir 17,31).

ANÁMIAK (forrás mellett lakók; a szikla népe). Hámita nép Egyiptomban vagy Egyiptom mellett. Ősatyjuk Micráim (1Móz 10,13).

ANÁN (felhőzet, felhő; az elfedező, varázsló; jövendőmondó). Főember, aki Nehémiással együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,26).

ANÁNI (Jahve szembe jön; az én felhőm, felhős; oltalmazóm). A Dávid házából való Eljohénai (2) fia (1Krón 3,24).

ANÁNIA (Jahve szembe jön; Jahve a védelem; Jahve válaszolt nekem; az Úr felhő, elfedezés). Helység Benjámin birtokán (Neh 11,32).

ANÁNIÁS (irgalmas az Úr; az Úr felhő, védelem).

1.) Safira férje (Csel 5,1–11). Mindketten holtan rogytak össze, mert hazudtak Péternek (illetve a Szent Szellemnek) a pénzadományra vonatkozóan, amelyet a gyülekezetbe hoztak. Testi halál volt a büntetésük, hogy a szellemük megmeneküljön (1Kor 5,1–5; 1Jn 5,16).

2.) Damaszkuszi keresztyén férfi, aki Isten megbízásából Pálra helyezte a kezét, hogy ismét lásson (Csel 9,10–19).

3.) Főpap, aki Pált Jeruzsálemben kihallgatta (Csel 23,1–5).

4.) Előkelő zsidó ifjú, Dániel társa Babilonban, babilóniai neve: »Sidrák« (Dán 1,7).

5.) Maaséja (10) apja (Neh 11,32).

ANÁT (meghallgattatás, válasz).

1.) Babiloni-asszír bálványisten.

2.) Sámgár bírójának atyja (Bír 3,31).

ANATÉMA (görögül: »ami Istennek szentelt«). Mindaz, ami átkozott, 5Móz 7,26 és Ézs 34,2–5 szerint megsemmisítendő. Az ÚSZ-ben »anatéma« (átkozott) az, aki az Úr Jézus Krisztust nem szereti (1Kor 16,22), vagy más evangéliumot hirdet (Gal 1,8). Aki Isten Szelleme által szól, az nem mondhat »anatémá«-t Jézusra (1Kor 12,3).

ANATÓT (meghallgattatások; meghallgatott imádságok, válaszok).

- 1.) Város Benjáminban (Józs 21,18), Jeremiás (1) próféta lakóhelye (Jer 1,1).
- 2.) Benjámin törzsbeli férfi (1Krón 7,8).
- 3.) Zsidó férfi, aki Nehémiással együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,19).

ANATÓTBELI. Anatót lakója (1Krón 11,28; 12,3).

ANATÓTIJA (Jahve meghallgat vagy válaszol). Benjáminita férfi, Sasák fia (1Krón 8,24–25).

ANDRÁS (férfias, erős). Simon Péter fivére; Kapernaumban lakott és halászember volt. Keresztelő (Bemerítő) János irányította őt Jézushoz (Jn 1,40–42); apostol lett (Mt 10,2). A hagyomány szerint ferdén ácsolt kereszten (ún. András-kereszten) szenvedett mártírhalált.

ANDRONIKUS (a győzelem férfia, harcos). Keresztyén férfi, Pál rokona, akinek Pál köszöntését küldte (Róm 16,7). Jó hírnévnek örvendett az apostolok közt.

ANÉM (két kút, kettős forrás). Lévita város Issakárban (1Krón 6,73).

ÁNER (sarj, ifjú; vízesés).

- 1.) Mamré (1) fivére, Ábrahám szövetségese (1Móz 14,13.24).
- 2.) Lévita város Manasséban (1Krón 6,70).

ANGYAL. Mennyei lény, valamivel nagyobb a méltósága, mint az emberé. Az angyalok teremtett lények (Zsolt 148,2–5); szolgáló szellemek (Zsid 1,14); nem házasodnak (Lk 20,34–36). Szentnek teremtettek (1Móz 2,1; Júd 6); közülük néhányan kiestek a büntelenség állapotából, s ezekből egyesek megkötöztettek (2Pét 2,4), míg másoknak megvan a szabadságuk arra, hogy Isten akarata ellen cselekedjenek. Mind az Ó-, mind az ÚSZ sok mindenről tudósít az angyalokkal kapcsolatban. A jó angyalok imádják Istent, segítik, védik és megszabadítják Isten gyermekeit (1Móz 19,10; Zsolt 91,11–12). Az istentelen angyalok ellenállnak Istennek, és megkísérlik Isten szándékát megghiúsítani (Dán 10,12–13; Mt 4,3). Az angyaloknak rangsoruk van. Különösen fontosak az arkangyalok: Mihály (Dán 10,13.21; 12,1; Júd 9; Jel 12,7) és Gábrriel (Dán 8,16; 9,21; Lk 1,19.26).

ANIÁM (a nép panasza, a nép gyásza; én vagyok a nagybácsi). Férfi Manassé törzséből (1Krón 7,19).

ANIM (források). Város Júda déli részén (Józs 15,50).

ÁNIZS. Lásd: NÖVÉNYEK.

ANNA (a megkegyelmezett, kegyes, kedves, kellemes; szépség, kegyelem, kedvesség, nyájasság).

1.) Özvegy és prófétaasszony, aki nyolcvannégy éves korában a templomban a gyermek Jézusban felismerte Izráel megígért Messiását, amikor azt a szülei a templomban bemutatták Istennek (Lk 2,36–38).

2.) Sámuelnek (1), a bírónak és prófétának anyja (1Sám 1–2).

ANNÁS (a kegyelemben gazdag, (az Úr) kegyelmes, nyájas). Főpap, aki Kr. u. 6–15-ig volt hivatalában. Ugyanezt a magas tisztséget viselte őt fia és a veje, Kajafás. A Lk 3,2 és Csel 4,6 főpapnak nevezi, jóllehet már nem volt hivatalban; föltehetően azért, mert családfőként a legbefolyásosabb pap volt, és ezt az előző címét megtartotta.

ANTIKRISZTUS (Krisztus-ellenes, Ellenkrisztus). Ez az elnevezés csak János irataiban fordul elő (1Jn 2,18.22; 4,3; 2Jn 7), és jelentheti Krisztus valamely ellenségét, vagy olyasvalakit, aki Krisztus nevét és jogait bitorolja. A kifejezés mögött lévő gondolat azonban a teljes Bibliában megtalálható. Az ÓSZ-ben látható, a zsidóság számított arra, hogy az utolsó időkben egy istenellenes hatalom vagy személyiség támad Isten népére, ezt azonban Isten maga, vagy az Ő Messiása leveti és megsemmisíti (Zsolt 4,2; Ez 38–39; Zak 12–14). Jézus óv a hamis krisztusoktól (Mt 24,24; Mk 13,22; 2Tesz 2,1–12). Ez utóbbi igeszakasz részletesen leírja az Antikrisztus tevékenységét, akit »a bűn emberé«-nek nevez.

ANTILIBANON. Lásd: LIBANON.

ANTILOP. Lásd: GAZELLA.

ANTIOCHUS

(ellenség).

1.) III. (vagy: Nagy) Antiochus (Kr. e. 223–187); Szíria királya; 198-ban kiterjesztette hatalmát egész Palesztinára.

2.) IV. Antiochus (Epiphanes), III. Antiochus fia (Kr. e. 175–163). Az a kísérlete, hogy a zsidókat erőszakkal hellénizálja és rájuk kényszerítse a görög kultúrát és vallást, a véres és elkeseredett makkabeusi háborúhoz vezetett.

3.) V. Antiochus (Eupator), IV. Antiochus fia; rövid uralkodása után gyilkosság áldozata lett.

ANTIÓKHIA

(bosszúálló,

üldöző).

1.) Szíriában, ennek fővárosa, Kr. e. 301-ben épült az Orontes bal partján. Kr. e. 65-ben a rómaiak elfoglalják, és Szíria római tartomány székhelye lesz; a római birodalom harmadik legnagyobb városává fejlődik, 500.000 lakossal. Itt munkálkodott Pál és Barnabás; innen indult Pál kíséreléssel mindhárom missziói útjára. Itt keletkezett az első pogánykeresztyén gyülekezet.

2.) Pisidiai A. Város Kisázsia déli részén, Frigiában, nem messze Pisidiától. Pál és Barnabás hirdették itt az igét első missziói útjuk során (Csel 13,14–14,20). Pál nyilván meglátogatta ezt a gyülekezetet második és harmadik missziói útja során is (Csel 16,6; 18,23).

ANTIPÁS.

Antipater rövidített alakja; (egy mindenki ellen; az atya ellensége; az atya helyettese, az apjához hasonló).

1.) Öskeresztyén mártír Pergamumban (Jel 2,13).

2.) Heródes Antipás; Nagy Heródes fia, Galilea és Perea uralkodója Kr. e. 4–Kr. u. 39. Lásd még: HERÓDES (3).

ANTIPATRIS

(Antipaterhez tartozó; az atya ellensége; az atya helyettese; apjához hasonló). Város, amelyet Nagy Heródes épített a Jeruzsálemből Cézareába vivő út mentén, és amelyet apjáról nevezett el. Pál egy éjszakát töltött itt is fogságban (Csel 23,31).

ANTÓNIA VÁRA.

Erődítmény, mely összefüggött a jeruzsálemi templommal; Nagy Heródes építette. Benne állomásozott a római helyőrség, amelynek a templom körzetében kellett a rendet fenntartania (Csel 21,30kk).

ANYA. Lásd: CSALÁD.

APELLÁLÁS (FELLEBBEZÉS).

Jogi eljárás egy per során, amikor a vádlott a közvetlen felettes szervhez fordul, mint Pál tette ezt Festus helytartó előtti tárgyalásánál (Csel 25,1–12). Lásd még: BÍRÓSÁGI FELLEBBEZÉS.

APELLES

(bőr nélkül való; akit a gyülekezet tart). Keresztyén férfi a római gyülekezetben (Róm 16,10).

APOKALYPSIS. Lásd: APOKALIPTIKUS IRATOK.

APOKALIPTIKUS IRATOK.

Megkülönböztetünk kanonizált (Bibliában levő és kánonon kívüli A.-t. Az első csoportba tartoznak Dániel és a Jelenések Könyve, amelyek kijelentenek valamennyit Istennek a gyülekezetével, a világgal, a világ végével és Isten királyi uralmának a földön való megvalósításával kapcsolatos rejtett szándékaiból. A kánonon kívüli A.-k Kr. e. 200–Kr. u. 200 között jelennek meg, és állítólagos kijelentéseket tartalmaznak az utolsó időkről, Izráel szabadulásáról, az utolsó ítéletről és arról, ami azután következik. Legjelentősebbek ebből a csoportból: Énók könyve, a Jubileum könyve, Mózes mennybemenetele, II. Ezsdrás, Báruk apokalypsise, és Énók 2. könyve. Ide számítják általában a Tizenkét pátriárka testamentumát, Salamon zsoltárait (17–18) és az apokaliptikus irodalom Sibilla-jövendöléseit. Közös ismertetőjelük, hogy a jövendőről szólnak, prófétai látomásokat utánoznak, felhasználják az ÓSZ-i személyiségek nevét, szimbólumokat használnak és messianisztikus jellegűek.

APOKRIF IRATOK

(elrejtett, nem valódi). Könyvek és egyes fejezetek, melyek a Vulgatában az ÓSZ-i kánon könyvei közt elszórtan találhatóak, de amelyek nem szerepelnek a héber ÓSZ-ben.

Ezsdrás 1. és 2. könyvét, valamint Manassé imádságát kivéve, a római katolikus egyház az 1546 évi Tridenti Zsinaton felvette ezeket a könyveket a kánonba. Luther óta a protestáns egyházak vitatják e könyvek kánon jellegét. Ezek a következők: Tóbiás, Judit, Makkabeusok 1. és 2. könyve, Bölcsesség könyve, Jézus, Sirák fiának könyve, Báruk könyve, Jeremiás levele, Azáriás imádsága, a három férfi éneke a tüzes kemencében, Zsuzsánna és Dániel története és Manassé imádsága. Luther lefordította ezeket a könyveket, és így jellemezte őket: »nem egyenlő értékűek a Szentírás könyveivel, de hasznos és jó olvasmányok«.

APOLLION. Lásd: ABADDON.

APOLLÓNIA (Apollóhoz tartozó; romlás). Város Macedóniában, mintegy 56 km-nyire Tesszalonikától, a mai Szalonikitől keletre (Csel 17,1).

APOLLÓS (aki Apollóhoz tartozik; pusztító). Művelt alexandriai zsidó férfi, akit Efézusban Akvila és Priscilla vezetett be a keresztyén hitbe. Később Korintusba ment, ahol teljhatalommal hirdette az evangéliumot. Hamarosan »Apollós-gyülekezet« alakult ott, amely versengett a Pál-követők csoportjával. Pál és Apollós között személy szerint valószínűleg sohasem volt ilyen versengés (Csel 18,26–28; 1Kor 3,4; 16,12; Tit 3,13).

APOSTOL (küldött, követ). Bizonyos feladatra kiválasztott és kiküldött ember, aki teljhatalmat kap és megbízóját teljességgel képviseli. A kifejezéssel kettős jelentésben találkozunk: 1.) Jelenti Jézus ama tizenkét tanítványának tisztségét, akik az Ő földi életében Vele jártak, Őt feltámadása után látták, és igehirdetéseikkel az Ő Gyülekezetét megalapították. 2.) Tágabb értelemben így nevezik azokat a keresztyén küldötteket (misszionáriusokat), akiket valamely keresztyén gyülekezet küldött ki (Csel 13,3); Egy alkalommal Jézust is így nevezi az ÚSZ (Zsid 3,1). A tizenkét apostol neve: Simon (1) Péter, akit Simonnak vagy Barjónának (Jóna fia) is neveznek; András; János (2); Fülöp (4); Jakab (1); Bertalan (valószínűleg azonos »Nátánael«-l); Tamás, akit »kettős (iker)«-nek is neveznek; Máté (Lévi); a kananeus (vagy zelóta) Simon (2); Júdás, akit »Lebbeus«-nak vagy »Taddeus«-nak is neveznek; a fiatalabbik Jakab (2); Júdás Iskáriótes (Mt 10). Júdás Iskáriótes helyébe később Mátyás lépett (Csel 1,25–26). Később Pál is apostoli elhívást nyert, amikor személyesen találkozott a Feltámadottal (Csel 9; 1Kor 1,1; 2Kor 10–12). A legtöbb apostol missziói tevékenységéről a Bibliából csak keveset tudunk, és az egyéb keresztyén hagyomány is alig tartalmaz erről megbízható híradást. Úgy látszik, a legtöbben közülük vértanúságot szenvedtek hitükért. Ezek a férfiak legfőbb tekintéllyel rendelkeztek az első gyülekezetekben, azok tanítására és hitük szilárd megalapozására. Tisztségük és megbízásuk nem szállt át másokra; ez azért volt lehetetlen, minthogy tisztségük egyetlenszerű, megismételhetetlen volt; mert csak ők voltak közvetlen tanúi Jézus Krisztus munkálkodásának, halálának és feltámadásának.

APOSTOLI KOR. A keresztyén egyház (Gyülekezet) történelmének az a korszaka, amikor az apostolok még éltek és munkálkodtak.

APOSTOLOK CSELEKEDETEI. ÚSZ-i könyv, mely előadja az első keresztyén gyülekezetek történetét Jézus mennybemenetelétől Pál római fogságáig. Áttekintést ad az apostolok szavairól és cselekedeteiről, és szemléletesen tárja elénk Jézus Gyülekezetének terjedését az első évszázadban. Szerzője Lukács, »a szeretett orvos« (Kol 4,14). Keletkezésének helyéről nem történik említés. Mivel a könyv közvetlenül Pállal végződik, amint az Rómában várja perének tárgyalását, föltehetően röviddel ezután, tehát Kr. u. 62 táján keletkezett. A Csel kihangsúlyozza a pogánykeresztyén gyülekezetek növekedését és a Szent Szellem munkálkodását. *Felosztása:* 1. a jeruzsálemi gyülekezet kezdeti ideje (1–7). 2. Átmenet a zsidómisszióból a pogánymisszióba, beleértve az evangélium hirdetését Samáriában (8), Pál megtérése (9), a szolgálat kezdete a pogányok közt Cézareában (10) és Antiókiában (11–12). 3. Pál missziói útjai (13–28).

APPAIM (orrlyuk, orr, lihegés, harag). Nádáb (2) fia (1Krón 2,30).

APPIA (előhozó, termékeny). Kolossébeli keresztyén nő (Filem 2).

APPII FORUM (Appius piaca). Piacter az appiai úton, mintegy 60 km-nyire Rómától. Idáig jöttek Pál elébe a római keresztyének, és itt köszöntötték őt (Csel 28,15).

APPIUS FÓRUMA. Lásd: APPII FORUM.

AQUÄDUKTUS. Kőből épített csatorna, amely arra szolgál, hogy meghatározott helyre vizet vezessen. Mindmáig fennmaradt a római korból sok művészileg megalkotott vízvezeték.

AR (város, izgatott, éber; ör; ellenség). Helység vagy vidék neve Moáb földjén (4Móz 21,15; 5Móz 2,9.18.29; Ézs 15,1).

ÁR. Hegyes szúrószerszám, a cipészárhoz hasonló, arra szolgált, hogy vele átfúrják annak a rabszolgának a fülét, aki önként végleg az uránál akart maradni (2Móz 21,6; 5Móz 15,17).

ARA (oroszlán, erő, szidalmazó). Férfi Áser nemzetségéből (1Krón 7,38).

ARÁB (támasz, pártfogás, udvar; az elrejtőzés helye; kapcsolat). Helység Júdában (Józs 15,52).

ARABÁ (mezőség, pusztta, vadon; keveredés). Mélyföld, mely a Hermon hegyétől az Akabai-öbölhöz húzódik. Különböző szélességű és termékenységű keskeny völgy. A pusztában vándorló zsidók egyik pihenőhelye, később Salamon ennek bányáiból nyert vasat és rezet (5Móz 1,1.7; 11,30; Józs 3,16; 1Sám 23,24; Jer 39,4).

ARÁBIA (steppe, vadon, pusztaság; terméketlen). Eredetileg a félsziget északi része a Vörös-tenger és a Perzsa-öböl közt (Ézs 21,13; Ez 27,21). Később az egész félsziget megjelölésére szolgált (Neh 2,19; Csel 2,11; Gal 1,17; 4,25). Minthogy Arábia határa szüntelen változott, és Izráellel érintkezett, ez az ország nem jelentéktelen szerepet játszott Izráel történetében, mivel az itteni rabló népesség sok nehézséget okozott a zsidóknak.

ARÁBIA PATAKJA. Téli vízfolyás, amelynek medre nyáron, a szárazság idején kiszárad (Ám 6,14).

ARAD (ARÁD) (menekülni, menekülő; a vadszamár helye).
1.) Benjámín (1) leszármazottja (1Krón 8,15).
2.) Helység Hebrontól (1) mintegy 25 km-nyire délre (Józs 12,14; Bír 1,16).

ARAH (vándorolt, vándor).
1.) Férfi Áser nemzetségéből (1Krón 7,39).
2.) Babiloni fogságból hazatért család feje (Ezsd 2,5; Neh 7,10).
3.) Zsidó férfi, akinek unokáját az ammonita Tóbiás (3) vette feleségül (Neh 6,18).

ARÁM (felföld; magasság; felmagasztalt).
1.) Sém fia (1Móz 10,22–23).
2.) Kemuélnék (1), Ábrahám unokaöccsének fia (1Móz 22,21).
3.) Férfi Áser nemzetségéből (1Krón 7,34).
4.) Esrom fia, Jézus őse (Mt 1,3–4; Lk 3,33). Lásd még: RÁM (1).
5.) Szíria egyik neve (4Móz 23,7; 2Sám 8,5; 1Kir 20,20; 1Krón 2,23; Ám 1,5). Az arameusok Föníciától egészen Mezopotámiáig, terjeszkedtek, közeli rokonságban álltak Izráellel, s a két nép történelme szorosan összefonódott. Lásd még: SZÍRIA.

ARAMEUS. Sémita nyelv, közeli rokona a hébernek; számos tájszólása volt, melyek egész Délnyugat-Ázsiában elterjedtek. Az ÓSZ egyes részeit is arameus nyelven írták: Dán 2,4–7,28; Ezsd 4,8–6,18; 7,12–26; Jer 10,11. Arameus kifejezéseket találunk az ÚSZ-ben is (Mk 5,41; 15,34; Mt 27,46; Róm 8,15; Gal 4,6; 1Kor 16,22). A babiloni fogságból való visszatérés után Palesztina köznyelve; Jézus Krisztus is ezt a nyelvet használta.

ARÁN (vadkecske, zerge; a karsú).
1.) Disán fia a Hóreusok nemzetségéből (1Móz 36,28; 1Krón 1,42).
2.) Lásd: HÁRÁN (3).

ARANY. Lásd: ÁSVÁNYOK.

ARANYBORJÚ. Lásd: BIKA-KULTUSZ.

ARANYMŰVES. Lásd: MESTERSÉGEK.

ARARÁT (tükör; átok; szent föld, felszentelt ország; emlékezés). Arménia megjelölésére szolgáló név (2Kí 19,37; Ézs 37,38; Jer 51,27), de jelenti annak magas hegyét is (1Móz 8,4), amelyen Nőé bárkája földet ért. A terület ma Törökországhoz tartozik.

ARASZ. Lásd: MÉRTÉKEK ÉS SÚLYOK.

ARATÁS. Izráel gazdasági élete tisztán mezőgazdasági jellegű volt; ezért az aratás Izráelben mindig rendkívül jelentős esemény volt. Az aratás lefolyását a törvény pontosan szabályozta (3Móz 23,10.14.22; 25,5). Az ÚSZ-ben az aratás jelképesen a kiválasztottak összegyűjtését jelenti (Mt 13,39), de Isten ítéletének képéül is szolgál (Mt 3,12; Lk 3,17).

ARATUS. Görög költő, akinek verséből Pál idéz a Csel 17,28-ban; Kr. e. 270 körül élt.

ARAUNA (vidám; láda, szekrény, koporsó; Jah (az Úr) szilárd). Jebuzeus férfi, akinek szérűjét Dávid megvette, hogy rajta oltárt állíthasson Istennek (2Sám 24,16–25). Az 1Kí 21,15–25 »Ornán«-nak nevezi.

ARBA (négyzetes, Baál erőssége; óriás). Óriás, Anák őse (Józs 14,15; 15,13; 21,11). Lásd: KIRJÁT-ARBÁT is.

ARBÁTBELI (Abiel). Dávid hőse (2Sám 23,31; 1Kí 11,32).

ARBIBÓL VALÓ (Paharai) (az álnok). Dávid hőse (2Sám 23,35).

ARC, ÁBRÁZAT. Három héber szó megfelelője: »ajin« (szem), »af« (orr) »panim« (arc), valamint a görög »prosopon« szóé (arc). Olykor jelenthet személyt, jelenlétet vagy jóindulatot. »Az arcot elrejtetni« annyit jelent, mint »megvetni, elvetni« (Zsolt 27,9); az arcot betakarni azt jelentette: kárhóztató ítéletet kimondani (Esz 7,8); arcra esni pedig: magát megaláztatni, magát alávétetni valakinek (1Móz 17,3).

ARCHEOLÓGIA. Lásd: RÉGÉSZET.

ARD (talán: sarj, utód; menekülő, nyomorult). Benjámin (1) fia vagy unokája (1Móz 46,21; 4Móz 26,40).

ARDITÁK. Ard utódai (4Móz 26,40).

ARDON (göröngyös, púpos; menekülő, nyomorult, tönkrement). Káleb (2) fia (1Kí 2,18).

AREÉLI, ARÉLI (hős fia, harcias, hős; a hősies). Gád fia, az areliták törzsatyja (1Móz 46,16; 4Móz 26,17).

AREOPÁGUS (Ares hegye, Aresnek (Marsnak) szentelt domb).
1.) Az athéni Akropolisz sziklás fennsíkja, amelyet Aresnek, a görögök hadi istenének szenteltek.
2.) Tanácsgyűlés neve, amelyet a Mars-dombon tartottak. Az ÚSZ-i korban elsősorban erkölcsi és nevelési kérdésekkel foglalkozott. Pál ez elé a tanács elé vezették, mikor Athénben a Jézusról szóló evangéliumot hirdette (Csel 17,19).

ARETÁS (erényes, derék, szorgalmas, bátor, kellemes, tetszetős, virágzó). Nabateus király; Heródes (3) Antipás apósa (2Kí 11,32).

ARGÓB (kövezett, göröngyös; termékeny; erős).
1.) Vidék neve Bászánban, amelyet az izráeliták Mózes vezetésével elfoglaltak (5Móz 3,4); Manassé fél törzsének jutott osztályrészül (5Móz 3,13; 1Kí 4,13).
2.) A 2Kí 15,25-ben jelenthet helységet éppúgy, mint személyt. A héber szöveg jelentése itt bizonytalan.

ARIDAI (Ari gyönyörűsége; az eke vagy az ökör ajándéka; az erős, méltóságot adó). Hámán fia, akit a zsidók megöltek (Esz 9,9).

ARIDÁTA (Ari fia; erős, méltóságot adó). Hámán fia, akit a zsidók megöltek (Esz 9,8).

ÁRIEL (Isten oroszlánja; Isten oltára, tűzhelye, áldozati helye).
1.) A 2Sám 23,20-ban és az 1Krón 11,22-ben az »Isten oroszlánjai« Áriel hőseit vagy fiait jelenthetik.

2.) Jeruzsálem jelképes neve (Ézs 29,1.2.7).

3.) Családfő az Ezsdrással (3) hazatérők között (Ezsd 8,16).

ARIMÁTIA (magaslat, kettős magaslat). Annak a Józsefnek (10) a hazája, aki tulajdon sziklasírját bocsátotta rendelkezésre, hogy abba Jézust eltemessék (Mt 27,57; Mk 15,43). Pontos helyét nem tudjuk; felteszik, hogy »Ramataim-Cofim«-mal azonos, a Jeruzsálemtől mintegy 30 km-nyire északnyugatra fekvő kis helységgel (Sámuel próféta szülőfaluja, 1Sám 1,1). Lásd még: RÁMA (3).

ARIÓK (a holdisten szolgája, oroszlánhoz hasonló).

1.) A Szíriában lévő Elásár királya, aki Kédorlaomer király szövetségese volt (1Móz 14,1.4.9).

2.) Nabukodonozor király testőrségének a parancsnoka és teljhatalmú megbízottja (Dán 2,14–25).

ARISAI (oroszlánhoz hasonló). Hámán fia, akit a zsidók megöltek (Esz 9,9).

ARISTÁRKHUS (a legjobb uralkodó). Tesszalonikai férfi, Pál útítársa (Csel 19,29; 20,4; Kol 4,10; Filem 24).

ARISTOBULUS (a legjobb tanácsadó). Római keresztyén, akinek Pál üdvözlését küldte (Róm 16,10).

ARJE (oroszlán, az Úr oroszlánja; Isten hőse). Személy vagy helység; a név pontos jelentése bizonytalan (2Kir 15,25).

ARKANGYAL. Lásd: ANGYALOK.

ARKEABELIEK (menekülők. Kánaánnak (1) Arkeus föníciai városból származó utódai (1Móz 10,17; 1Krón 1,15).

ARKEVEUSOK. Samáriának Erekből származó lakói, akik a perzsa királynál panaszt tettek amiatt, hogy a zsidók újra felépítették Jeruzsálemet (Ezsd 4,9).

ARKHELAUS (a nép fejedelme, uralkodója). Nagy Heródes fia; Kr. e. 4–Kr. u. 6-ig uralkodott Júdea, Samária és Idumea fölött (Mt 2,22). Lásd még: HERÓDES (2).

ARKHIPUS (a ló mestere, kocsihajtó, istállómester). A kolossébeli keresztyén gyülekezet egyik tisztségviselője (Kol 4,17; Filem 2).

ARKITÁK (hosszúság, hosszan elnyúló). Föltehetően egy népcsoport neve Efraimban (Józs 16,2).

ARMAGEDDON (Megiddo hegye, a sereggyűjtés hegye). Csak a Jel 16,16-ban fordul elő; Isten seregei és az Antikrisztus közti végső nagy csata színhelye. Jezréel síkságának déli szegélyén fekszik, ahol Izráel, történelme során sok döntő csatát vívott (Bír 5,19–20; 6,33; 1Sám 31; 2Kir 23,29–30). Lásd még: MEGIDDÓ.

ARMÓNI (a palotához tartozó, aki a palotában lakik; fejedelem; a karesú). Saul fia, akit a gibeoniták megöltek (2Sám 21,8–11).

ARNÁM (vidám). Salamon leszármazottja (1Krón 3,21).

ARNON (rohanó, menekülő, elfolyó; zúgó folyó). Folyó, mely keleten a Holt-tengerbe torkollik, valamelyest északra annak középső részétől. Mózes idejében a moábiták és az emoreusok közti határt képezte (4Móz 21,13). Később pedig Izráel és a moábiták közti határ volt (5Móz 2,24; Józs 12,1).

ÁRNYÉK. Használatos mind szó szerinti, mind képes értelemben (1Krón 29,15; Zsolt 17,8; 23,4;

Ézs 30,3); allegorikus értelemben is, valamilyen teológiai kijelentés szemléltetésére (Kol 2,17; Zsid 8,5; 10,1).

AROD (vadszamar; származás, utódok; tönkrement, nyomorult; göröngyös). Az aroditák törzsatya (4Móz 26,17).

ARÓER (mezítelen; körülzárt, bezárt; tamariszkus, borókabokor; vizes gödör mellett; romok).
1.) Város Gád törzsi birtokán, Rabbat-Amon közelében (4Móz 32,34; Józs 13,25).
2.) Régi emoreus város az Arnon mellett, Rúben törzsi birtokán (5Móz 2,36; Józs 12,2; 13,9).
3.) Helység Júda déli részében (1Sám 30,28).

ÁRON (megvilágosodás, megvilágosított, hegyi lakos, kiemelkedő). Mózes és Miriám (1) fivére (4Móz 26,59; 2Móz 6,20); három évvel idősebb, mint Mózes (2Móz 7,7); első ízben akkor van szó róla, amikor Mózes azt feleli Istennek; nem lehet Izráel vezére, mert nincs beszédkészsége. Isten erre azt válaszolja: »ő lesz neked száj gyanánt« (2Móz 4,14.16); felesége Eliseba, Júda egyik fejedelmének testvérhúga (2Móz 6,23; 1Krón 2,10), aki négy fiát szült neki: Nádábot (1), Abihut, Eleázárt (1) és Itámárt. Együtt állt Mózesrel a fáraó előtt, és segítőtársa volt a negyven évi pusztai vándorlás alatt. Húrral együtt ő segített felfelé tartani Mózes karjait az amálekítákkal vívott csatában (2Móz 17,9–12). Áronnak voltak jellembeli gyengeségei. Sínai hegyénél aranyborjút készített, miután Mózes sokáig távolmaradt a hegyen (2Móz 32); Miriámmal együtt megbírálták Mózesrel, mert kúsita asszonyt vett feleségül (4Móz 12,1–2). Áron tekintélyét a kivirágzott vessző csodája erősítette meg (4Móz 17). Mózes és Áron tekintélyét a nép Méríbá vizénél kétségbe vonta (4Móz 20,12–13). Sínai hegyénél egy örökölhető papság főpapja és feje lett (2Móz 28,1), és fiait pappá szentelték (3Móz 8–9). Amikor 123 éves korában a Hór hegyén Mózes oldalán meghalt, a főpapi tiszt Eleázár nevű fiára szállt (4Móz 20,22–29; 33,38; 5Móz 10,6; 32,50). A Zsid 5,4–5-ben úgy áll előtünk, mint Krisztusra mutató előkép.

ÁRON FIAI. Áron leszármazottai, akik Dávidnak segítettek (1Krón 12,27).

ÁRPA. Lásd: NÖVÉNYEK.

ARPÁD (tábor, pihenőhely). Helység Hámát (I) közelében (2Kir 18,34; 19,13; Ézs 10,9; Jer 49,23).

ARPAKSÁD (kaldeusok földje; a pusztítás gyógyítója (?). Sém fia, Ábrahám öse (1Móz 10,22; 11,10–13; 1Krón 1,17; Lk 3,36).

ARSA (föld, a föld embere; szilárd). Ela (3) izráeli király udvarmestere (1Kir 16,9).

ARTAXERXES (nagy király, nagy harcos; a nagy király fia). Tulajdonnév; talán több perzsa király címe is. Az ÓSZ-ben két vagy három perzsa király található ezen a néven; Artahsasta (Új fordítás szerint, Ezsd 4,17–23); a »Longimanus« előnevű, aki teljesítette Ezsdrás (3) (Ezsd 7,6) és Nehémiás (3) (Neh 2,1–8) kérését, hogy hazamehessenek Jeruzsálembe. Talán még egy további király neve, aki Kr. e. 516-tól uralkodott (Ezsd 6,14).

ARTEMÁS (jól van, egészséges, friss, teljes). Pál kísérője Nikápolyban (Tit 3,12).

ARTEMIS (friss, üde). A vadászat istennője a görög mitológiában; megfelel a rómaiak Diana istennőjének. Legnagyobb és leghíresebb temploma Efézusban állt; ez az akkori világ hét csodája közé tartozott (Csel 19,23–40).

ARÚBOT (ablak, zsilip, védőrács; összeköttetés, összefonódás; bíróság). Vidék Júdában, ahonnét Salamon királyt élelmiszerral látták el (1Kir 4,10).

ARUMA (magaslat). Helység Sikem közelében, ahol Abimélek (3) lakott (Bír 9,41). Lásd még: RUMA.

ARVAD (bolyongani, vándorlás; elszakítás). Sziget a föníciai tengerpart mentén (Ez 27,8.11), lakói Hámától származtak (1Móz 10,18; 1Krón 1,16).

ASA (valaki, aki gyógyít; Ő (Isten) meggyógyított, (Isten) az orvos vagy gyógyító; Ő (Isten)

megszomorított).

1.) Júda királya; Kr. e. 964–923-ig uralkodott (1Kir 15,9–24; 2Krón 14–16). Mindjárt uralkodása kezdetén vallásos reformokat vezetett be (2Krón 14,2–4; 15,1–17); istentelen elődei ellenére nagyon istenfélő király volt. Uralkodásának első tíz esztendeje békében telt el. Azután háborúba keveredett Zérával (4), az etióp királlyal (2Krón 14,8–14) és az északi országgal, Izráellel (1Kir 15). Lábát súlyos betegség támadta meg, és ebben halt meg, mert eme kritikus helyzetben nem bízott teljesen az Úrban (2Krón 16,12–14).

2.) Lévíta (1Krón 9,16); Jézus őse (Mt 1,8).

ASÁEL (ASÁHEL) (Isten teremtette, Isten a cselekvő, Isten műve).

1.) Jóáb és Abisái testvére, Dávid hős vitéze (1Krón 27,7); Ábner ölte meg (2Sám 2,18–23).

2.) Lévíta, aki Jósafát (4) idejében a törvényre oktatta a népet (2Krón 17,8).

3.) Templomfelügyelő Ezékiás (1) király idejében (2Krón 31,13).

4.) Pap a fogság után (Ezsd 10,15).

ASÁF (ASZÁF) (gyűjtő).

1.) Lévíta Dávid és Salamon idejében, akinek feladatkörébe a templomi zene tartozott (1Krón 6,39; 15,17). Tizenkét zsoltár szerzőségét neki tulajdonítják (Zsolt 50; 73–83).

2.) Jóah (4) apja (2Kir 18,18).

3.) Tisztviselő a perzsa királyi udvarban (Neh 2,8).

4.) Meselémia őse (1Krón 26,1).

ASÁJA (az Úr alkotta őt; Jah (az Úr) a cselekvő).

1.) Jósiás (1) király szolgája; többedmagával elküldte a király Hulda prófétaasszonyhoz, hogy kérdezzék meg őt az újra megtalált törvénykönyv felől (2Kir 22,12–14).

2.) Főember Simeon törzséből (1Krón 4,36).

3.) Lévíta Dávid idejében (1Krón 6,30).

4.) Silói férfi (1Krón 9,5).

5.) Vezető lévíta Dávid idejében, aki segített a frigyláda Jeruzsálemben vitelénél (1Krón 15,6.11).

ASALIA (Jahve megvédett, Isten oltalmazottja v. kitüntetettje; az Úr nemes, előkelő). Sáfán írnok atyja (2Kir 22,3).

ASÁN (füst). Város, mely először Júda törzsének jutott (Józs 15,42), majd Simeon osztályrésze lett (Józs 19,7; 1Krón 4,32). Később lévitaváros (1Krón 6,59).

ASÁREL (Isten egy). Júda leszármazottja (1Krón 4,16).

ASARÉLA (egyenes Istennel szemben, Isten boldogsága, Isten örömmel töltött el). Énekes lévíta Dávid idejében (1Krón 25,2). Az 1Krón 25,14-ben: »Jésarela«.

ASBEA (hűségeskü, én esküszöm; a heves, szenvedélyes). Család, amelynek tagjai takácsok voltak (1Krón 4,21).

ASBÉL (lefelé vivő út; Isten fegyelmezése; Isten helyreigazítása, esőt ajándékozó). Benjámin (1) fia (1Móz 46,21; 4Móz 26,38).

ASDÓD (erődítmény, vár; erős, hatalmas). A filiszteusok öt fő városának egyike, félúton Joppe és Gáza közt. Az anákok hazája; Júda törzsének jutott osztályrészül (Józs 13,3); a Dágon-kultusz központja; Dágon halformájú bálvány volt. Asdódba hurcolták el a filiszteusok a frigyládát, később azonban visszahozták (1Sám 5,1–7); Uzziás (1) elfoglalta a várost és a falait lerombolta (2Krón 26,6); Ámos, próféta megjövendölte a lerombolását (Ám 1,8); Asszíria királya, II. Szargon elfoglalta (Ézs 20,1); Nehémiás (3) korában ez a város is megkísérelte megakadályozni a zsidókat abban, hogy újra felépítsék Jeruzsálemet és a templomot (Neh 4,7–9; 13,23–24). A görög ÓSZ-ben és a Csel 8,40-ben »Azótus« néven szerepel; Fülöp evangélista hirdette ott a Jézus Krisztusról szóló evangéliumot.

ASDÓDBELIEK. Asdód lakói.

ASEL (nemes; oldal, támaszték).
1.) Jónatán (2) leszármazottja (1Krón 8,37; 9,43).
2.) Helység Jeruzsálem közelében (»Azál«; Zak 14,5).

ÁSER (boldog, szerencsés, boldogság).
1.) Jákób nyolcadik fia (1Móz 30,12–13; 35,26).
2.) Áser utódaiból álló törzs (Józs 19,24–31), amelynek birtoka Palesztina északnyugati csücskében terült el.

ASERA (ASTARTE) (fatörzs, cölöp; szerencsét hozó).
1.) Kananeus bálvány, a termékenység istennője.
2.) Ugyanennek a bálványnak fából vagy kőből készült képmása, melynek tisztelete Izráelben utálatos bűnnek és erkölcstelenségnek számított (2Móz 34,13; 1Kir 16,29–33). Lásd még: **ASTARÓT** és **ASTÓRET**.

ÁSERBELIEK. Áserből való emberek; Isbósetnek, Saul fiának hívei voltak (2Sám 2,9).

ASHÚR (feketeség; szabad férfi). Júda leszármazottja, Tékoa alapítója (apja) (1Krón 2,24; 4,5).

ASIARCHÁK. Görög szó Ázsia vezetőinek megjelölésére; állami és papi tisztségviselők Ázsia római tartományában. Évenként választották őket, hogy a nyilvános játékokat és színházi előadásokat vezessék (Csel 19,31).

ASIEL (Istentől teremtett; Isten cselekedte; Isten erős vagy hatalmas).
1.) Főember Simeon törzséből (1Krón 4,35).
2.) Énekes lévita Dávid idejében (»Aziel«) (1Krón 15,20).

ASIMA (menny; ördög (perzsa)). Hámát városának bálványa, amelynek tiszteletét Sénahérib asszír király mintegy Kr. e. 715-ben Samáriában is bevezette (2Kir 17,30).

ÁSINKRITUS (a hasonlíthatatlan). Keresztyén férfi a római gyülekezetben; Pál apostol egyik barátja (Róm 16,14).

ASKELON (ASKALON) (a szégyen tüze; vándorlás, kimenetel; magyaltölgy). A filiszteusok öt fő városának egyike, Gázától 18 km-nyire északra, Júda törzse foglalta el, a filiszteusok azonban hamarosan visszafoglalták, és csaknem az egész ÓSZ-i korban birtokukban tudták tartani. Ámos (1,6–8). Sofóniás (2) (2,4–7) és Zakariás (17) (9,5) nyíltan megbélyegezték a várost; Kr. u. 1270-ben lerombolták.

ASKENÁZ (lófejő; a jel; tűz, amely tovább terjed).
1.) Jáfet leszármazottja (1Móz 10,3; 1Krón 1,6).
2.) Araráttal kapcsolatos nép, Jer 51,27 említi.

ASMÓN. Lásd: **ACMÓN.**

ASNA (ASZNA) (erősség, szilárdság; kökény).
1.) Babilóniából visszatért templomszolgák őse (Ezsd 2,50).
2.) Két júdabeli város (Józs 15,33.42).

ASPATA (ló, paripa; paripától), Hámán fia, akit a zsidók megöltek (Esz 9,7).

ASPENÁZ (lóorr; tegez). Az udvarmesterek feje Nabukodonozor udvarában (Dán 1,3.7).

ASSUR. Lásd: **AZUR** (5).

ASSURIAK (boldog, igazságos; síkság). Dédán leszármazottjai, arab törzs (1Móz 25,3).

ASSUS (közel, közeledés). Tengeri kikötő a kisázsiai Misiában (Csel 20,13–14).

ASTARÓT (egyesülés; anyajuh; Astartehez tartozó). Város Básánban, amelyet valószínűleg Astarte pogány istennő benne található templomáról neveztek el (5Móz 1,4; Józs 9,10; 12,4). Lásd még: **ASTÓRET**.

ASTÓRET (ASTARÓT, ASTARTE) (a szövetséges nő, feleség, asszony). Istennő a kananeusok vallásában, férfi megfelelője valószínűleg Baál volt. Mindkettőt szexuális kicsapongásokkal tisztelték. Kultikus szertartásaikon időnként az izráeliták is, kivált az északi országrész népe, részt vettek (Bír 2,11–23; 1Sám 7,3–4; 1Kir 11,4–8). Kultushelyeiket és oltáraikat Jósias király lerontatta (2Kir 23,13–14). Lásd még: ASERA.

ÁSVÁNYOK. Az ásványtan (mineralógia) meglehetősen fiatal tudomány, melyet az ókorban nem ismertek. Sokszor nem lehetünk bizonyosak abban, hogy a különböző ásványok bibliai nevei azonosak-e az ásványtan mai elnevezéseivel. A Bibliában a következő ásványok fordulnak elő: 1. *Drágakövek:* gyémánt (Ez 3,9; Zak 7,12; 2Móz 28,18), agát (2Móz 28,19), ametiszt (2Móz 28,19; Jel 21,20), bdellium (4Móz 11,7), berill (Ez 28,13; Jel 21,20), rubin (Ézs 54,12), kalcedon (Jel 21,19), krizolit (2Móz 28,20; Jel 21,20), krisopráz (Jel 21,20), zafir (2Móz 28,18; 24,10), jácint (2Móz 28,19; Jel 21,20), jáspis (2Móz 28,20; Ez 28,13), opál (2Móz 28,19), onix (2Móz 28,20; Jób 28,16; Ez 28,13), sárdius (2Móz 28,17; Jel 21,20), smaragd (2Móz 28,17), karbunkulus (2Móz 28,18), topáz (2Móz 28,17; Ez 28,13). – 2. *Fémek:* arany, ezüst, vas, réz vagy érc, ólom és ón (4Móz 31,22). – 3. *Közönséges ásványok:* alabástrom (Mt 26,7), kén (1Móz 19,24), márvány (1Krn 29,2), lúgkő (Péld 25,20; Jer 2,22).

ASVÁT (szilárdnak lenni, szilárdság; dús hajú). Áser leszármazottja (1Krn 7,33).

ASZÁF. Lásd: ASÁF.

ASZENÁT (Neith istennőhöz tartozó). József (1) felesége, aki két fiat szült neki, Efraimot (1) és Manassét (1) (1Móz 41,45–52).

ASZFALT. Földi szurok (kátrány), amelyet tömítésül használtak víz ellen (2Móz 2,3; 1Móz 6,14), és amely a bábéli torony építésénél malter gyanánt szolgált (1Móz 11,3). Előfordulási helye végig a Holt-tenger mentén, az Eufrátesz mellett és egyéb helyeken is.

ASZNA. Lásd: ASNA.

ASZNAPÁR (a nagy és tisztelt; kökény; a bika halála). AsszírIA királya, akit általában Asszurbanipállal azonosítanak (Ezsd 4,10).

ASSZÍR (fogoly, megkötözött).

1.)	Mózes	unokatestvére	(2Móz	6,24;	1Krn	6,22).
2.)	Sámuel	(1) öse,	Ebiásáf	fia	(1Krn	6,23.37).
3.)	Jekóniás fia (1Krn 3,17).					

ASSZÍRIA. Olykor Assúrt jelölik vele; első fővárosa Assúr volt, később Ninive. Eredetileg a Tigris felső folyása és a Sab folyó közt terült el; fénykorában magában foglalta a Fekete-tenger, a Káspi-tenger, a Perzsa-öböl és a Földközi-tenger, közti egész területet, beleértve Egyiptomot is. Lakossága sémita volt. Királyai gyakran viseltek hadat Izráel ellen (2Kir 15,19.29; 16,7–9; 2Krn 28,20); végül legyőzték az északi országot, Izráelt és népét Kr. e. 721-ben fogságba vitték (2Kir 17,6; 18,11). Ninivét Kr. e. 612-ben az újbabilóniai birodalom hódította meg.

ASSZONY. Isten teremtette a férfi mellé segítőknek és társnak (1Móz 2,18–24); az ÓSZ-i korban gyakran baromként dolgoztatták; elsőrendű hivatása, hogy feleség és anya legyen; Mózes törvénye védelmezi (5Móz 15,12; 23,17; 24,1–5.17); Jézus különleges együttérzést tanúsított az asszonyok iránt (Mt 9,18–26; Lk 10,38–42); az ősgyülekezetben voltak női próféták, diakonisszák és az apostoloknak voltak női munkatársaik; az első megtért ember Európában asszony volt (Csel 16,13–15).

ASSZURBANIPÁL (Assur fiat teremt). AsszírIA királya, Kr. e. 668–626-ig uralkodott; komolyan érdekelték a tudományok és a kutatások, maga is szorgalmas kutató volt. Mintegy 22.000 agyagtáblából álló könyvtára maradt fenn. Lásd még: ASZNAPÁR.

ASZTAL.

1.)	Étkezésnél	használatos	(Bír	1,7;	1Kir	2,7;	Lk	16,21).
-----	------------	-------------	------	------	------	------	----	---------

- 2.) Az Úrvacsoránál az Úr asztala (1Kor 10,21).
3.) »Az asztalok körüli szolgálat« a szegény gyülekezeti tagok közti élelemszétosztást jelenti (Csel 6,2).
4.) A szent sátor és a templom különböző asztalokkal voltak ellátva.

ASZTERÓT KÁRNAJIM (Astarte két szarvval). A refeusok lakóhelye Ábrahám korában (1Móz 14,5). Pontos helyét nem ismerjük.

ASZTROLÓGIA. Lásd: CSILLAGJÓSLÁS.

ASZTRONÓMIA. Lásd: CSILLAGÁSZAT.

ATÁD (csipkebokor, krisztustövis). Jordántól keletre eső hely, ahol egy szérû volt (1Móz 50,10–11).

ATÁJA (Jahve segít; Jah a vigasztaló; jókor). A Júda törzséből való Uzziás (5) fia, Pérec leszármazottja, a fogság után Jeruzsálemben élt (Neh 11,4).

ATÁK (a te időd; lakóhely, szállás). Város Júdában (1Sám 30,30).

ATÁLIA (Jahve erős; Jahve fenséges, Isten nagylelkû; Jahve kényszerít, próbára tesz).

1.) Egyetlen asszony, aki valaha is uralkodott Júda fölött, Aháb lánya, Jórám (5), Júda királyának felesége. Hat éven át kormányzott, majd egy összeesküvés során, amely unokáját, Joást (4) tette királlyá, megölték, amikor a templomból távozott. Történetét a 2Kir 8,18.25–29; 11,1–20; 2Kron 22,1–23,21; 24,7-ben olvashatjuk.

2.) Benjámin törzsbeli férfi (1Kron 8,26).

3.) Ézsaiás (2) atyja (Ezsd 8,7).

ÁTALKÖTŐK. A szövetség sátránál az oszlopokat felül összekötő keresztrudak, amelyek a szentek szentjét elválasztó függönyt tartották (2Móz 27,10–11; 38,10–19).

ATÁRA (korona, fejék, koszorú). Jerahméel (1) felesége (1Kron 2,26).

ATARÓT (koronák, koronaváros).

1.) Város Gileád földjén (4Móz 32,3.34).

2.) Város Efraim és Benjámin között a határon (Józs 16,2).

3.) Határtelepülés Efraim törzsi birtokának keleti határán (Józs 16,7).

4.) Helység Betlehem közelében; ott »Atrót«-nak nevezik (1Kron 2,54).

ÁTER (megkötözött, bezárt; néma; elzárkózó).

1.) A babiloni fogságból visszatért család ösatyja (Ezsd 2,16; Neh 7,21).

2.) A babiloni fogságból visszatért ajtónálló léviták ösatyja (Ezsd 2,42; Neh 7,45).

3.) Zsidó főember, aki Nehémiással együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,17).

ATHAI. Lásd: ATTAI (3).

ATHÉN. Attika, görög tartomány fővárosa, melyet védő-istennőjéről, Pallas Athénéről neveztek el; sziklás domb (Akropolis) körül épült. Kr. e. 490-ben és 480-ban az athéniak legyőzték a perzsákat, és kisebb fajta világbirodalmat építettek ki. Politikai virágzásának tetőpontját Athén Periklész dicsőséges uralkodása alatt érte el (Kr. e. 459–431). Kr. e. 146-ban a rómaiak Athént Akhája tartomány részévé tették; mégis a műveltség jelentős központja maradt. Pál második missziói útja során járt Athénben (Csel 17).

ATLAI (Atália rövidebb alakja) (Jahve erős, stb.). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,28).

ÁTOK. Valakinek bajt, rosszat kívánni; Isten felől nézve, valakire Isten ítéletét helyezni (1Móz 3,14.17). Aki szüleit átkozta, halállal bűnhődött (3Móz 20,9). A keresztyéneket inti a Biblia, hogy áldjanak, és ne átkozzanak (Mt 5,44; Lk 6,28; Róm 12,14).

ÁTOKHOZÓ KESERŰ VÍZ. Szent víz, porral keverve; a pap adta inni annak az

asszonyoknak, aki férje előtt titkos hűtlenség gyanújába keveredett; ha valóban vétkes volt, ez a víz átokká lett benne, ha a víz nem ártott neki, úgy ez az ártatlanságát bizonyította (4Móz 5,11–31).

ATRÓT. Lásd: ATARÓT (4).

ATRÓT-SOFÁN (az ugrók (nyulak) koronája). Város Gád törzsi területén (4Móz 32,35).

ATTAI (időszerű, kedvező).

1.)	Gáditá	férfi	(1Krón	12,11).
2.)	Roboám	fia	(2Krón	11,20).

3.) Férfi Júda törzséből (»Athai«; 1Krón 2,35–36).

ATTÁLIA (az atya zsákmánya). Pamfília kikötővárosa Kisázsia déli részén (Csel 14,25).

ATYA. Bibliai jelentésének különböző árnyalatai vannak. Jelenthet: 1. közvetlen férfi elődöt (1Móz 42,13), 2. idősebb közeli vagy távolabbi férfi rokont (1Móz 17,4; Róm 9,5), 3. szellemi elődöt (Róm 4,11; Jn 8,44), 4. egy bizonyos életmód meghonosítóját (1Móz 4,20), 5. tanácsadót (Bír 17,10), vagy 6. forrást (Jób 38,28). Istent az Írás a világosság Atyjának (Jak 1,17) és az egész emberi nemzetség teremtőjének (Mal 2,10) nevezi.

ATYAFI. Lásd: FIÚTESTVÉR.

ATYAI ÁLDÁS. Az ÓSZ-i korban nagyon lényeges; gyakran prófétai szó a gyermek jövőjét illetően (1Móz 27,4.12.27–29; 49,1–28).

AUGUSTUS CSÁSZÁR (magasztos uralkodó). Az első római császár, uralkodott Kr. e. 27–Kr. u. 14. Uralkodása alatt született Jézus (Lk 2,1).

AVA (lerombolás; visszafordulás). Vidék Asszíriában, amelynek lakóit Palesztinába vitték, hogy Samáriát újra benépesítsék (2Kír 17,24.31). A 2Kír 18,34-ben és 19,13-ban: »Hivva«; Ézs 37,13-ban: »Ivva«.

ÁVEN (szégyen, gyalázat, semmiség; igazságtalanság; büszkeség). Bálványimádása miatt nevezte Hóseás (1) próféta Bételt (1) Bét-Ávennek (Hós 10,5–8). Ám 1,5-ben vétkes cselekedetről van szó; itt ugyanez a héber szó az alapja. Azon a helyen is pogány bálványimádás folyt.

ÁVIT (HÁVIT) (romok). Hadád, Edom királyának székvárosa (1Móz 36,35).

AVVEUSOK. Kananeus nép, Gáza lakói a filiszteusok előtt (5Móz 2,23; Józs 13,3).

AVVIM (romok lakója). Város Benjámín területén (Józs 18,23).

AZÁL. Lásd: ASEL (2).

AZÁNIA Jahve füle, Jah (az Úr) meghallotta, az Úr meghallotta, az Úr meghallgatja). Lévíta, Jésua (8) atyja (Neh 10,9).

AZARÉEL (Isten egy, Isten segített; Isten a segítő.).

1.)	Dávid	vitéze	Benjámín	nemzetségéből	(1Krón	12,6).
2.)	Lévíta, a 11. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,18; az 1Krón 25,4-ben: »Uzziél«					(4).
3.)	Dán	törzsének	fejedelme	Dávid	idejében	(1Krón 27,22).
4.)	Zsidó	férfi,	aki	elbocsátotta	idegen	feleségét (Ezsd 10,41).
5.)	Pap	a	fogság	után	(Neh	11,13).
6.)	Kürtölő pap Jeruzsálem falainak felszentelésénél. Valószínűleg azonos (5) alattival (Neh 12,36).					

AZÁRIA (AZÁRIÁS) (Isten megsegített, Jah (az Úr) segít; az Úr a segítő, az öríző; az Úr segítsége).

1.)	Etán	(2)	fia	Júda	törzséből	(1Krón	2,8).
2.)	Júda		királya.	Lásd:	UZZIÁS	(1).	
3.)	Jéhu		(1)	fia	(1Krón	2,39).	
4.)	Ahimáhás	(2)	fia,	Sádok	(1)	unokája (1Krón 6,9).	

- 5.) Lévíta (1Krón 6,36).
- 6.) Pap, Sádok (1) fia (1Kir 4,2).
- 7.) Főpap Salamon idejében (1Krón 6,10).
- 8.) Nátán (8) fia, Salamon főtisztviselője (1Kir 4,5).
- 9.) Próféta, Obed (6) fia (2Krón 15,1–8).
- 10.) Jósafát (4) király fia (2Krón 21,2).
- 11.) Jerohám (7) fia, segített Jójada (4) főpapnak Joás (4) királlyá tételében (2Krón 23,1).
- 12.) Kehátita lévíta (2Krón 29,12).
- 13.) Főpap Uzziás (1) idejében (2Krón 26,16–20).
- 14.) Lévíta, Hilkia (9) fia (1Krón 6,13–14).
- 15.) Jeremiás (1) próféta ellenfele (Jer 43,2).
- 16.) Zsidó ifjú, Dániel társa Babilonban; babilóniai neve: »Abednegó« (Dán 1,7).
- 17.) Maaséja (10) fia, részt vett Jeruzsálem falainak újjáépítésében (Neh 3,23).
- 18.) Lévíta, aki a törvényt magyarázta (Neh 8,7).
- 19.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,2). A Neh 12,1-ben: »Ezsdrás« (2).
- 20.) Júdabeli főember, aki részt vett Jeruzsálem falainak fölszentelésében (Neh 12,32–33).
- 21.) Johanán (4) fia, efraimita főember (2Krón 28,12).
- 22.) Obed (4) fia, segített Jójada (4) főpapnak Joás (4) királlyá tételében (2Krón 23,1).

AZÁZ (erős, hatalmas). Béla (3) atyja, Rúben törzséből (1Krón 5,8).

AZÁZÉL (bûnbak; eltávolodni, eltávolítani; elküldés, odaadás; démon). A szó pontos jelentése bizonytalan; kizárólag a 3Móz 16,8.10.26-ban fordul elő, kapcsolatban azoknak a kecskebakoknak egyikével, amelyek a nagy engesztelési napra bûnért való áldozatul voltak kiszemelve. A nevet vonatkoztatják mind személyre, mind pedig személytelen valamire: 1. gonosz szellem, 2. távolság, 3. ördög.

AZAZIÁS (Jahve megerősít; Jah (az Úr) erős; az Úr erőssége).

- 1.) Citerán játszó lévíta (1Krón 15,21).
- 2.) Hóseásnak (3), Efraim törzse fejedelmének atyja (1Krón 27,20).
- 3.) Lévíta, a templom kincseinek felügyelője (2Krón 31,13).

AZBUK (erős lábikrájú; teljesen üres; elnéptelenedés, nagy a kifosztottság; szabadság, megbocsátás). Nehémiás (2) atyja (Neh 3,16).

AZÉKA (hegy, sziklahasadék, feltört szűzföld). Helység Júda északnyugati részében (Józs 10,10–11; 15,35; 1Sám 17,1).

AZGÁD (hatalmas küldött; Gád hatalmas; a szerencse megerősítette; imádás, kérés). A babiloni fogságból hazatért család őse (Ezsd 2,12; 8,12).

AZIEL. Lásd: ASIEL (2).

AZIZA (erős). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,27).

AZMÁVET (erős a halál; erős, mint a halál; halált megvetően bátor).

- 1.) Dávid hőse (2Sám 23,31; 1Krón 11,33).
- 2.) Férfi Benjámin törzséből (1Krón 12,3).
- 3.) Dávid kincstartója (1Krón 27,25).
- 4.) Jónatán (2) leszármazottja (1Krón 8,36).
- 5.) Helység Anatótólól északra (Ezsd 2,24; Neh 12,39). Lásd még: BÉT-AZMÁVET.

AZNÓT-TÁBOR (Tábor fülei, azaz csúcsai). Helység Tábor hegyétől nem messze (Józs 19,34).

AZOR (a fény ereje, erős fény; öv; segítő). Jézus Krisztus őse a babiloni fogság után (Mt 1,13–14).

AZÓTUS. Lásd: ASDÓD.

AZRIEL (Isten, én segítségem, Isten harcol vagy uralkodik; Isten esküje).
1.) Fõember Manassé törzsében (1Krón 5,24).
2.) Jerimótnak (1), Naftali törzse fejedelmének atyja (1Krón 27,19).
3.) Jeremiás (1) kortársa, Serája (4) atyja (Jer 36,26).
4.) Manassé (1) leszármazottja (4Móz 26,31; Józs 17,2; 1Krón 7,14).

AZRIKÁM (fõkel, közeledik az én segítségem).
1.) Neárja (1) fia (1Krón 3,23).
2.) Saul (1) leszármazottja (1Krón 8,38; 9,44).
3.) Lévíta (1Krón 9,14; Neh 11,15).
4.) Aház (1) király udvarmestere (2Krón 28,7).

AZUBA (elhagyatottság; az elhagyatott, az elengedett, szabadon bocsátott, szabad; sivárság).
1.) Káleb (2) felesége (1Krón 2,18–19).
2.) Jósafát (4) anyja (1Kir 22,42).

AZUR (AZZUR) (lépés; síkság; igazságos, jó; boldog; segítő, segítőkész).
1.) Hanániásnak (8), a hamis prófétának atyja (Jer 28,1).
2.) Jaazánjának (3), a nép egyik fejedelmének atyja, Ezékiel próféta idejében (Ez 11,1).
3.) Lévíta, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh. 10,17).
4.) Az asszírok bálványistene, amelytől hitük szerint származnak; ugyancsak AsszírIA fővárosa; gyakran magát a népet is így nevezték (1Móz 10,11; 1Krón 1,17; Hós 14,4).
5.) Sém fia (»Assúr«; 1Móz 10,22).

AZZÁN (erős; a vizsgáztató). Paltielnek (1), Issakár törzse fejedelmének atyja (4Móz 34,26).

ÁZSIA (mocsár).
1.) Világrész Európától keletre.
2.) Az ÚSZ-ben Kisázsia-t is jelöli (Csel 19,26), a mai Törökországot; vagy pedig Kisázsia délnyugati részen elterülő római tartomány neve, amelyet római prokonzul kormányzott (Csel 20,4; 1Kor 16,19).

BAÁL (úr, tulajdonos, férj; uralkodó, parancsoló, a hatalmas).
1.) Ez a név az ÓSZ-ben a legkülönbözőbb jelentésekben fordul elő: »úr« vagy »tulajdonos« (2Móz 21,28.34; Bír 19,22); »férj« (2Móz 21,3; 2Sám 11,26).
2.) Általában azonban a név a föníciaiak és kananeusok egyik természet-istenségét jelenti, aki a termés és a nyájak növekedéséről, valamint a család termékenységéről gondoskodott. Minden helységnek megvolt a maga Baálja. A Baálokot magaslatokon imádták, eközben előfordultak szexuális szertartások, önsanyargatás, sőt emberáldozat is. Palesztinában is állítottak fel Baál-oltárokat; Izráelben Jézabel, Júdában Atália voltak azok, akik erőteljesen szorgalmazták a Baál-kultuszt (1Kir 16,31–32; 2Krón 22,3). Illés próféta szenvedélyesen küzdött e kultusz ellen, és a Kármel hegyén sikerült Izráelt meggyőznie arról, hogy Izráel Istene hatalmasabb és dicsőségebb, mint Baál (1Kir 17). Lásd még: BÉL.
3.) Rúben utóda (1Krón 5,5).
4.) Férfi BenjámIn törzséből (1Krón 8,30).
5.) A Baál név gyakran előfordul emberi tulajdonnévvel összetett szóban, pl. »Báhal-Hanán« (1Krón 1,49).

BAALÁT (kezesség; úrnő; Baálhoz tartozó). Város Dán birtokán (Józs 19,44).

BAALAT-BEÉR (akinek kútja van, asszonyok kútja; a kezesség kútja). Város Júda déli részén; Simeon törzsének jutott (Józs 19,8. Az 1Sám 30,27-ben: »Rámót« (3) délen).

BAALBEK (Baál városa). Helység Szíriában, Damaszkusztól 60 km-nyire északra, az Antilibanon lábánál, romjairól híres. A hellénista korban Heliopolisnak (a napisten városa) nevezték.

BAÁL-BERIT (a szövetség ura; a szövetség istene). Istenség, amelyet Gedeon halála után

Sikemben imádtak (Bír 8,33; 9,4).

BAÁL-CEFÓN (észak Baálja, az elrejtettség ura; a haragos). Helység a Vörös-tenger közelében (2Móz 14,2,9; 4Móz 33,7).

BAÁL-GÁD (Gád Baál, szerencse-Baál, a szerencse vagy sors ura). Helység Hermon közelében (Józs 11,17; 12,7; 13,5).

BAÁLHÁMON (a gazdagság ura; a (nép) tömeg ura; a hőség ura). Helység, ahol Salamonnak szülője volt (Én 8,11).

BAÁLHANÁN (Baál kegyelmes; kegyelmes úr). Gideritbeli férfi, Dávid olaj- és fügefáinak felügyelője (1Krón 27,28).

BAÁL-HÁSÓR (a gazdaság ura, a falu ura). Helység Efraimban (2Sám 13,23).

BAÁL-HERMÓN (a szerencse Baálja). Helység Manassé területének északnyugati határán, a Hermon tövében (Bír 3,3).

BAÁLISZ (az örvendezés fia; örömmel). Ammonita király (Jer 40,14).

BAÁL-MEON (a lakás ura). Helység Moáb határán (4Móz 32,38); Izráel »Bét-Meon«-nak és »Beón«-nak nevezte (Jer 48,23; 4Móz 32,3).

BAÁLOM. Izráel gyakran így szólította meg bálványait (Hós 2,15).

BAÁL-PEÓR (Peór Baálja, a nyílás, a szakadék ura).
1.) Moábita istenség, amelynek kultusza a Peór (1) hegyén volt (4Móz 25,1–9; Zsolt 106,28).
2.) Helység a Jordán közelében (Hós 9,10). Lásd még: PEÓR (2).

BAÁL-PERÁZIM (a legyőzetés, áttörés helye). Helység Refáim völgye közelében; itt győzte le egykor Dávid a filiszteusokat (2Sám 5,18–20; 1Krón 14,11).

BAÁL-SÁLISA (a háromság ura, a harmad ura). Helység Efraimban, Gilgál közelében (2Kir 4,42–44).

BAÁL-TÁMÁR (a pálma vagy pálmaliget ura). Helység Benjámin birtokán, Gibeá (3) és Bétel (1) közelében (Bír 20,33).

BAÁLZEBUB (a legyek Baálja vagy ura, a férgek). Ilyen néven tisztelték Baált Ekronban a filiszteusok (2Kir 1,2.3.6). Mt 10,25-ben: »Belzebub«.

BAÁNA. Lásd: BAHANA (2) és (5).

BAÁRA (tűz, hőség, gerjedelem). Saharaím felesége (1Krón 8,8).

BAÁSA (bátorság, merészség; a rossz, a gonosz). Izráelnek, az északi országnak királya; kiirtotta Jeroboám nemzetségét; hadat viselt Asa (1), Júda királya ellen (1Kir 15,16–21). Bálványimádó volt. Halála után Zimri (2) megsemmisítette egész családját (1Kir 16,10–12).

BAB. Lásd: NÖVÉNYEK.

BÁBEL. Lásd: BABILON és PEKÓD.

BÁBEL TORNYA (Bábel = Isten kapuja; zűrzavar). Napon szárított téglából készült hatalmas építmény, amelyet röviddel az özönvíz után Sineár síkságán építettek (1Móz 11,1–9). Bábel zikkuratjai (magastemplom) minden valószínűség szerint, ennek az építmények a másai voltak. Lásd még: ZIKKURAT.

BABÉRFÁ. Lásd: NÖVÉNYEK.

BABILON (zűrzavar; Isten kapuja). Bábel görög neve. Egyaránt jelenti a birodalmat és annak fővárosát. Először az 1Móz 10,10 említi. Kr. e. a 18. században Hammurabi uralkodott benne; hatalmának tetőpontjára II. Nabukodonozor alatt jutott el (Kr. e. 605–562); Kr. e. 539-ben Kores (Círus) perzsa király hódította meg; gyakran szerepel a prófétáknál (Ézs 13,1.19; 14,22; 21; 46–47;

Jer 50–51). Híres volt Semiramis függőkertjei, valamint templomai és királyi palotája miatt is; a régi Babilon romjai mindmáig megmaradtak. Az ÚSZ-ben ez a város az istentelenség, a bálványimádás és az Isten elleni lázadás foglalatja (1Pét 5,13; Jel 14,8). Lásd még: KÁLDEA.

BABILONI FOGSÁG. Lásd: FOGSÁG.

BAGOLY. Lásd: MADARAK.

BAHALA (BAÁLE-JEHUDA) (Júda polgárai). Város Júda északi határán, azonos »Kirját-Baal«-lal és »Kirját-Jeárim«-mal (2Sám 6,2; 1Krón 13,6).

BÁHÁL-HANÁN (Baál kegyelmes). Edom királya (1Móz 36,38; 1Krón 1,49). Lásd még: BAÁL (5).

BAHANA (szenvedés fia, fájdalom fia).
1.) Ahilud (2) fia, Salamon tisztartója Jezréelben (1Kir 4,12).
2.) Jeruzsálem kőfalát javító Sádok (4) atyja (Neh 3,4).
3.) Rimmon (4) fia Benjámín törzséből, aki fivérével, Rékábbal (1) együtt meggyilkolta Isbósetet, Saul fiát (2Sám 4,5–12).
4.) Hélebnek, Dávid hősének atyja (2Sám 23,29; 1Krón 11,30).
5.) A babiloni fogságból Zorobábelrel hazatérő főember (Ezsd 2,2).
6.) Húsai (2) fia, Salamon tisztartója Áserben (1Kir 4,16).

BAHÁSIA (Jahve munkája). Asáfnak (1), az énekesnek őse (1Krón 6,40).

BAHURIM (fiatalok falva). Helység a Jeruzsálemből Jerikóba vezető út mentén (2Sám 16,5; 19,16).

BAKBAKKÁR (kiterjedt hajnalpír; a hegység lerombolása; elpusztított domb). Lévíta a fogság után (1Krón 9,15).

BAKBUK (kiöntő, kiürítés, pusztítás; üres; palack). A babiloni fogságból hazatért templomszolgák őse (Ezsd 2,51; Neh 7,53).

BAKBUKIA (az Úr kiöntötte; pusztítás Jah által). Énekes lévíta családfő a fogság után (Neh 11,17; 12,25).

BAL. Különböző értelemben fordul elő. Jelenti: 1. az északi irányt (1Móz 14,15), 2. a kisebb áldást (1Móz 48,13–19), 3. a gyengeséget (Bír 3,15.21).

BÁL. Lásd: BAÁL, szóösszetételekben is.

BÁLA (tulajdonosnő; kezesség; a szeretett; kiszáradt, eltűnt; öreg). Város Palesztina délnyugati részében, Simeon birtokán (Józs 19,3). Az 1Krón 4,29-ben: »Bilha« (2).

BÁLÁK (pusztító, üres, jelentéktelen; kiürítő; Ő (Isten) rombolta le). Moábita király, aki megvesztegette Bálámot, hogy Izráelt megátkozza (4Móz 22–24; Bír 11,25).

BÁLÁM (a nép elnyelője, megrontója; a nép ura; zarándok). Beór (2) fia, az Eufrátesz melletti Pétorból (5Móz 23,4), jóvendőmondó, akit Bálák, Moáb királya pénzzel rávett arra, hogy Izráelt megátkozza. Isten azonban arra kényszerítette, hogy ehelyett háromszor is megáldja Izráelt (4Móz 22–24). Bálám azt is megkísérelte, hogy Izráelt elszakítsa Istentől (4Móz 31,16), azután Isten népe megölte őt. Az ÚSZ-ben azoknak a képmutató tanítóknak veszedelmes befolyását példázza, akik Isten népét félre akarják vezetni (Júd 11; 2Pét 2,15–16).

BALTAZÁR (Bél oltalmazza életedet). Nabukodonozor főudvarmestere adta az ifjú Dánielnek (3) ezt az új nevet (Dán 1,7; 2,26; 4,6).

BÁLVÁNY. Lásd: BÁLVÁNYIMÁDÁS.

BÁLVÁNYIMÁDÁS. Kánaán valamennyi őslakója és a régi Izráel valamennyi szomszédos népe bálványimádó volt. Isten népe is gyakran beleesett ebbe a súlyos bűnbe, amiért Isten mindig keményen megbüntette. Isten kifejezetten megtiltotta, hogy mellette még másvalakit tiszteljenek,

vagy hogy Róla Magáról képmást készítsenek (2Móz 20,3–4). Ennek okát Ézs 40 magyarázza meg: semmi sincs a teremtett világban, amivel Istent »kiábrázolhatnánk«. Mérhetetlen nagysága és dicsősége meghalad minden képzeletet. Bálványképeket különböző anyagokból készítettek: ezüsből, aranyból, fából, kőből, stb. (Ézs 40,19–20; 44,9–20; Jer 10,9); a keresztyéneket is óva inti a Biblia a bálványimádástól (1Kor 5,10; Gal 5,20).

BALZSAM. Erősen illatozó gyantaféle, amelyet sebek gyógyítására használtak (Jer 51,8).

BÁMÓT (magaslatok). Helység Arnon közelében, az izraeliták táborhelye a pusztai vándorlás alatt (4Móz 21,19).

BÁNI (utódok, leszármazottak, épített, építő).

1.)	Gádita,	Dávid	hőse	(2Sám	23,36).
2.)	Lévita			(1Krón	6,46).
3.)	Júda	leszármazottja		(1Krón	9,4).
4.)	Lévita,	Rehum	(3) atyja	(Neh	3,17).
5.)	Lévita,	Uzzi	(5) atyja	(Neh	11,22).
6.)	Lévita,	aki Nehémiással	(3) együtt megpecsételte a szövetséget	(Neh	10,13).
7.)	Főember,	aki Nehémiással	(3) együtt megpecsételte a szövetséget	(Neh	10,14).
8.)	Babiloni fogságból hazatért zsidók őse	(Ezsd 2,10; 10,29). A Neh 7,15-ben: »Binnui«	(4).		
9.)	Zsidó férfi,	aki elbocsátotta idegen feleségét	(Ezsd	10,38).	
10.)	Lévita,	aki a törvényt magyarázta	(Neh	9,4).	

BANK. Az ókorban a bank egyszerű változatát ismerték. Az izraeliták tulajdon népükből valónak nem adhattak pénzt kamatra (2Móz 22,25); a pogányokkal szemben azonban ez megengedett volt (5Móz 23,20).

BÁNYÁSZAT. Az emberiség egyik ősi mestersége, melyet kimerítően leír a Jób 28,1–11; 5Móz 8,9; 1Kir 7,13–50: fémek megmunkálása.

BAR (arameus nyelven valakinek a fia). Az ÚSZ-ben legtöbbször csak tulajdonnévvel együtt szerepel, mégpedig mindig a szó előtagjaként.

BARABÁS (az atya fia). Fogoly, akit Pilátus a Jézussal szemben lefolytatott eljárás során, az akkor szokásos páska-amnesztia kapcsán szabadon engedett (Mt 27,16; Mk 15,15).

BÁRÁK (villám, villámló kard). Izraelita férfi, aki Debora (2) bírónő vezetése alatt Siserát legyőzte (Bír 4,6–5,31; Zsid 11,32).

BARAKÉEL (Isten megáld, ó, áldj meg Isten!). Elihunak (5), Jób egyik barátjának az atyja (Jób 32,2.6).

BARAKIÁS (Jahve megáld, az Úr az, aki megáld). Zakariás (29) pap atyja (Mt 23,35).

BÁRÁNY. Táplálékul (5Móz 32,14; Ám 6,4) és áldozati állatként (1Móz 4,4; 22,7) szolgált, kivált páska ünnepén (2Móz 12,3–5); az áldozati bárányok jelképesen Krisztusra, Isten Bárányára mutatnak (Jn 1,29; Jel 5,6.8).

BARBÁR (idegen, dadogó). Eredetileg görög szó annak megjelölésére, aki nem beszélt görögül (Róm 1,14); később olyasvalaki, aki nem tartozott a görög-római kultúrkörhöz (Kol 3,11).

BÁRIAH (menekülő). Zorobábel leszármazottja (1Krón 3,22).

BARJÉZUS (Jézus fia; a segítő, az üdvözítő fia). Zsidó varázsló Sergius Paulus helytartó udvarában (Csel 13,6–12). Lásd még: ELIMÁS.

BÁRKA. Nőé bárkája fenyőfából készült, melyet akkor góferfának neveztek; 300 sing hosszú, 50 sing széles és 30 sing magas volt (135×22,5×13,5 méter). Hogy mi lett belőle, miután Nőé eltávozott belőle az özönvíz után, azt nem tudjuk (1Móz 6–8). Az 1Pét 3,20–21 a bárkát összefüggésbe hozza a keresztséggel [alámerítéssel].

BARKÓSZ (festő, tarkára mázoló; Kós fia). Babiloni fogságból hazatért templomszolgák őse (Ezsd 2,53).

BARLANG. Természetes üreg a földben, rendszerint tufában vagy mészkőben; szolgált lakás, menedékhely, temetkezési hely, éléskamra, ciszterna vagy istálló gyanánt (1Móz 19,30; 1Kir 19,9; Bír 6,2; Mt 27,60; Jn 11,38).

BARNABÁS (a vigasztalás fia, a (prófétai) ígéret fia; az építő intés fia). Ciprusi származású lévita, eredeti neve: »József« (12) (Csel 4,36); Pál régi barátja és munkatársa (Csel 9,27); együtt munkálkodott Pállal Antiókiában (Csel 11,22–26) és elkísérte Pált annak első missziói útjára (Csel 13–14); Pállal együtt eljött Jeruzsálembe az apostolok gyűlésére (Csel 15). Különvált Páltól, amikor ez nem volt hajlandó János Márkot második missziói útjára munkatársként magával vinni (Csel 15,36–41). Pál nagy megbecsüléssel szól róla leveleiben (1Kor 9,6; Gal 2,1–9.13; Kol 4,10).

BARSABÁS (Sabbas fia, a hűségkü fia; a bővölködés, megelégités fia).
1.) József (11) mellékneve, aki Júdás Iskáriotes után az egyik jelölt volt az apostolságra (Csel 1,23); »Justus«-nak (1) is hívták. Lásd még: JÓZSEF BARSABÁS.
2.) Júdás (5) próféta, vezető jeruzsálemi keresztyén férfi mellékneve (Csel 15,22).

BARTIMEUS (Timeus fia). Útszélén kolduló vak, akit Jézus meggyógyított (Mk 10,46–52).

BÁRUK (áldott, áldott legyen az Isten).
1.) Jeremiás (1) hűséges barátja és íródeákja (Jer 32,12; 36,4kk; 43,3.6.; 45,2).
2.) Zakkai (2) fia, Jeruzsálem falainak építője (Neh 3,20).
3.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,6).
4.) Férfi Júda törzséből a fogság után (Neh 11,5).

BÁRUK KÖNYVE. A Septuaginta egyik apokrif könyve, melyet állítólag Báruk (1), Jeremiás (1) íródeákja írt Babilonba, az izráelita száműzötteknek. Lásd: APOKRIF IRATOK.

BARZILLAI (vasból való, kemény, mint a vas, erős; állhatatosság).
1.) Gazdag férfi Gileádból (1), Dávid barátja (2Sám 17,27–29; 19,31–39).
2.) Babiloni fogságból hazatérő papok, akik nem találták származási jegyzéküket (Ezsd 2,61–62).
3.) Adriel atyja (2Sám 21,8).

BÁSÁN (szelíd; kő nélküli, termékeny vidék; lágy, homokos talaj). Vidék Genezáret-tavától keletre, Gileád (1) és Hermon közt, rendkívül termékeny, pompás nyájairól ismert (5Móz 32,14; Ez 39,18); Manassé törzsének jutott osztályrészül (Józs 13,29–30). Nagy Heródes (1), majd annak fia, Fülöp (2) birodalmához tartozott. Lásd még: HAVRAN.

BASLUT (mezítelenség, kérdező). Babiloni fogságból hazatért templomszolgák őse (Ezsd 2,52; Neh 7,54).

BÁT. Lásd: MÉRTÉKEK ÉS SÚLYOK.

BATRABBIM (sok népû; sokak leánya). Hesbón mellékneve (Én 7,4).

BATSÚA (a segélykiáltás leánya; a jólét leánya). Salamon anyja (1Krón 3,5). »Betsábé« másik neve.

BAVVAI (szerencsét kívánni; kívánó, vágyakozó, törtető). Tartományi fejedelem aki Jeruzsálem falainak építésénél segédkezett (Neh 3,18).

BAZILISZKUSZ. Ézs 11,8-ban fordul elő nyilván valamely félelmetes hullót jelent.

BDELLIOM. Balzsamszerű gyanta, amelyet legtöbbször drágakövekkel együtt említenek (1Móz 2,12; 4Móz 11,7).

BEALÓT (istennők, asszonyok, úrnők; polgárságok).
1.) Helység Júda déli részén (Józs 15,24).
2.) Helység Izráel északi részén (»Alót«; 1Kir 4,16).

BEBAI (Jahve atya, atyai).
1.) Babiloni fogságból hazatért család őse (Ezsd 2,11; Neh 7,16).
2.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,15).

BEBALZSAMOZÁS. A szokás Egyiptomból ered. Jákóbot és Józsefet bebalzsamozták, hogy holttesteik ne porladjanak el oly gyorsan (1Móz 50,2.26).

BÉCER (érctörés, arany-vagy ezüstérc).
1.) Lévita-menedékváros Rúben törzsi területén (Józs 21,36).
2.) Válogatott harcos Áser törzséből (»Béser«: 1Krón 7,37).

BÉDÁD (magányosság, egyedül, elkülönítve, elválasztva). Hadádnak (2), Edom királyának atyja (1Móz 36,35).

BÉDÁN (a bíró fia; Dán fia; bíróként (lép fel Isten)).
1.) Bíró Izraelben (1Sám 12,21).
2.) Férfi Manassé törzséből (1Krón 7,17).

BÉDÉJA (Jahve szolgálja; az Úr védelmében). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,35).

BE(H)ELJÁDA (Baál tudja; az Úr tudja; akivel az Úr törődik). Dávid fia (1Krón 14,7).

BEÉR (kút).
1.) Izrael szállása Moáb határán a pusztai vándorlás alatt (4Móz 21,16–18).
2.) Helység Jeruzsálem és Sikem (3) közt, Jótám (1) ide menekült (Bír 9,21).

BEÉRA (kút; az ásó; a magyarázó).
1.) Áser leszármazottja (1Krón 7,37).
2.) Rúben törzsének fejedelme, akit Tiglát-Pilnéser fogságba vitt (1Krón 5,6).

BEÉR-ÉLIM (Élim kútja, a nagy fák kútja, az erők kútja). Helység Moábban (Ézs 15,8).

BEÉRI (az én kutam (Isten); a kút embere).
1.) Hitteus férfi, Ézsau apósa (1Móz 26,34).
2.) Hóseás (1) próféta atyja (Hós 1,1).

BEÉRÓT (kutak). Kananeus város, melynek lakói Izrael népet csel útján félrevezették, hogy magukat mentsék (Józs 9,3–17). Később Benjámin törzsének jutott osztályrészül (Józs 18,25).

BEÉRSEBA (BEÉRSABA) (hetek kútja; eskü kútja, szerződés kútja, jog kútja). Helység Júda déli részén, ahol Ábrahám szövetséget kötött Abimélekkel (1) és kutat ásott (1Móz 21,31); ott jelent meg Isten Jákóbnak (1Móz 46,1–2); oda menekült Illés próféta (1Kir 19,3); Ámós (I) korholta Beérseba lakóit (Ám 8,14); a város Simeon törzsének jutott osztályrészül (Józs 19,2).

BEFEDÉSE A FEJNEK. A régi Görögországban csak a feslett életű nők (paráznák) mutatkoztak fedetlen fejjel a nyilvánosság előtt. Az 1Kor 11,13–15-ben Pál azt a véleményét fejti ki, hogy a keresztyén nők nem engedhetik meg maguknak, hogy semmibe vegyék a társadalom bizonyos szokásait és hagyományait; ez ui. keresztyén bizonyágtételük hitelét rontaná le.

BEGY. Számos madár nyelöcsövének zacskószerű kitágulása, amelyben a madár a táplálékot mintegy »elő-emészti« (3Móz 1,16).

BEHÁLIA (Jahve uralkodik). Benjáminita harcos, Dávid társa (1Krón 12,5).

BEHEMÓT. Föltehetően a vízilovat érti rajta a Biblia (Jób 40,10–19).

BEHOR. Lásd: BEÓR (1).

BEKA. Lásd: MÉRTÉKEK ÉS SÚLYOK.

BÉKER (fiatal teve; ifjú, ifjúság; zsenge, elsőszülött).
1.) Benjámin második fia (1Móz 46,21; 1Krón 7,6).

2.) Efraim (1) fia (4Móz 26,35).

BÉKERITÁK. Efraim törzséből való nemzetség (4Móz 26,35).

BÉKESSÉG. Az ÓSZ-i korban általános köszöntés (2Kir 9,18); belső nyugalom vagy szabadság mindenféle belső teherrel és nyugtalanságtól (4Móz 6,26; 1Kir 4,24; Csel 9,31); Istennel a békeség az Ővele Jézus Krisztus által való helyes kapcsolat útján jön létre (Róm 5,1–2; Ef 2,14–17).

BÉKETŰRÉS (KITARTÁS). Kitartás a kísértések közt (Jak 1,2–3); szenvedésre való készség; a Szent Szellem egyik gyümölcse (Gal 5,22).

BEKÓRÁT (elszülött). Saulnak (1), Izrael első királyának őse (1Sám 9,1).

BÉL (úr, parancsoló, összezavaró). Baál isten a babiloniaknál (Ézs 46,1); az izráeliták »Merodák«-nak nevezték (Jer 50,2). Bővebbet lásd: BAÁL.

BÉLA (pusztítás, rombolás, rontás; elnyelés, elfogyasztás; nyílás).
1.) Hely Sziddim völgyéhez közel, délen, »Coár«-nak is nevezik (1Móz 14,2.8).
2.) Edom királya (1Móz 36,32).
3.) Főember Rúben törzsében (1Krón 5,8).
4.) Benjámin (1) fia (1Móz 46,21).

BELIÁL. Az ÓSZ-ben nem tulajdonnév, hanem valami efféle jelentésű szó: »semmit érő«, »gonoszság«, »törvénytelenység« (5Móz 13,13; Bír 19,22; 1Sám 25,25). A 2Kor 6,15-ben a Sátánt jelenti.

BELSAZÁR (Bél óvja meg a királyt, Bél fejedelme; az Úr vezére). Nabonid fia, Nabukodonozor unokája, az újbabiloni birodalom utolsó uralkodója. Egy vad, kicsapongó lakomán, amelyen a jeruzsálemi templom szent edényeiből is ettek-ittak, titokzatos írás jelent meg a palota falán, melyet Dániel (3) fejtett meg: »megmérettél és híjával találtattál!«. Röviddel ezután a médek és perzsák elfoglalták a babiloni birodalmat, Belsazárt pedig megölték (Dán 5,1–30).

BELSŐ RÉSZEK. A szó kétféle értelemben fordul elő:
1.) Szó szerinti (2Krón 21,15–19).
2.) Mint a legbensőbb érzelmek és érzések székhelye, a »szív« (JSir 1,20).

BELZEBUB. Lásd: SÁTÁN, ill. BAÁLZEBUB.

BENÁJA (Isten megépítette; Jahve belátó, bölcs).
1.) Lévíta, Jójada (1) pap fia (2Sám 8,18); Dávid testőrségének parancsnoka (2Sám 23,23); igen vitéz (2Sám 23,20–21; 1Krón 11,22–24); biztosította Salamon koronázását (1Kir 1,38kk.).
2.) Dávid hőse, Piratonból való férfi (2Sám 23,30).
3.) Családfő Simeon törzsében (1Krón 4,36–38).
4.) Lévíta hárfás (1Krón 15,18).
5.) Kürtölő pap a frigyláda Jeruzsálemben vitelekor (1Krón 15,24).
6. Jaházriel (4) próféta nagyapja (2Krón 20,14).
7.) Templomi felügyelő Ezékiás (1) idejében (2Krón 31,13).
8–11.) Négy zsidó férfi neve, akik elbocsátották idegen feleségüket (Ezsd 10,25.30.35.43).
12.) Pelatjáhu atyja (»Benájáhu«) (Ez 11,1).

BENAMMI (népem fia, rokonom fia). Lót egyik leányának a fia, az ammoniták ősatya (1Móz 19,38).

BENÁJÁHU. Lásd: BENÁJA (12).

BÉNASÁG. Lásd: BETEGSÉGEK.

BENÉ-BÁRAK (a villámlás fiai). Helység Dán törzsi birtokán, néhány km-nyire délkeletre Jaffától (Józs 19,45).

BENÉ-JAÁKÁN (a gyors fiai; a bölcsesség fiai; az elnyomás fiai). Az izráeliták pusztai

vándorlásának egyik szálláshelye (4Móz 33,31; 5Móz 10,6).

BENHADÁD (Hadád fia, a hatalmas fia). A szíriai uralkodók címe, akik állítólag a szíriai Hadád főistentől származtak.

1.) Damaszkusz királya, Asának (1), Júda királyának kortársa (1Kir 15,18), akinek fegyveres segítséget nyújtott Baása, izráeli király elleni harcában (1Kir 15,18–21).

2.) Valószínűleg az előbbi fia, Aháb, izráeli király kortársa, akinek seregétől megsemmisítő vereséget szenvedett (1Kir 20,26kk.).

3.) Hazáel fia, Amásia (1) júdabeli, és Joáház (1) izráeli király kortársa; a tíz törzset uralma alá hajtotta, később azonban Joás (5), Joáház fia legyőzte (2Kir 13,3–13.25).

BENHAILA (erő fia, bátorság fia; erős, bátor). Főember Júda törzsében, Jósafát (4) idejében (2Krón 17,7).

BENHANÁN (a kegyelmes fia, a kegyelem, a kedvesség, a hódolás fia; a jóságos fia). Férfi Júda törzséből (1Krón 14,20).

BENINU (fiúnk). Lévíta, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,13).

BENJÁMIN (jobb kezem fia; szerencse fia; szerencsés, boldog).

1.) Jákób legkisebb fia; haldokló anyja, Ráhel »Benóni«-nak (lásd ott is) nevezte (fájdalom gyermeke), Jákób azonban a Benjámint nevet adta neki (1Móz 35,16–20).

2.) Előbbi dédunokája (1Krón 7,10).

3.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,32).

BENJÁMIN TÖRZSE (BENJÁMINITÁK). Jákób legkisebb fia után elnevezett törzs; Jákób megjövendölte szomorú hírnevét, és ragadozó farkasnak nevezte (1Móz 49,27; Bír 20,17). Júda és Efraim közti terület (Józs 18,11–28); szörnyű, szégyenletes tettéért borzalmasan megbűnhődött (Bír 19–21); Saul (1) király és Pál apostol ebből a törzsből származott (1Sám 9,1–2; Fil 3,5).

BENÓ (drágakő). Jaázija fia (1Krón 24,26).

BENÓNI (fájdalmam fia, kimerültségem, nyomorúságom, aggodalmam fia.). Ezt a nevet kapta »Benjámint« Ráhel től, haldokló anyjától (1Móz 35,18). Lásd még: BENJÁMIN (1).

BENZÓHÉT (Zóhét fia, az elkülönülés, az elragadtatás fia). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,20).

BÉON (lakóház). Hely Rúben törzsi birtokán (4Móz 32,3). Józs 13,17 »Bét-Baál-Méon«-nak nevezi.

BEÓR (égő fáklya).

1.) Bélának, Edom első királyának atyja (»Behor«; 1Móz 36,32; 1Krón 1,43).

2.) Bálám atyja (4Móz 22,5).

BÉR. Fizetség a teljesített munkáért, az ősi időkben gyakran természetbeni javakkal történt (1Móz 29,15.20; 30,28–34); Mózes törvénye naponkénti kifizetést írt elő (3Móz 19,13; 5Móz 24,14–15); aki visszatartotta az esedékes bért, azt megbüntették (Jer 22,13; Mal 3,5; Jak 5,4).

BERA (ő győzött, kimagasló volt; ajándék, adomány). Sodoma királya (1Móz 14,2–8).

BERÁJA (Jahve teremtette). A Benjámint törzséből való Simhi (8) fia (1Krón 8,21).

BERÁKA (áldás). Férfi Benjámint törzséből, aki Siklagnál csatlakozott Dávidhoz (1Krón 12,3).

BÉREA (nehéz, terhes, fontos). Város Macedónia délnyugati részén (Csel 17,10–14; 20,4); Pál második missziói útja alkalmával gyülekezetet alapított benne. Lakói naponként kutatták a Szentírást, hogy egyezik-e vele Pálnak Jézusról mondott bizonyágtétele.

BÉREABELIEK. Emberek, akik a Dávid ellen lázadó Sébához (5) csatlakoztak (2Sám 20,14).

BÉRED (fázni, jégeső; szétszórás; vetés).

1.) Helység Kádes-Bárnea közelében (1Móz 16,14).

2.) Efraim (1) unokája (1Krón 7,20).

BEREKIA (BEREKIÁS) (Isten megáld, Jahvétől megáldott).
1.) Dávid leszármazottja (1Krón 3,20).
2.) Lévíta, Asa (2) fia (1Krón 9,16).
3.) Ajtónálló a szövetség ládája előtt (1Krón 15,23).
4.) Efraimita főember Aház (1) király idejében (2Krón 28,12).
5.) Jeruzsálem falát építő Messullám (13) apja (Neh 3,4.30; 6,18).
6.) Zakariás (17) próféta atyja (Zak 1,1.7).

BEREKIÁS. Lásd: BEREKIA.

BÉRI (a forrás vagy a kút embere; az én kutam). Az Áser családjából származó Sófáh fia (1Krón 7,36).

BERIA (szerencsétlen; ajándék; kiválóság). Áser fia (1Móz 46,17), a berihiták ősatya (4Móz 26,44).

BERIHITÁK. Beria, Áser fia leszármazottjai (4Móz 26,44).

BERNICE (BERENIKÉ) (győzelmet hozó). I. Heródes (5) Agrippa király legidősebb leánya (Csel 12,1), aki először a chalkisi Heródeshez, majd a cilíciái Polemon királyhoz ment feleségül; együttélése fivérével, II. Agrippával botrányt okozott (Csel 25,23; 26,30). Később Titus fővezér szeretője lett.

BERODÁK-BALADÁN. Lásd: MERODÁK-BALADÁN.

BERÓTA (kút; ciprusok). Város Hamát és Damaszkusz közt (Ez 47,16); azonos lehet »Berótai«-val (2Sám 8,8).

BERÓTAI. Lásd: BERÓTA és KUN.

BERTALAN (Talmai fia). Jézus 12 apostola közül az egyik (Mt 10,3), talán azonos »Nátánael«-lel (Jn 1,46).

BÉSAI (kard; az Úr a nyereség; ragyogó, magasságos).
1.) Zorobábel Jeruzsálemben visszatért család őse (Ezsd 2,17; Neh 7,23).
2.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,18).

BÉSÁLÉEL (Isten árnyékában, védelmében; az isteni árnyék fia).
1.) Férfi Júda törzséből, akit Isten az Ő Szelleme által képessé tett arra, hogy fémből, fából és kőből művészi munkákat készítsen a szent sátor részére (2Móz 31,2; 35,30–33).
2.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,30).

BÉSER. Lásd: BÉCER (2).

BÉSOR (dús, füves, hűvös, felüdítő). Patak Gáza közelében (1Sám 30,9–10).

BESTERA (Asterot temploma). Lévitaváros Manasséban (2) (Józs 21,27).

BÉSZAI (kard). Jeruzsálemben visszatért templomszolgák őse (Ezsd 2,49; Neh 7,52).

BESZÁMÍTANI. Valamely személynek valamit tulajdonítani, vagy valakinél valamit számításba venni. Erre a tanításra főként az ÚSZ-ben találunk utalásokat: Ádám bűne az utódainak is beszámíttatik; Krisztusnak tulajdoníttatik az emberiség vétke; Krisztus igazságossága és engedelmissége beszámíttatik a hívőknek (1Pét 2,24; Róm 3,24; 5,15; Gal 5,5; Tit 3,7).

BESZÓDIA (Jahve titka, Jahve bizalmasa; az Úr gyülekezetében). Jeruzsálem falait építő Mesullám (14) atyja (Neh 3,6).

BÉT (ház). A héber ABC második betűje. Egyúttal a 2-es szám neve.

BÉTABARA (ház a gázló mellett, a révész háza; Gázlólháza). Hely a Jordán keleti partján, ahol János (1) keresztelt (Jn 1,28).

BÉTÁK (biztonság, bizalom, gondtalanság). Város Szíriában, amelyet Dávid elfoglalt (2Sám 8,8); az 1Krn 18,8 »Tibhát«-nak nevezi.

BÉT-ANÁT (meghallgattatás, visszhang háza). Város Naftali törzsi birtokán (Józs 19,38; Bír 1,33).

BETÁNIA (szomorúság háza; datolyák vagy fügek háza). Helység Jeruzsálemtől délkeletre, három km-nyire, ahol Mária (4), Márta és Lázár (1) lakott (Jn 11,18); itt búcsúzott el Jézus a tanítványaitól mennybemenetele előtt (Lk 24,50–51).

BÉT-ANÓT (meghallgattatások háza). Város Júdában (Józs 15,59).

BÉT-ARABA (pusztaság háza, vadon háza). Ez a Holt-tenger északi partján fekvő város Júda törzsének jutott osztályrészül (Józs 15,6.61; 18,22).

BÉT-ARBÉL (leshely háza; törvényszék háza). Város, melyet Salamon lerombolt, valószínűleg Naftali területén feküdt (Hós 10,14).

BÉT-ÁVEN (pusztaság háza, semmiség háza; hiúság, rosszaság, bűn háza). Város Benjámintörzsének területének északi részén (Józs 18,12). Hóseás jelképesen ezt a nevet alkalmazza Bételre, hogy annak bálványimádását megbélyegezze vele (Hós 4,15; 10,5). Lásd még: ÁVEN.

BÉT-AZMÁVET (Azmávet háza). Falu Benjámintörzsének területén (Neh 7,28). Lásd még: AZMÁVET (5).

BÉT-BAÁL-MEON (a meoni Baál háza; ház, amelyben Baál lakik). Helység a Jordántól keletre, amely Rúben törzsének jutott osztályrészül (Józs 13,17). Azonos »Baál-Meon«-nal (4Móz 32,38), »Béon«-nal (4Móz 32,3) és »Bét-Meon«-nal (Jer 28,23).

BÉTBARA (ház a gázló mellett, Révészháza). Gázló a Jordánon (Bír 7,24).

BÉT-BIRI (kövérség háza; az én teremtetem háza). Város Simeon területén (1Krn 4,31). Megfelel »Bét-Lebaót«-nak (Józs 19,6) és »Lebaót«-nak (Józs 15,32).

BÉT-CUR. Lásd: BÉTSUR (1).

BÉT-DÁGON (Dágon háza).
1.) Város Júdában (Józs 15,41).
2.) Város Áser területén (Józs 19,27).

BÉT-DIBLATAIM (kettős fügekalács háza). Város Moábban (Jer 48,22); nevezi a Biblia »Almon-Diblataim«-nak (4Móz 33,46) is.

BÉT-ÉDEN (gyönyörűség, öröm, kellemesség, kellemesség háza). Szír királyi székhely; esetleg Damaszkusszal azonos (Ám 1,5).

BETEGSÉGEK. A Bibliában előforduló betegségek közül a legtöbb ma is létezik, bár némely esetben nem állapítható meg pontosan, hogy a kifejezés milyen betegséget jelent.

1.) Azokat a betegségeket, amelyeknek tünetei a bőr felületén jelentkeztek, két csoportra osztották: olyanokra, amelyeknél a beteget teljesen el kellett különíteni, és olyanokra, amelyeknél az illető a környezetében maradhatott. A.) Tökéletes elkülönítésre volt szükség a következőknél: Lepra vagy bélpoklosság (2Móz 4,6), himlő (Jób talán ebben szenvedett), lépfene (2Móz 9,3), rüh (5Móz 28,27). B.) Amelyeknél nem volt szükség elkülönítésre: gyulladás (3Móz 22,22), kelevény (2Kir 20,7).

2.) Belső tünetekkel járó betegségek: bubópestis (1Sám 5,9; 6,5), sorvadás vagy tuberkulózis, tífusz, malária (3Móz 26,16; 5Móz 28,22), hasmenés és vérhas (Csel 28,8).

3.) Olyan betegségek, amelyeket férgek és kígyók idéznek elő: elférgesedés (Csel 12,21–23), galandféreg, kígyómarás (Csel 28,3.6).

4.) Szembetegségek, Keleten igen gyakoriak: járványos vakság (2Kir 6,18), erőtlenesség (Gal 4,13), vakon születés (Jn 9,1).

5.) Ideg- és lelki betegségek, és azok kezelése.

6.) Egyéb betegségek: asszonyoknál idült vérfolyás (Lk 8,43–44), rák (2Tim 2,17), vízkórság (Lk 14,2), némaság, süketnémaság (Lk 1,20–22.64), különböző testi fogyatékoság (3Móz 21,20), bénaság (Lk 14,21; Mt 9,2). Az ÚSZ-ben orvosokról olvashatunk: Mt 9,12; Lk 4,23; Kol 4,14-ben.

BÉTEL (Isten háza).

1.) Jeruzsálemtől 18 km-nyire levő helység; neve eredetileg »Lúz« volt (1Móz 28,19). Közeliében ütötte fel sátrát Ábrám (1Móz 12,8; 13,3); itt jelent meg Isten Jákóbnak álmában (1Móz 28,10–22), aki itt épített oltárt, és a helyet »Él-Bétel«-nek nevezte (1Móz 35,7). A helység Benjámin törzsének jutott osztályrészül (Józs 18,21–22). Jeroboám arany borjúszobrot állított fel itt (1Kir 12,26–30). Ámós és Hóseás (1) ítéletet hirdettek felette (Ám 3,14), azt »Bét-Aven«-nek nevezve (a szégyenletes bálványozás háza) (Hós 4,15). Az igazi istentiszteletet Jósiás (1) állította helyre (2Kir 23,15–23).

2.) Város Júda déli részén (1Sám 30,27), amelyet a Józs 19,4 »Betul«-nak nevez.

BÉT-EMEK (völgy háza, ház a síkságon). Város Áser törzsi területén (Józs 19,27).

BETEN (has, test, anyaméh). Helység Áser törzsi birtokának határán (Józs 19,25).

BETESDA (kegyelem, irgalmasság háza). Tó Jeruzsálemben, a Juh-kapu mellett, melyet forrás táplál. A betegek a tóba való merülés útján kerestek gyógyulást (Jn 5,1–16).

BÉT-ESEL (jajgatás, elválás, elkülönülés háza; szomszéd ház). Helység Júda déli részén (Mik 1,11).

BETFAGÉ (éretlen fügek háza, a korai fügek háza). Kis falu Betániától északnyugatra (Mk 11,1; Lk 19,29).

BÉTGÁDÉR (fal háza, ház a falon, kerítés háza). Helység Júdában (1Krón 2,51).

BÉT-GÁMUL (a (tejtől) elválasztott háza; a megfizetés háza). Város Moábbb (Jer 48,23).

BÉT-GILGÁL (elhengerítés háza, kerék háza). Valószínűleg »Gilgál«-al azonos (Neh 12,27–29).

BÉT-HAKKEREM (szőlőhegy háza). Város Júdában (Neh 3,14).

BÉT-HANÁN. Lásd: ELON (4).

BÉT-HARÁM (hegy, magasság háza). Helység a Jordántól keletre, Gád törzsi birtokán (Józs 13,27); a 4Móz 32,36 »Bét-Harán«-nak nevezi.

BÉT-HARÁN. Lásd: BÉT-HARÁM.

BÉT-HOGLA (fogoly madár háza, szarkák háza). Helység Benjámin területén (Józs 15,6; 18,19.21). Talán »Énegláim«-mal azonos.

BÉT-HÓRON (barlang helye, lyuk háza, mélyút helye, mély völgy háza). Két egymáshoz közelfekvő város neve, mintegy 15 km-nyire Jeruzsálemtől északnyugatra (Józs 16,3.5; 18,13); Efraim törzsének jutott, és lévítavárosként Kehát utódai kapták meg (Józs 21,22).

BÉT-JESIMÓT (pusztaság, elhagyatottság háza). Város Jerikótól 12 km-nyire délkeletre (Józs 12,3; 13,20; 4Móz 33,49).

BÉT-KAR (bárány háza; liget, legelő háza). Helység, ameddig az izráeliták a megvert filiszteusokat üldözték (1Sám 7,11).

BÉT-LE-AFRA (por háza). Város, melyet Mik 1,10 Gáttal kapcsolatban említ.

BÉT-LEBAÓT (nőstényoroszlánok háza vagy helye). Helység Simeon törzsi birtokán (Józs 19,6). Az 1Krón 4,31 »Bét-Biri«-nek, a Józs 15,32 »Lebaót«-nak nevezi.

BETLEHEM (Kenyérháza).

1.) Helység Jeruzsálemtől délnyugatra 8 km-nyire, melynek neve Jákób idejében »Efrata« volt, Kánaán elfoglalása után pedig »Júda Betleheme« (Bír 1,1), megkülönböztetésül Zebulon

Betlehemétől. Itt temették el Ráheldt (1Móz 35,16–19); innen származott Ibsán bíró (Bír 12,8–10), Elimélek (Ruth 1,1–2) és Boáz (1) (Ruth 2,1.4). Itt kenték fel királlyá Dávidot (1Sám 16,13), ezért a helység később »Dávid városa« néven is ismeretes (Lk 2,4.11). Jézus is itt jött a világra (Mt 2,1; Lk 2,15–18).

2.) Helység Zebulon területén (Józs 19,15).

BÉT-MARKABÓT (harci szekerek háza). Helység Simeon területén (1Krón 4,31).

BÉT-MEON (lakás háza, lakóház). Város Moábban (Jer 48,23); azonos »Bét-Baal-Meon«-nal (Józs 13,17). Lásd még: BEÓN és BAÁL-MEON.

BÉT-MILLÓ. Lásd: MILLÓ (1).

BÉT-NIMRA (tisza, üdítő víz helye; párdúc, leopárd háza). Megerősített város Gád területén, a Jordántól keletre (4Móz 32,3.36). Lásd még: NIMRA.

BETÓNIM (zöld mandula; öblösödés, magaslatok). Város Gád területén, a Jordántól keletre (Józs 13,26).

BÉT-PACCÉC (szétszóratás, szétosztás háza). Város Issakár területén (Józs 19,21).

BÉT-PELET (megmenekülés háza). Helység Júda déli részén (Józs 15,27).

BÉT-PEÓR (Peórháza; nyílás háza). Moábita helység, Izrael utolsó szálláshelye a pusztai vándorlás során (5Móz 3,29); itt lett eltemetve Mózes (5Móz 34,6).

BÉT-RAFA (Isten gyógyít, helyreállít). A Júda törzsbeli Eston fia (1Krón 4,12).

BÉT-RÉHÓB (tágas tér háza, út háza). Helység Palesztina északi részén. Itt laktak a síriabeliek, akik Dávid ellen harcoltak (2Sám 10,6).

BETSÁBÉ (az eskü leánya; a bővölködés leánya). A hitteus Úriásnak (1), Dávid vitézének felesége, akivel Dávid házasságtörést követett el (2Sám 11). Miután Dávid Úriást galád módon félretette az útból, feleségül vette Betsábét, és az elsőszülött halála után négy fia született tőle (2Sám 5,14; 1Krón 3,5), ezek közé tartozott Nátán (2) és Salamon (Mt 1,6; Lk 3,31); Krisztus őspanya. Lásd még: BATSÚA.

BETSAIDA (halászat háza, vadászat háza; halászháló helye).
1.) Halászfalu a Genezáret-tó partján, valószínűleg Kapernaumhoz egész közel (Jn 1,45; 12,21); András, Péter és Fülöp (4) szülőhelye; Jézus korholta ezt a helyet (Mt 11,20–24; Lk 10,13–15).
2.) Város a Genezáret-tó keleti partján, Gaulanitiszben; Fülöp negyedes fejedelem kiépíti és székvárosává teszi. Ott vendégelt meg Jézus 5000 embert (Lk 9,10–17).

BÉTSÁN, BÉT-SEÁN (nyugalom háza; biztonság háza; ház a sziklán; elefántcsont-ház). Város Manassé területén, mintegy 20 km-nyire a Genezáret-tótól délre, Jezréel síkságán. Eredete Kr. e. 3500-ra nyúlik vissza. Amikor Saul (1) király meghalt a csatában, a filiszteusok ennek a városnak a falára akasztották fel nyilvánosan a holttestét (1Sám 31,8–12). Salamon egyik közigazgatási kerületébe sorolta be (1Kí 4,12).

BÉT-SEÁN. Lásd: BÉTSÁN.

BÉT-SEMES (Nap háza, Napisten háza).
1.) Bálvány-város Egyiptomban (Jer 43,13), egyiptomi neve »On«, görögül »Heliopolis«.
2.) Lévitaváros Júda északnyugati részén, egészen közel a filiszteusok határához (Józs 15,10; 21,16; 1Krón 6,59); oda vitték a tehének a frigyládát (1Sám 6), itt ejtette foglyul Joás (5), Izrael királya Amásiát (1), Júda királyát (2Kí 14,11–13; 2Krón 25,21–23).
3.) Város Issakár területén (Józs 19,22).
4.) Város Naftali területén (Józs 19,38; Bír 1,33).

BÉT-SITTA (akác háza). Helység Jezréel síksága és Cererá közt a Jordán völgyében (Bír 7,22).

BÉTSUR, BÉT-CUR (szikla háza, lakás a sziklán).

1.) Megerősített város Júdában, 6 km-nyire Hebrontól északra (Józs 15,58; 2Krón 11,7; Neh 3,16).

2.) Máon (1) fia (1Krón 2,45).

BÉT-TAPPÚÁH (alma háza). Város Hebrontól mintegy 7 km-nyire nyugatra (Józs 15,53).

BETUÉL (Isten embere, Istenben lakozó). Náhor (1) és Milka (1) fia, Ábrahám unokaöccse, Rebeka és Lábán atyja (1Móz 22,22–23; 24,15.24.47; 28,5).

BETUL (BETUEL) (Isten lakhelye). Város Simeon területének déli részén (Józs 19,4; 1Krón 4,30). Azonos »Keszik«-l (Józs 15,30). Lásd még: BÉTEL (2).

BETÛ. Alfabetikus szimbólum; a nevelés és művelődés alapja (Jn 7,15), lehetővé teszi az írásbeli közlést, de jelöli a külsőlegeset (Róm 2,27.29), a zsidó törvényeskedést (Róm 7,6; 2Kor 3,6). Az ókorban a leveleket és személyes közléseket magánküldöncök vitték; az ókor kutatói az ásatások során sokféle levelet találtak.

BEVAGDALÁS. Pogány szokás, amelynek során a testen késsel vagy árral sebeket ejtettek, amely magában foglalta a tetoválást és önkasztrációt is (férfiatlanítás); rendszerint halott miatti gyász jele, vagy az istenek kiengesztelésére tették. Izraeliták számára szigorúan tilos volt (5Móz 14,1; 1Kir 18).

BÉZEK (törés; villám, fényesség).

1.) Város Júdában, ahol Izrael Adonibézeket legyőzte (Bír 1,1–7).

2.) Város Samáriától mintegy 20 km-nyire északkeletre, ahol Saul (1) megszámlálta Izrael és Júda harcosait (1Sám 11,8).

BIBIC. Lásd: MADARAK.

BIBLIA. Az Ó- és Újszövetség könyvei gyűjteményének a neve. A szó a görög »biblia« (könyvecskék) szóból származik. Noha ez többesszámú szó, a latinban egyes számban használták. Így általános helyesléssel a »könyvek«-ből »a Könyv« lett. A többes számban álló »biblia« arra utal, hogy a Biblia könyvek gyűjteménye. Az pedig, hogy a szót később egyes számú értelemben használták, nyomatékosan utal arra, hogy ezekben a könyvekben csodálatos egység uralkodik. Az »Ószövetség« és »Újszövetség« megjelölést a 2. sz. végétől használják, hogy megkülönböztessék egymástól a zsidó és keresztyén eredetű írásokat. Az ÓSZ legnagyobb részét héber nyelven írták, csak néhány részletét arám nyelven (Ezsd 4,8–6,18; 7,12–26; Jer 10,11; Dán 2,4–7,28). Az ÚSZ-et néhány arameus szó és mondat kivételével görög nyelven írták, a hellenisztikus világ köznyelvén. A Bibliában 66 könyv van. 39 az ÓSZ-ben és 27 az ÚSZ-ben. Csak ezeket a könyveket ihlette Isten Szent Szelleme. Az ÓSZ róm. kat. kiadásában 45 könyv szerepel, ezen felül Eszter és Dániel könyve ki van bővítve. Az ÓSZ-hez így hozzátoldott könyveket »apokrif«-eknek nevezzük (lásd ott). Ezek részét képezték a görög nyelvű ÓSZ-nek, a Septuagintának. Noha a Biblia keletkezési ideje ezer évnél is hosszabb időszakot ölel át, feltűnően sértetlen és hamisítatlan állapotban maradt ránk ez a könyv. A Holt-tengernél csak nemrégiben feltalált tekercesek, amelyek keletkezési ideje a Kr. e. 2. és 3. század, olyan szöveget tárnak elénk, amely csodálatos módon egyezik a ma használt héber szöveggel. Az ÚSZ hiteles szövegének megállapítására mintegy 4700 görög kézirat áll rendelkezésünkre, melyek keletkezési ideje Kr. u. 125-től egészen a könyvnyomtatás feltalálásáig terjed. A jelenleg használt fejezetfelosztás 1228-ból, a versfelosztás 1551-ből való.

Szövegek, változatok, fordítások.

Ószövetség. Az ÓSZ-i könyvek eredeti kéziratai mind elvesztek. A reánk maradt legrégebb kéziratok a Holt-tengeri tekercesek, amelyeket 1947-ben és a következő években találtak a Holt-tenger melléki barlangokban. Ezek Kr. e. 250–Kr. u. 70 közti időben keletkeztek, és Eszter kivételével az ÓSZ valamennyi könyvéből tartalmaznak részleteket, némelyiket teljes egészében. (Lásd: HOLT-TENGERI TEKERCEK-et is.) Az ÓSZ legrégebb fordításai: 1. görög, a Septuaginta (Kr. e. 250–100), újra kiadták a 2. században Aquila, Theodotion és Symmachus, Origenes újrafordította 240-ben; 2. arameus (Kr. u. az 1–9. sz.); 3. szír (Kr. u. a 2. és 3. sz.); 4. latin (Kr. u. a 3–4. sz.); 5. kopt, etióp, gót, örmény, grúz, szlapon és arab (Kr. u. 2–10. sz.).

Újszövetség. A fennmaradt mintegy 4700 görög kézirat vagy a teljes ÚSZ-et tartalmazza, vagy egyes részeit. Ezek közül 70 papiruszkézirat, 250 unciális írás (nagybetűs kézirat), 2500 minuszkulusz (kisbetűs kézirat) és 1800 lectionaria. A legrégebbi kézirat a János ev. egy töredéke Kr. u. 125-ből; az ÚSZ legrégebbi fordításai: 1. latin (2–4. sz.); 2. szír (2–6. sz.); 3. kopt, örmény, grúz, etióp, arab, perzsa és szlavon (4–9. sz.). Az ÚSZ szövegét a korai egyházatyák írásaikban hitelesnek és teljesen megbízhatónak tartották, kivált a görög, latin és szír szöveget. Ma már a Biblia vagy annak egyes részei több mint 1300 nyelvre és nyelvjárásra vannak lefordítva. A Biblia témája mind az Ó-, mind az ÚSZ-ben az ember megváltása. Az ÓSZ elmondja az emberi bűn eredetét, és azt, hogyan készítette elő Isten ennek a súlyos kérdésnek a megoldását. Az ÚSZ viszont arról tanúskodik, hogyan vitte véghez Isten az Ő megváltói tervét. Lásd még: ÓSZÖVETSÉG és ÚJSZÖVETSÉG.

BIBLIAFORDÍTÁSOK (magyar). A legrégebbi magyar nyelvű fordítások a 15. században keletkeztek, és a Biblia egyes részeit tartalmazzák (Bécsi, Münchener, Apocryphus, Jordánszky kódex). A könyvnyomtatás feltalálása, majd a reformáció Magyarországon is fellendítette a bibliafordítás munkáját. Jelentősebb magyar fordítások: Komjáti Benedek a páli leveleket (1533), Pesti Mizsér Gábor az evangéliumokat (1536) tette közzé. Az első teljes nyomtatott ÚSZ-fordítás Erdősi Sylvester János (1541), az első teljes bibliafordítás Károli Gáspár (1590. Vizsolyi Biblia) érdeme. Ennek 1908-ban revideált változata a jelenleg általánosan használt fordítás. Az eredeti görög szöveg alapján az ÚSZ új fordítását készítették el: Czeglédy Sándor (1924), Buday Gergely (1967). 1975-ben jelent meg az eredeti héber és görög szöveg alapján újra lefordított teljes protestáns Biblia (fordította a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának ÓSZ-i és ÚSZ-i Bibliafordító Szakbizottsága). 1978-ban jelent meg Csia Lajos ÚSZ fordítása, amelyre a rendkívüli szöveghűség jellemző. Katolikus részről az első teljes magyar nyelvű Biblia Káldi György munkája (1626), amelyet több ízben revideáltak. Görög eredetiből Békés Gellért és Dalos Patrik fordították le újra az ÚSZ-et; majd a Szent István Társulat eredeti héber és görög szövegek alapján készült új magyar nyelvű teljes Bibliát jelentetett meg (1973).

BÍBOR. Az ókorban sokra becsült szín; mivel a festék igen drága volt, nagy jólétre vallott, ha valaki bíborszínű ruhát hordott; királyi viselet volt: a bíbor a karmazsinvörös és lila közti színek egész skáláját tartalmazta (2Móz 25,4; 28,15; Bír 8,26; 2Krón 2,14).

BIDKAR (átfűrő; [törrel] átszűrő, lándzsával harcoló; a város szolgája). Tiszt Jórám (5), Izrael királya seregében (2Kir 9,25).

BIGTA (Isten adománya; elhárítás; érett, kifőtt, alkalmas; szép alakú). Ahasvérus (2) király udvarmestere (Esz 1,10).

BIGTÁN (Isten adománya). Ahasvérus (2) király összeesküvő udvarmestere (Esz 2,21–23; 6,2).

BIGVAI (boldog, dicsőséges; kertész (perzsául); az én népemben).
1.) Babiloni fogságból Zorobábelrel visszatért főember (Ezsd 2,2; Neh 7,7).
2.) Babiloni fogságból visszatért család törzsatyja (Ezsd 2,14; Neh 7,19). Ezsd 8,14-ben valószínűleg ugyanő szerepel.
3.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,16).

BIKAIMÁDÁS. Csaknem valamennyi régi sémita népnél része volt a vallási kultusznak. A bikák erőt és kitartást testesítettek meg. Áron arany bikaborjút öntött (2Móz 32,4), Jeroboám pedig a királyságában (az északi országban) két arany bikaszobrot állított fel, egyet Bételben (1) és egyet Dánban, hogy ezek, mint kultikus helyek összetartsák a különvált tíz törzset (1Kir 12,29).

BIKRI (fiatalos, fiatal; elsőszülött; a termés zsengeje). A lázadó Séba (5) atyja (2Sám 20,1).

BILDÁD (Bél szerette; a viszály fia; aki megvédi a helyét, nyakas). Jób Suhból való »vigasztaló«-ja; három beszédet tartott (Jób 8; 18; 25).

BILEÁM (a nép elnyelője, megrontója; a nép ura; zarándok). Város Manassé birtokának nyugati részén (1Krón 6,70); valószínűleg azonos »Jibleám«-mal (Józs 17,11; Bír 1,27; 2Kir 9,27).

BILGA (Jahve a reménysugár, a megvidámítás).
1.) A 15. papi rend feje Dávid idejében (1Krón 24,14).
2.) Pap, aki Zorobábelrel tért vissza Babilonból (Neh 12,5).

BILGAI (Jahve a reménysugár, a megvidámítás; az Úr felüdít). Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,8).

BILHA (ostobácska; félénkség, szerénység; csüggedés; finomság).
1.) Ráhel szolgálóleánya, Jákób ágyasa, Dán és Naftali anyja (1Móz 29,29; 30,1–8).
2.) Város Simeon törzsi területén (1Krón 4,29); a Józs 19,3 »Bálá«-nak nevezi.

BILHÁN (ostoba; félénk, szerény, szelíd, csüggedt; (Isten) rettenetes).
1.) Hóreus férfi, Ecer fia (1Móz 36,27; 1Krón 1,42).
2.) Benjámin (1) unokája (1Krón 7,10).

BILINCS. Lánc vagy fémlábkarika, amellyel a foglyot megkötözték, hogy menekülését megakadályozzák; többnyire bronzból vagy vasból készült (Bír 16,21; Zsolt 105,18; 149,8).

BILSÁN (kutató; ékesszóló, a nyelv fia). Babiloni fogságból Zorobábelrel visszatért főember (Ezsd 2,2; Neh 7,7).

BIMHÁL (körülméltkedés fia, a körülmélt; türelmesen). Férfi Áser törzséből (1Krón 7,33).

BINEA (szétszórátás, elvettetés fia; vándor). Saul (1) leszármazottja (1Krón 8,37; 9,43).

BINNUI (megépítve, épület; család, házi boldogság, utódok).
1.) Lévita, Noádia (1) atyja (Ezsd 8,33).
2.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,30).
3.) Egy másik ilyen nevű férfi, aki ugyanezt tette (Ezsd 10,38).
4.) Lásd: BÁNI (8) (Neh 7,15).
5.) Lévita, aki részt vett Jeruzsálem falainak újjáépítésében, majd Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 3,24; 10,9).
6.) Zorobábelrel hazatért lévita (Neh 12,8).

BÍRÁK. Izráel vezetői és szabadítói Józsué halálától Saul (1) uralkodásáig (Otniél, Ehud (2), Sámgar, Debora (2), Bárak, Gedeon, Abimélek (3), Tóla (2), Jáir (2), Jefte, Ibsán, Élon (3), Abdon (1), Sámson). Éli (1) főpap és Sámuel (1) próféta mint bírák is működtek.

BÍRÁK KÖNYVE: Az ÓSZ történeti könyvei közé tartozik, nevét azok után a férfiak után kapta, akik Józsué halálától Sámuelig (1) kormányozták Izráelt; főfeladatuk újra meg újra az volt, hogy Izráelt megszabadítsák az őt szorongató ellenségektől; a könyvben nem találunk világos utalást a szerzőre, sem a keletkezés idejére. Mintegy 300 éves korszakot ölel át. *Felosztása:* 1. bevezetés (1,1–2,10); 2. főrés: arról tudósít, hogy Izráel ismételen csődöt mond, és az ellenség szorongatja, akiktől egy-egy bíró szabadítja meg; összesen 13 bíró életét és munkáját ismerteti (2,11–16,31); 3. függelék (17–21).

BÍRÓ. Köztisztviselő; Mózes megszervezte az igazságszolgáltatást Izráelben (2Móz 18,13–26; 5Móz 1,9–17); a próféták keservesen felpanaszolták, hogy az igazságszolgáltatást és az ítélkezést megvesztegetéssel rontották meg (Ézs 1,23; Ám 5,12; Mik 3,11).

BÍRÓSÁGI FELLEBBEZÉS, PANASZ. Megkülönböztettek kisebb és súlyosabb ügyekben intézkedő bíróságokat (2Móz 18,26; 5Móz 17,6–13). Az ÚSZ-i korban a Szanhedrin volt a legfelsőbb bíróság a zsidóknál, Minden római polgár a római császárhoz fellebbezhetett. Pál is élt ezzel a jogával (Csel 25,11). Lásd még: APELLÁLÁS.

BIRSA (istentelenség fia; erős, kövér, derék). Gomora királya (1Móz 14,2.10).

BIRZÁVIT (olajfa kútja, átfúrás). Áser leszármazottja, esetleg helység neve is Áser törzsi területén (1Krón 7,31).

BISLÁM (békesség fia, békességben, jómódban, nyugalom; békés). Artaxerxes király

tisztviselője (Ezsd 4,7).

BITIA (Isten leánya). Fáraó leánya, a júdabeli Méred felesége (1Krn 4,17).

BITINIA (korai sietség; hatalmas zúgás). Kisázsia északi vidéke; Pál apostolnak megtiltotta a Szent Szellem, hogy ott az Igét hirdesse (Csel 16,6–10), Péter első levele ennek a vidéknek keresztyén gyülekezeteihez szól (1Pét 1,1).

BIZJÓT(E)JA (Jahve megvetése). Helység Júda déli részén (Józs 15,28).

BIZONYOSSÁG. Annak biztos tudása és reménysége, hogy a Krisztus által megmentett ember a jövőben is (Isten rendíthetetlen hűsége következtében) megmarad az üdvösségben; a szentek megmaradása az üdvösség állapotában (Jn 10,28; Róm 8,38–39; Fil 1,6; 2Tesz 3,3; 1Pét 1,5).

BIZONYSÁG.

- 1.) A tízparancsolat (2Móz 25,16; 27,21; 2Kir 11,12).
- 2.) Isten rendelései (5Móz 4,45; 6,17).
- 3.) Tanúvallomás, törvényes bizonyítás (Ruth 4,7).

BIZTA (eunuch; győzelem, legyőzés, zsákmány; megvetés). Ahasvérus (2) király udvarmestere (Eszk 1,10).

BLÁSTUS (sarj, bimbó, ág). I. Heródes (5) Agrippa király kamarása (Csel 12,20).

BOANERGÉS (mennydörgés, gyors harag fiai). Az apostolok közül két testvér, Jakab (1) és János (2) viselte ezt a melléknevet (Mk 3,17). Lásd még: MENNYDÖRGÉS FIAI.

BOÁZ I. (vidámság, elbizakodottság; az erőse, erő van benne; bátorság, gyorsaság, erő; elevenség). Betlehemi (1) férfi a bírák korából; Ruth rokona és férje (Ruth 2–4); Jézus őse (Mt 1,5; Lk 3,32).

BOÁZ II. (az erősség Ura). Baloldali oszlop neve a salamoni templom előtt (1Kir 7,21; 2Krn 3,17).

BOCÉC (ragyogó, féhéren csillogó). Hegyes szikla Gibeá (3) közelében (1Sám 14,4).

BOCKÁT (duzzadás, daganat). Város Júda déli részén (Józs 15,39).

- BOCRA** (juh karám; bekerítés, elhatárolás; erősség).
- 1.) Edom (fővárosa, 40 km-re délkeletre a Holt-tengertől (1Móz 36,33; Jer 49,13.22).
 - 2.) Város Moábbbán, mintegy 110 km-nyire Damaszkusztól délre (Jer 48,24).

BOGÁR. Lásd: ROVAROK.

BOHÁN (hüvelykujj, nagy lábujj; apró ember, vakarcs; eltompult). Rúben leszármazottja, akiről emlékkövet neveztek el (Józs 15,6; 18,7).

BOJT. Fonadék, amelyet az izráeliták külső ruhájuk négy szegletén viseltek (4Móz 15,38; 5Móz 22,12).

BÓKIM (a sírók, a jajveszékélők helye). Helység Gilgál közelében, ahol Isten angyala megfedtte az izráelitákat engedetlenségük miatt (Bír 2,1–5).

BOKOR. Lásd: NÖVÉNYEK.

BÓKRU (ifjúság, elsőszülött). Saul (1) leszármazottja (1Krn 8,38; 9,44).

BOLDOGSÁGMONDÁSOK. Az ÓSZ-ben gyakran fordul elő az a megállapítás, hogy valaki boldog vagy áldott (Zsolt 32,1–2; 41,2). Az evangéliumok Jézus szájából származó boldogságmondásokat tartalmaznak (Mt 11,6; 13,16; Jn 20,29). Legismertebbek a hegyi beszédben és a mezei prédikációban lévők (Mt 5,3–11; Lk 6,20–22). Ezekben Jézus felsorolja azokat a tulajdonságokat, amelyekről a tanítványai felismerhetők.

BOLDOGSÁGMONDÁSOK HEGYE. Az a hely, ahol Jézus a Hegyi beszédet mondotta

(Mt 5–7). Pontos helye nem ismeretes.

BOLHÁK. Lásd: ROVAROK.

BOLOND. A Bibliában rendszerint az önfejtőséget, büszkeséget és a helyes ítélőképesség hiányát jelenti; nem annyira az intelligencia és gondolkodóképesség fogyatékoságát (Préd 10,11; Zsolt 14,1; Mt 23,17; Lk 12,20).

BOR. A Palesztinában bőven termő szőlőből készült erős szeszital.

BORBÉLY. Lásd: MESTERSÉGEK.

BORECET. Savanyú folyadék; szőlő vagy más erős italok erjesztéséből nyerték; nazíreusok nem ihatták (4Móz 6,3); Jézusnak felkínálták a kereszten, hogy igyék belőle (Mk 15,36; Jn 19,29); megkülönböztetendő a »mirhával kevert bortól«, amelyet a keresztre feszítés előtt Jézus visszautasított (Mk 15,23).

BORIVÁS. Szolgálattévő papoknak tiltva volt (3Móz 10,9), nazíreusok sem ihattak (4Móz 6,3.20) bort; a részegeskedést tiltották (Péld 4,17; 31,4–5); az ÓSZ idején a bort nem hígították, az ÚSZ-i korban azonban bőven elegyítették vízzel; orvosságul is szolgált (1Tim 5,23); a túlzott borivástól óv az Ige (1Tim 3,8; Tit 2,3) a kánai menyegzőn Jézus borra változtatta a vizet (Jn 2,2–11); az utolsó vacsorán »a szőlő termését« itták (Mt 26,29).

BORJÚ. Fiatal szarvasmarha; áldozati állatul és táplálékul szolgált; az áldozatra szántak rendszerint egyesztendős bikaborjak voltak.

BORONA. Mezőgazdasági eszköz a föld elegyengetésére (Jób 39,13; Ézs 28,24; Hós 10,11).

BOROTVÁLKOZÁS. A papoknak és a nazíreusoknak (Istennek szentelt embereknek) tilos volt borotválkoznok (3Móz 21,5; 4Móz 6,5); az izráelita férfiak általában szakállt viseltek, amelyet csak vallási okokból borotváltak vagy rövidítettek meg olykor, pl. a gyász jeléül (Jób 1,20), a lévitákét felszentelésükkor (4Móz 8,7), a poklosokét a megtisztuláskor (3Móz 13,33; 14,8), vagy azért, hogy valakit ily módon megcsúfoljanak és megvetést éreztesenek vele (2Sám 10,4).

BORSAJTÓ. Rendszerint kőből készült kád, amelybe beleöntötték a szőlőt, és azt férfiak lábbal taposva préselték ki; a must lefolyón keresztül egy edénybe folyt bele (Jób 24,11; Neh 13,15; Ézs 63,3); képes értelemben JSir 1,15-ben és Jel 14,19–20-ban.

BOROSTÖMLŐ. Kecskébőrből készült tartály bor tárolására és szállítására (Jób 32,19; Mt 9,17; Zsolt 33,7).

BOSOR. »Beór« (2) görög alakja (2Pét 2,15).

BOSZMÁT (illat, illatozó, illatos balzsam; kecses, bájos).

1.) Ézsau felesége, Izmaél (1) leánya (1Móz 26,34; 36,3.4.13.17). 1Móz 28,9 »Mahalát«-nak (1) nevezi.

2.) Salamon leánya (1Kir 4,15).

BOSZORKÁNY. Gonosz szellemekkel és hatalmakkal kapcsolatban álló asszony, aki a varázslás mesterségét űzi; Mózes törvénye a legszigorúbban tiltja (2Móz 22,18; 1Sám 28,3.9; 2Kir 23,24; Ézs 8,19; Csel 19,18–19).

BOSSZÚ. Büntetés abban az értelemben, hogy az elszenvedett sérelmet megtorolják (Bír 15,7; Jer 11,20; 20,12).

BOSSZÚ-ZSOLTÁROK. Kivált a 2; 37; 69; 109; 139 és 143 zsoltárokat értik gyakran félre. Ezekben a zsoltárokból a Szent Szellem által ihletett szerző a szent és felséges Istenhez fordul, Aki megbünteti az atyák vétkeit harmad- és negyedízigen, de a bűnbánóknak irgalom és kegyelem jut osztályrészül bosszúállás és ítélet helyett. Vannak, akik számára ezek a zsoltárok, amelyek nagyrészt rendkívüli személyes szorult helyzetben keletkeztek, »erkölcsi problémát« jelentenek az ÓSZ-ben.

BOTRÁNKOZÁS KÖVE. Úton lévő akadály, amelyben az ember megbotlik vagy elesik; képes értelemben anyagi vagy szellemi romlást jelent (Ez 14,3–4; Jer 18,15; Róm 14,13; 1Kor 8,9).

BÖJT, BÖJTÖLÉS. A böjtölés, vagyis az ételtől-italtól rövidebb-hosszabb ideig való tartózkodás rendszerint az istentiszteleti és kultikus gyakorlattal kapcsolatos szokás volt, amelyet gyakran említ a Biblia. Az egyetlen böjtöt, amelyről a mózesi törvény rendelkezik, a nagy engesztelési napkor tartották (3Móz 16,29.31; Jer 36,6). Böjtöltek rendkívüli alkalmakkor, pl. mikor az egész nép bűnbánatot tartott, vagy amikor valami fenyegető veszélyt akartak így elhárítani (1Sám 7,6). Jézus korában a szigorúan vallásos zsidók rendszeresen böjtöltek (Lk 2,37; 18,12), s maga Jézus is böjtölt megkísértésekor a pusztában (Mt 4,2). A gyülekezetek is böjtöltek rendkívüli alkalmakkor, amikor szükség volt a buzgó imádságra (Csel 13,2–3; 14,23). Jézus rámutat, hogy tanítványai egykor majd böjtölni fognak, de nem parancsolta ezt meg (Mk 2,18–22).

BÖLCSEK.

1.) Káldeus csillagjósok, akik éles elméjük és minden tudományban járatosak voltak (Péld 1,5; Jób 15,2; Zsolt 49,11); később külön társadalmi osztályt képeztek, a Jer 18,18 a prófétákkal és papokkal együtt említi őket, Palesztinán kívül is (1Móz 41,8; 2Móz 7,11; Dán 2,12; 5,15).
2.) A napkeleti bölcsek (Mt 2,1kk.), keletről jött csillagjósok és csillagászok; számuk és nevük legenda szüleménye.

BÖLCSESSÉG. Isten egyik tulajdonsága (Péld 3,19); A héber nyelv együtt említi más erényekkel, mint a szorgalom, becsületesség, egyenesség, önuralom, jó hírnév; magába foglalja az ügyes kézművességet (2Móz 28,3) és a harci vitézséget (Ézs 10,13), éleslátást (1Kir 2,6); bölcsésé Isten félelme által lesz az ember (Zsolt 111,10; Jób 28,28); találkozunk megszemélyesített alakjával is (Péld 8; Mt 11,19); Jézus maga az isteni bölcsesség (1Kor 1,30; Kol 2,2–3); az Írás szembeállítja a hívő ember bölcsességét e világ bölcsességével (1Kor 1,19–27).

BÖLÖMBIKA. Lásd: MADARAK.

BŐR. Megmunkált állatbőrökből készítettek durva ruhákat, táskákat, harcban védő eszközöket, folyadékok tárolására szolgáló tömlőket, szandált és írólapokat (3Móz 13,48; Mt 9,17; Mk 1,6; Zsid 11,37).

BÖRTÖN. A rabokat olykor kiszáradt kutakba vagy ciszternákba dobták be (1Móz 37,24; Jer 38,6–13), vagy börtönben tartották, amely legtöbbször egy palota része volt (1Kir 22,27). A rómaiaknak és Heródes királynak ún. királyi börtöneik voltak (Lk 3,20; Csel 12,4); Jézus megjövendölte tanítványainak, hogy börtönbe vetik majd őket (Lk 21,12); Sátánt az idők végén Isten a mélység börtönébe veti (Jel 20,3).

BRONZ. Réz és ón keveréke. A Biblia ilyen néven nem említi, de az ércből készült íjagnak valószínűleg ez volt az anyaga (2Sám 22,35; Jób 20,24). A Bibliában olvasható réz bronzot jelent.

BÚBOS BANKA. Lásd: MADARAK.

BUJÁLKODÓ. Férfi parázna, a parázna nőkhöz hasonlóan elítélendő (Ez 23,20).

BUJDOSÓ, BUJDOSÁS. A szóval a Kain (1) elleni átokban (1Móz 4,12–14), Jákób esztendeivel kapcsolatban (1Móz 47,9) és Dávid egyik imádságában (Zsolt 109,10) találkozunk.

BUKKI (Jahve kipróbált férfija, kiürítés, lerombolás).
1.) Jógli fia, Dán törzsének fejedelme az ígért földjének felosztásakor (4Móz 34,22).
2.) Főpap Izraelben (1Krón 6,5.51; Ezsd 7,4).

BUKKIJA (az Úr kipróbált embere vagy szája; lerombolás az Úr által). Lévíta, a 6. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,4.13).

BUL (termés, gyümölcs). Az izráelita szent év nyolcadik hónapja (1Kir 6,38).

BUNA (okosság, megértés, belátás). Júda leszármazottja (1Krón 2,25).

BUNNI (megépített; az én értelmem; bölcs, belátó).

- 1.) Lévita a fogság előtt, Semája (18) öse (Neh 11,15).
- 2.) Lévita Nehémiás (3) idejében (Neh 9,4).
- 3.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,15).

BÚTOR. Amikor a Biblia lakások berendezéséről beszél, akkor többnyire a szent sátorról és a templomról, tehát Isten lakhelyéről van szó. Az egyszerű embereknek alig volt valami bútoruk a házukban. A királyoknak voltak ágyaik és asztalaik (5Móz 3,11; Bír 1,7).

- BÚZ** (megvetés, gúny, gúnyolódás).
- 1.) Náhor (2) fia (1Móz 22,21).
 - 2.) Gádita férfi (1Krán 5,14).
 - 3.) Arab néptörzs (Jer 25,23).

BÚZA. Palesztina legfőbb gabonafajtája; de szükség és nagy szegénység idején más gabonaneműt is felhasználtak (Ez 4,9–10); kézimalmokban két kő közt őrlték lisztté.

BÚZI (az én megvetésem; megvetően). Ezékiel próféta atyja (Ez 1,3).

BŰN. A teremtett világban mindaz, ami a Teremtő szentségét nem fejezi ki, vagy ami az ellen való; a világon az első bűn szabad akaratból történt, amikor a teremtmény felelősségének tudatában, és a következmények ismeretében úgy döntött, hogy megrontja azt a lényeket, amivel Isten eredetileg az Ő teremtményét felruházta; ti. istenképűségét és szentségét. Az emberi nem bűne Ádámnál és Évánál kezdődött (1Móz 3); de a teremtett világ bűne már azoknál az angyali lényeknél, akik fellázadtak Teremtőjük ellen, és akik ezért már lényüket tekintve a bűnben gyökereznek (2Pét 2,4; Júd 6). Ádámot és Évát Isten szentnek, Őtöle meghatározott lényűnek teremtette, hogy Vele tökéletes közösségben legyenek; engedetlenségük következtében természetük megromlott, Isten ellenségeivé váltak, bűnössé lettek Előtte, és magukkal vonták az egész emberiséget a romlásba és vétekbe (Róm 5,12kk.). A bűn lényege abban áll: Istentől elszakadva, Tőle függetlenül élni; a bűn problémájának megoldása egyedül Jézus Krisztusban adatik, abban a megváltásban, amelyet Ő halála és feltámadása által szerzett az embernek (Róm 3,21–8,39). A bűn: céltévesztés.

BŰNBAK. Második a két bak közül, amelyekre a nagy engesztelési napon a sors esett (3Móz 16,8.10.26); az elsőt bűnért való áldozatul mutatták be, a másodikra a főpap kézzelrántással ráhelyezte az egész nép bűnét, azután kivezették a pusztába, és ott szabadon engedték.

BŰNBÁNAT. Az értelem és szív átalakulása, amelynek következménye a bűntől való elfordulás (Mt 27,3; 2Kor 7,9–10); a bűnbánat szükséges az üdvösséghez (Mt 3,2.8; 4,17).

(A) BŰN EMBERE. Lásd: ANTIKRISZTUS.

BŰNÉRT VALÓ ÁLDOZAT. Kos feláldozása egy másik ember ellen elkövetett vétek eltörlésére; a törvény előírta emellett a jóvátétel kötelezettségét is (3Móz 5,16; 6,5; 4Móz 5,7–8).

BŰNESET. Az ember bűnbeesése, amelyet az 1Móz 3-ból ismerünk, elénk tárja azt az eseményt, amikor az ember szabad döntése alapján engedetlen lett Isten iránt, amelyből azután minden rossz és végzetes következmény származott az egész emberiségre (Róm 5,12kk.; 1Kor 15,22). A bűneset következtében az ember elidegenedett Istentől. Az ember Isten képére teremtett, isteni természettel mind értelme, mind erkölcse szempontjából bűnözésre való hajlam nélkül, és szabad akarattal, hogy Isten akaratát válassza és annak engedelmeskedjék. Amikor azonban a kívülről jövő kísértésnek engedett, elfordult Istentől, és ezáltal új, számára veszélyes képességet szerzett, amelynél a bűn minden felett uralkodó hatalommá vált. A bűnös emberi állapotból a megváltás egyedül Jézus Krisztus, az utolsó Ádám által lehetséges (Róm 5,12–21; 1Kor 15,21–22.45–49).

BŰNTETÉS. A szülők megverését vagy megsértését, istenkáromlást, a szombattörvényt megszegését, varázslást, házasságtörést, nemi erőszakot, vérfertőzést, gyermekrablást és bálványimádást halállal büntette a törvény (2Móz 21,15.17; 3Móz 24,14–16.23; 4Móz 15,32–36). A legrosszabb büntetés a megkövezés volt (5Móz 22,24), a rómaiak bevezették a lefejezést (Mt 14,10) és a keresztre feszítést (Mk 15,21–25); egyéb súlyos büntetési módok: szétfűrészelés, vasboronával

való szétszaggatás, halálra korbácsolás, elégetés; általános alapelv volt, hogy a büntetés a bűnnek megfelelő legyen (szemet szemért, fogat fogért) (2Móz 21,23–25). Krisztus gondoskodott róla, hogy az ember elnyerhesse Isten bocsánatát, amikor a kereszten Magára vette a bűnért való büntetést (Csel 2,38; 10,38–42).

BYBLOS. Lásd: GEBÁL (1).

CAANANNIM. Lásd: SAANAIM.

CAESAR, **CÉZÁR** (császár).
1.) Római utónév.

2.) A római császárok tisztségneve Julius Caesar után (Mt 22,17.21; Lk 23,2; Jn 19,15; Csel 17,7; 25,8–27). Az ÚSZ több császárt neve szerint említ (Lk 2,1; 3,1; Csel 11,28).

CAFENÁT-PANEÁH (a »Világ Megmentője«, az élet megtartója vagy kenyere; az élők eledele; bővölködés az életben). Ezt az egyiptomi nevet kapta József (1) a fáraótól, mikor annak fontos álmait megfejtette, és a börtönből magas polcra került (1Móz 41,45).

CÁFON (elrejtettség, sötétség, éjféli, észak; elrejtett vagy sötét vidék). Jordántól keletre fekvő terület, amely Gád törzsének jutott osztályrészül (Józs 13,27).

CALMONA (árnyék, sötét; hegyoldal). Az izráeliták egyik szálláshelye a pusztában (4Móz 33,41–42).

CÁRETÁN. Lásd: SARTÁN.

CEBOIM. Lásd: SEBOIM.

CEDÁD (hegy, lejtő, hegyoldal). Város Palesztina északi határán (4Móz 34,8); Ez 47,15-ben: »Sedák«.

CÉDRUS. Lásd: NÖVÉNYEK.

CÉFÁT (kitekintés, őrhely). Kánaánita város, a Holt-tenger déli végétől mintegy 35 km-nyire délnyugatra, Júda és Simeon törzse lerombolta és a »Horma« nevet adta neki (Bír 1,17). Lásd még: HORMA.

CEFI (örség, őrizve, elrejtve). Ézsau unokája, edomita fejedelem (1Krón 1,36); az 1Móz 36,11.15-ben: »Cefó«.

CEFÓ. Lásd: CEFI.

CÉLOFHÁD (árnyék (védelem) a félőnek, komoly seb; első törés). Férfi Manassé törzséből, akinek öt leánya volt és fia egy sem; az ő esete tette szükségessé, hogy a leányok örökösödésére külön törvényt hozzanak (4Móz 27,1–11; 36,1–12; 1Krón 7,15).

CEMARAIM (lombbal borított, ágak, kettős hegyi erdő; két irha; két rakás; gyapjúban gazdag).
1.) Város Jerikótól mintegy 6 km-nyire északra, Benjámintörzsének jutott (Józs 18,22).
2.) Hegy Efraim területén, amelynek tetejéről Abija (6), júdai király szidalmazta Jeroboámot, Izráel királyát (2Krón 13,4: »Semárim«).

CEMAREUS (Cemar = gyapjú, utódai v. lakói), Kánaánita néptörzs (1Móz 10,18; 1Krón 1,16).

CENTURIO. Századosi rangban levő tiszt latin neve; a római hadseregben mintegy száz ember parancsnoka (Mt 8,5–13; Csel 10; 22,25; 23,17).

CÉR (szorosság, szorongatott; szikla, tűzkő). Város a Genezáret-tó északnyugati partvidékén (Józs 19,35); Naftali törzsének jutott osztályrészül.

CERÉRÁ (rakás; balyu). Jezréel síkságának egyik része, ahová a midianiták menekülni akartak Gedeon elől (Bír 7,22).

CERET-SÁHÁR (hajnalpír fénye). Város Rúben területén (Józs 13,19), közelebbi fekvése ismeretlen.

CETHAL. Nagy, félelmetes tengeri állat (Jób 7,12).

CÉZÁR. Lásd: CAESAR.

CÉZÁREA (császári város). Kikötőváros, Samáriától mintegy 40 km-nyire északnyugatra, amelyet Nagy Heródes (1) épített Augustus császár tiszteletére; Kornéliusz, római százados állomáshelye (Csel 10), itt lakott és munkálkodott Fülöp (5) evangélista (Csel 8,40; 21,9). Pál két esztendőt töltött itt fogságban (Csel 23,31–26,32).

CÉZÁREA FILIPPI (Fülöp Cézaréája). Város, melyet Fülöp (3) negyedes fejedelem épített ki, és amelynek Tiberius római császár tiszteletére új nevet adott. (A régi név: Paneas). Ott tett vallást Péter a tanítványok körében Jézusról, mint Messiásról (Mt 16,13–17).

CIBÓN (festő; tarka; rabló; hiéna).
1.) Hivveus férfi, Oholibámának (1), Ézsau feleségének nagyatyja (1Móz 36,2.14).
2.) Széir (1) fia, horeus fejedelem (1Móz 36,20.24.29; 1Krón 1,38.40). Talán azonos (1) alattival.

CIC (csillogó ékszer, arany diadém; tollazat; virág). Hágó az Éngediből Tékoa felé vezető út mentén (2Krón 20,16).

CIDDIM (lejtők, hegyoldalak). Megerősített város Naftali területén (Józs 19,35).

CIDÓN. Lásd: SZIDÓN (2).

CIFJON. Lásd: SEFON.

CILICIA (kerek föld). Földsáv Kisázsia délkeleti részén, melynek fővárosa Tárzus volt; itt született Pál (Csel 21,39; 22,3; 23,34). Kr. e. 100-ban Cilícia római tartomány lett. Már korán eljutott ide a Jézusról szóló örömuzenet (Csel 15,23), valószínűleg Pálon keresztül (Csel 9,30; Gal 1,21), aki hitben is erősítette az ottani gyülekezetet (Csel 15,41).

CILLA (árnyék, felüdülés, védelem; ének). Lámek (1) felesége; Tubáلكain anyja (1Móz 4,19–22).

CIN (sziklaerőd, tövis, kis pálma). Pusztaság, amelyen az izráeliták keresztülvonultak az ígéret földje felé (4Móz 13,22), Kánaán határához közel; délen Edom és Párán határolja (Józs 15,1–3).

CÍÓR (kicsiség, apróság; kicsi). Város Júda déli részén, valószínűleg Hebron (1) közelében (Józs 15,54).

CIPŐ. Lásd: RUHÁZAT.

CIPPÓR (madár, énekesmadár, veréb). Báláknak, Moáb királyának atyja (4Móz 22,2–4).

CIPPORA (madár, veréb; csicsergő, éneklő). Jetró (más néven »Reuél«), Midián papjának leánya; Mózes felesége (2Móz 2,21), Gersom (1) és Eliézer (2) anyja (2Móz 18,1–4).

CIPRUS I. (vörösréz). Sziget a Földközi-tenger keleti részén, nem messze Szíria és Cilicia partvidékétől, mintegy 220 km hosszú és 60 km széles; gazdag rézércben. Sok zsidó lakott ott, Barnabás hazája (Csel 4,36). Pál, Barnabás és Márk hirdették itt a Jézus Krisztusról szóló evangéliumot (Csel 13,4; 15,39).

CIPRUS II. Lásd: NÖVÉNYEK.

CIPRUSFÜRT. Ciprus-szőlőnek is nevezik. Ázsiában honos bokor, világítóan fehér virágokkal (Én 1,14; 4,13).

CIRÉNE (fal, találkozás, megérkezés). Észak-afrikai város, Egyiptomtól nyugatra, a tengerparttól mintegy 15 km-nyire. Eredetileg görög város, később római uralom alá került; innen származott Simon (5), aki segített Jézusnak vinni a keresztet (Lk 23,26). Pünkösdkor cirénebeliek is voltak Jeruzsálemben (Csel 2,10). Zsidó férfiak a cirénei zsinagógából vitatkoztak István vértanúval (Csel 6,9).

CIRÉNEI SIMON. Lásd: SIMON.

CIRÉNIUS (lándzsavető, harcias). Teljes neve: Publius Sulpicius Quirinius; Szíria római helytartója Jézus Krisztus születése idején. Róma ebben az időben Palesztinát és Szíriát egy egységes tartománynak tekintette. Híressé lett a népszámlálás által okozott zavarok következtében, amely Lk 2 szerint akkor történt, amikor »Szíriában Cirénius volt a helytartó«. Nyilván kétszer volt Szíria helytartója, először Kr. e. 6-ban vagy 5-ben, másodszer Kr. u. 6–10-ig. Ilyen általános népszámlálást tízennégy évenként tartottak (Lk 2,2).

CÍRUS (KORES) (nap; pompa, trón). A perzsa birodalom megalapítója; Kr. e. 539-ben elfoglalta Babilont, és ezzel megdöntötte az újbabiloni birodalmat. Békés politikát folytatott, elősegítette a fogságba hurcolt népek hazatérését, és így megengedte a fogoly zsidóknak a Palesztinába való visszatérést (2Krón 36,22–23; Ezsd 1,1–11; Ézs 44,28; 45,1–7). Meghalt Kr. e. 530-ban.

CISZTERNA. Mesterségesen kiképzett vízgyűjtő medence, földbe ásva vagy sziklába vésve, eső- vagy forrásvíz összegyűjtésére és tárolására (Péld 5,15; Préd 12,8; Ézs 36,16; Jer 2,13). Palesztinában a hosszú és esőtlen nyári időszak miatt a ciszternák létfontosságúak voltak. Az üres ciszternát olykor börtönül használták (1Móz 37,22; Jer 38,6; Zak 9,11).

COÁN (ZOÁN) (szilárd hely, település). Régi egyiptomi város a Nílus deltájától keletre (4Móz 13,23; Zsolt 78,12.43; Ézs 19,11.13; 30,4; Ez 30,14); a görögök »Tanis«-nak nevezték.

COÁR (kicsiny, apró, jelentéktelen; kicsiség, apróság). Régi kánaánita város, a Holt-tenger délkeleti partjának közelében, melyet korábban »Bélá«-nak (1) neveztek (1Móz 14,2); Lót imádságára Isten megkímélte a pusztulástól (1Móz 19,20–22); itt talált menedéket Lót Sodoma pusztulása után.

CÓBA (állomáshely, állás, hely; ragyog, mint az arany v. réz). Fontos szír város Damaszkusztól északra (2Sám 8,3–5); Izrael ellensége (1Sám 14,47).

CÓFÁR (karom, nyers, vakmerő; bolyhos, szőrös; madár; füttyülő, fecsegő; táncoló, ugráló; csicsergő). Jób egyik barátja (Jób 2,11); Naámából (3) való férfi.

COHÁR (fehér, világos, világos színű).
1.) Hitteus férfi, Efron atyja (1Móz 23,8; 25,9).
2.) Simeon (1) fia, Jákób unokája (1Móz 46,10; 2Móz 6,15); a 4Móz 26,13-ban és 1Krón 4,24-ben: »Zeráh« (5).

CÓRÁ (mélyföld, vereség; lódarázs, darázfészek). Város Jeruzsálemtől kb. 24 km-nyire nyugatra, Júda és Dán határán (Józs 15,33; 19,41).

CÚF (lépsejt; kém, ör; túlaradás; úszás).
1.) Sámuel próféta őse (1Krón 6,35), az 1Krón 6,26-ban: »Sófai«.
2.) Vidék Benjámín területén, közel az északi határához (1Sám 9,5), pontos fekvése ismeretlen (»Suf«).

CÚR (szikla). Midián királya (Kozbi apja), akit a zsidók megöltek (4Móz 25,15; 31,8).

CSALÁD. A bibliai családfogalom jelentősen különbözik a mai felfogástól. A család Izraelben nagyobb volt, mint napjainkban; beletartoztak a családapa, annak szülei, ha még éltek, felesége vagy feleségei, gyermekei, leányai és vejei, rabszolgák, vendégek és az idegenek, akik különleges védelme alatt álltak. A házasság dolgát a vőlegény apja intézte, aki a menyasszony családjával tárgyalt felőle, és bizonyos váltságpénzt fizetett a menyasszonyért az apjának (1Móz 24). Szokásban volt a többnejűség és ágyasok tartása, noha ezt Isten sem nem parancsolta, sem nem hagyta jóvá. A férj elválhatott a feleségétől, ami viszont fordítva nem volt lehetséges. A családapának hatalmában állott gyermekei élete és halála felett rendelkeznie. A szülők megsértését vagy a gyermekek illetlen viselkedését halállal büntették (2Móz 21,15.17). Az ÚSZ felszólítja a szülőket és gyermekeket, férjeket és feleségeket, urakat és szolgákat, hogy szeretetben és egyetértésben éljenek egymással (Ef 5,22–6,9).

CSALÁN. Lásd: NÖVÉNYEK.

CSAP. A szent sátor deszkáinak összeillesztésére szolgáló szerkezet (2Móz 26,17).

CSAPÁSOK (EGYIPTOMI). Összesen tíz, amelyekkel azért sújtotta Isten Egyiptomot, hogy rábíri a fáraót: engedje el Izráel népét az országból: 1. a vizek vérré változtak, 2. békák, 3. tetvek, 4. ártalmas bogarak embereken és állatokon, 5. döghalál barmokon, 6. fekélyek embereken és barmokon, 7. jégeső, 8. sáskák, 9. három napos sötétség, 10. elsőszülöttek halála (2Móz 7–12).

CSARNOK. Helyiség, melynek fedőlapját oszlopok tartják (1Kir 7,6kk.; Bír 3,23); tornác (Mk 14,68; Mt 26,71).

CSATA. A régi Izráelben a hadviselés viszonylag egyszerû volt. A harcoló egységet két támadó csoportra osztották fel, amelyek közül az egyik tartalékként a háttérben maradt. A támadók első vonalát a dárdavetők alkották, a másodikat az íjászok, és a parittyások a harmadikat. Olykor a csatát megelőzte a személyes párviadal, amely sokszor az egész csatát eldöntötte (1Sám 17,5kk.; 2Sám 2,14kk.). Csüggedt és félnék férfiakat felmentették a harctól (5Móz 20,8). Gyakran a frigyládát is magukkal vitték a csatába, hogy annál biztosabb legyen a győzelem.

CSATABÁRD. Lásd: FEGYVEREK.

CSELÉD. Női rabszolga, szolgálóleány.

CSEMETE. Lásd: SARJ.

CSENGETTYŰ. A főpap ünnepi ruháján kicsiny arany csengettyűket viselt (2Móz 28,33–35; 39,25–26). A háziállatoknak is akasztottak csengőt a nyakába (Zak 14,20).

CSÉPLÉS. Kétféle cséplési mód létezett; a kalászkot bottal vagy cséphadaróval kiverték, vagy pedig a szérûn ökrökkel, olykor cséplõszánkával kitapostatták (Ézs 28,27).

CSEPŰ. Rövid len vagy kenderfonal (Bír 16,9; Ézs 1,31); gyertyabél, olajlámpa bele (Ézs 1,31).

CSERÉP. Égetett agyagtábla, írtak rá és tetõfedésre használták (Ez 4,1; Lk 5,19).

CSERÉPEDÉNY. Lásd: AGYAGEDÉNY.

CSEREZNI, CSERZÉS. A nyers állatbõr megmunkálása, a szõr eltávolítása és cserzõ folyadékban való áztatása, amelynek során a romlandó részek kiválnak, maga a bõr pedig alakítható lesz (2Móz 25,5; 26,14; Csel 10,6).

CSILLAG. Lásd: CSILLAGÁSZAT.

CSILLAGÁSZAT (asztronómia). A csillagképeket és égitesteket kutató tudomány. Számos bibliai hely foglalkozik ezekkel a dolgokkal, és ad kijelentést a csillagok pályájáról (1Móz 1,16; Zsolt 147,4; Zsolt 19,1–7; Jób 22,12; Ézs 13,10; Ám 5,8; 1Kor 15,40–41). A Biblia megoldatlan asztronómiai problémái közé tartozik az, mikor Józsué megállítja a napot az emoreusok ellen vívott ütközetben (Józs 10,12–14); amikor Aház (1) király napóráján visszafelé megy az árnyék (Ézs 38,8), és a csillag, amely elvezette a bölcseket Betlehembe (1) (Mt 2,2.9).

CSILLAGJÓSONK (asztrológusok). Az emberek sorsát és viselkedését a csillagképek befolyásának tulajdonítják, a csillagok és csillagképek állása alapján megkísérelnek bizonyos eseményeket előre megjövendölni. A Biblia mindezt a legélesebben visszautasítja és megtiltja (Dán 2,27; 4,4; 5,7.11; Ézs 47,12–13). Lásd még: BÖLCSEK.

CSÍPŐ. Lásd: TOMPOR.

CSODA. Szó szerinti értelemben olyan esemény, amely csodálkozást vált ki. A keresztyén teológia szerint:

- 1.) Rendkívüli esemény, amelyet a természettudomány fogalmaival nem lehet megmagyarázni.
- 2.) Esemény, amely a megfigyelőkben azt a gondolatot kelti; ennek emberen kívüli és természetfeletti okai vannak.

3.) Esemény, amely sokkal többet tartalmaz, mint amennyit elsőre kívülről fel lehet ismerni; a csoda célja kijelentés, építés, hitben való megerősítés (Jn 20,31). Csak a hit ismeri fel, hogy a csodák Istentől vannak; az ismert törvények és törvényszerűségek érvényességi területén kívül mennek végbe (Jn 4,48; Csel 2,19; 2Kor 12,12). Oka és végrehajtója a szellemi, láthatatlan világ.

CSÓK. A köszöntés bensőséges módja mind férfiak, mind nők közt; kifejez barátságot, szeretetet, szenvedélyt, tiszteletet és nagybecsülést; kiváltképpen az első keresztyének közt gyakori köszöntési mód (»szent csók«) (Róm 16,16; 1Kor 16,20; 2Kor 13,12).

CSÚFOLÓDÓ. A Bibliában az olyan ember jelzője, aki kineveti Istent, vagy kinevet egy embert annak hite miatt (Zsolt 1,1; 2Pét 3,3).

CSÚSZÓMÁSZÓ ÁLLATOK. A siklófélék Európában és Afrikában vannak elterjedve. Ezt a kifejezést több héber szóra használják, úgyhogy nehéz megállapítani, mikor melyik fajtáról van szó.

CSŰR. Raktárház gabona számára, amelyet száraz helyen kell tárolni (Jóel 1,17; Mt 3,12; Lk 3,17). Isten országának is jelképe. Lásd még: TÁRHÁZ.

DABBASET (tevepúp, hájtömeg; méhkas, méz). Város Zebulon területének nyugati határán (Józs 19,11).

DABERÁT (DOBRÁT) (legelő). Lévitaváros Issakár területén (Józs 19,12; 1Krón 6,72).

DAGANAT. Lásd: BETEGSÉGEK.

DÁGÓN (hal). Pogány istenség, haltesttel, emberi fejjel és kézzel. Valószínűleg a földművelés istensége; Mezopotámiában és Kánaánban tisztelték; temploma volt Asdódban (1Sám 5,1–7), Gázában (Bír 16,21–30) és más városokban; Gázában levő templomát Sámson összedöntötte, miközben maga is életét vesztette (Bír 16,30).

DAL. Az éneklés jelentős szerepet játszott Izrael vallásában, kultuszában és népi életében (2Móz 15; Zsoltárok könyve), hasonlóképpen az ősgyülekezetben is (Ef 5,19; Kol 3,16).

DALMÁCIA (csalárdság országa, megtévesztő fáklya; cél nélküli izzás; hiábavaló fény). Tartomány az Adriai tenger északkeleti partvidékén, »Illíriá«-nak is nevezték (Róm 15,19; 2Tim 4,10).

DALMÁNUTA (haltorony; a környékhez tartozó). Falu a Genezáret-tó nyugati partján, Magdalával határos (Mt 15,39; Mk 8,10).

DALPON (birtokló úr; a kiöntött, az eleső). Hámán fia, akit a zsidók megöltek (Eszt 9,7).

DAMARIS (antilop, gazella; feleség, szerető). Athéni asszony, aki Pál által jutott hitre (Csel 17,34).

DAMASZKUSZ (tevékenység, serénység). Régi város Szíriában, több, mint 4000 éves, 600 m-rel a tengerszint felett, az Antilibanon hegység keleti lejtőjén, a Párpár és Abana folyók öntözik (2Kir 5,12). A bibliai időkben jelentős szerepet játszott. Dávid elfoglalta (2Sám 8,5–6; 1Krón 18,3–6). Következő uralkodói fontos szerepet játszottak Izrael és Júda történetében: Rézon (1Kir 11,23–25), I. Benhadád (1Kir 15,16–21). Hazáel (2Kir 8,15; 13,22–25), II. Benhadád (2Kir 13,24–25). Az ÚSZ-i korban Damaszkusz arab befolyás alatt állt, és Aretás király uralkodott benne (2Kor 11,32). Pál ennek a városnak a határában tért meg (Csel 9,1–18) és hirdette ott az evangéliumot (Csel 9,22). A várost 623-ban a mohamedánok elfoglalták, és az iszlám egyik központjává tették.

DÁN (bíró).

1.) Palesztina legészakibb városa; eredeti neve »Lesem« vagy »Lais« (1) (Józs 19,47; Bír 18,29). A Dán törzsbeliek elfoglalták és a »Dán« nevet adták neki (Bír 18). »Dántól Beérsebá«-ig egész Palesztinát jelenti (Bír 20,1; 1Sám 3,20).

2.) Izrael egyik törzse, amely Jákób ötödik fiától származik, és amelyről Izrael egyik része a nevét kapta. A Dán törzsbeliek Júda és a Földközi-tenger közti területet nyerték osztályrészül, amelyet a

filiszteusok tartottak megszállva; mivel nem tudták a filiszteusokat legyőzni, kénytelenek voltak észak felé kitérni, és elfoglalták Lesemet (Laist). Sámson Dán törzséből származott (Bír 13,2,24). Jeroboám aranyborjút állított fel Dánban (1Kir 12,25–33).

DÁNIEL (Isten a bírám; Isten bírója).

1.) Dávid második fia (1Krón 3,1); a 2Sám 3,3 »Kileáb«-nak nevezi.
2.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Ezsd 8,2; Neh 10,6).
3.) Júdából származó próféta, Dániel könyvének szerzője; Nabukodonozor Kr. e. 605-ben több tüsszal együtt Babilonba hurcolta, ahol a »Baltazár« nevet nyerte, és Nabukodonozor, Belsazar, a méd Dárius (1) és Círus királyok alatt fontos tisztségeket töltött be. Életének utolsó fontos eseménye, amelyről tudunk, Círus harmadik esztendejében történt, amikor látomása volt a világtörténelmi eseményekről és az utolsó ítéletről (Dán 10,1–12,4).

DÁNIEL KÖNYVE. A Biblia prófétai könyve, amely a héber ÓSZ-ben a »Ketubim« (iratok) csoportjában szerepel. Míg egyrészt Dánielnek (3) megvolt a prófétálás kegyelmi ajándéka (Mt 24,15), másrészt külső helyzetét tekintve kormányzati főtisztviselő volt. Könyve apokaliptikus vonásokat mutat, és kitűnik szimbólumokban gazdag nyelvvel; ezért ez újra meg újra módot ad egymástól igen különböző magyarázatokra. Első fele (1–6) hat elbeszélést tartalmaz Dániel és barátai életéből: neveltetésük a királyi udvarban, Nabukodonozor király álmának megfejtése, a tüzes kemence kemény próbatétele, Nabukodonozor király megőrülésének bejelentése, a falon megjelenő titokzatos írás megfejtése és Dániel próbatétele az oroszlánok vermében. A könyv második fele (7–12) négy apokaliptikus látomást tartalmaz (utolsó időkre vonatkozó látomások), melyek megjövendölik az elkövetkezendő világtörténelmi eseményeket. Az ÚSZ-ben több utalást találunk Dániel könyvére (Mt 24,15; Lk 1,19,26; Zsid 11,33–34). A 2,4b–7,28-ig terjedő részek arám nyelven vannak írva, a többi rész héberül. Dániel könyvének egyik célja az volt, hogy a babiloni számûzetésben élő izráelitákban új bizalmat támasszon Istenük iránt.

DÁN JÁÁN (Dán az erdőben). Helység valószínűleg Dán területén, ahol többek között megszámláltatta a népet Dávid (2Sám 24,6).

DANNA (lapály, mély síkság; bírónő). Város Júdában, valószínűleg Hebron (1) közelében (Józs 15,49).

DÁN

TÁBORA

1.) Hely Córá és Estaol között (Bír 13,25).
2.) Hely Kirját-Jeárimtól nyugatra (Bír 18,12).

DARA. Lásd: DARDA.

DARDA (bölcesség, megismerés gyöngye, tövisbokor). »Dará«-nak is nevezi a Biblia. Máhol fia, bölcességéről híres férfi Salamon idejében (1Kir 4,31; 1Krón 2,6).

DÁRIK. Perzsa aranypénz, amely a babiloni fogságból való visszatérés után Palesztinában is forgalomban volt (Ezsd 2,69; Neh 7,70–72; 1 dárik = 8,36 g).

DÁRIUS (megtartó, győző, tulajdonos, király). A méd és perzsa uralkodók általános tisztségeve.

1.) A méd Dárius (Gubaru) Ahasvérus fia (1) (Dán 6,1; 9,1) Círus által lett Babilónia uralkodója, úgy látszik azonban, csak rövid ideig volt uralmon (Dán 10,1; 11,1); kiváltképpen ismert Dániel könyvéből (6,1.6.9.25.28; 11,1).

2.) Dárius Hystapses; negyedik és legnagyobb perzsa uralkodó (Kr. e. 521–486); újjászervezte országa közigazgatását, tartományokra osztotta és határait is kibővítette. Nagy építkező, a görögök Kr. e. 490-ben a maratoni csatában legyőzték. Megerősítette Círus engedélyét, és támogatta a jeruzsálemi templom újjáépítését (Ezsd 4,5,24; 5,5–7; 6,1–12; Agg 1,1,15; 2,1,10; Zak 1,1,7; 7,1). Kr. e. 486-ban halt meg; utóda Xerxes, Nagy Círus unokája.

3.) A perzsa Dárius; a perzsák utolsó királya (Kr. e. 336–330). Kr. e. 330-ban Nagy Sándor győzte le (Neh 12,22). Egyes tudósok azonosnak tartják II. Dáriussal (Nothus), aki Perzsia és Babilónia felett uralkodott (Kr. e. 423–408).

DARKÓN (szétszóratás; hordozó; sietős). Salamon szolgája, akinek leszármazottai Zorobábelrel együtt tértek vissza a babiloni fogságból (Ezsd 2,56; Neh 7,58).

DARU. Lásd: MADARAK.

DÁTÁN (kút, forrás; erős, hatalmas; törvény, szokás, törvény szerint, vallásos). Férfi Rúben törzséből, aki fivérével, Abirámmal (1) együtt fellázadt Mózes ellen (4Móz 16,1–35).

DÁVID (szeretett, szerető; összekötő, egyesítő; főember). Izrael legnagyobb és legkedveltebb királya, életét 1Sám 16,1–1Kir 2,11-ben, továbbá 1Krón 11,29-ben és nagyon sok zsoltárban találjuk leírva. A betlehemi Isai legkisebb fiaként Kr. e. 1040-ben született Betlehemben (1) (2Sám 5,4; 1Sám 16,10–11); apja juhait őrizte (1Sám 16,11; 17,34–36); Sámuel (1) királlyá kente (1Sám 16,13); Saul (1) király előtt hárfázott (1Sám 16,18.23); megölte a filiszteusok erős bajnokát, Góliátot (1Sám 17,45–51); bensőséges barátság kötötte össze Jónatánnal (2), Saul fiával (1Sám 18,1–3); Saul féltékenységből megpróbálta megölni (1Sám 18,12–15.28–29; 19,1); ez arra kényszerítette, hogy bujdosó harcossá legyen (1Sám 19,11; 21,10); Gátba menekült, a filiszteusokhoz (1Sám 21); majd Adullám barlangjába (1Sám 22); Abjátár és még mások, akik Saullal elégedetlenek voltak, csatlakoztak hozzá (1Sám 22,2); Saul elkeseredetten üldözte (1Sám 23; Zsolt 7,5; 1Sám 26). Saul halála után Kr. e. 1010-ben Júda törzse Hebronban (1) királlyá választotta (2Sám 2–4); Kr. e. 1003-ban Izrael valamennyi törzse királyának ismerte el (2Sám 5,1–5; 1Krón 11,10; 12,38). A filiszteusok fölött aratott győzelme után (2Sám 5,18–25) elfoglalta Jeruzsálemet a jebuzeusoktól, és a várost Izrael szellemi központjává tette azzal, hogy a frigyládát odavitette (2Sám 6; 1Krón 13; 15,1–3); megszervezte az istentiszteletet (1Krón 15–16), minden oldalon kiterjesztette birodalma határait (2Sám 8; 10; 12,26–31); megtervezte a templom építését (2Sám 7; 1Krón 17; 22,7–10); gondjai és problémái voltak tulajdon családjában (2Sám 12–19; 1Kir 1); súlyosan vétkezett Betsábéval, egy más férfi feleségével (2Sám 11,1–12,23; Zsolt 51); harcolt a filiszteusok ellen (2Sám 21,15–22); végül Salamont rendelte utódjául (1Kir 1–2); meghalt negyven évi uralkodás után 70 éves korában (2Sám 5,4; 1Krón 29,27); 73 zsoltárt írt; Jézus őse (Mt 1,1; 22,41–45).

DÁVID

VÁROSA.

- 1.) Jeruzsálem része, amelyet Dávid Kr. e. 1003-ban foglalt el; 750 m-rel a tenger színe fölött; eredetileg kananeus város (Ez 16,3). Történetét visszafelé követni lehet egészen a Kr. e. 3. évezredig. Salamon tovább építette a várost a templom és más paloták körül, majd a későbbi királyok is tovább terjesztették (2Krón 32,4–5.30; 2Kir 20,20; Ézs 22,9–11).
- 2.) Betlehemnek (1), Dávid szülővárosának a neve (Lk 2,11).

DEBIR (hát, hátsó; a hátulsó helység; szónok, beszélő).

- 1.) Város Júdában, Hebrontól mintegy 15 km-nyire délnyugatra; Józsué foglalta el az anákitáktól (Józs 10,38–39; Bír 1,11); később lévitaváros lett (Józs 21,15; 1Krón 6,58). Régi neve: »Kirját-Szanna« (Józs 15,49), ill. »Kirját-Széfer« (Józs 15,15).
- 2.) Eglon királya, akit Józsué Gibeonnál legyőzött (Józs 10,1–11).
- 3.) Város a Jordántól keletre, Gád területének határán (Józs 13,24–26).
- 4.) Helység a Jeruzsálemből Jerikóba vezető út mentén (Józs 15,7).

DEBORA

(méh, darázs).

- 1.) Rebeka dajkája (1Móz 24,59; 35,8).
- 2.) Izrael bírása, prófétanő, aki arra unszolta Barákot, hogy Sisera (1) ellen harcoljon (Bír 4,4–14); győzelmi éneket költött és énekelt (Bír 5).

DÉDÁN

(mély, alacsony, lapály; lassan; csecsemő).

- 1.) Arab nép, amely Kústól (1) származik (1Móz 10,6–7); a Perzsa-öböl északnyugati részén lakott.
- 2.) Ábrahám unokája, második felesége, Keturá után (1Móz 25,3).

DEKALOG (tíz Ige). A tízparancsolat, amelyet Isten a Sínai-hegyen adott Mózesnek (2Móz 20; 5Móz 5); kőtáblákra vésve (5Móz 4,13), amelyeket később a frigyládjában helyeztek el (5Móz 10,2). Jézus elismerte a törvényt, és újonnan megerősítette azt (Mt 5,18; 22,40); Ő be is töltötte azt

teljesen (Mt 5,17–48; 23,23).

DEKAPOLIS (Tízváros). Tíz görög város szövetsége a Jordántól keletre, melyet a rómaiak alapítottak e terület elfoglalása után (Kr. e. 65); saját pénze, bírósága és katonasága volt; később még néhány város csatlakozott hozzá (Mk 7,31).

DÉKER (átfutás). Salamon helytartójának az atyja (1Kí 4,7–9).

DÉL. Lásd: IDŐ.

DELÁJA (Isten által megszabadított; Isten teremtette, az Úr a szabadító, a megváltó).

- 1.) Dávid leszármazottja (1Kí 3,24).
- 2.) A 23. papi rend feje Dávid idejében (1Kí 24,18).
- 3.) Istenfélő jeruzsálemi főember, aki megpróbálta Jeremiás (1) próféta tekerését a megsemmisítéstől megmenteni (Jer 36,12.35).
- 4.) Egyik nemzetség őse, amely Zorobábelrel tért vissza a babiloni fogságból, s amely nem tudta igazolni származását (Ezsd 2,60; Neh 7,62).
- 5.) Semája (23) hamis próféta atyja (Neh 6,10).

DÉLI FÖLD. Héberül: »Negeb«, közelebbi fekvését nem ismerjük, valahol Palesztina és Egyiptom közt terült el (1Móz 12,9; 13,1; 1Sám 27,8–12; 2Kí 28,18).

DELILA (a díszes, pompás; gyenge; epekedő, vágyódó; az éjszakai). Filiszteus nő, aki Sámson, a bírót romlásba csábította (Bír 16,4–20).

DÉMÁS (nép kedveltje, a nép férfia, a nép vezetője). Pál munkatársa (Kol 4,14; Filem 24), aki később elhagyta őt (2Tim 4,10).

DEMETER (DEMETRIUS) (Demeter istennőhöz hasonló).

- 1.) Keresztyén férfi, akit János (2) dicsérőleg említ (3Jn 12).
- 2.) Efézusi ezüstműves, aki sok nehézséget okozott Pálnak (Csel 19,23–27).

DÉMONOK. Gonosz szellemek (Mt 8,16; Lk 10,17–20); láthatatlanok, test nélküliek; birodalmat alkotnak (Ef 6,10–12); emberfölötti intelligenciával rendelkeznek, harcban állnak Istennel; rabul ejtik az embereket, és sok kárt okoznak bennük, mint pl. vakság (Mt 12,22), ördület (Lk 8,26–36), némaság (Mt 9,32–33) és öngyilkossági hajlam (Mk 9,22). Két osztálya van a démonoknak: akik szabadon vannak (Ef 2,2; 6,11–12) és a mélységben elzártak (Lk 8,31; Jel 9,1–11; 20,1–3).

DÉNÁR. Lásd: PÉNZ.

DENEVÉR. Noha emlősállat, a Biblia a madarak közt említi (3Móz 11,19; 5Móz 14,18). A tisztátalan állatok közé tartozik.

DERBÉ (borókabokor). Város Likaónia délnyugati részén, Kisásziában (Csel 14,6.20; 16,1; 20,4).

DERÉK. A bordák és a csípő közti testrész. Ezen hordták az övet (2Móz 12,11; 2Kí 1,8) és erre erősítették a kardot (2Sám 20,8).

DÉUEL (ismerjétek meg az Istent; Isten tudja; Istenhez szólás). Gádita férfi (4Móz 1,14; 7,47; 10,20); a 4Móz 2,14 »Réuel«-nek (3) nevezi.

DEUTERONOMIUM. Mózes 5. könyvének görög neve, mely annyit jelent: »a második törvény«. A könyv héber neve: »az ígék«, mert így kezdődik: »Ezek az ígék, amelyeket szólott Mózes...«. Az 5Móz 31,9.24.26 Mózeszt tünteti fel a könyv szerzőjéül. A könyv Mózes három búcsúbeszédét tartalmazza, amelyeket az ígék földjével szemben tartott, mivel ő maga nem mehetett be oda; tartalmazza továbbá Izrael és Isten szövetségének megújítását. *Felosztása*: 1. első beszéd (1–4); 2. második beszéd (5–26); 3. harmadik beszéd az áldásról és az átokról (27–30); 4. utolsó tanácsok és búcsúáldás (31–34).

DIADAL (MENET). Győzelmi ünnep; a római korban a győztes hadvezér tiszteletére

diadalmenetet tartottak, amelyen felvonultatták a hadifoglyokat és a harci zsákmányt; képletesen is használatos Krisztus győzelmére (2Kor 2,14; Kol 2,15).

DIAKÓNUS, DIAKONISSZA (szolga). A görög »diakonos« szó mintegy 30-szor fordul elő az ÚSZ-ben; legtöbb esetben azonban nem meghatározott kifejezése valamilyen gyülekezeti szolgálatnak; a szó alapvetően olyan valakit jelent, aki szolgál. Pál önmagáról és Epafrásról mondja (Kol 1,7.23.25). Az ÚSZ-ben a szó értelemszerűen kapcsolatos a szegények közti élelem és más segély kiosztásával (Róm 15,25; 2Kor 8,4). A diakonátus, mint meghatározott szolgálat a Csel 6,1–8-on alapul; a hét alamiznaosztogató vagy diakónus közül azonban legalább kettő evangélista volt. A szolgálatra való alkalmasságról és annak feltételeiről az 1Tim 3,8–13-ban olvashatunk, és ezek azt mutatják, hogy a diakónus nem számított egyszerű gyülekezeti tagnak. Fil 1,1-ből is ezt láthatjuk. Az az állítás azonban, hogy a diakonisszák valaha is hivatalos tisztségviselők voltak a gyülekezetben, az ÚSZ-gel nem igazolható (Róm 16,1).

DIANA. Római holdistennő; azonos a görögök Artemis istennőjével, rendszerint fiatal vadászónként ábrázolva. Az efézusi Diana a görög Artemis és a sémita Astarte, a szexualitás és szerelem védőistennőjének keveréke volt. Bálványszobrai szexuálisan izgató hatásúak voltak. A Diana-kultusz központja az efézusi nagy Diana-templom volt (Csel 19,23–40).

DIASZPÓRA (szétszórt). A Palesztina határain kívül élő zsidók megjelölése, akik pogány környezetben is megőrizték saját hitüket. Krisztus korában a diaszpóra-zsidóság számban már sokszorosa lehetett a Palesztinában lakóknak.

DIBLA (fügekalács, kerek kalács). Város Palesztina északi részén (Ez 6,14).

DIBLAJIM (kettős fügekalács; kettős átölelés). Hóseás (1) próféta apósa. Hóseás Isten parancsára parázna nőt vett feleségül (Hós 1,3).

DIBON (megolvasztani, szétfolyni, elárasztott út, mocsaras vidék). »Dibon-Gád«-nak is nevezik. 1.) Helység Moábbb, mintegy 15 km-nyire a Holt-tengertől keletre; Mózes Rúben törzsének juttatta osztályrészül (Józs 13,9.17); Dibon-Gád (4Móz 33,45) az a hely, ahol a »moábita-követ« felfedezték. Lásd még: DIMON.
2.) Város Júda déli részén (Neh 11,25).

DIBRI (pusztulásra szánt; fecsegő; az Úr szava; szónok, szólj!). Dánita férfi (3Móz 24,11–16).

DICSÉRET, MAGASZTALÁS. Igen gazdag tartalmú kifejezés, jelenti azokat a szavakat vagy tetteket, amelyekkel embereket, Istent vagy bálványokat tisztelnek és magasztalnak (Péld 27,21; 2Móz 15,11; Bír 16,24); a Zsoltárok könyve tele van dicséréttel, a 113–118 zsoltárt »hallel-zsoltárok«-nak, azaz »dicsőítő énekek«-nek nevezzük; az ÚSZ-et áthatja a magasztalás az Istentől kapott megváltásért (Lk 2,13–14; Jel 19,5–7).

DICSŐSÉG. Istennel kapcsolatban: az Ő isteni tulajdonságainak és tökéletességének láthatóvá válása (Zsolt 19,2), vagy közvetlen jelenlétének kisugárzó fénye (Lk 2,9); az emberre nézve: jó tulajdonságainak megnyilvánulása, mint amilyen a bölcsesség, igazságosság, önuralom, tudás stb. A hívő ember célja Isten dicsősége, azaz hogy része legyen az isteni dicsőségben és tökéletességben (Fil 3,21; Róm 8,21; 1Kor 15,43).

DIENES, AREOPAGITA (Nysa ura; Isten eltalálta, Dionysoshoz tartozó). A legfőbb athéni bíróság, az areopagus tagja; Pálon keresztül jutott hitre Krisztusban (Csel 17,34).

DIKLA (datolyapálma, pálmaliget). Joktán fia (1Móz 10,27; 1Krón 1,21).

DILÁN (uborkaföld, földnyelven fekvő). Város Júda síkságán (Józs 15,38).

DIMNA (trágyadomb, szemétdomb). Lévitaváros Zebulon területén (Józs 21,35); talán »Rimmon«-nal (3) azonos (1Krón 6,77).

DIMON (vér; szétfolyt, folyómeder, mocsár). Város Moábbb, általában »Dibon«-nak (1) nevezik, Ézs 15,9 kétszer is »Dimon«-nak mondja; mintegy 6 km-nyire északra Aróertől (2).

DIMONA (megolvasztani). Város Júda déli részén (Józs 15,22). Valószínűleg azonos a Neh 11,25-ben szereplő »Dibon«-nal (2).

DINA (bíró; ítélet, jog, megítélt, megbosszult, jogilag eldöntött). Jákób és Lea leánya (1Móz 30,21); Hámor fia, Sekem megszeplősítette, ezért fivéréi bosszúból kiirtották Hámor városának férfait (1Móz 34).

DINEUSOK. Néptörzs, melyet Asszíriából az elnéptelenedett Samáriába telepítettek, hogy azt újra benépesítsék velük (Ezsd 4,7–10).

DINHÁBA (királyi ítélő; a zsákmány helye; rablófészek, rablóbarlang). Béla (2), Edom királyának városa (1Móz 36,32; 1Krón 1,43).

DINNYE. Lásd: NÖVÉNYEK.

DIÓ. Lásd: NÖVÉNYEK.

DIOSZKUROK (Isten harcosai). A görög Zeus főisten ikerfiai, nevük Kásztor és Pollux (lásd ott is); a tengerészek védő-istenei (Csel 28,11).

DIOTREFÉSZ (Zeustól táplált, felnevelt). Erőteltjes keresztyén vezető személyiség, akit János (2) a nagyravágyása miatt kárhóztatott (3Jn 9–10).

DISÁN (gazella, antilop, az ugró; kövér). Széir (1) legfiatalabb fia (1Móz 36,21.30; 1Krón 1,38).

DISON (ugró, antilop, zerge).
1.) Horeus fejedelem, Széir (1) ötödik fia (1Móz 36,21.30; 1Krón 1,38).
2.) Széir (1) unokája (1Móz 36,25; 1Krón 1,41).

DISZNÓ. Gyakran említi a Biblia. Tisztátalan állatnak számított, a zsidóknak tilos volt a fogyasztása.

DIZAHÁB (tulajdonos; aranylelőhely). Helység Sínai vidékén, ahol Mózes búcsúbeszédeit tartotta (5Móz 1,1).

DOB. Ritmusadó zeneszerszám, a tamburinhoz hasonló (2Móz 15,20; Bír 11,34; 2Sám 6,5; 1Krón 13,8; Zsolt 81,3).

DOBRÁT. Lásd: DABERÁT.

DOBZÓDÁS (KICSAPONGÁS). Mértéktelenség a viselkedésben, szexuális gátlástalanság, rendszerint bálványimádás kísérő jelensége (Gal 5,21; 1Pét 4,3); mértéktelen evés-ivás (Lk 21,34).

DÓDAI (akit Jahve szeret, Jahve kedveltje; én szerelmesem). Ahohi férfi; tiszt Dávid seregében (1Krón 27,4).

DODÁNIM (az alvás barátja). Jávántól (1), Jáfet fiától származó néptörzs (1Móz 10,4; 1Krón 1,7).

DÓDAVA (Jahve barátja, Isten szerelmese, Isten szeretet). Marésai (3) férfi, Eliézer (6) próféta atyja (2Krón 20,37).

DODÓ (Jahve barát; szeretve, szerelmes; az ő barátja, rokona, nagybácsi).
1.) Tólának (2), Izráel bírójának nagyatyja (Bír 10,1).
2.) Ahohi férfi, Eleázárnak (3), Dávid hősenek atyja (2Sám 23,9).
3.) Elhanánnak (2), Dávid egy másik hősenek atyja (2Sám 23,24; 1Krón 11,26).

DOÉG (félénk, aggódó, reszkető, aggodalmaskodó). Edomita férfi, Saul (1) pásztora, aki besúgta a királynak, hogy Ahimélek (1) főpap segítette a menekülő Dávidot. Saul bosszúból Doéggal megölette Ahiméleket, 85 papját és Nób lakóit (1Sám 22,9–23).

DOFKA (folyó víz; kopogtatva, ütte; erőteljesen hajtva [az állatot]). A pusztában vándorló zsidók egyik szálláshelye a Vörös-tenger és Sínai közt (4Móz 33,12).

DÓR (lakás; nemzetség, nemzedék, időszak; kör). Kánaánita királyi város Palesztina partvidékén, Cézareától mintegy 12 km-nyire északra (Józs 12,23).

DORKÁS (gazella, szarvas). Másként: »Tábita« (héb.); joppei keresztyén nő, akit Péter feltámasztott a halálból (Csel 9,36–43).

DÓTÁN (két kút, kettős kút). Helység Sikemtől (3) mintegy 20 km-nyire északra, ahol Józsefet (1) kútba dobták testvérei, majd később eladták Egyiptomba (1Móz 37,17). Elizeus tartózkodási helye, amikor Isten vaksággal verte meg a támadó szír sereget (2Krón 6,13).

DÖGHALÁL (pestis). Isten csapása az embereken, gonosz járványos betegség (2Móz 5,3; Jer 14,12; Mt 24,7).

DŐZSÖLÉS. A legrosszabb értelemben vett tékozló életmód (Péld 23,20; 28,7); kicsapongás (Tit 1,6; 1Pét 4,4); gátlástalan dobzódás (Róm 13,13; 2Pét 2,13).

DRÁGAKÖVEK. Lásd: ÁSVÁNYOK.

DRAHMA. Lásd: PÉNZ.

DROMEDÁR. Egyúpú tevé. Lábai hosszabbak, és ezért gyorsabb, mint a kétpúpú tevé.

DRUZILLA (harmattal hintett, fecskefióka). I. Heródes (5) Agrippa leánya; először Azizus, emesai király felesége, majd Félixé, Júdea helytartójáé (Csel 24,24–25).

DÚMA (hallgatás, csend; halottak birodalma).
1.) Izmáel (1) fia (1Móz 25,14–16; 1Krón 1,30).
2.) Város Júda déli részén (Józs 15,52).
3.) Ismeretlen hely, amely Széirrel (2) vagy Edommal (2) van kapcsolatban (Ézs 2,11–12).

DÚRA (fal, kör, kerítés, vár). Síkság Babilonban, amelyen Nabukodonozor felállíttatta az állóképet (Dán 3,1), hogy ott minden nép előtte hódoljon.

EBÁL (HÉBÁL) (kövér, erős; kopasz, mezítelen, terméketlen, köves; kőrakás, romhalmaz).
1.) Hóreus Sóbál (3) fia (1Móz 36,23; 1Krón 1,40).
2.) Hegy Samáriában, 925 m magas, a Garizim-heggyel átellenben; innen hangzott el az átok (5Móz 27,4–26; Józs 8,30.33).
3.) Joktán fia (1Krón 1,22), 1Móz 10,28-ban: »Obál«.

ÉBEC (ón, fehér, ragyogó; fény). Város Issakár területén (Józs 19,20).

EBED (szolga, rabszolga).
1.) Gaál atyja (Bír 9,26–45).
2.) Jónatán (9) fia, aki – ötvened magával – Ezsdrással (3) tért vissza Babilóniából (Ezsd 8,6).

EBED-MELEK (a király szolgája, Moloh szolgája). Etióp tiszt Sedékiás (2) király udvarában, aki kimentette Jeremiást (1) a sáros veremből, amelybe vetették (Jer 38,7–13; 39,15–18).

ÉBEN-HÁÉZER (segítség köve). Helység Efraim területén, ahol az izráeliták vereséget szenvedtek a filiszteusoktól (1Sám 5,1). Később, miután ugyanezt az ellenségüket legyőzték, emlékkövet emeltek itt, amelynek ezt a jelentőségteljes nevet adták (1Sám 7,12).

ÉBER (túlfelől, odaát).
1.) Gáditá férfi (1Krón 5,13).
2.) Benjáminita férfi (1Krón 8,12).
3.) Azonos nevű benjáminita (1Krón 8,22).
4.) Lásd: HÉBER (6) (Lk 3,35).

EBIÁSÁF. Lásd: ABIÁSZÁF.

EBRON (szolgálatköteles, alattvaló; átkelés, rév). Város Áser területén (Józs 19,28).

ECBÓN (pompa, szépen megformált; az előretört; gyors értelem).

1.) Gád fia (1Móz 46,16).

2.) Béla (4) fia, Benjámin (1) unokája (1Krón 7,6–7: »Esbon«).

ECEM (erős, hatalmas, erősség, vár; csont). Város Edom (2) közelében, amely Simeon törzsének jutott osztályrészül (Józs 15,29; 19,3; 1Krón 4,29).

ECER (segítség; kincs, felhalmozás; szövetség, szeretet). Széir (1) fia, a hóreusok fejedelme (1Móz 36,21; 1Krón 1,38).

ECJON-GEBER. Lásd: ESIONGÁBER.

ÉDEN (elragadtatás, gyönyörűség, kedvesség, öröm; lapály, síkság, pusztaság).

1.) Az a hely, ahol Isten egy kertet ültetett, amelybe Ádámot és Évát helyezte: pontos helye ismeretlen, az 1Móz 2,10–14 szerint a Tigris és Eufrátesz környékén lehetett.

2.) Mezopotámiai vidék, amelyet az asszírok elfoglaltak (2Kir 19,12; Ézs 37,12).

3.) Gersonita lévita (2Krón 29,12; 31,15).

EDÉNY. Mindennapos használati eszköz; legtöbbször valaminek a tartója; az ÚSZ egyes igehelyei képes értelemben személyekre vonatkoztatják (Róm 9,20–21; 2Tim 2,20–21).

ÉDER (nyáj; Isten az én segítségem).

1.) Város Júda déli részében, Edom közelében (Józs 15,21); talán »Adár«-ral azonos.

2.) Lévita Dávid idejében, Músi fia (1Krón 23,23; 24,30).

3.) Benjáminita férfi (»Ader«) (1Krón 8,15).

EDOM (veres; erősség, vár, hegyes vidék).

1.) Ezt a nevet kapta Ézsau, mert egy tál vörös színû ételért eladta elsõszülõtségi jogát, (1Móz 25,30).

2.) Ézsau leszármazottai és országuk (Zsolt 83,7; Bír 11,17; 4Móz 34,3). Palesztina délkeleti határánál feküdt, fõvárosát, Selát (»Petra«) eredetileg hóreusok lakták.

EDOMITÁK (IDOMEUSOK). Ézsau leszármazottai (5Móz 23,7); nem akarták megengedni Izráelnek, hogy országukon átvonuljon (4Móz 20,14–21). Saul (1) harcolt ellenük (1Sám 14,47); Dávid legyõzte õket (2Sám 8,14); Izráel állandó ellenségei (1Kir 11,14–22; 2Krón 21; 25; Ézs 34,5–8; 63,1–4; Jer 49,17). A Makkabeusok alatt Edom Izráel részévé lett.

EDREI (erős, hatalmas; bevetett föld, ültetvény; városi terület).

1.) Ógnak, Básán királyának fõvárosa (5Móz 1,4; Józs 12,4); Manassé törzsének jutott (Józs 13,12–31), mintegy 15 km-nyire Rámót Gileádtól északkeletre.

2.) Város Naftali területén, fekvése közelebbõl nem ismeretes (Józs 19,37).

ÉFA (sötétség, elrejtettség).

1.) Midián fia, Ábrahám unokája (1Móz 25,4; 1Krón 1,33; Ézs 60,6).

2.) Káleb (2) ágyasa (1Krón 2,46).

3.) Káleb (2) leszármazottja (»Héfa«) (1Krón 2,47).

EFAI (sötét, gyenge, fáradt, lihegõ). Netofáti férfi, akinek fiai Gedáliás (1) helytartót figyelmeztették, hogy merényletet terveznek ellene (Jer 40,8–16; 41,3).

ÉFER (borjú, fiatal állat, fiatal szarvas).

1.) Midián fia, Ábrahám unokája (1Móz 25,4). Az 1Krón 1,33-ban: »Héfer« (5).

2.) Férfi Júda törzsébõl (1Krón 4,17).

3.) Családfõ Manassé törzsében (1Krón 5,23–24).

EFES-DAMMIM (vérontás vége, halotti némaság). Hely Sokó és Azéka közt Júdában, ahol Dávid legyõzte Góliátot (1Sám 17,1); az 1Krón 11,13 »Pasdamim«-nak nevezi.

EFÉZUS (kívánatos; mulatóhely; megengedett; vég, határ). Ázsia nevû római tartomány fõvárosa; a Kayster folyó torkolatának közelében; virágzó kereskedõváros; Diana-templomáról és kultuszáról híres. Pál gyülekezetet alapított benne, amelynek levelet is írt (Csel 19–20; 1Kor 16,8).

A Jel kv.-ében a hét levél egyike ehhez a gyülekezethez szól (Jel 2,1–7).

EFÉZUSBELIEKHEZ ÍRT LEVÉL. Szerzője Pál (1,1; 3,1); fogságban írta (3,1; 4,1; 6,20); valószínűleg Rómában (Csel 28,30–31); Efészusnak címezve, de több gyülekezetnek szól (1,1). Arról a gazdag áldásról tesz bizonyosságot, amely mindazoké, akik hisznek Jézus Krisztusban. *Felosztása:* 1. tanító rész: a megváltás áldása, zsidók és pogányok egy test Krisztusban; Pál ennek a titoknak követe (1–3); 2. gyakorlati intések: a keresztyének úgy járjanak a világban, mint Isten szentjei; kötelességeiket úgy végezzék, mint akik Isten családjához tartoznak; a keresztyének küzdelme (4–6).

EFFÁTA. Arám szó, jelentése: »nyílj meg« (Mk 7,34).

EFLÁL (döntés. ítélet; (Isten a) bíró; gyanakvó; megítélő). Férfi Júda törzséből (1Krón 2,37).

EFÓD (vállruha, ill. Isten elfedez).
1.) Szent öltözék, eredetileg csak a főpap viselte (2Móz 28,4kk.; 39,2kk). Később mások is hordták ezt a ruhadarabot (1Sám 2,18.28; 14,3; 22,18).
2.) Hanniél (1) atyja (4Móz 34,23).

EFRAIM (kettős gyümölcs, kétszeres termékenység; kettős örökség, utódok; a termékenység).
1.) József (1) második fia (1Móz 41,50–52); ösatyja az azonos nevű törzsnek, amely Palesztina középső részén telepedett le, később az északi országhoz tartozott (1Kir 12; Ézs 7,2; 11,13; Ez 37,15–22). Olykor egész Izráelt (északi országot) jelölték ezzel a névvel.
2.) Város Jeruzsálemtől északra (Jn 11,54).
3.) Jeruzsálem egyik kapujának neve (2Kir 14,13; 2Krón 25,23).

EFRAIM-ERDŐ. Hely Gileádban, ahol Dávid legyőzte Absolon seregét (2Sám 18,6).

EFRAIM-HEGYSÉG. Hegyes vidék Efraim törzsi területén (Józs 17,15).

EFRATA (termékeny, termékeny vidék, termékenység).
1.) Betlehem (1) régi neve (Mik 5,1; 1Móz 35,16.19; Ruth 4,11).
2.) Káleb (2) felesége (1Krón 2,19.50).

EFRAVIN (borjak, fiatal vad). Város, amelyet Abija (6) elfoglalt Jeroboámtól és Júdához csatolt (2Krón 13,19).

EFRON (borjúból, borjak, fiatal vad).
1.) Hitteus férfi, akitől Ábrahám Makpelá barlangját megvásárolta (1Móz 23,8–9).
2.) Hegység Jeruzsálemtől mintegy 9 km-nyire északkeletre (Józs 15,9).

ÉG **(MENNY).**
1.) A világmindenség egyik fő alkotórésze, föld és ég (1Móz 1,1; 14,19); csillagok és bolygók (1Móz 1,14–17; Ez 32,7–8).
2.) Isten lakóhelye (1Móz 28,17; Zsolt 80,15; Ézs 66,1; Mt 5,12), valamint a jó angyaloké (Mt 24,36).
3.) A menny lakói (Lk 15,18; Jel 18,20); körülírva magára Istenre is vonatkozik (vö. »Mennyek országa«).

EGÉR. A Bibliában említett egerek valószínűleg a kis rágcsálók több fajtáját jelentik. Amikor a filiszteusok elvették a frigyládát a zsidóktól, egerek lepték el őket (1Sám 6,5).

ÉG KIRÁLYNŐJE. Nőnemű istenség, valószínűleg Astarte vagy Astoret, a szerelem és termékenység istennője (Jer 7,18; 44,17–25).

EGLA (üsző, borjú). Dávid felesége (2Sám 3,5; 1Krón 3,3).

EGLAIM (két borjú, két ló; két púp). Helység Moábban (Ézs 15,8).

EGLAT-SELISÁJJ (három éves üsző, a harmadik Eglat). Város, valószínűleg Moábban, helye ismeretlen (Ézs 15,5; Jer 48,34).

EGLON (borjúból, bikaszerû; kerek, kör).

1.) Városfejedelemség Kánaánban, Gáza és Lákis között (Józs 10,3.5.23); Józsué (1) elfoglalta (Józs 10,36–37; 12,12); Júdának jutott osztályrészül (Józs 15,39).
2.) Moáb királya, aki az izráelitáktól elvette Jerikót: (Bír 3,12kk.).

ÉGNI. Isten ítéleteit gyakran tûz kísérte (1Móz 19,24–28; 3Móz 10,1–6; 4Móz 16,2–35).

ÉGŐÁLDOZAT. Lásd: ÁLDOZATOK.

EGYENES UTCA. Ismert utca Damaszkuszban (Csel 9,11).

EGYHÁZ. Lásd: GYÜLEKEZET.

EGYIPTOM. Ország Afrika északkeleti részén, »Hám« (Khám) földje nevet is viseli (Zsolt 105,23.27). A világ leghosszabb folyója, a Nílus öntözi (6671 km); évi rendszeres áradása miatt a folyó létfontosságú az ország számára, mert itt eső alig esik. Az ország Felső- és Alsó-Egyiptomra oszlik; Alsó-Egyiptomhoz tartozik a Nílus torkolata a deltájával. A Nílus völgyét és deltáját mindkét oldalon sivatag szegélyezi. Az izráeliták »Micráim«-nak nevezték; uralkodói a »fáraók« nevet viselték. Lakossága politeista, azaz sok istent imádtak; isteneik; Pta, Ra, Thum, Amon stb. Egyiptom történelme Kr. e. 3000-ben kezdődik; az ÓSZ-i korban hatalmas birodalom; az ÚSZ-i korban Róma gabonátárháza és kulturális központ. Izráelt ebben az országban századokon át sanyargatták és rabszolgaságban tartották, míg Mózes meg nem jelent (2Móz 1–14). Később is gyakran került érintkezésbe Izráellel (1Kir 3,1; 14,25–26).

EGYIPTOM PATAKJA (FOLYÓVIZE). Természetes választóvonal Kánaán és Egyiptom (1Móz 15,18; 4Móz 34,5), valamint Júda déli határa közt (Józs 15,4.47), Nem valódi folyó, hanem inkább vádi a pusztában (amelyben csak esős időszakban folyik víz), az egyiptomi határ közelében.

EGYSÉG. Összetartozás, közösség (1Móz 13,6; Bír 19,6; Ef 4,13–16).

EGYSZÜLÖTT. Ezt a megkülönböztető címet adta János evangélista a mi Urunk Jézus Krisztusnak, hogy ezzel tegyen tanúbizonyságot isteni származásáról (Jn 1,14.18; 3,16.18; 1Jn 4,9); ezeken kívül a Zsid levélben fordul elő egy alkalommal (11,17), itt Krisztus egyetlenszerű voltával kapcsolatos.

EGYÜGYŰ. Hiszékeny ember, akit könnyen félre lehet vezetni (Zsolt 19,8; 119,130; Péld 7,7); az együgyűek Isten különleges védelme alatt állnak.

EHI (egyezség, testvériesség, egység; a szövetséges, a testvéries). Benjámin (1) fia (1Móz 46,21).

ÉHÍNSÉG. Az ókori Palesztinában gyakran fellépett, mikor kimaradt az eső, vagy pusztító viharok, rovarok (pl. sáskák) vagy háborúk dúlták a földet (1Móz 12,10; 41,56; 1Kir 17,1; 18,2; 2Kir 6,25). Az éhínség lehetett Isten ítélete is az istentelenség miatt (Jer 14,12.15). A fogalmat átvitt értelmében is használja a Biblia Isten Igéjének hiányára (Ám 8,11).

EHNATON. IV. Amenofis egyiptomi fáraó (egyiptomi nyelven: Amenhotep) (Kr. e. 1377–1360); ezt az új nevet a napisten, Aton tiszteletére választotta a maga részére, amikor országában bevezette az egy napisten imádatát a sokistenhit helyett.

EHUD (egység, egyetlen; erős, a tetterős).

1.) Benjámin (1) leszármazottja (1Krón 7,10; 8,6).
2.) Izráel bírása, aki Eglon (2) moábita királyt megölte (Bír 3,15–30).

ÉJJELI ŐRSÉG. Az éjszaka óráit ún. »éjjeli őrség«-ekre osztották; a zsidók három, egyenként négy órára, a rómaiak négy, egyenként három órára (Bír 7,19; Mk 6,48).

ÉJSZAKA. Lásd: IDŐ.

EKBATÁNA. Média fővárosa, ahonnét Círus kiadta az engedélyt, hogy a zsidók újra felépíthetik a jeruzsálemi templomot; Ezsd 6,2 szerint a város neve: »Ahméta«.

EKE. Az ókori eke egy elágazó erős faág volt, amelynek fő ágát az igavonó állathoz kötötték, az oldalágát megmerevítették, és ez az »ekevas«-ban végződött, amely eleinte nem volt más, mint maga a kihegyezett oldalág, később erősítették rá fémekevasat; rendszerint egy pár ökör húzta (Jób 1,14; Ám 6,12); az ilyen eke nem törte fel a rögöket, csak a föld felszínét karcolta fel.

EKEVAS. Amikor a kardokból ekevasat kovácsoltak, ez a békés idők jelképe volt (Ézs 2,4); ennek fordítottja viszont azt jelentette, hogy háború fenyegetett (Jóel 3,10).

ÉKÍRÁS. Írásrendszer szimbolikus, ékalakú írásjegyekkel, agyagtáblákon, főként a régi Mezopotámiában. Ásatások során több mint félmillió ilyen agyagtáblát találtak.

EKRON (kiirtás, kiszakítva; terméketlenség; honosítás). A filiszteusok öt fő városa közül a legészakibb fekvésű, Júda és Dán határán (Józs 13,3; 15,11; 19,43); Júda törzsének jutott osztályrészül (Józs 15,45); a filiszteusok oda hurcolták el a frigyládát (1Sám 5,10).

ÉKSZER. Az ÓSZ-i korban az alábbi ékszerek voltak: fejék, karperec, lánc, lábperec, gyűrű, arany hajháló, függő, értékes hajtű, mágikus amulettek és függők, drágakövekkel kirakott illatszer- és kenettartók, teveszerszámok félholdalakú díszei. Ékszereket a mindennapi életben és a vallási szertartásokon egyaránt használtak. Az ÚSZ alig szól valamit az ékszerekről, s akkor is főleg elutasítólag (1Tim 2,9; Jak 2,2). Az új Jeruzsálemet sok drágakövel ékesnek írja le (Jel 21,19–21).

ÉL (Isten). A sémita nyelvekben Isten általános neve. Leginkább többes számban használták: »Elohim«. Gyakran fordul elő összetett nevekben.

ELA, **ÉLA** (erős, nagy fa, tölgy).
1.) Simei (4) atyja (1Kir 4,18).
2.) Edom egyik törzsének fejedelme (1Móz 36,41; 1Kron 1,52).
3.) Baása fia, Izráel királya, akit Zimri (2) meggyilkolt (1Kir 16,6–9).
4.) Hóseásnak (4), Izráel utolsó királyának atyja (2Kir 15,30; 17,1; 18,1.9).
5.) Káleb (1) fia (1Kron 4,15).
6.) Benjáminita férfi (1Kron 9,8).
7.) völgy, ahol Dávid és Góliát párviadala lefolyt (1Sám 17,2.19; 21,9).

ELÁM (fensík; ifjúság; elrejtve; beláthatatlanul sokáig, örökkévalóság).
1.) Sém fia (1Móz 10,22; 1Kron 1,17).
2.) Sasák fia (1Kron 8,24).
3.) Ajtónálló lévita Dávid idejében (1Kron 26,3).
4.) Fogságból hazatért család ösátyja (Ezsd 2,7; 8,7; Neh 7,12).
5.) Egy további hazatért család törzsatyja (Ezsd 2,31; Neh 7,34).
6.) Őse több férfinak, akik idegen nőt vettek feleségül (Ezsd 10,2.26).
7.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,14).
8.) Pap, aki részt vett Jeruzsálem újjáépített városfalának felszentelésén (Neh 12,42).
9.) Ország a Tigris folyó keleti partján, Babilonnal átellenben; a világ egyik legősibb kultúrájú országa; főként az asszír és a babiloni történelemben szerepel. Erről a területről is telepített Asszírnia lakosokat Samáriába (Ezsd 4,9–10). Elámiták is voltak Jeruzsálemben pünkösdi ünnepén (Csel 2,9).

ELÁSA (Isten teremtette, Isten a teremtő).
1.) Júda leszármazottja (1Kron 2,39–40).
2.) Benjáminita férfi (1Kron 8,37; 9,43).
3.) Pap, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,22).
4.) Sáfán fia, aki Jeremiás (1) levelét a babiloni számûzöttekhez vitte (Jer 29,3).

ELÁSZÁR (Asszúr városa; Isten megköt). Városállam Babilonban Ábrahám korában (1Móz 14,1–9).

ELÁT (magas fák, pálmaliget; erősség). Város az Akabai-öbölnél (5Móz 2,8) Edomban, nem messze Esiongábertől, Salamon kikötőjétől (»Elót«: 1Kir 9,26; 2Kron 8,17; 26,2).

ÉL-BÉTEL (Isten házának Istene). Ezt a nevet adta Jákób »Lúz«-nak, mert Isten itt jelentette ki magát neki (1Móz 35,7). Lásd még: BÉTEL (1).

ELDÁA (Isten hívott; Isten megismerése; Istent kereső), Midián fia (1Móz 25,4; 1Krón 1,33).

ELDÁD (Isten szeretett, akit Isten szeret; Isten barát v. rokon; Isten barátja). A Mózes által rendelt hetven vén egyike (4Móz 11,24–29).

ELEALÉ (Isten magasztos, Isten felemelkedik; akit Isten felemel, felmagasztal). Város Rúben törzsi birtokán, Hesbóntól mintegy 1,5 km-nyire északra (4Móz 32,3.37; Ézs 15,4; 16,9; Jer 48,34).

ELEÁZÁR (Isten megsegített, Isten segít; Isten a segítő).
1.) Áron harmadik fia (2Móz 6,23); Áron utóda a főpapi tisztségben, Mózes segítőtársa (4Móz 26,1–2; 31,13–54; 32,28); segített Józsuének (1) az ígért földje felosztásánál (Józs 14,1; 19,51).
2.) Abinádáb (1) fia, aki a frigyháza őrizetére volt rendelve (1Sám 7,1).
3.) Dávid vitéze a három főhős közül, Dódó (2) fia (2Sám 23,9–10; 1Krón 11,12–14).
4.) Lévíta, Mérári unokája (1Krón 23,21–22; 24,28).
5.) Lévíta, aki átvette a templomi kincseket (Ezsd 8,33).
6.) Zenélő pap Jeruzsálem falai fölszentelésénél (Neh 12,42).
7.) Józsefnek (9), Mária férjének dédapja (Mt 1,15).

ELEF (szarvasmarha, bika; ezer; egyesülés, nemzetség, család; érték). Város Benjámín területén, Jeruzsálem közelében (Józs 18,28).

ELEFÁNT (emlősállat). A makkabeusi háborúkban gyakran alkalmazták. A Biblia sokszor említi az elefántcsontot; különlegesen értékes volt, luxustárgyak készültek belőle. Lásd még: ELEFÁNTCSONT.

ELEFÁNTCSONT. Ázsiából hozták Palesztinába; a gazdag emberek sokféleképpen felhasználták (Ám 3,15; 6,4; 1Kir 22,39; Zsolt 45,9). Salamon trónja is ebből a drága anyagból készült (1Kir 10,18).

ELEGY (EGYVELEG) NÉP. A 2Móz 12,38 beszél azokról a nem-zsidókról, akik Izráel népével együtt kivonultak Egyiptomból; Jer 25,20 és 50,37 szerint viszont az Izráellel ellenséges népek tömegét jelenti a kifejezés.

ELEMEK. A világ és az élet bizonyos alapelvei (Gal 4,3.9); alapanyagok, amelyekből világunk áll (2Pét 3,10–12); valamely tanítás kiindulási alapja (Zsid 5,12).

ÉLET. A szónak a Bibliában háromféle jelentése van: 1. testi-fiziológiai élet (1Móz 6,17; 2Móz 1,14), 2. szellemi élet (Róm 8,6; Kol 3,3) és 3. örök élet (Ef 2,5–10). Krisztus minden élet forrása (Jn 1,4; 11,25; Kol 3,4).

ÉLET FÁJA. Különleges fa Éden kertjének közepében (1Móz 2,9; 3,22.24; Jel 22,2); gyümölcsei halhatatlanságot adtak volna annak az embernek, aki evett volna belőlük. Jézus Krisztus előképe.

ÉLETKOR (MAGAS). A szülők iránti engedelmisség jutalma (2Móz 20,12); az élemedett korú emberek iránti tisztelet: parancs (3Móz 19,32).

ÉLET KÖNYVE. Ebben fel van jegyezve mindazok neve, akik valóban újonnan születtek. Lerögzíti azt a tényt, hogy ezek megmenekültek az örök kárhozattól. A megváltott ember tud a megmentéséről (üdvbizonyosság) és arról is, hogy örök élet örököse lesz (Fil 4,3; Jel 3,5; 21,27).

ELEVE ELRENDELÉS. Lásd: KIVÁLASZTÁS.

ELEÜZISZ. Helység Attikában, ahol Demeter bálványistenség tisztelői misztériumkultuszt vezettek be, amelyhez bizonyos fajta újjászületés is tartozott.

ELHÁD (Isten felemel, Isten tanúskodik, Isten a tanú). Efraimita férfi (1Krón 7,21).

ELHADA (Isten felékesít, Isten ékesség, ékszer; Isten ékessége; akit Isten felöltöztet). Efraim (1)

leszármazottja (1Krn 7,20).

ELHANÁN (Isten kegyelmes; Isten irgalmaz; Isten jósága, Isten kegyelme; amit Isten adott).

1.) Jaharé-Oregim fia, betlehemite (1) férfi, megölte Láhmit, Góliát fivérét (2Sám 21,19; 1Krn 20,5).

2.) Dávid hőse, Dódó (3) fia (2Sám 23,24; 1Krn 11,26).

ÉLI (felemelés, felmagasztalás; magasság; a felemelkedő, Istenem).

1.) Áron leszármazottja, bíró és főpap Izráelben (1Sám 1–4; 14,3; 1Kir 2,27); tehetetlennek mutatkozott gonosz fiai bűnös üzelveinek leállítására; ezért nagy nyomorúság következett rá; a főpapi tisztség Sádók (1) nemzetségére szállt át (1Kir 2,27).

2.) József (9) atyja (Lk 3,23).

EL(O)I, EL(O)I, LAMA SABAKTÁNI. »Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?« – Jézus kereszten mondott hét szavának egyike (Mt 27,46; Mk 15,34).

ÉLIA (ÉLIJA) (Az Úr az Isten, Isten Jahve, erősségem az Úr), (1Kir 18,39b).

1.) Benjáminita férfi (1Krn 8,27).

2.) Pap, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,21).

3.) Zsidó férfi, aki idegen feleségét elbocsátotta (Ezsd 10,26).

ELIÁB (Isten az Atyám).

1.) Zebulon törzsének fejedelme a pusztai vándorlás idején (4Móz 1,9; 2,7; 7,24.29; 10,16).

2.) Rúbenita férfi, Dátán és Abirám (1) atyja (4Móz 16,1.12; 26,8–9; 5Móz 11,6).

3.) Dávid legidősebb fivére (1Sám 16,6; 17,13.28).

4.) Énekes lévita Dávid idejében (1Krn 15,20; 16,5).

5.) Gádita harcos, aki Siklagnál csatlakozott Dávidhoz (1Krn 12,9).

6.) Lévita, Sámuel (1) próféta dédapja (1Krn 6,27); akit »Elihu«-nak (1) (1Sám 1,1) és »Eliél«-nek (1) (1Krn 6,34) is nevez a Biblia.

7.) Ajtónálló lévita Dávid idejében (1Krn 15,18).

ELIÁHBA. Lásd: ELJÁHBA.

ELIÁKIM, ELJÁKIM (Isten felemel; akit Isten felemel, megerősít; Isten segítsen fel!).

1.) Ezékiás (1) király házának gondviselője; a király megbízta, hogy tárgyaljon az asszír ostromlókkal (2Kir 18,17–37; Ézs 36,1–22); és hogy Ézsaiás (1) próféta segítségét kérje (2Kir 19,2; Ézs 37,2).

2.) »Joákim« király eredeti neve (2Kir 23,34; 2Krn 36,4).

3.) Kürtölő pap Jeruzsálem falainak felszentelésekor (Neh 12,41).

4.) Jézus őse (Mt 1,13; Lk 3,30).

ELIÁM (a nép Istene; Isten népe; Isten rokon, Isten védelmező).

1.) Betsábé atyja (2Sám 11,3), az 1Krn 3,5 »Ammiél«-nek (3) nevezi.

2.) Ahitófél fia (2Sám 23,34).

ÉLIÁS. Az Élia és Illés nevek görög formája.

ELIÁSÁF (az én Istenem: Atya; Isten hozzátette, megsokasította, összegyűjtötte; akit Isten hozzáillesztett).

1.) Gád törzsének fejedelme a pusztai vándorlás alatt (4Móz 1,14; 2,14; 7,42.47; 10,20).

2.) Lévita, Láél fia, a gersoniták nemzetségének feje a pusztai vándorlás alatt (4Móz 3,24).

ELIÁSIB (Isten újra helyreállít, Isten visszahoz; Isten megfizet; megbocsát; Isten az, aki megfizet).

1.) A 11. papi rend feje Dávid idejében (1Krn 24,12).

2.) Férfi Júda törzsből (1Krn 3,24).

3.) Főpap Jeruzsálem falainak újjáépítésekor (Neh 3,1.20.21; 13,4.7.28; Ezsd 10,6).

4.) Lévita, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,24).

5.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,27).

6.) Egy másik férfi, aki ugyanezt tette (Ezsd 10,36).

ELIÁTA (ELIJÁTA) (az én Istenem jön, akihez Isten jön; Isten eljött). Lévita, a 20. énekes rend vezetője Dávid korában (1Krón 25,4,27).

ELICÁFÁN. Lásd: ELISÁFÁN (2).

ELIDÁD (Isten szeret, Isten barát vagy rokon; Isten barátja). Benjámín törzsének fejedelme az ígéret földjének felosztásakor (4Móz 34,21).

ELIEL, ELIÉL (az én Istenem az Isten; akinek Isten az erőssége; az erős Isten).

1.) Sámuel (1) próféta dédapja (1Krón 6,34); az 1Krón 6,27 »Eliáb«-nak (6), 1Sám 1,1 »Elihu«-nak (1) nevezi.

2.) Manassé fél-törzsének főembere Básán földjén (1Krón 5,24).

3.) Benjámínita, Sasák fia (1Krón 8,22).

4.) Dávid hőse, mihávimbeli férfi (1Krón 11,46).

5.) Dávid másik hőse (1Krón 11,47).

6.) Gádita, aki Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,11).

7.) Főember Júda törzsében Dávid idejében (1Krón 15,9).

8.) Benjámínita, Simhi (8) fia (1Krón 8,20).

9.) Léviták főembere, aki részt vett a frigyláda hazahozatalában (1Krón 15,11).

10. Lévita felvigyázó Ezékiás (1) király idejében (2Krón 31,13).

ELIÉNAI (szememet Istenre emelem). Benjámínita férfi, Simhi (8) fia (1Krón 8,20).

ELIÉZER (Isten segítség, Isten segítsége).

1.) Ábrahám háziszolgája (1Móz 15,2); valószínűleg azonos azzal, akit Ábrahám 1Móz 24-ben Izsák számára menyasszonyért küld.

2.) Mózes és Cippóra második fia (2Móz 18,4; 1Krón 23,15.17; 26,25).

3.) Benjámín (1) unokája (1Krón 7,8).

4.) Pap, aki részt vett a frigyláda visszahozatalában (1Krón 15,24).

5.) Rúben törzsének előjárója, Dávid idejében (1Krón 27,16).

6.) Próféta, aki Jósafátot (5) megfeddte (2Krón 20,37).

7.) Főember, akit Ezsdrás (3) azzal bízott meg, hogy rábírija a zsidókat a Jeruzsálembé való hazatérésre (Ezsd 8,16).

8.) Pap, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,18).

9.) Lévita, aki szintén elbocsátotta feleségét (Ezsd 10,23).

10.) Hárím (2) fia, aki ugyanezt tette (Ezsd 10,31).

11.) Jézus őse (Lk 3,29).

ELIFÁL (az én Istenem ítél, Isten a bíró; akit Isten megítél). Úr fia, Dávid erős vitéze (1Krón 11,35); talán azonos a 2Sám 23,34-ben említett »Elifélet«-tel (3).

ELIFÁZ (az én istenem tiszta arany, gazdagság; az arany istene, a gazdagság istene).

1.) Ézsau fia Adá (2) nevű feleségétől (1Móz 36,4–16; 1Krón 1,35–36).

2.) Jób barátai közt az első (Jób 2,11); beszédeiben minden kísértést és szenvedést a bűnre vezet vissza.

ELIFÉLE (az én Istenem tüntesse őt ki, akit Isten kitüntet, elkülönít; Isten elkülönült). Énekes lévita (1Krón 15,18,21).

ELIFÉLET (az én Istenem szabadítás, biztonság; a szabadítás, a megváltás Istene; akinek Isten a szabadítása).

1.) Dávid fia (1Krón 3,8; 4,17; 2Sám 5,16).

2.) Dávid másik fia (1Krón 3,6).

3.) Dávid hőse, Ahásbai fia (2Sám 23,34); talán azonos az 1Krón 11,35-ben említett »Elifál«-lal.

4.) Benjámínita férfi, Jónatán (2) leszármazottja (1Krón 8,39).

5.) Zsidó főember, aki Ezsdrással (3) tért haza a fogságból (Ezsd 8,13).

6.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,33).

ELIHÓREF (az ősz Istene, Isten a jutalom; Isten az őszi gyümölcs, az őszi eső ajándékozója). Salamon írnoka (1Kir 4,3).

ELIHU (Ő az én Istenem, maga az Isten).

1.) Sámuel (1) dédapja (1Sám 1,1). Az 1Krón 6,34 »Eliék«-nek (1), az 1Krón 6,27 »Eliáb«-nak (6) nevezi.

2.) Manassé törzsbeli férfi, aki Siklágban Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,20).

3.) A frigyláda egyik hordozója (1Krón 26,7).

4.) Dávid fivére (1Krón 27,18).

5.) Jób legfiatalabb barátja (Jób 32,2–6; 34,1; 35,1; 36,1).

ELIKA (akit Isten kiköpött, Isten elveti, Istentől eldobva; Isten az erősség). Haródi férfi, Dávid erős vitéze (2Sám 23,25).

ÉLIM (terebintfák; tölgyfák; erősség). Izráel második szállása a pusztában, ahol 12 forrás és 70 pálmafa volt (2Móz 15,27; 16,1; 4Móz 33,9–10).

ELIMÁS (a hatalmas; varázsló, bölcs, mágus). A zsidó »Barjézus« görög neve (Csel 13,6–11).

ELIMÉLEK (az én Istenem király; akinek Isten a királya). Betlehemi (1) férfi, Naómi férje (Ruth 1,2–3; 2,1.3.; 4,3.9).

ELISA (Isten megment, a nemes Isten). Jáván (1) fia, Jáfet unokája; nevét átvette egy ország és annak népe, melynek fekvését nem lehet pontosan meghatározni (1Móz 10,4; 1Krón 1,7; Ez 27,7).

ELISÁFÁN (ELICÁFÁN) (az én Istenem elrejt, megvéd).

1.) Lévitá, a kéhátiták nemzetségének feje (4Móz 3,30; 1Krón 15,8; 2Krón 19,13).

2.) Zebulon törzsének fejedelme a pusztai vándorlás idején (4Móz 34,25).

ELISÁFÁT (az én Istenem ítélt, az én Istenem bíró). Százados, aki Jójadával (4) szövetkezett Atália (1) uralmának megdöntésére (2Krón 23,1).

ELISÁMA (Isten meghallja).

1.) Efraim törzsének fejedelme, Józsué nagyatyja (4Móz 1,10; 2,18; 7,48.53; 10,22; 1Krón 7,26).

2.) Dávid fia (2Sám 5,16; 1Krón 3,8).

3.) Dávid másik fia, aki »Elisua« néven is szerepel (1Krón 3,6; vö. 2Sám 5,15).

4.) Férfi Júda törzséből (1Krón 2,41).

5.) Nétánia (1) atyja (2Kir 25,25); talán azonos az előzővel.

6.) Jójákim kancellárja (Jer 36,12.20–21).

7.) Pap, aki Jójafát (4) rendeletére a népet a törvényre oktatta (2Krón 17,8).

ELISEBA (az én Istenem: eskü). Áron felesége (2Móz 6,23).

ELISUA (az én Istenem üdvösség, szabadítás, nagylelkűség, szerencse; Isten gazdag). Dávid fia (2Sám 5,15; 1Krón 14,5). Az 1Krón 3,6 »Elisámá«-nak (3) nevezi.

ELISÚR (az én Istenem köszikla, akinek Isten a kösziklája). Sedeúr fia, Rúben törzsének fejedelme a pusztai vándorlaskor (4Móz 1,5; 2,10; 7,30–35; 10,18).

ELIUD (az én Istenem hírnév, méltóság, pompa; a dicséret, a hírnév Istene; Isten dicsősége). Jézus őse (Mt 1,14–15).

ELIZEUS (az én Istenem üdvösség, szabadító; az üdvösség Istene). Sáfát (2) fia, Illés utóda a prófétai tisztben (1Kir 19,16–21); hosszú ideig működött, Jórám (2), Jéhu (5), Joáház (1) és Jóás (4) izráeli királyok uralma alatt; számos csodát tett (2Kir 4–6).

ELJÁDA (Isten ismeri, tudja; akiről Isten gondoskodik; Istent ismerő).

1.) Dávid fia (2Sám 5,16; 1Krón 3,8).

2.) 200.000 főnyi sereg vezére Benjámín törzséből, Jójafát (4) idejében (2Krón 17,17).

3.) Rézon atyja (1Kir 11,23).

ELJÁHBÁ (Isten elrejt, Isten az, aki megvéd). Dávid hőse (2Sám 23,32; 1Krón 11,33).

ELJÁKIM Lásd: ELIÁKIM.

ELJEHOÉNAI (szememet Istenre emelem). Kórétól (1) származó lévita, a frigyláda ajtóőrzdője (1Krón 26,3).

ELJOÉNAI (szemem az Úrra emelem). »Eljehoénai« rövidített alakja.

1.) Családfő Simeon törzsében (1Krón 4,36).

2.) Benjáminita férfi (1Krón 7,8).

3.) Pap, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,22).

4.) Férfi, aki ugyanezt tette (Ezsd 10,27).

5.) Kürtölő pap Jeruzsálem falainak felszentelésekor, talán a (4) alattival azonos (Neh 12,41).

6.) Férfi, aki Ezsdrással (3) tért vissza Jeruzsálembe (Ezsd 8,4).

7.) Neárja (1) fia, Dávid nemzetségéből (1Krón 3,23.24).

ELJÖVENDŐ ÉLET. Lásd: HALHATATLANSÁG, ESZKATOLÓGIA.

ELKÁNA (Isten szerezte, tulajdonába vette, teremtette, megvásárolta, akit Isten teremtett, Isten a teremtő).

1.) Sámuel (1) próféta atyja (1Sám 1,1–2.21).

2.) Korah (4) fia (2Móz 6,23–24; 1Krón 6,23).

3.) Főtisztviselő Aház (1) király udvarában (2Krón 28,7).

4.) Harcos, aki Siklágban csatlakozott Dávidhoz (1Krón 12,6).

5.) Több lévita neve (1Krón 6,23.25–27.34–36; 9,16).

6.) Ajtónálló lévita a frigyláda előtt (1Krón 15,23).

ELKOS (Isten keménysége; kemény tölgy). Náhum (1) próféta születési helye (Náh 1,1).

ELLENSÉG. Személyes, nemzeti vagy szellemi ellenfél (2Móz 23,22; Mt 5,25).

ELMODÁM (ítélő Isten; Isten barát). Krisztus őse (Lk 3,28).

ELNAÁM (Isten gyönyörűség, kedvesség, szívélyesség, szépség, jóindulat Istene). Dávid két hősének az apja (1Krón 11,46).

ELNÁTÁN (Isten adta, akit Isten adott, Isten adománya).

1.) Joákin nagyatyja (2Kir 24,8).

2.) Akbor (2) fia (Jer 26,22), talán az (1) alattival azonos.

3–5.) Három lévita, akik Ezsdrásnak (3) segítettek a nép összegyűjtésében (Ezsd 8,16).

ELOHIM. Isten leggyakoribb héber neve; többes számban, Isten felségének és teljességének kifejezésére (1Móz 1,1); pogány istenségek megjelölésére is használatos (2Móz 18,11), továbbá angyalok (Zsolt 8,6), bírák (2Móz 21,6) és Isten megnevezésére. A fordításokban nem fordul elő.

ELON, ÉLÓN (erős fa, tölgy, terebint; a fenséges, az erős).

1.) Ézsau hitteus apósa (1Móz 36,2).

2.) Zebulon fia (1Móz 46,14; 4Móz 26,26).

3.) Bíró Izráelben (Bír 12,11–12).

4.) Helység Dán törzsi területén (Józs 19,43; 1Kir 4,9), az 1Kir 4,9-ben valószínűleg együtt olvasandó Bét-Hanánnal.

ELÓT. Lásd: ELÁT.

ELÖBŐR. A férfi hímtagjának az a része, amelyet a körülmetéléskor eltávolítottak (1Móz 17,11–14).

ELPAÁL (a cselekedet Istene; Isten előhozza; Isten a jutalom). Benjáminita férfi (1Krón 8,11–12.18).

ÉL-PÁRÁN (Párán tölgyei, a barlang melletti tölgyek) (1Móz 14,6). Lásd: PÁRÁN (1).

ELRAGADTATÁS I. Az egyik helyről a másikra átvinni (Csel 8,39); gyakran istenfélő emberek csodálatos eltűnése is az ÓSZ-ben (1Móz 5,24; 2Kir 2,11; Zsid 11,5). Az ÚSZ-ben kiváltképp Jézus visszajövetelekor történő esemény (1Tesz 4,13–17). Lásd még: JÉZUS VISSZAJÖVETELE.

ELRAGADTATÁS II. Olyan szellemi állapot amelynél az ember testi érzékei részben vagy teljesen kikapcsolódnak, úgyhogy az illető szellemével fogja fel, ami vele történik (Csel 10,9–16; 22,17–21).

ÉL SADDÁI (Mindenható Isten). Ezen a néven jelent meg Isten Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak (1) (1Móz 17,1; 2Móz 6,3).

ELSŐSZÜLÖTT.

1.) A Zsid 1,6 és Jel 1,5 ezt a szót Jézus Krisztusra alkalmazza.
2.) Egy család első gyermeke, rendszerint csak a fiút értik rajta (2Móz 13,11–15); olykor állatot is. Az elsőszülött vette át később apja helyét a családfői tisztségben, s az örökség felosztásánál kettős részt kapott (5Móz 21,17), és előjoga volt a papi tisztre. Isten azonban a Sínai-hegyen Lévi törzset hívta el az elsőszülöttek helyett erre a különleges szolgálatra.

ELSŐ ZSENGE. Az aratás első gyümölcsei ill, kalásza, amelyeket Istennek mutattak be áldozatul hálából a jóságáért (2Móz 23,19; 3Móz 23,17; 5Móz 26,1–11).

ELSZAKADÁS, SZAKADÁS. A Biblia sokszor óv a hittől és engedelmességtől való elszakadástól (2Tesz 2,3; Júd). A Bibliában azok, akik elszakadtak Istentől: Saul (1) király (1Sám 15,11), Himéneus és Alexander (4) (1Tim 1,19–20), valamint Démás (2Tim 4,10).

ELTEKÉ (akit Isten védelmébe vesz; Isten az ő félelme, istenfélelem). Lévitaváros Dán törzsi birtokán (Józs 19,44).

ELTEKON (Isten helyreállította; Isten igaz; Isten rendezte, elegyengette, megerősítette). Város Júdában, Hebrontól (1) északra (Józs 15,59).

ELTÉVELYÍTŐ. Tévtanító, ámító, aki eltévelyíti az embereket, olykor mágikus mesterkedésekkel is (2Tim 3,13).

ELTÓLÁD (Isten a nemző, Isten nemzetsége). Város Júda déli részén, amely Simeonnak jutott osztályrészül (Józs 15,30; 19,4). Az 1Krón 4,29 »Tólád«-nak nevezi.

ELUL (semmirevaló; szőlő, szőlő hónapja). A zsidó év hatodik hónapja, a mi augusztus-szeptember hónapunkra esik (Neh 6,15).

ELUZÁI (Isten az én menedékem, erősségem; Isten hőse; Isten az én dicséretem). Dávid vitéze (1Krón 12,5).

ELVÁLASZTÁS. A gyermek rászoktatása arra, hogy anyatej helyett más táplálékkal éljen; ezt a napot Izráelben megünnepelték (1Móz 21,8), amelyen áldozatot mutattak be (1Sám 1,24).

ELZABÁD (Isten ajándéka; Isten ajándékozta, megjutalmazta, meggazdagította).

1.) Gádita vitéz, aki Siklágban Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,12).
2.) Ajtónálló lévita Dávid idejében (1Krón 26,7).

EMÁT. Lásd: HÁMÁT I.

EMBER. Isten az embert tulajdon képére teremtette (1Móz 1,26–27); az embernek van teste, lelke és szelleme (Mt 6,25; 1Móz 2,7; 1Móz 45,27b); természeténél fogva Istenre van utalva és feléje törekszik (Mt 6,26–30); bűnbe esett (1Móz 3; Róm 5), ezért a halál martaléka lett (Róm 5,12.17); mivel a bűn uralkodik rajta, Istenellenes természetet kapott (Róm 8,7; Jak 4,4). A Jézusba vetett hit által szabadulhat meg (Róm 3,12–22); az új ember Istenben született újonnan (Ef 2,15; 4,24); a természeti ember nem újult meg Istenben, ezért elveszett (1Kor 2,14; Jel 20,10.15; Mt

25,41). Az újonnan született ember belsőleg újul meg (Róm 7,22; Ef 3,16), a külső, a test, a halál után felbomlik (2Kor 4,16).

EMBERNEK FIA. Ezzel a névvel szólítja meg Isten Ezékielt és Dánielt (3) (Dán 8,17); Ezékielnél több, mint 80 esetben fordul elő. Dániel az éjjeli látomásában látott személyt nevezi így (Dán 7,13–14). Jézus igen gyakran nevezi magát ezen a néven, miközben kétségkívül a Dániel által látott személlyel azonosítja Magát; ezáltal hangsúlyozza emberi természetét, ugyanakkor isteni küldetését (Lk 9,56; 19,10; 22,48; Jn 6,62).

EMEK-KECIC (Kecic völgye, a levágás völgye). Völgy Bét-Hogla közelében, Benjámin törzsi területén (Józs 18,21).

EMEUSOK (a rettenetesekek, az erősek, az óriások). Moáb őslakói (5Móz 2,10–11).

EMMAUS (forró források v. fürdők; szökőkút; anyai erősség). Falu Jeruzsálemtől mintegy 10 km-nyire (Lk 24,13).

EMOREUS (hegyi lakó, csúcson lakó; kiemelkedő, derék, ékesszóló). Kánaántól (1), Hám (1) fiától származó nép (1Móz 10,16). Uralma egy ideig kiterjedt Szíriára és Mezopotámia legnagyobb részére; fővárosuk Hárán (3) volt. Az emoreusok igen istentelen nép voltak. Mózes csatában legyőzte őket, Józsué (1) pedig olyan megsemmisítő csapást mért rájuk, hogy soha többé nem tudtak Izráel ellen támadni (1Sám 7,14; Józs 11,1–14).

ENÁJIM (kettős forrás, két kút; szemek). Város Júda síkságán (1Móz 38,14.21); pontos helye ismeretlen.

ENÁN (forrásban gazdag). Ahira atyja (4Móz 1,15; 2,29).

ENDOR (a lakóhely forrása; Dór forrása; nemzedékek forrása). Falu mintegy 10 km-nyire Názárettől délkeletre, Manasse törzsi birtokán; itt keresett fel Saul (1) egy halottidéző asszonyt (1Sám 28,7; Józs 17,11; Zsolt 83,11).

ÉNEÁS (a dicsért, a magasztalt, dicséretre méltó). Gutaütött, béna férfi, akit Péter gyógyított meg (Csel 9,33–35).

ÉNEGLÁIM (a két borjú forrása). Helység a Holt-tenger mellett (Ez 47,10), pontos fekvése ismeretlen; talán »Bét-Hogla«-val azonos.

ÉNEKEK ÉNEKE (SALAMONÉ). Az ÓSZ öt költői könyve közül az utolsó; maga a könyv Salamont nevezi meg szerzőjéül, amit a hagyomány is megerősít. *Felosztása*: 1. a szerelmesek kölcsönösen csodálják egymást (1,2–2,7); 2. növekedés a szerelemben (2,8–3,5); 3. a házasság (3,6–5,1); 4. a feleség vágyakozása távollevő férje után (5,2–6,9); 5. Sulamitnak, a menyasszonynak szépsége (6,10–8,4); 6. a szerelem csodája (8,5–14). E könyv magyarázatánál nagy különbségek és egymást kizáró felfogások találhatók; néhány magyarázata: 1. allegorikus; 2. példaszerű; 3. szó szerinti; 4. drámai; 5. erotikus irodalmi; 6. liturgikus; 7. oktató-moralizáló magyarázat; a zsidók felfogása az, hogy a vőlegény maga Isten, a szimbolikus menyasszony a zsidó nép. Sok keresztyén Krisztus és a Gyülekezet képét látja benne (vö. Ef 5,23).

ÉNEKELNI. Lásd: ZENE.

ÉN-GANNIM (a kertek forrásai, kútjai).
1.) Város Júda síkságán (Józs 15,34).
2.) Lévitaváros Issakár területén (Józs 19,21; 21,29).

ENGEDELMESSÉG. A hit legfőbb bizonyítéka az Isten iránti engedelmisség (1Sám 28,18); az egész Szentírásban a hit és az engedelmisség szoros kapcsolatban áll egymással (1Móz 22,18; Róm 1,5; 1Pét 1,14); Krisztus mindig engedelmes volt mennyei Atyja iránt (Fil 2,8); a gyermekek engedelmeskedjenek a szülőknek (Kol 3,20); a keresztyének az államhatalomnak (Róm 13,1–7).

ÉNGEDI (vadkecskék forrása, kecskegidák forrása). Oázis a Holt-tenger nyugati partján, Júda törzsi területén (Józs 15,62; Ez 47,10); régi neve: »Haséson-Támár« (2Kron 20,2).

ENGESZTELÉS I. (betakarás, kiegyenlítés). Valamely sértésért vagy okozott jogtalanságért elégtételt adni, amelyet nyomon követ a megbékélés (2Móz 30,16). A Bibliában azt jelenti, hogy vér ontása által az ember bűnét Isten előtt betakarni, és ezzel eltörölni; az ÓSZ-ben hibátlan áldozati állat vére, az ÚSZ-ben a Megváltó Jézus Krisztus vére által, Aki a kereszten meghalt az egész világ bűneiért és harmadnapon feltámadott.

ENGESZTELÉS II. Isten és ember közti kapcsolat megváltozása, amely Krisztus megváltói művén nyugszik. Isten és a bűnös ember közti ellenséges állapotot bűnbánattal (személyes bűnösségünk elismerésével) és a Jézus Krisztusban megjelent kegyelem személyes elfogadásával lehet megszüntetni (Csel 10,43; 2Kor 5,18–19; Ef 2,16). Az ÓSZ-i korban állatokat áldoztak; most azonban Krisztus kereszthalála minden bűnért eleget tett (Róm 3,25; 1Jn 2,2; 4,10). Istennek a bűn elleni haragja tulajdon Fiára, Jézus Krisztusra sújtott le. Ezzel Krisztus eleget tett Isten igazságosságának és szentségének. Az a nézet, amely szerint Jézus kereszthalála minden embert automatikusan megengesztelt Istennel, nem biblikus (Jn 1,12).

ÉN-HADDA (gyorsan folyó forrás; hatalmasan buzgó forrás; az öröm forrása). Város Issakár törzsi területének határán (Józs 19,21).

ÉN-HÁSOR (az udvarház forrása, a falu forrása). Megerősített város Naftali törzsi területén (Józs 19,37).

ÉNÓK (felszentelés, felajánlás; kezdő; gyakorlott, tanult). Metuséláh atyja (1Móz 5,21–22); istenfélő életet élt (1Móz 5,24); később Isten magához ragadta, úgyhogy nem látott halált (1Móz 5,18–24; Zsid 11,5).

ÉNÓK KÖNYVEI. Apokaliptikus (Biblián kívüli) iratok különböző szerzőktől, amelyek ennek az ismert pátriárkának a neve alatt kerültek nyilvánosságra; Kr. e. 150–Kr. u. 50 közt keletkeztek.

ÉNON (forrásokban gazdag). Hely Sálem (2) közelében, ahol Keresztelő János keresztelt = alámerített (Jn 3,22–23).

ÉNÓS (ember, aki ellankadt; beteg, gyenge ember; halandó). Sét (1) fia (1Móz 4,26; 5,6–11; 1Krón 1,1).

ÉN-RIMMON (gránátalmák forrása). Helység Jeruzsálemtől délre (Zak 14,10; Neh 11,29). Lásd még: RIMMON (1).

ÉN-SEMES (nap-kelet, a nap szeme). Helység Júda és Benjámin határán (Józs 15,7; 18,17).

ÉN-TAPPUÁH (almaforrás). Város Manassé törzsi területén (Józs 17,7–8).

EON (AION). Korszak. Róm 12,2-ben és 2Tim 4,10-ben »világ folyása« vagy »időszak«; Ef 2,7; Kol 1,26 és Zsid 9,26-ban »idők«.

ÉP. Tökéletes, hibátlan, kultikusan tiszta áldozati állat (2Móz 12,5).

EPAFRÁS (szeretetreméltó, pezsdülő; ékesszóló). Keresztyén férfi a kolosséi gyülekezetben; Pált meglátogatta a fogságban (Kol 1,7; 4,12).

EPAFRODITUS (kedves, bájos, szeretetreméltó; Afrodite kedveltje). Követ, akit a korintusi gyülekezet fontos üzenetekkel küldött Pálhoz Rómába (Fil 2,25–30; 4,18).

EPE.

- 1.) Az emberi máj váladéka (epehólyag) (Jób 16,13).
- 2.) Így is nevezik a kígyómérget (Jób 20,14).
- 3.) Keserű, mérges gyom (Jer 9,15); amelyet talán kábítószer gyanánt is használtak, hogy vele a fájdalmat enyhítsék (Mt 27,34).

EPENÉTUS (dicséretreméltó, tiszteletreméltó, híres). Fiatalember, aki Pál bizonyágtételére lett keresztyén (Róm 16,5).

EPERFA. Lásd: NÖVÉNYEK.

EPIKUREUSOK. Epikurosz, görög filozófus követői (Kr. e. 341–270); azt tanította: az ember legfőbb életcélja, hogy minél boldogabb legyen; materialista, csak az evilági életre irányuló felfogás; tagadta a halál utáni életet (Csel 17,16–33).

ÉPÍTÉSZET. Az ókor építőanyagai fa, agyag, tégl (agyagból formálva, napon szárítva vagy kemencében kiégetve) és kő voltak. Rendszerint azt választották építőanyagul, ami a környéken rendelkezésre állt. A szegények házai egyszerűek voltak, a gazdagok és előkelőségek viszont luxusházaikat arannyal és ébenfával díszítették. Számos antik építészeti rom – templomok, városkapuk, diadalívek, oszlopok és piramisok – maradt meg a mai napig. Régészek számtalan ókori épület alapját ásták ki. Minden országnak megvan a maga jellemző építészeti stílusa.

ÉR (éber, vigyázó; izgatott).
1.) Júda (1) fia »Hér«: (1Móz 38,3.6–7).
2.) Sela (I) (1) fia, Júda unokája (1Krón 4,21).
3.) Jézus őse (Lk 3,28).

ÉRÁN (éber). Efraim (1) unokája (4Móz 26,36), az éraniták ősatya.

ERÁSTUS (a szeretett, a kívánt).
1.) Pál útitársa, akit Macedóniába küld (Csel 19,22).
2.) Korintusi keresztyén férfi, a város kincstartója (Róm 16,23).

ÉRCKÍGYÓ. Vörösréz-kígyó, melyet Mózes a pusztában készített. Amikor az izráelitákat a mérges kígyók megmárták, ha rátekintettek az érckígyóra, életben maradtak (4Móz 21,4–9). Jelképe a kereszten függő Krisztusnak, Aki megment bennünket a bűn halálos következményétől (Jn 3,14–16).

ÉRCMŰVES. A szó tulajdonképpeni jelentése: »valaki, aki rezet munkál meg« (2Tim 4,14).

ERDŐ. Az ókorban Palesztina hegyeinek legnagyobb részét erdő borította. Libanon erdőségeiből nyerték azokat a cédrusokat és ciprusokat, amelyeket Hírám (1), Tírusz királya eladott Salamonnak a templom építéséhez (1Kir 5,8–10).

EREK (hosszúság, kiterjedés; hosszútűrés). Babiloni város; Nimród alapította (1Móz 10,10), mintegy 60 km-nyire északnyugatra a káldeai Úr városától.

ÉRI (Jahve őrállója; éber). Gád (1) fia (1Móz 46,16; »Héri«; 4Móz 26,16).

ÉRME, PÉNZÉRME. Lásd: PÉNZ.

ERŐS ITAL. Lásd: BOR.

ERSZÉNY. Művészi zárral ellátott bőrtasak; a Mt 10,9 azt az övet érti rajta, amelyet keleten a csipő körül viseltek, hogy belsejében a pénzt megőrizték.

ÉRTELEM. A Bibliában a jelentése gyakran: szív vagy lélek, az ÚSZ-ben sokszor erkölcsi vonatkozásban is használatos (Róm 7,25).

ÉRZÉKI (lelki, pszichikus). Természeti; a testi-földi életre tartozó (1Kor 15,44); testies (1Kor 2,14; Júd 19); olyasvalakinek a gondolkodásmódja és bölcsessége, akit Isten még nem újítt meg (Jak 3,15).

ERZSÉBET (héb: ELISÉBA) (Isten az én esküm, az eskü, a szövetség Istene; Isten megesküdött; akit Isten megtisztel; Istennek szentelt). Zakariás pap (28) felesége (Lk 1,5–57), Keresztelő János anyja, Mária (1) közeli rokona.

ÉSAIÁS. Lásd: ÉZSAIÁS.

ESÁN (támasz, támaszkodás; lejtő). Város Hebron (1) közelében (Józs 15,52).

ESÁRHADDON (Asszíria testvért adott; a tűz ajándéka; győztes hódító). Sénahéríb fia és utóda, Kr. e. 681–669 (2Kir 19,37; Ézs 37,38); újra felépítette Babilon városát; elfoglalta

Egyiptomot; idegen néptörzseket telepített Babilon keleti részéből Samáriába (Ezsd 4,2); fogságba vitte Manassé (3) júdai királyt (2Krón 33,11).

ESBAÁL (Baál férfia). Saul (1) király negyedik fia (1Krón 8,33; 9,39). Lásd még: ISBÓSET.

ESBÁN (Isten helyreállít; bölcsesség, belátás, értelmes férfi; fegyelmezés, rendreutasítás). Hóreus férfi, Széir (1) leszármazottja, Dison (2) fia (1Móz 36,26; 1Krón 1,41).

ESBON. Lásd: ECBÓN (2).

ESEK (elnyomás, sóhajlás, erőszak). Jónatán (2) utóda (1Krón 8,38–40).

ESIONGÁBER (a férfi hátgerince; egy hatalmas, egy óriás hátgerince). Város Elát közelében az Akabai-öbölnél; az izráeliták táborhelye a pusztai vándorlaskor (4Móz 33,35–36); Salamon és Jósafát (4) itt építették flottáikat (1Kir 9,26–29; 2Krón 8,17–18; 20,36–37; 1Kir 22,49–50; a 4Móz 33,35–36-ban: »Ecjon-Geber«).

ESKOL (szülő- v. datolyafürt).

1.) Emoreus férfi, Ábrahám szövetségese (1Móz 14,13.24).

2.) Völgy Hebron (1) közelében, bőséges terméséről volt híres (4Móz 13,23–24; 32,9).

ESKÜ. Istennek, valamely személynek vagy tárgynak ünnepélyes tanúságtételre hívása, hogy egy kijelentés igazságát vagy valamely ígéret kötelező voltát tanúsítsák (1Móz 21,23; 42,15; Mt 5,34); némelyik eskü nagyon egyszerű volt, mások pedig igen bőbeszédűen megfogalmazottak; amellet különböző szertartások és alakiságok is szokásban voltak (1Móz 14,22; 24,2; 1Sám 20,23; Jer 34,18–19); Krisztus elítélte a meggondolatlan, felelőtlen és könnyelmű esküözést (Mt 5,33–37); néha az apostolok is ünnepélyes esküvel erősítették meg mondanivalójukat (2Kor 11,31; Gal 1,20).

ESKÜDNI. Lásd: ESKÜ.

ESLI (elmenetelem, távol). Krisztus őse (Lk 3,25).

ESŐ. Palesztinában az esős időszak októbertől áprilisig, a száraz évszak májustól októberig tart. A korai eső októberben és novemberben hull (Zsolt 84,7; Ézs 30,23; Jer 3,3; 5,24; Jóel 2,23), a késői eső márciusban és áprilisban (Jób 29,23; Péld 16,15; Jer 3,3; 5,24; Zak 10,1; Jóel 2,23). Úgy aratnak, hogy a növények az esős időszak alatt nőhessenek; az esőt az ŐSZ gyakran képes értelemben is használja: Isten gazdag áldása népe számára (5Móz 28,12), az eső kimaradása jele Isten neheztlésének (5Móz 28,23–24); a kánaáni vallásban Baált az eső istenségének tartották, ezért rendkívül buzgón imádták.

ESROM (elsáncolt, körülzárt; erő v. tűz a magasból). Pérec (»Fáres«) fia Jézus őse (Mt 1,3; Lk 3,33).

ESTAOL (akiket kértek; kívánság, kérés; mélyút). Helység Jeruzsálemtől 20 km-nyire északnyugatra (Józs 15,33); Dán törzsének jutott osztályrészül (Józs 19,41); Sámson felderítő útjainak színtere, és temetési helye (Bír 13,24–25; 16,31).

ESTEMÓA (meghallgattatás; engedelmesség; ültetés, kiterjesztés).

1.) Lévitaváros Hebrontól délre (Józs 21,14; 1Sám 30,28).

2.) Város Júdában (Józs 15,50).

3.) Júda (1) leszármazottja (1Krón 4,17).

4.) Maakábeli férfi (1Krón 4,19).

ESTI ÁLDOZAT. A naponkénti két áldozat egyike, amelyeket Mózes törvénye írt elő (2Móz 29,38–42; 4Móz 28,3–8).

ESTON (asszonyos, asszonyokat szerető; tüzes). Júda leszármazottja (1Krón 4,11–12).

ÉSZAK. Általában szó szerint az égtájat jelenti; olykor képes értelemben egy bizonyos országot, rendszerint Asszíriát vagy Babilóniát (Jer 3,18; 46,6; Ez 26,7; Sof 2,13).

ÉSZAKKELETI SZÉL. Veszélyes, viharos szél a Földközi-tengeren; emiatt szenvedett Pál

hajótörést Róma felé vezető útján (Csel 27,14).

ÉSZEK (viszály, veszekedés; szorongattatás, elnyomás). Kút, amelyet Izsák szolgálai ástak Gérárban (1Móz 26,20).

ESZKATOLÓGIA. A végső dolgokról szóló tanítás, mint pl. halál, feltámadás, Krisztus visszajövele és megjelenése, világ vége, utolsó ítélet és Isten eljövendő országa. Az ÓSZ tanítja az eljövendő általános feltámadást és az ítélet napját (Jób 19,25–26; Ézs 25,6–9; 26,19; Dán 12,2). Az ÚSZ megvilágítja, kiszélesíti és tökéletesíti az ÓSZ eszkatológiáját. Hangsúlyozza Krisztus visszajövetelét (1Tesz 4,15–17), a halottak egyetemes feltámadását (Róm 8,11; 1Kor 15) és az utolsó ítéletet, amikor a hitetlenek a kárhozatra vettetnek (Jel 20), az igazak pedig bemennek Isten országába és dicsőségébe (Mt 25,31–46).

ESSZÉNUSOK. Zsidó vallásos közösség, akiket ugyan a Biblia nem említi, de Josephustól, Philótól és a Holt-tengeri tekercekből tudunk róluk; legtöbbször közülük zárt közösségekben és nőtlenségben éltek, szigorúan megtartották a törvényt; a keresztséget állandóan gyakorolták, sokszor naponta. Éles ellentétben álltak a templomi papsággal.

ESZTER (csillag; fiatal asszony; mirtusz). Istár, babiloni bálványistennő egyik alakja; zsidónő, Márdokeus unokahuga; Ahasvérus (2) felesége lett (I. Xerxes Kr. e. 486–465). Megmentette népét a kiirtástól. Lásd még: HADASSA.

ESZTER KÖNYVE. Az ÓSZ utolsó történeti könyve; szerzője ismeretlen, valószínűleg Kr. e. 400 körül keletkezett. A könyv sajátosságai: Isten neve nem fordul elő benne, ugyanígy az imádság sem. Elmondja, hogy Eszter, a zsidó leány hogyan lett perzsa királyné, és hogyan mentette meg népét a kiirtástól. *Felosztása:* 1. Eszter királyné lesz (1,1–2,17); 2. a zsidók veszedelme (2,18–3,15); 3. a zsidók megmentése (4–10). A Septuaginta, az ÓSZ görög fordítása több helyen magyarázó megjegyzéseket tartalmaz.

ETÁM (erődítményvonal; vár; vadállatok helye, barlangja).
1.) Helység Júdában Betlehem (1) és Tékoa közt (2Krón 11,6).
2.) Falu Simeon területén (1Krón 4,32).
3.) Helység, ahol Sámson élt (Bír 15,8.11).
4.) Izrael egyik táborhelye a pusztai vándorlaskor (2Móz 13,20; 4Móz 33,6.8).
5.) Pérec leszármazottja (1Krón 4,3).

ETÁN (tartósság, állandóság; kitartó, megmaradó).
1.) Bölcs férfi Salamon idejében (1Kir 4,31; Zsolt 89,1).
2.) Zeráh (1) fia, Júda (1) unokája (1Krón 2,6.8).
3.) Lévita, Gerson leszármazottja (1Krón 6,42–43).
4.) Énekes lévita Dávid idejében (1Krón 6,44; 15,17.19).

ETBAÁL (Baállal, Baál tulajdona). Szidon királya, Jézabel atyja (1Kir 16,31).

ÉTELÁLDOZAT. Lásd: ÁLDOZAT.

ETER (bőség, gazdagság fölösleg). Város Simeon területén, Libna (2) és Asán közt (Józs 15,42; 19,7).

ETIÓPIA. Egyiptomtól délre fekvő nagy kiterjedésű ország, mely magában foglalta Núbiát és Szudánt, és a mai azonos nevű országtól északra, ha ugyan nem délre is elterülő földet. Mózes etióp nőt vett feleségül (kúsitát) (4Móz 12,1); az ÚSZ-i korban királynő uralkodott benne, akinek neve (vagy címe), Kandaké volt (Csel 8,27). Lásd még: KÚS (3).

ÉT-KACIN. Lásd: ITTA-KACIN.

ÉTKEZÉSEK. A bibliai korban naponta rendszerint csak kétszer étkeztek, s ezeknek az alkalmaknak nem volt pontosan meghatározott idejük. A táplálék zöldségből, főzelékből, gyümölcsből és húsból állott, ezt ízlés szerint fűszerezték; kést, villát, kanalat nem használtak, egy közös tálba mártottak kenyeret; étkezéskor kényelmesen hátradőltek; az ételt izzó faszénen, fával,

tövissel vagy szárított fűvel rakott tűzön főzték. Lásd még: TÁPLÁLÉK.

ETNÁN (Isten ajándéka). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,7).

ETNI (Jahve az én ajándékom, ajándék a számomra, az én adományom; adakozó, bőkezű). Lévíta, Gerson leszármazottja (1Krón 6,41).

EUBULUS (jó tanácsadó, belátó; jól tanácsolt). Római keresztyén, aki Pálon keresztül üdvözléseket küldött (2Tim 4,21).

EUFRÁTESZ (görög alakja a héber Frátnak; édes, kellemes víz; nagyon széles, túlradó; termékenység folyója). Folyó Mezopotámiában; Arméniából egészen a Perzsa-öbölhöz folyik, mintegy 2700 km hosszú. A Biblia »a folyó«, vagy a »nagy folyó«-nak is nevezi (Ézs 8,7; 5Móz 1,7); Dávid és Salamon birodalmának határát képezte kelet felé (1Krón 18,3; 2Sám 8,3–8; 1Kir 4,21; 2Krón 9,26).

EUNIKA (EUNIKÉ) (jó győzelem, örvendetes győzelemmel megáldott; diadalmas). Timóteus anyja (2Tim 1,5).

EUNUCH. Herélt férfi, a király háremének őre vagy udvari tisztségviselő (Dán 1,3; Csel 8,27; 2Kir 20,18; Jer 41,16; Eszt 1,10–15; 2,21). A zsidóknál ez a szokás ismeretlen volt; heréltnek nem vehettek részt a gyülekezet istentiszteletén (5Móz 23,1).

EUTIKHUS (a szerencsés). Fiatal férfi, aki Pál egyik igehirdetése alatt elaludt, kizuhant az ablakból és halálra zúzta magát (Csel 20,9–10); Pál újra életre támasztotta.

ÉV. Lásd: NAPTÁR.

ÉVA. Az első nő, Ádám felesége, »minden élők anyja« (1Móz 3,20); a Sátán bűnre csábította, általa jött a bűn a világba.

EVANGÉLISTA (örömhír hozója).

1.) Azok a férfiak, akik a Jézus Krisztusról szóló örömhírt egyik helyről a másikra járva hirdették (Csel 8,25; 14,7; 1Kor 1,17).

2.) Az ÚSZ négy evangéliumának szerzői.

EVANGÉLIUM. A görög »euangelion«-ból származik és azt jelenti: »győzelmi hír, örömmel, jó hír«. Ma Jézus Krisztusról és az Ő Golgotán véghezvitt váltságművéről szóló híradást nevezik így. Tehát nem az embernek kell valamit cselekednie (mint a többi vallásokban), hanem Isten tett valamit. Ezt a tettet kell a Jézus Krisztusban való hittel elfogadni, és abból élni (Ef 2,10). Az ÚSZ-ben ez a szó sohasem könyvet jelent, hanem mindig az üzenetet (Róm 1,1; 1Tesz 2,2,9; Csel 20,24; Ef 6,15).

EVANGÉLIUMOK. Mivel az ÚSZ első négy könyve, amely Mátétól, Márktól, Lukácstól és Jánostól származik, Jézus életének és tanításának lényegét tartalmazza, négy evangéliumnak nevezzük őket. Az első hármat »szinoptikusok«-nak is nevezik, mert az egészet lényegében »együtt látják«, és sok mindenben messzemenően megegyeznek, azonos szemszögből nézik Krisztus életét és tanítását. Máté úgy mutatja be Jézust, mint a megígért Messiást, akinek eljövételében és munkásságában beteljesedtek az ÓSZ-i ígéretek; Márk Jézus munkásságát hangsúlyozza, és azt, hogyan fogadták az emberek szavait és tetteit; Lukács úgy mutatja be Jézust, mint aki a szegények és nyomorultak, a megvetettek és kiközösítettek Megváltója; János evangéliuma Jézus munkálkodására, de különösen az Ő igehirdetésére való visszaemlékezések gyűjteménye gondosan válogatta és arra törekedett, hogy hitet ébresszen: Jézus valóban a megígért Úr és Krisztus és Üdvözítő (Jn 20,30–31).

EVEZŐ, EVEZŐS. Lásd: HAJÓK.

EVI (kívánság, vágy, vonzalom; a kiáltó, az üvöltő). Midianita király (4Móz 31,8).

EVIL-MERODÁK (Márduk embere, Márduk bolondja). Nabukodonozor fia, Babilónia királya (Kr. e. 562–560); sógora meggyilkolta; Joákint kiengedte a fogságból (2Kir 25,27–30; Jer 52,31–

34).

EVÓDIA (illatozó, jó illat; hasznos, növekvő; jó előmenetel). Keresztyén nő Filippiben (Fil 4,2).

ÉVSZAK. Lásd: NAPTÁR.

EXODUS. Mózes 2. könyvének latin neve. Leírja Izráel kivonulását Egyiptomból; pontos dátuma ismeretlen, Kr. e. 1440 és 1280 közé teszik. *Felosztása:* 1. Izráel Egyiptomban (1,1–12,36); 2. vonulása a Sínai-hegyhez (12,37–19,2); 3. Izráel a Sínai-hegy tövében (19,3–40,38).

EZBÁI (a ragyogó, fényes alakú; kövér és kicsi). Naárainak, Dávid hősének atyja (1Krón 11,37).

EZÉKIÁS (Isten megerősítette; Jahve erőssége; az én erősségem v. védelmem az Úr). 1.) Júda királya (kb. Kr. e. 724–695); Aház (1) fia; nagy vallási reformer és sikeres uralkodó; uralkodása alatt működött Ézsaiás (1) próféta, és semmisítették meg Sénahéríb seregeit. Utóda: fia, Manassé (3). Életének és uralkodásának történetét a 2Kir 18–20; 2Krón 29–32 és Ézs 36–39 fejezetek tartalmazzák.

2.) Sofóniás (2) próféta öse (Sof 1,1).

3.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Ezsd 2,16; Neh 10,17).

4.) Dávid leszármazottja, Neárja (1) fia (1Krón 3,23).

5.) Sallum (2) fia, főember Efraimban, Aház (1) júdabeli király idejében (2Krón 28,12).

EZÉKIEL (Isten megerősít, Isten erős, Isten ereje). Izráel prófétája a babiloni fogság alatt; papi nemzetségből való (Ez 1,3); Kr. e. 597-ben Joákinnal Babilonba hurcolják; Jeremiás (1) és Dániel (3) kortársa; a zsidó foglyok között a Kébár folyó mellett lakott (Ez 1,1–2; 3,15); munkássága két szakaszra osztható; az első Jeruzsálem ostromáig tartott Kr. e. 587-ben (24,1.27); a második azzal a hírrel kezdődik, hogy Jeruzsálemet elfoglalták és lerombolták (33,21–22).

EZÉKIEL KÖNYVE. Az azonos nevű próféta a fogságban írta, hogy Izráelt intse és vigasztalja, hogy megmutassa nekik: Isten nem hagyta el őket. A könyv utolsó része előtekintést ad Isten eljövendő országára. *Felosztása:* 1. Júdát és Izráelt Isten megbélyegezte bűneik miatt (1–24). Ennek a szakasznak a próféciái Jeruzsálem eleste előtti időkből származnak, a Kr. e. 593–588 közti évekből; 2. ítéletek és jövendölések idegen népek ellen (25–32), amelyek Kr. e. 587–572 közt keletkeztek; 3. Izráel jövendő helyreállításáról szóló rész (33–48), a Kr. e. 585–573 évekből.

EZER (segítség, segítő).

1.) Húr (5) leszármazottja (1Krón 4,4).

2.) Efraimita férfi (1Krón 7,21).

3.) Mispa (4) fejedelme, aki segített Jeruzsálem falainak újjáépítésénél (Neh 3,1).

4.) Kürtölő pap Jeruzsálem falainak felszentelésénél (Neh 12,42).

5.) Gádita vitéz, aki Siklágban Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,9).

EZER (szám). A Bibliában gyakran jelképes értelemben találjuk; az ÓSZ-ben olykor azt jelenti: »sok« (1Sám 21,11), máskor pedig: »család«, »törzs« (4Móz 10,4).

EZRA. Lásd: EZSDRÁS (1).

EZRÁHITA. Etán (1) és Hémán (1) jelzője, akik Salamon király idejében élő bölcs férfiak voltak (1Kir 4,31; Zsolt 88,1; 89,1).

EZRI (Jahve a segítségem). Dávid udvarában a mezei munkások felügyelője (1Krón 27,26).

EZÜSTMŰVES. Lásd: MESTERSÉGEK.

ÉZSAIÁS (Isten üdvössége; Jahve az üdvösség; az Úr segít).

1.) Próféta Júdában Uzziás (1), Jótám (3), Aház (1) és Ezékiás (1) királyok uralma idején (Ézs 1,1); Ámós II. fia; két fia volt (Ézs 7,3; 8,3); munkássága Uzziás király halálának évében kezdődött (Ézs 6,1); nagy tekintélynek örvendett, kivált Ezékiás király előtt (2Kir 19,1–11); egész különleges módon a megváltás prófétája; megjövendölte a Messiás eljövetelét (9,6; 28,29; 53 stb.); az első a könyvet író próféták közül, szerzője az azonos nevű könyvnek. A könyv *felosztása:* 1. bevezetés

- (1); 2. próféciák Jeruzsálemről (2–5); 3. a templomi látomás (6); 4. az Immánuelről szóló rész (7–12); 5. próféciák az idegen népek ellen (13–23); 6. ítélet és eljövendő áldások meghirdetése (24–35); 7. történelmi események Ezékiás király életéből (36–39); 8. vigasztalások könyve (40–66).
2.) Atália (3) fia, családfő, Ezdrással (3) tért vissza a fogságból (Ezsd 8,7).
3.) Lévita, aki Ezdrással tért vissza a fogságból (Ezsd 8,19).
4.) Benjáminita férfi (Neh 11,7).

ÉZSAU (a szőrös, bozontos; nyers, durva). Izsák két ikerfia közül az elsőszülött (1Móz 25,24–25); eladta elsőszülöttségi jogát öccsének, Jákóbnak egy tál főzelékért (1Móz 25,30–34); két hitteus nőt vett feleségül (1Móz 26,34); amikor Jákób rászedte és így apjuk áldását elvette tőle, meg akarta ölni Jákóbot. (1Móz 32,7–33,15); a Bibliában neve olykor Edom országa helyett is áll, ahol Ézsau utódai éltek (1Móz 36,8).

EZSDRÁS

(segítség).

- 1.) Férfi Júda törzséből, Káleb (1) leszármazottja (»Ezra«; 1Krón 4,17).
2.) Pap, aki Zorobábelrel tért vissza Babilonból Jeruzsálembe (Neh 12,1); a Neh 10,2 »Azariás«-nak (19) nevezi.
3.) Zsidó pap, Eleázár (3) leszármazottja, írástudó, Ezdrás könyve nagy részének a szerzője; Nehémiás (3) munkatársa. Artaxerxes (Ahasvérus) perzsa király (Kr. e. 458) engedélyével tért vissza 1800 zsidóval együtt Jeruzsálembe, hogy ott kultikus reformot hajtson végre. Azokat a zsidókat, akik idegen nőket vettek feleségül, kényszerítette, hogy bocsássák el őket. Tizenhárom év múlva Nehémiással együtt találjuk Jeruzsálemben (Kr. e. 446). Felolvasta és megmagyarázta a nép előtt Mózes törvényét, részt vett Jeruzsálem újjáépített falainak ünnepélyes felszentelésén, és segítette Nehémiásnak a hit és istentisztelet gyökeres megújításában.

EZSDRÁS KÖNYVE. Főszereplőjéről, Ezdrásról kapta nevét; a zsidó hagyomány szerint a szerzője is ő volt. E. könyve folytatja a Krón könyvei történetét, elmondja a babiloni fogságból való hazatérést és a templom újjáépítését. Szerzője meg akarja mutatni, hogy Isten miképpen tartotta meg ígéreteit, amelyeket a próféták által tett, ti. hogy választott népét hazahozza a fogságból és jelentős férfiakat támaszt a templom újból való felépítésére, felújítja az eredeti tiszta istentiszteletet és véget vet a pogányokkal való keveredésnek. A könyv a Kr. e. 536–458-ig terjedő időszakot öleli át. *Felosztása:* 1. híradás a zsidók visszatéréséről Babilonból Zorobábel vezetése alatt, és az istentisztelet helyreállításáról az újjáépült templomban (1–6). 2. Egy további csoport hazatérése a fogságból Ezdrás vezetésével, és az istentisztelet reformja (7–10).

FA. Palesztina a régi időkben gazdagabb volt erdőkben, mint ma. Megállapították, hogy több mint 25 fajta fája volt; olyanok is, amelyeket a pogányok bálványként tiszteltek: Az izráelitáknak tilos volt az Istennek szentelt oltár közelébe fát ültetni (5Móz 16,21).

FAGY. Ez a természeti jelenség télen csak a legmagasabb hegyeken fordult elő Izráelben (Jób 37,9; 38,29).

FAHÉJ. Lásd: NÖVÉNYEK.

FAL. Egész Keleten a házakat égetett agyagtéglából építették; terméskövet alig használtak. A régi városokat mind hatalmas fal vette körül; igazság és erő (Jer 15,20), valamint védelem, szabadulás és üdvösség (Ézs 26,1) jelképe is.

FALAT. Kenyérdarab, amelyet közös edényben levő mártásba vagy más folyékony eledelbe mártanak (Ruth 2,14; Péld 2,14; Péld 17,1; Jn 13,26).

FALTÖRŐ KOS. Lásd: HÁBORÚ.

FALU. A megerősített városok körül rendszerint kis települések csoportosultak, ezek lakói háború idején a városba menekültek.

FÁNUEL (Isten színe v. megjelenése). Anna (1) prófétaasszony apja (Lk 2,36).

FÁRAÓ (nap, napsütés; bíró; pásztor; király; nagy ház). Az egyiptomi uralkodók címe; a

történetírók szerint 26 önálló fáraó-dinasztia volt, a Kr. e. 3400-ban élt Menestől a Kr. e. 525-ben a perzsáktól elszenvedett vereségig, amikor III. Pszmetih uralkodott. A fáraók születésükkor kapták meg tulajdonnevüket; Nékó fáraó, Ofra fáraó stb. Az ÓSZ-ben szereplő fáraók: 1. Ábrahám kortársa (1Móz 12,10–20); 2. József történetével kapcsolatos fáraók (1Móz 39,1; 40,2kk.; 45,16–21; 47,1–11); 3. Fáraók, akik elnyomták Izráelt (2Móz 1–15); 4. Méred apósa (1Krón 4,18); 5. I. Sesonk (Sésák) fáraó (Kr. e. 945–924), aki Salomon korában uralkodott (1Kir 3,1; 9,16.24; 11,1); 6. Sénahérib kortársa (2Kir 18,21; Ézs 36,6); 7. Nékó fáraó (2Kir 23,29–35); 8. Ofra fáraó (Jer 44,30).

FÁRES. Lásd: PÉREC.

FARIZEUSOK (elkülönült, elzárkózó; elválasztó). Kiemelkedően kegyes férfiak zárt csoportja a zsidók közt Jézus idejében, akik szembefordultak Jézussal és tanításával; elhatározták Jézus halálát (Mt 12,14); Jézus élesen rendreutasította őket (Mt 23). A farizeusok jellemző tanításai: hit az írásban és szójhagyományban fennmaradt törvényben, a test feltámadásában, a szellemi világ létezésében, a lélek halhatatlanságában, az emberek eleve elrendeltségében, a cselekedetek alapján történő eljövendő jutalmazásban, ill. büntetésben (Mt 9,11–14; 12,1–8; 16,1–12; 23; Lk 11,37–44; Csel 15,5; 23,6–8).

FARKAS.

1.) Képes értelemben istenteleneket (Ez 22,27; Mt 10,16) és tévtanítókat (Mt 7,15; Csel 20,29) jelent.

2.) Ez a vadállat Palesztinában ma már nem található, noha az ókorban még nagy számban fordult elő.

FÁTYOL. Áttetsző kendő a nők arca előtt, hogy eltakarja, ill. hogy a nap és a por ellen védje (1Móz 24,65; 1Kor 11,4–16).

FATTYÚ (vérfertőzés gyermeke). A fattyúk és leszármazottaik, egészen a tizedik nemzedékig, ki voltak zárva Isten gyülekezetéből (5Móz 23,2); nem tarthattak igényt az atyai gondviselésre, valamint a jog szerinti gyermekeket megillető többi előjogokra és neveletésre.

FAZÉK. Használati tárgy, fémből, cserépből vagy égetett agyagból, folyadékok vagy egyéb anyag tárolására (2Kir 4,38).

FAZEKAS. Lásd: MESTERSÉGEK.

FAZEKAS MEZEJE. Az a földdarab, amelyet a jeruzsálemi főpapok Júdásnak (6) Jézus elárulásáért kifizettek, s később az általa visszahozott pénzen temetőül vásároltak az idegenek számára (Mt 27,7).

FAZEKASOK KAPUJA. Jeruzsálem egyik városkapuja (Jer 19,2).

FÉBÉ (tisza, világos, sugárzó). A kenkréabeli gyülekezet diakonisszája, akit Pál szeretettel ajánl a római gyülekezetnek; ő vitte a levelét is Rómába (Róm 16,1–2).

FECSEKE. Lásd: MADARAK.

FEDDHETETLEN. Lásd: TÖKÉLETES.

FEGYVEREK. Az izráeliták *támadó fegyverei*: kard (2Móz 17,13; 1Sám 25,13); bot, mely egyik végén vassal volt megerősítve (Zsolt 23,4); parittyá (1Sám 17,40.49; 2Kir 3,25); íj és nyílvesző (2Sám 22,35); kopja, dárda, lándzsa, hajítódárda (Józs 8,18; Bír 5,8). *Védekező fegyverek*: pajzs (Bír 5,8; Ef 6,16); sisak (1Sám 17,5); mellvért (1Sám 17,5.38); lábvért (1Sám 17,6); öv (2Sám 20,8).

FEGYVERES HÁZ. Fegyverek és értékes eszközök tárháza (Neh 3,19; 4,4).

FEGYVERHORDOZÓ. Aki egy tiszt vagy király fegyvereit hordozta, és az életét védelmezte (Bír 9,54; 1Sám 31,4; 2Sám 23,37).

FEJ. Előfordul szó szerinti értelemben, de különböző átvitt értelmezésben is (Ézs 7,8; 9,14–15; Ez

9,10; Ef 5,23).

FEJ BEFEDÉSE. Lásd: BEFEDÉSE A FEJNEK.

FEJDÍSZ. Lásd: SÜVEG.

FEJEDELEM, FEJEDELEMASSZONY. Magas állású vezető személyiség, akinek tekintélye és teljhatalma van; a fejedelemasszony egy ilyen főember vagy király leánya vagy felesége. Fejedelem lehet egy család vagy törzs feje, uralkodó, kormányzó, főtisztviselő vagy egy király leszármazottja (4Móz 22,8; 1Sám 18,30); lehet szellemi vezető is (Ézs 9,6) vagy (az ördögök) a démonok uralkodója (Mt 9,34).

FEJEDELEMSÉGEK.

- 1.) Uralkodók (Ef 1,21; Tit 3,1).
- 2.) Hatalmas angyalok vagy démonok rendje (Róm 8,38; Ef 6,12).

FEJSZE. Házi szerszám (1Kir 6,7; Jer 10,3).

FEKÉLY. Lásd: BETEGSÉGEK.

FELAJÁNLÁS. Lásd: ÁLDOZATOK.

FELBOSSZANTÁS. Lásd: HARAGRA INGERLÉS.

FELEBARÁT. Az 5–10. parancsolatok a felebarátaink iránti kötelességeinkkel foglalkoznak. Az ÓSZ-ben olyasvalakit jelent, aki a közelben lakik, aki Izráel törzséhez tartozik (2Móz 20,16–17). Az ÚSZ szerint minden ember, akivel találkozom, vagy akivel dolgom akad (Lk 10,25–37). Mindkét testamentum tanítja. Szeresd felebarátodat, mint magadat (3Móz 19,18; Mt 19,19).

FÉLELEM. Lehet valami bekövetkezendő rossz előérzete, vagy egy igazságos hatalomtól való tartás. A tanítványok félték, amikor látták Jézust a vízen járni, és azt gondolták, hogy kísértet (Mt 14,26). Az ember félelme döntő szerepet játszik az ÓSZ és ÚSZ Isten-jelenéseiben is (2Móz 3,6; 19,16; Ézs 6,5; Jel 1,17). »Az Úrnak félelme« (Péld 19,23) az Isten iránti helyes magatartás, melynek meghatározója a féltő tisztelet.

FELEMELT ÁLDOZAT. Lásd: ÁLDOZAT.

FELEMELNI ÉS MEGLÓBÁLNI. Lásd: ÁLDOZAT.

FELEMELT LAPOCKA. Lásd: ÁLDOZAT.

FELHÁZ. Valamely ház falának tetejére vagy padlásterébe épített szoba (1Kir 17,19; 1Krón 28,11); egy ilyen szobában tartotta Jézus az utolsó vacsorát tanítványaival (Lk 22,12; Mk 14,15); a tanítványok is »felház«-ban várták a Szent Szellem kitöltését (Csel 1,13).

FELHŐ. A legtöbb igehelyen átvitt vagy jelképes értelemben fordul elő. Utal a közelgő veszedelemre (Ézs 44,22), sorscapásra (Ez 30,3), titokra (Jób 3,5) és Isten jelenlétére (Ézs 19,1).

FELHŐ- ÉS TŰZOSZLOP. Amikor Izráel kivonult Egyiptomból, Isten nappal felhő-, éjjel tűzoszloppal vezette népét a pusztában (2Móz 13,21–22); mikor Isten Mózással beszélt, a felhő a tábor előtt elhelyezett szent sátorra ereszkedett alá (2Móz 33,7–11); a felhő- és tűzoszlop Isten jelenlétének látható jelei voltak. Az ÚSZ-ben a Szent Szellem vezetését jelképezik.

FELIRAT.

- 1.) Pénzérmeiken lévő írás (Mt 22,20).
- 2.) A keresztre erősített táblán olvasható szavak, amelyek közölték, milyen bűncselekmény alapján ítélték az illetőt halálra (Mt 27,37; Mk 15,26; Lk 23,38; Jn 19,19–20).

FÉLIX (lat.: a szerencsés). 52–60-ig Júdea római helytartója; második felesége Druzilla, I. Heródes Agrippa leánya volt. Hivatali ideje alatt került Pál fogságba (Csel 23,24–24,27).

FELLEBBEZÉS. Lásd: APELLÁLÁS és BÍRÓSÁGI FELLEBBEZÉS.

FELTÁMADÁS. Meghalt ember új életre való feltámadása; a Biblia nem beszél a lélek elvont

halhatatlanságáról, hanem az egységes test-lélek-szellem ember megváltását tanítja; ÓSZ-i igehelyek a feltámadásról: Ézs 25,8; 26,19; Jób 14,13–15; Dán 12,2; Zsolt 16,9–11; ÚSZ-i igehelyek: Jn 5,25.28–29; Csel 24,15; 1Tesz 4,16–17; 1Kor 15; Jel 20,12–13 stb. Jézus Krisztus volt a feltámadás zsengeje (1Kor 15); valamennyi újonnan született ember Vele együtt feltámad, és megjelenik az Ő ítélőszéke előtt (2Kor 5,10); a feltámadott test szellemi, romolhatatlan, megfelel az Istennél való új létezésnek, ugyanakkor személyében felismerhető, de nincs alávetve a tér és idő korlátainak (Lk 24; Jn 20).

FELTÁMADÁS, KRISZTUSÉ. Az evangélium szíve; az ÚSZ tartalmilag inkább a feltámadás, mint a kereszt köré csoportosítja mondanivalóját. Jézus tanításában azonban az Ő feltámadása soha sincs elválasztva a kereszttől; a két esemény együtt képezi Krisztus megváltói művét (Mt 16,21; 20,18–19; Mk 8,31; 9,31; 10,33–34; Lk 24,26; Jn 10,17–18); az apostoli igehirdetésben Jézus feltámadása az Ő valódi istenfiúságának és Messiás voltának bizonyítékául szolgált (Csel 2,22–36; 3,12–18; 4,10; 5,29–32; 10,39–43; 13,29–37; 17,23–31); feltámadásakor Jézus Krisztus mint Isten Fia jelent meg hatalommal (Róm 1,4); ezáltal lett Gyülekezetének élő fejevé (Ef 1,19–22) és a világmindenség Urává (Fil 2,9–11). Feltámadása és mennybemenetele után kezdte el szolgálatát, mint mennyei Főpapunk (Róm 8,34); a feltámadás szükséges része a megváltás egész folyamatának, záloga annak, hogy az élet folytatódik a halál után (Jn 11,25–26; 14,16), ugyanakkor bizonyíték az eljövendő ítéletről (Csel 17,31); a feltámadást nem szabad úgy elképzelnünk, mintha Jézusnak csak a lelke vagy az emberek előtt képviselt alapelvei éltek volna tovább. Ez történelmi esemény, azaz Jézus újra megjelent testben, azonban elváltozott, romolhatatlan testben, amelyen nem uralkodott többé a betegség és a halál.

FÉMEK. Lásd: ÁSVÁNYOK.

FENICIA. Lásd: FÖNÍCIA.

FÉNIX (FÖNIX) (pálma, datolyapálma; bíborvörös). Város Kréta szigetének déli partján (Csel 27,12).

FENYÍTÉS. A szó kétféle jelentésben fordul elő: 1. büntetés (Jer 30,14); 2. nevelés (Zsid 12,8; 2Tim 3,16).

FENYŐ. Lásd: NÖVÉNYEK.

FÉREG. Puhatestű, kúszó állat (2Móz 16,24; Csel 12,23), jelképesen az ember jelentéktelen voltát ábrázolja Istennel szemben (Jób 25,6; Ézs 41,14).

FÉRJ. Lásd: HÁZASSÁG.

FÉRJHEZ ADOTT. A helyreállított Izráel jelzője (Ézs 62,4).

FESTÉSE A SZEMNEK. Már az ókorban szokás volt a szemhéjak kifestése, hogy a női arc szépsége még jobban érvényesülhessen (Jer 4,30; Ez 23,40).

FESTŐ. Lásd: MESTERSÉGEK.

FESTUS. Lásd: PORCIUS FESTUS.

FIASTYÚK. Csillagcsoport a Bika csillagképben (Jób 9,9; 38,31).

FIBESZET (macskafej, macskaarc; macskaistennő [városa]). Város Alsó-Egyiptomban (Ez 30,17).

FIGELLUS (menekülő). Keresztyén férfi Ázsia tartományából, aki Pál apostolt cserben hagyta (2Tim 1,15).

FILADELFIA (testvérszeretet). Város a kisázsiai Lídiában. Ott volt a Jel k.-ve hét gyülekezetének egyike (Jel 1,11; 3,7–13).

FILEMON (szerető, szeretetteljes). Pálon keresztül megtért keresztyén férfi Kolosséban; hasonló nevű páli levél címzettje.

FILEMONHOZ ÍRT LEVÉL. Pál első római fogságából írt levele, amelyet »Filemonnak,

Appiának, Arkhippusnak és a házuknál lévő gyülekezetnek» címzett; a Filemontól megszökött rabszolga, Onésimus sorsával foglalkozik, aki Pál által hitre jutott a Krisztusban, és hitében megerősödött; Pál visszaküldi őt Filemonhoz, azzal a nyomatékos kéréssel, hogy gazdája bocsásson meg neki; Onésimus nyilván pénzt is lopott, mikor megszökött; Pál kéri Filemont, ne ragaszkodjék a pénz visszafizetéséhez, de ha mégis, akkor ő maga, Pál fogja kárát megtéríteni.

FILÉTUS (szeretetreméltó). Tévtanító az efézusi gyülekezetben, aki azt állította, hogy a feltámadás már megtörtént (2Tim 2,17–18).

FILIPPI (Fülöp városa; a lovakat kedvelő városa). Város Macedóniában; II. Fülöp (1), Nagy Sándor atyja alapította Kr. e. 358-ban; itt volt Kr. e. 42-ben a híres filippi csata, amely után a győztes Octavianus Macedóniát római tartománnyá tette; az első európai város, amelyben az evangéliumot hirdették (Csel 16).

FILIPPIBELIEKHEZ ÍRT LEVÉL. Pál írta fogságában, valószínűleg Rómából, noha ezt kifejezetten nem említi; Pál megköszöni a gyülekezet ajándékát, amelyet Epafroditus által küldött neki, aki röviddel ezután súlyosan megbetegedett, s Pálnál ápolták és gyógyult meg; Pál most visszaküldi őt, és vele ezt a levelet a gyülekezethez; Pál egyetlen szóval sem bírálja a gyülekezetet; a levél alaptémája az öröm és a győzelmes hit. *Felosztása:* 1. bevezető üdvözlés és hálaadás (1,1–11); 2. az evangélium diadalmenete (1,12–20); 3. munka és szenvedés Krisztusért (1,21–30); 4. intés alázatra (2,1–13); 5. intés keresztyén életfolytatásra (2,14–18); 6. személyes megjegyzések, kivált Timóteussal és Epafroditussal kapcsolatban (2,19–30); 7. óvás a tévtanítóktól (3,1–4,9); 8. újbóli hálaadás (4,10–20); 9. záróüdvözlések (4,21–22).

FILISZTEUSOK (idegen, vándor, kivándorolt). Nép, amely az ÓSZ-i kor legnagyobb részében Palesztina ún. filiszteus-síkságán lakott (2Móz 15,14; Ézs 14,29.31; Jóel 3,4); területük északról délre Joppétól Gázáig terjedt, és öt nagy város volt rajta: Asdód, Gáza, Askalon, Gát és Ekron (Józs 13,3; 1Sám 6,17); Káftorból származnak (Jer 47,4; Ám 9,7), ami jelentheti Krétát vagy az Égei szigeteket; nem sémiták, talán árják, akik a bírák korában özönlöttek seregestől Palesztinába; végül egész Kánaán (2) ettől a Földközi-tenger partján húzódó keskeny sávtól nyerte a nevét, ahol a filiszteusok éltek: Palesztina; magukkal hozták a fémek földolgozásának ismeretét, amellyel az izráeliták csak Dávid idejében ismerkedtek meg, ezért uralkodtak a filiszteusok bizonyos vonatkozásban Izrael fölött egész Dávid idejéig (Bír 13,1). A filiszteusok uralma alól több hős hozott szabadulást: Sámgar (Bír 3,31), Sámson (Bír 13–16) és Sámuel (1) (1Sám 7,1–14); Jónatán (2) is legyőzte őket (1Sám 14), Dávid pedig uralma alá hajtotta őket (1Sám 17–18); az ország kettészakadása után visszanyerték hatalmi helyzetüket (1Kir 15,27; 2Krón 21,16; 28,18); Szargon (Kr. e. 722–705) egy részüket fogságba vitte és országukban asszír helytartót hagyott hátra.

FILLÉR. Lásd: PÉNZ.

FILOLÓGUS (a szavak, a beszéd barátja, tanult, beszédes). Római keresztyén, akinek Pál köszöntését küldte (Róm 16,15).

FINEÁS (vasból v. ércből való száj; szócső, jóshely).
1.) Eleázár (1) fia, Áron unokája (2Móz 6,25; 1Krón 6,4.50; Ezsd 7,5), aki Isten parancsára megölte az izráelita Zimrit, aki Kozbival, a midiánita nővel paráználkodott (4Móz 25,6–15; Zsolt 106,30).
2.) Éli (1) fia, "hírhedt" pap (1Sám 1,3; 2,12–17.22–25.27–36; 3,11–13); fivérével, Hofnival együtt elesett a filiszteusokkal vívott ütközetben (1Sám 4).
3.) A fogságból Ezdrással (3) hazatért Eleázár (5) nevű lévita atyja (Ezsd 8,33).

FIÚ

1.)	Férfi	utód	(2Kir	9,20;	Mal	3,6).	
2.)	Egy bizonyos céh	vagy hivatás	vagy rend	tagja	(2Kir	2,3.5; Neh	3,8).
3.)	Szellemi	értelemben	vett	fiú	(1Tim	1,18).	
4.)	Fiatalabb	férfi	megszólítása		(1Sám	3,6).	
5.)	Akit	örökbe	fogadtak		(2Móz	2,10).	
6.)	Egy	hely	lakói		(JSir	4,2).	

7.) Valaki, aki másokkal azonos tulajdonságokkal rendelkezik (Lk 10,6).

8.) Egyedülálló értelemben Krisztusnak az Atyához való viszonya.

FIÚTESTVÉR,

FIVÉR,

ATYAFL.

1.) Legközelebbi rokon, ugyanazoknak a szülőknek (1Móz 27,6), ugyanannak az apának (1Móz 28,2) vagy ugyanannak az anyának (Bír 8,19) fia.

2.) Aki ugyanabból az országból vagy népből származik (2Móz 2,11; Csel 3,22).

3.) Aki ugyanahhoz a törzshöz tartozik (2Sám 19,12).

4.) Szövetséges társ (Ám 1,9).

5.) Aki rokon néphez tartozik (4Móz 20,14).

6.) Aki ugyanazt a tisztséget viseli (Ezsd 3,2).

7.) Akinek ugyanaz a rangja vagy állása (1Kir 9,13).

8.) Általában minden ember (Mt 7,3–5; Zsid 2,17).

9.) Akit kiváltképpen szeretünk (2Sám 1,26).

FLÉGON (égő, buzgó, sugárzó). Római keresztyén, akinek Pál köszöntését küldi (Róm 16,14).

FOG. A Biblia emberek és állatok fogait említi (4Móz 11,33; 5Móz 32,24); képes értelemben is használatos, pl. fogak tisztasága: éhséget jelent (Ám 4,6), egyéb igehelyek: Jób 16,9; Zsolt 58,7; JSir 2,16.

FOGADALOM (FOGADÁS). Önként tett ígéret Istennek valamely szolgálat elvégzésére, vagy valami Neki tetsző és Őt dicsőítő dolog végrehajtására, hálából a vett jótéteményért vagy annak reményében (1Móz 28,20–22; 3Móz 27,2,8; 4Móz 30,3; Bír 11,30); vagy ígéret valamitől való tartózkodásra; Jézus ellene fordult a fogadalmakkal való visszaélésnek (Mt 15,4–6; Mk 7,10–13).

FOGCSIKORGATÁS. A fogakat összeharapni a harag (Jób 16,9), gyűlölet (Zsolt 37,12) vagy kétségbeesés (Zsolt 112,10) jeleként. Az ÚSZ-ben inkább félelem és kudarc, mint harag kifejezője (Mt 8,12; 13,42.50; 25,30).

FOGLALKOZÁSOK. Lásd: MESTERSÉGEK.

FOGÓ. Szerszám olyasminek a megragadására, amit kézzel nem lehet megfogni (Ézs 6,6).

FOGOLY (madár). Lásd: MADARAK.

FOGSÁG. Ez a fogalom Izráel tíz törzsének Kr. e. 722-ben, Júda törzsének pedig Kr. e. 586-ban kezdődő fogságára vonatkozik. Mindkettő több szakaszban ment végbe. Tiglát-Pilnéser (2Kir 15,29; 1Krón 5,26) és Salmanassár (2Kir 17,3.5) Izráel ellen vezetett egész sor hadjárata után II. Szargon (2Kir 17,6–7) vitte a tíz törzset asszír fogságba. Esárhaddon és Asszurbanipál Samária tartományába Asszíria keleti részéből telepített néhány meghódított törzset (Ezsd 4,2.9.10). A déli országot az újbabilóniai király, Nabukodonozor győzte le néhány év alatt, és vitte fogságba. Kr. e. 605-ben a nemesség néhány tagját deportáltatta Babilonba, ezek között volt Dániel (3) próféta is (2Krón 36,2–7; Dán 1,1–6); 597-ben elhurcolta Joákin királyt és ezeket a nemességből s Jeruzsálem vezető rétegéből (2Kir 24,14–16); ezek között volt Ezékiel próféta. Kr. e. 486-ban Nabukodonozor lerombolta Jeruzsálemet, és lakosait Babilonba hurcolta, csak a föld népének legszegényebbjét hagyta ott (2Kir 25,2–21). Öt évvel később egy további csoportot vitetett Babilonba. Ezsdrás (3) és Nehémiás (3) írták le a foglyok visszatérését, amely Kr. e. 538-ban kezdődött, miután Círus perzsa király, aki egy évvel korábban meghódította Babilont és megdöntötte az újbabiloni uralmat, megengedte a zsidóknak, hogy hazájukba visszatérjenek (Ezsd 1,1–4). Zorobábel vezetésével 43.000 zsidó élt ezzel a lehetőséggel (Ezsd 2,64). Kr. e. 458-ban további 1800 izraelita tért haza Ezsdrással.

FOKHAGYMA. Lásd: NÖVÉNYEK.

FOLYAM (FOLYÓVÍZ). Nagy folyó (1Móz 2,10–14); a Nílus (1Móz 41,1; 2Kir 19,24); képes értelemben: emberi könnyek (Zsolt 119,136), a jó vagy gonosz eláradása (Jób 20,17; Ézs 43,2).

FOLYOSÓ. Az új templom része Ezékiel látomásában (Ez 41,16; 42,3.5).

FORRÁS. Az a hely, ahol üdítő, tiszta víz bugyog elő a földből; kiváltképpen értékes az esőben szegény, olyan száraz országban, mint Palesztina (5Móz 8,7); átvitt értelemben az örök élet jelképe (Jn 4,14; Jel 21,6).

FORRÁS KAPUJA. Kapu Jeruzsálemen belül (Neh 2,14; 3,15; 12,37).

FORRASZTÁS. Az az eljárás, amelynek segítségével különböző fémrészeket összekapcsolnak (Ézs 41,7).

FORTUNÁTUSZ (szerencsés). Korintusi keresztyén; Pál apostol barátja és munkatársa (1Kor 16,17).

FÖLD. Ez a szó különböző jelentésekben fordul elő: alapanyag (1Móz 2,7); ország vagy terület (1Móz 28,15); az egész földkerekség (1Móz 12,3); a világ lakói (1Móz 6,11).

FÖLDKÖZI-TENGER. A Bibliában »a tenger« (4Móz 13,30), »a nagy tenger« (Józs 1,4), »a nyugati tenger« (5Móz 11,24), »a túlsó tenger« (5Móz 34,2) és a »filiszteusok tengere« (2Móz 23,31) néven szerepel.

FÖLDMŰVES. Olyan valaki, aki vagy saját, vagy bérelt földet munkál meg. Lásd még: FOGLALKOZÁSOK.

FÖLDRENGÉS. A Biblia a következő igehelyeken szól földrengésről: 1Kir 19,11; Ám 1,1; Zak 14,5; Mt 28,2; Csel 16,26; átvitt értelemben is van róla szó; ilyenkor legtöbbször Isten ítéletét jelképezi (Bír 5,4; Zsolt 77,19; Ézs 29,6).

FÖNÍCIA (pálmák országa; bíbor, bíborvörös, karmazsin). Ország a Földközi-tenger partja mentén, mintegy: 180 km hosszan terjed Arvad (vagy Arados)-tól egészen Dórig, közvetlenül a Kármeltől (1) délre; sémita neve Kánaán (2) volt; a Fönícia név görög szóból származik, ami kb. annyit jelent, mint »sötétvörös«, talán azért, mert a föníciaiak fedezték fel a bíborpiros színű festéket, amelyet a bíborpigmentből nyertek; a föníciaiak sémiták voltak, akik a Kr. e. második évezred egyik nagy népvándorlása során Mezopotámiából jöttek ide. Híres tengeri utazók lettek, gyarmatokat alapítottak Kartágóban és Hispániában; egészen a Brit-szigetekig is eljutottak; híres hajóépítők (Ez 27,9) és ácsmesterek (1Kir 5,6); leghíresebb városaik Tírusz és Szidón (1) voltak; vallásuk politeista és kicsapongó jellegű, ez Jézabel által Izráelbe is utat talált (1Kir 16,31; 18,19); egyik föníciai király, Hírám (1) baráti kapcsolatban állt Dáviddal és Salamonnal (2Sám 5,11; 1Kir 5,1–12; 2Krón 2,3–16); hasonló nevű férfi (2) segített Salamonnak a templomépítésnél (1Kir 7,13–47; 2Krón 2,13–14); ezen a vidéken gyógyította meg Jézus egy szíró-föníciai asszony leányát (Mk 7,24–30); Pál idevaló keresztyéneket látogatott meg (Csel 15,3; 21,2–7).

FŐPAP. Lásd: PAP.

FÖVENY (homok). A sivatagokban és a tengerpartokon fordul elő nagy mennyiségben; jelképe a nagy számoknak és távolságoknak (1Móz 22,17; Jer 33,22; 1Kir 4,29), súlyoknak (Jób 6,3) és az állhatatlanságnak (Mt 7,26).

FRÍGIA (szárazság, aszály). Tartomány Kisázsia délnyugati részén, amely egykor magában foglalta Kisázsia nagy részét; Kr. e. 133-ban a rómaiak elfoglalták; Pál a második és harmadik missziói útja alkalmából hirdette ott az evangéliumot (Csel 16,6; 18,23).

FRIGYLÁDA. A szent sátor, ill. a templom »szentek szentjé«-ben levő láda, amelyben a törvény kőtábláit őrizték; fából és aranyból készült; arany fedelét a kegyelem királyi székének vagy az engesztelés fedelének nevezték. Karikákba dugott rudakon hordozták. Az aranyborjú összetörése után készítették (5Móz 10,1). A törvénytáblák mellett később tartalmazta a törvény könyvét is (5Móz 31,26), emlékeztetőül manát (2Móz 16,33) és Áron kivirágzott vesszejét (4Móz 17,10). Az izráeliták magukkal vitték a ládát a pusztai vándorlásukban. Különböző helyeken őrizték, míg végül Dávid Jeruzsálemba vitte. Az izráeliták számára Isten közelségének és jelenlétének jelképe volt. Hogy mi lett belőle a templom Kr. e. 586-ban történt lerombolása után, azt a mai napig sem tudjuk.

»Bizonyosság ládájá«-nak (2Móz 25,16.22) és »Isten ládájá«-nak (1Sám 3,3) is nevezték.

FÚJTATÓ. Állatbőrből készült eszköz, amely a tűz felszítására szolgál a kovácsoknál (Jer 6,29).

FUNDAMENTUM. Olyan alap vagy fal, amelyre az egész épület felépül. Átvitt értelemben is használatos, pl. a hit (1Kor 3,10–12) vagy a gyülekezet alapja (Ef 2,20).

FUVOLA. Lásd: ZENE.

FŰ. Általános megnevezés sokféle zöld növényre (1Móz 1,11–12; Mt 6,30), beleértve a gyomot is. A test mulandóságának, illetve az ember megromlott természetének jelképe (1Pét 1,24). Lásd még: NÖVÉNYEK (keserű füvek).

FÜGE. Lásd: NÖVÉNYEK.

FÜL. A felszentelés jeleként a papoknak vérrel kenték meg a jobb fülcimpájukat (2Móz 29,20; 3Móz 8,24); ugyanezt tették a poklosokkal, ha azok meggyógyultak, hogy így legyenek ismét kultikusan tiszták. Ha egy rabszolga fülét átfürték, ez önként vállalt egész életre szóló szolgálatazt jelentett (2Móz 21,6; 5Móz 15,17).

(FÜLÖN) FÜGGŐ. Karika, amelyet férfiak és nők az orrukban vagy a fülükben viseltek (1Móz 24,47; Ézs 3,22; Ez 16,12).

FÜLÖP (aki a lovakat kedveli).

- 1.) Macedón király, Nagy Sándor atyja, a macedóniai Filippi város alapítója.
- 2.) Heródes Fülöp, Nagy Heródes fia, Heródiás első férje (Mt 14,3; Mk 6,17; Lk 3,19).
- 3.) II. Heródes Fülöp, Nagy Heródes másik fia, Batánea, Trachonitis, Gaulanitis és Jamnia egyes részeinek negyedesfejedelme; a legkülönb a Heródesek közt (Lk 3,1). Lásd még: HERÓDES (4).
- 4.) Apostol, Betsaidából (1) való, András és Péter városából (Jn 1,45); kétségkívül először Keresztelő János tanítványa (Jn 1,44); barátját, Nátánaelt Jézushoz vezette (Jn 1,46); Jézus apostolának hívta el (Mt 10,3; Mk 3,18; Lk 6,14); az ötezrek megvendégelésénél Jézus próbára tette hitét (Jn 6,5–6); görögöket vitt Jézushoz (Jn 12,20–23); kérte Jézust, hogy mutassa meg a mennyei Atyát (Jn 14,8–12); a többi 120 tanítvánnyal együtt ő is várta pünkösdkor a Szent Szellem kitöltését a jeruzsálemi felházban (Csel 1,13).
- 5.) Evangélista, egyike a jeruzsálemi gyülekezet választott hét diakónusának, akik a szegényeket gondozták (Csel 6,5); hellénista; görögül beszélő zsidó; hirdette az ígét Samáriában (Csel 8); általa jutott hitre Jézus Krisztusban a szerecsen főkamrás (Csel 8,26–40); Pál nála lakott Cézareában, ahol Fülöp négy hajadon leányával élt együtt, akik prófétanők voltak (Csel 21,8–9).

FÜRDŐ. Testi tisztaságot és felüdülést célzó fürdő a Bibliában alig fordul elő; a legtöbb helyen csupán egy-egy testrész megmosásáról van szó. A fürdőnek inkább csak kultikus-rituális jelentősége volt, és a kultikus tisztátalanságtól való megtisztulásra szolgált.

FŰRÉSZ. Az ókorban a fűrészek tűzköböl, bronzból vagy vasból készültek; nemcsak fát, hanem követ is fűrészelték velük (1Kir 7,9).

FÜRJ. Lásd: MADARAK.

FÜSTÖLŐSZER. Különböző fűszerekből álló keverék a tömjénezéshez a jó illatú áldozatnál (2Móz 30,35).

FŰSZER(SZÁM). Jó illatú növényekből nyert termék, testápolásra, holtak bebalzsamozására, magas állású vagy tisztelt személyek felkenésére, orvosi vagy vallásos célra, ételek ízesítésére (1Móz 37,25; 43,11; Én 4,14; Mk 16,1; Jn 19,39–40).

FŰZFA. Kiváltképpen patakok és vizek mentén előforduló fa; Palesztinában több faja élt; jelképe mind az örömmek (3Móz 23,40), mind a fájdalomnak (Zsolt 137,2).

FŰZFÁK PATAKJA. Patak Moáb határán (Ézs 15,7).

GAÁL (utálat, elvettetés; megszenteltelenítés; megvetés; palánta). Ebed (1) fia, fellázította

Sikem (3) férfiai Gedeon fia, Abimélek (3) ellen (Bír 9,26–41).

GAAS (remegve, inogva; földrengés, megrendülés; lökés; előny). Hegy Efraim hegységében, ahol Józsuét (1) eltemették (Józs 24,30; Bír 2,9).

GABBAI (gyűjtő, adószedő; büszke, magas domborulat). Benjáminita, aki a fogság után Jeruzsálemben lakott (Neh 11,8).

GABBATA (magaslat). Törvénykező hely, melyet »kőpadolat«-nak (»márványkövezet«-nek) neveznek; itt hallgatta ki és ítélte el Pilátus Jézust (Jn 19,13).

GABONÁT TISZTÍTANI. A kicsévelt gabonát pelyvától és más anyagoktól megtisztítani; vagy ide-oda ráztak a levegőben nagy csomó kicsévelt gabonát, hogy a szél elfújja a pelyvát és a magvak a földre essenek, vagy lapáttal a levegőbe dobták a kicsévelt magot, hogy mikor lehullik, a pelyvát kifújja belőle a szél (Ruth 3,2; Ézs 30,24); képes értelemben Isten ítéletét jelenti (Mt 3,12; Lk 3,17).

GÁBRIEL (Isten embere vagy hőse; Isten a hős, Isten erős). Angyal, aki Isten különleges követe volt; Dánielnek (3), Zakariás (28) papnak és Máriának (1), Jézus anyjának közvetítette Isten üzenetét (Dán 8,16; 9,21; Lk 1,11.19.26–38).

GÁD (szerencse, jó sors; beható, ostromló).
1.) Jákób (1) hetedik fia (1Móz 30,11); a tőle származó törzs Kánaán (2) elfoglalása után a Jordán keleti partvidékén telepedett le.
2.) Próféta, Dávid élettörténetének írója (1Sám 22,5; 2Sám 24,11–18; 1Kron 29,29).
3.) Kánaánita sors-istenség (Józs 11,17; 12,7; 13,5; 15,37; Ézs 65,11).

GADARA. A Dekapolis (Tízváros) egyik városa, nem messze a Genezáret-tó délkeleti végétől. Itt éltek azok az ördöngösök, akiket Jézus meggyógyított (Mk 5,1; Lk 8,26.37; Mt 8,28). Lakóit gadarénusoknak nevezték.

GADDI (Jahve az én szerencsém). Szúsi fia, Manassé törzséből Kánaán (2) földjére kiküldött kém (4Móz 13,12).

GADDIEL (Isten az én boldogságom, szerencsém, szerencsét hozó). Szódi fia, Zebulon törzséből Kánaán (2) földjére kiküldött kém (4Móz 13,11).

GÁDI (szerencsém, a szerencsés). Menáhemnek, Izráel királyának apja (2Kir 15,14–20).

GAHÁM (tűz, láng, feketeség). Náhor (2) fia, ágyasától, Reumától (1Móz 22,24).

GAHAR (búvóhely, rejték hely). Templomszolga, akinek leszármazottai Zorobábelrel tértek vissza Jeruzsálembe (Ezsd 2,47; Neh 7,49).

GÁJUS (földi, földi ember; örvendezek).
1.) Macedóniai keresztyén férfi, Pál útítársa, aki az efézusi zendüléskor veszedelemben került (Csel 19,29).
2.) Derbébeli férfi, aki Pált Macedóniából Ázsiába kísérte (Csel 20,4).
3.) Korintusi férfi, akit Pál megkeresztelt, s akinek házában a gyülekezet összejött (1Kor 1,14).
4.) János 3. levelének címzettje (3Jn 1).

GALÁCIA. Eredetileg Kisázsia központi részének északi felében elterülő vidék, ahol a galaták letelepedtek; később Kisázsia középső részében fekvő római tartomány neve, amely Kr. e. 25-ben keletkezett. A pisidiai Antiókhia (2), Ikónium, Listra és Derbé városok igazgatásilag ide tartoztak. Pál ezt a nevet használja (1Kor 16,1; Gal 1,2; 2Tim 4,10), és Péter is utal erre (1Pét 1,1). Valószínűleg a tartomány egészét értik rajta.

GALÁCIABELIEKHEZ (GALATÁKHOZ) ÍRT LEVÉL. Pál rövid, de igen jelentős levele; egyértelműen szembefordul mindenféle törvényeskedéssel, és világosan bizonyosságot tesz Istennek Jézus Krisztusban megmutakozó kegyelme evangéliumáról. A levelet röviddel első missziói útja után írta Pál Galácia gyülekezeteinek, hogy bizonyos zsidó tévtanítók (»hamis

atyafiak») köztük való munkásságát ellensúlyozza. Ezek azt állították, hogy az üdvösséghez nem elég egyedül a Krisztusban való hit, hanem szükséges a körülmetélkedés és a mózesi törvények megtartása is (2,16; 3,2–3; 4,10.21; 5,2–4; 6,12). *Felosztása*: A levél bevezető része után (1,1–10) Pál megkísérelte apostoli tekintélyét meggyőző módon kifejtteni (1,11–2,21); azután megmagyarázza az egyedül a hit által való megigazulás jelentőségét (3–4); befejezésül azt taglalja, milyen az igazi keresztyén szabadságban való élet (5,1–6,10). A levél befejezésében (6,11–17) és az áldáskívánásokban (6,18) személyes felhívással fordult a galatákhöz, hogy térjenek vissza kezdeti hitükhöz a Krisztusban.

GALÁL (tekintélyes; gördülő; fordulat). Két lévita neve. Elkána (5), ill. Asáf (1) leszármazottai (1Krn 9,15–16; Neh 11,17).

GALAMB. Lásd: MADARAK.

GALAMBDÚC. Galambok szálláshelye, amelyet reggel kinyitnak, hogy az állatok kirepülhessenek (Ézs 60,8).

GALAMBGANÉJ. Éhínség idején még élelmiszerként is szolgált (2Kir 6,25).

GALBÁN(UM). Gumyszerű gyanta, amelyet a szent füstölő anyagának elkészítésénél használtak (2Móz 30,34).

GALÉD (tanúbizonyosságok serege v. kőrakása; domb). Ezt a nevet adta Jákób annak a kőrakásnak, amelyet Lábánnal kötött szövetsége bizonyosságául emelt (1Móz 31,47–48); Lábán »Jegár-Sahadutá«-nak nevezte ugyanezt. Lásd még: RAMAT-MICPE.

GALILEA (gyûrû; kör, kerület). Palesztina három tartománya közül a legészakibb (Galilea, Samária, Júdea). Észak-déli irányban kb. 75 km, kelet-nyugati irányban mintegy 45 km kiterjedésû. Nyugaton a tengerparti síkság határolja, amelyen a Föníciából Egyiptomba vivõ karavánút haladt. A tengerpartról Damaszkuszba és keletre vezető karavánutak Jezréel síkságán szelték át ennek a tartománynak déli részét. **G.** legészakibb részét Izrael fogságba vitele után pogányokkal telepítették be, akiknek leszármazottai még itt éltek Jézus korában (Mt 4,13–15). A galileabeliek sajátos, félreismerhetetlen tájszólással beszéltek (Mt 26,73); a déli részen lakó zsidók megvetették õket (Jn 7,52). Kr. e. 4.–Kr. u. 39-ig **G.**-t Heródes (3) Antipás kormányozta (Lk 3,1; 13,31–32), aki Tiberiás városát is építette. Jézus szolgálatának nagyrészét **G.**-ban végezte, kivált a Genezáret-tó környéki helyeken.

GALILEABELI. Palesztina északi részén fekvõ Galilea tartomány lakóinak neve; Jézus is ezt a melléknevet viselte (Mt 26,69; Jn 4,45; Csel 1,11; 5,37).

GALILEAI-TENGER. »Genezáret-tó«-nak (2) vagy »Kinneret-tenger«-nek is nevezik (Lk 5,1; 4Móz 34,11; 5Móz 3,17); a Genezáret név a »hárfa-alakú« héber szóból származik, amely a tó alakjára utal; »Tiberiás-tavá«-nak is mondják, mert Tiberiás városa, Heródes (3) Antipás rezidenciája a tó partján feküdt (Jn 6,1; 21,1). Tiszta, édesvizû tó, mintegy 20 km hosszú és 12 km széles, halban igen gazdag. Mivel hegyek közt fekszik, gyakoriak rajta a hirtelen heves viharok.

GALLIM (rakás, kőrakás, törmelék; kút; hullámok). Város Benjámin területén, Jeruzsálemtõl északra (Ézs 10,30; 1Sám 25,44).

GALLIÓ (tejtestvér). Június Annaeus Gallio (Seneca testvére), Akhája római helytartója Pál korintusi tartózkodása idején (Kr. u. 51-ben); nem fogadta el a Pál elleni vádaskodást, és mint ártatlant szabadon bocsátotta õt (Csel 18,12–17).

GÁLYA. Lásd: HAJÓK.

GAMÁLIEL (Isten megjutalmaz, Isten a jótevõm, jutalmam; Isten megfizetése, jutalom Istentõl).

- 1.) Manassé törzsének egyik fejedelme (»Gámliel«) (4Móz 1,10; 2,20; 10,23).
- 2.) Tekintélyes farizeus és törvénytánító, akinél Pál fiatal korában tanult (Csel 22,3); igen megértõ az elsõ keresztyénnel szemben (Csel 5,34–39).

GAMÁRIA (Jahve teljessé tette, bevégezte, véget vetett; akit Jahve teljessé tett).
1.) Sáfánnak, az írástudónak, Jeremiás (1) barátjának fia (Jer 36,10–15).
2.) Hilkiás (7) fia, akit követként küldtek Nabukodonozor királyhoz (Jer 29,3).

GÁMLIEL. Lásd: GAMÁLIEL (1).

GÁMUL (elválasztott, felnőtt; visszafizetve, kiegyenlítve; ajándék megfizetésként). A 22. papi rend feje Dávid idejében (1Krón 24,17).

GANÉJ. Az áldozatban részt vevő emberek és állatok ürülékére nézve a törvény rendelkezett (5Móz 23,12–14; 2Móz 29,14; 3Móz 4,11; 8,17; 16,27). A száraz trágyát olykor tüzelőanyagként (Ez 4,12–15) vagy a föld trágyázására is felhasználták (Ézs 25,10; Lk 13,8).

GÁREB (bélpoklos, varas).
1.) Jetró leszármazottja, Dávid hőse (2Sám 23,38; 1Krón 11,40).
2.) Hegy Jeruzsálem közelében (Jer 31,39).

GARIZIM (terméketlen földön lakozó, megírva; puszta helyek). Hegy Samáriában, 854 m magas, Ebál (2) hegyétől délnyugatra. Innen olvasták fel ünnepélyesen a mózesi törvény áldásait (5Móz 27,11–12). Ezen a hegyen építettek maguknak a samaritánusok templomot, és rendezték be sajátos kultuszukat (Jn 4,20–21).

GASMU (eső, záporosó; zömök; testiesség). Olykor »Gesem« néven szerepel; arab férfi, aki meg akarta akadályozni Nehémiást (3) Jeruzsálem újjáépítésében (Neh 6,6; 2,19; 6,1–2).

GÁT (borsajtó, csöbör; közhírré tétel), A filiszteusok egyik fő városa (1Sám 6,17); Góliát hazája (1Sám 17,4); Dávid némely tettének és kalandjának színhelye (1Sám 21,10–15); pontos fekvése ismeretlen.

GATÁM (kicsi, kövér; közeledésük). Ézsau unokája; edomita fejedelem (1Móz 36,11.16; 1Krón 1,36).

GÁT-KÉFER (ásott sajtó). Város Zebulon területének határán (»Gitta-Héfer«) (Józs 19,13), Jónás próféta születési helye (2Kir 14,25).

GÁT-RIMMON (Rimmon sajtója, szőlőprés a gránátalmafa mellett). Lévitaváros Dán birtokán (Józs 19,45; 21,24; 1Krón 6,69).

GAULANITIS. Genezáret-tavától északra fekvő tartomány, amely Heródes (3) Antipás uralma alá tartozott.

GÁZA (erős, szilárd; erődítmény, vár, megerősített hely). A filiszteusok öt fő városának egyike, amely Egyiptom közelében, délnyugat felé a legtávolabb feküdt; a karavánutak fontos állomása; eredetileg kananeus város (1Móz 10,19). Józsué (1) ezt a várost Júda törzsének juttatta (Józs 15,47), amely később elfoglalta (Bír 1,18), majd ismét a filiszteusok vették be (Bír 13,1), egészen Ezékiás (1) koráig uralmuk alatt maradt (2Kir 18,8). Sámson Gázában volt fogságban, és ott is halt meg (Bír 16,1.21). Az ÚSZ egy alkalommal, Fülöp (5) evangélista működésével kapcsolatban említi a helyet (Csel 8,26).

GAZDAGSÁG. Anyagi, társadalmi vagy szellemi javak bősége; kezdetben Izráelben a gazdagság leginkább juh- és szarvasmarhanyájából, aranyból, ezüstből, rézből, vasból és ruhaneműből állt (Józs 22,8); Isten arra tanította Izráelt, hogy minden gazdagságát Neki köszönje (5Móz 8,18); ezért nagylelkűeknek és adakozóknak kellett lenniök (Péld 11,24); Jézus nem kárhoztatta a gazdagságot, de nyomatékosan figyelmeztetett, hogy a gazdagság megakadályozhatja az Isten országába való belépést (Mt 19,24; Lk 16,19–31).

GAZELLA (emlősállat). Gyors, kistermetű antilopfajta, amelynek hazája Észak-Afrika és Elő-Ázsia forró, terméketlen vidéke; óránként 60 km-es sebességgel is tud futni.

GAZÉZ (nyíró). Kaleb (2) fia és unokája ágyasától, Éfától (2) (1Krón 2,46).

GÁZLÓ (RÉV). A folyó sekély szakasza, amelyen emberek és állatok átgázolhatnak (1Móz 32,22; Ézs 16,2).

GAZZÁM (faló, lemetsző; felemésztő rágcsáló). Templomszolga, akinek leszármazottai Zorobábelrel visszatértek a fogságból (Ezsd 2,48; Neh 7,51).

GÉBA (domb, magaslat, csúcs). Lévitaváros Benjámin területén (Józs 18,24; 21,17); Jónatán (2) itt győzte le a filiszteusokat (1Sám 13,3). Asa (1) király megerősítette a várost (1Kir 15,22). Ezékiás (1) idejében ez volt Júda legészakibb része (2Kir 23,8). Gébabeliek is tértek vissza a babiloni fogságból (Ezsd 2,25).

GEBÁL (határ; dombos, hegyes vidék).
1.) Föníciai tengeri kikötő Szidontól északra, Bejrúttól 38 km-nyire északra. »Gibli földjét« Józs 13,5–6 említi. A város, amelyet »Byblos«-nak is neveztek, híres volt tapasztalt kőfaragóiról (1Kir 5,17–18) és hajóépítő iparáról (Ez 27,9). Lásd még: GIBLEUSOK.
2.) Terület a Holt-tenger és Petra közt (Zsolt 83,8).

GÉBER (az erős férfi, harcos, hős).
1.) Salamon ráámót-gileádi helytartójának atyja (1Kir 4,13).
2.) Úri (2) fia, Salamon helytartója Gileádban (1Kir 4,19), talán azonos (1) alattival.

GÉBIM (ciszternák, gödrök; sáskák). Helység Anatót (1) közelében (Ézs 10,31).

GECSEMÁNÉ (olajütő, olajprés). Az Olajfák hegyének egyik része, amelynek lejtőjén ilyen nevű kert volt; ott imádkozott Jézus a szenvedése előtt (Mt 26,36; Mk 14,32; Jn 18,1).

GEDÁLIA (GEDÁLIÁS) (akit Jahve naggyátesz; Jahve nagy).
1.) Júdának Nabukodonozor által kinevezett helytartója, Jeremiás (1) barátja (2Kir 25,22–25; Jer 39,14; 40,5–16); Izmáel (4), Natánia (1) fia meggyilkolta (Jer 41,1–3).
2.) Sofóniás (2) próféta nagyapja (Sof 1,1).
3.) Jedutun fia, lévita a 2.énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,3,9).
4.) Passúr (2) fia, aki társaival együtt meg akarta ölni Jeremiást (1) (Jer 38,1).
5.) Pap, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,18–19).

GEDEON (fakidöntő, leverő; nagy harcos; pusztító). Joás (1) fia, aki Garizimtól nem messze, Ofrában (2) lakott (Bír 6,11–9,6). Isten bírónak hívta el, hogy megszabadítsa népét a midianiták igája alól (Bír 6,14–23); lerontotta Baál oltárát és kivágta a szent ligetet, ezért »Jerubbaál«-nak is nevezik (6,32); felszólította a többi törzset, hogy segítsenek neki a harcban. A próbák sorozatával seregét mindössze 300 kiválasztott férfira csökkentette (Bír 7,1–8), akiknek a segítségével a midiánitákat kiűzte, és az egész országot megszabadította erőszakos uralmuktól; visszautasította a királyságot, de 40 éven át bíraskodott Izráel felett (Bír 8,22–27). Egyike a hithősöknek (Zsid 11,32).

GÉDER (fal, kerítés, karám; körülkerített vagy védett hely; nyáj). Józsué (1) által elfoglalt városkirályság (Józs 12,13).

GEDÉRA (fal, kerítés, városfal, kőfal; erődítmény; juhakol, karám). Város Sórek völgye és Ajjálon közt Júda helyeiben (Józs 15,36).

GEDERÓT (karámok, falak). Város Júda törzsi területén (Józs 15,41; 2Krón 28,18).

GEDERÓTAIM (kettős karám, két fal, kettős erődítmény). Város Júda síkságán (Józs 15,36).

GEDOR (fal, erődítmény, kerítés).
1.) Város Júda hegyiségében (Józs 15,58).
2.) Ismeretlen város Benjáminban, amelyben Jerohám (5) élt (1Krón 12,7).
3.) Benjámin leszármazottja, Saul (1) király őse (1Krón 8,31; 9,37).
4.) Júda leszármazottja (1Krón 4,4–18).
5.) Város Simeon területén (1Krón 4,39).

GÉ-HARASIM (mesteremberek völgye). Völgy Joppétól keletre, Ónó és Lód (Lidda) közt

(1Krón 4,14).

GÉHÁZI (a jelenés völgye; aki kisebbé tesz; tagadó). Elizeus próféta szolgája (2Kir 4,8–37; 5,1–27; 8,4–6). Kapzsiságáért leprával bűnhődött.

GELILÓT (kőkörök, vidékek, körzetek). Hely Benjámin területének határán (Józs 18,17).

GÉM. Nagy vízimadár, amelyet az izráelitáknak nem volt szabad megenniök (3Móz 11,18; 5Móz 14,17).

GEMÁLLI (tevén lovagló, tevetulajdonos, tevepásztor). Ammiél (1) atyja (4Móz 13,13).

GENEZÁRET (hárfa, lant, citera; a király kertje, fejedelmi kert).
1.) »Genezáret földje« sík vidék a hasonló nevű tó északnyugati partján (Mt 14,34; Mk 6,53).
2.) A Genezáret-tó (Lk 5,1). Lásd: GALILEAI-TENGER.

GENEZIS. A Biblia első könyve; a görög »genezis« név azt jelenti: kezdet, eredet, és ezen a címen szerepel a Septuagintában is. *Tartalmazza* az emberi élet eredetéről szóló híradást (1–2), az emberi civilizáció fejlődésének leírását az özönvízig (3–8), Nőé utódainak felsorolását Ábrahámig (9,1–11,26). Az 1Móz 11,27–50,26-ban következik Ábrahám és Lót, Izmaél (1) és Izsák, Jákób (1) és Ézsau, valamint József (1) és testvérei története, s Jákób családjának Egyiptomba költözése.

GENUBÁT (lopás). Az edomita Hadád (4) fia (1Kir 11,20).

GERA (gabonamag, bab; vendég). Benjámin törzsében gyakran előforduló név.
1.) Benjámin (1) fia (1Móz 46,21; 1Krón 8,5).
2.) Benjámin (1) unokája (1Krón 8,3).
3.) Ehadnak (2), a bírónak atyja (Bír 3,15).
4.) Ehad (1) fia (1Krón 8,7).
5.) Sémei (17) atyja (2Sám 16,5).

GÉRÁR (kör; tartózkodási hely, lakóhely). Filiszteus város Negevben, az ország belsejébe vezető karavánút mentén; Ábrahám és Izsák laktak ott (1Móz 20,1–2; 26,1–33).

GERENDA. Erős, hosszú fadarab, kerek vagy szögletes, többnyire házépítésnél (1Kir 7,2) vagy sátorverésnél alkalmazták (Bír 16,14). Jézus a Hegyi beszéd egyik példázatában használta (Mt 7,3; Lk 6,41).

GÉRI (szépségem; idegen, menekülő, vándor). Mibhárnak, Dávid hősének atyja (1Krón 11,38).

GERLE, GERLICE. Gyakori madár Palesztinában, szegény emberek leginkább ezt mutatták be áldozati állatként (3Móz 12,6–8; Lk 2,24).

GERSÓM (jövevény ugyanott; elűzetés, kidobás).
1.) Mózes elsőszülött fia (2Móz 2,22).
2.) Családfő, aki Ezsdrással (3) tért vissza Babilonból (Ezsd 8,2).
3.) Jónatán (1) bálványpap atyja (Bír 18,30).

GERSON (elűzés, száműzetés, kidobás). Lévi (1) három fia közül a legidősebb (1Móz 46,11; 1Krón 6,16); leszármazottainak, a gersonitáknak volt feladatuk a pusztai vándorlás alatt a szent sátor őrizete és hordozása (4Móz 3,23–26).

GÉSÁN (piszkos, földes; göröngyös; erős). Káleb (2) leszármazottja (1Krón 2,47).

GESEM (eső, zápor, zömök, testiesség). Arab férfi, aki elszántan küzdött Nehémiás (3) újjáépítési munkája ellen (Neh 2,19; 6,1–2). Azonos a Neh 6,6-ban »Gasmu«-val.

GESSUR (híd, hídhoz tartozó).
1.) Dél-palesztinai vidék, nem messze a filiszteusok földjétől (Józs 13,2; 1Sám 27,8).
2.) Vidék Szíriában, Básán nyugati részén, a Jordántól keletre; királyának, Talmainak (2) leánya Dávid egyik felesége volt (5Móz 3,14; 2Sám 3,3; 13,37).

GESSUREUS. Törzs, melyet a Biblia a girzeusokkal és amálekítákkal együtt említ (1Sám 27,8).

GESZTENYEFA. Lásd: NÖVÉNYEK.

GÉTER (nyomorúság, félelem). Arám (1) harmadik fia (1Móz 10,23; 1Krón 1,17).

GÉUEL (Isten fensége, Isten magasztos, felség; Isten megváltottja; a szabadítás Istene). Máki fia, Gád törzseből Kánaán (2) földjére kiküldött kém (4Móz 13,16).

GÉZER (osztályrész, lejtős hely, meredek lejtő). Megerősített város Jeruzsálemtől mintegy 25 km-nyire északnyugatra, melynek királyát Józsué (1) legyőzte (Józs 12,12); lakosait robotosaivá tette (Józs 16,10). Később ez a város a lévítáknak jutott osztályrészül (Józs 21,21).

GIAH (forrás, vizesés; az előtörés, előbuggyanás). Ismeretlen hely Hebron (1) közelében (2Sám 2,24).

GIBBÁR (férfi, hős, hatalmas, férfias, magas). Zorobábel Jeruzsálemben visszatért család őse (Ezsd 2,20).

GIBBETON (magaslat). Város Dán törzsi területén (Józs 19,44); később a lévítáknak jutott osztályrészül (Józs 21,23).

GIBEA (domb, magaslat, hegycsúcs).
1.) Káleb (2) unokája (1Krón 2,49).
2.) Ismeretlen város Júda hegyei között (Józs 15,57).
3.) Város Benjámint területén, az északdéli út keleti oldalán, néhány km-nyire Jeruzsálemtől északra, itt állt Saul (1) királyi palotája, (Bír 19,12; 20,10; 1Sám 13,2; 15,34; Ézs 10,29); első ízben a benjáminitákkal való testvérháborúval kapcsolatosan említi az Írás (Bír 19–20); Izrael egyesített királyságának fővárosa (1Sám 22,6).
4.) Város Efraim hegységében (»Gibeát«) (Józs 24,33).

GIBEÁT. Lásd: GIBEA (4).

GIBEON (domb, magaslat, dombon épült város). Város Benjámint területén, Jeruzsálemtől északnyugatra. Egykor hivveusok laktak benne (Józs 11,19). Később hosszú ideig ebben a városban állt a szövetség sátra (1Kir 3,4; 9,2; 2Krón 1,3). Itt jelent meg Isten Salamonnak álmában (1Kir 3,5–15). Lásd: GIBEONITÁK is.

GIBEONITÁK. Gibeon lakói; »hivveusok«-nak vagy »hóreusok«-nak is nevezi őket a Biblia (Józs 9,3.7; 1Móz 36,20; 5Móz 2,12); Józsué (1) örökös robotmunkára ítélte őket, mert csellel szerződést kötöttek Izrael népével, hogy ily módon elkerüljék a megsemmisülést (Józs 9).

GIBLEUSOK. Gebál vagy Byblos lakói (1Kir 5,18). Gibli földje: Lásd: GEBÁL (1) (Józs 13,5).

GIDDÁLTI (dicsérem Istent; én magasztaltam; én nagy vagyok; megnöttem). Lévíta, a 22. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,4.29).

GIDDÉL (nagyon nagy, túl nagy; Isten felemelte).
1.) Templomszolga, akinek leszármazottai Zorobábelrel együtt hazatértek a fogságból (Ezsd 2,47; Neh 7,49).
2.) Salamon szolgája, akinek leszármazottai ugyancsak hazatértek a fogságból (Ezsd 2,56; Neh 7,58).

GIDEOM (pusztítás, kiirtás; lezuhanás, lemetszés, elhagyatottság). Magányos hely Bételtől (1) keletre, Gibeá (3) és Rimmon (2) sziklája között (Bír 20,45).

GIDEÓNI (mint »Gedeon«). Abidánnak, Benjámint törzse fejedelmének apja (4Móz 1,11; 7,60; 10,24).

GIHON (előtör, előbuggyan, áttörés; folyam).
1.) Éden kertje négy nagy folyójának egyike (1Móz 2,13); egyesek szerint itt a Nílusról van szó. Hogy valójában melyik folyó volt, tisztázatlan.
2.) Forrás Jeruzsálem közelében, amelynek vizét Ezékiás (1) egy 510 m hosszú alagúton keresztül a

városba vezette (2Krón 32,30). Itt kenték fel királlyá Salamont még Dávid életében (1Kir 1,32–45).

GILALAI (Jahve lehengerelte, gördülő, elhengerelve; Istennek ajánlott; a sáros, bűzös). Kürtölő pap Jeruzsálem újjáépített falainak felszentelésekor (Neh 12,36).

GILBOA (zúgni, bugyogó forrás, szökőkút; kiemelkedő rakás; az öröm teljessége). Dombvonulat Jezréel síkságának keleti oldalán; egy ismert forrás után nevezték el így; elkeseredett küzdelem után itt verték meg a filiszteusok Saul (1) seregét; maga Saul öngyilkosságot követett el (1Sám 31,1–4; 1Krón 10,1–8).

GILEÁD (szirtes, szakadékos vidék, a tanúbizonyosság körakása). 1.) Izráel Jordántól keletre fekvő birtoka; a Genezáret-tó déli partjától a Holt-tenger északi csücsáig terjedt, keleten pedig a sivatagig. Mózes idejében sűrű erdő borította, és jó legelők is voltak ott. Jákób (1) Gileád mellett ütötte fel sátorát (1Móz 31,21.23). Kánaán meghódításánál Gileád Rúben, Gád és Manassé féltörzsének jutott osztályrészül (5Móz 3,13). Gileád híres volt balzsamolajáról (Jer 8,22; 46,11), amelyet Egyiptomba (1Móz 37,25) és Tíruszba is (Ez 27,17) szállítottak. A gileádbeliek később bálványimádók lettek (Hós 6,8; 12,11); a szírabeliek legyőzték (2Kir 10,32–34), majd Tiglát-Pilnéser fogságba hurcolta őket (2Kir 15,27–29). 2.) Mákir (1) fia, Manassé (1) unokája; a gileáditák nemzetségének őse (4Móz 26,29–30; Józs 17,1).

3.) Jefta atyja (Bír 11,1).

4.) Gád törzsbeli férfi (1Krón 5,14).

GILEÁD MISPE. Lásd: MISPA (2).

GILGÁL (kőör, legördítés; (kocsi) kerék, fordulat). Izráel első szálláshelye a Jordánon való átkelés után (Józs 4,19–20); Júda egyik határvárosa lett (Józs 15,7); Sámuel (1) rendszeresen látogatta, mikor Izráel bírása volt (1Sám 7,16). Itt erősítették meg Sault (1) Izráel királyságában (1Sám 11,15) és ugyanitt vesztette el később királyságát (1Sám 13,8–15). Illés és Elizeus próféták Gilgálja (2Kir 2,1; 4,38) egy azonos nevű másik hely lehetett valahol Bétel (1) közelében.

GILÓ (kijelenteni, örvendezés, ujjongás, öröm). Város Júda hegységében; Dávid tanácsosának, Ahitófelnak a hazája (2Sám 15,12; Józs 15,51).

GIMZÓ (ahol nedvdús szikomorfák nőnek). Város Júdában, némi távolságban a Jeruzsálembé vezető főútvonaltól, Liddától 5 km-nyire délnyugatra (2Krón 28,18).

GINÁT (védelmező, kert, kertész). Tibninek, Omri (1) ellenkirályának atyja (1Kir 16,21).

GINNETÓI (kertész, (Isten) nagy védelem). Pap, aki Zorobábelrel együtt tért vissza Jeruzsálembé (Neh 12,4).

GINNETON (kertész, (Isten) nagy védelem). Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,6).

GIRGAZEUSOK (agyagos földön lakók, iszapos, agyagos). Kánaán hámita néptörzse, amelyet Józsué (1) legyőzött (1Móz 10,15–16; 5Móz 7,1; Józs 24,11).

GIRZEUSOK (terméketlen vidéken lakók). A filiszteusokkal szomszédos nép; a Biblia a gessureusokkal és amálekítákkal együtt említi őket (1Sám 27,8).

GISONBELI. Dávid egyik vitézének mellékneve, amely valószínűen a származására utal (1Krón 11,34). A hely fekvése ismeretlen.

GISPÁ (odafigyelő, érintés, hízelgés). Templomszolgák felügyelője a fogság után (Neh 11,21).

GITTA-HÉFER. Lásd: GÁT-KÉFER.

GITTAJIM, GITTÁIM (két v. kettős borsajtó). Város Benjámín területén, ahová a beérőtbeliek menekültek (Neh 11,31.33; 2Sám 4,3). Pontos fekvése ismeretlen.

GITTEUSOK. Gátból származó emberek (2Sám 6,10; 15,18; 21,19).

GITTIT. Ezt a feliratot találjuk a Zsolt 8; 81 és 84 fölött. Jelenthet Gátból származó zeneszerszámot; vagy talán egy bizonyos dallam címét.

GÓB (verem, gödör, lyuk; sáska (rakás). Ezen a helyen Dávid kétszer harcolt a filiszteusokkal (2Sám 21,18).

GÓFERFA. Ebből építette Nőé a bárkáját (1Móz 6,14), fenyő- vagy ciprusfa volt.

GÓG (tetőn (lakó), befedés, felület; csúcs, hegy; óriási, hatalmas).
1.) Rúbenita, Simei (6) apja (1Krón 5,4).
2.) Rós, Mések (2) és Tubál fejedelme Mágog földjén. A prófécia szerint az utolsó időkben hatalmas sereggel támadja meg a helyreállított Izráelt. Isten haragja azonban megsemmisíti (Ez 38–39). Góg és Mágog az istentelen hatalom jelképe az ÚSZ-ben is (Jel 20,8). Lásd még: MÁGOG (2) és RÓS (2).

GÓG GYÜLEVÉSZÉNEK VÖLGYE. A Holt-tengertől keletre fekvő völgy prófétai neve. Itt temetik majd el Gógot és egész népét (Ez 39,11–15).

GÓHAT (bégetés, az ordító). Ismeretlen hely Jeruzsálemtől nyugatra (Jer 31,39).

GÓIM (GÓJIM) (pogányok). Valószínűleg Elámtól (9) északra élő nomád nép neve (1Móz 14,1.9). Népek, nem Izráel népe.

GÓLÁN (környék; kivándorlás, száműzetés; elhurcolva, elűzve). Város Básánban, Manassé féltörzsének területén; később lévita menedékváros (5Móz 4,43; Józs 20,8; 21,27).

GOLGOTA (koponya (helye). Latin neve Kálvária; ez a hely közel volt Jeruzsálem városfalához (Mt 27,33; Mk 15,22; Jn 19,17). Itt feszítették keresztre Jézus Krisztust, és nem messze ettől a helytől temették el (Lk 23,53). Pontos helye máig is vitatott.

GÓLIÁT (száműzetés, száműzött, menekült; elűző; fénylő; varázsló, jós). Filiszteus férfi, az utolsó óriások egyike, több, mint 2,70 m magas (1Sám 17). Dávid győzte le.

GÓLYA. Lásd: MADARAK.

GOMBOK.

1.) A gyertyatartók díszei a szentek szentjében (2Móz 25,31–36; 37,17–22).
2.) Díszek a salamoni templom falain (1Kir 6,18).

GÓMER (beteljesedés, tökéletesség; megemésztő; tűz, parázs).
1.) Jáfet fia és ennek utódai (1Móz 10,2; 1Krón 1,5).
2.) Hóseás próféta felesége (Hós 1,3).

GOMORA (elsüllyedés, árvíz, elpusztulás; kévék országa; gabonabőség; hasadék, szakadék). Egyike a »síkság öt városá«-nak, amelyek a Holt-tenger déli végén feküdtek, és amelyből négy elpusztult; ezeket a városokat gázkitörés semmisítette meg, és forró só és kén temette őket maga alá; azután elsüllyedtek a tengerben, mert megsüllyedt alattuk a föld (1Móz 19,24–28). A várost Isten semmisítette meg lakosainak bűne miatt. Példája a büntető ítéletnek, amely vár mindazokra, akik megmaradnak istentelen állapotukban (Lk 10,12; Mt 10,15; 11,23–24; Júd 7). Lásd még: SODOMA.

GONDVISELÉS. Isten világot átfogó, szuverén uralma; Isten őrizi és vezérli teremtményeit minden cselekedetükben (Jób 9,5–6; 28,24; Zsolt 104,10–25; 145,15–16; 147,9; Mt 4,4; 6,26–28; Lk 12,6–7; Csel 17,25–28); az általános gondviselés az egész világmindenség igazgatását is magában foglalja, kiváltképpen azokat a dolgokat, amelyek az emberekkel és azok földi életével kapcsolatosak; a különleges gondviselés pedig Isten gondoskodása az Ő gyermekei életéről és cselekedeteiről (Róm 8,28).

GONOSZ. Mindaz, ami nincs összhangban Isten rendjével, akár erkölcsi, akár testi vonalon (1Móz 3; Jób 2,10; Zsolt 23,4; Lk 16,25).

GONOSZ SZELLEMEK. Lásd: DÉMONOK.

GÖSEN (a föld szája; domb; közel, közeledés).

1.) A Nílus deltájának északkeleti része, ahol József (1) uralkodása alatt Jákób (1) és fiai letelepedtek Egyiptomban (1Móz 46).

2.) Terület Palesztina déli részén Gáza és Gibeon közt (Józs 10,41).

3.) Város Júda hegységének délnyugati részén (Józs 15,50).

GÓZÁN (menedék, táplálék). Folyó Mezopotámia északkeleti részén, Hábor városa mellett, ahová az asszírok az izráelitákat fogolyként elhurcolták (2Kir 17,6; 18,11; 19,12; 1Krn 5,26).

GÖMB. A templom oszlopainak felső része, művészi formálva és díszítve (2Krn 4,12–13).

GÖRÖG BIBLIAKIADÁSOK. A héber nyelvű ÓSZ-nek négy görög fordítása létezik:

1.) A Septuaginta, amely Kr. e. 275 körül keletkezett Alexandriában.

2.) Aquila fordítása 125-ből, amelyet a zsidók készítettek, miután a keresztyének átvették a Septuagintát.

3.) Theodotion fordítása, a Septuaginta átdolgozása a Kr. u. 2. században.

4.) Symmachus fordítása a köznapire nyelvre, valószínűleg szintén a Kr. u. 2. századból.

GÖRÖG NYELV. Ez a nyelv az indoeurópai nyelvcsaládhoz tartozik, amelyből a legtöbb európai nyelv származik. Az attikai nyelvjárás, amelyet Athénben és a jóni tengerparton lévő tartományokban használtak, Nagy Sándor hadseregében más dialektusokkal keveredett, és a hódító hadjáratok során ez a nyelv elterjedt az egész Közel-Keleten. Palesztinában is túlnyomórészt görögül beszéltek; az ősgyülekezet legfontosabb nyelve lett (Csel 21,37).

GÖRÖGORSZÁG. Fél-sziget és szigetcsoport az Adriai- és az Égei-tenger közt, a korai feljegyzésekben (1Móz 10,2) neve »Jáván«, az ÚSZ-ben »Akhája« (Csel 18,12; 19,21; Róm 15,26; 2Kor 1,1).

GRÁDICSOK. A 120–134 zsoltárok feliratában találjuk a héber »maalot« szót, ami lépcsőket, grádicsokat jelent, az új fordítás »zarándok«-nak fordítja. Valószínűleg azért nevezik így, mert a nagy ünnepekre Jeruzsálembe vonuló zarándokok »fölfelé« mentek a Sion hegyére a templomhoz. Ezekre a zsoltárfeliratokra többféle magyarázat létezik.

GRÁDICSOK ÉNEKE. Lásd: GRÁDICSOK.

GRÁNÁTALMAFA. Lásd: NÖVÉNYEK.

GUDGÓD (szakadék, barlang, hasadék). Izráel pusztai vándorlásával kapcsolatos hely; pontos fekvése ismeretlen (5Móz 10,7). Lásd még: HÓR-HAGIDGAD.

GÚNI (szomorúság; megvédett, beárnyékol; festett, színes).

1.) Naftali fia (1Móz 46,24; 4Móz 26,48; 1Krn 7,13).

2.) Abdiél apja (1Krn 5,15).

GÚNITÁK. Gúni nemzetségéből és családjából valók (4Móz 26,48).

GÚR (betérés, szállás, lakás; fiatal oroszlán). Ezen a Samáriától északnyugatra fekvő helyen halt meg Aházia (2), Júda királya (2Kir 9,27).

GÚR-BAÁL (Baál lakhelye, Baál oroszlánja). Város, valószínűleg Beérsebától délre (2Krn 26,7).

GYÁMOLÍTÁS. A kegyelmi ajándékok egyike, amelyet a Szent Szellem a hívőknek ad avégből, hogy másokon segítsenek (1Kor 12,28).

GYAPJÚ. Juhoknak és más vastagprémű állatoknak a szőre; tilos volt a gyapjút lenfonállal egybeszőni (3Móz 19,19; 5Móz 22,11).

GYARMATVÁROS (KOLÓNIA). Római polgárok települése elfoglalt területen, amelyet a

kormányzat ilyenek elismert; egyúttal helyőrségként is szolgált (Csel 16,12).

GYÁSZ. Az ÓSZ tiltja a pogányos gyászt (5Móz 14,1–2; 3Móz 19,27–28). Izráel papjai nem vehettek részt a gyászszertartásokon (3Móz 21,1–4.10–11). A gyászolók megszággatták felső ruháikat (2Sám 1,2); földet vagy hamut szórtak fejükre (Józs 7,6), zsákruhát öltöttek (Ézs 22,12), fedetlen fővel jártak (3Móz 10,6). Halálesetnél gyakran hivatásos siratóasszonyokat fogadtak (Jer 9,17–22; Ám 5,16; Mt 9,23). A gyász ideje legkevesebb hét nap volt (1Sám 31,13).

GYEHENNA (héb.: Ge-Hinnom = Hinnom völgye; hinnom: nyöszörgés, sóhajtás; kegyelmes, jóságos, gazdag). Völgy Jeruzsálemtől nyugatra és délnyugatra, amely egyúttal természetes határt képezett Júda és Benjámin közt (Józs 15,8; 18,16; Neh 11,30); később pogány áldozati kultusz színhelye (2Kron 28,3; 33,6; Jer 32,35); Jósias király szüntette ott meg a pogány kultuszt azáltal, hogy szemétlerakóhelyet csinált belőle, ahol szüntelen égett a tűz a szemét megemésztésére (2Kir 23,10). A zsidó apokaliptikus iratok a pokol bejáratának nevezték ezt a helyet; így a völgy magának a pokolnak jelképe lett. Jézus is ilyen értelemben használta a szót (Mt 5,22; 18,9; 23,15). Lásd még: HADES, POKOL és HINNOM VÖLGYE.

GYÉMÁNT. Drágakő, mely keményebb a tűzkőnél (Ez 3,9; Zak 7,12).

GYERMEK, GYERMEKEK. Az izráeliták előtt nagyon kívánatosak voltak, Isten áldása jelének tartották őket (1Móz 15,2; 30,1; 1Sám 1,11.20). Az elsőszülött Istené volt, és vissza kellett vásárolni (kiváltani) (4Móz 3,40–51); Ábrahám óta a fiúgyermeket körülmetélték (1Móz 17,12; 21,4); a nevelés szigorú volt (Péld 22,15), megkövetelték a szülők iránti föltétlen tiszteletet (2Móz 21,17). Az evangéliumok számos helyéből felismerhető, hogy Jézus különleges szeretettel viseltetett a gyermekek iránt (Mt 9,23–26; Mk 5,35–43; 9,36). A Biblia sok szemléletes történetet tartalmaz egyes személyek gyermekkoráról: Mózes (2Móz 2,1–10); Sámuel (1) (1Sám 1,20–3,19); Jézus (Lk 2,7–40).

GYERMEKGYILKOSSÁG. Vértüdő, amelyet Nagy Heródes (1) a betlehemi (1) gyermekek között rendezett, hogy ily módon a gyermek Jézust is elpusztítsa (Mt 2,16–18).

GYERTYATARTÓ. A Palesztinában használatos olajlámpák elhelyezésére szolgáló állvány. Lásd még: LÁMPA.

GYÍK. Csak a 3Móz 11,29–30 említi. Itt szó lehet gekkóról, krokodilról, kaméleonról vagy egyszerű gyíkról.

GYILKOS. Aki embertársát tévedésből v. szándék nélkül megölte, menedéket találhatott valamelyik menedékvárosban, míg kiderült, hogy vétkes-e (4Móz 35,9–32; 5Móz 4,42; 19,3–10; Józs 20,3). Lásd még: MENEDÉKVÁROSOK.

GYILKOSSÁG. A törvény halálbüntetés terhe mellett tiltja (1Móz 9,4–6; 2Móz 21,14; 3Móz 24,17; 5Móz 19,11–13). A meggyilkolt legközelebbi rokonának kötelessége volt, hogy a gyilkost üldözze és megölje (4Móz 35,19). A gyilkos bemenekülhetett valamelyik menedékvárosba, ahol ügyét kivizsgálták, és vagy kiszolgáltatták a vérbosszuló rokonnak, vagy különleges védelem alá vették (4Móz 35,9–34; 5Móz 19,1–10).

GYOLCS. Lásd: VÁSZON.

GYÖKÉR.

	Általában	képes	értelemben	használatos:
1.)	Lényegbeli	ok	(1Tim	6,10).
2.)	Eredet	vagy törzsanya	(Ézs 11,10;	Róm 15,12).
3.)	Valamely	dolog alapja	(2Kir 19,30;	Jób 5,3).
4.)	Megsérült gyökér jelzi az élet vagy legalábbis az életerő elvesztését (Jób 31,12; Ézs 5,24).			

GYÖNGY. Bizonyos kagylók belsejében keletkezik; kemény, mint egy értékes drágakő, igen keresett; a szellemi valóságok jelképe (Mt 7,6; 13,46); a Bibliában gyakran drágakövek helyett is szerepel (1Tim 2,9; Jel 17,4).

GYULLADÁS. Lásd: BETEGSÉGEK.

GYÜLEKEZÉS. A Bibliában vallásos ünnep, melynek tartama alatt semmi munkát nem volt szabad végezni (4Móz 10,2; 5Móz 9,14; Ézs 1,13).

GYÜLEKEZET. Görög eredetije az »ekklésia«, jelentése: »kihívtak közössége«. A régi Görögországban az ekklésia valamilyen politikai közösség összegyűlt polgárait jelentette. A görög ÓSZ-ben ekklésia a héber »káhál« szó fordítása, magyarul: »összehívás, összegyülekezés« (5Móz 23,2; 1Sám 19,20; 2Krón 20,5; Zsolt 149,1; Ezsd 10,8). Jelenti egyrészt Izráel népének összességét, mint Isten népét, másrészt olyan emberek összejövetelét, akiket bizonyos célra hívtak egybe (1Kir 8,65). Olykor az egész nép gyűlését jelenti, máskor csak egy-egy részének összejövetelét (4Móz 16,3; 2Móz 12,6; 35,1; 3Móz 4,13). Az ÚSZ-ben jelenti a szó a különböző helyeken lakó hívők csoportjait (Csel 5,11; 8,1; Róm 16,1; 1Kor 1,2; 1Tesz 1,1), illetve valamennyi hívőt az egész világon egységben Jézus Krisztusban: Krisztus Gyülekezete (Jn 17,21). A gyülekezet elsősorban nem emberi alkotás (nem tévesztendő össze a népegyházakkal), hanem Urának, Jézus Krisztusnak (Mt 16,18) vagy az élő Istennek (1Tim 3,15) Gyülekezete. Ez Isten gyermekeinek a közössége, Jézus Krisztus teste (Róm 12,5; 1Kor 12,12; Ef 4,4.12.16).

GYÜLEKEZET FEJE. Krisztust nevezi így az Írás, mint Urat, Aki a Gyülekezetének életet, irányt és erőt ad (Ef 1,22; 5,23; Kol 1,18).

GYÜLEVÉSZ (ELEGY-BELEGY) NÉP. Nem zsidók, akik Izráel népéhez csatlakoztak és velük vonultak (4Móz 11,4–6; Neh 13,3).

GYÜMÖLCS. A Bibliában előforduló gyümölcsök: szőlő, gránátalma, füge, olajbogyó és alma; gyakran átvitt értelemben is, valaminek az eredményét jelenti (5Móz 7,13; Péld 1,31; Gal 5,22).

GYŰRŰ. Ékszerként viselték (Jak 2,2). A pecsétgyűrű a tekintély és hivatali hatalom jelképe volt (1Móz 41,42–43; Lk 15,22); ezt eredetileg nyakláncra függesztve hordták, csak később az ujjon.

HABÁJA (akit Isten elrejtett, Isten elrejtőzött; Jahve a védelem). Pap, akinek leszármazottait kizárták a papi tisztből, mert nem találták származási jegyzéküket (Ezsd 2,61; Neh 7,63–64).

HABAKUK (átölelés, átölelő; kerti növény). Próféta, akiről a hasonló nevű könyvet elnevezték; könyvét még a templom lerombolása előtt írta (2,20; 3,19), Kr. e. 605 és 587 közt, valószínűleg Joákimnak, Júda királyának uralkodása idején. *A könyv felosztása:* 1. a próféta megrémül, hogy Isten miért nem bünteti meg a bűnös zsidókat, és miért használ fel majd pogány népet eszközüül Izráel megbüntetésére (1); 2. Isten válasza, amely szerint maguk a büszke káldeusok is elnyerik majd büntetésüket (2); 3. Habakuk imája (3). A hitből való megigazulásról szóló igéjét (2,4) Pál is idézi (Róm 1,17; Gal 3,17).

HABARCS. Cementszerű massa, téglák vagy kövek összetartására fal építésénél. Olykor használtak iszapot, agyagot vagy gyantát is erre a célra (Náh 3,14; Ez 13,10–11.14–15).

HABASÁNIA (őszi kikerics; Jahve lámpása; védve Isten pajzsa alatt). Jeremiás (1) próféta korában élt rékábiták őse (Jer 35,3).

HABIRU. Nép, amelyet a Mari-szövegek, a Nuzi- és Amarna-táblák említenek. A szó eredeti jelentése valószínűleg: »vándor«; sémitákból és nem-sémitákból álló keveréknép. Izráellel való kapcsolatuk mindmáig tisztázatlan.

HÁBOR (növényország; egyesített, összekötő; társ). Helység az Eufrátesz mellett, ahová Salmanassár Izráel északi törzseit fogságba vitte (2Kir 17,6; 18,11).

HÁBORÚ. Az izráeliták számára a háborúnak vallásos jelentősége volt. Gyakran a papok is elkísérték a sereget a harcba, amelyet vallásos szertartásokkal kezdtek el (1Sám 7,8–10; 13,9), miután szent jövendölés által megtudakolták Isten akaratát (Bír 20,18kk.; 1Sám 14,37). Harsonák és trombiták hangja szólította hadba az egész ország harcképes férfiai (Bír 3,27); fegyverek voltak: parittyá, lándzsa, hajítódárda, íj és nyílvesző, kard, faltörő kos; a hadviseléshez tartozott az ostromon kívül a les vetés (Józs 8,3kk.), látszat támadás (Bír 20,20kk.), oldalba támadás (2Sám 5,22–25), meglepetésszerű támadás (Józs 11,1kk.), rohamcsapat támadása (1Krón 14,9),

rablóhadjárat (2Sám 3,22) és fosztogatás a saját ellátás biztosítására (2Sám 23,10–12); olykor a háború egyetlen csatával eldőlt és befejeződött (1Kir 11,15); a hadifoglyokat eladták rabszolgának vagy megölték (5Móz 20,16–18; Ám 1,6,9), a zsákmányból minden résztvevő egyenlő arányban osztozott (1Sám 30,24–25).

HACÁCON-TÁMÁR. Lásd: HASÉSON-TÁMÁR.

HACAR (udvar). Gyakran használt előnév helységeknel, nomád táborhelyeknel is.

HACAR-ADÁR (Adár udvara, tágas udvar). Hely Júda déli határán (4Móz 34,4), Józs 15,3 »Adár«-nak nevezi.

HACAR-ENÁN (forrás-udvar, a kutak udvara). Hely Kánaán északkeleti csücskén (4Móz 34,9–10; Ez 47,17).

HACARMÁVÉT (halálfalú, a halál udvara). Joktán fia (1Móz 10,26; 1Kron 1,20).

HACAR-SUÁL (róka-udvar, rókák v. sakálók faluja). Város Júda déli részén, amely később Simeonnak jutott osztályrészül (Józs 15,28; 19,3; 1Kron 4,28; Neh 11,27).

HACAR-SZUSZA (paprika-udvar, a lovaglás faluja, lovagudvar). Város Simeon területén, helye ismeretlen (Józs 19,5).

HÁDA. Lásd: ÁDA (1).

HADÁD (vadság; mennydörgő erős, éles; a hatalmas; örvendező, ujjongásban kitörő).

1.) Ábrahám unokája, Izmáel (1) nyolcadik fia (1Móz 25,15; 1Kron 1,30).

2.) Edom (2) királya (1Móz 36,35; 1Kron 1,46).

3.) Edomita király (1Kron 1,50), »Hadár«-nak is nevezik (1Móz 36,39).

4.) Edomita fejedelem Salomon idejében (1Kir 11,14–25).

5.) Szíria legfőbb istensége, a mennydörgés és viharok istene.

HADADÉZER (Hadád a segítség, hatalmas a segítség). Cóba királya, akit Dávid csatában legyőzött (2Sám 8,3kk.; 10,15–19).

HADÁDRIMMON (Hadád és Rimmon; a gránátalma Hadádja; Rimmon hatalmasa; a vidáman ordító). A siralom helye Megiddó síkságán (Zak 12,11).

HADÁR (ékszer, dísz, felség, tisztesség). Edom királya (1Móz 36,39). Lásd még: HADÁD (3).

HADÁSA (újváros). Helység Júda síkságán (Józs 15,37).

HADASSA (mirtusz). »Eszter« zsidó neve (Esz 2,7).

HADES. Lásd: POKOL, SEOL és GYEHENNA.

HÁDID (éles, hegyes; csúcs). Falu Benjámin területén, Liddától mintegy 5 km-nyire északra (Ezsd 2,33; Neh 7,37; 11,34).

HADINA (karcsú, lágy, finom; öröm; ékesség, ékszer). Siza fia, Dávid hőse (1Kron 11,42).

HADLAI (ünnepelve, nyugalomban; Jahve már nem haragszik; hanyag, langyos; elmúló, henyélő). Amasa (2) atyja (2Kron 28,12).

HADÓRÁM (a magasság ura; felékesített, dicső, pompás, tisztelt).

1.) Héber (6) unokája, Joktán fia (1Móz 10,27; 1Kron 1,21).

2.) Tohunak, Hámát (1) királyának fia (1Kron 18,9–11). A 2Sám 8,10-ben: »Jórám« (1).

HADRIEL (ADRIEL) (Isten nyája, az én nyajam Isten; Isten serege; Isten rendbe hoz). A meholátbeli Barzillai (3) fia, akihez feleségül adták Mérábot, Saul (1) leányát, noha előzőleg már odaigérték Dávidnak (1Sám 18,19; 2Sám 21,8).

HADSEREG. A lévítakon kívül minden izráelita férfi 20 éves korától kezdve hadköteles volt (4Móz 1,3.17–18). A hadsereg ezres, ezek pedig százas létszámú egységekből álltak, megfelelő

vezetőkkel (4Móz 31,14). Amíg Izráelnek nem volt királya, nem volt állandó hadserege sem. Szükség esetén Isten támasztott férfiakat, akik különleges képességekkel rendelkeztek, és ezek megszabadították az országot az ellenségtől; ez főleg a bírák korában történt így. Salamon idejéig az izráelita sereg főként gyalogosokból állt (1Sám 4,10); később voltak lovasok és harci szekerek is (2Sám 8,4; 1Kir 10,26.28–29). A római hadsereg légiókból állt, melyek kohorsokra (zászlóaljakra) és századokra voltak felosztva (Csel 10,1; 21,31). Angyali seregek (Zsolt 103,21; Józ 5,14); mennyei lények, csillagok serege (5Móz 4,19); Seregek Istene (1Sám 17,45).

HAFARÁIM (kettős verem, két verem vagy kút). Város Issakár törzsi területén, Súnem közelében (Józ 19,19).

HÁGÁB (sáska). Templomszolga, akinek leszármazottai Zorobábelrel együtt visszatértek a fogságból (Ezsd 2,46).

HAGÁBA (sáska). Templomszolga, akinek leszármazottai Zorobábelrel együtt visszatértek a fogságból (Ezsd 2,45; Neh 7,48).

HÁGÁR (menekülés, kivándorlás, vándorlás; a vándor; szép). Sára egyiptomi szolgálóleánya, aki Ábrahámnak, terméketlen felesége helyett, fiat szült (1Móz 16); később Sára és Ábrahám elűzte (1Móz 21,1–2). Története jelképes kiábrázolása a törvény és az evangélium közti különbségnek (Gal 4,21–5,1).

HÁGÁRÉNUSOK. Izmáel (1) leszármazottai, akik ellen Saul (1) háborúskodott (1Krn 5,10.18–22; 27,31).

HAGGEDÓLIM (a nagyok). Zabdielnek (2), Jeruzsálem egyik főemberének – Nehémiás (3) idejében – atyja (Neh 11,14).

HAGGI (az ünnepi, ünnepelt örömmel üdvözölt). Gád (1) fia (1Móz 46,16; 4Móz 26,15).

HAGGIJA (Jahve ünnepe; szentség az Úrnak). Lévíta, Mérári nemzetségéből (1Krn 6,30).

HAGGIT (az ünnepi, ünnepelt, ünnepélyes). Dávid felesége, Adónia (1) anyja (2Sám 3,4; 1Kir 1,5; 1Krn 3,2).

HAGYMA. Lásd: NÖVÉNYEK.

HAGYOMÁNY. Lehet írásbeli vagy szóbeli.
1.) Az ÓSZ-i törvény magyarázata (Mt 15,1–9; Gal 1,14).
2.) Az evangélium igazságait az apostolok adták tovább (Lk 1,2; Róm 6,17; 1Kor 11,2.23; 15,3–9; 2Pét 2,21).

HÁI. Lásd: AI.

HAJADON (SZÛZ).

1.) Férjhez még nem ment, érintetlen fiatal nő (1Móz 24,16; 2Móz 22,16kk.).
2.) Házasságra képes korban lévő fiatal nő, akár férjhez ment, akár nem (1Móz 24,43; Én 1,3; 6,8; Ézs 7,14).

HAJÍTÓDÁRDA. Lásd: FEGYVEREK.

HAJNALCSILLAG. A Vénusz bolygó; hajnalcsillagnak tekintik, mert a reggel közeledtét jelzi. Jelképe Lucifernek (Sátán) (Ézs 14,12), továbbá Isten ismeretének (2Pét 1,19), valamint az Isten dicsőségébe felvitetett Krisztusnak (Jel 22,16).

HAJÓK. Az izráeliták állattenyésztők és földművesek voltak, de nem tengerjáró nép, mert Palesztina tengerpartján nem volt kikötőjük; a Genezáret-tavon és a Jordánon kis vitorlás halász- és teherbárkákkal jártak (Mt 4,21; 9,1; 14,22); Salamonnak Esiongáberben volt flottája (1Kir 9,26–28), amely azonban föníciai hajókból állt, és a legénysége is föníciai volt; Jósafát (4) király hajói elpusztultak (2Krn 20,35–37); az ókor hajósnépe a föníciaiak voltak, akik eljutottak Anglia déli partvidékéig, Cornvallig, hogy onnét ónt hozzanak, továbbá a Kanári szigetekig; az egyiptomiak

hajóikat gyakran papírnád kötegekből építették (Ézs 18,1–2); a rómaiak 3 és 5 sor evezős hadihajókat használtak, és egészen nagy hajókat (3250 tonnái) építettek, hogy rajtuk Egyiptomból Rómába gabonát szállítsanak; Pál egy ilyen nagy hajón utazott, amelyen 276 utas tartózkodott, amikor a viharban elsüllyedt (Csel 27); év vége felé a Földközi-tengeren hajózni a téli viharok miatt igen veszélyes volt.

HAKÁLIA (Jahve szomorkodik, Jahve homállyal vette körül magát, az Úr elrejtőzött; várjad az Urat). Nehémiás (3) atyja (Neh 1,1; 10,1).

HAKÁN (visszás, éles, görbe; éles szemű; kanyar, kanyarokban gazdag). A hóreusok egyik leszármazottja a Széir (3) hegységben (1Móz 36,27). Az 1Krón 1,42-ben; »Jakán«.

HAKILA (szomorúság, sötétség, szárazság; szépség). Domb, Zif (1–2) és Máon (2) közelében; itt rejtőzködött Dávid Saul (1) király elől (1Sám 23,19; 26,1.3).

HAKKÁTÁN (a kicsi, rövid, csekély). A fogságból visszatért Johanán (5) atyja (Ezsd 8,12).

HAKKÓS (csipkebokor).

1.) 7. rendbeli pap, Dávid idejében (1Krón 24,10); leszármazottait a fogság után kizárták a papi tisztből, mert nem találták származási jegyzéküket (Ezsd 2,61–62; Neh 7,63–64).
2.) Jeruzsálem újjáépítésében részt vevő Meremót (2) nagyapja (Neh 3,4.21).

HAKMÓNI (bölcs, belátó, tájékozott, ügyes). Jehiél (2) és Jasobeám (3) atyja (1Krón 27,32; 11,11).

HAKUFA (meghajtott, görbe; meghajolt Jahve előtt). Templomszolga, akinek leszármazottai Zorobábelrel együtt hazatértek a fogságból (Ezsd 2,51; Neh 7,53).

HALA (beteg, megszorodott). Vidék Asszíriában, ahová Salmanassár Izráel északi törzseit fogságba vitte (2Kir 17,6; 18,11).

HÁLAADÁS POHARA. A borral töltött pohár az úrvacsoránál (1Kor 10,16).

HÁLAADÁS VÖLGYE. Hely Júdában, ahol Jósafát (4) hálát adott Istennek egy nagy győzelemért (2Krón 20,26).

HÁLAÁLDOZAT. Lásd: ÁLDOZAT.

HALAK. A Biblia bár sokszor beszél halakról, de sohasem említ meghatározott fajtát. A halászmesterségre is sokszor történik utalás, s a Földközi-tenger országaiban a hal az egyik fő táplálék.

HALÁL. A természeti élet megszűnése (1Móz 25,11; 3Móz 16,1; 5Móz 34,5; Mt 8,22); a szellemnek a testből való eltávozása (2Tim 4,6); az élet-sátor összeomlása (2Kor 5,1); a kikerülhetetlen (Józs 23,14). Mind az igazak, mind az istentelenek a halál után örökké tovább élnek, az igazak örök örvendezésben és boldogságban (Ézs 35,10; 45,17; Dán 7,14; 12,2; Jel 7,17), a gonoszok örök kínban és gyötrelemben (Jer 20,11; Dán 12,2; Mt 25,46; Mk 3,29; 2Tesz 1,9; Júd 7). A Biblia nem tanítja, hogy a gonoszok feloldódnak a semmiben. Jézus legyőzte a halált, és elvette annak fullánkját (Jn 5,24; 1Kor 15,53–57; 1Jn 5,12; Jel 1,18). A második halál az Istentől való végleges elszakadás (Jel 20,6.14).

HALÁLTUSA. Ez a kifejezés kizárólag a Lk 22,44-ben fordul elő, amikor Jézusnak a gecsemánéi mérhetetlen halálküzdelméről ír.

HALANDÓSÁG. Az ember alá van vetve a halálnak (Róm 8,11; 1Kor 15,53–54).

HALÁSZAT. Lásd: MESTERSÉGEK.

HALÁSZSAS. Lásd: MADARAK.

HALHATATLANSÁG. A halhatatlanság bibliai fogalma nem jelenti egyszerűen a lélek továbbélését a testi halál után, hanem a testből, lélekből és szellemből álló egész személy tudatának további fennmaradását, megtapasztalható áldások állapotában, amely a Krisztus általi megváltáson

és az »örök élet« birtoklásán nyugszik. A Biblia sehol sem kísérli meg ezt a tanítását bizonyítani; ez a gondolat mindenütt mint magától értetődő bizonyosság fordul elő. A hívők számára a halhatlanság nem csupán végtelenségig tartó létezését jelent, hanem Istennel örök örömben való közösséget és meg nem szűnő áldást (Jób 19,23–27; Zsolt 16,8–11; 17,15; 49,16; 73,23–26; Ézs 26,19; Dán 12,2; Hós 13,14; Mt 10,28; Lk 23,43; Jn 11,25kk.; 14,3; 2Kor 5,1.10).

HALHUL (reszketés, félelem, ínség, földrengés; egészen lyukas). Város Júdában, Hebron (1) közelében (Józs 15,58).

HÁLI (nyakék, ékszer, dísz; szépség). Város Áser törzsi területén (Józs 19,25).

HALKAPU. Régi kapu Jeruzsálem keleti oldalán, Gihon (2) patakja közelében, ahol tírusziak halpiacot tartottak (2Krón 33,14; Neh 13,16).

HALLÉL (dicséret, magasztalás). A 113–118 zsoltárok elnevezése, amelyeket egyiptomi »hallél-zsoltárok«-nak is neveznek, továbbá a 120–133 zsoltárok neve, amelyeket a magyar fordítás grádicok énekének vagy zarándokéneknek nevez.

HALLELUJA (dicsérvéte az Urat). Istentiszteleten felhívás a gyülekezethez, hogy dicsérje az Urat. A 106; 111–113; 135; 146–150. zsoltárok elején, és a 104–106; 113; 115–117; 135; 146–150. zsoltárok végén fordul elő.

HALLÓHÉS (varázsló, a hallgatag). Főember, Sallum (8) atyja (Neh 3,12); Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,24).

HÁLÓFORMA ROSTÉLY. Vésett dísz a salamoni templom oszlopain (1Kir 7,18.41–42); és a szent sátor nagy áldozati oltárának rácsa (2Móz 27,4; 38,4).

HALOTTIDÉZÉS. A halottak szellemének megidézését és megkérdezését szigorúan tiltotta Mózes törvénye (5Móz 18,10–11); Saul (1) király megidézttette Sámuel (1) szellemét az endori halottidéző asszonynál (1Sám 28,7–25).

HALVÁ (igazságtalanság). Edomita fejedelem (1Móz 36,40).

HALVÁN (igazságtalan). A hóreus Sóbál (3) fia (1Móz 36,23).

HÁM (meleg, forró, elégett; sötétbőrű; néptömeg, csödület).
1.) Nóé fia (1Móz 5,32), aki illetlen, szégyentelen magaviseletével felingerelte atyját (1Móz 9,21–27). A déli népek legnagyobb része tőle származik.
2.) Város a Jordántól keletre (1Móz 14,5).
3.) Hám leszármazottai (Zsolt 78,51; 105,23; 106,22); ezekben az igehelyekben Hám Egyiptom megjelölésére szolgál.

HÁMÁN (jóindulatú, a híres, nagyszerű; lázító, lármázó; tomboló). Agágibeli, Ahasvérus (2) perzsa király főminisztere, a zsidók hírhedt ellensége és üldözője (Esz 3,1.10; 7,7–10).

HÁMÁT I. (erődítmény, vár, falaktól körülvett; központi város). Igen régi nagyváros Szíriában, az Orontes mellett (1Móz 10,18; 1Kir 8,65). A 2Kir 14,25-ben: »Emát«.

HÁMÁT II. (melegforrás, hevülő, a meleg). A rékábiták nemzetségének ősatyja és megalapítója (1Kron 2,55; Jer 35,2–18).

HÁMÁT-SOBÁ (Soba erődítménye, várhelye). Helység Damaszkusztól délre, amelyet Salamon elfoglalt (2Kron 8,3).

HAMIS ESKÜ. Isten szigorúan tiltja (3Móz 19,12; Ez 16,59).

HAMIS KRISZTUSOK. Jézus figyelmeztette tanítványait, hogy képmutatók és csalók jönnek majd, akik megkísérlik az Ő követőit félrevezetni és a maguk oldalára csábítani (Mt 24,5–11.23–25; Mk 13,6.21.23; Lk 21,8).

HAMIS PRÓFÉTA. Mindenki, aki isteni megbízatás nélkül lép fel azzal az igénnyel, hogy üzenete van Istentől (Jer 29,9). »A hamis prófétá«-t a Jel k.-ve említi (19,20), általában azonosnak

tartják a kétszarvú fenevaddal (Jel 13,11–18).

HAMMÁT (forró forrás). Megerősített város Naftali területén, mintegy 1,5 km-nyire délre Tiberiástól (Józs 19,35).

HAMMEDÁTA (a hold által adott, aki után vágytak, jön; te kívánatos vagy). Az agágibeli Hámán atyja (Eszt 3,1).

HAMMON (forró, napos forró források).
1.) Város Naftali területén (1Krón 6,76).
2.) Helység Áser birtokán (Józs 19,28).

HAMMOT-DÓR (Dór melegforrások. állandó melegforrás; tartós hőség; barlanglakás). Város Naftali területén (Józs 21,32).

HAMMUEL (Isten parazsa; Isten nap; Istennel szövetséges, akit Isten véd). Simeonita férfi (1Krón 4,26).

HAMMURABI. Babilon királya (Kr. e. 1728–1686), a régebbi feltételezésektől eltérően nem azonos az 1Móz 14,1–12 »Amrafel«-jével; nagy építető és törvényhozó (Hammurabi kódex).

HAMONA (rakás, néptömeg, nyüzsgés, tolongás; tömegsír). Próféta neve annak a városnak, amelynek közelében Gógot legyőzik (Ez 39,16).

HÁMOR (szamár). Sikem (3) fejedelme, Sekem atyja (1Móz 34,2kk.; Csel 7,16).

HAMRAN (a tajtékzó, viharzó, vörös). Lásd: HEMDÁN.

HAMU. Bibliai szóhasználat a szomorúság, bűnbánat és alázat (1Móz 18,27; Eszt 4,3), valamint a lerombolás (Ez 28,18) kifejezésére.

HÁMUL (megkímélt; akihez részvétellel vannak). Pérec fia, a hámuliták ősatyja (1Móz 46,12).

HAMUTÁL (meleg harmat, védelem, felüdülés; új élet; üde, mint a harmat). Jósiás (1) király felesége, Joáház (2) és Sedékiás (2) anyja (2Kir 23,31; 24,18; Jer 52,1).

HAMVVEVŐ. A szent lámpák kanócának levágására szolgáló eszköz (2Móz 25,38; 4Móz 4,9).

HANAMEÉL (Isten kegyelme). Jeremiás (1) próféta unokatestvére (Jer 32,7–12).

HANÁN (kegyelmes, irgalmas, akivel Isten kegyelmes).
1.) Benjáminita férfi, Sasák fia (1Krón 8,23).
2.) Ásel (1) fia, Jónatán (2) leszármazottja (1Krón 9,44).
3.) Dávid hőse, Maáka (8) fia (1Krón 11,43).
4.) Befolyásos izráelita férfi Jeruzsálemben Jeremiás (1) korában (Jer 35,4).
5.) Templomszolga, akinek leszármazottai Zorobábelrel visszatértek Babilonból (Ezsd 2,46; Neh 7,49).
6.) Törvénytárgyaló lévita Nehémiás (3) mellett, majd vele együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 8,7; 10,10).
7–8.) Két főember, akik Nehémiással (3) együtt megpecsételték a szövetséget (Neh 10,22.26).
9.) Zakkur (7) fia, felügyelő lévita Nehémiás idejében. Esetleg azonos (7) alattival (Neh 13,13).

HANANÉEL (HANÁNIEL) (Isten kegyelmes, Isten adta; Isten ajándéka). A jeruzsálemi városfal egyik tornyának a neve (Jer 31,38; Zak 14,10; Neh 3,1).

HANÁNI (kegyelmes, kegyelemben gazdag; az Úr kegyelmes, irgalmas).
1.) Egyik látó, aki Asa (1) királyt megfeddte (2Krón 16,7–10).
2.) Pap, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,20).
3.) Nehémiás (3) fivére (Neh 1,2; 7,2).
4.) Énekes és zenélő pap, Jeruzsálem köfalainak felszentelésekor (Neh 12,36).
5.) Próféta, Jéhu (4) próféta apja (1Kir 16,1.7; 2Krón 16,7; 19,2).
6.) Lévita, a 18. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,4.25).

HANÁNIA (Isten kegyelmes, Jahve könyörült, Isten kegyelemből adta; akinek Isten adta).

- 1.) Benjáminita férfi, Sasák fia (1Krón 8,24).
- 2.) Zorobábel fia (1Krón 3,19–21).
- 3.) Pap Jojakim (1) idejében (Neh 12,12).
- 4.) Kürtölő pap Jeruzsálem kőfalainak felszentelésekor (Neh 12,41).
- 5.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,28).
- 6.) Lévíta, a 16. énekes rend vezetője Dávid korában (1Krón 25,4.23).

HANÁNÍÁS (Isten kegyelmes; Jahve könyörült, Isten kegyelemből adta; akinek Isten adta).

- 1.) Uzziás (1) király seregének egyik vezére (2Krón 26,11).
- 2.) Sédékiás (5) atyja (Jer 36,12).
- 3.) Jériás nagyatyja (Jer 37,13).
- 4.) Jeruzsálem falait építő kenetkészítő (Neh 3,8).
- 5.) Selémia (8) fia, Jeruzsálem falait építő férfi (Neh 3,30).
- 6.) Jeruzsálem parancsnoka, Nehémiással (3) együtt megpecsételte az új szövetséget (Neh 7,2; 10,23).
- 7.) Hamis próféta Jeremiás (1) korában (Jer 28).

HANÁNIEL. Lásd: HANÁNÉEL.

HÁNES (tükörhegy; jóság). Hegység Egyiptomban (Ézs 30,4).

HANGAFA. Libanon nyugati lejtőin termő növény (Jer 17,6; 48,6), pusztai cserjének is nevezik.

HANGSZEREK. Lásd: ZENE.

HANGYÁK. Lásd: ROVAROK.

HANNATON (bájos, a megkegyelmezett). Város Zebulon területének északi részén (Józs 19,14).

HANNIÉL (Isten kegyelme v. irgalma, Isten kegyelmes, Isten jóindulata).

- 1.) Efód (2) fia, Manassé törzsének fejedelme az ígért földjének felosztásakor (4Móz 34,23).
- 2.) Férfi Áser törzséből (1Krón 7,39).

HÁNÓK (felszentelés, felajánlás; kezdő; gyakorlott, tanult).

- 1.) Midián fia, Ábrahám unokája (1Móz 25,4; 1Krón 1,33).
- 2.) Rúben legidősebb fia (1Móz 46,9; 2Móz 6,14). Az 1Krón 5,3-ban »Khánok«.
- 3.) Kain legidősebb fia (1Móz 4,17).
- 4.) Város, amelyet Kain (1) épített (1Móz 4,17).

HÁNUB (szövetséges). A Júda törzsbeli Kóc fia (1Krón 4,8).

HÁNUN (megkegyelmezett, a megajándékozott, kegyelmes).

- 1.) Ammon királya, aki Dávidot megsértette és háborúra kényszerítette (2Sám 10,1–6; 1Krón 19,1–5).
- 2.) Jeruzsálem falait építő két férfi neve (Neh 3,13.30).

HAPISES (a szétszóró, a leromboló). 18. rendbeli pap Dávid idejében (1Krón 24,15).

HÁRA (hegyvidék, hegység, hegy). Asszíriai vidék, ahová az asszírok a zsidókat fogságba vitték (1Krón 5,26).

HARÁDA (rettenet, aggodalom, félelem). Az izráeliták szálláshelye a pusztai vándorlásokor (4Móz 33,24–25).

HARAG.

- 1.) Az emberek haragja (1Móz 30,2; 1Sám 17,28: lehet valami gonoszság (2Krón 12,20), vagy visszahatás valamiféle gonoszságra (1Sám 20,34), a hústest cselekedete (Gal 5,20).
- 2.) Isten haragja: az igaz és szent Isten válasza az ember bűnére és a bármely formában megnyilvánuló gonoszra (5Móz 9,7; Ézs 13,9; Róm 1,18; Ef 5,6; Jel 14,10.19).

HARAGRA INGERLÉS. Mindaz, amivel az ember kihívja maga ellen Istennek a bűn feletti haragját (1Kir 15,30; 21,22; Ez 20,28; Neh 9,18.26).

HÁRÁN (út, utca; hegyes vidék, hegyi lakó; megvilágosított; erős; a nemes, szabad; haragos).

1.) Ábrahám öccse, Lót apja (1Móz 11,27–31).

2.) Gersonita lévita Dávid idejében (1Krón 23,9).

3.) Város Mezopotámia északi részén, a Balik folyó mellett, amely az Eufrátesz mellékfolyója. Itt élt Ábrahám, mielőtt Isten parancsára Kánaánba költözött (1Móz 11,31). Ide küldte Ábrahám a szolgáját, hogy Izsáknak feleséget keressen (1Móz 24,4). A 2Kir 19,2 »Arán« (2) és Ézs 37,12 is megemlíti.

4.) Káleb (2) fia ágyasától, Éfától (2) (1Krón 2,46).

HARÁRBELI (hegyi lakó). Samma (4) atyjának, Agének a mellékneve (2Sám 23,11.33).

HÁRBONA (perzsa: szamarhajcsár, hőség, hevülő; gyík). Ahasvérus (2) király udvarmestere (Eszt 1,10; 7,9).

HARCI ÍJ. Lásd: FEGYVEREK.

HARCI SZEKÉR. Kétkerekű jármű, alkalmas gyors előrehaladásra és harcra; ilyen kocsikat sportversenyeken és ünnepi felvonulásokon is használtak (1Móz 41,43; 46,29; 1Kir 18,44; 2Kir 5,9; Csel 8,28).

HÁREF (idejében, korán; élesség). Káleb (2) fia (1Krón 2,51).

HÁRFA. Lásd: ZENE.

HARHAJA (Jahve haragszik, Jahve tüze; Isten haragja; Jahve elfedez, az Úr védelmez). Uzziélnék (6), Jeruzsálem falait javító ötvösnek az atyja (Neh 3,8).

HARHÁS (nap, fénylő). Sallum (3) nagyatyja (2Kir 22,14); a 2Krón 34,22-ben »Hasrá«-nak nevezi az Írás (ínség, nélkülözés, hiány).

HARHUR (gyulladás, láz; a nemes, méltóság). Templomszolga, akinek leszármazottai Zorobábelrel együtt hazatértek a fogságból (Ezsd 2,51; Neh 7,53).

HÁRIF (őszi eső; leszedett; a szüret gyümölcse, ideje; gyümölcsszedés; koraszülött).

1.) Családfő, akinek leszármazottai Zorobábelrel együtt tértek vissza a fogságból (Neh 7,24). Az Ezsd 2,18 »Jóra«-nak nevezi.

2.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,19).

HÁRIM (hegyek; tömpe orrú; Istennek szentelt; számûzött, számûzetés, pusztaság).

1.) A 3. papi rend feje Dávid idejében (1Krón 24,8).

2.) Családfő, akinek leszármazottai Zorobábelrel együtt tértek vissza a fogságból (Ezsd 2,39; 10,31; Neh 7,35).

3.) Papi család, amely Zorobábelrel együtt tért vissza a fogságból (Ezsd 2,39; 10,21; Neh 7,42; 12,15).

4.) Atyja Malkijának (6), a fal újjáépítésében részt vevő férfinak (Neh 3,11).

5.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,27).

6.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,5).

HARMAT. Palesztinában a nyár és az ősz igen száraz volt, és ilyenkor nagy áldás volt a harmat a termőföldnek (1Móz 27,28; Bír 6,37–40), míg a harmat elmaradása szerencsétlenségnek számított (2Sám 1,21; 1Kir 17,1); a **h.** gyakran Isten áldásának a jelképe (1Móz 27,28); ugyanúgy a felüdülésé is (5Móz 32,2; Jób 29,19; Zsolt 133,3; Ézs 18,4).

HARNÉFER (lihegni; felégett föld, forró vidék). Férfi Áser törzséből (1Krón 7,36).

HARÓD (remegés, félelem, szívdobogás; (föld) rengés). Kút, amely mellett Gedeon táborozott (Bír 7,1).

HARÓDI. Dávid két hősének, Sammának (5) és Elikának a jelzője (2Sám 23,25). 1Krón 11,27-ben: »Haróritból való«.

HARÓÉ (a látó). Kaleb (2) unokája (1Krón 2,52).

HARÓRITBÓL VALÓ. Lásd: HARÓDI.

HARÓSET (pogányok kő- vagy faszobrászata; nemzetek erdeje, nemzetek kovácsa). Város Palesztina északi részén, Megiddótól pontosan 25 km-nyire északnyugatra; Sisera (1) hazája (Bír 4,2.13.16).

HARSA (süket, néma, hallgató, nyugodt, tétlen). Templomszolga, akinek leszármazottai Zorobábelrel együtt visszajöttek a fogságból (Ezsd 2,52; Neh 7,54).

HÁRUFBELI (Hárif – őszi eső – lakói). Sefátja (3) jelzője (1Krón 12,5).

HÁRUM (felmagasztalt). Ahárhel atyja (1Krón 4,8).

HÁRUMÁF (hasított orrú, tömpe orrú; lángoló harag). Jeruzsálem falát építő Jedája (5) atyja (Neh 3,10).

HÁRUS (buzgó szorgalmas; arany; lényegbevágó; cséplőhenger). Manassének (3), Júda királyának apósa (2Kir 21,19).

HASABIA. Lásd: HASABIÁS.

HASABIÁS (valaki, akit Isten megbecsül; Jahve gondoskodik; az Úr beszámította, méltatta, figyelembe vette).

1.) Lévíta, Etán (4) őse (1Krón 6,45. »Kasábja«).

2.) Lévíta, Semája (18) őse (1Krón 9,14).

3.) Jedutun negyedik fia, a 12. énekes lévíta rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,3.19).

4.) Tisztviselő Dávid idejében (1Krón 26,30).

5.) Lévi törzsének elöljárója Dávid idejében (1Krón 27,17).

6.) Léviták főembere Ezékiás (1) király idejében (2Krón 35,9).

7.) Lévíta, aki Ezsdrással (3) tért vissza a fogságból (Ezsd 8,19), majd Nehémiással (3) megpecsételte a szövetséget (Neh 10,11).

8.) Papi fejedelem, aki felelős volt a fogságból visszahozott kincsekért (Ezsd 8,24).

9.) Jeruzsálem falait javító főember (Neh 3,17).

10.) Lévíta elöljáró (Neh 12,24).

11.) Énekes lévíta (Neh 11,22).

12.) Pap Hilkia (5) családjából, Jojákim (1) idejében (Neh 12,12.21).

HASABNA (Jahve jóbarát, a tisztelt). Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,25).

HASABNÉJA (Isten méltónak tartott engem; ő tiszteli Istent).

1.) Lévíta, aki a törvényt magyarázta (Neh 9,5).

2.) Jeruzsálem falait javító Hattus (2) atyja (Neh 3,10).

HASÁDIA (Jahve szeret, Jahve kegyelem, kedvezés, szeretet, jóság; Isten barátságos; Isten kegyelme). Zorobábel fia (1Krón 3,20).

HASAR-GADDA (a jó szerencse udvara, Gád udvara). Város Júda déli részén, Simeon törzsi területének szomszédságában (Józs 15,27).

HASBADDÁNA (belátás, tapintat, ítélkezésre való képesség). Egyike azoknak, akik Ezsdrás mellett álltak, mikor ez a törvényt felolvasta (Neh 8,4).

HÁSEM (széttörte, a fénylő fiai). Dávid több hősének az atyja (1Krón 11,34). A 2Sám 23,32: »Jásen«-nek nevezi.

HÁSÉR (udvar, pitvar, tábor, falu). Hely Damaszkusz közelében (Ez 47,16).

HASERÓT (majorságok, udvarok, táborhelyek). Táborhely a pusztai vándorlás során (4Móz 11,35; 33,17–18; 5Móz 1,1).

HASÉSON-TÁMÁR (pálmásor, pálmaudvar; pálmák kivágása; pálmákat hordozó homok). Város Júda törzsi területén; a későbbi »Éngedi« (2Kron 20,2; az 1Móz 14,7-ben: »Hacácon-Támár«).

HÁSIEL (Isten látása vagy arca). Simhi (2) fia, lévita családfő (1Kron 23,9).

HASILONI (Siló lakója). Maaszéja (13) őse (Neh 11,5).

HASLELPONI (adj nekem árnyékot (védelmet), te aki hozzám fordulsz). Izráelita nő, Etám (5) lánya (1Kron 4,3).

HASMÓNA (kövérség, termékenység). Az izráeliták egyik szálláshelye a pusztai vándorlás alatt (4Móz 33,29–30).

HASMÓNEUSOK. Lásd: MAKKABEUSOK.

HÁSOBÉBA (a lopakodó, udvarias; gyík). Férfi Júda törzséből (1Kron 4,8).

HÁSOR (körülzárt hely, udvar, major; bekerített; védelemben gazdag).
1.) Város Naftali területén, amelyben két Jábin (1) és (2) uralkodott (Józs 11,1.10); Józsué elfoglalta, később Debora (2) és Bárak is (Bír 4,2; 1Sám 12,9). Salamon megerősítette ezt a várost (1Kir 9,15); lakóit az asszírok vitték fogságba (2Kir 15,29).
2.) Két város Júdában (Józs 15,23.25). Lásd még: KERIOT-HESRON.
3.) Város Benjámint területén, Jeruzsálemtől északra (Neh 11,33).
4.) Dél-Arábia egyik vidéke (»Házor«: Jer 49,28–33).

HÁSOR-HADATA (Új-Hásor, új udvar, új falu). Város Júda déli részén (Józs 15,25).

HASRA. Lásd: HARHÁS.

HASSUB (HÁSUB) (értelmes, nagyrabecsült, tisztelt).
1.) Jeruzsálem falait építő férfi, Pahat-Moáb fia (Neh 3,11).
2.) Egy másik férfi, aki ugyanezt tette (Neh 3,23).
3.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,23).
4.) Semájának (19), a fogságból hazatért lévitanak atyja (1Kron 9,14).

HÁSUBA (utánagondolni; megbecsült, tisztelt; nagyrabecsülés). Zorobábel fia (1Kron 3,20).

HÁSUFÁ (kifosztott, mezítelen; meghámozott; meztelenség). Templomszolga, akinek leszármazottai Zorobábelrel együtt tértek vissza a fogságból (Ezsd 2,43; Neh 7,46).

HÁSUM (gazdag, jómódú, előkelő, nemes).
1.) Zorobábelrel a fogságból visszatért család őse (Ezsd 2,19; 10,33; Neh 7,22).
2.) Pap, aki Ezsdrás (3) mellett állott, mikor ez a törvényt felolvasta (Neh 8,4).
3.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,18); azonos lehet a (2) alattival.

HASSZENUA (a gyűlölt; a háttérbe helyezett).
1.) Benjámint férfi (1Kron 9,7).
2.) Júdának (5), Jeruzsálem helyettes elöljárójának atyja (Neh 11,9).

HASSÓFERET (írnok, írva, számolva, tanulva). Salamon szolgája, akinek utódai Zorobábelrel visszatértek a fogságból (Ezsd 2,55); a Neh 7,57-ben: »Szóferet«.

HATÁK (hírnök, az olvasztó). Ahasvérus (2) perzsa király udvarmestere (Ezsd 4,5–10).

HATALOM. A Bibliában a hatalom különböző fajtáiról olvashatunk: Isten és Krisztus hatalmáról emberek hatalmáról, Sátán hatalmáról, katonai hatalomról, hivatali hatalomról; a fogalom kettős jelentésű: jelenti a cselekvésre való képességet (Lk 1,35; 5,17) és a cselekvésre való

jogosultságot (Csel 5,4; Róm 9,21).

HATÁRKŐ. A földtulajdon határát jelezte; nem volt szabad kivenni vagy elmozdítani (5Móz 19,14; 27,4.5.17).

HATÁT (rémület, lerombolás). Otniél fia (1Krón 4,13).

HATIFA (rablott, foglyul ejtett, zsákmány). Templomszolga, akinek leszármazottai Zorobábelrel együtt visszatértek Babilonból (Ezsd 2,54; Neh 7,46).

HATITA (a kutató, kutatás; ásni). Lévita ajtónálló (Ezsd 2,42; Neh 7,45).

HATTIL (ingadozó, bátortalan, nyápic; roskatag; fecsegő). Fogságból hazatért család (Ezsd 2,57; Neh 7,59).

HATTUS (egybegyűjtött).

- 1.) Dávid leszármazottja, aki Ezsdrással (3) visszatért Babilonból (Ezsd 8,2).
- 2.) Jeruzsálem falát építő férfi (Neh 3,10).
- 3.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,4).
- 4.) Zorobábelrel együtt hazatért pap (Neh 12,2).
- 5.) Zorobábel leszármazottja, Semája (17) fia (1Krón 3,22).

HATTYÚ. Lásd: MADARAK.

HÁVILÁ (homokos föld; körzet, terület, kerület; aranyhomok, futóhomok; táncosnő; reszkető; ijedség).

- 1.) Kús (1) fia (1Móz 10,7; 1Krón 1,9).
- 2.) Joktán fia (1Móz 10,29; 1Krón 1,23).
- 3.) Aranyvidék, amelyet a Pison folyó ölel körül (1Móz 2,11–12).
- 4.) Az amálekíták határának egyik pontja (1Móz 25,18; 1Sám 15,7).

HÁVIT. Lásd: ÁVIT.

HAVRÁN fekete vidék, barlangvidék, barlangban gazdag). Síkság a Jordántól keletre, Gileádtól (1) északra (Ez 47,16.18); a régi időkben »Básán«-nak, a rómaiak korában »Auranitis«-nak hívták.

HÁZ

- 1.) Család, nemzetség (2Móz 2,1; 4Móz 12,7); Isten Háza – »Bétel« (1Móz 28,17.19); a szent sátor (2Móz 34,26; 5Móz 23,18); a templom (1Kir 6,1).
- 2.) Palesztinában a házakat többnyire a helyben található anyagokból építették. Az egészen szegény emberek gyakran mészkőbe vájt barlangokban laktak (1Sám 24,4; 1Kir 18,4; 19,9; a nomádok kecske- vagy teveszörből (vagy bőrből) készült sátrokban éltek (1Móz 4,20). A nagy sátroknak két, sőt több főtartóoszlopa is volt (2Móz 26,32). Ahol sok szikla volt, ott mészkőből építették a házakat. A Földközi-tenger környékén a házak agyagból készültek; az ablaknyílások igen keskenyek voltak, magasan a falban elhelyezve; a tetőket rétegesen készítették agyagból és szalmából. Az oldalfalak jóval magasabbra emelkedtek, mint a tető, és így mintegy biztonsági korlátot képeztek (5Móz 22,8; Józ 2,6). Az utcáról lépcső vezetett a tetőre. A nagyobb házakban általában belső udvar is volt; a juhokat és kecskéket gyakran a földszinti helyiségekben tartották, míg a család az emeleten lakott. A tehetősek házaiban több szoba is volt, amelyek egy nyitott belső udvar körül épültek. A gazdagok pompás villákat építettek maguknak (Ám 5,11; Jn 18,15).

HAZÁEL (Isten lát, Isten néz; Isten előre lát; akire Isten rátekint). Szíria királya (Kr. e. 841–798); megölte II. Benhadádot (2) és elfoglalta trónját (2Kir 8,7–15); elnyomta Izráelt (2Kir 13,22); megostromolta Jeruzsálemet (2Kir 12,17–18).

HAZÁJA (Jahve nézte, látta; Isten a látó, Isten előrelát). Férfi Júda törzséből (Neh 11,5).

HÁZASSÁG. Bensőséges személyes, egész életre szóló kötelék férfi és nő között, mindkettő kifejezett egyetértésével (1Móz 1,26–31; 2,18–25; Mt 19,5); Isten által alapított és teremtett rend (Mt 19,3–6); az utódok nemzésére irányul (1Móz 1,28; 29,32); szeretetközösség (1Móz 2,18–24);

monogám, azaz mindkét félnek csak egy házastársa lehet (Mt 19,5; 1Tim 3,2); a válás megengedett, ez azonban nem volt Isten eredeti szándékában (Mt 19,3–9); csak akkor megengedett, ha a házasságot paráznaság vagy házasságtörés megrontotta vagy tönkretette (Mt 5,31–32; Mt 19,3–10, Mk 10,2–12; Lk 16,18); az izráeliták nem házasodhattak össze kananeusokkal (5Móz 7,3–4), és voltak törvénybeli korlátozások, amelyek megtiltották más idegenekkel is a házasságot (5Móz 23,3–8); az ÓSZ-i időkben általános szokás volt a többnejűség, de sohasem jóváhagyottan (1Móz 30; 1Kir 11,3); a babiloni fogság után a zsidóknak el kellett bocsátaniuk idegen feleségeiket (Ezsd 9–10); férfi és nő egyenjogú társak; mégis a nő engedelmességgel tartozik férjének. A házasság Isten és Izráel (Jer 3,14; 31,32), valamint Krisztus és a Gyülekezete kapcsolatának is a kiábrázolója (2Kor 11,2; Ef 5,23; Jel 21,2.9).

HÁZASSÁGTÖRÉS. Az ÓSZ szerint általában a nemi kapcsolat nős vagy nőtlen férfi és egy hajadon vagy más felesége között. A tízparancsolat határozottan tiltja (2Móz 20,14). A kifejezést a bálványimádás utálatos bűnére is használta az Ige (Jer 3,9; Ez 23,37). Jézus szerint a férjes asszonyra vetett sóvár pillantás már házasságtörés (Mt 5,27–30).

HÁZÓ (arc, látó, néző, álmodozó; megpillantás; kinyilatkoztatás). Náhór (2) fia (1Móz 22,22).

HÁZOR. Lásd: HÁSOR (4).

HÉ. A héber ABC ötödik betűje, egyúttal az 5-ös számjegy.

HÉBÁL. Lásd: EBÁL.

HÉBER(EK). Megjelölés Ábrahámra és leszármazottaira; ugyanaz mint izráeliták; Ábrahám az első, akit így nevez az ÓSZ (1Móz 14,13). A szó eredete bizonytalan. Talán megfelel az Armanatáblák »abiru«-jának; tehát Hébertől (6), Péleg és Joktán atyjának nevéből (1Móz 10,24–25) származik, vagy egy héber szótöből, amely azt jelenti »átvándorolni« (mivel Ábrahám átkelt az Eufráteszen és Kánaánba vándorolt).

HÉBER (szövetséges, társ; kapcsolat, társaság; a túloldali, ország a túlsó parton, a másik oldal).

- 1.) Beria fia, Áser unokája (»Khéber«) (1Móz 46,17; 4Móz 26,45; 1Kron 7,31).
- 2.) Kenteus férfi, akinek a felesége, Jáhel megölte Siserát (Bír 4,11–21).
- 3.) Júda (1) leszármazottja, Ezra fia (1Kron 4,18).
- 4.) Egyik papi család feje (Neh 12,20).
- 5.) Benjáminita férfi (1Kron 8,17).
- 6.) Séláh fia (1Móz 10,24; 11,14; 1Kron 1,18); Lk 3,35-ben »Éber« (4).

HÉBER NYELV. A sémita nyelvcsalád északnyugati ága; közeli rokonai az ugariti, föníciai, móábita és kánaáni nyelvjárások; a héber nyelv testvérei; az arab, akkád és arám. Néhány arámul írt igehelyet kivéve Ezsdrás, Nehémiás és Dániel könyvében, az ÓSZ nyelve héber. Lásd még: ARAMEUS.

HEBRON (szövetség, szövetség helye; társaság, közösség; csoport, sereg).

- 1.) Régi város, Jeruzsálemtől mintegy 27 km-nyire délkeletre. Ábrahám táborhelye (1Móz 13,18); a Kánaán földjére küldött kémek anákfiakat találtak azon a helyen (4Móz 13,23). Hebron Kálebnek (1) jutott osztályrészül (Józs 14,6–15), 7,5 éven át Dávid királyi székhelye volt (2Sám 2,11). Eredeti neve: »Kirját-Arba« (1Móz 23,2). Egyúttal menedékváros (Józs 20,7).
- 2.) Lévita, Kehát harmadik fia (2Móz 6,18; 4Móz 3,19).
- 3.) Kaleb (2) leszármazottja (1Kron 2,42–43).

HÉCION (arc, látomás, kijelentés). I. Benhadádnak (1) Szíria királyának nagyatyja (1Kir 15,18).

HECRON (körülvárt, elsáncolt; zöldellő, virágzó, szép; majorság).

- 1.) Pérec fia, Júda (1) unokája (1Móz 46,12; 1Kron 2,5).
- 2.) Rúben fia (1Móz 46,9; 1Kron 5,3).
- 3.) Helység Júda déli határán (»Hesrón«: Józs 15,3).

HÉDER TORNYA. Torony, amelynek közelében Kánaánba (2) visszatértek Jákób felütötte

sátrát (1Móz 35,21).

HÉFA. Lásd: ÉFA (3).

HÉFER (kút, verem; kutató, kém, hírvivő).
1.) Gileád (2) fia, a héferiták nemzetségének törzsatyja (4Móz 26,32; 27,1).
2.) Dávid hőse (1Krón 11,36).
3.) Királyi város Kánaán (2) földjén, amelyet Józsué elfoglalt (Józs 12,17).
4.) Júda (1) leszármazottja, Ashúr fia (1Krón 4,5.6).
5.) Lásd: ÉFER (1).

HEFSIBA (gyönyörűségem benne lelem, gyönyörűségem rajta nyugszik).
1.) Ezékiás (1) felesége, Manassé (3) király anyja (2Kir 21,1).
2.) Sion (I) jelképes neve (Ézs 62,4).

HÉGAI (akinek szép tehenei vannak; szemlélő, fontolgató). Királyi kamarás és az asszonyok házának őre Ahasvérus (2) király udvarában (Eszt 2,3.8.15).

HEGY, HEGYSÉG. Palesztina nagy része dombos vagy hegyes vidék. A Libanon a Földközi-tenger északkeleti vidékén kezdődik és egészen Palesztináig húzódik. Legmagasabb csúcsai Szíriában vannak, Palesztinától északra, mintegy 2730 m-nyire a tenger színe fölött. Az ókor népei a magas hegyeket sokszor tekintették szent helyeknek. A Bibliában a hegyek gyakran az örökkévalóságot jelképezik (1Móz 49,26); olykor erőt és maradandóságot; máskor gögőt, büszkeséget (Ézs 2,14); és a messiási birodalmat (Ézs 2,2). Hegység alatt különösképpen Júda hegyvidékét érti az ÚSZ (Lk 1,39.65).

HEGYI BESZÉD. Jézus hat nagy beszéde közül Máté szerint az első (Mt 5–7); Jézus útmutatásai tanítványai számára, hogyan élhetnek e világban Istennek tetsző életet.

HÉJA. Lásd: MADARAK.

HÉKER (gyökértelenné válás, kitepetés; utód, hajtás). Rám (2) fia, Júda (1) leszármazottja (1Krón 2,27).

HELBA (zsír, termékenység). Város Áser területén, amelyből nem tudták kiűzni az őslakókat (Bír 1,31).

HELBON (kövér, termékeny). Város Észak-Szíriában, Damaszkusz közelében (Ez 27,18).

HÉLDAI (világi; hosszú életű, kitartó; időbeli).
1.) Nétófatbéli férfi, parancsnok Dávid seregében (1Krón 27,15).
2.) Babilóni fogságból hazatért zsidó férfi (Zak 6,10). Zak 6,14-ben: »Hélem«.

HELÉA (rozsa; a beteg, a gyenge, gyengeség, finomság, törekenység; ékesség, nyakék). Ashúr felesége (1Krón 4,5.7).

HÉLEB (kövérség, a legjobb, a legkiválóbb). Dávid hőse (2Sám 23,29).

HÉLED (időtartam, világ; élet, élet ideje; az állandó). Bahana (4) fia, Dávid hőse (1Krón 11,30).

HELEF (változás, elcserélés; az elmúlás). Naftali határvárosa (Józs 19,33).

HÉLEK (rész, osztályrész, birtok; kopasz, sima; hízelgő). Gileád (2) fia (4Móz 26,30; Józs 17,2).

HELÁM (a nép ereje v. serege). Város az Eufrátesz közelében, ahol Dávid legyőzte Hadadézer seregét (2Sám 10,16–17).

HELEM (csapás, ütés, kényszerítés). Férfi Áser törzséből (1Krón 7,35), a 32. vers »Hótám«-nak (1) mondja.

HÉLEM (álm; érés, egészség, erő). Küldött (Zak 6,14), ugyanaz, mint »Héldai« (2) (Zak 6,10).

HÉLES (csípő; erősség; szabadítás, Isten a megmentő).
1.) Férfi Júda törzséből (1Krón 2,39).

2.) Páltiból (vagy: Pélonból) való férfiak, Dávid hősei (2Sám 23,26; 1Krón 11,27.36; 27,10).

HÉLI. Lásd: ÉLI (2).

HELIOPOLIS (napváros). Város Egyiptomban, nem messze a Nílus deltájának déli csúcsától, a Biblia »On«-nak nevezi (1Móz 41,45; 46,20); lásd ott is.

HELKAI (Jahve osztályrésze, az én osztályrészem Jahve). Zorobábelrel együtt visszatért pap (Neh 12,15).

HELKAT (része egy földnek; rész, osztályrész, kisorsolt város; csupasz v. sima hely). Város Áser területének déli részén (Józs 19,25); majd lévítaváros (Józs 21,31). Későbbi neve: »Hukkok« (1Krón 6,75).

HELKÁT-HASSURIM (kések, kardok mezeje; sziklák földje; éles kövek szántóföldje; ellenségeskedés; csatamező, üldözés; ostrom földje). Hely Gibeon halastavának közelében, ahol Joáb (1) és Ábner katonái megküzdöttek egymással (2Sám 2,12–16).

HELLENISTÁK. Azoknak a zsidóknak a jelzője, akik befogadták a görög nyelvet és kultúrát (Csel 6,1; 9,29).

HÉLON (erős). Eliábnak (1), Zebulon törzse fejedelmének atyja (4Móz 1,9; 2,7).

HELY. Az ember társadalmi állását, rangját jelzi (Mt 23,6; Lk 14,7–8; 20,46).

HELYTARTÓ. Magasrangú kormányzati tisztviselő, aki egy országot vagy egy tartományt a király vagy a császár nevében kormányoz, akinek alá van rendelve; ilyen volt József (1) (1Móz 42,6), Gedáliás (1) (Jer 40,5). Az ÚSZ-ben Palesztina római helytartói (prokurátorai): Pilátus, Félix és Festus (Mt 27,2; Csel 23,24; 26,30). Lásd még: TISZTTARTÓ, PROKONZUL, PROKURÁTOR és SATRAPA.

HÉMÁM (kiirtás; tomboló, dühöngő). A hóreus Széir (1) unokája, Lótán fia (1Móz 36,22), az 1Krón 1,39 »Homám«-nak nevezi.

HÉMÁN (hűséges, megbízható, hívő; szerencsét jelentő).
1.) Máhol fia, bölcs férfi Salomon idejében (1Kir 4,31; 1Krón 2,6).
2.) Dávid lévita főénekes, Sámuel (1) próféta unokája (1Krón 6,33; 25,5).
3.) A 88. zsoltárt az ezráhita Hémánnak tulajdonítják, aki azonos lehet az (1) alattival.

HEMDÁN (kedves, kellemes, értékes, élvezetes, a kívánt). Dison (2) fia, hóreus férfi (1Móz 36,26); az 1Krón 1,41 »Hamran«-nak nevezi.

HÉN (álom). Sefániás (4) fia, Babilonból visszatért férfi (Zak 6,14).

HÉNA (mélyföld, ingadozó, változékony). Város az Eufrátesz déli partján, Babilontól mintegy 270 km-nyire északnyugatra (2Kir 18,34; 19,13; Ézs 37,13).

HÉNÁDÁD (Hadád kegye vagy jótetszése; a kedvesség elrepült, a jótetszés eltűnt; vidám jóindulat, jóindulat, jóakarát). Lévíta, akinek leszármazottai segítettek Zorobábelnek (Ezsd 3,9) és Nehémiásnak (3) (Neh 3,18.24) Jeruzsálem újjáépítésénél.

HÉN-MISPÁT (a büntető ítélet forrása, a jog forrása). »Kádes« régebbi neve (1Móz 14,7).

HÉR. Lásd: ÉR (1).

HÉRES (mester, munka, mesterség; nyugalom, hallgatás). Lévíta a fogság után (1Krón 9,15).

HERESZ (nap, hőség; durva, ütött-kopott; megőrzés).
1.) Helység a Jordántól keletre (Bír 8,13).
2.) Város Júda és Dán határán (Bír 1,35).

HÉRET (erdő, tüskés, bozót). Erdő Júdában, amelyben Dávid – Gád (2) a látó tanácsára – elrejtőzött az öt üldöző Saul (1) elől (1Sám 22,5).

HÉRI. Lásd: ÉRI.

HERMÁS. Római keresztyén férfi (Róm 16,14).

HERMES (fordító, magyarázó, hirdető).
1.) A görög mitológiában az istenek küldönce, azonos a rómaiak »Merkúrius«-ával (Csel 14,12).
2.) Pál barátja Rómában (Róm 16,14).

HERMOGENÉS (Hermestől származó, született szónok, fordító v. magyarázó). Ún. »keresztyén« Ázsiában, aki később cserbenhagyta Pált (2Tim 1,15).

HERMON (szent hegy; hozzáférhetetlen, számûzött; felszentelt; kiemelkedő; csúcs, kiszögellés). Hegy az Antilibanon hegység déli részén, Damaszkusztól 45 km-nyire délnyugatra, 2700 m magas; egyúttal Palesztina északi határát is jelzi; három csúcsa van. Különböző nevei voltak: »Szirjon« vagy »Szenir« (5Móz 3,9) és »Sion III.« (5Móz 4,48). Valószínűleg ez volt a megdicsőülés hegye (Mt 17,1); a Baál-kultusz központja és főhelye (Bír 3,3).

HERNYÓ. Lásd: ROVAROK.

HERÓDES (hősök sarja, hōshōz hasonló). Palesztina edomita uralkodóinak neve (Kr. e. 47–Kr. u. 79). A sor Antipaterrel kezdődik, akit Julius Caesar Kr. e. 47-ben nevezett ki Júdea helytartójának.

1.) Nagy Heródes, Galilea első prokurátora, majd a zsidók királya (Kr. e. 37–4); felépítette Cézareát, a jeruzsálemi templomot; parancsára gyilkolták le a betlehemi gyermekeket (Mt 2,1–18). Halála után az országot három fia: Arkhelaus, Antipás és Fülöp közt osztották fel.

2.) Arkhelaus, Nagy Heródes fia, Júdea, Samária és Idumea felett uralkodott (Kr. e. 4–Kr. u. 6). A rómaiak mozdították el tisztségéből (Mt 2,22). Lásd még: ARKHELAUS.

3.) Heródes Antipás, Nagy Heródes fia, uralkodott Galilea és Perea fölött (Kr. e. 4–Kr. u. 39); ő fejeztette le Keresztelő Jánost (Mt 14,1–12); Jézus rókának nevezte (Lk 13,32). Lásd még: ANTIPÁS (2).

4.) Fülöp, Batanea, Trachonitis, Gaulanitis és Jamnia egy részének negyedesfejedelme (Kr. e. 4–Kr. u. 34). A Heródes testvérek közt a legjobb uralkodó volt. Lásd még: FÜLÖP (3).

5.) I. Heródes Agrippa, Nagy Heródes unokája, Galilea negyedesfejedelme, Palesztina királya (41–44). Lefejeztette Jakab (1) apostolt (Csel 12,1–23); undorító betegségben halt meg, férgek pusztították el.

6.) II. Heródes Agrippa, (5) alatti fia. Kelet-Galilea királya (kb. 53–70); előtte és Festus előtt kellett Pálnak számot adnia (Csel 25,13–26,32). Kr. u. 100-ban halt meg.

HERÓDESPÁRTIAK. Azok az emberek, akik a Heródes-királyok és a rómaiak palesztinai uralmát támogatták (Mt 22,16; Mk 12,13; 3,6).

HERÓDIÁS (hōsnō). Nagy Heródes unokája, Heródes Antipás felesége, aki rábírta férjét Keresztelő János lefejeztetésére (Mt 14,3–11; Mk 6,17; Lk 3,19).

HERÓDION (hōsies). Pál rokona; keresztyén férfi Rómában (Róm 16,11).

HERVADHATATLAN. A mennyei örökség (1Pét 1,4) és a mennyei (korona) (koszorú, 1Pét 5,4) jelzője.

HESBÓN (számítás, megfontolás, bölcsesség; eredménye a számításnak; vár, erődítmény, ellenállás fészke). Moábita város, mintegy 30 km-nyire Jordántól keletre; Szihon uralkodott benne, de Izrael elfoglalta tőle (4Móz 21,21–31); Rúben törzsének jutott osztályrészül (4Móz 32,37; Józs 13,17), később a lévitáké lett (Józs 21,39; 1Krón 6,81).

HÉSED (kegyelem, jóindulat, szeretet). Salamon egyik helytartójának atyja (1Kir 4,10).

HESMÓN (kövérség, termékenység; gazdagság). Város Júda déli részén (Józs 15,27).

HESRAI (körülvett, elsáncolt; zöld, virágzó, szép). Dávid hőse, Kármelből való (2Sám 23,35). Az 1Krón 11,37 »Hésró«-nak nevezi.

HÉSRÓ. Lásd: HESRAI.

HESRÓN. Lásd: HECRÓN (3).

HÉT (levetség, irtózat, rettenetes; óriás, dalia). A hitteusok (Hét fiai) törzsatyja (1Móz 10,15; 23,3; 27,46).

HÉT. Lásd: NAPTÁR.

(A) HÉT ELSŐ NAPJA. Lásd: VASÁRNAP.

HETEK ÜNNEPE. Pünkösdnek is hívják; a páska ünnepe után az 50. napra esik (2Móz 34,18–26). Lásd még: ÜNNEPEK.

HETLÓN (pólya, bepólyázva; rejtkehely, les; lesállás). Helység a Libanon-hegységtől északra (Ez 47,15).

HETTITÁK. Lásd: HITTEUSOK.

HETVEN (A...). A tizenkettő mellett tanítványok egy nagyobb csoportja Jézus körül, akiket misszióba küldött (Lk 10,1).

HETVEN HÉT (A...). Dán 9,24–27 beszél erről az időtartamról; 490 évet ért rajta, amelyből 483 már elmúlt történelem, míg az utolsó hét még hátra van, mint a »nagy nyomorúság« korszaka. Lásd még: NYOMORÚSÁG.

HEXATEÜCHOS. Mózes öt könyvének és Józsué könyvének együttes görög neve.

HÉZIR (kandiszno, diszno vaddiszno; erős, derék).
1.) A 17. papi rend feje Dávid idejében (1Krón 24,15).
2.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,20).

HIBRI (héber). Mérári leszármazottja, lévita Dávid idejében (1Krón 24,27).

HÍD. Izraelben alig volt ismeretes, mert a folyókon rendszerint gázlókon, csónakokon vagy kompokon keltek át (1Móz 32,22; 2Sám 19,18).

HIDDAI (gyapotszövő, az ujjongó; a hatalmas, előkelő; fejedelem). A patak mellett való gáhasbeli férfi, Dávid hőse (2Sám 23,30). Az 1Krón 11,32-ben: »Húrai«.

HIDDEKEL (olyan sebes, mint a nyíl). A Tigris folyó héber neve (1Móz 2,14; Dán 10,4).

HIEL (Isten él, Isten a megelevenítés v. élet; isteni élet). Bételből (1) való férfi, aki újra felépítette Jerikót, és ezzel magára vonta Isten átkát (1Kir 16,34).

HIÉNA. A név nem fordul elő a Bibliában, jóllehet a hiéna gyakori állat volt Palesztinában.

HIEROGLIFÁK. Lásd: ÍRÁSMŰVÉSZET.

HIJON. Lásd: IJON.

HIKSZOSZ. Nyugat-sémita nép; egykor hatalmas birodalmat alkotott, amely magában foglalta Szíriát és Palesztinát; Kr. e. 1700 körül meghódította Egyiptomot.

HILEN (ablak; tartózkodás, várakozási hely, erős helység). Lévitaváros Júdában (1Krón 6,58). A Józs 15,51 és 21,15 »Hólon«-nak (2) nevezi.

HILKIA (HILKIÁS) (Isten osztályrésze; az én részem Jahve, az Úr tulajdona v. öröksége).

- 1.) Eliákimnak (1), Ezékiás (1) háza gondviselőjének atyja (2Kir 18,18; Ézs 22,20).
- 2.) Lévita a méráriták nemzetségéből (1Krón 6,45).
- 3.) Ajtónálló lévita Dávid idejében (1Krón 26,11).
- 4.) Sallum (14) fia, főpap, aki megtalálta a törvénykönyvet, és Jósiás királyhoz küldte (2Kir 22–23; 2Krón 34,14; Ezsd 7,1).
- 5.) Papi nemzetség feje, aki Zorobábelrel együtt tért vissza a fogságból (Neh 12,7).
- 6.) Jeremiás (1) próféta atyja (1,1).

- 7.) Gamáriának (2), Jeremiás (1) kortársának atyja (Jer 29,3).
8.) Zsidó férfi, aki Ezsdrás jobboldalán állt a törvény felolvasásakor (Neh 8,4).
9.) Lévita, Azária (14) atyja (1Krón 6,13).

HILLÉL (ő dicsér, magasztal, dicséretet éneklő; fénylő, ragyogó, Isten ragyogtatta). Abdon (1) bíró atyja (Bír 12,13.15).

HIMENÉUS (gör.: a nász Istene, nászének). Pál apostol ellenfele, tévtanító, a feltámadásról alkotott hamis felfogással. Hitben hajótörést szenvedett, és ezért kizárták a gyülekezetből (1Tim 1,19–20; 2Tim 2,16–18).

HÍMZÉS. Az izráeliták és a környező népek igen nagyra becsülték a művészi hímzést és szövést (Bír 5,30; Józs 7,21). A szent sátor és a templom függőnyeit (kárpitjait), valamint a papok szolgálati ruháit művészi hímzésekkel díszítették (2Móz 26,36; 27,16; 28,33; 39,29).

HIN. Lásd: MÉRTÉKEK ÉS SÚLYOK.

HINNOM VÖLGYE (héb.: Gé-Hinnom). Szemétlerakó- és égetőhely Jeruzsálemtől délre és délnyugatra; a görög »gyehenna« szó a pokol megnevezéséül szolgált (Jak 3,6). Lásd még: GYEHENNA.

HÍRA (nemes, előkelőség).

- 1.) Adullámbeli férfi, Júda (1) barátja (1Móz 38,1.12.20).
2.) Ikkés fia, Dávid hőse (2Sám 23,26; 1Krón 11,28). Az 1Krón 27,9-ben: IRA (2).

HIRAI (felső, felmagasztalt, felemelkedett). Ahóhitbeli férfi, Dávid hőse (1Krón 11,29). A 2Sám 23,28 »Sálmon«-nak (1) nevezi.

HÍRÁM (nemesi származású, előkelőség).

- 1.) Tírusz királya Dávid és Salamon idejében, ez utóbbinak élelmiszert, aranyat és a templomépítéshez építőanyagot szállított (2Sám 5,11; 1Kir 9,11–14).
2.) Rézműves Tíruszból, aki részt vett Salamon templomának építésénél (1Kir 7,13–14.40–45; 2Krón 2,13–14; 4,11–16). Ugyanőt a 2Krón 4,11 »Húrám«-nak (2), a 2Krón 2,13; 4,16 pedig »Huram-Abi«-nak (Húrám az atyám) nevezi.
3.) Edom fejedelme (1Móz 36,43; 1Krón 1,54).

HIRI. Lásd: IRI.

HISPÁNIA (SPANYOLORSZÁG). Európa legnyugatibb fekvésű félszigete, amelyet Pál egyszer meg akart látogatni (Róm 15,24–28).

HIT. A Bibliában aktív és passzív értelemben használatos. Az előbbi egy személyhez vagy ígérethez való hűségre vonatkozik; az utóbbi egy másik személy kijelentésébe vetett bizalomra. Az ÓSZ-ben főnévként mindössze kétszer találkozunk vele (5Móz 32,20; Hab 2,4), ígéként pedig harmincnál kevesebbszer. Hogy mi a hit, azt Isten szolgáitól tanulhatjuk meg, akik rendíthetetlen bizalommal és engedelmisséggel szánták oda életüket Istennek. A hit már az ÓSZ-ben sem jelenti csupán valamely tantétel elfogadását, vagy egy törvénnyel való külsőleges egyetértést; hanem mindig mélyről fakadó bizalmat Isten hűsége és szavahihetősége iránt, és akaratának való szeretetteljes engedelmisséget. Az ÚSZ-ben a »hit« és »hinni« szavak csaknem ötszázszor fordulnak elő. Az ÚSZ kijelentésének alaptétele, hogy eljött a megígért Messiás, Aki pedig nem más, mint a Názáreti Jézus. Jézus maga Isten Fiának jelentette ki magát, és újra hangsúlyozta, hogy az örök élet elnyeréséhez szükség van a Benne való hitre. Az első keresztyének »hívők«-nek nevezték magukat (Csel 2,44). A Szent Szellem által ösztönözve mindent elkövettek azért, hogy másokat is a Jézusban való hitre indítsanak (Csel 6,7; 28,24). A páli levelek a cselekedetekkel szemben a hitet hangsúlyozzák mint a megváltáshoz vezető utat (Róm 3,20–22). A hit Pálnál bizalmat jelent Jézus személye, tanításának igazsága és a kereszten elvégzett megváltói műve iránt. A hit irányulhat a keresztyén örömhír és tanítás egyetemes, átfogó igazságára is (Júd 3).

HITTEUSOK. Hám leszármazottai, annak második fián, Héten keresztül (1Móz 10,15; 1Krón

1,13); gyakran találkozunk velük az ÓSZ-ben (1Móz 26,34; Józs 9,1; Bír 3,5–6; 1Kir 11,1; Ezsd 9,1). Általánosan ismertek a Kr. e. második évezredben; Kárkemis nevű erődítményüket Kr. e. 717-ben az asszírok foglalták el; a régészek a régi hitteus (vagy hettita) fővárosban, Boghazköyben 10.000 agyagtáblát találtak és ástak ki; még ma is híres a hettita kultúra.

HITVALLÁS. Tömör és jellemző kijelentés a hitről, amely magában foglalja a legfontosabb hittételeket. A keresztyén hitvallás bibliai alapját képezik az olyan igehelyek, mint Mt 16,16 és 1Tim 3,16.

HIVATÁSOK. Lásd: MESTERSÉGEK.

HIVVA. Lásd: AVA.

HIVVEUSOK (falusiak; élő, eleven). Egyike Kánaán hét népének, amelyeket Józsué (1) legyőzött (Józs 24,11); az ÓSZ gyakran említi őket (Józs 11,3; Bír 3,3; 2Sám 24,7); utoljára akkor, amikor Salamon ennek az egykor nagy népnek a maradékát hűbéresévé tette (2Krón 8,7). Egyes tudósok feltételezik, hogy azonosak a hóreusokkal.

HIZKI (erősségem vagy védelmem Jahve, Jahve erőssége). Benjáminita férfi (1Krón 8,17).

HIZLALT ÁLLAT. Tiszta, fiatal, meghizlalt állat, amelyet Istennek áldozatul rendeltek (Zsolt 66,15; 2Sám 6,13).

HÓ. Palesztina hegyes vidékein januárban és februárban hull, de hamarosan elolvad; a Hermon nyáron is hóval van borítva; hűtési célra használják. Képes értelemben az őszinteséget és tisztaságot jelenti (Ézs 1,18; Zsolt 51,9; Mt 28,3; Jel 1,14).

HÓBA (az elrejtett, elrejtett hely, támasz; vétek, bűnnel terhelt). Hely Damaszkusztól északra (1Móz 14,15).

HÓBAB (szeretett, szeretet, kedvenc, barát). Mózes sógora (4Móz 10,29; Bír 4,11), a keneusok ösatyja.

HÓD (dísz, ékszer, fenség, ragyogás; hírnév). Férfi Áser törzséből (1Krón 7,37).

HÓDAJÉVA (dicsérvétek Jahvet, Isten hírnév, fenség, fényesség, dicsőség; dicsőséges az Úr). Dávid leszármazottja (1Krón 3,24).

HODÁVIA (Lásd: »Hódajéva« jelentéseit).

1.) Lévita, akinek leszármazottai Zorobábelrel együtt tértek vissza a fogságból (Ezsd 2,40; Neh 7,43).

2.) Manassébeli nemzetségfő a Jordán keleti partján (1Krón 5,24).

3.) Benjám (1) leszármazottja (1Krón 9,7).

HÓDES (újhold, az új, újszülött). A benjáminita Saharáim felesége (1Krón 8,9).

HÓDIA (**HÓDIJA**) (Lásd: »Hódajéva« jelentéseit).

1.) Júdabeli férfi (1Krón 4,19).

2.) Lévita, aki Ezsdrás (3) mellett a törvényt magyarázta (Neh 8,7; 9,5), majd Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,10.13).

3.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,18).

HÓDOLAT. A mély tisztelet külső kifejezése, mély meghajlás által, vagy úgy, hogy az ember teljesen arcra borul; jele a magát alárendelésnek is (1Móz 43,28; 2Móz 18,7; 2Sám 1,2).

HODSI ALFÖLDJE. Hely a Jordántól keletre, a hitteusok földjén (2Sám 24,6).

HOFNI (a tenyér, ököl, ökölvívó; erős). Éli (1) főpap féktelen, elvetemült fia (1Sám 1,3; 2,34; 4,4.17).

HOGLA (fogolymadár). Célofhád leánya (4Móz 26,33; 27,1–11; 36,1–12; Józs 17,3–4).

HOHÁM (akit Jahve indít, a tömeg v. néptömeg Istene). Hebron (1) emóreus királya, aki belépett

a Józsué elleni szövetségbe (Józs 10,3).

HOLD. Lásd: CSILLAGÁSZAT.

HOLD. Területmérték; akkora szántó föld, amekkorát egy pár ökörrrel egy nap alatt fel lehetett szántani (1Sám 14,14; Ézs 5,10).

HOLLÓ. Lásd: MADARAK.

HÓLON

(tartózkodás, ablak).

1.) Moábita város (Jer 48,21).

2.) Lévitaváros Júda hegységében (Józs 15,51; 21,15). Az 1Krón 6,58 »Hilen«-nek nevezi.

HOLT-TENGER. A Bibliában »Sós-tenger« (1Móz 14,3) vagy »Keleti-tenger« (Jóel 2,20; Zak 14,8). Mintegy 71×15 km nagyságú, egy tektonikus süllyedésben helyezkedik el, amely Szíriától a Vörös-tengeren át egészen Afrikáig húzódik, 392 m-rel a tenger színe alatt terül el, a Jordán völgyének közvetlen folytatásaként, legnagyobb mélysége közel 400 m. Nincs természetes lefolyása, ezért sótartalma négyszeres a közönséges tengervízhez képest; lassan terjeszkedik; a Bibliában gyakran találkozunk vele (4Móz 34,12; 1Krón 18,12; 2Krón 20,1–2; Ez 47,18).

HOLT-TENGERI TEKERCSEK. Egy beduin pásztor fedezte fel 1947-ben, a Holt-tenger északnyugati végétől mintegy 1,5 km-nyire fekvő qumráni barlangokban. Idáig öt barlangban találtak kéziratokat, amelyek közül a legtöbb a Kr. előtti utolsó és Kr. utáni első századból származik. Egyedül a IV. sz. barlangban legalább 382 kéziratot találtak töredékekben, ezek közül 100 héber nyelvű bibliai kéziratot valamennyi ÓSZ-i könyvből, Eszter k.-ve kivételével. Néhány könyvről több példányban is találtak tekercset. Nem minden kézirat töredék csupán, némelyik teljesen, vagy majdnem teljesen fennmaradt. Emellett találtak apokrifeket és apokaliptikus könyveket, kommentárokat, magasztaló énekeket és szektás irodalmat. A barlangoktól nem messze óriási méretű kolostor maradványai láthatók, amely egy zsidó remeteszektanak, az esszenusoknak a központja volt (lásd ott). A qumráni leletek általában nagy fontosságúak, kivált pedig az ÓSZ-i héber és görög nyelvű szövegkutatást illetően.

HOLTTEST. Emberé vagy állaté. Az izráelita ember annak érintése álfal kultikusan tisztátalanná lett (3Móz 11,8–40; 5Móz 14,8; 4Móz 6,6–7; 9,10).

HÓMÁM (kiirtás, eltörlés, lázadás, összezavarás; dühöngő, haragvó). Széir (1) unokája (1Krón 1,39); az 1Móz 36,22 »Hémám«-nak nevezi.

HÓMER. Lásd: MÉRTÉKEK ÉS SÚLYOK.

HOMLOK. Az arc szemek fölötti része, amely gyakran elárulja az ember jellemét vagy érzelmeit: a szégyentelenségét (Jer 3,3), bátorságát (Ez 3,9) vagy istenfélelmét (Jel 7,3).

HOMLOKKÖTŐ. Kicsi bőrtok, amelyet szalaggal erősítettek a homlokra; Mózes törvényének néhány szakaszát tartalmazta. Homlokkötőt az izráelita férfiak szombaton és ünnepeken, s a reggeli imádság alkalmával viseltek.

HOMOK. Lásd: FÖVENY.

HÓNAP. Lásd: NAPTÁR.

HÓR

(hegy, hegység).

1.) Hegy Edom határán, amelyen Áron meghalt és ahol eltemették (4Móz 20,22–29; 33,37–41).

2.) Hegy Palesztina északi határán (4Móz 34,7–8); pontos fekvése ismeretlen.

HÓRÁM (magaslat, hegy; fenség, nagy). Gézer királya (Józs 10,33).

HÓREB (pusztaság, sivatag; száraz, forró). Váltakozva használják a »Sínai« névvel, Mózes élete sok eseményének színtere (2Móz 3,1; 17,6; 33,6; 5Móz 1,2). Illés próféta ide menekült (1Kir 19,8). Lásd még: SÍNAI (2).

HÓREM (megszentelt, tisztulás; számûzetés; erődítmény, megközelíthetetlen). Város Naftali

területén (Józs 19,38).

HÓREUSOK (barlanglakók). Kédorlaomer által leigázott nép Széir (3) hegyén (1Móz 14,6); talán azonos a hivveusok népével (1Móz 34,2); föltételezik, hogy Média felföldjéről származó nomádok voltak.

HÓR-HAGIDGAD (Gidgad hegye, barlang a szakadékban). Az izráeliták szálláshelye a pusztai vándorlás során (4Móz 33,32–33). 5Móz 10,7 »Gudgód«-nak nevezi.

HÓRI (barlanglakó; szabad, nemes).
1.) Széir (1) unokája (1Móz 36,22; 1Krón 1,39).
2.) Safát (1) atyja (4Móz 13,6).

HORMA (megszentelt hely, a számûzött; a megsemmisítés; elpusztított hely; hegycsúcs). Kánaánita királyi város Gáza és Beérseba közt (4Móz 14,45; 5Móz 1,44; Józs 12,14). Eredetileg »Céfát«-nak hívták (Bír 1,17).

HOROG. Eszköz halászás céljára (Jób 41,1; Mt 17,27); függönyök (2Móz 26,32.37; 27,10.17) vagy húsdarabok felakasztására (Ez 40,43).

HORONÁIM (két barlang, kettős barlang, barlangban gazdag). Helység Moábban (Ézs 15,5; Jer 48,3.5.34).

HORONBÓL VALÓ. Szanballat mellékneve (Neh 2,10.19; 13,28).

HÓSA (menedék, Jahve a menedék; az Úrban bízva).
1.) Város Áser területén (Józs 19,29).
2.) Lévita ajtónálló Dávid idejében (1Krón 16,38; 26,10.11.16).

HÓSAÁJA (Isten megmentett; ments meg, ó, Uram; Jahve a szabadítás; akinek az Úr a szabadítója).

1.) Júda fejedelme, aki Jeruzsálem falainak felszentelésekor az egyik hálaadó csapatot vezette (Neh 12,32).
2.) Azáriás (15) atyja (Jer 43,2).

HOSÁM (jövendölés). Krisztus őse (Lk 3,28).

HOSÁMA (Jahve meghallgat v. hallja; Isten üzenete). Jékóniás fia (1Krón 3,18).

HÓSEÁS (HÓSEA) (megmentés, szabadítás; Jahve a szabadítás; Isten segít; akinek az Úr a segítsége).

1.) Beéri (2) fia, próféta a Kr. e. 8. században, Uzziás (1), Jótám (3), Aház (1) és Ezékiás (1) júdabeli, valamint II. Jeroboám izráeli királyok idejében (Hós 1,1). Ézsaiás (1), Ámós és Mikeás (1) próféták kortársa. *Könyvének felosztása:* 1. Hóseás házassága és annak következményei (1–3); 2. a papok elnézőek a nép törvénytőlküliségével és istentelenségével szemben (4); 3. Izráel bűne elnyeri a büntetését, ha meg nem tér (5); 4. Izráel vétke mélyen gyökerezik, bűnbánatot azonban csak félszívvel gyakorol (6); 5. belső pusztulás és külső hanyatlás (7); 6. közel az ítélet (8); 7. fenyegető szerencsétlenség (9); 8. Izráel vétke és büntetése (10); 9. Isten mindezek ellenére szeretettel indul népe keresésére (11); 10. felhívás a megtérésre, a helyreállítás ígérete (12–14).
2.) Józsué (1) korábbi neve (4Móz 13,9.17).
3.) Efraim nemzetségének előjárója Dávid idejében (1Krón 27,20).
4.) Ela (4) fia (2Kir 15,30; 17,1–6; 18,1.9); Izráel utolsó királya.
5.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,23).

HÓTÁM (pecsét, pecsétgyűrű; megerősítés, beteljesítés).
1.) Az Áser törzséből való Héber (1) fia (1Krón 7,32); a 35. vers »Hélem«-nek nevezi.
2.) Aróerbeli férfi, Dávid két hősének apja (1Krón 11,44).

HÓTIR (kedvezett neki, Isten hátrahagyta; előny, bőség; megmentett). Lévita, a 21. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,4.28).

HÓZAI (néző v. látó). Manassé (3) király történetírója (2Krón 33,19).

HOZSÁNNA (szabadíts meg, segíts meg). Eredetileg imádságos felkiáltás (Zsolt 118,25); mikor Jézus bevonult Jeruzsálembe, a nép »hosszánna«-t kiáltott (Mt 21,9–15; Mk 11,9–10; Jn 12,13).

HÖRCSÖG (emlősállat). Tisztátalan állat (3Móz 11,5).

HÚC, ÚC. Lásd: ÚZ.

HUFÁM (partlakó, megvédett, befedezett). Benjámín (1) fia, a hufámiták törzsatyja (4Móz 26,39).

HUFÁMITÁK. Lásd: HUFÁM.

HUKKOK (bevágás, elrendelt, meghatározott; törvény, rendelkezés). Határváros Naftali területén (Józs 19,34). Lásd még: HELKAT.

HUL (kör, fordulat; tánchely). Arám (1) fia (1Móz 10,23).

HULDA (menyét, vakondok). Próféta Jósias (1) király idejében (2Kir 22,14–20; 2Krón 34,22–28).

HUMTA (gyíkok helye, erődítmény; körülzárt hely). Város Júda területén, Hebron (1) közelében (Józs 15,54).

HUPPA (takaró, védelem, befedés). 13. rendbeli pap Dávid idejében (1Krón 24,13).

HÚR (lyuk, nyílás; a nemes, szabad; szabad születésű).
1.) Midiánita király (4Móz 3,18; Józs 13,21).
2.) Salamon egyik helytartójának atyja (1Kir 4,8).
3.) Áronnal együtt tartotta Mózes karját az amalekitákkal vívott csata idején (2Móz 17,10.12).
4.) Besáléel (1) nagyatyja (2Móz 31,2; 35,30; 38,22; 1Krón 2,19–20).
5.) Júda (1) fia (1Krón 4,1).
6.) Refája (5) atyja (Neh 3,9).

HÚRAI (gyapotszövő; szabad, nemes). Dávid hőse (1Krón 11,32); a 2Sám 23,30 »Hiddai«-nak nevezi.

HÚRÁM (nemesi származás, előkelő).
1.) Benjámínita férfi (1Krón 8,5).
2.) Lásd: HÍRÁM (2).

HÚRI (gyapotszövő; takács; fehér mint a vászon). Gáditá férfi (1Krón 5,14).

HUOK. A frigyládát eltakaró mindkét kárpit szélein különleges hurkok voltak (2Móz 26,4; 36,11).

HÚSAI (sietős, gyors, rohanó; aggódó).
1.) Árkeabeli férfi; Dávid barátja és tanácsadója, aki semmivé tette Ahitófel gonosz tanácsát és megghiúsította annak szándékát (2Sám 15,32.37; 16,16–18; 17,5–15; 1Krón 27,33).
2.) Bahana (6) atyja (1Kir 4,16).

HÚSÁM (gyors, sietős). Edom királya (1Móz 36,34–35; 1Krón 1,45–46).

HUSÁT (sietség). Város, Sibbékainak, Dávid hősenek származási helye (2Sám 21,18; 1Krón 11,29; 20,4; 27,11).

HÚSIM (sietni, futó, sietős; a gyors).
1.) Dán fia (1Móz 46,23); a 4Móz 26,42 »Suhám«-nak nevezi.
2.) Benjámínita (1Krón 7,12).
3.) Saharáim felesége (1Krón 8,8.11).

(HÚS)TEST.

1.) Az emberi és állati test lágy része.

- 2.) Minden élőlény (1Móz 6,19).
 3.) Az emberek általában (4Móz 16,22).
 4.) Az érzelmi kívánság az értelemmel és akarattal szemben (Mt 26,41).
 5.) A Szent Szellemtől megfosztott, a bűn uralma alatt lévő emberi természet (Róm 7,14; Kol 2,18; 1Jn 2,16).

HÚSVÉT (páska-ünnep). Az a nap, amelyen a keresztyének az ő Uruk Jézus Krisztus feltámadását ünneplik.

HUZZIÉL. Lásd: UZZIÉL (1).

HŰSÉG. Mind isteni, mind emberi tulajdonság; magában foglalja az odaadást és állhatatosságot, az önkénytől és ingadozástól való mentességet (2Kor 1,18; Gal 5,22; 2Tim 2,2).

HÜVELYESEK. Lásd: NÖVÉNYEK.

IBHÁR (Ő [Isten] választ, Isten őt választja; kiválasztott, választó). Dávid fia (2Sám 5,15; 1Krón 14,5).

IBNÉJA (Jahve felépít). Benjáminita férfi Jeruzsálemben (1Krón 9,8).

IBSÁN (fürges, vidám, gyors; pompás, ragyogó). Izrael bírása (Bír 12,8–10), 30 fia és 30 leánya volt.

ICHÁR. Lásd: JICHÁR.

IDDÓ (mulandó, időszerű, a maga idejében; erő; számos; barát, a szeretett; ünnepi).

- 1.) Babilonból hazatért család feje (Ezsd 8,17).
 2.) Lévíta, Gerson leszármazottja (1Krón 6,21).
 3.) Látó és próféta (2Krón 9,29; »Jehdó« 12,15; 13,22).
 4.) Ahinádáb atyja (1Kir 4,14).
 5.) Zakariás (17) próféta nagyatyja (Zak 1,1.7; Ezsd 5,1; 6,14).
 6.) Zekária (4) fia, Manassé Jordánon túli félnemzetségének feje Dávid idejében (1Krón 27,21).

IDEGEN. Lásd: JÖVEVÉNY.

IDOMEUSOK. Lásd: EDOMITÁK.

IDŐ. A bibliai idők kezdetén az időt a napkelte és a napnyugta szerint mérték, és ennek megfelelően osztották fel, továbbá a holdváltások és bizonyos csillagképek állása alapján. A napoknak és hónapoknak nem volt külön nevük, és az akkori embereknek nem volt közelebbi ismeretük az évről sem. Az antik ember nem tudott hosszabb időszakokban gondolkodni; bizonyos jelentős és ismert események után tájékozódott, mint pl. Róma alapítása (Kr. e. 753), az olimpiai játékok kezdete (Kr. e. 766), a Seleukida dinasztia megalapítása (Kr. e. 312), a kivonulás Egyiptomból, a babilóni fogság, egy földrengés (Ám 1,1); a makkabeusi kor kezdő időpontja a Seleukida uralom kezdete volt. Az év 354 napból, 8 órából és 38 mp-ből álló holdév volt, 12 hónapra felosztva, emellett minden tizenkilenc éven belül még 7 szökőhónapot számoltak hozzá; a héberek hónapja az újholddal kezdődött; az izráeliták igen korán nevet adtak a hónapjaiknak; később számokkal jelölték a hónapokat, s a babiloni fogság után babiloni jelzéseket használtak; a szent év niszánnal kezdődött (márc.-ápr.), a világi év tiszrivel (szept.-okt.); a zsidók a hónapokat hétnapos hetekre osztották fel, amelyek szombattal végződtek (2Móz 20,11; 5Móz 5,14–15); a napot 24 órára, az órát 60 percre, a percet 60 másodpercre osztották be; a rómaiaknál a nap éjfélkor kezdődött és 12 órája volt (Jn 11,9), az izráelitáknál pedig napnyugtakor; az éjszakát éjjeli őrzáratokra osztották; először három éjjeli »őrzárasi idő« volt a zsidóknál, Krisztus idejében négy »őrzárás«, egyenkint 3–3 órával; különböző fajta órákat használtak, napórákat, árnyékórákat és víziórákat. Délnek nevezték a nap legvilágosabb és legmelegebb szakaszát.

IDŐJÁRÁS. Nincs megfelelő héber szó rá, de az izráeliták minden időjárás jelenségnek éles megfigyelői voltak; a Palesztinán belüli nagy földrajzi különbségek egészen ellentétes időjárás viszonyokat eredményeztek, mégpedig egyazon időben: a Hermon csúcsát (2700 m) egész évben

hótakaró fedi; Jerikóban (250 m tengerszint alatt) nyáron nyomasztó hőség uralkodik, a Holt-tenger vidéke (392 m a tengerszint alatt) éghajlatilag elviselhetetlen; a tengerparton még a legforróbb nyári nap is tűrhető, mert a Földközi-tenger felől mindig hűs szellő lengedez.

IDŐREND.

1. **Ószövetség időrendje.** Az ÓSZ időrendje nehéz problémákat vet fel. Gyakran hiányoznak a dátumok, vagy ha vannak is, nem kielégítőek vagy egyértelműek. S még ott is, ahol bőségesen vannak adatok, nem ismerhető fel közvetlenül a pontos jelentésük. Mindez azonban nem is föltétlenül szükséges, minthogy a Biblia nem történelmi tankönyv. A teremtéstől az özönvízig a keltezés egyetlen támpontja a pátriárkák megadott életkora (1Móz 5 és 7,11). Erről az időszakról Biblián kívüli források szinte teljesen hiányoznak. Az özönvíztől Ábrahámgig terjedő időszakra nézve a nemzeti táblázatok adataira vagyunk utalva. A pátriárkák korát hozzávetőleg Kr. e. 2100–1850 közé tehetjük; az Egyiptomból való kivonulás kb. Kr. e. 1445-ben történhetett; Kánaán földjének elfoglalása Kr. e. 1405-ben kezdődhetett. A bírák korának időrendje nem állapítható meg pontosan, mert a korszak időtartamát nem ismerjük, s a bírák közt egyesek kétségkívül azonos időben voltak hivatalban. Az összes törzset egyesítő királyság kora kb. Kr. e. 1050-ben kezdődött; az ország kettéválása Izraelre és Júdára kb. Kr. e. 930-ban történt. Kr. e. 722-ben került Izrael asszír fogságba, Júda pedig Kr. e. 586-ban babiloni fogságba. Júda Kr. e. 536-ban tért vissza a fogságból, Nehémiás (3) Kr. e. 433-ban jött vissza Júdába.

2. **Újszövetség időrendje.** Az ókorban a történetírók nem adták meg pontosan a különleges történelmi események időpontját, hanem megelégedtek azzal, hogy azokat ismert uralkodókkal vagy híres kortársakkal hozzák kapcsolatba. Mai módszerünket, ti. azt, hogy az eseményeket Krisztus születése szerint keltezzük, először egy Dionysius Exiguus nevű szerzetes alkalmazta Kr. u. a 6. században. Krisztus születését Kr. e. 5. év végére tehetjük, mert Nagy Heródes (1) Kr. e. 4-ben halt meg. Az evangéliumok híradása szerint Krisztus röviddel ennek a királynak a halála előtt született. Lukács Jézus életkorát bemelegítéssel alkalmával »mintegy harminc év«-re teszi (Lk 3,23); ez azt jelentené, hogy Jézus megkeresztelése kb. Kr. u. 26-ban, vagy 27-ben történt. Mivel Heródes kb. Kr. e. 20-ban kezdett hozzá a templom építéséhez, és a zsidók ezzel kapcsolatban 46 esztendőről beszélnek, amikor Jézus nyilvános szolgálatának első páskaünnep volt (Jn 2,13–22), föltehető, hogy ez a páska Kr. u. 27-ben lehetett. Keresztelő János működése a Kr. u. 26. év közepe táján kezdődhetett. A keresztre feszítés időpontját Jézus földi munkálkodásának időtartamából lehet megállapítani; Márk evangéliuma legkevesebb két esztendőt tételez fel; János evangéliuma kifejezetten három páskaünnepről beszél (2,23; 6,4; 11,55). Ha a Jn 5,1-ben említett ünnep szintén páskaünnep – ami valószínű –, akkor Jézus összességében teljes három évig, vagy annál valamivel tovább működött nyilvánosan. E számítás szerint a keresztre feszítés 30-ban történhetett. Az apostoli korról csak nagyon kevés és rendkívül pontatlan időadatunk van. I. Heródes (5) Agrippa király 44-ben halt meg. Ez egyike az igen kevés pontos dátumnak az ÚSZ-ben. Ugyanebben az évben volt Péter fogságban, és szabadult meg csodálatosan egy angyal által. Gallio 51 és 53 közt volt Akhája prokonzulja, ez azt jelenti, hogy Pál kb. 50-ben kezdte el korintusi működését. Festus valószínűleg 59-ben vagy 60-ban vette át a helytartó tisztét; ez idő tájt vitték Pált fogolyként Rómába. A következő időrendi felsorolás hozzávetőlegesen magadja az ÚSZ dátumait. Jézus születése Kr. e. 5; Jézus bemelegítése 26 vége vagy 27 eleje; első páskaünnep Jézus munkálkodása alatt 27; Jézus keresztre feszítése 30; Pál megtérése 34 vagy 35; I. Heródes Agrippa halála 44; Jakab (3) apostol levelének keletkezése 50 előtt; Pál első missziói útja 48–49; apostolok gyűlése Jeruzsálemben 49 vagy 50; második missziói út 50 tavasza; Pál Korintusban 50–52; 1 és 2 Tesz levél megírása Korintusból 51; Gal levél talán szintén Korintusból 52 elején; Gallio Akhája prokonzula 52 májusa; harmadik missziói út 54 elején; Pál Efézusban 54–57; 1 Kor levél Efézusból 57 tavaszán; 2 Kor levél Macedóniából 57 végén; Római levél Korintusból 57/58 telén; Pál fogságba kerül Jeruzsálemben 58 pünkösdjén; cézárei fogsága 58–60; Málta szigetén 60/61 telén; megérkezés Rómába 61 tavaszán; római fogsága, onnan írja a Kol, Filem és Ef leveleit 62 nyarán; Fil-t 63 tavaszán; Pált szabadlábra helyezik és tovább munkálkodhat 63–65; 1 Tim és Tit levelek 63; Zsid levél 64; evangéliumok és Csel 67 előtt; 1 és 2 Pét levelek Rómából 64–65; Péter halála Rómában 65; Pál másodszor is fogságban Rómában 66; 2 Tim levél 66; Pál meghal Rómában 66 vége vagy 67 eleje; Júdas levele

67–68; János írásai 100 előtt; János halála 98–100 közt.

IDUMEA (Edomhoz hasonló). Edom görög és római neve (Mk 3,8).

IFDÉJA (Jahve megszabadít, megváltás Jahve által; akit Isten megszabadít). Benjámin (1) leszármazottja (1Krn 8,25).

IGA (JÁROM). Fakeret, amely két igavonó állatot összefog; a keretet szíjakkal erősítik az állatok nyakához (4Móz 19,2; 5Móz 21,3); egy iga ökör az egy pár ökör (Lk 14,19); a szó gyakran átvitt értelemben alávetettséget, leigázást jelent (1Kir 12,4.9–11; Ézs 9,4); az igát levenni annyit jelent, mint megszabadítani (1Móz 27,40; Jer 2,20; Mt 11,29–30).

IGÁL. Lásd: JIGEÁL (1).

IGAZLÁTÓ (döntőbíró). Valaki, akinek két személy vagy párt igazának dolgában döntenie kell (Jób 9,33). Az idézett igehely azt jelenti, hogy senki sem méltó arra, hogy Isten nevében döntőbíróként fellépjen.

IGAZSÁG. A megismert tények megegyezése Isten teljes létezésével: mindez általánosságban és Isten különös kijelentése útján ismerhető fel; de mindig csak annyi belőle, amennyit Isten ki akar jelenteni; Isten mindazt kijelentette, ami a megismeréshez és az üdvösséghez szükséges; az igazság legnagyobb mértékben Jézus Krisztusban jelent meg (Jn 1,14–17; 14,6), akik elfordulnak Tőle, azok önmaguk döntenek egy tévelygő és Istentől örökre távol maradó élet mellett; lásd: VALÓSÁG; MEGIGAZÍTÁS.

IGAZSÁGOSSÁG (IGAZ ÁLLAPOT). Az igazak jellemzője, kivált Isten elválaszthatatlan tulajdonsága; a bűneset következtében az ember megromlott, és nincs benne az az igazságosság, amelyet Isten elvár tőle (Róm 3,23); képtelen önmagát igazzá tenni (Róm 3,19–20); a megigazítás által az ember Krisztus neki tulajdonított igazságossága és szentsége által Isten előtt igazzá lesz, ha ezt hitben elfogadja (2Kor 5,21); a megszenteltetésben Isten Igéje iránti engedelmség és a Szent Szellem benne való munkálkodása által az ember jelleme és magatartása egyre inkább megváltozik. Ugyanakkor igénybe veszi a teljes megigazulást, amelyet Krisztus kereszthalálával már megszerzett a számára.

IGDALIÁS (Jahve nagy, az Úr naggyá tesz; akit Isten nevel). A rékábita Hanán (4) atyja (Jer 35,4).

ÍGÉRET. Isten ünnepélyes ígérete az emberhez; az első ígéret a Megváltóról, Akiben minden ígéret beteljesedik majd, az 1Móz 3,15-ben van megírva; Ábrahám szintén ígéretet nyert (1Móz 12,2.7); Isten megígérte Dávidnak, hogy háza mindörökké megáll (2Sám 7,12–13.28–29); Jézus ígérete, hogy elküldi a Szent Szellemet, pünkösdkor teljessé vált; a hívőkhöz az ígérek százai szólnak az Írásban (Jak 2,5; 1Tim 4,8; 2Pét 3,9).

IGÉZŐ. Lásd: ÖRDÖGŰZŐ.

IHLETÉS. Lásd: INSPIRÁCIÓ.

ÍJ. Lásd: FEGYVEREK.

ÍJÁSZ. Íjjal és nyilakkal felszerelt vadász vagy harcos. Az íj és nyíl az ókor leggyakoribb fegyverei (1Móz 21,20; 1Sám 20,17–42; Ézs 21,17). A »nyíl« gyakran szimbolikus értelemben is használatos (Jób 6,4; Jer 9,8), akárcsak az »íj« (Zsolt 7,13; 64,4).

IJÉ-ABARIM (abarimi romok). Az izráeliták táborhelye a pusztai vándorlás során (4Móz 21,11; 33,44–45).

IJJIM (romváros, rakás, domb, romok). Város Júda déli részén (Józs 15,29).

IJON (rom, domb, rakás). Város Naftali területén (1Kir 15,20; »Hijon«; 2Krn 16,4).

IKÁBÓD (oda a dicsőség, dicsőség nélkül; szégyen; dicstelen). Fineás (2) fia, Éli (1) főpap unokája (1Sám 4,21–22).

IKKÉS (visszás, hamis, kifordított, elcsavart). Tékoabeli férfi, Hirának (2), Dávid hősének atyja (2Sám 23,26; 1Krón 11,28).

IKÓNÍUM (kép, képoszlop). Város Kisázsia déli részének közepe táján, amelyet Pál is meglátogatott (Csel 13,51; 14,1–22; 16,2; 2Tim 3,11).

ILLAT (SZAG). Többnyire az égőáldozat kellemes illata (1Móz 8,21; 3Móz 1,9–17); olykor bûz (Jn 11,39); képes értelemben is használatos (Jel 5,8; 2Kor 2,14; Ef 5,2; Fil 4,18).

ILLATSZER (PARFÓM). Személyes használatra (Péld 7,17; 27,9; Én 3,6; Ézs 3,21.25); itt különböző fajta illatszerekről és illatos növényekről olvashatunk; a tömjén elkészítéséhez is különböző illatos fűszereket használtak fel (2Móz 30,34–38).

ILLÉS (héb: Elia) (az Úr az Isten, erősségem az Úr). Tesbitesbeli, Isten prófétája, aki Aháb (1) királynak nagy szárazságot jövendölt; Isten parancsára hollók táplálták, és később egy sareptai özvegy gondoskodott róla (1Kir 17,1–24). Három esztendő elteltével Aháb királynak istenítéletet javasol, hogy annak során megbizonyosodjék, melyik az igazi Isten: a kánaáni bálvány, Baál vagy pedig Izráel Istene (1Kir 18,17–40). Kármel (1) hegyén kitűnt a pogány istenség teljes tehetetlensége, s ezáltal az egész nép előtt hitelét veszítette; ezután 450 Baál-prófétát lemészároltak. Jézabel királyné megesküszik, hogy megbosszulja a prófétán a Baál-papok halálát (19,1–8); Illés a pusztába menekül, ahol meghallja Isten halk és szelíd hangját. Elizeust felkeni prófétai utódjául. Megfeddi Ahábot Nábót megöletése miatt (1Kir 21,17–29). Megjövendöli Aháziának, Aháb fiának halálát (2Kir 1). Forgószelemben az égbe ragadtatik (2Kir 2,1–15). Keresztelő Jánost Illésnek nevezik (Mt 11,14; 17,10–13; Lk 1,17); Illés megjelenik Jézusnak a megdicsőülés hegyén (Mt 17,3–4; Mk 9,4–5; Lk 9,30–33).

ILLÍRIA (barátok földje). Római tartomány az Adriai-tenger keleti partvidékén, ahol Pál is prédikált (Róm 15,19); ma Jugoszláviához tartozik.

IMÁDSÁG. Az imádság életszükséglet az ember számára, mert lénye szerint Istenre van utalva. A keresztyén ember élete az Istennel közösségben való élet. Semmiféle más vallásban nem találunk olyan imádságokat, mint a Biblia embereinél, pl. Mózesnél, Dávidnál és Pálnál. A keresztyéneknél Isten és az ember közti kapcsolat teljes és egészen személyes. Vannak dolgok, amelyek csak imádság által lehetségesek (1Tim 2,1–4); az imádság az Istennel való közösség kifejezője; Isten közösségben akar lenni az emberrel, és az embernek szüksége van erre a kapcsolatra Istennel. Az imádság módjai: hódolat, imádás, dicsőítés, hálaadás, vallástétel, kérés, közbenjáró könyörgés, tusakodás, bűnvallás. Az imádságnál a döntő tényező a szív belső magatartása. A külső testtartásnak, a nyelvezetnek, helynek és időnek nincs lényeges szerepe; fő, hogy az ember szíve legyen teljesen (osztatlanul) Istené. Jézus felülmúlhatatlan és tökéletes képet nyújtott az imaéletéről. Az imádságban a következő szempontok a fontosak: az imádság csak akkor használ, ha hitben történik (Jób 9,16; Mt 17,20), Jézus nevében (Jn 14,13; 15,16), Isten akaratával egybehangzóan (1Jn 5,14–15), a Szent Szellem vezetésével és ereje által (Júd 20). Az imádkozónak meg kell vallania és meg kell tagadnia bűneit (Zsolt 66,18; Ézs 59,1–2), s neki magának is késznek kell lennie, hogy mások bűnét megbocsássa (Mt 6,14–15); emberi síkon a magatartásának összhangban kell lennie imádságával (Mt 5,23–24; 18,19); kitartóan kell imádkoznia (Lk 11,5–8; 18,1–8). Az emberi felelősség felől nézve, az imádság az egyik legfontosabb fegyver Isten akaratának a véghezvitelében (1Tim 2,1–4); az imádság elhanyagolása vagy abbahagyása bűn (1Sám 12,23; Zsid 4,16).

IMMÁNUEL (velünk az Isten). Egy megígért gyermek neve, akit majd szûz hoz a világra (Ézs 7,14), és akinek születésekor elközelít Isten üdvössége. Mik 5,2 ezt a gyermeket Messiásnak mondja. Ez a prófécia Jézus Krisztusnak Mária által való születésében teljesedett be.

IMMÁR. Lásd: IMMÉR (2).

IMMÉR (beszédés; kiemelkedő, szembetűnő; bárány).
1.) A 16. papi rend feje Dávid idejében (1Krón 24,14).

- 2.) Passur (1) pap apja (»Immár«: Jer 20,1).
 3.) Helység Babilonban (Ezsd 2,59).
 4.) Jeruzsálem köfalát javító Sádok (5) apja (Neh 3,29).
 5.) Fogságból visszatért pap (1Krón 9,12; Ezsd 2,37; 10,20).

IMRA (ellenszegülés, viszálykodó). Férfi Áser törzsből (1Krón 7,36).

- IMRI** (bőbeszédű, beszédes, szónok).
 1.) Júda (1) leszármazottja (1Krón 9,4).
 2.) Jeruzsálem köfalát építő Zakkur (5) atyja (Neh 3,2).

INDIA. Ahasvérus király birodalmát keletről határoló ország (Eszd 1,1; 8,9).

I.N.R.I. Annak a latin feliratnak a kezdőbetűi, amelyet Pilátus Krisztus keresztién helyeztetett el: »Jesus Nazarenus Rex Iudeorum = A Názáreti Jézus, a Zsidók Királya« (Mt 27,37; Mk 15,26; Lk 23,38; Jn 19,19).

INSPIRÁCIÓ (ihletés). A Szent Szellem különleges befolyása, amellyel bizonyos személyeket arra indít, hogy kimondják és leírják azt, amit Isten másokkal közölni akart, anélkül azonban, hogy közben kikapcsolódnék személyes cselekvőképességük vagy jellemző sajátosságuk (1Kor 2,13; 2Tim 3,16; 1Pét 1,10–11; 2Pét 1,19–21).

IPARMŰVÉSZ. Lásd: MESTERSÉGEK.

IPARMŰVÉSZET. Ipar, amely nagy ügyességet kíván.

ÍR. Lásd: ÍRI.

- IRA** (éber, izgatott; őrzött; városi, polgár).
 1.) Dávid főembere (2Sám 20,26).
 2.) Ikkés fia, Dávid hőse (1Krón 27,9). A 2Sám 23,26 és 1Krón 11,28-ban: »Hira« (2).
 3.) Jitriből való férfi; Dávid másik hőse (2Sám 23,38; 1Krón 11,40).

IRÁD (sebes, gyors, menekülő, futó; vadszamár, szamárcsikó). Hánók (3) fia, Kain unokája (1Móz 4,18).

ÍRÁSMŰVÉSZET. Mezopotámiában találták fel; valószínűleg a sumérok, legkésőbb Kr. e. 2500-ban; ennek az írásnak nem volt ABC-je, sem hangjai, hanem képei, tehát a gondolatokat képes alakban vagy szimbólumokkal fejezte ki, nem pedig hangzásjelekkel; az írás történetének következő állomása a hang szerinti írás bevezetése volt, azaz a jelek bizonyos fajtájáé, amelyek hangoknak felelnek meg, ebből fejlődött ki később a betűrendes írásrendszer. Az első betűrendes írásrendszert az egyiptomiak fejlesztették ki (hieroglifák); az izráeliták a föníciaiaktól származtatták betűrendszerüket; a sémita írás Kr. e. 1900 és 1500 közt keletkezett; az első írásos emlékét Serabit el-Kadimnál találták a Sínai-félszigeten; a görögök az ABC-jüket a föníciaiaktól és arameusoktól kapták; az írást a Biblia először a 2Móz 17,14-ben említi; a tízparancsolatot maga Isten írta ujjával (2Móz 31,18; 32,15–16); az ókorban írtak nedves agyagra, viaszra, fémre, fára, kőre, vakolatra (5Móz 27,2–3; Józs 8,32; Lk 1,63), később pergamenre (2Tim 4,13) és papíruszra (2Jn 12); íróeszközök: náddal és tollal pergamenre és papíruszra írtak, a keményebb anyagra pedig vésővel.

ÍRÁSTEKERCS. Papírusz vagy bőr (pergamen) lapokat összevarrtak, hogy ezáltal írásra alkalmas hosszú szalagot kapjanak, amelynek mindkét végére egy-egy rúdat erősítettek, s ez így egy írástekercset képezett (Ézs 34,4; Jer 36; Ez 3,1–3; Lk 4,17.20; Jel 5; 10,1–10).

ÍRÁSTUDÓ (TÖRVÉNYTUDÓ), ZSIDÓ. Tanult férfiak osztálya, akik főként a törvény rendszeres tanulmányozásával és magyarázásával foglalkoztak (Mt 22,35); törvénytánítóknak (Lk 5,17) és rabbiknak (mester) (Mt 23,8) is nevezték őket; életüket a törvény megőrzésének, másolásának és magyarázásának szentelték; hogy biztosítsák a törvény szentségét és sérthetetlenségét, részletes és igen bonyolult tanrendszert fejlesztettek ki, amely a »vének rendelkezései« vagy »ősök hagyományai« néven volt ismeretes (Mt 15,2–6); mindenféle magasabb fokú oktatást a kezükben tartottak; gyakran bíróként is működtek a zsidó törvényszékeken, és mint

tagok, részt vettek a nagytanács ülésein is (Mt 26,57); laikusok voltak, nem papok; legtöbbjük világi mesterséget is űzött, mert elvárták tőlük, hogy a tanításért ne fogadjanak el díjazást; elkeseredett ellenfelei voltak Jézusnak (Mk 2,16), Aki megfeddte őket (Mt 23); elítélésénél fontos szerepet játszottak (Mt 26,57), majd üldözték az öskeresztyén gyülekezetet is (Csel 4,5; 6,12).

IRGALMASSÁG.

1.) Ellenséggel vagy gonosztevővel szemben elnéző magatartás, melynek során eltekintek a büntetés kiszabásától.

2.) Együttérzés, amely a betegek, szegények, gyengék iránti segítségre ösztönöz. Egyik legfontosabb keresztyén erény (Mt 5,7; Jak 2,1–13; Péld 19,22a).

IRGALOM. Gyengéd, figyelmes együttérzés másokkal, kivált Isten egyik tulajdonsága (Zsolt 103,13; Jón 4,11; Jak 5,11); Isten ugyanezt várja el a hívőktől (Ézs 1,17; Mt 18,23–35).

(H)ÍRI (éber, városi, ōr; izgatott; izzó harag; város; Jahve az ōr). »Ír«-nek is nevezik; benjáminita (1Krón 7,7.12).

IRMÉJA (értelmezése mint: JEREMIÁS). Benjáminita férfi, aki Siklágánál Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,4).

IR-MELAH (sóváros). Város Júda pusztájában Nibsán és Éngedi közt (Józs 15,62). Pontos fekvése ismeretlen.

IR-SEMES (napváros). Város Dán területén (Józs 19,41).

IRU (éber). Káleb (1) legidősebb fia (1Krón 4,15).

ISAI (Jahve van, létezik; életképes; a férfias, bátor, szilárd). Boáz (1) unokája (Ruth 4,18–22), Obed (5) fia és Dávid atyja (1Sám 17,12–14), Betlehemben (1) lakott. A Messiás Isai gyökeréből származik (Ézs 11,1.10). Az ÚSZ »Jessé«-nek is nevezi (Lk 3,32; Csel 13,22; Róm 15,22).

ISBA (dicsérve; ő magasztal, dicsér; megnyugtató, lecsillapító). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,17).

ISBÁK (elhagyó, visszahagyott; aki mögötte hagy; szabad). Ábrahám fia második feleségétől, Keturától (1Móz 25,2).

ISBÓSET (szégyen férfja). Saul (1) fia; hét évig uralkodott; azután Dávid hívei megölték (2Sám 2,8–10; 4,5–12). Eredetileg »Esbaál«-nak hívták (lásd: ott is) (1Krón 8,33; 9,39).

ISHÓD (ragyogás, tisztesség, hírnév férfja, dicsőséges). Manassé törzsbéli férfi (1Krón 7,18).

ISI	(üdvhozó,	gyógyító,	segítő).
1.) Férfi	Júda	törzséből	(1Krón 2,31).
2.) Férfi	ugyanabból	a törzsből	(1Krón 4,20).
3.) Simeon	(1)	leszármazottja	(1Krón 4,42).
4.) Manassé fél törzsének fejedelme (1Krón 5,24).			

ISKOLA. Tanítást és tanulást szolgáló hely vagy intézmény; a régi időkben Izráelben a család volt az ifjúság hitbéli oktatásának legfontosabb helye, a tanítás főként beszélgetés és személyes példaadás útján történt; tanítás és tanulás alapvetően a hitre irányult; Sámuel (1) prófétai iskolát rendezett be (1Sám 19,20–21); a babiloni fogság idején keletkeztek a zsinagógák, mint a tanítás és az istentisztelet helyei; áldozatot azonban kizárólag a templomban mutattak be. Később fejlődött ki az alapfokú iskolai rendszer, amely szorosan a zsinagógákra támaszkodott (Lk 4,20); a zsinagóga elöljárója volt egyúttal a tanító is; nagy fontosságot tulajdonítottak bibliai szövegek kívülről való megtanulásának; a tanítóknak fontos szerepük volt a keresztyén gyülekezetek életében is (Jak 3,1; Róm 12,7; Zsid 13,7).

ISMAEL. Lásd: IZMÁEL.

ISMÁJA	(Jahve	meghallgat,	Isten	hallja).
1.) Zebulon	fejedelme	Dávid idejében	(1Krón	27,19).

2.) Gibeonita főember, aki Siklágban Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,4).

ISMÁKIA (Jahve támogatni fog; az Úr a támaszték; akit Isten fenntart). Templomfelügyelő Ezékiás (1) idejében (2Krón 31,13).

ISMÉRAI (Jahve megőrizz, Isten az őriző, őr). Benjáminita férfi (1Krón 8,18).

(AZ) ISMERETLEN ISTENNEK. Görög felirat Athén egyik oltárán, amely ismeretlen istennek volt szentelve, mert az istenfélő emberek nem akarták, hogy egy isten is kimaradjon a tiszteletből; ehhez kapcsolódott Pál athéni prédikációja (Csel 17,23kk.).

ISPA (kopasz, sima; szilárd, erős). Benjáminita férfi (1Krón 8,16).

ISSAKÁR (díjjal váltatik meg; ő hozza a fizetséget; megfizetés).
1.) Jákób (1) és Lea fia; utódai alkotják az azonos nevű törzset (1Móz 49,14; 5Móz 33,18; Józ 19,17–23).

2.) Ajtónálló lévita Dávid idejében, Obed-Edom (3) fia (1Krón 26,5).

ISSIJA (Jahve felugraszt, az Úr felejtse el; Jahve él; élt Isten által).
1.) Issakár (1) dédunokája (1Krón 7,3).
2.) Benjáminita, aki Siklágnál Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,6).
3.) Lévita, Kehát nemzetségéből (1Krón 23,20).
4.) Lévita, Mózes leszármazottja (1Krón 24,21).
5.) Lévita (1Krón 24,25).
6.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,31).

ISTÁLLÓ. Zárt épület háziállatok tartására és takarmányozására (Ez 25,5), általában kisebb nyájak vagy egyes állatok gondozásának a helye (2Krón 32,28); Salomonnak tárházaiban 4000 ló befogadására elégséges istállók is voltak (2Krón 9,25).

ISTEN. A Biblia nem tartalmaz meghatározást Istenről, hanem számos jelentést a lényéről és tulajdonságairól. Mindenható: Zsolt 115,3; Jer 32,17; Mt 19,26; 5Móz 29,29; Zsolt 50,11; Mindentudó: Jób 34,21–22; Zsolt 139,2–6; Mindenütt jelenvaló: Zsolt 139,7–12; Jn 20,24–27. Az összöveg »Jehová«-nak vagy »Jahve«-nak nevezi. Isten Szellem, és nem testből-lélekből álló személy (Jn 4,24), korlátlan hatalmú (Dán 4,34), tökéletes a bölcsességében, feltétlen hitre méltó és megbízható (Zsid 6,18), mindenestől szent (3Móz 11,44). Kijelentette magát már a teremtésben és a természetben (Róm 1,20), mindenképp azonban az Ő Fiában (Zsid 1,1–2). Csak egy igaz Isten van (5Móz 6,4). Minden más »isten«-t a Biblia bálványként (Bír 6,31; 1Kir 18,27; 1Kor 8,4–6) vagy démonként (1Kor 10,19–22) leplez le.

ISTEN BÁRÁNYA. Keresztelő János nevezte Jézust Isten Bárányának (Jn 1,29.36), amivel Jézus küldetésére és megváltó művére akart utalni; János Jelenések könyvében is gyakran Krisztus jelképeként szerepel a bárány.

ISTEN FIA. Jézus címe, amely kijelenti az Atya Isten lényében, egyetlenszerűségében és örökkévalóságában való részét, valamint az Atyával és Szent Szellemmel való egységét a Szentháromságban (Jn 5,18.23.36); Krisztus maga mondta, hogy Ő örökkévaló és egy az Atyával (Jn 10,30).

ISTEN	FIAI,	ISTEN	GYERMEKEI.
1.)	Angyali lények	(Jób 1,6;	2,1; 38,7).
2.)	Izráel (2), Istennel való	szövetséges kapcsolatában	(2Móz 4,22).
3.)	Az egyes izraelita ember	(Hós 1,10;	5Móz 14,1).
4.)	Az Isten által megváltott emberek, akik Jézus Krisztusban hisznek (Jn 1,12; 14,6).		
5.)	Jézus Krisztus (Mt 3,17; 17,5; Lk 1,35).		

ISTEN ÍTÉLETEI. Lásd: ÍTÉLET.

ISTEN, IZRÁEL ISTENE. Oltár neve, amelyet Jákób (1) Sikem (3) közelében állított fel (1Móz 33,20).

ISTENKÁROMLÁS. Lásd: KÁROMLÁS.

ISTEN KÉPE. Isten az embert tulajdon képére teremtette (1Móz 1,26–27; 5,1; 9,6; 1Kor 11,7; Ef 4,24; Kol 3,10; Jak 3,9). Itt nem testi képmásról van szó, hanem szellemi képről, mintegy az élet mintájáról. Az ember bűnesete széttörte ezt a képet, de nem törölte el teljesen. Az újonnan születéssel és a megtéréssel kezdődik az eredeti kép helyreállítása, miközben Jézus Krisztus képére formálódunk. Ő az Isten képe (Kol 1,15).

ISTEN KIRÁLYSÁGA. Lásd: ISTEN ORSZÁGA.

ISTEN ORSZÁGA (KIRÁLYSÁGA). Isten szuverén uralma, ahogyan az Krisztusban alakot öltött, hogy ellenségeit legyőzze és Magának oly népet teremtsen, amely fölött uralkodhat, továbbá egy olyan országlás kezdete, amelyben uralmának jótékony hatalma megtapasztalható; ennek a királyságnak tagjai mindazok, akik életüket Isten uralma alá vetik és tudatosan követik Jézus Krisztust; ebbe az országba újonnan születés és megújulás által lehet belépni (Jn 3,3–5); Isten országának megvalósulásában két szakaszt különböztetünk meg; a jelenlegit és az eljövendő, eszkatologikus jellegűt; az, hogy Jézus ki tudja űzni a démonokat, jele annak, hogy az Isten országa eljött az emberekhez (Mt 12,28); ugyanebben az értelemben használja a Biblia a »Mennyek országa« kifejezést.

ISTEN SZOLGÁJA. Olyan ember, aki egészen rendkívüli módon szolgálja Istent, és hajtja végre az Ő akaratát, mint pl. a pátriárkák (2Móz 32,13); Mózes (4Móz 12,7–8); a próféták (Zak 1,6) és mások. Főként azonban a Messiás címe az Ézs 40–66 fejezetekben; az ÚSZ-ből tudjuk, hogy ezek a részek Jézus Krisztusra vonatkoznak (Ézs 42,1–4; Mt 12,17–21).

ISTEN TELJHATALMA (SZUVERENITÁSA). Isten korlátlan hatalma és méltósága; nincs hatalom és törvény alá vetve, semmi sem nagyobb Nála (Ézs 45,9; Róm 9,20–21); ezért senki sem szállhat Vele perbe vagy vonhatja felelősségre.

ISTVÁN (koszorú). A jeruzsálemi ősgyülekezet hét diakónusának egyike (Csel 6,1–6); prédikált a jeruzsálemi zsinagógában (Csel 6,9–15), a nagytanács megkövezés általi halálra ítélte; az első keresztyén vértanú (Csel 7); Pál is helyeselte a megkövezést, és ő vigyázott az ítéletet végrehajtó férfiak ruháira.

ITALÁLDOZAT. Bor vagy más folyadék, amelyet kiöntenek egy istenség tiszteletére (2Móz 29,40–41; Jer 44,17–25).

ITÁLIA. Ország az Alpok és Messina közt; fővárosa Róma (Csel 10,1; 18,2; 27,1; Zsid 13,24).

ITÁLIAI SEREG. A cézareai római helyőrség csapata, amelyhez Kornélius százados is tartozott, akinek Péter hirdette a Jézus Krisztusról szóló evangéliumot (Csel 10,1).

ITÁMÁR (pálmák földje, szigete; nem magas, nem nagy). Áron legfiatalabb fia, papi család alapítója (2Móz 6,23; 1Kron 6,3; 24,1–2).

ÍTÉLET. A Biblia gyakran beszél olyan szerencsétlenségről vagy nyomorúságról, amelyet egy meghatározott bűn büntetésének lehetett tekinteni. Izráel történelme szakadatlan sorozata Isten ítéleteinek, népe ellenségei, de az Ő szövetségének népe, Izráel felett is, amikor az bűneivel megszegte ezt a szövetséget. Az »Úr napja« az ítélet napja minden bűnös fölött, azok fölött is, akik büszkén és magabiztosan azzal dicsekszenek, hogy a szövetség népéhez tartoznak (Ézs 2,12; Ám 5,18; Hós 5,8–9). Isten az ítéletek által meg akarja tisztítani népét, nem pedig megsemmisíteni. Jézus óvja a Gyülekezetét a szeretetlen ítélkezéstől (Mt 7,1), ugyanezt teszi Pál is (Róm 14,1; 1Kor 8–10). Az ÚSZ három ítéletről szól: 1. Krisztus Gyülekezetének megítélése (2Kor 5,10); 2. Izráel és minden élő megítélése az 1000 éves uralom előtt (Mt 25,31–46) és 3. A nagy fehér trónszék előtt mindenek (halottak) megítélése (Jel 20,11–15). Mózes és utódai különböző fokú bíróságokat állítottak fel a nagyobb és kisebb ügyekben való ítélkezésre (2Móz 18,25–26).

ÍTÉLŐSZÉK. Pad vagy szék, amelyen ülve a bíró a tárgyalást vezeti, meghallgatja a panaszt és kérést, és kimondja az ítéletet (Mt 27,19; Jn 19,13; Csel 18,12). Krisztus bírói széke is, amely előtt

egykor minden hívőnek meg kell jelennie (Róm 14,10; 2Kor 5,10).

ITIEL (velem van az Isten, Isten tulajdona).
1.) Agur barátja (Péld 30,1).

2.) Benjáminita (Neh 11,7).

ITNÁN (megajándékozott, útvonal). Város Júda törzsi területének déli részén (Józs 15,23); közelebről nem ismeretes.

ITRÁN (előny, nyereség, kitüntetés; bőség; maradék).

1.) A hóreus Disón (1) fia, Széir (1) unokája (1Móz 36,26; 1Krón 1,41).

2.) Férfi Áser törzséből (1Krón 7,37).

ITREÁM (a nép sokasága, maradéka, a nép előkelője). Dávid fia Egla nevű feleségétől (2Sám 3,5; 1Krón 3,3).

ITRÉBELI. Lásd: JITRIBŐL VALÓ.

ITTAI (Jahvéval; velem az Isten; szomszédos).

1.) Benjáminita férfi, Ribai fia, Dávid hőse (1Krón 11,31; 2Sám 23,29).

2.) Gitteus férfi, Dávid hűséges követője (2Sám 15,18–22; 18,2–5).

ITTA-KACIN; helyes neve: ÉT-KACIN (bírói idézés, tárgyalási határnap; a fejedelem ideje; távoli rokonság). Helység Zebulon határán (Józs 19,13), pontos helye ismeretlen.

ITUREA (nomádok földje). Tartomány Palesztina északkeleti részében, a Hermon hegység délkeleti lejtőjénél (Lk 3,1). Lásd még: JETUR (1).

ÍV. Lásd: SZIVÁRVÁNY.

IVÁS. Az izráeliták vizet (1Móz 24,11–18), bort (1Móz 14,18; Jn 2,3) és tejet ittak.

IVVA. Lásd: AVA.

IZLIA (ő alázza meg; Ő (Isten) mérje meg v. méltassa). Benjáminita férfi (1Krón 8,18).

IZMÁEL (Isten meghallgat v. hallja; halld meg Isten).

1.) Ábrahám fia, egyiptomi szolgálójától, Hágártól (1Móz 16); körülmetélték (1Móz 17,26); Sára ösztönzésére Ábrahám anyjával együtt elűzte (1Móz 21); az izmáeliták törzsatyja (1Móz 17,20; 25,12–16).

2.) Zebádiásnak (7), Jósafát (4) király udvari főemberének atyja (2Krón 19,11).

3.) Johanán (10) fia, segített Jójada (4) főpapnak Joás (4) királlyá tételében (2Krón 23,1).

4.) Férfi Júda törzséből, Nátánia (1) fia, megölte Gedáliás (1) helytartót (2Kir 25,25; Jer 40,7–16; 41,1–18).

5.) Asel (1) fia, Jónatán (2) leszármazottja (1Krón 8,38; 9,44).

6.) Pap, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,22).

IZMÁELITÁK. Izmáelnek (1), Ábrahám fiának leszármazottjai. Nomád nép (1Móz 37,25–28; 39,1; Bír 8,24).

IZRÁEL (Isten harcol, Isten harcosa, hőse; aki Istennel harcol; akiért Isten harcol; Isten fejedelme).

1.) Jákób (1) Istentől kapott új neve (1Móz 32,28; 35,10).

2.) Izráel tizenkét törzsének gyűjtőneve (2Móz 3,16).

3.) Az északi ország rész neve, miután a tíz törzs fellázadt, és az ország kettészakadt (1Sám 11,8; 1Kir 14,19,29).

4.) Neve mindazoknak, akik Ábrahám hitét bírják (Zsolt 73,1; Ézs 45,17; Jn 1,48; Róm 11,13–36; Gal 6,15–16).

IZRÁEL FIAI. Lásd: IZRÁEL (2).

IZRÁELITA. Lásd: IZRÁEL (2).

IZRÁEL ORSZÁGA. Lásd: IZRÁEL (3).

IZRÁHJA (Isten kisarjaszt, Jahve fénylik v. felragyog, elötör Isten vetése v. plántája).

- 1.) Issakár (1) leszármazottja (1Krón 7,3).
- 2.) Vezető lévita zenész Jeruzsálem falainak felszentelésekor (Neh 12,42).

IZZÓ ÉRC. Isten dicsősége fényének jelképes ábrázolása (Ez 1,27; 8,2).

IZSÁK (valaki nevet, nevető, vidám; bár rámosolyogna!). Ábrahámnak egyetlen fia Sárától (1Móz 17,19); körülmetélték (1Móz 21,4); atyja kész volt őt feláldozni Isten parancsára (1Móz 22), de ezt nem kellett véghezvinnie, nőül vette Rebekát (1Móz 24), aki két ikerfiút szült neki, Ézsaut és Jákóbot (1) (1Móz 25,25–26); félelemből letagadta, hogy Rebeka a felesége (1Móz 26,7–11); megáldotta két fiát, kivált a fiatalabbikat (1Móz 27); Mamréban (2) halt meg (1Móz 35,27–29).

IZSÓP. Lásd: NÖVÉNYEK.

JA(H). Isten nevének rövidített alakja összetett tulajdonnevekben, mint: JoJÁkim. EIJÁkim stb.

JAÁKOBA (sarokfogó, csaló). Főember Simeon törzséből (1Krón 4,36).

JAALÁ (köszáli kecske; magaslat; zerge; Jahve nyereség; felfelé emelkedő). Salamon szolgája, akinek utódai hazatértek Babilonból (Ezsd 2,56).

JAAR (bozót, erdő, liget). »Kirját-Jeárim« rövidített költői neve (Zsolt 132,6).

JAARÉSIA (Jahve táplál, Jahve gazdagítson meg!). Férfi Benjámintörzséből (1Krón 8,27).

JAÁSIEL (Isten munkához lát, az én erőm Isten; Isten erőt ad).

- 1.) Dávid hőse (1Krón 11,47).
- 2.) Ábner fia, Benjámintörzsének fejedelme Dávid idejében (1Krón 27,21).

JAASZÁI (Jahve munkához lát, alkotó, cselekvő). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,37).

JAAZÁNJA (Jahve meghallgat; hallgasson meg az Úr!).

- 1.) Jeremiás (5) fia, rékábita (Jer 35,1–11).
- 2.) Sáfán fia, förtelmes bálványimádást vezetett be a jeruzsálemi templomban (Ez 8,10–12).
- 3.) Azzur (2) fia, Júda fejedelme, aki ellen Ezékielnek prófétálnia kellett (Ez 11,1–3).
- 4.) Maakáti fia, segített Izmaélnek (4) Gedáliás (1) megölésében (2Kir 25,23); Jer 40,7–8: »Jazániá«-nak nevezi.

JAÁZER (Ő (Isten) segítséget nyújt). Ammonita erődítmény Jordántól keletre, valószínűleg Hesbontól 20 km-nyire északra; Gád törzsének jutott (Józs 13,24–25; Jer 38,42); később a lévíták kapták meg (Józs 21,39).

JAÁZIJA (Jahve vigasztal, biztosan megerősít; Jahve erő). Lévita Salamon idejében (1Krón 24,26–27).

JÁBÁL (folyam, vándor, nomád; mozgás; polgárrá fejlődő). Lámek (1) fia, a nomádok törzsatyja (1Móz 4,20–22).

JABBÓK (folyékony, kiöntés, kiürítés; folyó). A Jordán keleti mellékfolyója, mintegy félúton a Holt-tenger és a Genezáret-tó közt; Szihon és Óg királyságai közt a határt jelentette (1Móz 32,22; 4Móz 21,24; Józs 12,2).

JÁBES I. (száraz; sivatag).

- 1.) Sallum (1) király atyja (2Kir 15,8–13).
- 2.) Jábés-Gileád rövidített formája (1Krón 10,12; 1Sám 11,1).

JÁBES II. (heb.: Jabbéc) (fájdalmat okoz, megszorít; magaslat).

- 1.) Tekintélyes férfi Júda törzséből (1Krón 4,9).
- 2.) Város Júdában (1Krón 2,55).

JÁBES-GILEÁD. Város a Jordántól keletre, Bétsántól 15 km-nyire, Manassé törzsi területén (4Móz 32,33). A város férfiai megölték, mert nem vettek részt a Mispában (4) tartott szent gyülekezésen (Bír 21,8–15); később ennek a városnak lakói temették el Saul (1) és Jónatán (2) holttestét, mert különösképpen hálára voltak irántuk kötelezve (1Sám 31,11–13).

JÁBIN (értelmes, belátó, képes különbséget tenni; áttekinti a dolgokat).
1.) Hásor (1) királya, akit Józsué (1) legyőzött és megölt (Józs 11,1–10).
2.) Hásor (1) későbbi királya, aki 20 évig zsarnokoskodott Izráel fölött, s akit Debora (2) és Bárak győzött le (Bír 4; 1Sám 12,9; Zsolt 83,10).

JABNE. Lásd: JABNÉEL (1).

JABNÉEL (Isten felépítteti, Isten építménye).
1.) Város Júda északi határán, Joppétól közvetlenül délre (Józs 15,11); a 2Krón 26,6 »Jabné«-nak nevezi; később a várost Jaminának hívták.
2.) Naftali területének határvárosa (Józs 19,33).

JÁCINT. Drágakő (Jel 21,20).

JÁDA (jártas, hozzáértő, tapasztalt, ügyes; Isten tudja). Júda törzséből való Onám (2) fia (1Krón 2,28.32).

JADDAI (szeretett, barát, kedvenc; az én kezem; Jahve vezet).
1.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,43).
2.) Káleb (2) ágyasa (1Krón 2,47).

JADDUA (ismert, nagyon ismert, híres).
1.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,21).
2.) Jónatán (17) fia, főpap (Neh 12,11).

JÁDÓN (uralkodó, bíró). Méronótbeli férfi, Jeruzsálem falainak építője (Neh 3,7).

JAÉKÁN (szomorú, szorongatott). Gád leszármazottja (1Krón 5,13).

JÁFET (Isten megnagyobbít, nagy kiterjedés; kitágulás; szép, világos). Nóé fia (1Móz 5,32; 6,10; 7,13; 10,21; 1Krón 1,4), hét fia volt (1Móz 10,2); Nóé kiváltképpen megáldotta (1Móz 9,27).

JÁFIA (fénylő; sugározni fog; fényt hoz elő).
1.) Lákis királya, akit Józsué (1) megölt (Józs 10,3).
2.) Dávid fia (2Sám 5,15; 1Krón 3,7; 14,6).
3.) Város Zebulon határán (Józs 19,12).

JAFLÉT (Ő megszabadít, szabadító, megváltó; az Úr elengedi). Férfi Áser törzséből (1Krón 7,32).

JAFLETEUSOK. Néptörzs Efraim nyugati határvidékén (Józs 16,1–3). Nem Jafléttől származnak.

JÁFÓ (szépség, kedves; dísz; magaslat). Görögül »Joppé«-nak nevezik (Józs 19,46); régi, jól védhető város Palesztina tengerpartján, Jeruzsálemtől mintegy 52 km-nyire északnyugatra; Dán törzsének jutott osztályrészül; az Amarna-levelek is említik; Jeruzsálem tengeri kikötője. Itt támasztotta fel Péter Tábitát (Dorkást) a halálból (Csel 9,36kk.), és itt volt a látomása az égből alászálló edényről, telve tisztátalan állattal (Csel 10,1kk.; 11,5kk.); ma Jaffának nevezik.

JÁGUR (fogadó, lakás; ahol vándorként tartózkodik (az ember)). Város Júda déli részén (Józs 15,21).

JAHÁC (szérű, sivatag, szárazság). Helység Moábban, Arnontól északra, amelyet az izráeliták Szihon királyától vettek el (4Móz 21,23); Rúben törzsének jutott osztályrészül; később lévitaváros lett. Az 1Krón 6,78-ban: »Jahása«.

JAHADÓ (egyesülés; ő egyedül). Férfi Gád törzséből (1Krón 5,14).

JAHÁNAI (Jahve meghallgat, Jahve válaszolt). Gád (1) fia (1Krón 5,11–12).

JAHARÉ-OREGIM (Ő megvilágosít; erdei szőnyeg). Elhanán (1) atyja (2Sám 21,19); az 1Krón 20,5 »Jáir«-nak (4) nevezi.

JAHÁSA. Lásd: JAHÁC.

JAHÁT (Isten elveszi, egyesülés; felüdülés, vigasztalás; megelevenítés).

- 1.) Júda (1) unokája (1Krón 4,1–2).
- 2.) Lévi (1) dédunokája, Gerson unokája (1Krón 6,16–20).
- 3.) Lévita Dávid idejében (1Krón 23,10–11; 24,22).
- 4.) Felügyelő lévita Jósiás (1) idejében (2Krón 34,12).

JAHÁZIEL (Isten néz, lát, gondoskodik).

- 1.) Benjáminita, aki Siklárnál csatlakozott Dávidhoz (1Krón 12,1–4).
- 2.) Lévita, Hebron (2) fia (1Krón 23,19).
- 3.) Pap Dávid idejében (1Krón 16,6).
- 4.) Lévita, aki Jósafát (4) idejében jövendölt (2Krón 20,14).
- 5.) A fogságból hazatért Sekánia (3) atyja (Ezsd 8,5).

JAHCEÉL (Isten kioszt a számára). Naftali fia (1Móz 46,24); az 1Krón 7,13-ban »Jahciel«.

JAHCIEL. Lásd: JAHCEÉL.

JAHDIEL (Isten megörvendeztet, örvendeztessen meg Isten; Isten egyesít, Isten egyesítése, Isten egyetlen). Főember Manassé törzséből (1Krón 5,24).

JÁHEL (vadkecske, hegyászó; zerge). Héber (2) felesége, aki sátorcövekkel megölte Siserát (1), a hadvezért (Bír 4,18–23; 5,6.24).

JAHLEÉL (Istenre várni, Isten vár). Zebulon fia, a jahleeliták nemzetségének megalapítója (4Móz 26,26).

JAHMAI (Jahve védelmez, védelmező). Issakár unokája, családfő (1Krón 7,1–2).

JAHVE. Lásd: JEHOVA és ISTEN.

JAHZÉJA (Jahve néz, nézzed, ó Uram!; az Úr kinyilatkoztat). Tikva (2) fia fellázadt Ezsdrás (3) rendelkezése ellen, hogy azoknak, akik idegen asszonyt vettek feleségül, azonnal el kell bocsátaniuk őket (Ezsd 10,15).

JAHZÉRA (vezess vissza, Jahve, Isten az, aki hazavezet, akit Isten visszavisz). Pap, Immér (5) dédunokája (1Krón 9,12).

JÁIR (Ő megvilágosít, Ő fényt ajándékoz; isten sugározzon; erdei (lakó)).

- 1.) Manassé (1) fia (4Móz 32,40–41).
- 2.) Bíró Gileádból (Bír 10,3–4).
- 3.) Márdokeus atyja (Eszk 2,5).
- 4.) Lásd: JAHARÉ-OREGIM (1Krón 20,5).

JÁIR FALVAI. Falucsoport, amelyet Manassé (1) fia, Jáir (1) hódított meg (4Móz 32,41; 5Móz 3,14; Józ 13,30).

JAIRUS (»Jáir« görög alakja). Zsinagógai elöljáró, akinek leányát Jézus feltámasztotta a halálból (Mk 5,22).

JAKAB (»Jákób« görög alakja; csaló).

- 1.) Zebedeus fia (Mt 10,2; Mk 1,19); János (2) apostol testvérébátyja (Mt 10,2; 17,1; Mk 3,17; 5,37); a tizenkét apostol közt volt (Mt 10,2–4); Jézus egyik unokafivére lehetett, foglalkozásra nézve halász (Lk 5,10–11); a megdicsőülés hegyén ott volt Jézussal (Mt 17,1–8); fivérével, Jánossal együtt a »Boanerges« (mennydörgés fiai) melléknevet viselte (Mk 3,17); felbosszantotta a többi apostolt (Mk 10,41); I. Heródes (5) Agrippa megölette (Csel 12,2).

- 2.) A fiatalabbik Jakab, az Alfeus (2) fia, szintén apostol (Mt 10,3; Csel 1,13).
 3.) Jakab, az Úr testvére (Mt 13,55; Mk 6,3; Gal 1,19); Jézust, annak földi szolgálata alatt nem ismerte el Messiásnak (Jn 7,5); feltámadása után azonban meggyőződéses tanítványa lett (1Kor 15,7); a jeruzsálemi gyülekezet vezető személyisége (Csel 12,17; 21,18; Gal 1,19; 2,9.12); vezette az apostolok jeruzsálemi tanácskozását (Csel 15,13; 21,18); tanácsolja Pált (Csel 21,18–24); Josephus arról tudósít, hogy 62-ben a zsidó főpap mártírhalálra ítélte.
 4.) Júdás (3) apostol atyja (Lk 6,16; Csel 1,13).

JAKAB LEVELE. Szerzője Jakab (3), valószínűleg az Úr testvére (1,1); zsidókeresztényeknek szól, hogy vigasztalja őket a kísértések közt, figyelmeztesse és helyreigazítsa őket a tévtanokban és bűnökben, amelyekbe belejutottak. *Felosztása:* 1. vigasztalás (1); 2. egyes bűnöktől való óvás, mint kevélység, a gazdagok előnyben részesítése, könnyelmű beszéd, cselekedetek nélküli hit (2–4); 3. a szenvedések közt türelemre és imádságra intés (5).

JAKÁN (görbült; elnyomás; bölcs, belátó). Hóreus férfi (1Krón 1,42); az 1Móz 36,27-ben: »Hakán«.

JAKÉ (magát őrizve, kegyes, engedelmes, meghalló). Agur atyja (Péld 30,1).

JÁKIM (Ő felemel, helyreállít, egyenesen tart, beteljesít).
 1.) Benjáminita férfi (1Krón 8,19).
 2.) A 12. papi rend feje Dávid idejében (1Krón 24,12).

JÁKIN (Ő [Isten] megerősít, megalapoz, ad tartósságot; szilárd).
 1.) Simeon (1) fia (1Móz 46,10); az 1Krón 4,24-ben »Járib« (1).
 2.) A 21. papi rend feje Dávid idejében (1Krón 24,17).
 3.) A jobboldali oszlop neve Salamon temploma előtt (1Kir 7,21; 2Krón 3,17).
 4.) Pap Jeruzsálemben a fogság után (1Krón 9,10; Neh 11,10).

JÁKÓB (sarkot fogó, elgáncsoló; csaló; aki a másik helyére lép).
 1.) Izsák és Rebeka fia; Ézsau fiatalabb ikertestvére (1Móz 25,21–26), akitől megvásárolta elsőszülöttségi jogát egy tál főzelékért (1Móz 25,29–34); csellel megszerezte atyjától az elsőszülöttségi áldást (1Móz 27,1–41); Háránba (3) kellett menekülnie; útközben álmodt látott egy földtől az égig érő létráról (1Móz 27,42–28,22). Sok éven át nagybátyjának, Lábánnak szolgálatában állt, és feleségül vette annak leányait, Leát és Ráhelt (1Móz 29,1–30); két feleségétől, és azok Bilha és Zilpa nevű szolgálóitól tizenkét fia és egy leánya született (1Móz 29–30); elmenekült Lábántól (1Móz 31); ismeretlen angyali lényel küzdött Peniélnél (1Móz 32,24–32); megbékélt bátyjával, Ézsauval (1Móz 33); egy nagy éhínség idején egész nemzetségével együtt Egyiptomba költözött (1Móz 42–46), és ott is halt meg (1Móz 49).
 2.) Az izráeliták másik elnevezése (4Móz 23,10; Zsolt 59,14).
 3.) Mária (1) férjének, Józsefnek (7) atyja (Mt 1,15–16).

JÁKÓB KÚTJA. Kút a Garizim-hegy közelében, ahol Jézus egy samaritánus asszonnyal beszélgetett (Jn 4).

JALÁM (elrejtett, akit Isten elrejt; hegymászó). Ézsau fia (1Móz 36,5–18; 1Krón 1,35).

JÁLON (virrasztó, megmaradó, időző). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,17).

JÁMBRES (ellenszegülő, gögös, önfejű). Egyiptomi varázsló, aki a fáraó előtt ellenállt Mózesnek (2Tim 3,8).

JÁMIN (a jobb oldal, jobb kéz; szerencse, boldogság; dél).
 1.) Simeon (1) fia (1Móz 46,10; 1Krón 4,24).
 2.) Férfi Júda törzséből (1Krón 2,27).
 3.) Írástudó és törvénytárgyarázó lévita Ezsdrás (3) mellett (Neh 8,7).

JÁMLEK (Ő uralkodjék!; Ő (az Úr) adjon uralmat!; ő engedi kormányozni). Főember Simeon törzséből (1Krón 4,34).

JANNA (Jahve meghallgat, Isten nyugszik). Jézus öse (Lk 3,23–24).

JANNES (előnyben részesítő, csaló, megtévesztő). Egyiptomi varázsló, aki a fáraó előtt ellenállt Mózesnek (2Tim 3,8).

JÁNOA(H) (nyugalom, Isten nyugalma; nyugodni fog; Isten ligete).
1.) Város Naftaliban, amelyet Tiglát-Pilnéser elfoglalt (2Kir 15,29).
2.) Határváros Efraim és Manassé közt (Józs 16,6–7).

JÁNOS (Jahve kegyelmes, az Úr jóindulatú, jóságos, kedves).
1.) Keresztelő János: lásd ott.
2.) János apostol, Zebedeus fia, Jakab (1) testvére: lásd ott.
3.) János Márk: lásd ott.
4.) Simon Péter apja, akit röviden »Jóná«-nak is neveztek (Jn 1,43; 21,15.17).
5.) Izráel egyik magas állású vallási vezetője, aki jelen volt, amikor Pétert és Jánost (2) felelősségre vonták igehirdetésük miatt (Csel 4,6).

JÁNOS: A JELENÉSEK KÖNYVE. A Biblia utolsó könyve; az ÚSZ egyetlen kizárólagosan prófétai tartalmú könyve; a végső dolgokkal foglalkozik; a hagyomány szerint szerzője János (2), Krisztus apostola; Pátmosz szigetén keletkezett, ahol János hite miatt száműzetésben élt, vagy röviddel Néró halála (Kr. u. 68) után, vagy az 1. század vége felé; Ázsia, római tartomány hét gyülekezetéhez szól; célja, hogy a gyülekezetekben lévő visszas állapokat megszüntesse, és előkészítse őket a rövidesen bekövetkező eseményekre. *Felosztása:* 1. Krisztus, gyülekezeteinek szigorú ítélőbírája (1–3); 2. a hét pecsét, a hét trombitászó és a harag hét pohara; Isten ítélete a világ felett, amelyben a gonosz uralkodik (4–16); 3. győzelem a gonosz társadalom és vallás, valamint a gonosz uralma felett, amelyet Babilon leomlása és Krisztusnak a fenevad és seregei felett aratott győzelme ábrázol ki (17,1–21,8); 4. Isten városa: az örök cél népe számára (21,9–22,5); 5. zárószó, sürgető figyelmeztetés és meghívás (22,6–21).

JÁNOS (2) APOSTOL. Zebedeus és Salomé (1) fia, Jakab (1) testvére (Mt 4,21; 27,56; Csel 12,1–2); Galileában élt, valószínűleg Betsaidában (1) (Lk 5,10; Jn 1,45); foglalkozására nézve halász (Mk 1,19–20); Keresztelő Jánoson keresztül jutott kapcsolatba Jézussal, és az Ő tanítványa lett (Jn 1,35); elhívást nyert a tizenkettő közé (Mk 1,19–20; Lk 5,10); egyike a három apostolnak, akik legközelebb álltak Jézushoz (a másik kettő: Péter és Jakab); ott volt Jézussal Jairus leányának feltámasztásánál (Mk 5,37), a Megdicsőülés hegyén (Mt 17,1; Mk 9,2; Lk 9,28), a Gecsemánéban (Mt 26,37; Mk 14,33); Jézust arra kérte, bocsásson tüzet az őket befogadni nem hajlandó samaritánus falura, ezért Jakabbal (1) együtt a »mennydörgés fiai« (Boanergész) melléknevet kapta (Mt 3,17; Lk 9,54); anyja arra kérte Jézust, hogy két fiának főhelyet biztosítson Isten országában (Mt 20,20); segített Péternek az utolsó páska-vacsora előkészítésénél (Lk 22,8); az utolsó vacsorán közvetlenül Jézus mellett feküdt (Jn 13,25); Jézus kihallgatásánál a közelben tartózkodott (Jn 18,15–16); Jézus Krisztus megfeszítésének tanúja (Jn 19,26–27); ő ismerte fel Jézust annak feltámadása után a Genezáret-tónál (Jn 21,1–7); buzgón munkálkodott Péterrel együtt az ősgyülekezetben (Csel 3,1–4,22; 8,14–17); a hagyomány szerint magas kort élt meg; neki tulajdonítják a róla elnevezett evangélium, levelek és Jelenések könyve szerzőségét.

JÁNOS EVANGÉLIUMA. Mind a korai hagyomány, mind maga az evangélium világosan arra utalnak, hogy a negyedik evangélium szerzője János (2) apostol; a korai hagyomány azt is tudni véli, hogy az 1. évszázad vége felé keletkezett, mégpedig Kisázsiaiban. Szerzője a 20,30–31-ben mondja el szándékát: meg akarja mutatni, hogy Jézus a Krisztus, az Isten Fia, és hogy mindazok, akik ezt hiszik, az Ő nevében örök életet nyernek. Néhány sajátosság megkülönbözteti a többi evangéliumtól: különleges hangsúlyt helyez Jézus Krisztus istenségére; a Király inkább a középpontban áll, mint az országa; Jézus ebben kevesebbet, szinte alig tanít példázatban; bőséges teret szentel a Szent Szellem eljövételének és munkájának. *Felosztása:* 1. a testté lett Ige (1,1–18); 2. tanúságtétel Jézus Messiás voltáról (isteni küldetéséről) (1,19–2,11); 3. Jézus Krisztus önmagáról szóló kinyilatkoztatása szavakban és tettekben (2,12–12,50); 4. Krisztus önmagáról szóló kinyilatkoztatása kereszthalálában és feltámadásában, melyet János megdicsőíttetésnek is nevez

(13–21).

JÁNOS

LEVELEI.

János 1. levele: Minden arra mutat, hogy szerzője azonos a 4. evangéliumével. Keletkezési ideje ismeretlen, valószínűleg az 1. század vége. Célja, hogy olvasóit óvja a tévtanítóktól (gnosztikusoktól), és intse őket: ragaszkodjanak a hithez, és teljesítsék Jézus Krisztus akaratát, kiváltképpen a szeretet parancsát; a tévtanítókat antikrisztusoknak is nevezi (2,18.22; 4,3); a levél felépítését nehéz követni, vannak azonban mindig visszatérő gondolatai: pl. istengyermeki voltunkat úgy bizonyíthatjuk, hogy Isten akarata szerint élünk, felebarátainkat szeretjük, és megmaradunk abban a hitben, hogy Jézus a Krisztus, aki (hús) testben jött el, azaz emberré lett.

János 2. levele: Figyelmezteti olvasóit, ragaszkodjanak a már korábban kapott utasításokhoz, hogy őrizkedjenek a tévtanítóktól, akik tagadják Krisztus valóságos emberré válását; a szerző ígéretet tesz egy látogatásra a közeljövőben; a »kiválasztott asszony« lehet valóságos női személy, de lehet jelképesen egy gyülekezet is.

János 3. levele: Címzettje egy Gájus (4) nevű férfi, akinek keresztyén életmódja és vendégszeretete alapján evangélistákat ajánl a figyelmébe, akiket majd hozzá elküld; ugyanakkor megdorgál egy Diotrefész nevű férfit nagyravágyása miatt, és komolyan rendreutasítja őt.

JÁNOS (3) MÁRK (nagy kalapács). A második evangélium szerzője; zsidó neve János, római neve Márkus; nevezik Jánosnak (Csel 13,5.13), Márknak (Csel 15,39), Jánosnak, akinek mellékneve Márk (Csel 12,12.25; 15,37); Jeruzsálemben élt (Csel 12,12–17); Barnabás rokona (Kol 4,10); eleinte Pál kísérője volt, annak első missziói útján azonban elvált tőle (Csel 12,25; 13,13); mikor ezért Pál vonakodott őt második missziói útjára magával vinni, Barnabással együtt Ciprusba ment (Csel 15,36–39); Pál munkatársa (Filem 24); Pál ajánlotta őt a kolossébeli gyülekezetnek (Kol 4,10); ő lehetett az a tanítvány, akiről a Mk 14,51–52-ben szó van; a korai keresztyén hagyomány úgy szól róla, mint »Péter tolmácsa« és az alexandriai gyülekezet megalapítója. Lásd még: MÁRK.

JÁNUM (szunnyadás, alvás; szunnyadni, aludni fog). Város Júda területén (Józs 15,53).

JARA (Jahve a fegyverzet). Jónatán (2) leszármazottja (1Krón 9,42); az 1Krón 8,36 »Jehoádá«-nak nevezi.

JÁRÁS. Az ÚSZ-ben kizárólag képes értelemben: az ember életmódjára és viselkedésére vonatkoztatva (Ef 2,2.10; 5,2.8.15), továbbá a törvények és hagyományok megtartására (Csel 21,21).

JÁRÉB (ellenség, küzdőképes, küzdeni vágyó; kötekedő). Asszír király, akihez Efraim segítségért folyamodott (Hós 5,13; 10,6).

JÁRED leszállni, leszállás, leereszkedés; lapály). Énók atyja (1Móz 5,18–20).

JÁRHA (ellenfél). Sésán egyiptomi szolgája, akihez feleségül adta leányát (1Krón 2,34–35).

JÁRIB (ellenfél, ellenség, civakodó, harcos; Jahve küzd az igazságért).

1.) Simeon (1) fia (1Krón 4,24); az 1Móz 46,10-ben: »Jákin« (1).

2.) Zsidó főember, aki Ezsdrásnak (3) segítségére volt a hazatérők összegyűjtésében (Ezsd 8,15–20).

3.) Pap, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,18).

JÁRMUK. Folyó, mely a Genezáret-tótól 9 km-nyire délkeletre a Jordánba ömlik, Básán királyságának a déli határát jelölte.

JÁRMUT

(magaslat).

1.) Városfejedelemség Kánaánban (2) (Józs 10,3.5), Júda területén, Jeruzsálemtől mintegy 24 km-nyire nyugatra és valamelyest délre (Józs 15,35; Neh 11,29).

2.) Lévitaváros Issakár területén (Józs 21,28–29); az 1Krón 6,73 »Rámót«-nak (2), a Józs 19,21 »Remet«-nek nevezi.

JÁROÁH (hold, újhold; vándor). Gádita férfi (1Krón 5,14).

JÁROM. Lásd: IGA.

JÁSÁR KÖNYVE. Józs 10,13-ban említett könyv, valószínűleg krónikaféleség, amely azonban nem maradt ránk.

JÁSEN (széttörte, a fénylő fiai). Dávid több hősének az atyja (2Sám 23,32). Az 1Krón 11,34 »Hásem«-nek nevezi.

JASOBEÁM (a nép visszatér, hazatér; Ő (Isten) visszahozza a népet).
1.) Zabdiel (1) fia, Dávid 1. csapatának parancsnoka (1Krón 27,2–3).
2.) Benjáminita férfi, aki Siklágban Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,6).
3.) Hakmóni fia, Dávid főembere, a 30 hős elöljárója (1Krón 11,11); a 2Sám 23,8 »Joseb-Bassebet«-nek nevezi.

JÁSON (Jahve segítség; üdvözítő, megmentő, orvos). Jósua görög-zsidó alakja.
1.) Keresztyén férfi Tesszalonikában, aki házába fogadta Pált és Sílást, s ezért a város elöljárójához hurcolták (Csel 17,5–9).
2.) Keresztyén férfi Korintusban, Pál rokona (Róm 16,21).

JÁSPIS. Sárga színű drágakő Izrael főpapjának a mellre való táblácskáján (2Móz 28,20; 39,13). A mennyei Jeruzsálem falának anyaga (Jel 21,11.18.19).

JÁSUB (megtérő, ő visszatér; hazatérő).
1.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,29).
2.) Issakár (1) fia (4Móz 26,24); az 1Móz 46,13 »Jób«-nak (2) nevezi. Tőle származik a jásubiták nemzetsége.

JÁSZOL. Takarmánytartó háziállatok számára (Lk 2,7–16; 13,15; Jób 39,12; Péld 14,4, Ézs 1,3).

JÁTÉKOK. Az izráeliták szórakozásairól nagyon keveset tudunk. Egyes igehelyek beszélnek a táncról (Zsolt 87,7; Jer 31,13; Lk 15,25); említést tesz az Írás gyermekjátékokról is (Zak 8,5; Mt 11,16–17; Lk 7,32). Pál utal sportversenyekre (1Kor 9,24–25; Ef 6,12), és a Zsidókhoz írt levél beszél futóversenyről (Zsid 12,1–2).

JÁTIR (JATTIR) (igen nagy, hosszú, kiterjedt, kimagasló, kiváló). Lévitaváros Júdában (Józs 15,48; 1Krón 6,57; 1Sám 30,27).

JÁTNIEL (Isten ajándékoz, dicsértessék Isten!). Ajtónálló lévita Dávid idejében (1Krón 26,2).

JÁVÁN (erjedni, felgerjedni; fiú, ifjú; a jóniak).
1.) Jáfet fia, Elisa, Társis (2), Kittin és Dodánim atyja (1Móz 10,2; 1Krón 1,5–7).
2.) Ión Kisázsia, ill. Görögország neve a Bibliában (Ézs 66,19; Ez 27,13.19).

JAZÁNIA. Lásd: JAAZÁNJA (4).

JA(É)ZER (ő majd segít; Ő (Isten) segít; segítő). Város Gád törzsi területén (4Móz 21,32); majd a lévítáknak jutott osztályrészül (Józs 21,39).

JÁZIZ (fénylő, világító; fényleni fog). Dávid nyájainak felügyelője (1Krón 27,31).

JEÁRIM (erdőségek). Hegygerinc Júda északi határán (Józs 15,10).

JÉATÉRÁI (Jahve vezet; túlradás, kincsem). Gersonita lévita, Iddó (2) unokája (1Krón 6,21).

JEBEREKIÁS (Jahve megáld). Zakariás (15) írnok atyja (Ézs 8,2).

JEBUS (letaposott, ledöngölt hely, megerősített hely). »Jeruzsálem« régebbi neve, mikor a város még a jebuzeusok birtokában volt (Józs 15,63; Bír 19,10); az izráeliták elfoglalták (Bír 1,8), de maga a vár egészen Dávid koráig jebuzeus kézen maradt (2Sám 5,6–8).

JEBUZEUS. Kánaánita néptörzs, amely Jebusban élt (1Móz 10,16; 15,21; 4Móz 13,30; Józs 11,3); Józsué (1) megölte királyukat (Józs 10,23–27).

JÉCER (Isten osztályrészül juttat, alakító, költő; kép). Családalapító férfi Naftali törzséből (1Móz

46,24; 1Krón 7,13); tőle származik a jéceriták nemzetsége (4Móz 26,49).

JEDÁJA (Jahve ismeri, az Úr tudja; Istent dicsérve).
1.) Férfi Simeon törzséből (1Krón 4,37).
2–3.) Két papi előjáró, akik Zorobábelrel tértek vissza a fogságból (Neh 11,10; 12,6.7.19.21).
4.) A 2. papi rend feje, akinek utódai Zorobábelrel együtt tértek haza a fogságból (1Krón 9,10; 24,7; Ezsd 2,36; Neh 7,39).
5.) Férfi, aki Zakariás (17) próféta idejében még száműzetésben élt (Zak 6,10.14).
6.) Hárumáf fia, Jeruzsálem köfalának építője (Neh 3,10).

JEDIÁÉL (Isten előtt ismert; Isten tudja v. ismeri).
1.) Benjámin (1) fia (1Krón 7,6.11).
2.) Simri (1) fia, Dávid hőse (»Jidiháel«) (1Krón 11,45).
3.) Ajtónálló lévita Dávid idejében (1Krón 26,1–2).
4.) Manassébeli férfi, aki Siklágban Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,20).

JÉDIDA (kedvenc; a szeretett). A Boskátból való Adája (1) leánya, Jósiás (1) király anyja (2Kir 22,1).

JEDIDJA (az Úr kedveltje). Ezt a nevet kapta Salamon Nátán (1) prófétától (2Sám 12,24–25).

JEDUTUN (dicséret, aki magasztal, magasztaló kórus; bizonyágtevő; dicséretre méltó). Lévita, akit Dávid a szent sátor zenészei vezetőjévé tett meg (1Krón 25,1–3; 2Krón 5,12; Zsolt 39,1).

JEFTE (Isten kinyitja v. nyissa ki; megnyitó, szabadító, áttörő; keresztültörés, nyílás). Gileádbeli férfi, Izráel bírása. Történetét a Bír 11,1–12,7 mondja el; fivérei elűzték otthonról, mert egy parázna nő fia volt; Izráel törzsei azonban visszahívták, hogy harcoljon az emóreusok ellen, akiket azután le is győzött. Meggondolatlan, elsietett fogadalma következtében kénytelen volt tulajdon leányát feláldozni; a Zsid 11,32 a hit hősei közé sorolja.

JEFUNNÉ (akinek az utat építik, úttörő; a megjelenő; Őt (Istent) kiengesztelik).
1.) Káleb (1) atyja (4Móz 13,7).
2.) Férfi Áser törzséből (1Krón 7,38).

JEGÁR-SAHADUTA (a bizonyág halma). Ezt a nevet adta Lábán annak a kőrakásnak, amelyet a Jákóbbal (1) kötött szövetség emlékére emelt; Jákób »Galéd«-nek nevezte ugyanezt (1Móz 31,47–48). Lásd még: RAMAT-MICPE.

JEGYADOMÁNY. Az az ár, amelyet a jövőendő menyasszony szüleinek fizetett a kérő, hogy őt feleségül kaphassa (1Móz 29,15–20; 34,12; 1Sám 18,25). De az a pénz is, amelyet a menyasszony a házasságba magával hozott (1Kir 9,16).

JEGYMAGYARÁZÓ. Azok az emberek, akik bizonyos napokat szerencsétleneknek, másokat viszont szerencséseknek tartanak, és eszerint intézik dolgaikat, ahogy azt az asztrológiával kapcsolatban megfigyelhetjük (5Móz 18,9–14); Izráelben a jegymagyarázás szigorúan tilos volt, és Isten büntetése volt ennek művelőin.

JEHALÉLEL (dicséri Istent, magasztalja Istent).
1.) Júda leszarmazottja (1Krón 4,16).
2.) Lévita Mérári nemzetségéből Ezékiás (1) idejében (2Krón 29,12).

JEHDÉJA Jahve megörvendeztet; örvendezzen az Úr; egy az Úr; Isten egyesülése, az Úr egyesül).

1.) Lévita Dávid idejében (1Krón 24,20).
2.) Meronótbeli férfi, Dávid samarainak felügyelője (1Krón 27,30).

JEHDÓ. Lásd: IDDÓ (3).

JÉHEZKEL (Isten megerősít, Isten erős, Isten ereje). A 20. papi rend feje Dávid idejében (1Krón 24,16).

- JEHIÉL (JEIÉL)** (Isten éljen, Isten tartsa meg).
- 1.) Kincstárnok lévita a gersoniták nemzetségéből (1Krón 23,8; 29,8).
 - 2.) Hakmóni fia, Dávid fiainak nevelője (1Krón 27,32).
 - 3.) Jósafát (4) király fia (2Krón 21,2).
 - 4.) Lévita, aki Ezékiásnak (1) segített a vallási reformban (2Krón 29,14).
 - 5.) Ezékiás (1) idejében az áldozatok felügyelője (2Krón 31,13). Talán azonos (4) alattival.
 - 6.) Templomi előljáró Jósias (1) király idejében (2Krón 35,8).
 - 7.) Sekánia (4) atyja (Ezsd 10,2); valószínűleg azonos az Ezsd 10,26-ban említett pappal, aki elbocsátotta idegen feleségét.
 - 8.) Lévita énekes a frigyláda visszahozatalakor (1Krón 15,21).
 - 9.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,43).
 - 10.) Fõember Ezsdrás (3) kíséretében (Ezsd 8,13).

- JÉHIEL** (Isten kincse; Isten harcosa; Isten harcos; Isten összegyûjt).
- 1.) Lévita énekes Dávid idejében (1Krón 15,18–20; 16,5).
 - 2.) Obádia (9) atyja (Ezsd 8,9).
 - 3.) Pap, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,21).
 - 4.) Családfõ Rúben törzsébõl (1Krón 5,7).
 - 5.) Dávid hõse (1Krón 11,44).
 - 6.) Uzziás (1) írnoka (2Krón 26,11).
 - 7.) Benjáminita, Saul (1) király õse (1Krón 9,35).
 - 8.) Lévita, Jaháziel (4) dédapja (2Krón 20,14).

JEHIÉLI FIAI. Gersonita család Dávid idejében (1Krón 26,21–22).

JEHIJA (Jahve éljen). Ajtónálló a frigyládnál Dávid korában (1Krón 15,24).

JEHOÁDA (Jahve a fegyverzet, Jahve ékesség v. tisztesség; Isten dicsõsége). Jónatán (2) leszármazottja (1Krón 8,36); az 1Krón 9,42 »Jara«-nak nevezi.

JEHOADDÁN. Lásd: JOADDÁN.

JÉHOJADA. Lásd: JÓJADA.

JÉHOJÁRIB. Lásd: JÓJÁRIB.

JEHOSADÁK. Lásd: JÓSADÁK.

JEHOVA. Valõszínűleg téves visszaadása a JHVH héber tetragrammnak (négy betû); Izrael Istenének a neve; eredeti kiejtése föltehetõen: »Jahve«. A zsidók tiszteletbõl sohasem merték a nevet kimondani. Amikor késõbb a héber írásba bevezették a pontuációt (magánhangzó-bejelölést pontokkal), a zsidó írástudók ehhez a tetragrammhoz az »adonai« = »úr« szó magánhangzóit illesztették, és azután ezt a szót olvasták Isten neve helyett. Maga a szó valószínűleg a »lenni« igébõl származik, és Isten örökkévalóságáról és változhatatlan hûségérõl jelent ki valamit. Az ÓSZ-ben Isten e nevének tíz különbözõ szókapcsolata van. Többnyire »Isten« vagy »Úr« szóval fordítják ezt a nevet: JHVH; legtökéletesebben az Úr Jézus magyarázta meg a Jn 5,26-ban: »amiként az Atyának élete van õnmagában, akként adta a Fiúnak is!«

JÉHOZADÁK. Lásd: JÓSADÁK.

- JÉHU.** (Õ Jahve).
- 1.) Férfi Júda törzsébõl (1Krón 2,38).
 - 2.) Jósibia fia, fõember Simeon törzsébõl (1Krón 4,35).
 - 3.) Fõember Benjámintörzsébõl, aki Siklágban Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,3).
 - 4.) Próféta, aki megdorgálta Baását (1Kir 16,1.7.12) és Jósafátot (4) (2Krón 19,1–3; 20,34).
 - 5.) Izrael királya, Jósafát (6) fia; megölte Jórámot (2), Izrael királyát (1Kir 19,16–17; 2Kir 9,24–26), Aháziát (2), Júda királyát és Jézabelt, akik Baál-imádók voltak; vele új dinasztia kezdõdött, mely száz éven át uralmon maradt.

JHUBBA (kedves, szeretett, elrejtett, beárnyékolt; Jehova védelem). Férfi Áser törzséből (1Krón 7,34).

JEHUD (dicséret, magasztalás, tisztességre méltó, dicséretre méltó; a magasztalt). Város Dán területén, Joppétól mintegy 10 km-nyire keletre (Józs 19,45).

JÉHUDA. Lásd: JÚDA (3).

JÉHUDI (júdabeli férfi; a magasztalt; bizonyágtevő; Isten dicsérete). Főember Joákim udvarában, aki elhozta és felolvasta Jeremiás írástekerseit (Jer 36,14–21.23).

JEHUDIT, JUDIT (zsidó nő; magasztalt, bizonyágtevő). Ézsau felesége, Beéri (1) leánya (1Móz 26,34).

JÉHUS (ő siet; segítségre jön; ő segítő; gyűjtő, összegyűjtő). Ézsau fia (1Móz 36,5; 1Krón 1,35).

JEKABSEÉL (Isten összegyűjt, Isten gyűjtőhelye). Helység Júda déli részén, amelyet a babiloni fogságból hazatért zsidók újra benépesítettek (Neh 11,25); Józs 15,21-ben és 2Sám 23,20-ban »Kabséél«.

JÉKÁMÁM (Ő emelje fel a népet, emelkedjék fel a nép; a nép felemelkedik, a nép fennmaradása). Lévíta családfő (1Krón 23,19; 24,23).

JÉKÁMIA (Jahve emelje fel, Jahve felemelkedik; az Úr színre lép).
1.) A júdabeli Sallum (12) fia (1Krón 2,41).
2.) Jóákin (vagy Jekóniás) király fia vagy leszármazottja (1Krón 3,18).

JEKÓLIA (Jahve mindent megtehet, Jahve hatalmasan megbizonyította magát; Jahve hatalmas, erős, képes). Uzziás (1) király anyja (2Krón 26,3; 2Kir 15,2).

JEKÓNIÁS. Lásd: JOÁKIN.

JEKUTIEL (Isten védelme, az én védelmem Isten; istenfélelem). Férfi Júda törzséből, Kaleb (1) leszármazottja (1Krón 4,18).

JEL. A szó különböző jelentésekben fordul elő:
1.) Különleges ismertetőjel vagy bélyeg (1Móz 4,15; Gal 6,17).
2.) Tulajdonjogot jelző pecsét (Ez 9,4.6; Jel 7,2–8).
3.) Ismertetőjel, amely egy ember rangját vagy természetét jelzi (Jel 13,16); jele egy embercsoporthoz való tartozásnak is.
4.) Jel, amely az ember érzékéhez szól, hogy az isteni hatalom létezését bizonyítsa: csodák (2Móz 4,8), szivárvány (1Móz 9,12–13), körülmetélkedés (Róm 4,11), kiváltképpen Jézus csodái (Jn 3,2; 4,54).

JELÉNÉSEK KÖNYVE. Lásd: JÁNOS: A JELENÉSEK KÖNYVE.

JÉMIMA (galamb, meleg, kedves, boldog). Jób (1) leánya, aki akkor született, mikor Jób súlyos megpróbáltatásai elmúltak (Jób 42,14).

JEMLA (bőség, Isten megtölti; teljesítő). Mikeás (2) próféta atyja (1Kir 22,8–9; 2Krón 18,7–8).

JEMUÉL (intés, Isten engedelme, készsége; Isten napja; Isten világosság, vágyakozás Isten után). Simeon (1) fia (1Móz 46,10; 2Móz 6,15). A 4Móz 26,12-ben és 1Krón 4,24-ben: »Nemuél« (2).

JERÁH (hónap, hold, újhold; vándor). Arab törzs, mely Joktántól származott (1Móz 10,26; 1Krón 1,20).

JÉRAHMÉEL (Isten irgalmaz, Isten kegyelmes).
1.) Júda leszármazottja (1Krón 2,9.25–27.33.42).
2.) Lévíta előljáró Dávid idejében (1Krón 24,29).
3.) Tiszt, akinek Jeremiást (1) és Bárukot (1) el kellett volna fognia (Jer 36,26).

JERÁPOLIS (HIERAPOLIS) (szent város, papok városa). Régi frígiai város a Meander

folyó partján, nem messze Kolossétól (Kol 4,13).

JÉRED (leszállás, leszálló, leeső). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,18).

JERÉMAI (magasságban lakó; Jahve emelje fel!, az Úr felmagasztal; az Úr dicső). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,33).

JEREMIÁS (Isten felmagasztal, Isten magasztos; Jahve megalapoz).

1.) Izráel egyik legnagyobb prófétája, kb. Kr. e. 640–587-ig élt. Papi családból származott Anatótiból (1), amely mintegy 4 km-nyire fekszik északkeletre Jeruzsálemtől; látomás által nyerte prófétai elhívását (Jer 1,4–10); Júda utolsó öt királya, Jósiás (1), Joáház (2), Jóákim, Jóákin és Sédékiás (2) idején jövendölt. Valószínűleg segítségére volt Jósiásnak nagy vallási reformjában (2Kir 23); óvta Jóákimot az Egyiptommal való politikai szövetségtől; ez a király semmisítette meg a próféta írástekerését (Jer 36); az utolsó király alatt a nemesség üldözte őt (Jer 36–37). Jeruzsálem lerombolása után Nabukodonozor nagylelkűen bánt vele (Jer 39,11–12). Kényszerítették, hogy Egyiptomba menjen; ott is halt meg (Jer 43,6–7).

2.) Családfő Manassé törzséből (1Krón 5,24).

3.) Rékábita férfi (Jer 35,3).

4.) Libnabeli férfi, Hamutálnak, Jósiás (1) király feleségének apja (2Kir 23,31; 24,18).

5.) Pap, aki Zorobábelrel tért vissza a fogságból (Neh 12,1).

6.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,2); majd részt vett Jeruzsálem falainak felszentelésében (Neh 12,34).

JEREMIÁS KÖNYVE. Szerzője Jeremiás (1) próféta. Írnokának, Bárukknak (1) diktálta könyvét (36); görög fordítása (Septuaginta) mintegy nyolcadrésszel kevesebb szöveget ad vissza, mint a héber eredeti; feljegyzései nem időrendi sorrendben következnek. *Felosztása:* I. Jeremiás jövendölése a királyság ellen (1–25): A. a próféta elhívása (1); B. vádbeszédek és intések (2–20); C. későbbi jövendölések (21–25). II. Jeremiás életének eseményei (26–45): A. templomi beszéde és elfogatása (26); B. Babel igája (27–29); C. vigasztalás könyve (30–33); D. Jeremiás személyes sorsa Jeruzsálem eleste előtt (34–36); E. Jeremiás Jeruzsálem ostroma és eleste alatt (37–39); F. Jeremiás utolsó évei (40–45). III. Jeremiás jövendölései idegen népek ellen; Egyiptom, Filisztea, Moáb, Ammon, Edom, Damaszkusz, Kédár, Házor, Elám, Babilon (46–51). IV. Függelék: Jeruzsálem eleste, és az ezzel kapcsolatos események (52).

JEREMIÁS SIRALMAI. A szerzőt a könyv nem említi név szerint, az ókori tudósítók azonban Jeremiás prófétának tulajdonították; a Septuaginta, a Vulgata, Luther és Károli ezt a könyvet Jeremiás próféta után sorolják be, a héber Bibliában Ruth könyve és a Prédikátor Salamon könyve közt szerepel; már a címe elárulja tartalmát; Jeruzsálem ostromát és lerombolását siratja a szerző, aki mély fájdalmat érez a kimondhatatlan szenvedés miatt; amit Jeruzsálem lakói ezekben a nehéz időkben átéltek; megvallja a nép és vezetői bűneit, és föltétel nélkül aláveti magát Isten akaratának; imádkozik azért, hogy Isten legyen ismét kegyelmes az Ő népéhez, és gyógyítsa meg sebeit; a könyv öt fejezete tulajdonképpen öt költemény, amelyek közül az első négy a héber ABC szerinti akrosztihon.

JEREMÓT (magaslatok, magas helyek, kiemelkedés).

1.) Benjáminita férfi (1Krón 7,8).

2.) Férfi ugyanabból a törzsből (1Krón 8,14).

3.) Lévíta a mэрáriták nemzetéből (1Krón 23,23; 24,30).

4–5.) Két férfi, akik elbocsátották idegen feleségüket (Ezsd 10,26.27).

JÉRIA (Jahve megalapoz, istenfélelem; az Úr látja, törődik vele; Jehova lássa!). Lévíta családfő Dávid idejében (1Krón 23,19; 24,23; 26,31).

JÉRIÁS (Jahve látja). Kapuőr, aki Jeremiást (1) elfogta, amikor az Jeruzsálemet elhagyni készült (Jer 37,13–14).

JÉRIBAI (Jahve megvéd, Jahve harcol). Dávid hőse (1Krón 11,46).

JERIÉL (Isten megalapoz; istenfélő; Isten látja v. látja). Issakár (1) unokája, Tóla (1) fia (1Krn 7,2).

JERIKÓ (holdváros, illatozó, illatos hely). Város a Jordántól 8 km-nyire nyugatra, a Holt-tengertől 10 km-nyire északra, mintegy 240 m-rel a tengerszint alatt, trópusi klímájú oázis. Három helyet ismerünk ezen a néven: az ŐSZ-i Jerikót, az ÚSZ-i Jerikót és a mai Jerikót. Mindhárom szoroson egymás mellett fekszik. Valószínűleg a világ legrégebb városa; stratégiai helyzete kedvező, ellenőrizhette a keletről Palesztina felé tartó régi kereskedelmi utat; Józsué (1) lerombolta (Józs 6); Benjámín törzsének jutott osztályrészül (Józs 18,21); Hiel újra felépítette (1Krn 16,34). Az ŐSZ-i Jerikót John Garstang és Kathleen Kenyon ásták ki.

JÉRIMÓT (magaslatok, kiemelkedés).

1.)	Naftali	törzsének	fejedelme	Dávid	idejében	(1Krn	27,19).
2.)		Benjámínita				(1Krn	7,7).
3.)	Benjámínita,	aki	Siklágban	Dávidhoz	csatlakozott	(1Krn	12,5).
4.)		Dávid		fia		(2Krn	11,18).
5.)	Templomfelvigyázó		Ezékiás	(1)	idejében	(2Krn	31,13).
6.)	Lévita		Dávid		idejében	(1Krn	24,30).
7.)	Lévita, a 15. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krn 25,4.22).						

JÉRIÓT (kárpitok, rejtkehely, sátor). Káleb (2) felesége (1Krn 2,18).

JEROBOÁM I. (a nép megszorodik, akinek sok embere, népe van; a nép tiltakozik v. harcol; a nép harcosa). Izráelnek, az északi királyságnak első királya az ország kettészakadása után; Salamon király idejében a teherhordozók főfelügyelője volt (1Krn 11,28); Ahija (7) próféta megjövendölte, hogy király lesz 10 törzs felett (1Krn 11,29–40); Egyiptomba menekült, mert Salamon meg akarta öletni (1Krn 11,40); király lett és Sikemet (3) tette meg székhelyéül (1Krn 12,1–25). Dánban és Bételben (1) vallási központokat létesített, ezeken a helyeken arany borjúképeket állíttatott fel, hogy a törzseket ezáltal összetartsa (1Krn 12,25–33), Ahija próféta megjövendölte ezeknek az áldozati helyeknek a pusztulását (1Krn 13–14).

JEROBOÁM II. Izráel királya, Kr. e. 785–754-ig uralkodott; Joás (5) izráeli király fia és utóda; sikeres háborúkat viselt a szomszéd népekkel, megnövelte Izráel területét. Uralma alatt erkölcsi romlás és bálványimádás terjedt el. Kora prófétái. Hóseás (1), Jóel (1), Jónás és Ámos I.; a trónon a fia, Zakariás (1) követte (2Krn 14,23–29).

JEROHÁM (nyerjen irgalmat, szeretik őt, előnyben részesítik; aki irgalmat nyert).

1.)	Sámuel	nagyatyja	(1Sám	1,1;	1Krn	6,27.34).		
2.)		Benjámínita		férfi		(1Krn	8,27).	
3.)	Benjámínita	férfi	a	fogság	után	Jeruzsálemben	(1Krn	9,8).
4.)	Pap		Jeruzsálemben		(1Krn	9,12;	Neh	11,12).
5.)	Siklagnál	Dávidhoz	csatlakozott	két	harcos	atyja	(1Krn	12,7).
6.)	Azaréel		(3)	apja		(1Krn	27,22).	
7.)	Azária (11) százados atyja (2Krn 23,1).							

JERUBBAÁL (Baál harcol, küzd; aki az Úrért harcol; Baál ellen küzdő; Baál mutassa nagynak magát). Lásd: GEDEON.

JERUBBOSET (szégyenletes küzdelem; a szégyen, a bálvány legyőzője). Gedeon mellékneve (2Sám 11,21).

JERUEL (Isten által alakított, istenfélelem). Pustaság Éngedi közelében (2Krn 20,16).

JÉRUSA (akit egy férfi megszállott; alapítás, tulajdon, örökség). Uzziás (1) király felesége, Jótám (3) király anyja (2Krn 15,33; 2Krn 27,1).

JERUZSÁLEM. Neve azt jelenti »a béke megalapozása«. Város, mintegy 50 km-nyire a Földközi-tengertől keletre, és 21 km-nyire a Holt-tengertől nyugatra; sziklás fennsík, kb. 765 m

magasan épült, évi átlaghőmérséklete 18,8 °C; keleti részén található, Kidron völgye, nyugati és déli részén Hinnom völgye (gyehenna); egy további völgy átszeli a várost észak-déli irányban; a Kidron völgyétől keletre található a Gecsemáné kertje és az Olajfák hegye; a város vízellátása forrásokból és kutakból történik, melyeknek vizét a városon belül nagy tartályokban tárolják. A városon belül lévő dombok: a nyugati, a templomdomb, Ofel és Akra; a régi jebuzeus város egy hegyen épült, Ofeltól délre (Jeruzsálem délnyugati csúcsa) és kiterjedése 375×120 m volt (1Krn 11,4–8). A város falait több alkalommal is kiterjesztették észak és dél felé; mai falai alapjait Nagy Szulejmán rakta le (1542); a templom a Sion (I) hegyén állott (Mórija sziklája), amely azonos Melkisédek »Sálem«-jével (1) (1Móz 14,18; Zsolt 76,3). A város egyéb nevei. »Jebus« (Bír 19,10–11), Dávid és Sion városa (1Krn 8,1; 2Krn 14,20), Júda fővárosa (2Krn 25,28), Isten városa (Zsolt 46,5), »a nagy király városa« (Zsolt 48,3) és »szent város« (Neh 11,1). Jeruzsálem az ÓSZ szellemi középpontja és az ÚSZ Gyülekezetének kiindulópontja.

JÉSÁJA

(Jahve

üdvössége).

- 1.) Jedutun fia, lévita, a 8. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krn 25,3,15).
- 2.) Lévita, Mózes dédunokája (1Krn 26,25).
- 3.) Zorobábel unokája (1Krn 3,21).

JÉSANA (a régi, tiszteletreméltó). Város Bétel (1) közelében, Efraim területén (2Krn 13,19).

JÉSARELA (Isten örömmel töltött el, Isten előtt őszinte; Isten harcosa). Asáf (1) fia, lévita, a 7. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krn 25,14). Az 1Krn 25,2-ben: »Asaréla«.

JÉSEBEÁB (az atya lakása vagy székhelye, magasztalás). A 14. papi rend feje Dávid idejében (1Krn 24,13).

JÉSER (igazságosság, egyenesség; megbízható; maradék). Káleb (2) fia (1Krn 2,18).

JESIMÉEL (Isten felemel, megalapoz; megszilárdít, meghatároz). Főember Simeon törzsében (1Krn 4,36).

JÉSISAI (aggtól származó, fehér hajú, ősz fejű; Jahve régtől fogva van). Gádita férfi (1Krn 5,14).

JÉSOHÁJA (Jahve lehajlik, megalázza magát; Isten előtt meghajlik). Főember Simeon törzsében (1Krn 4,36).

JÉSOHÁR (fehér, világos vörös; olaj). Júda leszarmazottja (1Krn 4,7).

JESSE. Lásd: ISAI.

JÉSUA (segítség, szabadítás, üdvöt hozó, üdvözítő; Jahve megment).

- 1.) A 9. papi rend feje Dávid idejében (1Krn 24,11; Ezsd 2,36; Neh 7,39).
- 2.) Lévita Ezekiás (1) király idejében (2Krn 31,15; Ezsd 2,40; Neh 7,43).
- 3.) Főpap, Jehosadák fia, aki Zorobábelrel együtt tért vissza a fogságból (Ezsd 2,2; Neh 7,7); az Agg 1,1 és Zak 3,1kk. »Jósua«-nak nevezi.
- 4.) Pahat-Moáb fia, akinek leszarmazottai Zorobábelrel együtt visszatértek a fogságból (Ezsd 2,6; Neh 7,11).
- 5.) Lévita, Józadáb (4) atyja (Ezsd 8,33).
- 6.) Ézer (3) atyja (Neh 3,19).
- 7.) Írástudó és törvénytárgyaló lévita Ezsdrás (3) mellett (Neh 8,7; 9,4–5).
- 8.) Lévita, Azánia fia, Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,9).
- 9.) Város Júda déli részén (Neh 11,26).

JESURUN (az igaz ember, a kegyes, az igazságos; a szeretett igazságos, egyenes ember; az igazság barátja). Költői neve vagy megkülönböztető címe Izráelnek (2), rendszerint az utóbbi értelemben használatos (5Móz 33,5.26).

JÉTER

(bőség,

előny,

hírnév,

magasztosság,

előkelőség).

- 1.) Gedeon legidősebb fia (Bír 8,20–21).

- 2.) Izmáelita férfi, Amasa (1) atyja (1Kir 2,5.32; 1Krón 2,17). 2Sám 17,25-ben: »Jetra«.
 3.) Férfi Júda törzséből (1Krón 2,32).
 4.) Másik férfi Júda törzséből, Ezra fia (1Krón 4,17).
 5.) Férfi Áser törzséből (1Krón 7,38).

JETÉT (szög, cövek, támaszpont, állandóság; sáfár; alárendelés). Fejedelem Edomban (1Móz 36,40; 1Krón 1,51).

JETRA. Lásd: JÉTER (2).

JETRÓ (magasztosság, erény, fenség, kiválóság, előkelő, fejedelem). Midián papja, igazi neve valószínűleg »Reuél« (2) (2Móz 2,18); Cipporának, Mózes feleségének atyja (2Móz 2,21; 3,1); bölcs tanácsot adott Mózesnek (2Móz 18,14–24).

JETUR (nomád falu).

1.) Terület Palesztinától északkeletre; »Itureá«-nak is nevezik; lakossága Jeturtól (2), Izmáel (1) fiától származik (1Móz 25,15). Itt volt negyedes fejedelem Fülöp (3), Nagy Heródes (1) fia (Lk 3,1).

2.) Izmáel (1) fia (1Móz 25,15; 1Krón 1,31).

JÉUEL (Isten kincse). Családfő Júda törzséből a babiloni fogság után (1Krón 9,6).

JÉUS (ő segít, segítségre jön, ő a segítő; ő siet; gyűjtő, összegyűjtő).

1.) Benjáminita férfi (1Krón 7,10).

2.) Gersonita lévita (1Krón 23,10–11).

3.) Jónatán (2) leszarmazottja (1Krón 8,39).

4.) Roboám fia (2Krón 11,19).

5.) Benjáminita férfi (1Krón 8,10).

JÉZABEL (tisza, szûz; nem otthonos nálunk; a tengerpart, a lakás). Etbaálnak, Astarót papjának, Tírusz és Szidón királyának leánya, Ahábnak, Izráel királyának felesége; megölette Isten prófétáit (1Kir 18,13); elkeseredett ellensége volt Illés prófétának (1Kir 19,1–2); megölette Nábótot szőlőjéért, hogy azt Aháb megkaphassa (1Kir 21); szörnyû halált halt Jéhu (5) parancsára (2Kir 9,30–37); a Jel 2,20-ban a szellemi feslettség jelképe; magyar változata: Izabella.

JEZER (igazságosság). Nemzetséfgő Manassé törzsében (4Móz 26,30); a Józs 17,2 »Abiézer«-nek (1) nevezi.

JEZIJA (értelmezése mint: Issija). Férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,25).

JÉZIEL (Isten meghint, egyesít, összegyűjt). Benjáminita főember, aki Siklágban Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,3).

JEZRÉEL (Isten vet, plántál; Isten szétszór; akit Isten ültet).

1.) Város Issakár területének határán, Jeruzsálemtől 80 km-nyire északra (Józs 19,18; 1Sám 29,1).

2.) Város Júda hegyvidékén (1Sám 25,43; 27,3; Józs 15,56).

3.) Férfi Júda törzséből (1Krón 4,3).

4.) Hóseás (1) próféta fia (Hós 1,4.5).

5.) Síkság Gilboa hegye mellett (Józs 17,16).

JEZRÉEL SÍKSÁGA. Északon Galilea, délen Samária által határolt síkság, amely Issakár és Zebulon törzsi birtokaihoz tartozott; az ÓSZ idejében több döntő csata színhelye volt (Bír 4; 1Sám 31; 2Kir 23,29).

JÉZUS JUSTUS (igazságos szabadító). Pál munkatársa Rómában (Kol 4,11).

JÉZUS KRISZTUS. A héber Jésua, Jehosua, Jósua (üdvöt hozó, üdvözítő, szabadító, megváltó; Jahve az üdvösség, a szabadítás) görög alakja: »Jesus«; Ő a »Massiach«, görögül: »Christos« = »felkent«. Krisztus tehát annyit jelent: »a Felkent« (Csel 10,38), Jézus pedig: »Megváltó«, »Üdvözítő«, »Szabadító« (Mt 1,21.25; Lk 1,31). Jézus a neve, Krisztus (a Felkent) a

méltósága.

1. Élete és munkássága. A Biblia bizonyoságot tesz Jézus préegzisztenciájáról (előzetes létéről), azaz hogy már emberré válása előtt Istennél volt (Jn 1,1). Minden Őbenne, Őáltala és Őreá nézve teremtett (Kol 1,16). Már Mózes és az ÓSZ-i próféták is róla szóltak (Jn 5,46; Lk 24,27.44). Az ÓSZ-i korban mint »az Úr Angyala« jelent meg (1Móz 18,1–19). Testté válásakor emberi természetet vett fel, hogy Istent ezáltal még tökéletesebben jelentse ki az embereknek (Jn 1,14.18), és hogy az embereket megváltsa (Mk 10,45). Még most is »Emberfia«, és Isten előtt a mennyben közbenjár a szentekért (1Jn 2,1; Zsid 7,25). Egy napon majd visszajön az Ő népéért, minden embert megítél, és felállítja itt az 1000 éves királyságát, melyben bűn és halál még lesz (Ézs 65,20).

2. Földi szolgálata. Az ÓSZ-ben megígért Messiás akkor jött el, amikor eljött az idők teljessége (Gal 4,4). Isteni előrelátásban Isten előkészítette a megfelelő hátteret és feltételeket a Messiás megjelenéséhez és küldetése betöltéséhez. Láthatjuk pl. Isten kezét abban, miként használta fel Augustus császárt eszközül arra, hogy Jézus a próféták által megjövendölt helyen jöhessen a világra (Lk 2,1–7; Mik 5,2). A pásztorok és napkeleti bölcsek jelentik egyfelől a szegények és kicsinyek örömét, hogy láthatják a Megváltót, másfelől a pogányok vágyakozását, hogy részesek lehessenek Jézus emberré válásának áldásaiban. Jézus nem volt egyszerűen Isten követe, mint az ÓSZ-i próféták, hanem Isten örök Fia, Aki emberi természetet vett fel, és mégis mentes maradt a bűn legkisebb foltjától is. Személyében isteni és emberi természetet egyesített. A gyermek Jézus úgy nőtt fel, mint minden más gyermek, növekedett testben, bölcsességben és ismeretben. Csodákat csak nyilvános működésének megkezdése után tett. A Jordánban történt (megkeresztelésekor) bemelegítéskor elnyerte a Szent Szellem kenetét, hogy így fel legyen készítve a szolgálatra. Rögtön azután megkísértette a Sátán, hogy szakadjon el a Mennyei Atyától való közvetlen függésétől, és csak arra alapozzon mindent, hogy Isten Fiának tekintik. Ő azonban ellenállt a kísértésnek. Működése és szolgálata csak rövid ideig tartott, két és fél – három és fél év között. János evangéliuma kiegészíti a szinoptikusokat azzal, hogy közli munkásságának színtereit. Eszerint Jézus szolgálatának nagy része Júdeában történt, míg a szinoptikusok inkább a Galileában végzett munkásságára összpontosítanak, bár ezek is megemlítik, hogy Jézus működése kiterjedt egészen Tírusz és Szidon vidékéig (Mt 15,21–28); Cézarea Filippiig (Mt 16,13kk.); Tízváros vagy Dekapolis területére (Mk 7,31) és Samáriára (Lk 9,51–56). Galileai működése alatt állandó szálláshelyévé Kapernaumot tette; innen járt ki a környékre, betegeket gyógyított, démonokat űzött ki és hirdette az Isten országának eljövételét. »Isten országa« Istennek az emberek fölötti királyi uralmát jelenti, amelyet azok, mint az Ő teremtményei, engedelmesen és készségesen elfogadnak. Ez az ország éppúgy jelenlegi, mint jövőbeni valóság. A már most megjelenő Isten országába azáltal lép be az ember, hogy hisz az Isten Fiában. Végső szakasza pedig azzal veszi kezdetét, hogy Jézus visszajön hatalomban és dicsőségben. Jézus egyik jellemző tanítási módszere a példázatokban való beszéd volt. Ezeket egyfelől azért használta, hogy az igazságot elfedje ellenségei elől, akik csak arra lestek, hogy mond-e valami önmagára nézve terhelőt, aminek alapján elfoghatják; másfelől a példázatokkal akarta Jézus az igazságot barátai számára minél világosabbá és érthetőbbé tenni. Szolgálatának elején Jézus főként a nagy sokasághoz fordult tanításával. Népszerűsége a tömegek előtt addig tartott, amíg az ötezrek megvendéglésekor nem volt hajlandó elfogadni, hogy Izrael királyává tegyék, és amikor félreérthetetlenül kifejezésre juttatta, hogy Ő nem politikai megváltó és messiás, hanem »mennyből való kenyér« (Jn 6). Ettől kezdve a nagy tömegek elmaradtak mellőle, és Jézus idejének nagy részét azzal töltötte, hogy a tizenkettőt oktassa, kiváltképpen az előtte álló kereszthaláláról és feltámadásáról. De még legmeghittebb tanítványai sem tudták belátni, miért kell meghalnia, még akkor sem, amikor felismerték benne a Messiást, az élő Isten Fiát, ahogyan azt Péter Cézarea Filippinél kijelentette (Mt 16,13kk.). Legnagyobb ellenfelei az írástudók és farizeusok voltak, akik rossz néven vették tőle, hogy a törvény hagyományait – amelyet ők oly kínos pontossággal betartottak – elvetette, és megbotráncoltak azon, hogy isteni származásúnak mondta magát, és mert igényt tartott arra, hogy az embereknek megbocsáthassa bűneiket. Ezek azután ellenfeleikkel, a sadduceusokkal és heródespártiakkal összefogtak, hogy Jézust megöljék. Megdicsőülése után Jézus tántoríthatatlanul ment Jeruzsálem felé, hogy ott a kereszten betöltse küldetését. Valamennyi evangélium tudósításának legalább a

negyedrésze Jézus szenvedéséről és feltámadásáról szól, amiből láthatjuk, hogy ezeknek az eseményeknek milyen kimagasló jelentőséget tulajdonít a Szent Szellem. Krisztus azért jött, hogy meghaljon. Feltámasztása által azonban az Atya megerősítette, hogy mindaz, amit Jézus önmagáról és a küldetéséről mondott: igaz.

3. Nevei, címei, tisztségei. A Jézus név azt jelenti: »szabadító« (Mt 1,21), és a héber »Jósua« névnek felel meg. Rendszerint más neveivel együtt használatos, ha egyedül áll, akkor kétségkívül ember voltát hangsúlyozza. Krisztus annyit jelent: »felkent«, Krisztus a héber »messiás« szó görög megfelelője. Ez a címe gyakran a határozott névelővel együtt fordul elő, hogy így mutasson rá: nála »a megígért Krisztus«-ról van szó. Jézus olykor megtiltotta az embereknek, hogy őt Messiásként ismertté tegyék (Mt 16,20). Jézus tudta, ha a zsidók ezt a címét nyilvánosan használják Vele kapcsolatban a nép előtt, az egyszerű emberek föllelkessednének és politikai messiást látnának benne. Mivel ez nem állt Jézus szándékában, megtiltotta ennek a névnek a használatát, az apostolok kivételével (Mt 16,16). Az »**Immánuel**« név mindössze kétszer fordul elő (Ézs 7,14; Mt 1,23), és azt jelenti: »velünk az Isten«. Názáretben töltött évei miatt gyakran a »názáreti« (a héber »nécer«-ből Csemete, Vesszőszál) melléknevet adták neki (Lk 24,19). Amikor Jézus önmagáról beszélt, rendszerint ezt a melléknevet használta: az »**Emberfia**«. Lehet, hogy ezzel alkalmanként az ember voltát is hangsúlyozni akarta, főként azonban arra szolgált ez a megjelölés, hogy lényének földöntúli voltára, személyének mennyei jellegére utaljon (Dán 7,13). Az »**Isten Fia**« elnevezés az Isten egyszülött Fiának egyetlenszerűségére utal. Figyelemre méltó, hogy Jézus, valahányszor az Atyáról beszélt, egy olyan sajátos, egyedülálló viszonyt engedett fölismerni, amelyben egyetlen ember sem lehet Istennel. A »**Dávid Fia**« (Mt 21,9; Lk 18,38) messiási cím, amely úgy mutat Reá, mint aki a Dáviddal kötött szövetséget betöltötte. Csak kevés hely mondja ki nyíltan hogy Jézus maga »Isten« (Jn 1,1.18; 20,28; Róm 9,5; Tit 2,13; Zsid 1,8). Az »**Úr**« megjelölés (Csel 2,36; 10,36; Róm 10,9; 1Kor 8,6; Fil 2,11) Jézus felségéről és hatalmáról beszél, arról, hogy Ő a feje mind az egyes hívőnek, mind az egész Gyülekezetnek, és Úr mindenkinek felett. »**Az Ige**« (Jn 1,1.14; 1Jn 1,1) elnevezés arról beszél, hogy Jézus Isten kijelentője, és Benne teljesedett be Isten szava és ígérete. A »**szolga**« (Fil 2,7) szó azt mutatja, hogy az ősgyülekezet meglátta Jézusban Azt, Akit már az ÓSZ Isten rabszolgájának nevez (Ézs 53; vö. még Mt 12,17–21). Az »**üdvözítő**« név arra utal, ami végett Jézus erre a világra jött (Lk 2,11; Jn 4,42). Jézus szabadító küldetésére utal az »**Isten báránya**« címe is (Jn 1,29–36). A Zsidókhöz írt levél »Főpap«-nak is mondja Jézus Krisztust, az 1Tim 2,5 pedig »közbenjáró«-nak. Pál használja az »utolsó Ádám« kifejezést (1Kor 15,45), ellentétben az »első Ádám«-mal, amellyel a bűn végzetes következményeit kívánja kifejezésre juttatni, amely Ádám engedetlensége által jött a világba, és amelyet Jézus megváltó tettével érvénytelenített, és következményeit felfüggesztette.

4. Jelleme. Lehetetlenség Jézus minden jellemvonását tökéletesen leírni. De meg kell említenünk néhány tökéletes tulajdonságát; ezzel azonban nem azt akarjuk mondani, hogy **ezekért** lett volna magasabban minden földi halandónál.

JÉZUS KRISZTUS CSALÁDFÁJA. Az ÚSZ-ben kettő található: Mt 1,1–17 és Lk 3,23–38-ban. Máté Jézusnak, Dávid Fiának családfáját Ábrahámától kezdve vezeti le, és három, egyenként 14 nemzedéket tartalmazó részre osztja. Jórám (5) után három nemzedéket kihagy: Aháziát (2), Joást (4) és Amásiát (1) (1Krón 3,11–12). Az Izraelben egyébként szokásban volt gyakorlattal teljesen ellentétesen, öt asszonyt is megnevez: Támárt (1), Ráhábot (1), Ruthot, Betsábét és Máriát (1). A »nemzette« szó héber fogalmának pontos jelentését nem lehet megállapítani; jelenthet közvetlen vagy közvetett leszármazást, de örökbefogadást vagy örökösödési jogot is. Lukácsnál Jézus családfája egészen Ádámgig megy vissza, úgy, hogy Ábrahámától Ádámgig a családfa megegyezik az 1Krón 1,1–4 és 24–28 versekkel; Dávidtól Ábrahámig megegyezik Mátéval, Jézustól Dávidig azonban eltér ettől. Meglehet, hogy Máté a törvényes örökösödés vonalát követi, míg Lukács a testi leszármazását.

JÉZUS PERE (ELÍTÉLTETÉSE). Miután Júdás kiszolgáltatta Jézust a zsidó hatóságoknak, Annáshoz vitték, aki a hivatalban lévő főpap, Kajafás elődje és apósa volt, hogy rövid, előzetes kihallgatásnak vessék alá (Jn 18,13); azután, kb. az első kakaskukorékolás idején, a

Kajafás palotájában összeült nagytanács elé vitték, ahol részletesen kihallgatták, amikor hazug vádak, megszegyenyítést és személyes sértéseket kellett elhordoznia (Mk 14,60–65; Lk 22,63–64); amikor hajnalodott, újra bevitték a nagytanács elé, amely halálra ítélte Őt (Lk 22,66–70); onnan Pilátus elé vitték, aki rövid kihallgatás után ártatlannak nyilvánította (Jn 18,33–38); a zsidók azonban hallani sem akartak a javaslatáról, hogy szabadon bocsássa; Pilátus ezért Heródes (3) Antipáshoz küldte, aki a páska-ünnep idején szintén Jeruzsálemben tartózkodott, mivel Jézus az ő bírói illetékessége alá is tartozott; ez azonban csupán kigúnyolta Jézust, és ítélet nélkül visszaküldte Pilátushoz (Lk 23,2–12); ekkor Pilátus felkínálta a zsidóknak a választás lehetőségét: szabadon bocsátja Krisztust vagy Barabást; a zsidók inkább a gyilkos Barabást választották; megghiúsult Pilátusnak egy további próbálkozása is, hogy Jézust mégis szabadon bocsássa, mivel a zsidók megfenyegették, feljelentik a császárnál, ha nem teljesíti akarataikat; így Pilátus engedett a nyomásnak; a katonák megkorbácsolták Jézust és kigúnyolták; majd kivezették a városból és keresztre feszítették (Mk 15,16–24).

JÉZUS, SIRÁK FIA. Lásd: APOKRIF IRATOK.

JÉZUS SZAVAI A KERESZTEN. A négy evangélista az Úr Jézus hét szavát hagyta reánk, amelyeket akkor mondott és imádkozott, amikor a kereszten függött (Mt 27,46; Mk 15,34; Lk 23,34.43.46; Jn 19,26–28.30).

JÉZUS TESTVÉREI. Jakabot (3), Józset (1), Simont (4) és Júdást (2) az Úr testvéreinek nevezi az Ige (Mt 13,55). Vér szerinti leánytestvérei is voltak (Mt 13,56). Jn 7,1–10 szerint a testvérei nem hittek Benne.

JÉZUS VISSZAJÖVETELE. Isten Igéje két ízbeni látható és testi visszajövetelről beszél. 1.) Az 1Tesz 4,13–17 szerint Jézus a levegőben át minden hívő számára láthatóan visszatér; és minden újonnan született ember elragadtatik Eléje a levegőbe (1Kor 15,51–55). 2.) Jézus személyesen, testben és mindenki számára láthatóan jön el a földre, és lábai az Olajfák hegyén lesznek (Zak 14,1–5; Csel 1,10–11). Akkor ítéletet tart az élők fölött (Mt 25,31–46), és azután elkezdí ezeréves uralmát. Lásd még: ESZKATOLÓGIA és PARÚZIA.

JHVH (»Jahve«). Isten héber tulajdonneve; tévesen »Jehová«-nak is mondják; tetragrammként (négy betű) ismeretes; fordítása: »vagyok, aki vagyok« (2Móz 3,14), Lásd még: JEHOVA (Jn 5,26).

JIBLEÁM (a nép tovatűnik, a nép összezavarodása, romlása; Isten vezette). Város, amely Manassének jutott osztályrészül (Józs 17,11; Bír 1,27); itt ölték meg Aháziát (2) (2Kir 9,27); általában azonosnak mondják »Bileám«-mal (1Krón 6,70).

JIBNIJA (Jahve felépít). Benjáminita férfi Jeruzsálemben (1Krón 9,8).

JIBSÁM (ő kellemes, édes, illatozó). Issakár (1) unokája (1Krón 7,2).

JICHAK (nevetés) Izsák.

JICHÁR (ICHÁR) (olaj, kitörés, fénylő, szép, világító; a felkent). Lévíta, Kéhát fia (2Móz 6,18; 4Móz 3,19; 1Krón 6,18.38).

JIDBÁS (ő mézédés). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,3).

JIDLÁF (könnyezve, sírva szipogva). Náhor (2) és Milka (1) fia (1Móz 22,22).

JIDIHÁEL. Lásd: JEDIÁÉL (2).

JIEDALA (leshely). Helység Zebulon törzsi területén (Józs 19,15).

JIFTA (Ő (Isten) kinyitja v. nyissa ki; megnyitó, szabadító, áttörő keresztültörés, nyílás). Közelebről nem ismert város Júdában (Józs 15,43).

JIFTAH-ÉL (Isten kinyitja, Isten keresztültör; Isten ajtaja; Isten a szabadító v. áttörő). Völgy Zebulon területének északi határán (Józs 19,14.27).

JIGEÁL (Ő megvált, Isten megvált, visszavásárol, bevált, megbosszul; megváltó, megbosszuló).
1.) József (2) fia, Kanaán (2) földjére kiküldött kém Issakár törzséből (»Igal«; 4Móz 13,8).
2.) A sóbabeli Nátán (3) fia, Dávid hőse (2Sám 23,36).
3.) A Dávid királyi nemzetségéből való Semája (17) fia (1Krón 3,22).

JIMLA. Lásd: JEMLA.

JIMNA (szerencse, siker, jó előmenetel; jobbra; ő számlál; Isten visszatartja, feltartóztatja, akadályozza).

1.) Férfi Áser törzséből (1Krón 7,35).
2.) Áser fia (1Móz 46,17; 4Móz 26,44; 1Krón 7,30).
3.) Lévíta (2Krón 31,14).

JIREON (félénk; a rémület helye). Helység Naftali törzsi területén (Józs 19,38).

JIRMÉJA (értelmezése mint: JEREMIÁS). Két gádita harcos, akik Siklagnál Dávidhoz csatlakoztak (1Krón 12,10.13).

JIRPEÉL (Jahve meggyógyít, Isten által helyreállított; Isten a gyógyító; Isten elenged). Város Benjámin területén (Józs 18,27).

JISBI-BÉNÓB (lakásom Nöbban van, aki a hegyen lakik; hegyi lakó). Óriás, akit Abisái megölt (2Sám 21,16–17).

JISMA (ő meghallgat, hallgass az Úrra!; pusztaság). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,3).

JISPÁN (alattomos; erős, szilárd; későn született). Benjáminita férfi (1Krón 8,22).

JISRI (tûnődés, költészet, alkotó, teremtő). Lévíta, a 4. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,11), az 1Krón 25,3 »Séri«-nek nevezi.

JISVÁ (nyugodt, egyenrangú, hasonló; az Úr elegendő, önmagának megfelelő). Áser fia (1Móz 46,17; 1Krón 7,30).

JISVI (nyugodt, Isten felhasználja).
1.) Saul (1) fia (1Sám 14,49).
2.) Áser fia (1Móz 46,17; 4Móz 26,44; 1Krón 7,30).

JISZKÁ (gyönyörűséges látvány; Ő (Isten) nézi v. megnézi; hírszerző). Hárán (1) leánya, Milka (1) testvére (1Móz 11,29).

JITLA (felemelt, magaslati hely). Város Dán törzsi területén (Józs 19,42).

JITMA (árvaság, kirabolt; magányosság). Moábita harcos, Dávid hőse (1Krón 11,46).

JITRIBŐL VALÓ. Család, amelyből Dávidnak két hőse származott (2Sám 23,38; 1Krón 11,40).

JIZRÁHITES. Samhut seregvezér családi neve (1Krón 27,8).

JÓÁB (az Isten: Atya).
1.) Sérújának, Dávid féltestvérének a fia, Absái és Asáel (1) fivére (2Sám 2,18; 1Krón 2,16); megölte Ábnert (2Sám 3,22–39); Dávid seregének legmagasabb rangú tisztje (1Krón 11,4–9); legyőzte Szíriát, Edomot (2) és Ammont (2Sám 10–12); gondoskodott arról, hogy Úriás (1) elessék a harcban (2Sám 11); megölte Absolont (2Sám 18,9–15) és Amasát (1) (2Sám 20,4–13); támogatta Adóniát (1) (1Kir 1); Salamon parancsára megölték (1Kir 2,28–34).
2.) Férfi Júda törzséből (1Krón 4,14).
3.) Fogságból hazatért család őse (Ezsd 2,6; 8,9; Neh 7,11).

JOÁDDÁN (Jahve a legfőbb gyönyörűség). Amásiának (1), Júda királyának anyja (2Kir 14,2). A 2Krón 25,1-ben; »Jehoaddán«.

JÓAH (Jahve testvérünk, az Úr barátja).

- 1.) Obed-Edom (3) fia, ajtónálló lévita Dávid idejében (1Krn 26,4).
- 2.) Lévita Gerson nemzetségéből (1Krn 6,21).
- 3.) Jósiás (1) király emlékirója (2Krn 34,8).
- 4.) Asáf (2) fia, Ezékiás (1) király emlékirója (2Kir 18,18.26). Az Ézs 36,3.11.22-ben: »Jóák«.
- 5.) Gersonita lévita Ezékiás (1) idejében (2Krn 29,12).

JOÁHÁZ (Isten megragadott, tart, tulajdonba vesz, megtart; az Úr tulajdona).

- 1.) Izráelnek, az északi országrésznek királya, Jéhu (5) fia és utóda; kb. Kr. e. 815–800 uralkodott (2Kir 10,35; 13,1); tovább fejlesztette Jeroboám bika-kultuszát; Szíria királya legyőzte; utóda fia, Joás (5) lett (2Kir 13,2–9.22–25).
- 2.) Júda királya Kr. e. 608-ban; Jósiás (1) fia és utóda; mindössze három hónapig uralkodott; Egyiptomban halt meg (2Kir 23,30–34). Az 1Krn 3,15; Jer 22,11-ben: »Sallum« (15).
- 3.) Aházia (2), júdabeli király teljes neve.
- 4.) Jóah (3) atyja (2Krn 34,8).

JÓÁK. Lásd: JÓAH (4).

JOÁKIM (Isten felemel, ismét megelevenít; Isten ébressze fel, emelje fel). »Jojákim«-nak (2) is nevezik; Júda kegyes királyának, Jósiásnak (1) a fia; eredetileg »Eljákim«-nak (2) hívták, de Nékó fáraó, aki a királyságba ültette, Joákim nevet adta neki, és adófizetőjévé tette; három évvel később fellázadt Nabukodonozor, babilóni király ellen; dicstelen halált halt (2Kir 23,34–37; 24,1–6; 2Krn 36,4–8).

JOÁKIN (Jahve felemel, megalapít, Isten véghez viszi). »Jojákin«-nak, vagy »Jekóniás«-nak is nevezi a Biblia. Joákim fia és utóda, Júda utolsó előtti királya (2Kir 24,6–12), Kr. e. 597-ben uralkodott összesen 3 hónapig (2Krn 36,9). Mt 1,11–12 Jekóniásnak nevezi; Babilonba hurcolták (2Krn 36,10), ahol 37 évi fogság után Evil-Merodák, babiloni király megkegyelmezett neki és szabadon bocsátotta (2Kir 25,27). Jer 22,28 »Kóniás«-nak nevezi.

JOÁS (Isten adta, Isten segítségül jön; Isten a támaszték; Isten tűz, hatalmas). »Jehoás« rövidített alakja.

- 1.) Gedeon atyja (Bír 6,11).
- 2.) Aháb király fia (1Kir 22,26; 2Krn 18,25).
- 3.) Benjáminita férfi, aki Siklágban Dávidhoz csatlakozott (1Krn 12,3).
- 4.) Aháziának (2), Júda királyának a fia; 40 éven át uralkodott (Kr. e. 835–796); kezdetben visszaállította az igaz istentiszteletet, később azonban elpártolt Istentől; megölette Zakariást (6); öt szolgálói gyilkolták meg (2Kir 12,20; 2Krn 24,25).
- 5.) Joáháznak (1), Izráel királyának a fia és utóda, Kr. e. 800–784-ig uralkodott; barátságosan viselkedett Elizeus prófétával szemben; a trónon fia, II. Jeroboám követte (2Kir 13,10–13).
- 6.) Benjáminita férfi (1Krn 7,8).
- 7.) Az olajellátás felügyelője Dávid idejében (1Krn 27,28).
- 8.) Júda leszármazottja (1Krn 4,22).

JOATÁM. Lásd: JÓTÁM (3).

JÓB (a megtámadott, a gyűlölt, üldözött; a támadó, ellenség).

- 1.) Fő személye a hasonló nevű könyvnek, amely az ÓSZ tanító könyvei közé tartozik; ugyanakkor jelentős irodalmi remekmű; szerzője és keletkezési ideje ismeretlen; sok tudós úgy véli, hogy a salamoni korból származik; alap gondolata: Isten igazságossága az emberekkel való bánásmódjában. *Felosztása:* 1. előszó vagy bevezetés (1–2); 2. Jób panasza (3); 3. Jóbnak három barátjával folytatott beszélgetése (4–31); 4. Elihu (5) beszéde (32–37); 5. Isten szava (38–41); 6. Jób meghajlik Isten szava előtt, és helyreállíttatik (42).
- 2.) Lásd: JÁSUB (2).

JÓBÁB (kiáltás, ujjongás).

- 1.) Edom második királya (1Móz 36,33; 1Krn 1,44–45).
- 2.) Mádon királya (Józs 11,1; 12,19).

- 3.) Benjáminita férfi, Saharáim fia (1Krón 8,9).
 4.) Benjáminita, Elpaál fia (1Krón 8,18).
 5.) Joktán fia (1Móz 10,29; 1Krón 1,23).

JÓED (Isten a tanú). Benjáminita férfi (Neh 11,7).

JÓEL (Jahve az Isten, az Úr az Isten; akinek Jahve az Istene).

- 1.) Petuel fia, az azonos nevű prófétai könyv szerzője, ún. kis próféta. Életéről közelebbit nem tudunk (Jóel 1,1). Lásd még: **JÓEL KÖNYVE**.
 2.) Sámuel legidősebb fia (1Sám 8,2; 1Krón 6,33); az 1Krón 6,28 »Vásni«-nak nevezi.
 3.) Simeon törzsének fejedelme Ezékiás (1) idejében (1Krón 4,35).
 4.) Rúben törzsének főembere (1Krón 5,4–8).
 5.) Gád törzsének fejedelme (1Krón 5,12).
 6.) Lévíta, Sámuel (1) öse (1Krón 6,36).
 7.) Főember Issakár törzsében (1Krón 7,3).
 8.) Dávid hőse (1Krón 11,38).
 9.) Lévíta, a gersoniták feje Dávid idejében (1Krón 15,7.11.17).
 10.) Pedája (3) fia, Manassé fél nemzetségének fejedelme Dávid idejében (1Krón 27,20).
 11.) Lévíta Ezékiás (1) idejében (2Krón 29,12).
 12.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,43).
 13.) Zikri (10) fia, a benjáminiták előljárója a fogság után (Neh 11,9).
 14.) Lévíta, templomi kincstárnok Dávid idejében (1Krón 26,22); talán azonos (9) alattival.

JÓEL KÖNYVE. A könyv Kr. e. 9. v. 8. században keletkezhetett; a könyvben egyetlen időbeli utalás sem található; a háttér egy nagy csapás: a sáskajárás adja, amelyről a próféta kijelenti, hogy az Isten büntetése a nép bűneiért; ezért sürgeti a népet, hogy bűneit bánja meg, különben Istennek még rettenetesebb számonkérését helyezi kilátásba: az Úr eljövendő napját. *Felosztása:* 1. a sáskajárás és annak vége (1,1–2,27); 2. az Úr eljövendő nagy napja (2,28–3,21); a) kitöltetik az Úr Szent Szelleme (2,28–32); b) ítélet a népek fölött (3,1–17); c) az ítélet után Izráelre áldás következik (3,18–21).

JOÉLA (Ő Isten) segítsen, átok, eltávolító). Jerohám (5) fia, benjáminita harcos, aki Siklagnál Dávid szolgálatába állt (1Krón 12,7).

JÓÉZER (Jahve segítség, támasz). Benjáminita harcos, aki Siklágban Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,6).

JOGBEHA (magasra helyeztetett ő). Város Gileád (1) területén, amely Gád törzsének jutott osztályrészül (4Móz 32,35; Bír 8,11).

JÓGLI (fogságba vitt, száműzött; leleplezett). Dán törzsbeli férfi, Bukki (1) apja (4Móz 34,22).

JÓHA (Jahve a fivérem, az Úr barátja).

- 1.) Benjáminita, Simri (1) fia (1Krón 8,16).
 2.) Dávid hőse (1Krón 11,45).

JOHANÁN (Isten kegyelmes; Jahve kegyelmes volt; az Úr jóindulatú, jóságos, kedves).

- 1.) A zsidók egyik vezetője (2Kir 25,23), aki megkísérelte Gedáliást (1) figyelmeztetni az ellene készülő merényletre (Jer 40,13–14); néhány zsidót, köztük Jeremiást (1) magával vitt Egyiptomba (Jer 40–43).
 2.) Benjáminita, aki Siklagnál csatlakozott Dávidhoz (1Krón 12,4).
 3.) Gádita főember, aki embereivel Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,12–14).
 4.) Azáriás (21) apja (2Krón 28,12).
 5.) Főember, aki Ezsdrással (3) hazatért Babilonból (Ezsd 8,12).
 6.) Eliásib (3) fia, kamarája volt a templomban (Ezsd 10,6).
 7.) Főpap, Eliásib (3) unokája (Neh 12,22).
 8.) Ajtónálló a frigyláda mellett Dávid idejében (1Krón 26,3).

- 9.) Főtiszt Jósafát (4) seregében (2Krón 17,15).
 10.) Izmaél (3) atyja (2Krón 23,1); esetleg azonos (9) alattival.
 11.) Zsidó férfi, aki idegen nőt vett feleségül (Ezsd 10,28).
 12.) Papi vezető (Neh 12,13).
 13.) Lévita énekes Jeruzsálem falainak felszentelésénél (Neh 12,42).
 14.) Krisztus öse, Kr. e. 500 körül (Lk 3,27).
 15.) Jósiás (1) király legidősebb fia (1Krón 3,15).
 16.) Dávid leszármazottja, Eljohénai (2) fia (1Krón 3,24).
 17.) Azária (7) főpap atyja (1Krón 6,9–10).
 18.) Az ammonita Tóbiás (3) fia (Neh 6,18).

JOHANNA (kegyelembe fogadott, Jahve kegyelmes; az Úré a kegyelem). Kúzának, Heródes (3) Antipás király tisztartójának a felesége; azokhoz az asszonyokhoz tartozott, akik Jézussal együtt jártak és Neki szolgáltak (Lk 8,2–3).

JÓJADA (Isten tudja, ismeri, felismeri; az Úr tudta, törődött vele).

- 1.) Pap, Benája (1) atyja (2Sám 8,18; 23,22; 1Kir 4,4).
 2.) Benája (1) fia, az (1) alatti unokája, Dávid tanácsosa (1Krón 27,34).
 3.) Áron leszármazottja, aki Dávid királlyá koronázásakor Hebronban (1) az ároniták vezetője volt (1Krón 12,27). Valószínűleg azonos (1) alattival.
 4.) Főpap, akinek felesége, Jóseba a fiatal Joás (4) királyt elrejtette; vezetője volt az istentelen Atália (1) királynő elleni összeesküvésnek és Joás királlyá tételének (2Krón 23; 2Kir 11).
 5.) Férfi, aki Jeruzsálemben az ó-kaput javította (Neh 3,6).
 6.) Eliásib (3) főpap fia (Neh 12,10; 13,28).
 7.) Pap Jeruzsálemben, Jeremiás (1) idejében (Jer 29,26).

JOJÁKIM (Jahve felemel, Isten megelevenít; Isten ébressze fel, emelje fel).

- 1.) Főpap, Eliásib (3) főpap atyja (Neh 12,10.12.26).
 2.) Lásd: JOÁKIM.

JOJÁKIN. Lásd: JOÁKIN.

JOJÁRIB (Jahve igazságot szolgáltat; Isten viszi a pert; Isten vezeti a harcot).

- 1.) Az 1.papi rend feje Dávid idejében (1Krón 24,7).
 2.) Pap, aki Zorobábelrel visszatért a fogságból (1Krón 9,10; Neh 11,10; 12,6).
 3.) Tanító, aki Ezsdrás (3) segítségére volt a hazatérők összegyűjtésében (Ezsd 8,16–17).
 4.) Férfi Júda törzséből (Neh 11,5).

JOKDEÁM (a nép tüze, a nép elég; a nép haragja, mérge, gerjedelme; égni a népért). Város Júda területén (Józs 15,56).

JÓKÉBED (Jahve dicsőség, gazdaság, hírnév, felség; az Úr a dicsőség, az Úr az ő dicsőségük). Leány Lévi törzséből, Amrám (1) felesége, Mózes anyja (2Móz 6,20; 4Móz 26,59).

JÓKIM (Ő felemel). Férfi Júda törzséből, Séla (I–1) leszármazottja (1Krón 4,22).

JOKMEÁM (keljen fel a nép!, Ő összegyűjti a népet). Lévitaváros Efraim területén (1Krón 6,68; 1Kir 4,12). A Józs 21,22-ben: »Kibcaim«.

JOKNEÁM (elnyeri a népet; a nép tulajdona). Kánaáni (2) városkirályság, Zebulonnak jutott osztályrészül (Józs 12,22; 19,11).

JOKSÁN (madarász, csapdaállító, elcsábító). Ábrahám fia második feleségétől, Keturától (1Móz 25,2–3).

JOKTÁN (a csekély, kicsi, megnyírt). Sém dédunokája, a róla elnevezett néptörzs atyja (1Móz 10,25–26.29; 1Krón 1,19–20.23).

JOKTEÉL (Isten védelme, Isten az oltalmam, Isten bástyája).
 1.) Város Júdában (Józs 15,38).

2.) Helység Edomban, valószínűleg »Petra«, előzőleg »Séla I.« (2) (2Kir 14,7).

JÓLTEVŐ. Uralkodók megtisztelő címe (Lk 22,25).

JOM KIPPUR. A nagy engesztelési nap héber neve.

JÓNA. Lásd: JÁNOS (4).

JONADÁB (Jahve önkéntese, Jahve ösztönöz, Jahve nemes, nagylelkű; Isten szívesen ad).

1.) Simeának (3), Dávid fivérének a fia, Amnon (1) barátja (2Sám 13,3–5.32–35).

2.) Rékábita, aki tanúja volt Jéhunak (5) a bálványimádás kiirtásakor Samáriában (2Kir 10,15kk.); megparancsolta utódainak, a rékábitáknak, hogy bort ne igyanak, házakat ne építsenek, szőlőt ne telepítsenek, hanem sátrakban lakjanak (Jer 35,6–19).

JÓNÁN (kegyelmes, kedves, jóindulatú Úr). Jézus őse (Lk 3,30).

JÓNÁS (galamb). Próféta Izraelben, Amittai fia; megjövendölte II. Jeroboám (Kr. e. 790–750) győzelmét a szíriaiak felett; az azonos nevű prófétai könyv szerzője (2Kir 14,25; Jón 1,1; Mt 12,39–41; 16,4; Lk 11,29–32).

JÓNÁS KÖNYVE. Ez a prófétai könyv meg akarja mutatni, hogy Isten üdvakarata nem korlátozódik Izraelre, hanem a pogányokra is kiterjed; a pogánymisszióról szóló nagy mű ez (4,11). Noha a könyvet az ún. kis próféták közé sorolják, csak nagyon kevés próféciát tartalmaz. *Felosztása:* 1. Jónás megbízatása, engedetlensége és büntetése (1); 2. Jónás szabadulása (2); 3. Jónás bűnbánatra szóló felhívása; Ninive megtér és így elkerüli Isten ítéletét (3); 4. Isten igazolja kegyelmes magatartását Jónás előtt (4).

JÓNATÁN (Jahve adta, Isten az ajándékozó, Isten ajándéka).

1.) Lévita, aki az efraimbeli Mikának (1), majd később a dánbelieknek bálványpapja lett (Bír 17–18).

2.) Saul (1) király legidősebb fia (1Sám 13,16; 14,49; 1Krón 8,33); csatában legyőzte a filiszteusokat (1Sám 13–14); Dávid leghűségesebb, önzetlen barátja; a kettőjük barátsága a legnemesebb szeretet jelképévé vált; életét is kockára tette barátjáért (1Sám 19,1–7); atyjával együtt elesett a Gilboa hegyénél, a filiszteusokkal vívott ütközetben (1Sám 31,2–10).

3.) Abjátár főpap fia (2Sám 15,27.36; 17,17.20; 1Kir 1,42–43).

4.) Simeának (3), Dávid bátyjának fia (2Sám 21,21; 1Krón 20,7).

5.) Dávid hőse (2Sám 23,32; 1Krón 11,34).

6.) Uzziás (3) fia, Dávid vidéki javainak felügyelője (1Krón 27,25).

7.) Júdabeli férfi, Jáda fia (1Krón 2,32–33).

8.) Dávid nagybátyja, írástudó (1Krón 27,32).

9.) Ebed (2) atyja (Ezsd 8,6).

10.) Asáhel (4) fia (Ezsd 10,15).

11.) Papi családfő Jojakim (1) főpap idejében (Neh 12,14).

12.) Zakariás (26) lévita atyja (Neh 12,35).

13.) Írnok, akinek házában Jeremiást (1) fogva tartották (Jer 37,15–20).

14.) Papi családfő Jojakim (1) főpap idejében (Neh 12,18).

15.) Lévita, akit Jósafát (4) király a nép oktatására rendelt (2Krón 17,8).

16.) Kárea fia, aki Gedáliáshoz (1) ment Mispába (4) (Jer 40,8).

17.) Éliásib (3) főpap unokája (Neh 12,11).

JOPPE. Lásd: JÁFÓ.

JÓRÁ (korai eső, őszi eső). Családfő, akinek leszármazottai Zorobábelrel tértek vissza a fogságból (Ezsd 2,18); a Neh 7,24 »Hárif«-nak (1) nevezi.

JÓRAI (Jahve megtanít, Istentől tanított). Gádita férfi (1Krón 5,13).

JÓRÁM (Jahve fenséges, az Úr által felmagasztalt).

1.) Tóinak, Hámát (I) királyának fia (2Sám 8,10). Az 1Krón 18,9–11-ben: »Hadórá« (2).

- 2.) Aháb fia, Izráel királya (2Kir 8,29).
- 3.) Pap Jósafát (4) idejében, aki a népet tanította (2Kron 17,8).
- 4.) Lévita, Eliézer (2) leszármazottja (1Kron 26,25).
- 5.) Jósafátnak (4), Júda királyának a fia, akinek Kr. e. 849-ben utódja lett; meggyilkolta tulajdon fivereit, és feleségül vette Atáliát (1), Aháb és Jézabel leányát (2Kir 8; 2Kron 21). Pártolta a bálványimádást; Illés próféta megfeddte; dicstelen halált halt (2Kir 9,14–26).

JORDÁN (az alájövő, a lefelé folyó, siető). Palesztina legfontosabb folyója; a Libanontól a Holt-tengerig és azon túl is húzódnó völgyben folyik; a folyó maga erőteljesen kanyarog. Noha a Genezáret-tótól a Holt-tengerig terjedő távolság alig több, mint 100 km, a folyó összesen 300 km hosszú. A Jordán völgye 240 km hosszú, 3–22 km széles, és a Holt-tengernél 390 m-rel a tenger szintje alatt fekszik. A folyó mélysége 90 cm és 3 m közt változik, szélessége mintegy 30 m (1Móz 13,10; Józ 2,7; Bír 3,28; Mt 3,13). A Jordánnal kapcsolatos fontos események: Izráel népe ezen a folyón keresztül lépi át Józsué (1) vezetésével az ígért földjének határát (Józ 3); itt munkálkodik Keresztelő János (Mt 3,6; Mk 1,5) és itt kereszteli meg Jézust (Mt 3,13; Mk 1,9).

JÓRIM (Jahve magasztos, félelem, tisztelet), Jézus őse (Lk 3,29).

JORKEÁM (a nép virul, új népszaporulat; a nép kiterjed). Hebron (3) leszármazottja (1Kron 2,44).

JÓSA (ő támogat, egyenes, önálló; lényeges). Simeon (1) leszármazottja (1Kron 4,34).

JÓSABÁT. Lásd: JÓSEBA.

JÓSADÁK (Isten igazságos, Jahve igazságosnak mutatkozott). Sérájának (5), a fogság előtti utolsó főpapnak fia, és Jésuának (3), a fogság utáni első főpapnak atyja (Ezsd 3,2,8; Neh 12,26). Az 1Kron 6,14–15-ben: »Jéhozadák«, az Agg 1,1-ben: »Jehosadák«.

JÓSAFÁT (az Isten bíró, Jahve igazságot szolgáltat, Jahve ítél; istenítélet).

- 1.) Pap, Dávid idején (1Kron 15,24).
- 2.) Dávid és Salamon emlékirója (2Sám 8,16; 20,24; 1Kir 4,3).
- 3.) Parnák fia, Salamon helytartója Issakárban (1Kir 4,17).
- 4.) Júda királya, Asa (1) fia és utódja; 25 évig uralkodott Kr. e. 875-től kezdve (2Kron 17–20); lerontotta a magaslatokat, és megtanította alattvalóit az Úr törvényére; Aháb és Aházia (1) királyokkal való szövetsége miatt a próféták feddték; Kr. e. 850-ben halt meg, utóda fia, Jórám (5) lett.
- 5.) Mitnibeli férfi, Dávid hőse (1Kron 11,43).
- 6.) Jéhunak (5), Izráel királyának atyja (2Kir 9,2–14).
- 7.) Völgy, ahol az Úr megítéli a népeket (Jóel 3,2,12).

JÓSAFÁT VÖLGYE. »Ítélet völgyé«-nek is nevezi az Írás; az a völgy, amelybe Isten összegyűjti a népeket az ítéletre (Jóel 3,2,12,14).

JÓSÁVIA (Jahve előmenetelt ad, Jahve nyíl). Elnaám fia, Dávid hőse (1Kron 11,46).

JOSBEKÁSA (bajban ülő, Isten keményre fordítja, megkeményedik). Lévita, a 17. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Kron 25,4,24).

JÓSEBA (Isten eskü, aki az Úrra esküszik, aki Őt tiszteli). Jórám (5) király leánya és Jójada (4) főpap felesége; a fiatal Joást (4) elrejtette az istentelen Atália (1) üldözése elől (2Kir 11,2); a 2Kron 22,11: »Jósabát«-nak nevezi.

JOSEB-BASSEBET (nyugalomban lakozó). Dávid hőse és testőrpárancsnoka (2Sám 23,8). Az 1Kron 11,11: »Jasobeám«-nak (3) nevezi. Lásd még: TAHKEMONITA.

JÓSIÁS (Isten megsegíti őt; az Úr gyógyít; Jahve nyíl; akit az Úr támogat).

- 1.) Júda királya, Amon (1) fia és utóda a trónon; 8 éves korában került uralomra és 31 éven át uralkodott (Kr. e. 640–609); rendkívül istenfélő király; küzd a bálványimádás ellen, helyreállítja a templomot, megtalálja ott a törvénykönyvet, és nyilvánosan felolvastatja a nép előtt; a megiddói

csatában Nékó fáraó legyőzi, és ott esik el (2Kir 22–23; 2Krón 34–35; Mt 1,10–11).
2.) Sefániás »Sofóniás« (4) fia, akinek házában Zakariás (17) próféta megkoronázta Jósua főpapot (Zak 6,10–11).

JÓSIBIA (Jahve otthont ad, Isten marad, az Úr székhelye). Férfi Simeon törzséből (1Krón 4,35).

JÓS-TÖLGYFA. Hely Sikem (3) közelében, amely erről a fáról kapta a nevét; pontos helye ismeretlen (Bír 9,37).

JÓSUÁ. Lásd: JÉSUÁ (3).

JÓSZIFIA (Jahve hozzáad, megsokasít). Ezdrással (3) hazatért egyik család őse (Ezsd 8,10).

JÓTA. A héber ABC legkisebb betűje, hasonlít a mai sor feletti vesszőhöz (apoztrófhhoz); megfelel a mi ABC-nk »j« betűjének. Jelképesen is használatos valami igen kicsiny, jelentéktelen dologra (Mt 5,17–18); a 10-et jelentő számjegy.

JÓTÁM (Isten tökéletes, hibátlan, becsületes).
1.) Gedeon legkisebb fia; tőle származik az első példázat (Bír 9,5–57).
2.) Férfi Júda törzséből (1Krón 2,47).
3.) Júda királya, Uzziás (1) fia, aki helyett egy ideig régens is volt; sikeres és igazsáos király (2Kir 15,5.32–38; 2Krón 27); Ézsaiás (1) (Ézs 1,1). Hóseás (1) (Hós 1,1) és Mikeás (1) (Mik 1,1) kortársa, Jézus őse. A Mt 1,9-ben: »Joatám«.

JÓTBA (jóság, jó város). Lévitaváros Júdában, Hebrontól (1) közvetlenül délre (2Kir 21,19).

JOTBÁTA (jóság, szerencse városa, boldogság). Az izráeliták egyik szálláshelye a pusztában, ahol víz is volt (4Móz 33,33–34; 5Móz 10,7).

JÓZABÁD (Jahve ajándékozta, Isten ajándéka).
1.) Dávid hőse Siklágban (1Krón 12,4).2–3.) Két manassébeli férfi, akik Siklágban Dávidhoz csatlakoztak (1Krón 12,20).
4.) Lévita Ezekiás (1) király idejében (2Krón 31,13).
5.) Lévita Ezdrás (3) idejében (Ezsd 8,33).
6.) Pap, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,22).
7.) Törvénytárgyaló lévita (Neh 8,7).
8.) Vezető lévita Nehemiás (3) idejében (Neh 11,16). Esetleg azonos az előzővel.
9.) A Joás (4) király elleni összeesküvők egyike (2Kir 12,21; 2Krón 24,26).
10.) Obed-Edom (3) fia, ajtóőr a szövetségláda mellett (1Krón 26,4).
11.) Seregvezér Benjámintörzsében Jósafát (4) idejében (2Krón 17,18).
12.) Vezető lévita Jósiás (1) király idejében (2Krón 35,9).
13.) Lévita, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,23).

JOZÁKÁR (Isten megemlékezik, Jahve gondol reá). Joás (4), júdabeli király ellen összeesküvők egyike (2Kir 12,20–21).

JÓZSÉ (tegyen hozzá, akinek az Úr segít). A héber Josef görög alakja.
1.) Jézus fivére (Mk 6,3; Mt 13,55).
2.) Mária (2) fia, ifjabb Jakab (2) testvére (Mt 27,56; Mk 15,40.47).

JÓZSEF (Isten gyarapítson, Ő megsokasít, sokasító, megsokasítás; Ő összegyűjt, bevon, elvesz).
1.) Jákób és Ráhel fia (1Móz 30,22–24), Jákób kedvence (1Móz 37,3–4), fivérei gyűlöletből eladták Egyiptomba (1Móz 37); ott ártatlanul börtönbe vetették, mert ellenállt Potifár felesége csábítási kísérleteinek (1Móz 39); Fáraó később »helytartó«-jává nevezte ki, mert fontos álmait megmagyarázta (1Móz 40–41). József megmentette Egyiptomot és saját családját is az éhhaláltól (1Móz 42–45), népes családját Egyiptomba hozatta és letelepítette Gósen földjén (1Móz 46–47); holttestét később Sikembe vitték; Efraim és Manassé törzseinek ősatya. Nemes jellemű férfi, nagylelkű, bűnbocsánatra kész és hűséges a kötelességeiben.
2.) Igál atyja (4Móz 13,8).

- 3.) Lévita, az 1. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,2.9).
 4.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,42).
 5.) Papi nemzetséggő Jójákim (1) főpap alatt (Neh 12,14).
 6–8.) Jézus három őse (Lk 3,24.26.30).
 9.) Máriának (1), Jézus anyjának a férje (Mt 1,16; Lk 3,23); foglalkozására nézve ácsmester (Mt 13,55); Názáretben lakott (Lk 2,4); Dávid nemzetségéből származott (Lk 2,4); Máriával együtt Betlehembe (1) ment, hogy ott összeírják; ott született meg Jézus (Lk 2,4–6); Jézust és Máriát Egyiptomba vitte Heródes (1) elől (Mt 2,13–18); a 12 éves Jézust magával vitte Jeruzsálembe (Lk 2,41–45).
 10.) Arimátiabeli férfi, a nagytanács tagja (Mt 27,57; Mk 15,43); titokban Jézus tanítványa volt (Jn 19,38); Jézust saját családi sírboltjába temette (Mt 27,57–60; Lk 23,50–53; Jn 19,38–41).
 11.) Barsabás (1) melléknevű tanítvány, lásd: JÓZSEF BARSABÁS.
 12.) »Barnabás« eredeti neve (Csel 4,36). Lásd ott.

JÓZSEF BARSABÁS. Egyike Jézus tanítványainak, akit a tizenegy apostol alkalmasnak tartott arra, hogy Júdas Iskáriótes helyét betöltsék vele. Sorsvetés útján azonban Mátyást választották (Csel 1,23). Lásd még: BARSABÁS (1) és JUSTUS (1).

- JÓZSUÉ** (Isten szabadítás, segítség, üdvösség, nagylelkűség; az Úr segít v. megment).
 1.) Az Efraim törzséből való Nún fia (1Krón 7,27); visszaverte az amálekíták támadását (2Móz 17,9); egyike a Kánaánba (2) kiküldött 12 kémnek (4Móz 13,9); Mózes utóda lett (5Móz 31; Józs 1); Izráelt bevezette az ígért földjére, amelyet el is foglalt és felosztott; Timnát-Szerában temették el (Józs 24,30); az ÚSZ is megemlíti (Csel 7,45; Zsid 4,8).
 2.) Bét-Semesből (2) való férfi (1Sám 6,14).
 3.) Jeruzsálem előljárója Jósiás (1) idejében (2Kir 23,8).

JÓZSUÉ KÖNYVE. Az ÓSZ történeti könyvei közé tartozik. Elmondja, hogy Józsué (1), Mózes utóda hogyan foglalta el Kánaán (2) földjét, ahogy azt Isten neki megígérte (Józs 1,1; 24,31); szerzője nincs megnevezve; keletkezési ideje ismeretlen, valószínűleg azonban Kr. e. 1200 előtt írták. *Felosztása:* 1. Kánaán elfoglalása (1–12); 2. a föld felosztása az egyes törzsek közt (13–22); 3. Józsué búcsúbeszéde (22–24).

JÖVENDŐMONDÁS. Elkövetkezendő események előre meglátása vagy előre megmondása, vagy addig rejtett ismeretek feltárása; az izráeliták számára a jövendőmondás minden fajtája tilos volt (3Móz 19,26; 5Móz 18,10; Ézs 19,3; Csel 16,16). A jövendölésnél különböző módszereket és mesterkedéseket alkalmaztak: előjelekből jövendöltek, álmokat fejtettek, varázsvesszőt és ingát alkalmaztak, a csillagokból olvastak (asztrológia), halottak szellemeit idézték, és egyéb dolgokat csináltak.

JÖVENDŐMONDÁS SZELLEME. Halott vagy démon szelleme, amelyet médium segítségével megidéznek, hogy tőle valamit megtudjanak (5Móz 18,11); azt hitték, hogy az ilyen szellemek meg tudják jelenteni a jövendőt (Ézs 8,19; 1Sám 28,7). Az izráelitáknak halálbüntetés terhe mellett meg volt tiltva ilyen szellemeknél tudakozódni (3Móz 19,31; 20,6).

JÖVENDŐMONDÓ. Aki titokzatos hatalom segítségével meg tudja jelenteni a bekövetkező dolgokat, eseményeket (Józs 13,22; Jer 27,9), meg tudja fejteti az álmokat (Dán 4,6) és nyilvánosságra hozza a titkokat (Dán 2,36).

JÖVEVÉNY (IDEGEN). Az izráeliták szemében mindazok, akik nem tartoztak Isten népéhez, nem számítottak teljes értékű embernek (1Móz 31,15) és ezért csak korlátozott jogokkal rendelkeztek. Az ilyen nem vehetett részt a páska-vacsorán (2Móz 12,43), nem léphetett be a szentélybe (Ez 44,9), nem lehetett király (5Móz 17,15), nem házasodhatott össze Izráel népéből valókkal (2Móz 34,12–16). Fel lehetett azonban őket venni a nép közé, ha elismerték a törvényt és annak követeléseit. Az ÚSZ azokra alkalmazza ezt a fogalmat, akik nem tartoznak Isten országához (Ef 2,19); de a Gyülekezet is jövevénynek számít a világban, ahol nincs tulajdonképpeni hazája (1Pét 1,1).

JUBÁL (csengés, lárma; trombita hang, zenész; áramlás, forrongás). Lámek (1) fia, a lantosok és fuvolások atyja (1Móz 4,21).

JUBILEUMI KÖNYV. Zsidó apokaliptikus könyv, keletkezési ideje az Ó- és ÚSZ közé esik.

JÚDA hálaadás, áldott, magasztalt, dicséret, magasztalás; bizonyágtevő).
1.) Jákób (1) és Lea negyedik fia (1Móz 29,35), megmentette öccse, József (1) életét (1Móz 37,27–28); fiú-ikrei születtek. Támártól (1) (1Móz 38,12–30); testvérei közt ő volt a vezető (1Móz 43,3; 46,28); Dávid (Ruth 4,18–22) és Krisztus őse (Mt 1,3).
2.) Izraelnek az a törzse, amelyet (1) alattiról neveztek; Palesztina déli részének nagy részét osztályrészül nyerte (Józs 15,20–63); jelentős szerepet játszott egész Izrael történelmében. E törzsből származó különösen ismert emberek: Káleb (1) (4Móz 13,7; 34,19), Otniél (Bír 3,9–11), Dávid és Salamon (1Sám 17,12).
3.) Lévíta Jésua (3) főpap idejében, Zorobábelrel tért vissza (»Jéhuda«, Neh 12,8).
4.) Kadmiél (1) atyja, esetleg azonos (3) alattival (Ezsd 3,9).
5.) Benjáminita, Jeruzsálem helyettes előljárója a fogság után (Neh 11,9).
6.) Júda (2) egyik főembere, aki részt vett Jeruzsálem falainak felszentelésében (Neh 12,34).
7.) Lévíta énekes, aki részt vett Jeruzsálem falainak felszentelésében (Neh 12,36).
8.) Lévíta, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,23).
9.) Jézus őse (Lk 3,30).

JÚDA BETLEHEME. Lásd: BETLEHEM (1).

JUDAIZMUS. A zsidóknak az ÓSZ-en alapuló vallása.

JÚDA ORSZÁGA. Története az ország kettészakadásával, és az északi tíz törzsnek Jeroboám uralma alatti elpártolásával kezdődött (kb. Kr. e. 912); első királya Roboám; Jeruzsálem Kr. e. 587-ben történt lerombolásáig állt fenn; hetven évvel később Círus perzsa király megengedte a zsidóknak a hazatérést (1Kir 12–22; 2Kir 2; 2Krn 11–36; Ezsd és Neh könyvei); az ország Júda és Benjámintörzseiből állt; egész fennállása alatt Dávid leszármazottai uralkodtak benne.

JÚDÁS (Júda görög alakja, értelmezését lásd ott).
1.) Galileai férfi, aki a római uralom ellen fellázadt (Csel 5,37).
2.) Az Úr Jézus fivére (Mt 13,55); Júdás levelének szerzője.
3.) Apostol, Jakab (4) fia (Lk 6,16); »Lebbeus«-nak és »Taddeus«-nak is hívják (Mt 10,3).
4.) Az a férfi, akinél Pál Damaszkuszban lakott, megtérése után (Csel 9,11).
5.) Barsabás (2) melléknévvel, a jeruzsálemi keresztyének egyik vezetője, próféta (Csel 15,22.27.32).
6.) Iskáriótes. Lásd: JÚDÁS ISKÁRIÓTES.

JÚDÁS ISKÁRIÓTES (keriói férfi). Valószínűleg Júda déli részéből származik; Jézus az apostolok közé választja (Mt 10,4; Mk 3,19; Lk 6,16); a tizenkettő közös pénzét kezelte (Jn 12,6; 13,29), pénzsóvár (Mt 26,14–16); Jézust kiszolgáltatta az ellenségeinek (Mt 26,47–49); mikor látta, hogy Jézust halálra ítélik, felakasztotta magát (Mt 27,3–5; Csel 1,17–18).

JÚDÁS LEVELE. A szerző magát Jakab (3) testvérének nevezi; mindketten valószínűleg Jézus fivérei voltak, akik csak a feltámadás után jutottak hitre és csatlakoztak a tanítványokhoz; a levél Kr. u. 81 előtt keletkezett. A levél megírásának indítóoka az volt, hogy nyugtalanító tévtanítás kapott lábra, erkölcstelen kihatással, talán a gnoszticizmussal kapcsolatosan. *Felosztása:* 1. bevezetés (1–4); 2. tévtanítók elítélése (5–16); 3. intések (17–23); 4. záró dicséretmondás (24–25).

JÚDEA. Palesztinának az a része, amelyben a fogság után Júda és Benjámintörzse letelepedett (Ezsd 5,8; 9,9); mivel a Babilonba hurcoltak legnagyobb része Júda törzséhez tartozott, ezért őket általában zsidóknak, a földet pedig Júdeának nevezték. A rómaiak uralma alatt ezt a tartományt prokurátor (helytartó) kormányozta Cézarea székhellyel, közvetlen fölöttese a szíriai prokonzul volt. Földrajzilag kb. 80 km-re terjedt észak-déli, és ugyanannyira kelet-nyugati irányban, a Földközi-tengertől a Holt-tengerig, illetve Joppétól a Holt-tenger déli végéig (Lk 3,1).

JUHOK. Gyakrabban szerepelnek a Bibliában, mint bármely más állat. Valószínűleg az első háziállatok közé tartoztak. Elsősorban a tejük miatt tartották, és csak másodsorban a húsupért. Gyapjút és bőrt szolgáltatnak, szarvukból olaj-és bortartó edényt, valamint kürtöt készítettek. Gyakran használták áldozati állatként. A bárány Jézus Krisztus egyik jelképe.

JUHOK KAPUJA (JUHKAJU). Kapu Jeruzsálemben (Neh 3,1.32; Jn 5,2).

JUHNYÍRÓ. Lásd: MESTERSÉGEK.

JUHNYÍRÓHÁZ. Hely Jezréel (1) és Samária (2) közt, ahol Jéhu (5) Aházia (2) júdabeli király családjának negyvenkét tagját lemészárolta (2Kir 10,12–14).

JUHPÁSZTOR. Lásd: MESTERSÉGEK.

JUKÁL (Jahve hatalmas, aki (Isten) képes rá; Jahve hatalmasnak bizonyult). Sédékiás (2) király Jeremiás (1) prófétához küldte, hogy imádkozzék érte (Jer 37,3; 38,1).

JÚLIA (hajadon). Római keresztyén nő, akinek Pál üdvözlését küldi (Róm 16,15).

JULIUS (ifjú). Római százados, akinek Pált átadták a fogsága során (Csel 27,1–3).

JUNIA (uralkodó). Pál rokona és fogolytársa (Róm 16,7).

JUPITER. A rómaiak főistene; a görögöknél Zeus a neve (Csel 14,12–13).

JUSÁB-HÉSED (a kegyelem visszatér, a szeretetet viszonozzák). Zorobábel fia (1Krón 3,20).

JUSTUS (az igaz).
1.) József Barsabás mellékneve (Csel 1,23).
2.) Istenfélő ember Korintusban (Csel 18,7).
3.) Pál római munkatársának, Jézusnak mellékneve (Kol 4,11).

JUTA (JUTTA) (kiterjedt). Város Júda területén (Józs 15,55; 21,16).

JUTALMAZÁS (MEGFIZETÉS). Valami, amit a jó elismeréséül vagy a gonosz büntetéséül adnak (Zsolt 9,9; Jer 40,5; Mik 7,3; 1Tim 5,18).

KAB. Űrmérték, az efa tizenhét részre, mintegy 2 liter (2Kir 6,25).

KABÁT. Lásd: RUHÁZAT.

KABBON (vár, erődítmény, végpont). Város Júdában (Józs 15,40), valószínűleg »Makbéná«-val azonos (1Krón 2,49).

KABSEÉL (Isten egybegyűjt, Isten gyűjtőhelye). Város Júda déli részén, az edomita határ közelében (Józs 15,21; 2Sám 13,20); pontos helye nem ismert; Neh 11,25 »Jekabseél«-nek nevezi.

KABUL (vár, erődítmény, bilincs; határterület; száraz, pusztaság, terméketlen).
1.) Város Áser területén (Józs 19,27), Akkótól mintegy 13 km-nyire délkeletre; ma is lakott hely.
2.) Terület Gileád (1) északi részén, amelyet Salamon király Hírám (1); tíruszi királynak építőanyag ellenében átengedett (1Kir 9,13).

KÁDES (szent legyen, szent, tiszta, felszentelt; szentség). »Mispát kútja« néven is ismeretes (»Hén Mispát«) (1Móz 14,7); hely, mintegy 100 km-nyire Hebrontól (1) délre, amelynek környékén Izráel (2) 38 éven át vándorolt a pusztában (5Móz 1,46; 4Móz 33,36–37; 5Móz 2,14); itt halt meg Miriám (1) (4Móz 20,1); innen küldte el Mózes Kánaánba (2) a kémeket (4Móz 13,21–26; 5Móz 1,19–25); itt hívta ki Mózes maga ellen Isten nemtetszését, amikor ahelyett, hogy csak szólt volna, botjával megütötte a sziklát (4Móz 20,2–13); gyakran »Kádes-Bárneá«-nak is nevezi az Írás (4Móz 32,8; 5Móz 2,14).

KÁDES-BÁRNEA (fürge forrás; öröme szentelt; a fű szentsége v. felszentelése). Lásd: KÁDES.

KADMIÉL (Isten szolgája, Isten előtt állva, aki Isten előtt áll).

1.) Zorobábelrel együtt Babilonból visszatért lévita család őse (Ezsd 2,40; 3,9; Neh 7,43; 9,4).
2.) Lévita, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,9).

KADMONEUS (keleti nép). Régi arab néptörzs Egyiptom és az Eufrátesz közt (1Móz 15,19).

KADRÁK (bekerítés, körüljárás; rendszeres visszatérés). Vidék és város Szíriában (Zak 9,1).

KAF. A héber ABC tizenegyedik betűje, amely kb. a mi »k« betűnknek felel meg. Mint számnév, a betű a 20-at jelöli.

KÁFTOR (koszorú, körülfont; fejecske, csomó, (gránát)alma, golyó). Erről a helyről, amely valószínűleg azonos »Kréta« szigetével, származtak a filiszteusok (Ám 9,7; Jer 47,4). Az 5Móz 2,23 a filiszteusok egy részét »káftoreus«-oknak nevezi.

KAIN (szerzemény, nyereség, tulajdon; alkotó, alapító; kovács; alkotott, képmás). Ádám és Éva első fia, aki megölte Ábelt, a testvérét (1Móz 4).

KAJAFÁS (kőfaragó; elnyomás). Főpap Kr. u. 18–36. Részt vett a Jézus elleni összeesküvésben, és jelentős része volt Jézus elítélésében (Mt 26,3–5.57; Lk 3,2; Jn 18,28).

KAJIN. (értelmezése mint: KAIN). Falu Júdában (Józs 15,57).

KAJNÁN. Lásd: KÉNÁN.

KÁKA. Lásd: NÖVÉNYEK.

KAKAS. Lásd: MADARAK.

KAKASKUKORÉKOLÁS. Az éjfél és hajnali három óra közti időszak (Mt 26,34; Mk 13,35).

KAKUKK. Lásd: MADARAK.

KALÁH (keménység, erő, töretlen erő, erősség; nedv, üdeség; kiterjedés, érettség, óváros). Régi asszír város a Tigris folyó partján, Nimród, Hám (1) unokája és Nőé dédunokája építette (1Móz 10,11–12).

KALAPÁCS. Szerszám, sokoldalú felhasználással; használják ércöntésnél (Ézs 41,7), sátorkaró beveréséhez (Bír 4,21), kovácsoláshoz (Ézs 44,12). Olykor jelképes értelemben is a pusztító erőre és hatalomra (Jer 23,29; 50,23).

KALÁSZZEDEGETÉS. Izráeli szokás szerint megengedték a szegényeknek, hogy az aratók mögött járjanak, és az elhullott kalászokat összeszedegessék (Bír 8,2; Ruth 2,2.16; Ézs 17,6).

KÁLCEDÓN. Drágakő, valószínűleg azonos az acháttal (Jel 21,19).

KÁLDEA (férfias, harcias; nyereség). Ország, fővárosa Babilon (1Móz 11,31; Jób 1,17; Ézs 48,20; Jer 50,10). Lásd még: BABILON.

KÁLDEUS CSILLAGJÓSONK. Lásd: BÖLCSEK.

KÁLDEUSOK. Káldea lakói.

KÁLEB (eb, a harapós, elhárító, ugató, kiáltó; merész, heves).
1.) Jefunné (1) fia, Júda fejedelme, egyike a 12 férfinek, akiket Mózes az ígéret földjének kikémlésére küldött (4Móz 13,7); ő Józsueval (1) együtt jót tudott mondani arról a földről, ezért csak ők ketten mehettek be az ígéret földjére (4Móz 13–14; Józs 14–15).
2.) Júda dédunokája, Hecron (1) fia, (1) alatti nagyapja (1Krán 2,18.19.42), valószínűleg azonos az 1Krán 2,9-ben említett »Kélubai«-jal.

KÁLEB-EFRATA (Káleb a termékeny földön). Helység vagy vidék, ahol Hecron (1) meghalt (1Krán 2,24).

KALITKA. Élő madarak szállítására szolgáló hordozható kosár (Jer 5,27).

KÁLKÓL (fenntartás, megőrzés, táplálás; megtartó, kenyéradó). Máhol fia, bölcsességéről híres férfi Salamon idejében (1Kir 4,31; 1Krón 2,6).

KALLAI (Jahve gyors, gyors, futó). Papi nemzetség feje, Jojákim (1) főpap alatt (Neh 12,20).

KALMUS. Lásd: NÖVÉNYEK.

KÁLNÉ (talán: egészség, teljesség). Város, amelyet Nimród alapított az özönvíz után Mezopotámia déli részén (1Móz 10,10; Ám 6,2). Lásd még: KANNE.

KALNÓ (értelmezése mint: KÁLNÉ). Város, amely megkísérelte, hogy ellenálljon az asszíroknak (Ézs 10,9).

KALODA. Kínzó- és büntetőeszköz, amelybe a fejet, kezeket és lábakat beszorították, s amelyben a vétkesnek igen fájdalmas, összegörnyedt testhelyzetben kellett lennie hosszabb ideig (Jer 20,2; Jób 13,27; Csel 16,24).

KAMAT. Mózes törvénye megtiltotta, hogy az izráeliták egymás közt kamatot szedjenek a kölcsönadott pénz után (2Móz 22,25); idegentől azonban lehetett kamatot kérni (5Móz 23,20). A próféták is elítélték a kamatszedést (Ez 18,8–13.17; Jer 15,10). Az ÚSZ fontosabb, erre vonatkozó igehelyei: Mt 25,27; Lk 19,23. Lásd még: UZSORA.

KAMÉLEON. Afrikában és Ázsiában találjuk különböző fajait. A nílusi varánusz eléri az 1,80 m hosszúságot is.

KÁMON (állhatatosság, támasz, székhely), Város Gileádban (1), ahol Jáir (2) bírót eltemették (Bír 10,5).

KÁMOS (kényszerítő, leigázó, elnyomó; tûz(hely)). Moábita bálvány (4Móz 21,29; Jer 48,7–13.46); az ammoniták is tisztelték (Bír 11,24); egyik pogány felesége kedvéért Salamon is bevezette kultuszát Jeruzsálemben (1Kir 11,7.33).

KÁNA (nádszál, nád; nádas).
1.) Város Tírusról mintegy 12 km-nyire délkeletre, Áser törzsi területének határán (Józs 19,28).
2.) Város Galileában, nem messze Názárettől; Nátánael szülőhelye; Jézus itt cselekedte az első csodát (Jn 2,1–11; 4,46–54; 21,2).
3.) Határpatak Efraim és Manasse törzsi területe között (Józs 16,8; 17,9).

KÁNAÁN (lapály, mélyföld; megalázás, leigázás).
1.) Hám (1) fia, Nóé unokája, akinek utódai Kánaán (2) földjén telepedtek le (1Móz 9,18.22; 10,6.15–18).
2.) Palesztina ősi neveinek egyike, a kananeusok földje, amelyet később az izráeliták elfoglaltak tőlük. Az »Amarna-levelek«-ben (kb. Kr. e. 1400) ez a név a föníciai tengerpartot jelöli. Mózes könyveiben és Józsué könyvében a kananeusok jelentik egyetemesen mindazokat a népeket, amelyek Izráel (2) előtt ott laktak, beleértve a Jordántól keletre lévő vidéket. Az izráeliták soha nem tudták őket földjükről teljesen kiirtani.

KANANEUS (KANANITA) SIMON. A tizenkét apostol egyike (Mt 10,4; Mk 3,18; Lk 6,15). Kananeus a »zélóták« (buzgó ellenállók) arám megnevezése. Lásd még: SIMON I. (2).

KANDAKÉ (a szolgák királynője). Valószínűleg az etióp királynők címe, mint ahogy az egyiptomi uralkodóké a »fáraó« (Csel 8,27).

KANNE (kitüntetett; hízelgő; felállított; facsemete). Valószínűleg azonos »Kálné« városával; kereskedelmi kapcsolatban állt Tírusszal (Ez 27,23).

KÁNON. Annak a 66 bibliai könyvnek a gyűjteménye, amelyet Jézus Krisztus Gyülekezete eredetinek és a Szent Szellemtől ihletettnek ismert el. A Kánon ÓSZ-i része a Krisztus születése előtti időkben keletkezett, ahogy azt Josephus Flavius zsidó történetíró (Kr. u. 90 körül) hitelt érdemlően bizonyítja. Csak keveset tudunk azokról az előzményekről, amelyek az ÓSZ-i Kánon elismeréséhez vezettek. Az ÚSZ-i Kánon kialakulásáról már sokkal több hiteles bizonyítékkal

rendelkezünk. Így pl. a Muratori Kánon (kb. Kr. u. 170-ben), amely csak töredékeiben maradt fenn, már tartalmazza az ÚSZ legtöbb könyvét. A könyvek némelyikének kánoni jellegét egy ideig vitatták, rendszerint azért, mert a szerző személye nem volt egyértelműen tisztázott. A negyedik század vége felé azonban már szinte világszerte a mai Kánont ismerték el, mégpedig nem valamilyen önkényes rendelkezés vagy a püspökök végzése alapján, hanem Jézus Gyülekezetének általános jóváhagyása alapján. Lásd még: APOKRIF IRATOK és ÚJSZÖVETSÉG alatt.

KANTÁR. Lásd: ZABLA.

KAPERNAUM (Náhumfalva, a vigasztaló faluja). Város a Genezáret-tó északnyugati partján, ahol Jézus galileai működése idején lakott (Mt 4,13; Mk 2,1); sok nagy csodát vitt itt véghez (Mt 8,5–13; Mk 2,1–12; Jn 4,46–54). A »maga városa« (Mt 9,1).

KAPPADÓCIA (nádas vidék). Tartomány Kisázsia keleti részében, melynek lakói árja származásúak voltak (Csel 2,9; 1Pét 1,1).

KAPU. Zárt terület, épület vagy város falán lévő nyílás, ill. ennek zárható szerkezete. A kaput többnyire fából készítették és fémmel vonták be, hogy megvédjék a tűztől (Zsolt 107,16; Ézs 45,2); falba rögzített sarokvasakban fordult, és fa- vagy fémretesszel zárták be (Náh 3,13; 1Kí 4,13); éjszakára bezárták és reggel ismét kinyitották (5Móz 3,5; Józ 2,5,7). Az üzleti ügyeket a városkapuban bonyolították le (1Móz 23,10–11; Ruth 4,1kk.); a nyilvánosságnak szóló tudnivalókat a kapunál hirdették ki (Jer 7,2); itt szolgáltattak igazságot a város vénei (Péld 22,22; 2Sám 19,8); a kapuban ülni annyit jelentett, mint a helység tekintélyes személyiségének lenni (Péld 31,23).

KAR. A hatalom jelképéül használt szó (Ézs 53,1; Ez 30,25).

KARÁCSONY. Jézus Krisztus születésének emléknapja. A protestáns egyházak és a róm, katolikusok a karácsonyt dec. 25-én, az ortodox egyházak jan. 6-án, az örmények jan. 19-én tartják. A dec. 25-i megünnepléséről először Nagy Konstantin idejéből, Kr. u. 325 körüli időből van tudomásunk. Krisztus születésének pontos dátuma ismeretlen. Bibliái alapja nincs.

KARAVÁN. Utazók csoportja, amely bizonyos közös érdek (kereskedés stb.) vagy kölcsönös védelem céljából áll össze. Rendszerint hosszabb útra társulnak, kivált olyan utakra, amelyek sivatagon vagy ellenséges területeken vezetnek át (1Móz 37,25; 1Sám 30,1–20).

KÁREA (kopasz, tar fejű). Johanán (1) és Jónatán (16) atyja Jeremiás (1) idejében (Jer 40,8.13.15–16; 2Kí 25,23).

KÁRHOZAT. A jövődre vonatkoztatva ez a szó elsősorban az Istentől való örök elszakadást jelenti, amelyet borzalmas büntetés kísér (Mt 5,29; 10,28; 23,33; 24,51). A büntetés mértéke a bűn súlyához igazodik (Lk 12,36–48), de minden esetben örökké tart (Mk 3,29; 2Tesz 1,9; Júd 6–7).

KÁRIÁNUSOK. Lásd: KRÉTEUSOK.

KARKA (földfelület, talaj). Helység Júda déli határánál (Józ 15,3).

KARKÁS (keselyû, saskeselyû). Ahasvérus (2) király udvarmestere (Esz 1,10).

KÁRKEMIS (kerek, körülvelt; Kámos erődítménye). Hitteus város az Eufrátesz nyugati partvidékén, Aleppótól 94 km-nyire északkeletre (Ézs 10,9). Itt győzte le Nabukodonozor Kr. e. 605-ben hatalmas ütközetben Nékó egyiptomi fáraó seregét (Jer 46,2; 2Kí 25,20).

KÁRKOR (szilárd talaj, szilárd lakóhely; mély alap, keresztülásás). Hely a Jordántól keletre, ahol Gedeon 300 emberrel legyőzte a midianitákat (Bír 8,10). Pontos helye ismeretlen.

KARKÖTŐ. Lásd: KARPEREC.

KARMAZSIN. Világító piros szín, amelyet egy bogárból nyernek (2Móz 25,4; 39,1; 2Sám 1,24; 2Kí 2,7.14; Jer 4,30; Ézs 1,18).

KÁRMEL (gyümölcsöskert, díszkert, ültetvény).
1.) Előhegység, amely a Genezáret-tótól nyugatra a Földközi-tengerbe nyúlik (1Kí 18,19; Józ

12,22; 2Krón 26,10; Jer 46,18).

2.) Város Júda törzsi területén, Hebrontól (1) mintegy 10 km-nyire délre (Józs 15,55; 1Sám 25,2.5).

KÁRMELBŐL VALÓ. A júdabeli Kármel lakója (1Sám 27,3; 1Krón 11,37).

KÁRMI (vincellér; az én szőlőhegyem; az én nemes ültetvényem).

1.) Rúben fia, tőle származnak a kármiták (1Móz 46,9; 4Móz 26,6).

2.) Júda (1) leszármazottja, Ákán atyja (Józs 7,1; 1Krón 4,1).

KÁROMLÁS. A zsidó törvények szerint Istennek vagy a királynak elátkozása vagy kigúnyolása (Zsolt 74,10; Ézs 52,5; Jel 16,9.11.21). Az istenkáromlást megkövezés általi halállal büntették (3Móz 24,16). Nábótót (1Kir 21,10–13), Istvánt (Csel 6,11) és Jézust (Mt 9,3) igaztalanul vádolták istenkáromlással.

KARPEREC. Általában férfiak vagy nők által a csuklón vagy karon viselt fémkarika; olykor a királyi méltóság jele is volt (1Móz 24,22.30; 2Móz 35,22; 2Sám 1,10; Ézs 3,20).

KÁRPITOK. Textilanyagból készült nagy függönyök, amelyek egyrészt a szent sátorban és a templomban az elzártág és szentség megőrzését biztosították; másrészt elválasztották a szentélyt a szentek szentjétől (2Móz 36,31–37; 27,9–19; Mt 27,51).

KÁRPUS (gyümölcs). Pál apostol barátja Tróásban (2Tim 4,13).

KARSÉNA (zsákmányolás háború által, hadizsákmány; a karcsú). Egyike a médek és perzsák hét fejedelmének (Esz 1,14).

KARTA (város). Lévitaváros Zebulon területén (Józs 21,34).

KARTÁN (kettős város, ikerváros; városias). Lévitaváros Naftali területén (Józs 21,32); az 1Krón 6,76-ban »Kirjátaim« (2).

KASÁBJA. Lásd: HASABIÁS (1).

KÁSIA. Lásd: NÖVÉNYEK.

KASZÁLÁS. Kézzel kaszáltak, rövid sarlóval, amely eredetileg tűzköböl, később fémből készült. A termés egy részét adó gyanánt a király kapta, amelyet »királyi kaszálás«-nak neveztek (Ám 7,1).

KÁSZIFIA (ezüst, ezüstváros, pénz városa). Léviták városa a babiloni fogság alatt (Ezsd 8,17).

KASZLÚHIM (KASZLÚHIAK) (szárazság hegye; a reménykedők, bizakodók). Micráim (1) leszármazottjai (1Móz 10,13–14; 1Krón 1,11–12).

KÁSZTOR ÉS POLLUX. »Ikrek«-nek is nevezték őket. A monda szerint Zeus főisten és Léda ikerfiai; a tengeren utazók védő isteneinek tartották őket (Csel 28,11). Castor = lófékező; Pollux = ökölvívó).

KATAKOMBÁK. A korai keresztyének földalatti sírkamrái; a legtöbb Rómában található, ahol teljes hosszúságuk 900 km.

KATONA. Lásd: MESTERSÉGEK és HÁBORÚ.

KATTÁT (kastély; a kicsi, fiatal, jelentéktelen). Város Zebulon törzsi területén (Józs 19,15). Bír 1,30-ban: »Kitron«.

KÉBÁR (nagy, hosszú, hosszúság, kiterjedés; egyesítő). Folyó vagy csatorna Káldeában, melynek partján Ezékiel a látomásait látta (Ez 1,1; 3,23; 10,15.20.22; 43,3).

KEBEL. A szó, amelyet »öl«-nek is fordítanak, a Bibliában eredetileg a köntös redőjét jelenti, amelyet elől összefognak; általában meghitt, szeretetteljes értelemben használták (Ézs 40,11; Jn 1,18). Olykor csaknem a »szív«-vel egyértelmű szó (Préd 7,9).

KECIA (kásia, illatos gyanta, fahéjillat). Jób lánya, aki súlyos próbatétel után született (Jób

42,14).

KECSKE (emlősállat). A kecskéről és gödölyéről mintegy 200-szor van szó a Bibliában. Áldozati állatként szolgált. Hasznosították a tejét, vaját, sajtját és húsát; szőreből ruhaanyagot és sátorlapokat készítettek.

KÉDÁR (fekete bőrű; fekete, sötét; gyászoló).
1.) Izmaél (1) fia (1Móz 25,13; 1Krón 1,29).
2.) Az Izmaélról elnevezett nomád törzs (Zsolt 120,5; Én 1,5; Ézs 21,16–17).

KEDEMÓT (eredet; óváros; keleti vidék). Lévitaváros Rúben törzsi területén (5Móz 2,26; Józ 13,18; 1Krón 6,79).

KEDES (szentély, kultuszhely; szent, elkülönített, odaszánt).
1.) Város Júda déli részén (Józ 15,23).
2.) Lévitaváros Issakár területén (1Krón 6,72); Józ 19,20 és 21,28-ban: »Kisjon«.
3.) Menedékváros Naftali területén, Tírusztól 35 km-re délkeletre (Józ 19,37; 20,7; 21,32); itt gyűlt össze Debora (2) és Bárak serege a Sisera (1) elleni harcra (»Kedes-Naftali«: Bír 4,6–10).

KEDES-NAFTALI (szentély Naftaliban). Lásd: KEDES (3).

KEDMA (kelet, kelet felé, eredet). Izmaél (1) fia (1Móz 25,15; 1Krón 1,31).

KÉDORLAOMER (Lagamar (bálvány) koronája v. szolgálja; kéve). Elám (9) királya, aki ellen Ábrahám hadat viselt (1Móz 14,1.4.5.9.17).

KEFÁR-AMÓNI (ammoniták faluja; a vérrokonok falva). Város Benjámin törzsi területén, pontos helye ismeretlen (Józ 18,24).

KÉFÁS. A »szikladarab, kő« arám neve. Ezt a melléknevet (lat.: Petrus) kapta Simon (1) apostol (Jn 1,43).

KEFIRA (falu; fedélként szolgáló). Gibeonita város Benjámin törzsi területén (Józ 9,17; 18,26; Ezsd 2,25).

KEGYELEM. Olyan fogalom, amelyet a Biblia írói a jelentések gazdag változatában használtak: kellem, édesség, kedvesség (Zsolt 45,3); mindenekelőtt Isten ajánlata az ember számára (Tit 2,11); a megváltás alapja (Ef 2,5); a törvényeskedés ellentéte (Gal 5,4); részesülés a Szent Szellem hatalmában és ajándékaiban (1Kor 12,6; 2Tim 2,1). Mindenesetre Isten kegyelmét és jóságát sokan megvetik és féktelenségükre fordítják (Róm 2,4; Júd 4).

KEGYELEM KIRÁLYI SZÉKE. Lásd: SZENT SÁTOR és FRIGYLÁDA.

KEGYESSÉG. Jámborság; a helyes, félve tisztelő és engedelmes magatartás Istennel szemben (2Tim 3,5).

KEHÁT (gyűlés, gyülekezet). Lévi (1) második fia (1Móz 46,11).

KEHÁTITÁK. Kehát leszármazottai; Mózes és Áron is közéjük tartoztak (2Móz 6,16.18.20); a kehátita léviták hordozták a frigyládát és a szent sátor eszközeit (4Móz 4,1–20).

KEHÉLÁT (gyűlés). Az izráeliták szálláshelye a pusztai vándorlás idején (4Móz 33,22–23).

KEHELY (POHÁR). Használatos szó szerinti és átvitt értelemben. Különböző formájú és mintázatú kelyhek voltak, különféle anyagokból: aranyból, ezüstből, agyagból, rézből, bronzból stb. A kehely (vagy: pohár) átvitt értelemben jelenthet gyarapodást vagy átkot (Zsolt 16,5; 23,5); ittasságot (Péld 23,31) és áldást (1Kor 10,16).

KEHILLA. Lásd: KEILA (1).

KEILA (hegygerinc; gyűlés, gyülekezet, hallgatóság).
1.) Város Júdában (Józ 15,44), amelyet Dávid megmentett a filiszteusoktól; »Kehillá«-nak is nevezik (1Sám 23,1–13).

2.) Káleb (1) leszármazottja (1Krón 4,19).

KÉK FOLT. Megostorozás nyomán támadt foltok a testen (2Móz 21,25); egyes súlyos bűnök esetén a zsidó törvény megkorbácsolást szabott ki büntetésként (5Móz 25,2–3); a rómaiaknál is szokásos volt (Mt 27,26).

KELÁJA. Lásd: KELITA.

KELÁL (kiteljesedés, egész könnyű, megvetett). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,30).

KELEMEN (szelíd, elnéző, irgalmas, jóságos, türelmes). Pál hűséges munkatársa Filippiben (Fil 4,3).

KELET. Napkeletnek v. Naptámadatnak is nevezik, a felkelő nap felé való irány; az izráeliták számára igen jelentős égtáj (2Móz 38,13; 4Móz 3,38; Ez 10,19; 11,23; 43,1). »Keletnek fiai« azok, akik Palesztinától keletre laknak (Jób 1,3).

KELETI SZÉL. Forró, száraz szél, amely keletről fúj (Jer 4,11), pusztító hatású (1Móz 41,6; Ez 17,10). Olykor Isten ítéletének a végrehajtója (Ézs 27,8; Jer 18,17).

KELETI-TENGER. Lásd: HOLT-TENGER.

KELITA (Jahve gyors, felvétel, gyűlés; törpe). Lévíta, aki elbocsátotta idegen feleségét (»Kelája«: Ezsd 10,23); segített Ezsdrásnak (3) a törvény magyarázásánál (Neh 8,7), és Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,10).

KÉLUB (kosár, gyümölcsös kosár; kalitka; kosárfonó; merészség).
1.) Júda (1) leszármazottja (1Krón 4,11).
2.) Ezrinek, Dávid mezőgazdasági felügyelőjének atyja (1Krón 27,26).

KÉLUBAI (kosaraim, merész, vakmerő). Lásd: KÁLEB (2).

KELUHU (az én teljességem; fogoly, bezárt). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,35).

KÉM. Titkos felderítő (1Móz 42,9; 4Móz 13,3kk.; Józs 6,23; 1Sám 26,1–4; Lk 20,20).

KEMENCE. Az első időkben a kemencék nagyon primitívek voltak, többnyire agyaggal kítapasztott lyukak a földben, amelyekben tüzet raktak; a kenyértésztát ebben helyezték el és sütötték meg; néha készítettek kemencét kőből, amelyből, amikor a kövek átforrósodtak, eltávolították a tüzet és úgy tették bele a kenyértésztát (Hós 7,4–7; Zsolt 102,4; Zak 12,6; Ézs 30,14). A Bibliában vagy fémek tisztítására szolgáló olvasztókemencét (Péld 17,3; Ez 22,22), vagy kenyér-sütőkemencét jelent (3Móz 2,4).

KEMUÉL (Isten felemel, Isten feláll, Isten állandó).
1.) Náhor (2) fia, a szírek ösatyja (1Móz 22,21).
2.) Siftán fia, Efraim törzsének fejedelme az ígért földjének felosztásakor (4Móz 34,24).
3.) Hasábia (5) atyja (1Krón 27,17).

KÉNAÁNA (mélyföld; Kánaán felé).
1.) Sédékiás (1) hamis próféta atyja (1Kir 22,11.24; 2Krón 18,10.23).
2.) Férfi Benjámin törzséből (1Krón 7,10).

KÉNÁN (kovács, szerzemény, birtok, tulajdonos, gyermek). Énós fia, Ádám dédunokája (1Móz 5,9–14; 1Krón 1,2). A Lk 3,37-ben: »Kajján«.

KENÁNI (Jahve beárnyékol v. megszilárdít; az én védelmezőm; erős alap). Lévíta, aki segített Nehémiásnak (3) a bűnbánati napon (Neh 9,4).

KÉNÁNIÁS (értelmezés mint: KENÁNI).
1.) Az énekes lévíták feje Dávid idejében (1Krón 15,22–27).
2.) Isárita férfi, talán azonos az (1) alattival (1Krón 26,29).

KENÁT (birtok, szerzemény). Emóreus város Ógnak, Básán királyának a területén (4Móz 32,42; 1Krón 2,23).

KENÁZ (vadászat, vadász).

- 1.) Ézsau unokája, edomita fejedelem (1Móz 36,11–15; 1Krón 1,36.53).
- 2.) Káleb (1) testvére, Otniél és Serája (1) atyja (Józs 15,17; Bír 1,13; 3,9–11; 1Krón 4,13).
- 3.) Káleb (1) unokája (1Krón 4,15).

KENDŐZÉS. Kosmetikai eljárás az arc és haj szebbé tételére (2Kir 9,30; Jer 4,30; Ez 23,40).

KENETKÉSZTÉS MŰVÉSZETE. Semmi köze a kozmetikai szerekhez, kizárólag a szent kenet olajának elkészítését jelenti (2Móz 30,25; 37,29; 2Krón 16,14; Neh 3,8).

KENEUSOK (lándzsa; kovács, vasmunkás; szerzemény). Beduinok a midiániták törzseiből, a kenizeusok rokonai (1Móz 15,19); Saul (1) azt tanácsolta nekik, szakadjanak el az amálekítáktól (1Sám 15,6); Mózes sógorától, Hóabtól származnak (Bír 1,16; 4,11).

KENIZEUSOK (vadász). Kenáz (2) (1Móz 15,19), Káleb (1) (4Móz 32,12) és Otniél (Józs 15,17) leszármazottai.

KENKHRÉA (köles, szükség-tábor). Korintus keleti kikötője, ahol keresztyén gyülekezet is volt (Róm 16,1).

KÉNKŐ. Átvitt értelemben is használatos, mint büntető, megsemmisítő eszköz (1Móz 19,24; Jón 18,15; Zsolt 11,6; Jel 21,8).

KENYÉR. Világszerte ez a főtáplálék, amely az életet fenntartja. Általában búzából készítették, de a szegényeknek be kellett ériük árpakenyérrel. A lisztet kézimalmokban őrlték. Ez két lapos, kerek, nyers kőből állott, amelyek a magvakat szétmorzsozták. A kenyér készítéséhez felhasználtak lisztet, élesztőt, sót, olivaolajat és vizet vagy tejet. Sütöttek kenyeret élesztő vagy kovász nélkül is, mint pl. a páskaünnep kovásztalan kenyerét (2Móz 12,15–20). A tészta, amelyet a sütőkemencébe tettek, kb. 7 cm átmérőjű volt, amely gyorsan átsült. A kenyér sokszor jelenti képes értelemben a táplálékot (1Móz 3,19; Mt 6,11). A szent sátorban és a templomban az asztalra helyezett kenyerek az Úr jelenlétére utaltak népe közt. »Az igazi mennyei kenyér« (Jn 6,32) Jézus, Aki a kereszten az Ő »testét« adta a világ életéért (Jn 6,51).

KÉNYSZERÍTÉS. Főnévként a Bibliában sehol nem fordul elő, ezzel szemben a »kényszerít« ige gyakran, mind az Ó-, mind az ÚSZ-ben (1Sám 14,24; 1Kir 22,16; Mk 5,7). Általában nagyon nyomatékos, erőszakos kérést jelent; a Lk 14,23-ban rendkívül szívhez szóló meghívás.

KÉPES HÁZ (BÁLVÁNY FÜLKE). Templomi helyiség, amelyben Ezékiel idejében Izráel 70 véne tömjénezéssel bálványt imádott (Ez 8,12).

KÉPMÁS. Lásd: BÁLVÁNYIMÁDÁS.

KÉPMUTATÁS. Emberi tevékenység és beszéd, amely Isten és emberek előtt csak színlelés; olyan magatartás, amelynek alapja a tettetés. A képmutatás, gyakran nem tudatos; az ember második természetévé lehet; megtalálható keresztyéneknél is, akik felismert bűneiket nem viszik Jézus vére alá (Mt 7,5; 23,27–28; Mk 12,15; Lk 12,1; 1Tim 4,2; 1Pét 2,1).

KÉPTISZTELET. Lásd: BÁLVÁNYIMÁDÁS.

KERÁN (teknősbéka). Hóreus férfi (1Móz 36,26; 1Krón 1,41).

KERÉK. Küllővel ellátott kerekeket a legrégebb idők óta használ az ember (2Móz 14,25); kerekes kúthoz is (Préd 12,8).

KÉREN-HAPPUK (sminkdoboz, a szép festékek szaruja). Jób leánya, aki súlyos próbatétele után született (Jób 42,14).

KERESKEDELEM **ÉS** **KÖZLEKEDÉS.**

- 1.) **Kereskedelem az ÓSZ-ben:** A káldeai Úr városa kereskedelmi központ volt; Egyiptom a

legrégibb idők óta jelentős kereskedelmet űzött (1Móz 37,25); Izráelben a kereskedelmet először Salamon szervezte meg, aki kereskedelmi kapcsolatot létesített Tírusszal és Szidónnal, a nagy kereskedő városokkal (1Kir 9,27–28; 10,11); Salamon halála után Izráel kizárólag a földműveléshez tért vissza.

2.) **Kereskedelem az ÚSZ-ben:** Zsidó kereskedelemről és iparról csak kevés szó esik az evangéliumokban; az ÚSZ-i korban a kereskedelem messzemenően Róma kezében volt.

3.) **Közlekedés.** Az utazás fő indítói voltak: kereskedés, áttelepülés, kutatás, vándorlás vagy zarándoklás, prédikálás, futárszolgálat, száműzetés; az utazás komoly veszélyt jelentett, az utazó ki volt téve rablótámadásoknak és a szélsőséges időjárásnak (2Kor 11,25–27; Csel 27–28); megkönnyítette viszont az utazást az igen jól kiépített római úthálózat, melynek útjai közül egyeseket még ma is használnak; szervezett vagy tervszerű utazás szárazföldön vagy vízen akkoriban még ismeretlen volt.

KERESKEDŐ CÉHEK. Kereskedők és iparosok szövetsége, amely főként az egymás közti társadalmi érintkezést szolgálta (Csel 19); mai értelemben vett kereskedelmi egyesülések még nem voltak.

KERESZT. A kereszt, egyfajta bitófa, négy különböző alakban fordul elő:
1.) A római kereszt, amelynél a keresztgerenda meglehetősen magasan van felerősítve a hosszgerendára.

2.) Az András-kereszt, amely × alakú.

3.) A Szent Antal-kereszt, amely T alakú.

4.) A görög kereszt, amelynél mindkét gerenda egyenlő hosszú. Olykor keresztnek nevezték az egyszerű függőleges oszlopot is. A keresztre feszítést, mint kivégzési módot kivált háborús időkben a föníciaiak, karthágóiak, egyiptomiak és rómaiak alkalmazták. A keresztre feszítés előtt az elítéltet megkorbácsolták. A keresztre feszítés odakötözéssel vagy szögezéssel történt. A halál nem elvétel, hanem szívbénulás következtében állt be, rendszerint csak két-három napi szenvedés után. A halált olykor a végtagok eltörésével siették. Néha a kereszt alatt tüzet is gyújtottak, hogy a szenvedő a füstben megfulladjon. A keresztet gyakran átvitt értelemben is használják a Krisztus által végbevitt megváltás (Gal 6,14; 1Kor 1,18) vagy a szenvedés képéül (Ef 2,16).

KERESZTELŐ JÁNOS. Zakariás (28) és Erzsébet fia, mindketten papi nemzetségből származtak; Jézus előfutárja (Lk 1,5–25.56–58); mint Istennek szentelt ember, a pusztában lakott (Lk 1,15; Mt 11,12–14.18); munkásságát a Jordán mellett kezdte el, Tiberius császár uralkodásának 15. esztendejében (Lk 3,1–3); hirdette és gyakorolta a megtérés keresztségét (bemerítését), hogy így készítse elő az embereket a Messiás eljövételére (Lk 3,4–14); Jézust is megkeresztelte (Mt 3,13–17; Mk 1,9–10; Lk 3,21; Jn 1,32), bizonyosságot tett Jézusról, mint Messiásról (Jn 1,24–42); Heródes (3) Antipás börtönbe vetette és kivégeztette (Mt 14,6–12; Mk 6,17–28); Jézus dicsérte őt (Mt 11,7–14); tanítványai még halála után is hűek maradtak hozzá (Csel 18,25).

KERESZTREFESZÍTÉS. Lásd: KERESZT.

KERESZTRUDAK. Lásd: ÁTALKÖTŐK.

KERESZTSÉG. A »keresztség« vagy »alámerítés« héber megfelelőjével először Mózes tisztulási törvényei közt találkozunk (2Móz 30,17–21; 3Móz 11,25); ott annyit jelent: megmosni, megtisztítani. A zsidók megkeresztelték a pogányokat, akik zsidó hitre akartak térni (prozeliták). János keresztsége a bűnbánat gondolatával volt kapcsolatos, hogy az izráelitákat szellemileg előkészítse Messiásuk felismerésére és elfogadására; János keresztsége különbözött Jézus keresztségétől (Lk 3,16; Jn 1,26). A keresztényen keresztség a Krisztussal való eggyélélt jelképezi (Gal 3,26–27). A megkeresztelendő személy, aki újonnan születése által Krisztus testének, a Gyülekezetnek tagjává lett (1Kor 12,13), a keresztség által bizonyosságot tesz bűnei bocsánatának megtapasztalásáról (Ef 1,7; Csel 2,38), és arról, hogy eggyé lett Krisztussal, az Ő kereszthalálában és új életre való feltámadásában (Róm 6,3–5).

KERESZTYÉN. A latin »christianus« szó eredeti jelentése: »Krisztus követője«. Először az

antiókhiai (1) tanítványokat nevezték »keresztyén«-eknek (Csel 11,26).

KERESZTYÉNSÉG. Maga ez a szó nem fordul elő a Bibliában. A fogalom alkotója Ignatius volt, a második század első felében. Jelenti mindazt, amit az emberek számára Jézus Krisztus hitben, életben és üdvösségben hoz.

KERETEUSOK. Lásd: KRÉTEUSOK.

KERIJOT (városok, falvak). Város Moáb területén (Ám 2,1–3).

KERIOT-HESRON (elkerített város, Hesron falvai). Város Júda déli részén (Józs 15,25). Lásd még: HÁSOR (2).

KÉRIT (válás, bevágás, árok). Patak, amely mellett Illés az Úr parancsára elrejtőzött Jézabel, az istentelen királyné üldözése elől, és ahol hollók táplálták (1Kir 17,1–5).

KÉRÓSZ (takács-fésű, hajlítás, görbe; horog, csat). Zorobábel a fogságból hazatért templomszolgák törzsatyja (Ezsd 2,44; Neh 7,47).

KERT. Megművelt földdarab, virágokkal, zöldséggel, bokrokkal vagy fákkal is beültetve, vályog- vagy kőfallal bekerítve (Péld 24,31; Ézs 5,5), vagy sövénnel védve. Kertek olykor temetkezési helyül is szolgáltak (2Kir 21,18.26; Jn 19,41).

KERTÉSZ. Lásd: MESTERSÉGEK.

KERUB (fényjelenség, villámlás). Város Babilonban, ahonnét fogoly izráeliták visszatértek. Helye ismeretlen (Ezsd 2,59).

KERUBOK (nagy, hatalmas, megragadó, erősen tartott; bizalmas szolga). Ember vagy állatformájú mennyei teremtett lények, oroszlán-, bika-, ember- és sasarc. A bűneset után Éden kertjének őrizői (1Móz 3,24); két arany kerub-alak volt a frigyláda tetején az engesztelés fedele fölött (2Móz 25,18–22). A szentély kárpitjába kerubok voltak behímezve (2Móz 26,1), Isten a frigyláda kerubjai közt lakott (4Móz 7,89; 1Sám 4,4), rajtuk repült (2Sám 22,11). Salamon két kerub-alakot állíttatott fel a szentek szentjében (1Kir 6,23–28; 8,7; vö. még Jel 4,6.9).

KÉS. Éles vágóeszköz; az ősidőkben kőből készült (Józs 5,2–3); fémből készült késeket Izráelben csak a késői királyok idejében használtak. Az írástudóké az író toll vagy író nád kihegyezésére szolgált (Jer 36,23).

KESALON (erősség, erődítmény, támaszpont; reménység). Határpont Júda északi határán, Jeruzsálemtől északnyugatra (Józs 15,10).

KESELYŰ (SASKESELYŰ). Nagy ragadozó madár, amely túlnyomórészt dögevő volt, és ezért a zsidók számára tisztátalan állatnak számított (3Móz 11,13; 5Móz 14,13).

KESERŰ FÜVEK. A páska ünnepén a páskavacsora elkészítésénél használták, hogy így emlékeztessék az izráelitákat keserves egyiptomi rabszolgaságukra (2Móz 12,8; 4Móz 9,11).

KESZED (káldeus; nyereség). Náhor (2) fia, Ábrahám unokaöccse (1Móz 22,22).

KESZIL (balga, szemtelen, dacos; kövér, nehézkes). Város Júda déli részén, Horma és Siklág közelében (Józs 15,30). Lásd még: BETUL.

KESZULÓT (erősségek, reménységek, balgaságok). Város Issakár törzsi területén (Józs 19,18). Józs 19,12-ben: »Kiszlót-Tábor«.

KETREC. Rácsos alkalmatosság, különleges rabok közszemlére tétele céljából (Ez 19,9).

KETTŐS (IKER). Tamás apostol mellékneve (Jn 11,16; 20,24; 21,2).

KETURÁ (füstölő szerszám, tömjénillat, jó illat; tömjénillatba burkolt). Ábrahám második felesége; hat fiú anyja, akik az arab törzsek ősatyái voltak (1Móz 25,1–6; 1Krón 1,33).

KÉVE. Érett kalászból való köteg, amelyet az arató maga mögött hagy, s amelyet az őt követő

asszonyok és gyermekek összekötnek és a szérûre visznek (Jer 9,22; Ruth 2,7.15); néhány kévét hátrahagytak a szedegetõ szegények számára (5Móz 24,19).

KÉZ. A test része; gyakran a hatalom (1Móz 9,2.5), a bőkezûség (5Móz 15,8) és a megbízatás (1Tim 4,14) jelképe.

KEZES. Aki saját személyében vállal felelõsséget más kötelezettségeiért (Péld 6,1; 11,15; 17,18; 20,16); jótállás más testi jólétéért és sértetlenségéért (1Móz 44,32). Kezesnek nevezi 2Kir 14,14-ben a Biblia a túszt is.

KEZIB (csalás, hazugság, hamisság). Város Júda síkságán (1Móz 38,5); talán »Akzib«-bal (1) azonos (Józs 15,44).

KÉZRÁTÉTEL. Isten áldásainak és ajándékainak átadása (2Móz 29,10.15.19; 3Móz 16,21; Csel 8,14–19; 2Tim 1,6–7). Az ÓSZ-ben olyan eljárás, amely által az örökösödési jogot vagy annak egy részét átruházzák (1Móz 48,14–20), ill. valamely hivatallal járó jogokat és a hozzá szükséges képességet megadják (4Móz 27,18.23); pappá szentelnek (4Móz 8,10) vagy bizonyos szolgálattal megbíznak valakit (Csel 6,6; 13,3). A kézrátételt nem szabad elhamarkodni (1Tim 5,22).

KHÁNOK. Lásd: HÁNÓK (3).

KHÉBER. Lásd: HÉBER (1).

KHIUS (KHIOSZ) (hó). Sziget az Égei-tengeren, Szmirnától 18 km-nyire nyugatra (Csel 20,15).

KIÁLTÁS. A Biblia egyik leggyakoribb szava, amely többféle jelentésben is elõfordul: a hangos imádság formája (Jer 33,3; Ézs 65,24); felszólítani, megidézni, embereket az üdvösség elfogadására felhívni (Zsid 3,1).

KIBCAIM (két rakás, kettõs domb). Város Efraim területén (Józs 21,22); az 1Krón 6,68-ban: »Jokmeám«.

KIBRÓT-TAAVA (mohóság sírjai, sóvárgás, kedvtelés sírjai). Izráel szálláshelye a pusztai vándorlás során, mintegy 45 km-nyire északkeletre Sínai hegyétõl; ott annyira teleették magukat fûrjekkel, hogy sokan belehaltak a mohóságukba (4Móz 11,34–35; 33,16–17; 5Móz 9,22).

KIDON (hajítódárda, lándzsa). Annak a szérûnek a neve, ahol Uzzának (5) meg kellett halnia, mivel rátette a kezét a frigyládára, hogy azt megóvja a kocsiról való leeséstõl (1Krón 13,9–10); a 2Sám 6,6 »Nákon«-nak nevezi; Jeruzsálem közelében feküdt. Lásd még: PÉRES-UZZA.

KIDRON (zavaros, piszkos, sötét, fekete; téli patak, fekete patak).
1.) Jeruzsálem keleti oldala mentén húzódó völgy, Hinnom völgyéhez csatlakozik, és mintegy 30 km hosszan egész a Holt-tengerig terjed; temetkezési hely volt (2Kir 23,6), egyúttal a lerombolt bálványok és pogány oltárok törmelékének lerakódó helye (1Kir 15,13; 2Krón 29,16; 30,14); Dávid áthaladt rajta Absolon elõl való menekülésekor (2Sám 15,23); és Jézus is, amikor a Gecsemáné-kertbe ment (Jn 18,1).
2.) Idõszakos patak (csak a téli esõs idõben volt benne víz), amely délen, Jeruzsálem és az Olajfák hegye között a Holt-tengerbe ömlött.

KIGÚNYOLNI. Kinevetni, megszégyeníteni (2Kir 2,23; Ez 22,5; Hab 1,10).

KÍGYÓ. A Bibliában elõforduló egyetlen kígyót nem lehet fajta szerint egyértelmûen meghatározni.

KIJELENTÉS. Az a tény, hogy Isten önmagát és a létfontosságú igazságokat (1Tim 3,16) megismerteti az emberekkel; megkülönböztetünk általános és különös isteni kijelentést. Az általános kijelentés minden ember számára hozzáférhetõ, közvetítõje a természet, a történelem és a lelkiismeret. A különös kijelentés csak bizonyos emberekhez szól, meghatározott idõkben – noha ugyanúgy vonatkozhat minden emberre. Isten különös kijelentése a Biblia 66 könyvében lezártan található. Az újonnan született ember számára a Szent Szellem nyitja meg.

KIJJUN (állandó, bálványszobor). Az izráeliták által a pusztai vándorlás során tisztelt csillagistenség (Ám 5,26); valószínűleg azonos a Csel 7,43-ban említett »Remfán«-nal.

KIKÖZÖSÍTÉS. A gyülekezet közösségéből való kizárás. Izráelben ismerték az időleges és végleges kizárást. Ezt a szokást az ősgyülekezet is gyakorolta (1Kor 5,5; 1Tim 1,20).

KILEÁB (az atya tökéletessége, épp olyan, mint az Atya; kiáltó). Dávid második fia (2Sám 3,3). Az 1Krn 3,1-ben: »Dániel« (1).

KILJON (elepedni; minden elmúlik, teljességre jut). Elimélek a Naómi fia; a moábita Orpát vette feleségül (Ruth 1,2–5; 4,9.10).

KILMAD (egész Média, egészen nagy). Helység; helye ismeretlen; Tírusszal kereskedett (Ez 27,23).

KIMHÁM (sóvárgó, bánkódó, kívánó). Gileádból (1) való férfi, Barzillai (1) fia, Dávid barátja (2Sám 19,37–40; 1Kir 2,7).

KINA (siralomének, gyászének, panasz). Város Júda területének legdélibb részén; pontos helye ismeretlen (Józs 15,22).

KINCS. Értékes tárgyak gyűjteménye, beleértve a fogyasztási javakat is (Jer 41,8; Ez 28,4; Dán 11,43; Mt 6,20–21; 12,35; Csel 8,27).

KINNERET (hárfa, lant; kör, környék).
1.) Megerősített város a Genezáret-tó északnyugati partján, Naftali törzsi területén (Józs 19,35; 5Móz 3,17).
2.) Kinneret városától délnyugatra elterülő síkság (1Kir 15,20; vö. Józs 11,2).

KINNERET-TENGER. Lásd: GALILEAI-TENGER.

KIR (fal, körülvevett, körülfalozott; város). Ide vitte Asszíria királya fogságba a damaszkuszbelleket (2Kir 16,9; Ám 1,5; Ézs 22,6).

KIRÁLY. A Bibliában említett legelső király Nimród (1Móz 10,8–12); Izráel népének királyai voltak Saultól (1) kezdve Sédékiásig (2), mintegy Kr. e. 1020–587; közülük sokan istentelenek voltak, és csak kevés igazán istenfélő; az izráeliták Dávidot tartották a legnagyobbknak; Isten az Ő népe tulajdonképpen királya (Zsolt 5,3; 10,16; 18,50; 54); a prófétáknál feltűnik a messiás-király gondolata (Ézs 32,1; 33,17; Jer 23,5); mind az Ó- mind az ÚSZ-ben sok idegen királyról olvashatunk.

KIRÁLY KERTJE. Hely Siloám tavának közelében (2Kir 25,4; Jer 39,4; 52,7; Neh 3,15).

KIRÁLYI PÁLCA, JOGAR. A király kezében lévő, annak méltóságát és hatalmát jelző bot (1Móz 49,10; 4Móz 24,17; Zsolt 45,7).

KIRÁLYNÉ.

- 1.) Özvegy királyné (2Kir 10,13).
- 2.) Az uralmon levő király felesége (Esz 1,9; 2,22).
- 3.) A király első felesége, megkülönböztetésül a mellékfeleségeitől (Neh 2,6).

KIRÁLYOK KÉT KÖNYVE. Nevét a négy évszázadon át uralkodó izráelita királyokról kapta, Dávidtól (megh. Kr. e. 940-ben) Joákinig (megh. Babilonban Kr. e. 561-ben); Sámuel két könyvének a folytatását képezik, amelyek Saul (1) és Dávid uralkodásáról szólnak; ez a két könyv eredetileg egy egységet képezett, csak az ÓSZ görög fordításának, a Septuagintának idejében osztották fel két részre; arról tesznek bizonyosságot, hogy Isten az igazakat megjutalmazza, az istenteleneket pedig megbünteti. *Felosztásuk:* 1. Salamon uralkodása (1Kir 1–11); 2. Izráel és Júda királyai (1Kir 12–2Kir 18); 3. Júda királyai a babiloni fogságig (2Kir 18–25).

KIRÁLY

VÖLGYE.

- 1.) »Sáve völgyé«-nek is nevezik; Jeruzsálemtől keletre, itt találkozott Ábrahám Melkisédekkel

(1Móz

14,17).

2.) Absolon sírjának helye (2Sám 18,18).

KIR-HARÉSET (dombok városa, téglafal városa, erődítménye). Moáb fővárosa volt, amikor Jórám (2), Izrael királya hadat viselt Mésa, Moáb királya ellen (2Kir 2,4–25; Ézs 16,7). Ézs 16,11-ben: »Kir-Heres«; Ézs 15,1-ben: »Kir-Moáb«.

KIR-HERES. Lásd: KIR-HARÉSET.

KIRJÁT (város, vár egybesorolás). Város Benjámint területén (Józs 18,28; Jer 48,24).

KIRJÁTAIM (kettős város, városok; nagyváros).

1.) Ősi város Moáb területén, Arnontól északra, Rúben törzsének jutott osztályrészül (4Móz 32,37; Józs 13,19; Jer 48,23).

2.) Lévitaváros Naftali területén (1Krán 6,76); Józs 21,32: »Kartán«-nak nevezi.

3.) Síkság, valószínűleg a Holt-tenger keleti partvidékén, ahol Kédorlaomer legyőzte az emeusokat (1Móz 14,5).

KIRJÁT-ARBA (Arba városa, az óriás városa). A Júda hegységében fekvő »Hebron« régi neve (1Móz 23,2; Józs 14,15; 15,54; 20,7). Lásd: HEBRON (1) és ARBA.

KIRJÁT-ARIM. Lásd: KIRJÁT-JEÁRIM.

KIRJÁT-BAÁL. Lásd: KIRJÁT-JEÁRIM.

KIRJÁT-HUSÓT (utcák városa). Város Moábbb (4Móz 22,39).

KIRJÁT-JEÁRIM (erdei város, erdők városa). Gibeonita város, Júda törzsének jutott osztályrészül (Józs 9,17; 15,60; Bír 18,12); a 2Sám 6,2: »Bahalá«-nak, az Ezsd 2,25: »Kirját-Arim«-nak, a Józs 15,60 és 18,14 pedig »Kirját-Baal«-nak is nevezi. Költői neve. »Jaar« (Zsolt 132,6).

KIRJÁT-SZANNA (pálmaágak v. tövises városa). »Debir« (1) másik neve (Józs 15,49).

KIRJÁT-SZÉFER (írás, vagy könyv városa). »Debir« (1) korábbi neve (Józs 15,15).

KIR-MOÁB. Lásd: KIR-HARÉSET.

KIS. (ív, íj, szarv, görbe, hajlott; csapdát állító).

1.) Benjámint férfi, Saul (1) király atyja (1Sám 9,1.3; 10,11.21; Csel 13,21).

2.) Benjámint férfi, (1) alatti nagybátyja (1Krán 8,30; 9,36).

3.) Lévitá Dávid idejében (1Krán 23,21–22; 24,29).

4.) Lévitá, aki Ezékiásnak (1) segített a templom megtisztításában (2Krán 29,12).

5.) Márdokeus öse (Esz 2,5).

KÍSÉRTÉS. Kísérlet, valakit bűnbe vinni; próbatétel is, amelynek szellemi áldás a célja (1Móz 3,5; 22,1–2).

KISI (Jahve íja; sötétdörű, fekete). Lévitá Mérári nemzetségéből (1Krán 6,44), az 1Krán 15,17-ben: »Kúsája«.

KISJON (reménység). Lévitaváros Issakár területén (Józs 19,20; 21,28), az 1Krán 6,72-ben: »Kedes« (2).

KISON (kanyargós, hurkolt, meggörbült; fordulat, görbület, a meghajolt). Folyó, amely Tábor hegyétől és Gilboa hegységétől nyugat felé folyik Jezreél síkságán át, és Kármel (1) hegyétől északra Akkó öblébe torkollik (Bír 4,7–13; 1Kir 18,40; Zsolt 83,10).

KISZLÉV. Izrael szent évének kilencedik hónapja (Neh 1,1; Zak 7,1).

KISZLON (bizalom, menedék, szilárdság). Benjámint férfi, Elidád apja (4Móz 34,21).

KISZLÓT-TÁBOR (Tábor erőssége, menedék a Táboron; Tábor oldalai). Azonos »Keszulót«-tal (Józs 19,12).

KITLIS (elválás, elszakadás). Város Júda síkságán, pontos helyét nem ismerjük (Józs 15,40).

KITRON (kastély; füst, köd, füstölőszer, tömjén; kötelék). Város Zebulon területén (Bír 1,30). A Józs 19,15-ben: »Kattát«.

KITTIM (akik összemorzsolnak; szigetlakó). Jáván (1) fia (1Móz 10,4; 1Krn 1,7). Utódai Ciprus lakói; később ez a név jelentette Ciprust a szomszédos szigetekkel együtt, esetleg a Földközi-tenger partvidékét és szigeteit is (Ézs 23,12; Jer 2,10; Ez 27,6).

KIŰZÉS. Démonok és gonosz szellemek kiűzése Jézus nevében. Az ezzel való visszaélés súlyos következményekkel jár (Csel 19,13–17). A démonok kiűzése egyike azoknak a jeleknek, amelyek Jézus minden igazi tanítványát kísérik (Mk 16,17; Csel 16,18; Mt 18,18; Lk 10,19).

KIVÁLASZTÁS. Isten örök tanácsvégzése, mely szerint az örök kárhozatot kiérdemelt bűnösök tömegéből kiválaszt embereket, akiket megment, és akiknek Krisztus és a Szent Szellem által üdvösséget ad. A kiválasztás forrása és alapja egyedül Istenben rejlik (Jn 6,37.44; Ef 1,4); oka: örök irgalma és tulajdon dicsősége. Egyes emberekre irányul (Mt 22,14; Jn 15,19; Róm 8,29; 9,13.15.18.22).

KIVÁLASZTOTTAK. Emberek, akiket Isten egy bizonyos célra elválasztott (Ézs 43,20; 45,4). A Bibliában kiválasztott személyek többek közt: Mózes, az izráeliták, Krisztus, az angyalok és Jézus követői.

KÍVÁNNI.

- 1.) Pozitív értelemben: törekvés valaminek a birtoklására (1Kor 12,31).
- 2.) Negatív értelemben: meg nem engedett módon sóvárogni valamire, ami a másé; tehát ami a kívánó személytől eleve el van tiltva (2Móz 20,17; Róm 7,7).

KÍVÁNSÁG. Heves vágy valami után, amitől Isten eltiltott (Róm 7,8; Kol 3,5; 1Tesz 4,5).

KIVONULÁS. Görög-latin szóval exodus, az az esemény, amikor Mózes Izráel népét kivezette Egyiptomból (2Móz).

KLAUDA. (az elzárt, síró; összetört). Kicsiny sziget Krétától délkeletre (Csel 27,16).

KLAUDIA (a megbénult, a síró). Római keresztyén nő (2Tim 4,21).

KLAUDIUS (a megbénult, a síró). Római császár (Kr. u. 41–51). Minden zsidót kiűzött Rómából (Csel 18,2). Az Agabus próféta által megjövendölt éhínség ennek a császárnak az uralma idején következett be (Csel 11,28).

KLAUDIUS LISIÁS (a megbénult, a síró, megfejtő). A Jeruzsálemben állomásozó római helyőrség parancsnoka, aki megmentette Pált a fanatikus zsidók kezéből úgy hogy őrizetbe vette mikor azok rátámadtak (Csel 21,31; 24,22). Hogy véglegesen biztonságba helyezze Pált Klaudius Lisiás Cézáréába küldte.

KLEANTES. Görög filozófus a Kr. e. 3. századból, a sztoikusok csoportjából, akinek »Himnusz Zeuszhoz« c. verséből Pál idézett az athéni Areopáguson (Csel 17,28).

KLEOFÁS (az atya dicsősége v. hírneve, híres). Egyike annak a két tanítványnak, akik Jézussal együtt mentek a feltámadás napján az emmausi úton (Lk 24,18).

KLEOPÁS (az atya dicsősége v. hírneve, híres). Jézus egyik női követőjének, Máriának (2) a férje (Jn 19,25). Valószínűleg azonos »Alfeus«-sal (2).

KLOÉ (fiatal zöld; fiatal hajtás; a zöldellő). Keresztyén nő, aki Pált a korintusi versengésekről értesítette (1Kor 1,11).

KNIDUS (csalán). Város Káriában, Kisázsia délnyugati csücskében, amely mellett Pál Róma felé vivő útjában elhajózott (Csel 27,7).

KOÁ (jelentése ismeretlen). Helység az Eufrátesztől keletre, Elám és Média határán (Ez 23,23).

KÓC (tövis, tüskés bozót). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,8).

KÓLÁJA (Jahve híradása; mennydörgés).
1.) Benjáminita férfi a fogság után (Neh 11,7).
2.) Ahábnak (2), a hamis prófétának atyja (Jer 29,21).

KOLDUS. Mózes idejében a hivatásos koldusok ismeretlenek voltak, mivel a törvény nagylelkűen rendelkezett a szegények felől; később azonban erősen lábra kapott a koldulás. Az ÚSZ-ben gyakran találkozunk koldusokkal (Mk 10,46–52; Lk 16,19–31; Jn 9,8–9; Csel 3,1–11).

KÓL-HÓZE (mindent látó, egészen próféta).
1.) Sallum (9) atyja (Neh 3,15).
2.) Maaszéja (13) öse (Neh 11,5).

KOLOSSÉ (óriási méretben, magas oszlopok). Frígiai város, Laodiceától és Hierapolisztól mintegy 18 km-nyire (Kol 1,2); Filemon és Onésimus ehhez a gyülekezethez tartoztak (Kol 4,9).

KOLOSSÉBELIEKHEZ ÍRT LEVÉL. Pál fogságában írt levele, noha nem írja meg fogságának a helyét (Kol 4,3.10.18), valószínűleg Rómában 62 körül. A levél célja, hogy óvja a gyülekezetet az öt komoly veszedelemmel fenyegető judaista-gnosztikus tévtanítástól. *Felosztása:* 1. köszöntés és hálaadás (1,1–8); 2. tanító rész (1,9–2,5); 3. gyakorlati intések (2,6–4,6); 4. záró üdvözlések (4,7–18).

KONÁNIA (Isten vetette meg alapját, Jahve megerősíti, megszilárdítja).
1.) Lévíta Ezékiás (1) király idejében, aki felelős volt a templomi ajándékokért, tizedért és megszentelt dolgokért (2Krón 31,12–13).
2.) A léviták előljárója Jósiás (1) király idejében (2Krón 35,9).

KÓNIÁS (Isten teremt). »Joákin« nevének másik alakja (Jer 22,24.28).

KONKOLY. Gyomszerű növény a gabonaföldeken, amely kezdetben igen hasonlít a búzához (Mt 13,25–30).

KOPASZ-HEGY. Hegyvonulat, mely Józsué (1) hódításainak déli határát jelzi (Józs 11,17; 12,7).

KOPASZSÁG. Az izráelitáknak tilos volt kopaszra nyírni fejüket (3Móz 21,5; 5Móz 14,1) abból a célból, hogy a hajukat valamely bálványnak áldozatul mutassák be; de megnyírták fejüket a gyász jeleként (Ézs 15,2). A nazíreusok (lásd ott), akik fogadalmat tettek, Istennek áldozták fel levágott hajukat (4Móz 6,18; vö. Csel 18,18; 21,24).

KOPONYÁK HEGYE. Lásd: GOLGOTA.

KÓR. Lásd: MÉRTÉKEK ÉS SÚLYOK.

KORAH (kopasz, tarfejű; jégeső, hideg).
1.) Ézsau fia (1Móz 36,5.14.18; 1Krón 1,35).
2.) Elifáz (1) fia, Ézsau unokája (1Móz 36,16).
3.) Hebron (3) fia (1Krón 2,43).
4.) Jichár fia, aki Mózes ellen a pusztai vándorlás során fellázadt (2Móz 6,21.24; 1Krón 6,37). A 4Móz 16,1kk. »Kóré«-nak (3) nevezi.
5.) Lévíta, akitől a »korahiták« származnak (4Móz 26,58; 1Krón 6,22; 9,19).

KORALLOK. A héberek nagyra becsülték ezeket az állatkákat; olykor drágakövekkel együtt láncca fűtték fel őket (Jób 28,18; JSir 4,7; Ez 27,16).

KOR-ASÁN (füstölgő árok). Lévitaváros Simeonban (1Sám 30,30).

KORAZIN (fekete hal; füstölgő kályha). Város mintegy 3 km-nyire északra Kapernaumtól (Mt 11,21; Lk 10,13).

KORBÁCS. Ütőeszköz, melynek csapásai igen fájdalmasak és veszélyesek voltak; Mózes

törvénye megengedte, hogy súlyos esetekben a bűnös verést kapjon büntetésül, de legföljebb 40 ütést (5Móz 25,3); csak a zsinagóga előjárósága (Mt 10,17) vagy a nagytanács (Csel 5,40) rendelhette el; a rómaiak erre a célra ostort vagy botot használtak. Néha képes értelemben is előfordul (Józs 23,13; Jób 5,21).

KORBÁN. Istennek szánt véres vagy vértelen áldozat (3Móz 1,2–3; 2,1; 3,1; 4Móz 7,12–17; Mk 7,11).

KORÉ (fogolymadár, kiáltó, felszólító).

1.)	Lévita	ajtónálló	Dávid	idejében	(1Krón	9,19;	26,1.19).
2.)	Lévita	ajtónálló	Ezékias	(1)	idejében	(2Krón	31,14).

3.) Lásd: KORAH (4).

KORIANDER. Lásd: NÖVÉNYEK.

KORINTUS (díszítés). Görög város a Peloponnészosz és a szárazföld közti földszoroson (Isthmus); Kr. e. 146-ban a rómaiak lerombolták; majd Kr. e. 46-ban újra felépítették; Akhája, római tartomány székvárosa. Pál itt gyülekezetet alapított (Csel 18,1; 20,2–3). A gyülekezethez intézett két levele fennmaradt.

KORINTUSBELIEKHEZ ÍRT KÉT LEVÉL.

Az **első korintusi levelet** Pál apostol Efézusban, harmadik missziói útja alkalmával írta (Csel 19,1; 1Kor 16,8.19), valószínűleg 56-ban vagy 57-ben. Már előzőleg írt egy levelet a korintusiaknak, ez azonban nem maradt ránk (1Kor 5,9). A gyülekezettől választ is kapott, amely különböző kérdéseket tartalmazott. Kloé házanépén keresztül Pál megtudta, hogy meghasonlások vannak a gyülekezetben (1,11). Ezek a körülmények vezettek a megmaradt első korintusi levél megírásához. *Felosztása:* 1. meghasonlások a gyülekezetben (1–4); 2. a vérfertőzés bűnének egyik esete (5); 3. keresztyének pereskedése pogány világi bíróság előtt (6); 4. fejtegetések a házasságról (7); 5. a pogány áldozati állatok húsának evése (8–10); 6. az asszonyok fejének befedése, és az úrvacsorával való méltó élés (11); 7. a szellemi ajándékok (12–14); 8. a halottak feltámadásának kérdése (15); 9. gyűjtés a jeruzsálemi szegények számára és záró intések (16). A **második korintusi levelet** Pál ugyancsak a harmadik missziói útján írta, valahol Macedóniában, miután Titus tájékoztatta a gyülekezet életének legújabb eseményeiről. *Felosztása:* 1. néhány gondolat a súlyos, válsággal kapcsolatban, amelyen a gyülekezet a közelmúltban átment (1–7); 2. gyűjtés a jeruzsálemi szegények számára (8–9); 3. a gyülekezetben található ellenfeleivel szemben Pál védi saját szolgálatát, és igazolja apostoli megbízatását (10–13).

KORMORÁN. Lásd: MADARAK.

KORNÉLIUSZ (szarvból készült, szarvval ellátott, erős). Római százados Cézáreában, az első pogánykeresztyén; Péter vezette őt Krisztushoz (Csel 10).

KORONA, KOSZORÚ. Fejen viselt abroncs, amely magas méltóságot jelképezett, papok, királynők viselték (2Móz 28,36–38; 2Krón 23,11; Eszt 2,17). Az ÚSZ két görög szót használ a koronára. a »stephanos«-t és a »diadema«-t, amelyek közül az első azt a koszorút jelenti, amelyet a sportversenyek győztesei kaptak (2Tim 4,8; Jel 2,10), a második pedig azt a koronát, amelyet a királyok viseltek (Jel 19,12). Amikor Jézust kigúnyolták, töviskoronát tettek a fejére (Mt 27,29); hogy az milyen tövises növényből készült, nem tudjuk.

KORSÓ. Folyadék tárolására szolgáló agyagedény (Jer 19,1.10.11; 1Kir 17,12–16; 18,34; 19,6; 1Sám 26,11–12.16).

KORSZAK. Lásd: EON.

KOSÁR. A kosarakat különböző anyagokból készítették: levelekből; gyökerekből, kákából, ágakból, kötelekből; a legkülönbözőbb nagyságban és alakban használták őket (5Móz 26,2; Zsolt 81,7; Mt 14,20; Jn 6,13).

KÓUS (kovakő, szirt). Sziget Kisázsia déli részénél, a káriai part mentén (Csel 21,1).

KOVÁCS. Lásd: MESTERSÉGEK.

KOVÁSZ. Megsavanyodott kenyértészta, amelyet a friss kenyértészta közé kevernek, hogy az megkeljen, és a kenyér megfelelő ízt kapjon (2Móz 12,15–20); tilos volt az alkalmazása az ételáldozatoknál (3Móz 2,11) és páska ünnepén (2Móz 12); jelképezi mind jó, mind pedig rossz értelemben az erkölcsi befolyást (Mt 13,33; 16,6).

KOVÁSZTALAN. Kovász nélkül sütött, képletesen a Jézus Krisztus akarata szerint való életre alkalmazza az Írás (1Kor 5,7–8).

KOVÁSZTALAN KENYÉR. Kovász nélkül sütött kenyér, amelynek jelentős szerepe volt a zsidók páska ünnepén (2Móz 12,8).

KOZBI (hazug, csaló). Cúr, midiánita fejedelem leánya, akit Fineás (1) megölt, mert paráználkodott az izráeliták táborában (4Móz 25,16–18).

KOZEBA (hazugság; csalás; hazug, csaló). Város Júdában, Gázától északra (1Kron 4,22).

KŐ. Bőségesen előfordult Palesztinában; felhasználták építkezésre (1Kir 5,17; Ám 5,11); a határkönek (Józs 15,6), városfalakhoz, oltárokhoz, emlékoszlopokhoz, fegyver gyanánt (1Sám 17,40); bálványszobrokat is készítettek belőle (Ézs 57,6–7); gyakran szerepel képes értelemben (2Móz 15,5.16; 1Sám 25,37; Ez 11,19; Dán 2,34; Mt 21,42).

KÖLCSÖNZÉS. Mózes törvénye erre vonatkozóan pontos utasításokat ad, amelyekből kitűnik azok különleges felelőssége, akik kölcsön adnak valamit (2Móz 22,1–15).

KÖLDÖKZSINÓR. Az újszülöttet az anyjával összekötő vezeték, amelyet a szüléskor elmetszenek és elkötnék (Ez 16,4).

KÖLES. Lásd: NÖVÉNYEK.

KÖLTÉSZET. A héber költészetre sajátos szókinca és mondatszerkesztése jellemző; a héber ritmika a mi költészetünkkel szemben szabálytalan, a rímek ritkák; legfeltűnőbb sajátossága a paralelizmus, melynek három fő fajtája van: 1. a szinonima, amelynél mindkét mondatrész jelentése hasonló vagy azonos (Zsolt 15,1; 24,1–3); 2. az antitétikus, amelynél a két tag jelentése egymással ellentétes (Zsolt 37,9; Péld 10,1); 3. a szintétikus, amelynél főnév a főnévvel, ige az igével egyezik meg, és a tagok egymáshoz kapcsolódnak, miközben minden tag valami újat fűz az előbbihez (Zsolt 19,8–10); kivált kedvelt az akrosztihon (Zsolt 9,10; 34; 37). Az ÓSZ elbeszélő részei közé kis költői darabok illeszkednek (2Móz 15,1–18.21; Bír 15,16); a Lukács evangélium néhány költői részt mutat fel (1,46–55; 1,68–79; 2,14; 2,29–32).

KÖLTŐ. Pál több alkalommal idéz pogány költőktől Csel 17,28; 1Kor 15,33; Tit 1,12). Az ÓSZ nagy részét költői formában írták.

KÖLTŐ, POGÁNY. Pogány költőktől való idézeteket csak Pálnál találunk az ÚSZ-ben: a Csel 17,28-ban Kleantestől; a Tit 1,12-ben Epimenidestől, az 1Kor 15,33-ban Menandertől idéz.

KÖMÉNY. Lásd: NÖVÉNYEK.

KÖMŰVES. Lásd: MESTERSÉGEK.

KÖNTÖS. Lásd: RUHÁZAT.

KÖNYÖK. Lásd: MÉRTÉKEK ÉS SÚLYOK.

KÖNYÖRGÉS. Lásd: IMÁDSÁG.

KÖNYV. Az ókori Asszíriában és Babilóniában a könyveket lágy agyagtáblákra írták, amelyeket aztán tűzben kiégettek. Egyiptomban már Kr. e. évezredekkel a papirusznád belét használták erre a célra. Kr. e. mintegy 200 évvel kezdtek erre a célra állati bőrt (pergamen) alkalmazni. A papiruszból és pergamenből készült könyveknek tekercs formájuk volt. Az ún. »kódex«-et (egyes lapokból álló könyv) csak Kr. u. a 2. században találták fel. Izraelben a papirusz és a pergamen volt

elterjedve.

KÖNYVTÁRAK. Nyilvános- és magánkönyvgyűjtemények az ókori Keleten, valamint a római és a görög világban egyáltalán nem voltak ismeretlenek; ilyen könyvgyűjteményre példa a Holt-tenger melletti barlangokban talált tekercesek.

KÖNYVTEKERCS. Papírusból vagy finom, simított bőrből készült könyv; darabjait hosszú szalaggá varrták össze, melyet két végéhez erősített pálcára tekertek (Ézs 34,4; Jer 36; Ez 3,1–3; Jel 5; 10,1–10). Hosszúsága egytől tíz méterig terjed; a kódexalak (a mai könyvforma) csak Kr. u. a 2. századtól kezdve használatos.

KÖPADOLAT. Törvénykező hely Jeruzsálemben, a római helytartó palotája előtt, ahol Pilátus nyilvánosan ítélkezett Jézus fölött (Jn 19,13). Lásd még: GABBATA.

KÖPENY. Lásd: RUHÁZAT.

KÖPÉS. Valakinek az arcába köpni, súlyos sértésnek számított, és ma is az (4Móz 12,14; 5Móz 25,9; Mt 26,67; Mk 14,65); a köpés olykor gyógyító erejű volt (Mk 7,33; Jn 9,6).

KÖRÜLMETÉLÉS. A férfi hímtag előbőrének lemetszése, Istentől rendelt szertartás, mely jele az Ábrahámmal és annak utódaival kötött szövetségnek (1Móz 17,10). Ez a szövetség azt jelentette, hogy Ő az Istenük akar lenni, és hogy ők az Övéi; csak Őt imádják és Neki engedelmeskedjenek. Ezt a szokást Mózes a pusztában törvényben rögzítette (3Móz 12,3; Jn 7,22–23). Minden izráelita fiúgyermeket 8 napos korában körül kellett metélni. Más népek is gyakorolták ezt a szokást (egyiptomiak, arabok stb.). Az ősgyülekezet vonakodott attól, hogy a Krisztushoz megtért pogányokat körülmetélkedésre kényszerítsék (Csel 15,5; Gal 5,2).

KÖRÜLMETÉLETLEN.

- 1.) Olyan férfi, aki nem vetette alá magát a zsidó körülmetélkedés szertartásának.
- 2.) Pogány (1Móz 34,14; Bír 14,3; Róm 4,10).
- 3.) Képletesen az, aki elzárta szívét Isten elől (Jer 4,4; 6,10; Csel 7,51).

KÖSZIKLA. Természetes erősség (Bír 20,45.47), hegy (1Sám 23,25–26); Mózes botjával rásújtott a kősziklára, és víz folyt abból (2Móz 17,6). Olykor képes értelemben is használatos, Istenről (2Sám 22,2; 5Móz 32,4); Simon Péterről (Mt 16,18); a hívő emberről (1Pét 2,5).

KÖSZÖNTÉS. Szóbeli (Lk 1,29.41.44) vagy írásbeli, levélben való köszöntés (1Kor 16,21; Kol 4,18; 2Tesz 3,17); a Biblia nemcsak szavakban megnyilvánuló köszöntést ismer, hanem cselekvésben megmutatókat is, mint leborulás, letérdelés, kéz vagy arc megcsókolása. Az élet mindenféle helyzetének megvolt a maga sajátos köszöntési módja; Pál levélbeni köszöntései legtöbbször mély érzelmeket és szellemi gazdagságot fejeztek ki.

KÖTÉL. Gyakran említi a Biblia (2Sám 17,7–13; 1Kir 20,31–32; Zsolt 118,27; Hós 11,4; Jn 2,15) képes értelemben is. Lásd még: ZSINÓR.

KÖVÉRSÉG. Az áldozati állat veséjét és belső részeit borító zsírréteg, amelyet tilos volt elfogyasztani, s amelyet mindig Istennek rendelt áldozatul kellett elégetni (3Móz 4,31).

KÖZBENJÁRÓ. Közvetítő személy, aki két vagy több, egymástól elidegenedett ember közt segít helyreállítani a jó kapcsolatot (1Sám 2,25; Jób 33,23); Krisztus az Újszövetség közbenjárója Isten és az emberek közt (1Tim 2,5; Zsid 8,6; 9,15; 12,24).

KÖZLEKEDÉS. Lásd: KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS.

KÖZMONDÁS. Bölcs mondás, hasonlat vagy kérdés, amely általánosan ismert vagy hasznos igazságot fejez ki (1Móz 10,9; 1Sám 10,12; Péld 1–31).

KÖZÖNSÉGES LEVELEK. Jakab, Péter, János és Júdás leveleinek közös neve az ÚSZ-ben; valószínűleg azért kapták ezt a nevet, mert nem egyes személyeknek vagy egyes gyülekezeteknek, hanem a Gyülekezet összességének szóltak.

KÖZÖSSÉG. Biblikus ismertetőjelei: a megváltottak közt világhozjárás (1Jn 1,7; Jak 5,16), szeretet (1Jn 2,10), békesség (Róm 12,18) és szellemi egység (Ef 2,14–18). Társadalmi vagy üzleti részvétel (2Kor 6,14–18); helyi gyülekezethez tartozás (Csel 2,42); részvétel az evangélium szolgálatában (2Kor 8,4).

KRESCENS (a növekvő). Pál apostol munkatársa (2Tim 4,10).

KRÉTA (hazugság, csalás, hús földje). Sziget a Földközi-tengeren, mintegy 260 km hosszú és 60 km széles, természetes hidat képez Európa és Kisázsia között. A görög legenda szerint Zeus isten szülőhelye volt. Pál és Titus gyülekezetet alapított a szigeten (Tit 1,5–14). Az ÓSZ néhány fordítása a krétaikat kréteusoknak nevezi (1Sám 30,14; Ez 25,16). Pünkösöd ünnepén krétaiak is voltak Jeruzsálemben (Csel 2,11). Ha Pál szavai alapján alkotunk róluk véleményt, nem álltak erkölcsileg valami magas fokon (Tit 1,12), Lásd még: KÁFTOR.

KRÉTEUSOK (KERETEUSOK) (hazugok). Filiszteus törzs Palesztina déli részén (1Sám 30,14; Ez 25,16; Sof 2,5), akik közül Dávid a testőrségét kiválasztotta (2Sám 8,18; 15,18). 2Kir 11,4-ben: »káriánusok«.

KRISPUS (göndör hajú). A korintusi zsinagóga volt előjárója, aki Pálon keresztül hitre jutott Jézus Krisztusban (Csel 18,8; 1Kor 1,14).

KRISTÁLY. Valószínűleg hegyi kristály vagy megkristályosodott kvarc (Jób 28,18; Jel 4,6; 21,11; 22,1).

KRISZTUS EMBER VOLTA. Lásd: JÉZUS.

KRISZTUS FELTÁMADÁSA. Lásd: FELTÁMADÁS, KRISZTUSÉ.

KRISZTUS, JÉZUS (Felkent). Lásd: JÉZUS KRISZTUS.

KRISZTUS MENNYBEMENETELE. Vö. Csel 1,6–11; Mk 16,19; Lk 24,50–52. Az az esemény, amikor Jézus Krisztus elhagyta a földet, hogy visszatérjen Atyjához. Valóságos, megdicsőült testben való visszatérés volt.

KRISZTUS NAPJA. ÚSZ-i fogalom; arra a napra utal, amikor a megdicsőült Krisztus visszajön a Gyülekezetéért, hogy egyesüljön vele (Fil 1,6.10).

KRÓNKA KÖNYVEI (1. és 2. könyv). A héber szó azt jelenti szó szerint: »a napok történései«, valamiféle »Évkönyvek«. Először Hieronimus nevezte Krónika könyveinek. Eredetileg egyetlen könyvet alkottak, a Septuaginta azonban (az ÓSZ görög fordítása) Kr. e. 150 körül két könyvre osztotta. A héber Kánonban az utolsó helyen állnak. A régi hagyomány és a modern kutatás megegyezik abban, hogy a szerzője Ezsdrás (3), és keletkezési ideje Kr. e. 450 körüli időre esik. *Felosztása:* 1. nemzetségi táblázat, amely lehetővé teszi a zsidóknak, hogy származásukat kifogástalanul levezethessék, ami a babiloni fogság utáni zűrzavarban rendkívül fontos volt (1Krón 1–9); 2. Dávid birodalmának leírása, az Isten akarata szerinti eszményi állam mintájaként (1Krón 10–19); 3. Salamon dicsőségének rajza (2Krón 1–9) 4. Júdának, a déli országrésznek a története (2Krón 10–36).

KUB (Líbia; sisak). Déli ország, Egyiptom szövetségese (Ez 30,5).

KULCS. A régi Keleten fából készült; átvitt értelemben a hatalom és tekintély képe (Ézs 22,20–22; Mt 16,19).

KUN (egyenesen állni, alapítás, hely). Föníciai város (1Krón 18,8); a 2Sám 8,8-ban »Berótai«.

KUNYHÓ. Egyszerű építmény szőlőhegyen vagy kertben, a csösz számára, aki gyümölcsérés ideje alatt ott őrködik (Ézs 1,8).

KÚS (fekete, szerezsen, sötétbőrű; a megégett arcok földje; összevisszaság, zűrzavar; összefutott nép).

1.) Hám (1) fia, Nóé unokája (1Móz 10,6–8; 1Krón 1,8–10).

2.) Benjáminita férfi, Dávid ellensége (Zsolt 7,1).

3.) A régi »Etiópia« neve (1Móz 2,13).

KÚSÁJA (Jahve íja, Isten íve [szivárvány]). Lásd: KISI.

KUSÁN (fekete). Arab törzs (Hab 3,7).

KUSÁN-RISATAIM (talárviselő, két uralom feje; kettős gonoszság). Mezopotámia királya, aki Józsué (1) halála után Izráelt nyolc évig fennhatósága alá vonta (Bír 3,8–10).

KÚSI (fekete, sötét színű, sötét; megégett arcú).

1.) Joáb katonája, aki Dávidnak hírt vitt Absolon elestéről (2Sám 18,21–33).

2.) Sofóniás (2) próféta atyja (Sof 1,1).

3.) Jéhudi dédapja (Jer 36,14).

KÚT. Földbe ásott akna, le egészen a talajvíz szintjéig, rendszerint kőfallal védve; olykor vita tárgya (1Móz 21,25), néha közös tulajdon (1Móz 29,2–3); örömnép alkalmából olykor új kutat ástak, megtörtént, hogy az ellenség betemette a kutakat (1Móz 26,15–16).

KUTA. (kultuszhely; megőrzés, kincs). Város, valószínűleg Babilontól északkeletre, ahonnan Szargon, Asszíria királya telepéseket vitt Izraelbe, hogy Samária földjét, amelyet Kr. e. 722-ben elfoglalt, és amelynek népét Babilonba deportálta, újra benépesítse (2Kir 17,24–30).

KUTYÁK (emlősállatok). Föltehetően az első háziállatok, az ókorban azonban nem voltak kedvelt házi kutyák, hanem kitzsítottak és megvetettek. Szokásuk volt a kóborlás, és tisztátalannak számítottak (Péld 26,11).

KÚZA (nézni, látni; próféta, jövendőmondó; serleg; az elrejtett; pelikán). Heródes (3) Antipás tisztartója, Johanna férje (Lk 8,2–3).

KÜLLÖK. Rudak, amelyek a keréktalpat a tengellyel összekötötték; az áldozatoknál használt nagy mosdómedencék kereken mozgatható állványokra voltak erősítve; a küllők ezeknek a kereknek voltak a részei (1Kir 7,27–33).

KÜRT (KOSSZARVBÓL). Lásd: ZENE.

KÜRTZENGÉS ÉVE. Izraelben minden ötvenedik évben ünnepelték, az ünnepet kürtzengés vezette be. Sajátosságai: az izráelita rabszolgákat felszabadították, az eladott földek visszatértek örökösöikhez, eredeti birtokosukhoz; ebben az évben nem művelték meg a földeket (3Móz 25).

KÜSZÖB. Fából vagy kőből készült gerenda az ajtó alján, amelyet át kellett lépni a házba való belépéskor.

KVÁRTUS (a negyedik). Korintusi keresztyén férfi (Róm 16,23).

LAÁDA (rend, vezetés, meghatározott idő, ünnepi idő). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,21).

LAADÁN (rendező, rendezett; ünnepélyes; ünnepen született).

1.) Józsué (1) öse (1Krón 7,26).

2.) Lévíta Dávid idejében (1Krón 23,7–9; 26,21).

LÁB. Az ember és állat helyváltoztatására szolgáló testrész, valamely bútor vagy eszköz része is. A rézmedence alapját is így nevezi az Írás (2Móz 30,18).

LÁBÁN (fehér; ragyogó, sugárzó; pompás).

1.) Ábrahám testvérének, Náhornak (2) unokája, Rebeka testvére (1Móz 24,29); Háránban (3) lakott. Két leányát, Ráheld és Leát Jákóbbhoz (1) adta feleségül (1Móz 29).

2.) Hely Moáb (2) síkságán (5Móz 1,1).

LÁBPEREC. Ékszer, melyet az asszonyok a bokájukon viseltek.

LÁBVÉRT. Lásd: FEGYVEREK.

LÁBZSÁMOLY. Szó szerint támasz a láb részére (2Krón 9,18); képletesen az ellenség

leigázásának jele (Zsolt 110,1; Ézs 66,1; Mt 5,35).

LÁDA. Isten ládájának is nevezték, a templom állandó karbantartására szolgáló pénzt tartották benne, amelyet ajándékként hoztak fel (2Kir 12,9–15; 2Krón 24,8.10–11).

LÁÉL (Istenhez tartozó; Istené, Isten felé, Istennek szentelt). Lévíta Gerson nemzetségéből (4Móz 3,24).

LAHÁD (menet, elnyomás, sötétbőrű; lassú, rest). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,2).

LAHAI-RÓI (az élő kútja; aki engem néz v. utánam nézett; a néző élő Isten kútja). Kút a pusztában, a Súrba (1) vezető út mentén; Hágár itt fordult vissza, mikor Sára elől menekült (1Móz 16,7.14). Később Izsák lakott ott (1Móz 24,62; 25,11).

LAHMÁSZ (erőszakkal). Város Júdában (Józs 15,40).

LÁHMI (harcos; az én kenyérem). Góliát fivére (1Krón 20,5).

LAIS (oroszlán, az erős, erődítmény, biztonság).

1.) Város Jordán völgyének felső részében; a Dán-törzsbéliek »Dán«-nak (1) nevezték el (Bír 18,7.14.27.29); Józs 19,47: »Lesem«-nek, Ézs 10,30: »Laisa«-nak nevezi.
2.) Pálti (2) atyja (1Sám 25,44; 2Sám 3,15).

LAISA Lásd: LAIS (1).

LAJTORJA. Lásd: LÉTRA.

LÁKIS (domb, magaslat; legyőzhetetlen). Régi kánaánita királyi város és határerődítmény Júdában, amely Jeruzsálemtől 40 km-nyire délnyugatra egy stratégiai fontos völgyet tartott ellenőrzés alatt; Józsúé (1) bevette a várost (Józs 10,31–33; 5Móz 7,2); Kr. e. 1230-ban felégették; Roboám megerősítette a várost (2Krón 11,9); Sénahéríb Kr. e. 701-ben ostrom alá vette (2Krón 32,9); Nabukodonozor Jeruzsálemmel egyidőben lerombolta (2Kir 24–25; Jer 34,7); a babiloni fogság után újra benépesült (Neh 11,30); a Jeremiás (1) idejéből származó »Lákis-levelek« (agyagtáblák) sok mindent elmondanak a városról.

LAKKUM (a bejáratot elzáró, járhatatlan (út), torlasz; megerősítés). Naftali területén; pontos helye ismeretlen (Józs 19,33).

LÁMEK (erős ifjú, harcos, győztes, hatalmas).

1.) Metusáel fia, Kain leszármazottja (1Móz 4,18–24); fiai: Jábál, Jubál és Tubálkain, leánya: Nahama.

2.) Metuséláh fia, Sét (1) leszármazottja (1Móz 5,25–31), Nőé atyja.

LÁMPA. A régészek sok különféle fajtájú és alakú lámpát fedeztek fel; a legtöbb lámpást olajjal táplálták és kanócuk volt; az ókorban gyertyák nem léteztek, tehát nem voltak mai értelemben vett gyertyatartók sem; a szentek szentjében és a templomban a lámpások aranyból voltak (2Móz 25,31–40; 37,17–24) és olívaolajat égettek bennük (2Móz 27,20); a lámpa gyakran jelképes értelemben is előfordul: Isten Igéjére (Zsolt 119,105), Isten vezetésére (2Sám 22,29) és Isten üdvösségére (Ézs 62,1).

LÁNC. A nyaklánc a méltóság és előkelő tisztség jele volt (1Móz 41,42; Dán 5,7.16.29); láncokkal díszítették a szent sátort (2Móz 28,14.22; 39,15.17–18); a lánc a fogság kifejezője és jelképe (Zsolt 68,7; 149,8; Ézs 45,14); átvitt értelemben az elnyomást jelenti (JSir 3,7; Zsolt 149,8).

LÁNDZSA. Lásd: FEGYVEREK.

LANT. Lásd: HANGSZEREK.

LAODICEA (népjog, a nép igazsága; népitélet). Város Kisázsiaiban, Lykus völgyében, melyet II. Antiochus alapított (uralk.: Kr. e. 261–246); virágzó kereskedőváros (Kol 2,1; 4,15; Jel 1,11); az itteni gyülekezetet az Úr keményen megdorgálta hitbeli langyossága és határozatlansága miatt (Jel 3,14–22).

LAODICEABELIEKHEZ ÍRT LEVÉL. Pál említi a Kol 4,16-ban; ez lehet egy elveszett levél, lehet, hogy azonos az Efézusiakhoz írt levéllel; fennmaradt egy apokrif Laodiceai-levél, mely 20 versből áll.

LAPÁT. Eszköz, amellyel a papok az oltárról eltávolították a hamut (2Móz 27,3); használták egészségügyi célra (5Móz 23,13) és a gabona rostálására is (Ézs 30,24); valamint átvitt értelemben (Mt 3,12).

LAPPIDÓT (fáklyák, lámpák, villámok). Debora (2) prófétanő és bírónő férje (Bír 4,4).

LÁSEA (nyers, vad; sűrű bozótú). Kikötőváros Kréta szigetének déli partján (Csel 27,8).

LASSÁRON (Sáron síksága). Kánaánita királyi város (Józs 12,18).

LATIN. A rómaiak nyelve (Jn 19,20).

LÁTOMÁS. Belső látás, álom vagy más, közvetlenül nem érzékelhető események által; a Biblia legtöbb látomásában Isten szól az emberhez; kivált érvényes ez a prófétákra (1Móz 15,1; 46,2; Ez 1,1; Ám 7,1; Jóel 2,28; Dán 4,2).

LÁZ. Lásd: BETEGSÉGEK.

LÁZÁR (Isten megsegített, az én Istenem segítség; Isten a segítő).
1.) Mária (4) és Márta fivére, akit Jézus feltámasztott a halálból, Betániában lakott (Jn 11,1–12,19).
2.) Jézus egyik történetének koldusa, akit halála után az angyalok Ábrahám kebelébe vittek (Lk 16,19–31).

LEA (vadtehén, fáradt, kifáradt, bágyadt; aki hiába fáradozik). Lábán idősebbik leánya, Jákób (1) első felesége (1Móz 29,21–30).

LEÁNY. Ez a szó különféle jelentésekben fordul elő a Bibliában, mind személyekkel, mind dolgokkal kapcsolatban, s közben a rokoni kapcsolatnak vagy a nemnek gyakran semmiféle szerepe sincs.

- 1.) Leányutód (1Móz 11,29; 24,28).
- 2.) Általában a nő (1Móz 28,6; 4Móz 25,1).
- 3.) Az igaz Isten imádója (Zsolt 45,10kk.; Ézs 62,11; Mt 21,5; Jn 12,15).
- 4.) Város (Ézs 37,22).
- 5.) Egy város polgára (Zak 2,10).

LEBAÓT (nőstény oroszlánok). Város Júda déli részén (Józs 15,32), a Józs 19,6 »Bét-Lebaót«-nak, az 1Krón 4,31 »Bét-Biri«-nek nevezi.

LEBÁNA (a fehér; világosság; a hold). Fogságból hazatért templomszolgák törzsatyja (Ezsd 2,45; Neh 7,48).

LEBBEUS (kedves gyermek, szívélyes, értelmes férfi). Lásd: JÚDÁS (3).

LEBONA (tömjén). Város Bételtől (1) északra, Siló (I) és Sikem (3) közt (Bír 21,19).

LÉGIÓ.

- 1.) A római hadsereg legnagyobb egysége, 6000 főnyi gyalogságot és 300 főnyi lovasságot, valamint segédcapatokat foglalt magában.
- 2.) Igen nagyszámú (Mt 26,53; Mk 5,9).

LEGYEK. Lásd: ROVAROK.

LEHÁBIAK (lángok, lángvörös, rőt). Micráim (1) harmadik fiának leszármazottai (1Móz 10,13), tőle származnak a líbiaiak (Ez 30,5; 38,5).

LEHI (állkapocs, pofa). Az a hely, ahol Sámson egy szamarállkapoccsal agyonvert ezer filiszteust (Bír 15,9.15).

LÉKA (járás, utazás; függelék, ráadás). Ér (2) fia, Júda leszármazottja (1Krón 4,21).

LÉLEK. Az emberi személyiségnek az a része, amely – testi és földi dolgokhoz való viszonyulásában – nem test; az ember halhatatlan része (Mt 10,28).

LELKES ÁLLAT. Szimbólikus alak, valószínűleg a »kerub«-bal azonos (Ez 1,5–22; 3,13; Jel 4,6–9). A Jelenések könyvének »lelkes állat«-a valamelyest eltér Ezékiel látomásától. Új fordítása: élőlény.

LELKIISMERET. Annak tudata, hogy valamely cselekedetünk megfelel vagy ellene van a jó és a rossz normájának (Csel 23,1; Róm 2,14–15; 1Kor 8,10; 1Tim 1,5; Zsid 13,18). Az ÚSZ hangsúlyozza annak szükségességét, hogy Isten előtt mindig jó legyen a lelkiismeretünk. A végső mérték mindenesetre a Szent Szellem, Aki egyedül képes arra, hogy a bűnöket feltárja, és mint olyanokat felismerhetővé tegye. Csak a Szent Szellem által felébresztett lelkiismeret tudja a bűnt bűnnek felismerni.

LEMUÉL (Istennek szentelt; Istenhez tartozó; Isten felé). Király, akinek nevével csak a Péld 31,2–9-ben találkozunk. Anyja tanította az ott felsorolt bölcsességekre.

LEN. Lásd: NÖVÉNYEK.

LENCSE. Lásd: NÖVÉNYEK.

LEPRA (POKLOSSÁG). Lásd: BETEGSÉGEK.

LÉSA (hasadék, repedés; elötörő). Helység Sodoma és Gomora közelében, pontos helye ismeretlen (1Móz 10,19).

LESEM. Lásd: LAIS (1) és DÁN (1).

LÉTRA (LAJTORJA). Csak az 1Móz 28,12 említi, ahol Jákób álmában égitestként látta a létrát.

LETUSIAK (kalapács, a kalapácsosok, ütők). Dédántól (2) származó néptörzs Arábiában (1Móz 25,3).

LEUMMIAK (népek, nemzetek, néptömeg, közönséges nép). Dédántól (2) származó arab törzs (1Móz 25,3).

LEVÉL. A zöld levelek az egészséget és fejlődést, a száraz levelek a hanyatlást és pusztulást jelképezik (Zsolt 1,3; Péld 11,28; Jób 13,25; Ézs 1,30).

LEVELEK (APOSTOLI). Az ÚSZ-i 21 levél főként hit- és tantételeket, továbbá intéseket tartalmaz. Felosztják páli és általános vagy közönséges (katolikus) levelekre. Nem valamennyi levél maradt ránk, amelyet az apostolok írtak (1Kor 5,9; Kol 4,16).

LÉVI (körülfont, hordozott, ragaszkodás, csatlakozás, szövetség; egyesült, hozzátett, ragaszkodó).

1.) Jákób harmadik fia Leától (1Móz 29,34; 35,23), bosszút állt Sekemen, aki húgát, Dinát megszeplősítette (1Móz 34).

2–3.) Jézus két öse (Lk 3,24.29).

4.) »Máté« neve, mielőtt Jézus tanítványa lett volna (Mk 2,14; Lk 5,27.29).

LEVIATÁN (a megforduló, tekeredő; kanyargós). Nem tudjuk bizonyosan, milyen állatot jelöl ez a név (Jób 3,8; 41,1; Ézs 27,1). Egyesek a krokodilra gondolnak. A Zsolt 104,26 szerint a cethal.

LÉVITÁK. Lévi (1) leszármazottai. Lévinek három fia volt: Gerson, Kehát és Mérári (1Móz 46,11; 2Móz 6,16; 1Krón 6,1). A lévíták lettek a többi törzs elsőszülött férfiainak helyettesei az Isten előtti dolgokban és szolgálatokban (4Móz 3,11–13; 8,16). Három csoportjuk volt, meghatározott feladatokkal. Áronnak és fiainak volt a legmagasabb rangjuk; tulajdonképpen értelemben csak ők voltak papok. Rangsorban utánuk következett a többi kehátita lévita (lásd ott is), akik nem származtak Áron családjából; ezek gondjára volt bízva a szent sátor, minden tartozékával (4Móz 3,27–31). A legalacsonyabb rangú csoport magában foglalta mindazokat, akik Gerson és Mérári családjából származtak. Ők végezték a templom körüli alantasabb szolgálatokat (4Móz 3,21–26.33–37); papok azok a lévíták voltak, akik Áron családjából származtak, de nem minden

lévita volt szükségképpen pap is; a lévíták nem kaptak földet osztályrészül, csupán 48 várost lakóhelyül (4Móz 35). Eltartásukra a tized szolgált (3Móz 27,30–33; 4Móz 18,21–24).

LEVITICUS. Mózes harmadik könyvének latin neve. Szerzője Mózes. Ez a könyv leírja a papok és lévíták kötelességeit. A hangsúly Isten szentségén van, és hogy csak ennek megfelelő módon lehet közelíteni Hozzá. *Felosztása:* 1. égőáldozatok és egyéb áldozatok (1–7); 2. a papok kötelességei (8–10); 3. tisztasági és szentségtörvények (11–22); 4. ünnepek (23–24); 5. ígéretek és figyelmeztetések (25–27).

LIBANON (a fehér, fehér hegy). Hegyvonulat, amely 150 km-nyi hosszúságban húzódik északkeleti irányban a szíriai tengerpart mentén, Tírusztól Arvadig; ezenkívül a róla elnevezett ország; tőle keletre húzódik Antilibanon, amelynek néhány csúcsa, pl. a Hermon (2815 m) csaknem 3000 m magasra nyúlik; az Antilibanon déli csücske képezte Palesztina északi határát; sűrű erdők borították, különösen híres cédrusfáiról, ezekről a hatalmas, tûlevelû fákról (Bír 9,15; 1Kir 5,6).

LIBIA (szomjas, száraz föld). Észak-Afrika Egyiptomtól nyugatra levő részének régi görög neve (Ez 30,5; Náh 3,9; Csel 2,10).

LIBNA (világosság, tisztaság, a fehér, fehérvár).

1.) Izráel népének táborhelye a pusztai vándorlás során, pontos fekvése nem ismeretes (4Móz 33,20–21).

2.) Kánaánita királyi város Júda síkságán, Lákis közelében, amelyet Józsué elfoglalt (Józs 10,29–32; 21,13; 1Krón 6,57; Ézs 37,8).

LIBNI (fehér, fényes).

1.) Gerson fia, Lévi (1) unokája (2Móz 6,17; 4Móz 3,18.21; 1Krón 6,17.20).

2.) Lévita, Mérári unokája (1Krón 6,29).

LIBNITÁK. Libni (1) leszármazottai (4Móz 3,21; 26,58).

LICIA (világosság istene, világosság földje; nőstény farkas). Tartomány Kisázsia délnyugati részén (Csel 27,5).

LIDDA (viszály, születés, szülőváros). Város, mintegy 45 km-nyire északnyugatra Jeruzsálemtől, Péter itt gyógyította meg Tábitát (Csel 9,32–38). Az ÓSZ-ben: »Lód«.

LÍDIA (lídiabeli; születés; Istentől született). Az első asszony, akit Európában Pál megnyert az evangéliumnak; Filippiben lakott; bíborfestéssel kereskedett; Pál a házában szállt meg (Csel 16,14–15.40).

LIKAÓNIA (nőstényfarkas, farkasok földje). Vidék Kisázsia központi síkságán, a Taurusz-hegységtől északra (Csel 14,6.11).

LIKHI (tanulságos, tanult; ismeretekben gazdag; az Úr a tanítás). Férfi Manassé (2) törzséből (1Krón 7,19).

LILIOM. Lásd: NÖVÉNYEK.

LINUS (len, háló, zsinór, kanóc, fonal). Pál római barátja (2Tim 4,21).

LÍRA. Lásd: HANGSZEREK.

LISÁNIÁS (a fájdalom, szomorúság feloldója, a gondok összetörője). Abiléné negyedes fejedelme Jézus idejében (Lk 3,1).

LISIÁS. Lásd: KLAUDIUS LISIÁS.

LISTRA (feloldó város). Város Likaóniában (Csel 14,6–21; 2Tim 3,11).

LISZT. Táplálékul és áldozat bemutatására szolgáló gabonaőrlemény (1Móz 18,6; 3Móz 2,1; Bír 6,19); rendszerint búzából, rozsból vagy árpából készült.

LÓ. Ázsia középső részén legkevesebb 4000 éve tenyésztettek lovakat. Isten figyelmeztette az

izráelitákat, hogy a harcban ne bízzanak lovaik nagy számában. Kiváltképp Salamon volt engedetlen Isten iránt, és megsokszorozta a lovak számát. Többnyire hadakozásnál használták, de földművelésnél is (Ézs 28,24–29), bálványáldozatul (2Kir 23,11) és lovaglásra (2Kir 9,17–20).

LÓ-AMMI (nem népem). Hóseás (1) próféta harmadik gyermekének jelképes neve (Hós 1,9; 2,22).

LÓD (viszály, civódás, születés, szülőhely). Város Benjámin területén (1Krón 8,12; Ezsd 2,33). Az ÚSZ-i »Lidda«.

LÓDARÁZS. Lásd: ROVAROK.

LÓ-DEBÁR (legelő nélkül, szó nélkül, nem Ige, parancs nélkül; értéktelen, semmi). Város Gileád (1) területén, a Jordántól keletre (2Sám 9,4–5; 17,27).

LOGION-OK. Görög kifejezés Jézus olyan beszédeinek jelölésére, amelyek nincsenek feljegyezve az ÚSZ-ben, pl. az ún. »Tamás-evangéliumá«-ban, amelyet csak 1945-ben találtak meg.

LOGOS. Filozófiai és teológiai fogalom, amelyet »Igé«-vel fordítanak, és olyan dinamikus értelmi-elvet jelent, amely áthatja ezt a világot, és eszközül szolgál Isten és az ember közti közösséghez; az ÚSZ-ben csaknem kizárólag a János evangéliumában és a jánosi iratokban fordul elő (Jn 1,1kk; 1Jn 1,1; Jel 19,13).

LOIS (jobb, kellemesebb, tetszetősebb). Timóteus nagyanyja (2Tim 1,5).

LOMBSÁTOR. Alkalmi védett hely lombokból (1Móz 33,17; 3Móz 23,42; Jób 27,18).

LOMBSÁTOR ÜNNEPE (SÁTOROS ÜNNEP). Lásd: ÜNNEPEK.

LÓ-RUHÁMÁ (akinek nem kegyelmeznek). Ezt a nevet kellett Hóseás (1) prófétának a leánya számára adnia (Hós 1,6.8; 2,22), hogy ezzel kiábrázolja Istennek a népéhez való viszonyát.

LÓT (lepel, fátyol, takaró; elrejtettség; sötét színű; égés). Hárán (1) fia, Ábrahám unokaöccse (1Móz 11,31; 12,5); Ábrahámmal együtt költözött Kánaánba (2) (1Móz 11,27–32; 12,4; 13,1); Sodoma közelében telepedett le (1Móz 13,5–13); Ábrahám mentette meg a fogságból (1Móz 14,1–16); elhagyta Sodomát a pusztulás előtt (1Móz 19); a moábiták és ammoniták őse (1Móz 19,36–38).

LÓTÁN (lepel, betakarás, beburkolt; valaki, aki elrejt). A hóreus Széir (1) fia (1Móz 36,20.22.29).

LOVAK KAPUJA. Jeruzsálem egyik kapuja (Neh 3,28; Jer 31,40).

LUCIFER. Lásd: SÁTÁN.

LUCIUS (nappal született; a megvilágosított, a fénylő, sugárzó).
1.) Cirénei férfi, tanító és próféta az antiókhiai (1) gyülekezetben (Csel 13,1).
2.) Római keresztyén, Pál rokona (Róm 16,21).

LÚD, LÚDIAK (nép, polgár, születés, leszármazott; lídiabeli). Az ókor egy vagy két népének a neve; Lúd a kisázsiai Lídiára utal (1Móz 10,22; 1Krón 1,17); a lúdiakat Micráim (1) utódainak is nevezik (1Móz 10,13).

LÚG. Egyiptom sós tavai környékén talált mosó- és marószóda keveréke; szappanhoz hasonló mosószer készítésére használták (Jer 2,22; Mal 3,2).

LUHIT (sima sziklafal, kőtábla). Város Moábban (2) (Ézs 15,5; Jer 48,5).

LUKÁCS EVANGÉLIUMA. Az ÚSZ harmadik könyve; a hagyomány szerint szerzője Lukács, Pál szeretett orvosa és munkatársa (Kol 4,14); a Csel előszava mutatja, hogy a Lk ev. a Csel előtt keletkezett, kb. Kr. u. 58–60-ban; mindkét könyv egy szerző tollából való, erről tanúskodik a könyvek tartalma is; előszavában a szerző leszögezi, hogy minden felhasznált anyagot szemtanúktól kapott (1,2). *Felosztása*: 1. Jézus gyermekkorának története, első nyilvános fellépéséig (1,1–4,13); 2. Jézus galileai munkássága (4,14–9,50); 3. útja Galileából Jeruzsálembe,

megfeszítettése és temetése (9,51–23,57); 4. feltámadása és megjelenései a tanítványoknak, valamint mennybemenetele (24,1–53).

LÚZ (elfordítani, kanyar, ív, süllyedő; mandulafa).
1.) »Bétel« (1) régi neve (1Móz 18,19; 35,6; Józs 16,2; 18,13).
2.) Hitteus város (Bír 1,26).

MAÁDAI (Jahve ékszere, v. dísze; Jahve dicsőséges). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,34).

MAÁDIA (Jahve ékszere v. dísze; az Úr ékessége; Jahve dicsőséges). Pap, aki Zorobábelrel tért vissza a fogságból (Neh 12,5).

MÁAJ (belsőség; Jahve részvétellel teljes; romok, romhalmaz). Kürtölő pap Jeruzsálem falai felszentelésénél (Neh 12,36).

MAÁKA, MAHÁKA (elnyomás, nyomás; lapály).
1.) Náhornak (2), Ábrahám fivérének a fia (1Móz 22,24).
2.) Dávid felesége, Talmainak (2), Gessur királyának lánya, Absolon anyja (2Sám 3,3; 1Krón 3,2).
3.) Ákisnak, Gát királyának atyja (1Kir 2,39). Az 1Sám 27,2 szerint: »Máok«.
4.) Roboám király kedvenc felesége (2Krón 11,20–22). A 2Krón 13,2 szerint: »Mikája« (5).
5.) Káleb (2) mellékfelesége (1Krón 2,48).
6.) Mákirnak, Manassé (1) fiának, Jákób (1) unokájának felesége (1Krón 7,14–16).
7.) Jéhielnek (7), Saul (1) király ösének felesége (1Krón 8,29; 9,35).
8.) Hanánnak (3), Dávid hősenek atyja (1Krón 11,43).
9.) Sefátias atyja (1Krón 27,16).
10.) Vidék a szíriai pusztaság peremén, Gileádtól (1) északra (2Sám 10,6.8; 1Krón 19,6–7).

MAAKÁTI (Maakátból való). Jaazánja (4) atyja (2Kir 25,23).

MAÁKITÁK. Maáka földjének lakói (5Móz 3,14; Józs 12,5; 13,11; 2Sám 23,34; 1Krón 4,19).
Lásd: MAÁKA (10).

MAARÁT (mezítelenség, fáktól megtisztított, csupasz hely; tisztás). Város Júda területén, Hebronhoz (1) közel (Józs 15,59).

MAÁS (harag, haragos, mérges; hajlott). Férfi Júda törzséből (1Krón 2,27).

MAASAI (Isten műve). Papi család a babiloni fogság után (1Krón 9,12).

MAASÉJA (MAASZÉJA) (Jahve műve, ajándéka; Isten műve).
1.) Énekes lévita Dávid idejében (1Krón 15,18–20).
2.) Százados, aki Jójada (4) főpapak segítségére volt az istentelen Atália (1) királynő uralma megdöntésében (2Krón 23,1).
3.) Uzziás (1) tisztviselője (2Krón 26,11).
4.) Aháznak (1), Júda királyának a fia (2Krón 28,7).
5.) Jeruzsálem előjárója Jósiás (1) király alatt (2Krón 34,8).
6–8.) Három pap, akik elbocsátották idegen feleségeiket (Ezsd 10,18.21.22).
9.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,30).
10.) Jeruzsálem falát javító Azáriás (17) atyja (Neh 3,23).
11.) Pap, aki segített a törvény felolvasásánál (Neh 8,4).
12.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,25).
13.) Júdabeli férfi a fogság utáni Jeruzsálemben (Neh 11,5).
14.) Benjáminita férfi (Neh 11,7).
15.) Kürtölő pap a jeruzsálemi fal felszentelésekor (Neh 12,41).
16.) Énekes pap, aki részt vett a fal felszentelésében (Neh 12,42).
17.) Sédékiásnak (4), a hamis prófétának az atyja, Jeremiás (1) idejében (Jer 29,21).
18.) Sofóniás (3) pap atyja, Jeremiás (1) idejében (Jer 21,1; 37,3).
19.) Az ajtónálló Sallum (5) lévita fia (Jer 35,4).

20.) Báruk (1) nagyapja (Jer 32,12; 51,59).

21.) Lévita, aki Ezsdrás (3) mellett a törvényt magyarázta (Neh 8,7). 17–20. pontban: »Mahásiás«.

MAÁT (ő jön; kicsinek, csekélynek lenni). Krisztus őse (Lk 3,26).

MAÁSIA. Lásd: MAASÉJA.

MAÁZIA (Jahve vigasztalása, Jahve ereje).

1.) A 24. papi rend feje Dávid idejében (1Krn 24,18).

2.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,8).

MACEDÓNIA (összezúzás; a nagy, a karcsú földje; felvidék). A Balkán félszigeten, Görögországtól északra elterülő ország; első uralkodója Fülöp (1) (Kr. e. 359–336); őt követte híres fia, Nagy Sándor (Kr. e. 336–323); Kr. e. 168-ban római tartomány lett; Pál gyakran járt itt, s több gyülekezetet alapított (Csel 16,9–12; 17,1–15; 20,1–6).

MADAI (a közepe, a középső). Jáfet fia (1Móz 10,2; 1Krn 1,5). Jelenti a médeket is (Ézs 21,2).

MADARAK. Palesztinában mintegy 360–400 különböző madárféleség él, ezek közül 26 csakis ott található. A Biblia mintegy 50 madárfajtát említ, és megkülönbözteti a tisztákat a tisztátalanoktól (3Móz 11,13–19; 5Móz 14,11–18). A Biblia 21 könyve néven nevezi a madarakat, köztük főként az alábbiakat: bölömbika, tyúk, kakas, kormorán, daru, varjú, kakukk, galamb, sas, sólyom, szárnyas (valamennyi repülni tudó madár gyűjtőneve), barátkeselyű, vörös kánya, fülesbagoly, héja, jérce, kócsag, búbos banka, bíbic, törpe bagoly, éjszakai héja, halászósas, strucc, fogoly, páva, pelikán, gerle, fűrj, holló, tengeri sirály, veréb, gólya, fecske, hattyú és keselyű.

MADARÁSZ. Aki csapdával (törrel) madarakat fog (Zsolt 91,3; 124,7; Hós 9,8).

MADÁRFÉSZEK. Izráelben tilos volt olyan madárfészket kifosztani, amelyben tojásokon ülő madár vagy madárfiókák voltak (5Móz 22,6–7).

MADMANNA (trágyadomb, szemétdomb, törmelékhalom, kupac).

1.) Város Júda déli részén, Kirját-Széfertől 12 km-nyire délre (Józs 15,31).

2.) Káleb (2) unokája (1Krn 2,48–49).

MADMEN (szemétdomb, trágyadomb). Város Moábban (2) (Jer 48,2).

MADMÉNA (trágyadomb, szemétdomb). Város Benjámin törzsi területén, Jeruzsálemtől északra (Ézs 10,31).

MÁDON (viszály, civakodás, perlekedés; viszálykodók; a viszály tárgya). Kananeus városkirályság (Józs 11,1; 12,19).

MAG.

1.) A növény természetes növekedése során hozott termése.

2.) A férfi ivarmirigy váladéka (3Móz 15,16kk.).

3.) Átvitt értelemben: utód, leszármazott (1Móz 13,16).

MAGASLATOK. Istentiszteleti és kultushelyek magasán fekvő helyeken (4Móz 22,41; 1Kir 11,7); gyakran kicsapongással (szexuálissal is) (Hós 4,11–14; Jer 3,2) és emberáldozatokkal egybekötve. Az izráelitáknak Isten megparancsolta, hogy a kánaániták magaslatait rombolják le (4Móz 33,52; 5Móz 33,29). Ők azonban nem teljesítették maradék nélkül ezt a parancsot, és a magaslatokon gyakran maguk is Baál-kultuszt üztek; olykor a zsidók Istent is a magaslatokon tisztelték (1Kir 3,2.4).

MAGASSÁGOS. Isten egyik jelzője és mellékneve (1Móz 14,18–20.22; Zsolt 7,18).

MAGASZTALÁS. Lásd: DICSÉRET.

MAGBIS (domb, magaslat; összegyűjtés, gyűjtő). Város Júdában (Ezsd 2,30).

MAGDALA (torony, nagyság). Város a Genezáret-tó északnyugati partján, Tiberiástól 5 km-nyire északra (Mt 15,39); Mária (3) Magdaléna innét származott.

MAGDALÉNA. Lásd: MÁRIA (3).

MAGDIÉL (az én felmagasztaltatásom Isten, az én hírnevem Isten; Isten jutalma; Isten tornya, Isten fejedelme). Edom fejedelme, Ézsau leszármazottja (1Móz 36,43; 1Krón 1,54).

MÁGIA. Varázslás, okkult mesterkedés vagy tudomány, melynek célja, hogy a természet menetét, az eseményeket és a természetfeletti hatalmokat titkos tudomány vagy titokzatos mesterkedések által befolyásolja vagy uralkodjék rajtuk (1Móz 41,8; 2Móz 7,11.22; 8,7.18; Csel 19,19); ide tartoznak többek között a halottidézés, a szellemek kiűzése, álmok és álomfejtés, nyílrázás, állati belekből való jóslás, jövendőmondás, boszorkányság, asztrológia, horoszkópok készítése, varázsvesszővel való manipulálás és varázserő kifejtése (1Sám 28,8; Ez 21,21; Csel 16,16). Mindezek a mesterkedések utálatos bűnök Isten előtt, és az Ő különleges haragját vonják maguk után (5Móz 18,9–14).

MAGNIFICAT. Mária (1) dicsérő énekének kezdő szava a latin Bibliában (Vulgatában); ennek a magasztaló éneknek a jelzője (Lk 1,46–55).

MÁGOG (a család kiterjesztése v. növekedése; Góg földje; befedő, tető; magas).
1.) Jáfet fia (1Móz 10,2; 1Krón 1,5).
2.) Góg földje, különbözőképpen értelmezik: szkíták vagy lídiaiak földje, jelképesen a gonosz seregei, barbár népek (Ez 38–39; Jel 20,8–9). Lásd még: GÓG (2).

MÁGOR MISSÁBIB (köröskörül borzalom). Ezt a nevet adta Jeremiás (1) próféta Passurnak (1), aki őt börtönbe vetette (Jer 20,3).

MAGPIÁS (molyirtó; gyűjtő). Főember, aki Nehemiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,20).

MÁGUS. Varázsló is; eredetileg a perzsák egyik vallási kasztja, amely asztrológiával foglalkozott; később az egész Földközi-tenger mellékén így nevezték általában a jövendőmondókat és a titkos kultuszok képviselőit (Csel 8,9; 13,6–8); a napkeleti mágusokról, bölcsekről akik a gyermek Jézust felkeresték, közelebbit nem tudunk (Mt 2); talán Arábia déli részéből jöttek.

MAHÁKA. Lásd: MAÁKA.

MAHALÁLÉL (Isten dicsérete, Isten dicséretre méltó, Isten dicsősége; pompa kifejtése).
1.) Özönvíz előtti pátriárka, Sét (1) leszármazottja (1Móz 5,12–13.15–17; 1Krón 1,2).
2.) Júdabeli férfi a fogság után (Neh 11,4).

MAHALÁT (betegség, baj; szépség, kedvesség; énekesnő).
1.) Izmáel (1) leánya, Ézsau felesége (1Móz 28,9). Egyéb helyeken: »Boszmát« (1).
2.) Roboám felesége, Jérimót (4) leánya (2Krón 11,18).

MAHANÁIM (két sereg, kettős tábor; seregek). Lévitaváros Gileád (1) területén, a Jordántól keletre, Gád és Manassé határán (Józs 13,26.30; 21,38). Jákób (1) itt titokzatos angyalsereggel találkozott (1Móz 32,2); ide menekült Dávid Absolon elől (2Sám 17,24; 19,32); Isbóset alatt rövid ideig Izráel fővárosa volt (2Sám 2,8). Pontos helye ismeretlen.

MAHARAI (gyors, sietős; Jahve siet; az Úr siet). Nétofátbeli férfi, Dávid hőse, a 10. sereg vezére (2Sám 23,28; 1Krón 11,30; 27,13).

MAHÁSIÁS. Lásd: MAASÉJA (17–20.).

MAHÁT (szenes serpenyő, parázstartó; feloldás, elragadás, lerombolás, tönkremenés).
1.) Lévita, Sámuel (1) próféta és Hémán (2) öse (1Krón 6,35).
2.) Lévita, aki Ezékiás (1) király segítségére volt (2Krón 29,12; 31,13).

MAHÁZIÓT (látomások, kijelentések). Lévita, a 23. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,4.30).

MAHLÁ (betegség, gyöngeség; kellemesség, szelídség, finomság, gyöngédség).

1.) Célofhád lánya (4Móz 33,26; 27,1).

2.) Férfi Manassé törzséből (1Krán 7,18).

MAHLI (betegeskedés; gyöngeségem, betegségem).

1.) Lévíta, Mérári fia, tőle származnak a mahliták (2Móz 6,19; 4Móz 3,20.33; 1Krán 6,29).

2.) Lévíta, Músi fia, Mérári unokája (1Krán 6,47; 23,23; 24,30).

MAHLITÁK. Mahli leszármazottai (4Móz 3,33; 26,58).

MAHLON (betegeskedés; beteges, gyenge; szelíd, finom; minden elhervad). Elimélek és Naómi fia, Ruth első férje (Ruth 1,2.5; 4,9–10).

MÁHOL (körtánc, tánc; táncos). Három híres bölcs embernek, Hémánnak (1), Kálcólnak és Dardának az atyja (1Kir 4,31).

MAINA (számlálni, megszámlált; vigasztaló). Krisztus őse (Lk 3,31).

MÁJ. Ez a belső szerv jelképezte az élet és érzelmek központját (Péld 7,23), kiváltképpen áldozatoknál (2Móz 29,13) és jövendöléseknél alkalmazták (Ez 21,21).

MAJOM (emlősállat). A Társis hajók föltehetően rhesus-majmokat hoztak Indiából Salamonnak (1Kir 10,22).

MÁKÁS. (vég, romlás, lezuhanás, eltörés, kiirtás; határhelyek, legkülső). Város Bét-Semes (2) közelében (1Kir 4,9).

MAKBÁNNAI (ki olyan, mint az én fiaim; ruha, kabát, lepel; Jahve lepel; az összekötő). Gádita harcos, aki Dávidhoz csatlakozott (1Krán 12,13).

MAKBÉNA (kötélék). Helység Júdában (1Krán 2,49); valószínűleg azonos »Kabbon«-nal (Józs 15,40).

MAKHÉLÓT (gyülekezés, gyűlések). Az izráeliták egyik szálláshelye a pusztában (4Móz 33,25–26).

MÁKI (sebesült, leütött). Géuel atyja (4Móz 13,15).

MÁKIR (akit eladtak, odaadtak; eladó, kereskedő).

1.) Manassé (1) fia, József (1) unokája (1Móz 50,23); tőle származik a mákiriták nemzetsége (4Móz 26,29).

2.) Ammiél (2) fia, Méfíbósetről (2) gondoskodott (2Sám 9,4–5; 17,27).

MAKKABEUSOK. Modinból származó zsidó Hasmoneus család, amely Antiochus Epiphanes, Szíria királya elleni fölkelést vezette és a zsidók számára a szabadságot kiharcolta; a család tagjai voltak: Mattatiás, egy éltes főpap, és annak öt fia: Johanán, Simon, Júdás, Eleázár és Jónatán. A Makkabeus (kalapács) melléknevet először Júdásra alkalmazták, talán mert a szír hadsereg megsemmisítő »kalapács«-ütéseket mért; később fivérei is megkapták ezt a megtisztelő címet. A felkelés Kr. e. 168-ban kezdődött; visszafoglalták a templomot, és 165-ben helyreállították az áldozati kultuszt; a templom megtisztítását és a kultusz felújítását azóta a zsidók a templomszentelési ünnepkor ülik meg; a Makkabeusok királyok és papok voltak; történetüket az apokrif Makkabeusok két könyve mondja el; leghíresebb és legismertebb tagjai a családnak: Júdás (Kr. e. 166–160); Jónatán (Kr. e. 160–143); Simon (Kr. e. 143–135); Hyrcanus János (Kr. e. 135–104); Aristobulos (Kr. e. 104–103); Alexander Jannaeus (Kr. e. 103–76) és II. Aristobulos (Kr. e. 66–63); Kr. e. 63-ban a rómaiak vették át az uralmat Palesztina fölött, miután Pompeius legyőzte a zsidókat. Attól fogva Palesztina római tartomány lett.

MAKKÉDA (pásztorok helye, pásztor föld). Kánaánita királyi város Libna és Azéka közelében (Józs 10,16kk.), Júda törzsének jutott osztályrészül (Józs 15,41).

MAKNADBAI (ki olyan, mint a nemesek?, mi hasonlítható Jahve nagylelkűségéhez v. Isten által megszabadítottához?). Zsidó férfi, aki elvált idegen feleségétől (Ezsd 10,40).

MAKPELÁ (megkétszereződés; kettős barlang; kanyarulat, spirál alakú, csavart). Mező neve, amelyen barlang is volt; Ábrahám megvette Sára temetkezési helyéül (1Móz 23,19–20); ide temették később Ábrahámot, Izsákot, Rebekát, Leát és Jákóbot (1) is (1Móz 25,9; 49,30–31; 50,13).

MALAKIÁS (Isten követe, az én követem, az én angyalom). Próféta Júdában, kb. Kr. e. 450–400; az ÓSZ hasonló nevű könyvének szerzője; a könyvben előforduló néhány adaton kívül nem tudunk róla semmit; valószínűleg Nehémiás (3) kortársa (Mal 2,11–17; Neh 13,23–31). Könyvének fő témája: Izrael bűne és elszakadása, ítélet a hűtlenek felett és áldás a hűségeseknek. *Felosztása*: 1. a papok bűne (1,1–2,9); 2. a nép bűnei (2,10–4,1); 3. feltámad az igazság napja (4,2–6).

MALKÁM (ti, királyok; királyotok). Benjáminita férfi, Saharáim fia (1Krón 8,9).

MÁLKIÉL (Isten az én királyom, Isten királya). Beria fia, Áser unokája (1Móz 46,17; 4Móz 26,45; 1Krón 7,31).

MALKIJA (Jahve az én királyom).

- 1.) Lévita, Gerson nemzetségéből (1Krón 6,40).
- 2.) Adája (4) pap őse (1Krón 9,12; Neh 11,12).
- 3.) Az 5. papi rend feje Dávid idejében (1Krón 24,9). Talán azonos (2) alattival.
- 4–6.) Három zsidó férfi, akik elbocsátották idegen feleségeiket (Ezsd 10,25.31); az utolsó segített Jeruzsálem falának építésénél (Neh 3,11).
- 7.) Rékáb (3) fia, főember, aki a Szemét-kaput javította (Neh 3,14).
- 8.) Jeruzsálem falát javító ötvös (Neh 3,31).
- 9.) Pap, aki Ezsdrás (3) segítségére volt a törvény magyarázásánál (Neh 8,4).
- 10.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,3; 12,42), valószínűleg azonos (9) alattival.
- 11.) Passur (2) atyja (1Krón 9,12). A Jer 21,1-ben és 38,1.6-ban: »Mel(é)kiás«.

MÁLKIRÁM (az én királyom felséges v. magasságos, a magasság királya). Jékóniás fia (1Krón 3,18).

MÁLKISUA (az én királyom üdvösség v. szabadítás; az üdvösség, a segítség, a jólét Istene). Saul (1) király fia (1Sám 14,49; 31,2; 1Krón 8,33).

MÁLKUS (tanácsadó, király, ragyogás). A főpap szolgálója, akinek Péter levágta az egyik fülét (Jn 18,10).

MALLÓTI (beszélek, én meghajoltam). Lévita, a 19. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,4.26).

MALLUK (tanácsadó, uralkodó).

- 1.) Lévita, Mérári leszármazottja (1Krón 6,44).
- 2.) Pap, aki Zorobábelrel tért vissza a fogságból (Neh 12,2).
- 3.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,27).
- 4.) Pap, aki megpecsételte Nehémiással a szövetséget (Neh 10,4).
- 5–6.) Két zsidó férfi, akik elbocsátották idegen feleségeiket (Ezsd 10,29.32).

MALOM. Berendezés ehető gabonafajták: búza, árpa, zab, rozs liszté őrlésére; két egymásra helyezett kőből állt, amelyek közül a felső forgatható volt, közöttük morzsolódott szét a gabonaszem (2Móz 11,5; 4Móz 11,8; 5Móz 24,6; Jer 25,10; Mt 24,41); kézzel hajtották.

MÁLTA. Lásd: MELITA.

MAMMON. A fényűzés és gazdagság arám neve (Mt 6,24; Lk 16,11.13). A mammon szelleme, amely a bírvágy szelleme, ellene áll Isten Szellemének. A pénz nem semleges valami; lényegénél fogva »hamis« (Lk 16,9).

MAMRÉ (erő, erősség, kövérség, férfiaság, életerő; szomorúság, kísértés, keserűség, bosszúság).

1.) Emóreus férfi, Ábrahám szövetségese (1Móz 14,13.24).

2.) Tölgyes, Hebrontól néhány km-nyire északra (1Móz 13,18; 18,1; 23,17.19; 25,8; 50,13).

MANAEN (vigasztaló, ajándékozó). Heródes (3) Antipással együtt nevelkedett; az antiókhiai (1) gyülekezet egyik vezető személyisége (Csel 13,1).

MÁNAHÁT (nyugalom, ajándék, adomány).

1.) A hóreus Sóbál (3) fia (1Móz 36,23; 1Krón 1,40).

2.) Város Edomban (1Krón 8,6). Helye ismeretlen.

MANAHATEUSOK. Káleb (2) fiának, Szálmának (1) leszármazottai (1Krón 2,54).

MANASSÉ (feledékeny, aki elfelejteti; pótlék).

1.) Józsefnek (1) és feleségének, Aszenátnak idősebbik fia (1Móz 41,50–51).

2.) Izráel népének Manassé után elnevezett törzse (1Móz 50,23; 4Móz 26,28–34; Jel 7,6); ennek a törzsnek a fele a Jordántól keletre telepedett le (4Móz 32,33–42), a másik fele a Jordántól nyugatra (Józs 17,5–10).

3.) Júda királya, Ezékiás (1) fia és utóda; bálványimádó volt (2Kir 21,1–7); akik hûek maradtak Istenhez, azokat üldözte (2Kir 21,16); tönkretette az országát (Jer 15,4); foglyul vitték Babilonba (2Krón 33,11), később visszatérhetett, s ekkor megszüntette a bálványimádást (2Krón 33,10–13.15–17). Jézus öse (Mt 1,10).

4–5.) Két zsidó férfi, akik, elbocsátották idegen feleségüket (Ezsd 10,30.33).

MANDULAFÁ. Lásd: NÖVÉNYEK.

MANNA. Sajátos, dérhez hasonló külsejű táplálék, amelyet Isten csodálatos módon adott a pusztában vándorló népének, Izráelnek (4Móz 11,9; 2Móz 16,14–36); semmiféle, általunk ismert természetes anyaggal nem lehet azonosítani. Képes értelemben Isten Igéje, mely ugyancsak természetfeletti módon táplálja a megváltottakat.

MANOAH (nyugalom; adomány, ajándék; bőkezű). Sámson atyja (Bír 13,2; 16,31).

MÁOK (leveretés, elnyomás, szétmorzsolás; szegény). Ákisknak, Gát királyának atyja (1Sám 27,2). Az 1Kir 2,39-ben »Maáka« (3).

MÁON (lakás, menedék).

1.) Sammai (2) fia, Káleb (2) leszármazottja (1Krón 2,42–45).

2.) Város Júdában, Hebrontól délre (Józs 15,55; 1Sám 23,24–28; 25,1–3).

MAONITÁK. Izráel népének ellenségei, akik valószínűleg az arab félszigetről származnak (Bír 10,11–12; 1Krón 4,41); Meunim fiainak is nevezi őket az Írás (2Krón 26,7; Ezsd 2,50; Neh 7,52).

MÁRA (szomorú, keserűség; úrnő).

1.) Ezt a nevet adta magának Naómi (Ruth 1,20).

2.) Keserű vizet adó forrás neve Súr (1) pusztájában (2Móz 15,22–25; 4Móz 33,8–9).

MARADÉK.

1.) Emberek, akik túléltek politikai vagy katonai válságokat (Józs 12,4; 13,12).

2.) Izráel szellemi magva, amely túléli Isten ítéletét, és Isten megújult népének magvát alkotják (Ézs 10,20–23; 11,11–12; Jer 32,37–39; Sof 3,13; Zak 8,12).

MARAN ATHA (a mi Urunk jön). Arám szó, üdvözlés és bátorítás valamilyen komoly figyelmeztetés után (1Kor 16,22).

MÁRDOKEUS (Merodák tisztelője; tiszta mirtusz; aki balzsamot készít; a Marsnak szentelt). Benjáminita férfi, Eszter nevelőapja (Eszter 2,5–7); babiloni fogságba hurcolták (Eszter 2,6); megmentette Ahasvérus (2) királyt egy veszedelmes összeesküvéstől (Eszter 2,21–23), s a zsidókat Hámán aljas tervétől, aki minden zsidót el akart pusztítani; megalapította púrím ünnepét.

MAREALA (reszketni, remegés, reszketés). Város Názárettől 6 km-nyire délnyugatra, Zebulon területének határán (Józs 19,11).

MARÉSA (birtok, tulajdon, főtér, főváros; örökség).
 1.) Hebron (3) atyja (1Krón 2,42).
 2.) Júda (1) unokája (1Krón 4,21).
 3.) Fontos város Júdában (Józs 15,44), amelyet Roboám megerősített (2Krón 11,8).

MARI. Igen régi város az Eufrátesz völgyében; melyet 1933-ban fedeztek fel és röviddel utána fel is tártak. 20.000 db ékírásos táblát találtak benne, amelyek felvilágosítást adtak az ősi szír kultúráról; a Mari-birodalom Hammurabi babiloni királyságával egyidőben állt fenn, amikor Kánaánban (2) az emoreus törzsek laktak, Izráel közvetlen elődei.

MÁRIA (keserűség, szomorúság, keserű; ellenálló, lázadó, fegyelmezetlen). Az ÓSZ-ben: »Miriám«.

1.) Lásd: SZŰZ MÁRIA.
 2.) Ifjabb Jakab (2) és József (2) anyja (Mt 27,56; Mk 15,40; Lk 24,10), Kleopás felesége (Jn 19,25); Jézus Krisztus megfeszítésének tanúja lett, és húsvét hajnalán ő is kiment a sírhoz (Mt 27,56; 28,1).
 3.) Magdalai Mária (innen a »Magdaléna« = Magdolna melléknév), akiből Jézus hét démont űzött ki (Mk 16,9; Lk 8,2), követte Jézust a sírba helyezéskor, hogy lássa, hová teszik (Mt 27,61), és elsőként tudta meg, hogy Jézus feltámadott (Mt 28,1–8; Mk 16,9; Jn 20,1.11–18).
 4.) Betániai Mária, Lázár (1) és Márta testvére (Jn 11,1); Jézus dicsérte és magatartását példamutatónak mondta (Lk 10,42), mikor megkente Jézus lábát (Jn 12,3).
 5.) János Márk anyja, Barnabás nagynénje (Kol 4,10); Jeruzsálemben lakott, a keresztyének a házában összejöveteleket tartottak (Csel 12,12).
 6.) Római keresztyén nő, aki sokat munkálkodott (Róm 16,6).

MÁRK (férfi). Jánosnak (3), Barnabás egyik rokonának római neve (Csel 12,12; 15,39); Márk evangéliumának a szerzője. Lásd még: JÁNOS MÁRK.

MÁRK EVANGÉLIUMA. A második, és egyúttal a legrövidebb evangélium, mind a korai keresztyén hagyomány, mind a könyv tartalma szerint a szerzője Márk; valószínűleg 64 és 69 közt keletkezett Rómában, ottani keresztyének kérésére, akik tudni akarták, mit hirdet Péter Jézusról. Az evangélium jellegzetességei: a cselekmények gyors egymásutánban következnek, a részletek szemléletes, eleven ábrázolása. *Felosztása:* 1. Jézus megkeresztelése és megkísértése (1,1–13); 2. Jézus galileai munkássága (1,14–9,50); 3. munkálkodása Pereában (10); 4. szenvedése és feltámadása (11–16).

MARÓT (keserűségek, szomorúságok, uraság). Város, valószínűleg a Jeruzsálemtől nyugatra lévő síkságon feküdt (Mik 1,12).

MARSÉNA (elfelejtett férfi; méltó, méltónak tartott, határmenti lakos). Egyike a perzsák és médek hét fejedelmének (Esz 1,14).

MÁRTA (hölgy, úrnő, parancsoló asszony, tanítónő). Lázár (1) és Mária (4) nővére, Betániában lakott (Lk 10,38–42; Jn 11,1).

MÁRTÍR (tanú). Általában olyasvalaki, aki meggyőződésből valamilyen ügyért, személyért vagy világnézetért az életét adja. Kiváltképpen pedig az a keresztyén, akit megölnék azért, mert nem tagadja meg Urát, Jézus Krisztust (Csel 22,20; Jel 17,6).

MÁRVÁNY. Lásd: ÁSVÁNYOK.

MÁS (szerzemény, tulajdon, tartozás, uzsora; kihúzni, húzás; ő megérinti). Arám fia (1Móz 10,23); az 1Krón 1,17-ben »Mések« (4).

MÁSÁL. Lásd: MISÁL.

MASRÉKA (nemes szőlőültetvény, szőlőhegy; vér; napkelte, kelet). Szamlá, edomita király származási helye (1Móz 36,36; 1Krón 1,47).

MASSZA (kísértés, próbatétel; teher, súly; ajándék; kijelentés).
 1.) Izmáel (1) fia (1Móz 25,14; 1Krón 1,30).

2.) A Hóreb hegyén annak a helynek a neve, ahol Mózes vizet fakasztott a sziklából; együtt szerepel Méribával (2Móz 17,1–7; 5Móz 6,16; 9,22; 33,8). Lásd még: MÉRIBA (1).

MATÁNA (ajándék, adomány, áldozat). Az izráeliták pusztai vándorlásának egyik táborhelye Moábban (4Móz 21,18–19).

MÁTÉ (az én ajándékom Jahve, Isten ajándéka, az Úr adománya; ajándékozott). Alfeus (1) fia (Mk 2,14); eredeti foglalkozása vámszedő vagy adószedő; Lévinek (4) is nevezték (Lk 5,27); amikor Jézus elhívta tanítványának (Mt 9,9; Mk 2,14; Lk 5,27), ünnepi lakomát adott Jézus tiszteletére; a tizenkét apostol közé tartozott (Mt 10,3; Mk 3,18; Lk 6,15; Csel 1,13).

MÁTÉ EVANGÉLIUMA. A korai egyházatyák egyhangúlag Mátét, az apostolt tartják szerzőjének; keletkezésének helye és ideje nem ismert, noha sok minden szól amellett, hogy 70 előtt írták, *Felosztása*: 1. a Messiás születése és ifjúkora (1,1–4,11); 2. Jézus galileai munkálkodása (4,12–18,35); 3. pereai szolgálata (19–20); 4. Jézus szenvedése és feltámadása (21–28). Jellegzetes vonásai: tanító evangélium, megmutatja, hogyan teljesedtek be Krisztusban az ÓSZ-i jövendölések; Jézust mint népének, Izráelnek királyát és Messiását mutatja be; az evangélium Jézus öt nagy beszéde köré csoportosul (5–7; 10; 13; 18; 23–25).

MATRÉD (elűzetés, ellökő; lökés, szorongatás). Hadár, edomita király anyósa (1Móz 36,39). Hadárt az 1Krón 1,50: »Hadád«-nak nevezi.

MÁTRI (eső, esős; célpontom). Családfő Benjámin törzsében (1Sám 10,21).

MATTÁN (Baál ajándéka, Jahve ajándéka v. adománya).
1.) Baál papja (2Kir 11,18; 2Krón 23,17).
2.) Safátias atyja (Jer 38,1).
3.) Józsefnek (9), Mária férjének a nagyatyja (Mt 1,15).

MATTÁNIA (Isten ajándéka, Jahve, az Úr ajándéka).
1.) Sédékiás (2) király eredeti neve (2Kir 24,17).
2.) Lévita, Asáf (1) leszármazottja, a hálaadó ima kezdője Nehémiás (3) idejében (Neh 11,17; 12,8.25).
3.) Lévita, Asáf (1) leszármazottja (2Krón 20,14; Neh 11,22; 12,35).
4–7.) Négy zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,26.27.30.37).
8.) Lévita, Hanán (8) nagyatyja (Neh 13,13).
9.) Lévita, a 9. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,4.16).
10.) Lévita, aki segített Ezékiásnak (1) (2Krón 29,13).

MATTÁT (ajándék, adomány). Krisztus két őseinek a neve (Lk 3,24.29).

MATTATIÁS (Isten ajándéka, Jahve adománya).
1–2.) Krisztus két őse (Lk 3,25.26).
3.) Pap, a Makkabeus család megalapítója.

MATTATTÁ (Jahve ajándéka).
1.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,33).
2.) Jézus őse (Lk 3,31).

MATTENAI (Jahve ajándéka).
1–2.) Két zsidó férfi, akik elbocsátották idegen feleségüket (Ezsd 10,33.37).
3.) Pap Jójada (4) főpap alatt (Neh 12,19).

MATTITJA (Jahve ajándéka, az Úr ajándéka v. adománya).
1.) Lévita Kórah (5) nemzetségéből (1Krón 9,31).
2.) Lévita, a 14. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,3.21).
3.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,43).
4.) Pap, aki segített Ezsdrásnak (3) a törvény felolvasásakor (Neh 8,4).
5.) Énekes és ajtónálló lévita (1Krón 15,18.21; 16,5).

MÁTYÁS (Isten ajándéka). Apostol, aki Jézus követői közül sorsvetés útján került Iskáriótes Júdás helyére a tizenkettő közé (Csel 1,15–26).

MAZSOLA. Lásd: TÁPLÁLÉK.

MEÁ (száz). Torony Jeruzsálemben (Neh 3,1; 12,39).

MEÁRA (barlang). Város Palesztina északkeleti részén, amely a szidonbeliekhez tartozott (Józs 13,4).

MÉBUNNAI (felépítő; (az Úrtól) épített; bölcs tanító). Dávid hőse (2Sám 23,27); valószínűleg azonos »Sibbékai«-val (2Sám 21,18; 1Krón 11,29; 20,4; 27,11).

MÉCSES. Lásd: LÁMPA.

MÉDÁD (szeretet, kedvenc, vonzalom). Egyike annak a hetven vénnek, akiket Mózes maga mellé választott, hogy nehéz munkájában segítségére legyenek (4Móz 11,26–27).

MÉDÁN (civódás, pörlekedés, ítélet, bíró). Ábrahám fia második feleségétől, Keturától (1Móz 25,2; 1Krón 1,32).

MEDEBA (lassan folyó víz, szenvedés vize; erőforrás). Régi város, mintegy 25 km-nyire délkeletre a Jordán Holt-tengeri torkolatától (4Móz 21,30; Józs 13,9).

MÉDEK. Egykor hatalmas birodalom lakói, birodalmuk a Káspi-tótól nyugatra és délre terült el (2Kir 17,6; 18,11; Eszt 1,19; Dán 5,28).

MEDENCE. Lapos, vízzel telt edény az oltár és a szentély bejárata közt, amelyben a papok szolgálatuk előtt kezüket és lábukat megmosták (2Móz 30,17–22).

MEDVE (emlősállat). Az ÓSZ a szíriai barnamedvét említi. Palesztinában valamikor igen gyakran előfordultak.

MÉFAÁT (magaslati hely, a világosság elötörése, felragyogás, szépség). Lévitaváros Rúben területén (Józs 13,18; 21,37; Jer 48,21).

MÉFIBÓSET (aki ráfúj a szegényképre; a szegény terjesztője, félretevője; bálványt leromboló; Baál kisugárzása v. kijelentése). Az 1Krón 8,34 és 9,40-ben »Méribbaál«.

- 1.) Saul (1) és Rispa fia (2Sám 21,8).
- 2.) Jónatán (2) fia, Saul (1) unokája; baleset következtében nyomorék lett; Saul és Jónatán halála után Dávid megtisztelte és a királyi asztalnál gondoskodott róla (2Sám 4,4; 9,6–13; 16,1–4; 19,24–30; 21,7).

MEGBÉNÍT. Kánaán földjének elfoglalásánál Józsué (1) megbénította az ellenség harci paripáit; ugyanezt tette Dávid Hadadézer lovaival is (Józs 11,6.9; 2Sám 8,4).

MEGBOCSÁTÁS. Isten és ember, vagy két ember közti személyes kapcsolat, amely azáltal jön létre, hogy az egyik nem neheztel többé, vagy lemond a rajta esett sérelem megtorlásáról. A sérelem lehet személyi birtok eltulajdonítása, jog vagy tisztesség megsértése, lehet egyúttal az erkölcsi és állami törvények megsértéséről is szó. Bocsánatot csak bűnbánat vagy a kár jóvátételének készsége alapján lehet nyerni. Bűnbocsánatunk alapja Krisztus engesztelő halála (Kol 1,14; 3,13); Krisztus igénybe vette azt a jogot, hogy Isten teljhatalmával bűnbocsánatot hirdessen (Mk 2,5.7; Lk 7,48–49).

MEGBOCSÁTHATATLAN BŰN. A Szent Szellem káromlása (Mt 12,31–32; Mk 3,28–29; Lk 12,10); az a bűn, amikor valaki saját legjobb tudása ellenére a Szent Szellemnek Jézus Krisztus személyéről és munkájáról szóló bizonyágtételét szándékosan elutasítja, és állítja, hogy Jézus Krisztus az ördög által cselekedett.

MEGDICSŐÜLÉS. Az az esemény, amikor Jézus három kiválasztott tanítvány jelenlétében mennyei fényességben jelent meg (Mt 17,1–8; Mk 9,2–8; Lk 9,28–36).

MEGERŐSÍTETT VÁROS. Várszerû erődítmény, amely köré települtek az ókorban az emberek (4Móz 13,29; 5Móz 1,28), hogy háborúk és veszedelmek idején oda menekülhessenek (2Sám 5,9).

MEGFERTŐZTETÉS. Kultikus vagy erkölcsi beszennyeződés vagy megszenteltetés (2Móz 20,25; 2Pét 2,20).

MEGFOJTANI. Valakinek életét fulladás útján kioltani; az izráelitáknak tilos volt a megfulladt állat húsát megenni (3Móz 17,12); az apostolok jeruzsálemi gyűlése is megtiltotta, hogy a zsidókeresztyének ilyen állat húsát megegyék (Csel 15,20.29).

MEGGYŐZÉS. Valakit bûneiről meggyőzni és azokat bebizonyítani. Ez a bûnbánat első szakasza, amely akkor tapasztalható meg, amikor a bûnbánó ember felismeri a bûn bomlasztó természetét, és azt, hogy ezáltal vétkes lett Isten előtt. A Bibliában mindenütt számos példáját találjuk, a legjellemzőbb az 51. Zsoltár.

MEGHINTÉS. Személyeknek, tárgyaknak vérrel, vízzel vagy olajjal való meghintése fontos része volt az áldozati szolgálatnak (2Móz 24,6–8; 3Móz 14; 4Móz 8,7).

MEGIDDÓ (csapatok helye, tömegek, seregek tábora; magasztosság). Város a Gáza és Damaszkusz közti fontos útvonalon, amely a tengerpartot összekötötte Jezréel síkságával (Józs 12,21; 17,11; Bír 1,27; 5,19). Salamon megerősítette a várost (1Kir 9,15). Ott halt meg a sebesült Aházia (2), Júda királya (2Kir 9,27), és ott esett el Jósiás (1) király a Nékó fáraó elleni ütközetben (2Kir 23,29–30; 2Krón 35,20–27); nagyszabású ásatások során sok, archeológiailag értékes anyag került elő innen. Lásd még: ARMAGEDDON.

MEGIGAZÍTÁS (szabaddá nyilvánítás, belehelyezés a jogba). Isten bírói ténykedése, amellyel Krisztus helyettes szenvedése és halála alapján a bûnbánó bûnöst igaznak jelenti ki, amelyet ez hitben elfogad, úgy hogy ezáltal megszabadul a bűntől, megmenekül a büntetéstől, és őt magát Isten igaznak tekinti (Csel 13,38–39; Róm 3,24–26; 4,4–8).

MEGJELENÉS. Lásd: ESZKATOLÓGIA.

MEGKENÉS. Keleten általánosan elterjedt szokás. Három fajtáját különböztetjük meg: 1.) A közönségeset: fürdés után, a tisztelet jeleként (Lk 7,46), temetésre (Mk 14,8; 16,1), védelmül. 2.) A szentet (felkenés): felkentek személyeket vagy tárgyakat, pl. a prófétákat (1Kir 19,16), papokat (2Móz 28,41) és királyokat (1Sám 9,16). 3.) Az orvosló megkenést, betegségek és sebek gyógyítása céljából (Ézs 1,6; Lk 10,34). A »Messiás« és »Krisztus« szavak jelentése: »a Felkent«, megtisztelő cím, amelyet Jézus, mint Isten Fia és Küldötte viselt.

MEGKÖTNI ÉS OLDANI. Egy vagy több kulcs hordása a bezárásra és kinyitásra jogosító, átruházott teljhatalom jelképe volt. Jézus hatalmat adott apostolainak a megkötésre és oldásra. Péter feloldozta a béna koldus lábait a templom Ékes-kapujánál (Csel 3,1–10), Pál viszont megkötözte a varázsló Barjézus (»Elimás«) látási képességét (Csel 13,8–11). Ezenkívül használja az ÚSZ a megkötözést és oldást a bűnök megtartására vagy az azokból való felmentésre.

MEGKÖVEZÉS. A törvény által előírt leggyakoribb kivégzési mód a régi Izráelben: istenkáromlásért (3Móz 24,16), bálványimádásért (5Móz 13,6–10), a szombat megtöréséért (4Móz 15,32–36), emberáldozat bemutatásáért (3Móz 20,2), okkult cselekményekért (3Móz 20,27); a kivégzés mindig a lakott helységen kívül történt (3Móz 24,14; 4Móz 15,35–36; 1Kir 21,10–13; Csel 7,58).

MEGLÁTOGATÁS. Isten látogatása a célból, hogy, az embert jótettéért megjutalmazza vagy gonoszágáért megbüntesse (Jer 10,15; Lk 19,44).

MEGLÓBÁLT ÁLDOZAT. Az áldozat egyik része, amelyet az Úr előtt meglózártak. Lásd: ÁLDOZATOK.

MEGMETÉLKEDÉS. Olyan körülmetélkedés, amely már csak külső, alaki megtartása a

kultikus előírásnak, de a szent cselekmény szellemi jelentéséhez semmi köze nincs (Fil 3,2).

MEGNYERGELNI. Egy állatot lovaglásra felkészíteni azzal, hogy felteszik rá a nyeret és az egyéb szerszámot (1Móz 22,3; 4Móz 22,21; Bír 19,10; 2Sám 16,1; 17,23); a szamarakat nyereg nélkül ülték meg; ha terhet hordtak, ez alá takarót helyeztek.

MEGSZENTELÉS (ELKÜLÖNÍTÉS). Az Istennel ellenséges világtól elszakítani és Istennek odaszentelni; mint Isten tulajdonát odaszánni Neki (Róm 12,1–2). Megtörténhet ez személyekkel, helyekkel, napokkal, bizonyos időszakokkal, és tárgyakkal, amelyeket kizárólag Isten szolgálatában használnak (2Móz 13,2; 19,5–6; 29,27.44; 3Móz 27,14.16; 4Móz 3,12; Józ 6,19; Neh 13,19–22); szellemileg nézve olyan folyamat, amelynek során a hívő ember egyre inkább Krisztus képére formálódik át, amennyiben megtanul »Krisztusban« élni (Ef 2,10); megszenteltetés csak Krisztus megváltó műve, és a hívőben lakó Szent Szellem munkája által lehetséges. A megszenteltetés az újonnan születéssel kezdődik, és akkor lesz teljessé, amikor Krisztussal találkozunk (halálunk után vagy az Ő visszajövetelekor).

MEGSZENTELNI. Szentnek nyilvánítani vagy szentként bánni valakivel vagy valamivel, szent használatra elkülöníteni, szentnek tartani, szentként tisztelni (2Móz 20,11; Mt 6,9).

MEGSZENTSÉGTELENÍTENI (MEGFERTŐZNI). Tisztátalanná tenni (2Móz 31,14; 3Móz 19,8.12; Ez 22,26; Mt 12,5), a »szent«-tel szemben (Ez 28,16; 42,20) istentelen, szentségtelen (Zsid 12,16).

MEGTÉRÉS (megfordulás). Az ember Istenhez-fordulása; elfordulás a Sátán uralma alatt lévő eddigi élettől. Az odafordulás előfeltétele a bűnbánat (Csel 3,19), azaz saját teljesen bűnös állapotunk elismerése a Szent Isten előtt, és az isteni ajánlat megragadása Jézus Krisztusban hit által (Csel 20,21). Noha maga a megtérés az ember cselekedete, mégis kizárólag Isten ereje által történik (Csel 3,26): Az üdvösség útján az első, föltétlenül szükséges lépés a megtérés. Lásd még: ÚJONNAN SZÜLETÉS.

MEGTISZTULÁS. Az izráeliták számára a vallási tisztaság egyúttal erkölcsi és kultikus tisztaságot is jelentett; a törvény négy esetben írt elő kultikus megtisztulást: az anyának gyermekszülés után (3Móz 12,2–8); halott érintése után (4Móz 19,11–14); bizonyos betegségekből, pl. poklosságból való gyógyulás után (3Móz 13,8); magfolyás után (3Móz 15,1–15). A zsidóktól elvárta Isten, hogy fajilag tisztán tartsák magukat (5Móz 23,3; Ezsd 10,1–14); Jézus tanítása szerint az igazi tisztaság forrása a szív (Mt 5,27kk.; 19,3–5; Mk 10,2–12; 1Kor 5,9–13; 6,18–20).

MEGVÁLTÁS. Uralomváltozást jelent: Sátán rabszolgaságából Krisztus uralma alá. Gyakorlatilag a bűnből való szabadulás és új, szabad életben járás Jézus Krisztus megváltó áldozati halála által; Krisztus halála a megváltás díja; jelenti a szabadulás folyamatát éppúgy, mint az árat, a váltságdíjat, amelyet Jézus Krisztus érte megfizetett (Róm 3,24; Gal 3,13; Ef 1,7; 1Pét 1,18–19).

MEGVÁLTÓ. Lásd: MEGVÁLTÁS.

MÉH. Lásd: ROVAROK.

MEHETÁBÉEL (Isten jót cselekszik).
1.) Hadár, edomita király felesége (1Móz 36,39; 1Krón 1,50).
2.) Semája (23) hamis próféta nagyapja (Neh 6,10).

MEHIDA (talány, összekötő). Templomszolga, akinek leszármazottai hazatértek a babiloni fogságból (Ezsd 2,52; Neh 7,54).

MÉHIR (vétélár, pénz, bér; megvásárolt). Júda (1) leszármazottja (1Krón 4,11).

MEHOLÁTBÓL VALÓ. Hadriel mellékneve (1Sám 18,19; 2Sám 21,8). Meholát helység Manassében.

MEHUJÁEL. (Istentől megvert, Isten az életet adó, az élet forrása; Isten küzd). Kain leszármazottja, Metusáel atyja (1Móz 4,18).

MÉHUMÁN (megbízható, hűséges, bizalomra méltó, igaz; aki nagygyá lett). Ahasvérus (2), perzsa király udvarmestere (Eszt 1,10).

MÉ-JARKON (héja-víz, sárga víz). Helység Dán területén, nem messze Joppétól (Józs 19,46).

MEKERÁTBELI (kereskedő; fegyverkovács). Héfernek (2), Dávid hősének mellékneve (1Krón 11,36).

MEKÓNA (talapzat, lakóhelyek; állvány, alapítás, erősségek). Város Júda déli részén, Siklág közelében (Neh 11,28).

MELÁTIA (Jahve megszabadította, akit az Úr megváltott). Gibeonita férfi, aki Jeruzsálem köfalát javította (Neh 3,7).

MÉLEA (beteljesítő, teljesség, bőség, az Úr teljessége). Jézus őse (Lk 3,31).

MÉLEK (király, (az én) Isten(em) király). Mika (3) fia, Jónatán (2) dédunokája (1Krón 8,35; 9,41).

MELITA (mézfolyam). Málta szigetének bibliai neve; Sziciliától mintegy 90 km-nyire délre található a Földközi-tengerben; Pál ott hajótörést szenvedett Róma felé tartó utolsó utazásában (Csel 27,28).

MELKI (az én királyom). Jézus két őse a neve (Lk 3,24.28).

MEL(É)KIÁS. Lásd: MALKIJA (11).

MELKIJA. Lásd: MALKIJA (1).

MELKISÉDEK (igazság királya, az én királyom igazságos). Sálem (1) (»Jeruzsálem«) királya és papja; a Magasságos nevében megáldotta Ábrahámot, és tizedet vett tőle (1Móz 14,18–20); Krisztusnak, mint királynak és papnak előképe (Zsid 5,6–10; 6,20; 7).

MELLÉKFELESÉG. Lásd: ÁGYAS.

MELLVAS. Lásd: FEGYVEREK.

MÉLTATLAN. Erkölcsi romlottság; alkalmatlanság, amelynek következtében Isten kénytelen elvetni az embert (Róm 1,28; 1Kor 9,27).

MÉLYSÉG. Az ÚSZ-ben az alvilágot, az engedetlen és tisztátalan szellemek börtönét jelenti (Lk 8,31; Jel 9,1.2.11; 11,7; 17,8; 20,1–3), a halottak birodalmát (Róm 10,7). Lásd még: ABADDON.

MEMFISZ. Lásd: NÓF.

MÉMUKÁN (mágus, varázsló; gazdag, tisztelt; halálra szánt, elszegényedett). Egyike a perzsák és médek hét fejedelmének, azt tanácsolta Ahasvérus (2) királynak, hogy büntesse meg Vásti királynét (Eszt 1,13–22).

MENÁHEM (megvigasztalt, vigasztaló). Izrael királya, istentelen ember, elődjét, Sallumot (1) megölte (2Kir 15,13–22).

MENEKÜLÉS KŐSZIKLÁJA. Sziklaorom Máon pusztájában (1Sám 23,28).

MENEDÉKVÁROSOK. Mózes és Józsué hat várost jelölt ki menedékül a gyilkosok számára. A gyilkos biztonságban maradhatott ott a vérbosszuló bosszúja elől, egészen addig, míg ügye rendes bírói eljárás alá nem került. Ha kiderült, hogy az illető nem szándékosan követte el tettét, úgy a menedékvárosban kellett maradnia a főpap haláláig (4Móz 35,9–32; 5Móz 19,1–13; Józs 20).

MENE, MENE, TEKEL, UFARSZIN. Négy arám szó, amelyet így fordíthatunk: »megszámláltattál, megszámláltattál, megmértél és könnyűnek találtattál«. Ez a titokzatos írás jelent meg hirtelen annak a csarnoknak a falán, amelyben Belsazar király nagy tivornyát rendezett, amelyben a templomi szent edényekből ittak (Dán 5).

MENI (osztályrész, sors, végzet, szám). A kanaánitáknál a sors istene (Ézs 65,11).

MENNI (osztályrész, végzet). Királyság, amelyet később Arménia néven ismertek (Jer 51,27).

MENYÉT. Kicsiny húsevő ragadozó állat, amely az izráeliták előtt tisztátalannak számított, húsát nem eheték (3Móz 11,29).

MENTA. Lásd: NÖVÉNYEK.

MENYASSZONY. Lásd: MENYEGZŐ.

MENYEGZŐ. Boldog alkalom az ünneplésre, sok zenével, ünnepi lakomával, borral, vidám játékkal és tánccal. A babiloni fogság után írásos házassági szerződéseket kötöttek, s azokat megpecsételték. A menyegző napján a vőlegény barátaival együtt elment a menyasszony házába, és őt ünnepélyesen a maga házába a nászszobába vitte (Mt 25,10); a vendégektől elvárták, hogy ünnepi öltözékben jelenjenek meg; az ünneplések olykor egy-két hétig is eltartottak (1Móz 29,27; Bír 14,15).

MENNYDÖRGÉS. Hangos moraj, amely a villámlást követi; a zsidók Isten teremtői hatalmának megnyilvánulását látták benne (Jób 37,2–5; 40,4; Zsolt 18,14; 29,2–9).

MENNYDÖRGÉS FIAI. Arámul: »Boanergés«; Jézus adta ezt a melléknevet Zebedeus két fiának: Jakabnak (1) és Jánosnak (2) (Mk 3,17). Lásd még: BOANERGÉS.

MENNYEK ORSZÁGA. Lásd: ISTEN ORSZÁGA.

MENNYEZET. Égbolt vagy »erősség«, mely körülveszi a földet, arra teremtve, hogy a vizeket egymástól elválassza (1Móz 1,6). A megfelelő héber szó: »raquia« nem jelent szilárd anyagot, hanem vékonyagot vagy kiterjedést.

MEONÓTAI (az Úr bőséges menedék; Jahve lakóhelyei, az én lakásaim). Júda (1) leszármazottja (1Krón 4,14).

MÉRÁB (gyarapodás, tömeg). Saul (1) király leánya (1Sám 14,49; 18,17–19).

MERÁJA (ellenszegülés, ellenálltak az Úrnak; Isten ellene van; felkelés, lázadás). Papi családfő Jojakim (1) főpap alatt (Neh 12,12).

MÉRAJÓT (lázadó, legnagyobb ellenszegülés, a felkelés teljessége, ellenállások, pártütések).

1.) Főpap (1Krón 6,6–7), Ezsdrás (3) őse (Ezsd 7,3).

2.) Pap, az ifjabb Sádok (8) apja (1Krón 9,11; Neh 11,11).

3.) Pap, aki Zorobábelrel hazatért a fogságból (Neh 12,15; a Neh 12,3-ban: »Meremót« (1).

MÉRÁRI (keserű, szerencsétlen, boldogtalan, szomorú, izgatott; gondom). Lévi (1) legkisebbik fia, a méráriták ősatya (4Móz 3,17.33–37; 4Móz 26,57; Józ 21,7.37–40).

MÉRED (lázadás, pártütés, elszakadás, engedetlenség). Férfi Júda törzséből, aki a fáraó leányát vette feleségül (1Krón 4,17–18).

MÉREG. Gyilkos hatású anyag, mint pl. a kígyóméreg (5Móz 32,24.33; Jób 20,16; Zsolt 58,5); az ókorban ismertek növényi mérgeket is, pl. a vadtököt (paréj) (2Kir 4,39–40); a Mk 16,18-ban mérgezett italokról van szó, amelyek Jézus tanítványainak nem árthatnak.

MEREMÓT (magaslatok; a halál keserűsége).

1.) Pap, aki Zorobábelrel visszatért a fogságból (Neh 12,3); a Neh 12,15-ben: »Mérájót« (3).

2.) Pap, aki Jeruzsálemben átvette Ezsdrástól (3) a templomi kincseket, segített a fal építésénél és Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Ezsd 8,33; Neh 3,4.21; 10,5).

3.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,36).

MÉRES (méltóságos, határmenti lakos). Egyike Perzsia és Média hét fejedelmének (Eszt 1,14).

MÉRFÖLD. Lásd: MÉRTÉKEK ÉS SÚLYOK.

MÉRIBA (viszály, civakodás, pörlekedés, elégedetlenség, ellenszegülés).

1.) Hely neve Sínaitól (2) északnyugatra, ahol Isten vizet fakasztott az izráelitáknak a sziklából

(2Móz 17,1–7). Lásd még: MASSZA (2).
2.) Hely, nem messze Kádes-Barneától, ahol Isten ugyancsak vizet fakasztott a sziklából a népének (versengés vizei); mivel Mózes itt engedetlen volt Isten kifejezett parancsával szemben, nem mehetett be az ígért földjére (4Móz 20,1–13).

MÉRIBBAÁL (Baált legyőző; Baál terjesztője). Lásd: MÉFIBÓSET.

MERKÚRIUS (görögül: »Hermes«). Zeus fia, a görög mitológiában az istenek követe; Listra lakói Pált »Merkúrius«-nak tartották (Csel 14,12). Lásd még: HERMES (1).

MÉRLEG. Mérlegelésre szolgáló eszköz (Péld 20,23; 3Móz 19,36; Ez 45,10; Mik 6,11); képes értelemben is használatos (Péld 16,11; Ézs 40,12).

MERODÁK (merész, bátor, harcias; a nagy lázadó; Mars az én uram). Más néven Márduk, a babiloniak legfőbb istensége (Jer 50,2). Lásd még: BÉL.

MERODÁK-BALADÁN. (Márduk fiát adott, Mars az uralkodó és az én uram). Kétszer volt Babilónia királya (Kr. e. 722–710 és 703–702); megkísérelte rávenni Ezékiást (1), hogy vegyen részt egy Assíria elleni összeesküvésben (2Kir 20,12–19; Ézs 39,1–8). A 2Kir 20,12-ben: »Berodák-Baladán«.

MÉROM (magaslat, magas hely, a magaslat vize; árvíz). Kis tó, nem messze a Jordán forrásvidékétől, ahol Józsué (1) legyőzte a szövetkezett északi királyokat (Józs 11,5.7).

MÉRONÓTBELI. Méronót lakói (keserűségek). M. Galileának az a vidéke, amely Naftali törzsének jutott (1Krón 27,30).

MÉROZ (menedék, keresett hely; visszavonulás; mérgező víz). Galileai város, nem messze Názárettől (Bír 5,23).

MÉRŐPÁLCA. Héber hossz mérték, mintegy hat könyök (sing) (Ez 40,5; 42,16–20).

MÉRŐZSINÓR. Zsinór, melynek egyik végére ólomsúly van erősítve; ezzel vizsgálták meg, hogy valamely ház vagy szoba fala függőleges-e (Ám 7,7–8; 2Kir 21,13; Ézs 28,17).

MÉRTÉKEK ÉS SÚLYOK. Mérlegelésre egyszerű mérleget használtak két serpenyővel (3Móz 19,36; Péld 16,11), súlyok gyanánt köveket alkalmaztak; néhány bibliai mérték:

1.	Folyadék	mérésére:
1 log megfelelt	1/12 hinnek =	0,506 liter,
1 hin megfelelt	12 lognak =	6,12 liter,
1 bát megfelelt	6 hinnek =	36,9 liter,
1 kór megfelelt	10 bátnak =	369 liter.

2.	Gabona	mérésére:
1 ómer megfelelt 1/10 efának	=	3,9 liter,
1 efa (véka) megfelelt 10 ómernak	=	36,9 liter,
1 hómer megfelelt 10 efának	=	369 liter (azonos a kórral).

3. Hosszmértékek: Az alapl mérték a »könyök« (»sing«) volt, az átlagember alsó karjának hossza a könyökétől a középső ujjá hegyéig; megkülönböztették a kis singet (kb. 45 cm) és a babiloni vagy nagy singet (kb. 55 cm); a kis sing két arasz (22,5 cm), az arasz három tenyér (3×7,5 cm), a tenyér négy hüvelyk (4×1,9 cm) volt. Az öl kb. 1,85 m (Csel 27,28); a mérföld kb. 1,5 km; a »futam« (sztadion) 185 m; a »szombatnapi járóföld« kb. 900 m volt.

4.	Súlyok:	
1 gera megfelelt 1/20 siklusnak	=	0,818 g,
1 beka megfelelt 1/2 siklusnak	=	8,185 g,
1 siklus megfelelt 2 bekának	=	16,37 g,
1 mina megfelelt 50 siklusnak	=	818 g,
1 talentum megfelelt 60 minának	=	49,11 kg.

MÉSA (uzsora, nyereség; menedék, segítség, szabadítás, megváltás, szabadság; erősség).

- 1.) Határhely Arábia déli részén (1Móz 10,30).
- 2.) Moáb királya Aháb (1) és Jórám (2) idejében (2Kir 3,4).
- 3.) Benjáminita férfi, Saharáim fia (1Krón 8,9).
- 4.) Káleb (2) fia, Hecron unokája (1Krón 2,42).

MESE. Elbeszélés, amelyben állatok, sőt élettelen tárgyak is szerepelnek, és ember módra beszélnek. Az ÓSZ-ben két mese található (Bír 9,7–15 és 2Kir 14,9), noha maga a fogalom nincs megnevezve. Az ÚSZ-ben ennek a fogalomnak a jelentése: kigondolt, nem igaz, valószínűtlen vagy hihetetlen történet (1Tim 4,7; 2Tim 4,4; 2Pét 1,16).

MÉSEK (nagy; szerzemény, birtok; kivonulás; időtartam, hosszu).

- 1.) Jáfet fia (1Móz 10,2; 1Krón 1,5).
- 2.) Jáfettól származó nép neve (Ez 37,13; 38–39).
- 3.) Néptörzs Kédár közelében (Zsolt 120,5).
- 4.) Sém unokája (1Krón 1,17); az 1Móz 10,23-ban: »Más«.

MESELÉMIA (Jahve megfizet, megjutalmaz; az Úr ismét megenged, Isten által helyreállított; akit az Úr barátjának tekint). Ajtónálló lévita Dávid idejében (1Krón 9,21; 26,1.29), az 1Krón 26,14-ben: »Selémiás« (1).

MESÉZABÉEL (Isten megszabadít, megvált, Isten által megszabadított). Jeruzsálem köfalát javító Mesullám (13) nagatyja (Neh 3,4).

MESÉZABEL (értelmezése mint: Mesézabéel).

- 1.) Főember, aki Nehémiással együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,21).
- 2.) Férfi Júda törzséből, Zérah (1) nemzetségéből (Neh 11,24).

MÉSILLÉMIT. Lásd: MESILLÉMÓT (1).

MESILLÉMÓT (újra megengedett, megfizetés, megjutalmazás; Isten barátai).

- 1.) Pap, Immér (1) fia (Neh 11,13); 1Krón 9,12-ben: »Mésillémit«.
- 2.) Efraimita férfi, Berekiás (4) atyja (2Krón 28,12).

MESOBÁB (visszahozott, helyreállított, hazatért). Főember Simeon törzséből Ezékiás (1) idejében (1Krón 4,34).

MÉSÓBÁJA (Jahve oszlopa, Isten előőrsei; az Úr által ültetett). Ismeretlen helység (1Krón 11,47), Dávid három hősének származási helye.

MESSIÁS. A héber »mássiáh« és a görög »christos« alapjelentése: »a felkent«; az ÓSZ-ben a fogalmat prófétákra, papokra és királyokra alkalmazták, akiket szent olajjal iktattak be tisztségükbe (felkenetés); »az Úrnak felkentje« és az ennek megfelelő egyéb kifejezéseket nem a Messiásra használták, hanem a »Dávid nemzetségéből való király«-ra, aki Jeruzsálemben uralkodik, és akit isten megbízásából a főpap kent fel. A Messiás cím, mint Izrael eszkatologikus királyának megjelölése, Dán 9,25–26-ot kivéve, az ÓSZ-ben nem fordul elő; ebben a jelentésében csak az ÚSZ-ben találjuk, ahol csaknem kizárólag »Krisztus«-nak nevezik. Az ÓSZ úgy írja le a Messiást, mint aki véget vet minden bűnnek és harcnak, megvalósítja az egész világra kiterjedő igazságos uralmat, és halála által, mint helyettes engesztelő áldozat által megszerzi minden Benne hívő bűnösnek az üdvösséget. Az ÚSZ-i Messiás-fogalom közvetlenül az ÓSZ-i tanításból folyik; a Názáreti Jézus a Messiás; Ő Maga annak mondja magát, és a tanítványai annak ismerik el (Lk 4,18–19; Csel 4,27; 10,38).

MES(S)ULLÁM (kiengesztelődött, megbékített; békülékeny, kiengesztelési ajándék; bizalmas; Isten által pótol).

- 1.) Sáfán írnok nagatyja (2Kir 22,3).
- 2.) Zorobábel legidősebb fia (1Krón 3,19).
- 3.) Családfő Gád törzséből II. Jeroboám idejében (1Krón 5,13).

- 4.) Benjáminita férfi (1Krón 8,17).
 5.) Benjáminita, Sallu (1) atyja (1Krón 9,7; Neh 11,7).
 6.) Séfátja, (2) fia; a fogság után Jeruzsálemben élő benjáminita férfi (1Krón 9,8).
 7.) Főpap, Sádok (2) fia (1Krón 9,11); Neh 11,11). Az 1Krón 6,12–13 és Ezsd 7,2-ben: »Sallum« (14).
 8.) Pap, Mésillémit fia (1Krón 9,12).
 9.) Zsidó családfő, aki Ezdrással (3) tért vissza Babilonból (Ezsd 8,16).
 10.) Kéhátita lévita, Jósiás (1) idejében (2Krón 34,12).
 11.) Zsidó férfi, aki különösképpen azon volt, hogy az idegen feleségeket el kell bocsátani (Ezsd 10,15).
 12.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,29).
 13.) Berekiás (5) fia, segített Jeruzsálem falainak felépítésénél (Neh 3,4,30; 6,18).
 14.) Beszódia fia, Jeruzsálem kapuját javította (Neh 3,6).
 15.) Pap, aki segített Ezdrásnak a törvény felolvasásakor (Neh 8,4).
 16.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,7).
 17.) Főember, aki megpecsételte a szövetséget (Neh 10,20).
 18–19.) Papi előjárók Jójada (4) főpap idejében (Neh 12,13,16).
 20.) Júdabeli főember Jeruzsálem falainak felszentelésekor (Neh 12,33).
 21.) Ajtónálló lévita a fogság után (Neh 12,25).

MESTERSÉGEK, FOGLALKOZÁSOK, HIVATÁSOK. »Vének« (előjárók) (Zsolt 105,22); gyógyszerész; orvos; pék; borbély; paraszt (földműves); hivatalnok; koldus; könyvmásoló; szolga; színesfestő; halász; kertész (Jn 20,15); tímár; bírósági szolga; római lictorok, kormányzati tisztviselők, az államkormányzat végrehajtó szervei (Csel 16,38–39); nyújtulajdonosok; uralkodók; pásztorok; vadász; udvarmester – az a tisztviselő, aki valamely magas állású személyiség személyi szükségleteivel és érdekeivel törődik; matróz (tengerész); kőműves; pohárnok (1Móz 40,9kk.); zenész; pátriárka; ápolónő; szántó; pap; prédikátor; próféta (prófétanő); rabbi – a zsidó törvény tanítója; rabló; tanácsadó; jogtudós (Csel 5,34,40); énekes; kenetkészítő (női mesterség) (1Sám 8,13); néző; írnok; ezüstműves; rabszolga; katona; szövő; juhpásztor; juhnyíró; kincstartó vagy kamarás; titkár; írástudó (Mt 22,35; Lk 7,30); iskolai tanító; városi előjáró; fazekas; ajtónálló; árus(nő) (Csel 16,14); intéző; éjjeli őr; jövendőmondó (aki Isten parancsa ellenére jövendőt mond); ruhafestő (vagy fehérítő 2Kir 18,17; Ézs 7,3); takács; varázló; sátorkészítő; ács; vámszedő (a római megszállók számára szedte az adót és a vámot); nevelő-mester; kézműves, aki különböző anyagokkal dolgozott, mint asztalos, kovács aranyműves, rézműves stb. (1Móz 4,22; Ézs 3,3).

MÉSULLÉMET (barátnő, békülékeny, békességet szerető; a megvédett). Manassé (3) király felesége és Amon (1) király anyja (2Kir 21,19).

METSZŐKÉS. Görbe kés, a szőlő megmetszésére és a fűrtök leszüretelésére (Ézs 2,4).

METUSÁEL (Isten embere, Isten hőse; halál után vágyó). Kain leszármazottja, Lámek (1) atyja (1Móz 4,18).

METUSÉLÁH (hajítólövedékes férfi, a kard férfija; a magzat férfija). Énók fia, Lámek (2) atyja, 969 évig élt (1Móz 5,21–27).

MEUNIM. Lásd: MAONITÁK.

MÉZ. Palesztinában igen elterjedt élelmiszer (2Sám 17,29); előfordul sziklahasadékokban (5Móz 32,13; Zsolt 81,17) és a földön (1Sám 14,25–27). Kellemes dolgok jelzője is (Én 4,11; 5,1; Péld 5,3; 16,24; Ez 3,3).

MÉZAHÁB (aranyvíz, a csillogó, a fénylő eredete). Mehetábéel (1) nagyatyja (1Móz 36,39; 1Krón 1,50).

MÉZESPOGÁCSA. Vékony, ostyaszerű sütemény (2Móz 16,31).

MEZÍTELEN. A szónak a Bibliában különböző jelentései vannak: 1. ruhátlan (1Móz 2,25; 3,7–

11); 2. szegényesen vagy hiányosan öltözött (Jób 22,6); 3. felsőruha nélkül való (Jn 21,7); gyakran jelképezi ez a szó a szellemi szegénységet (Jel 3,17).

MEZOPOTÁMIA (folyóköz, a középső folyó vidéke; a két folyó felvidéke). Az Eufrátesz és a Tigris közti vidék, amelyet héberül Arámnak, Arám-Neharaimnak vagy Padan-Arámnak neveznek; szinte teljesen megegyezik a mai Irak területével (1Móz 24,10; 5Móz 23,4; Bír 3,8–11; 1Krón 19,6; Csel 2,8; 7,2).

MEZŐ. A Biblia szerint a mezők általában nem voltak elkerítve, hanem határák választotta el őket a szomszédétól. »Moáb mezeje« egy Moáb területén lévő hely neve (1Móz 36,35).

MEZŐGAZDASÁG. Kánaán földjének elfoglalása után Izrael népének fő foglalkozása. Minden család kapott egy darab földet, amelyet pontosan körülhatároltak, s ezt a határt semmiképpen sem volt szabad elmozdítani (5Móz 19,14). Ősszel szántottak, amikor a földet felpuhította az eső. A gabonát februárban vetették el; az aratás tavasszal kezdődött, és rendszerint páska ünnepétől pünkösdig tartott. A gabonát sarlóval vágják le; ügyeltek arra, hogy bőven maradjon szedegetni való a szegények számára (Ruth 2,2). A gabonát a szérún csépele ki, amely kerek, tálszerű, simára döngölt, mintegy 7,5 m vagy ennél nagyobb átmérőjű agyagos földfelület volt; az állatok cséplőszánkát húztak körbe-körbe a szérún, hogy így verjék ki a magvakat a kalászból. A kicsépelelt magvak megtisztítása szórolapáttal történt, amellyel azokat a levegőbe szórták, s a szél a pelyvát elhordta (Zsolt 1,4). Azután megrostálták, hogy minden szennyeződéstől teljesen megtisztítsák. A legfontosabb gabonafajták a búza és az árpa voltak; de más gabonaféléket és főzelékeket is termeltek.

MIATYÁNK. Lásd: ÚRI IMA.

MIBCÁR (erődítmény, vár; szüret; szakasz). Ézsau leszármazottja, edomita fejedelem (1Móz 36,42).

MIBHÁR (a kiválasztott, a fénylő, a legjobb). Géri fia, Dávid hőse (1Krón 11,38).

MIBSZÁM (jó illat, édes illat, kedves illat).
1.) Izmaél (1) fia (1Móz 25,13; 1Krón 1,29).
2.) Simeon (1) leszármazottja (1Krón 4,25).

MICÁR (kicsinység, jelentéktelen). Hegy a Hermon közelében (Zsolt 42,7).

MICPA. (örtorony, őrség, hegycsúcs). Város Moáiban (1Sám 22,3).

MICPE (toronyőrség, őrség; hegycsúcs).
1.) Város Gileádban (Józs 13,26). Lásd még: RAMAT-MICPE.
2.) Város Júdában (Józs 15,38).
3.) Város Benjámin területén (Józs 18,26); az 1Sám 7,16 és 10,17kk.-ben »Mispa« (4).

MICRÁIM (lezárás, bezárás, körülkerítés, beszűkülés, szorongatás, fogság).
1.) Hám fia (1Móz 10,6.13; 1Krón 1,8.11); az egyiptomiak és Kánaán hámita törzsatya.
2.) Gyakori héber kifejezés Egyiptom megjelölésére.

MIDDIN (kiterjedés, távolság; bíróság területe). Város Júda pusztájában, közvetlenül a Holt-tengertől nyugatra (Józs 15,61).

MIDIÁN, MIDIÁNITÁK (civódás, viszály, küzdelem; ítélőszékek, bírák).
1.) Ábrahám fia, második feleségétől, Keturától (1Móz 25,2).
2.) Az (1) alatti leszármazottjai (Bír 7,13).

MIGDAL-ÉL (Isten tornya v. örtornya). Megerősített város Naftali területén (Józs 19,38).

MIGDAL-GAD (Gád tornya, végzet tornya, döntés tornya). Város Júda területén, Hebrontól (1) mintegy 36 km-nyire nyugatra (Józs 15,37).

MIGDOL (torony, erődítmény, magaslat, kiemelkedő).

- 1.) Az izráeliták szálláshelye a pusztai vándorlás alatt (2Móz 14,2; 4Móz 33,7).
- 2.) Hely Egyiptomtól északra, ahol a zsidók közül sokan bálványimádást űztek (Jer 44,1–14; 46,14).

MIGRON (esés, szakadék, lejtő, szirt). Város Benjámin területén (1Sám 14,2; Ézs 10,28).

MIHÁLY. Lásd: MIKAÉL (10).

MIHÁVIMBELI (életadó, kunyhóban lakó). Eliélnék (4), Dávid hősének mellékneve (1Krón 11,46).

- MIJÁMIN** (a boldogság felől, boldog; Isten jobbjá felől).
- 1.) Zsidó férfi, aki elvált idegen feleségétől (Ezsd 10,25).
 - 2.) Pap, aki Zorobábelrel visszatért a fogságból (Neh 12,5); Neh 12,17-ben: »Minjámin« (2).
 - 3.) A 6. papi rend feje Dávid idejében (1Krón 24,9).
 - 4.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,7).

- MIKA** (ki olyan, mint Isten?).
- 1.) Efraimita férfi, akinek anyja bálványképet készítettett, és hozzá papot alkalmazott; a bálványt és a papot később Dán törzse ellopta (Bír 17–18).
 - 2.) Rúbenita férfi (1Krón 5,5).
 - 3.) Jónatán (2) unokája, Méfíbóset (2) fia (2Sám 9,12; 1Krón 8,34–35; 9,40–41).
 - 4.) Lévíta családfő Dávid idejében (1Krón 23,20; 24,24–25).
 - 5.) Jósiás (1) király egyik tisztjének, Abdonnak (4) az atyja (2Krón 34,20). A 2Kir 22,12-ben »Mikája« (1).
 - 6.) Lévíta, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,11).
 - 7.) Lévíta, Mattánia (2) atyja (Neh 11,17; 1Krón 9,15).
 - 8.) Lévíta, Mattánia (3) atyja (Neh 11,22).

- MIKAÉL** (kicsoda olyan, mint Isten?).
- 1.) Szetur atyja (4Móz 13,14).
 - 2–3.) Két gáditá, akik Básánban laktak (1Krón 5,13–14).
 - 4.) Lévíta, Gerson nemzetségéből, Asáf (1) őse (1Krón 6,40).
 - 5.) Fõember Issakár törzsében (1Krón 7,3).
 - 6.) Benjáminita férfi (1Krón 8,16).
 - 7.) Férfi Manassé törzséből, aki Siklárnál csatlakozott Dávidhoz (1Krón 12,20).
 - 8.) Omrinak (4), Issakár törzse fejedelmének atyja (1Krón 27,18).
 - 9.) Jósafát (4) fia (2Krón 21,2).
 - 10.) A fogságból hazatért Sefátia (4) fia (Ezsd 8,8).
 - 11.) Arkangyal: »Mihály« (Dán 10,13.21; 12,1; Júd 9).

- MIKÁJA** (ki olyan, mint Jahve?).
- 1.) Jósiás (1) egyik tisztjének, Akbórnak (2) atyja (2Kir 22,12–14); a 2Krón 34,20-ban »Mika« (5).
 - 2.) Fõember Júda törzsében, Jósafát (4) idejében (2Krón 17,7).
 - 3.) Nehémiás (3) korában élt egyik pap őse (Neh 12,35).
 - 4.) Kürtölő pap Jeruzsálem falainak felszentelésekor (Neh 12,41).
 - 5.) Lásd: MAÁKA (4) (2Krón 13,2).

MIKÁL (ki olyan, mint Isten?, patakocska, tökéletesség). Mikáél rövidített formája; Saul (1) leánya és Dávid felesége; kigúnyolta Dávidot, amikor az a frigyláda előtt táncolt ennek Jeruzsálemben hozatalakor, s ezért gyermektelen maradt (1Sám 14,49; 18,20.27; 6,16–23; 1Krón 15,29).

- MIKEÁS** (ki olyan, mint Isten?).
- 1.) Próféta, moreseti származású, Jótám (3), Aház és Ezékiás (1) király idejében jövendölt (Mik 1,1; Jer 26,18); a hasonló nevű könyv szerzője.
 - 2.) Jimla fia, próféta Aháb (1) idejében (2Krón 18,14; 1Kir 22,8).

3.) Sáfánnak, az írkoknak unokája (Jer 36,11–13).

MIKEÁS KÖNYVE. Az ún, kis próféták egyike, kb. Kr. e. 730 körül élt; megjövendölte Samária pusztulását, amely Kr. e. 722-ben be is következett; de sokat beszél Jeruzsálem bűneiről is Ezékiás (1) idejében, Kr. e. 700 körül. *Felosztása:* 1. Jeruzsálem és Samária pusztulásának megjövendölése (1–3); 2. végül áldás következik Sionra (4,1–8); 3. támadás és szabadulás Dávid nemzetségéből való uralkodó által (4,9–5,15); 4. fenyegető beszéd a nép ellen bűnei miatt (6,1–7,6); 5. végül jön a segítség Istentől (7,7–20).

MIKLÓT (botok, ágak; végzetek).
1.) Benjáminita férfi (1Krán 8,32; 9,37–38).
2.) Dávid 2. seregének elöljárója (1Krán 27,4).

MIKMÁS (elrejteti hely, kincs, menedék). Hely Benjámin területén, mintegy 12 km-nyire Jeruzsálemtől északnyugatra; ott vezette győzelemre Jónatán (2) az izráelitákat a filiszteusok ellen (1Sám 13–14; Neh 11,31).

MIKMETAT (rejtekhely, leshely; elrejtett környék). Helység Efraim és Manassé területének határán (Józs 16,6; 17,7).

MIKNÉJA (Jahve tulajdon, az Úr teremtménye; akit az Úr megszerzett). Énekes és ajtónálló lévita Dávid idejében (1Krán 15,18.21).

MIKRI (megvásárolt, értékes; eladó; rész, tulajdon). Benjáminita férfi (1Krán 9,8).

MIKTÁM. Ismeretlen jelentésű szó (talán: emlékirat); hat zsoltár feliratában szerepel (16; 56–60).

MILALAI (Jahve szólt, ékesszóló; Jahve magasztos). Énekes lévita Jeruzsálem falainak felszentelésekor (Neh 12,36).

MILÉTUS (tanács, sötét, bíborvörös; vörös vár). Ión kikötőváros, Efézustól 54 km-nyire délre; évszázadokon át tengeri hatalom volt; Pál meglátogatta ezt a várost (Csel 20,15.17; 2Tim 4,20).

MILKA (tanács, tanácsolás; tanácsadónő; királynő).
1.) Hárán (1) leánya, Náhor (2) felesége és Lót húga (1Móz 11,27–29).
2.) Célofhád leánya (4Móz 26,33; 36,11–12; Józs 17,3–4).

MILKOM (királyotok). A moábiták és ammoniták bálványa vagy királya (Jer 49,1.3); talán mindkettő. Lásd még: MOLOK.

MILLENNIUM. Az ezeréves birodalom latin neve; a Jel 20,1–15-ből származik, ahol hatszor fordul elő ez a kifejezés; olyan időszakot jelez, amelyben Krisztus uralkodik a földön, miközben a Sátán meg van kötözve.

MILLÓ (teltség, feltöltés, sánc, bástya, tömör torony, terasz). Kőből és földből készült gát.
1.) Régi erődítmény Sikemben (3) vagy Sikem közelében (Bír 9,6.20). A 2Kír 12,20-ban: »Bét-Milló«.
2.) Feltöltött erődítmény, közvetlen északra Sion hegyétől (2Sám 5,9; 1Kír 9,15.24; 11,27).

MINA. Lásd: MÉRTÉKEK ÉS SÚLYOK.

MINDENHATÓ. Héberül »Saddai«; pontos jelentése nem ismeretes, gyakran található Isten megjelölésére az ÓSZ-ben (1Móz 17,1; 28,3; 43,14; 4Móz 24,4.16; Zsolt 68,15).

MINDENHATÓSÁG. Isten lényegi ismertetőjele, amely kimondja: Ő mindent megtehet, amit elhatározott (Jób 42,2; Jer 32,17; Mt 19,26).

MINDENTUDÁS. Isten lényegi ismertetőjele; Ő minden dologról tud, a múltban, a jelenben és a jövőben (Péld 15,11; Zsolt 147,5; Ézs 46,10).

MINDENÜTT JELENVALÓSÁG. Isten lényegi ismertetőjele; Ő betölti az egész mindenséget, és ugyanabban az időben mindenütt jelen lehet, nincs meghatározott helyhez kötve

(Zsolt 139; Jer 23,23–24; Csel 17,27–28).

MINJÁMIN (jobbról, a szerencsés oldalról).
1.) Lévita Ezékiás (1) idejében (2Krón 31,15).
2.) Papi család feje (Neh 12,17). A Neh 12,5-ben: »Mijámin« (2).
3.) Kürtölő pap Jeruzsálem köfalának felszentelésekor (Neh 12,41).

MINNIT (ajándékozott, osztályrészül jutott). Ammonita város (Bír 11,33), ahonnan búzát szállítottak Tíruszba (Ez 27,17).

MIRA (kenet, balzsam, mirha). Lícia kikötője (Csel 27,5).

MIRHA. Lásd: NÖVÉNYEK.

MIRIÁM (keserűség, szomorúság; lázadó, ellenálló lény; zabolátlan, felkelés, lázadás; kövér, erős). Az ÚSZ-ben: »Mária«.
1.) Mózes és Áron nőtestvére; megmentette a gyermek Mózes életét (2Móz 2,4.7–8), próféta (2Móz 15,20); helytelenítette Mózes házasságát (4Móz 12); Kádesben temették el (4Móz 20,1).
2.) Férfi Júda törzséből (1Krón 4,17).

MIRMA (csalás, árulás). Benjáminita férfi, Saharaim fia (1Krón 8,10).

MIRTUSZ. Lásd: NÖVÉNYEK.

MISÁK (kicsoda Aku [a holdisten]? a király vendége). Ezt a babiloni nevet kapta »Misáel« (3), Júda egyik fejedelmi ifja, Dániel (3) társa (Dán 1,3–7).

MISÁL (kérés, ima; szakadék, szurdok). Lévitaváros Áser területén (Józs 19,26; 21,30); az 1Krón 6,74 szerint »Másál«.

MISÁEL. Isten kihúz, megtisztít.
1.) Mózes és Áron unokafivére (2Móz 6,22; 3Móz 10,4).
2.) Az egyik férfi, aki a törvény felolvasásakor Ezsdrás mellett állt (Neh 8,4).
3.) Királyi családból származó ifjú, akit Nabukodonozor Júdából fogságba vitt, Dániel (3) barátja (Dán 1,6–7; 3,19–30). Lásd még: MISÁK.

MISEÁM (gyorsaság, segítsége, támasza). Benjáminita férfi, Elpaál fia (1Krón 8,12).

MISIA (egerek városa; utálat, undor). Vidék Kisázsia északnyugati részén, amelyet az Égei-tenger, a Hellespontus, a Propontis, Bitínia, Frígia és Lídia határol; Kr. e. 133-ban került római uralom alá, és az Ázsia nevű római tartomány része lett; Pál ezen a vidéken is átment (Csel 16,7–8).

MISMA (amit hall az ember; értesülés, szóbeszéd, híresztelés).
1.) Izmaél (1) fia (1Móz 25,14; 1Krón 1,30).
2.) Simeon (1) leszármazottja (1Krón 4,25).

MISMANNA (kövérség, erő; kövér, erős, testes). Gádita harcos, aki Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,10).

MISPA (örtorony, hegycsúcs; örség, örhegy).
1.) A héber nyelv általánosan elterjedt szava az »örség«-re (2Krón 20,24; Ézs 21,8).
2.) Kőrakás, amelyet Jákób a Lábánnal kötött szövetsége jeléül emelt; itt mondták el a »Mispa-áldást« (1Móz 31,44–49). Valószínűleg erről a helyről van szó a Bír 10,17-ben és a 11,29-ben (»Gileád Mispe«).
3.) Vidék, ill, völgy a Hermon tövében (Józs 11,3.8).
4.) Lásd: MICPE (3).

MISRAITEUSOK (síkos helyről, lejtőről valók). Nemzetség Kirját-Jeárimból (1Krón 2,53).

MISZPÁR (szám, számlálható; kevés, csekély; súly). Zorobábel Jeruzsálemba visszatért főember (Ezsd 2,2); a Neh 7,7-ben »Miszperet«.

MISZPERET. Lásd: MISZPÁR.

MISZREFÓT-MAJIM (olvasztó kunyhók a víz partján; üveghuta; forrásban levő víz). Helység Szidón határán (Józs 11,8; 13,6).

MISZTÉRIUMVALLÁSOK. Bizonyos bálványistenek tisztelete; ezeknél a kultuszoknál az egyént személyes beavatás által vették fel a vallási közösségbe; eközben titokzatos szokásaik voltak; a felvételi és kultikus rítusokról nem sokat tudunk, mert az újonnan felvetteknek ünnepélyesen meg kellett fogadniok, hogy avatatlanoknak nem árulnak el semmit belőle; de bizonyosnak látszik, hogy ezek a kultuszok valamiféle bűnnel, rituális tisztátalansággal, megtisztulással, és egy másik életre való előkészítéssel voltak kapcsolatban.

MITILÉNÉ (kagyló). Lesbos szigetének fővárosa (Csel 20,14).

MITKA (édesség, kellemesség). Izrael egyik szállása a pusztai vándorlás során (4Móz 33,28–29).

MITNIBELI. Jósafátnak (5), Dávid hősének származására utal (1Krón 11,43). Ismeretlen hely.

MITRA (SÜVEG). Lásd: RUHÁZAT.

MITRAIZMUS. Mitrás-kultusz, a perzsa napisten imádása, amely az első században igen elterjedt a Római Birodalomban.

MITREDÁTES (Mitrástól kapott, a nap ajándéka).
1.) Círus király kincstartója (Ezsd 1,8).
2.) Samáriai perzsa tisztviselő, aki bevádolta a zsidókat Artaxerxes perzsa királynál (Ezsd 4,7).

MIZZÁ (szétfolyni, elcsüggedni; félelem, megrázkódtatás; öröm). Ézsau unokája, edomita fejedelem (1Móz 36,13.17).

MNÁSON (megemlékezés, elgondolkozás). Ciprusi keresztyén férfi, akinek háza volt Jeruzsálemben (Csel 21,16).

MOÁB (jóllakott, az atya leszármazottai; kívánság), atyja nemzete saját lányától.
1.) Lót fia idősebb lányától (1Móz 19,37).
2.) Moábtól származó nép, valamint annak országa a Jordántól keletre (4Móz 21,13–15); megtagadta Izráeltől, hogy Kánaán (2) felé vonultában átmenjen a földjén (Bír 11,17–18); megbízta Bálámot, hogy átkozza meg Izráelt (4Móz 22–24). Dávid leigázta a moábitákat (2Sám 8,2.12; 1Krón 18,2.11); a próféták ismételten megfeddték (Ézs 15–16; Jer 9,26; Ez 25,8–11; Ám 2,1; Sof 2,8–11); Ruth moábita nő volt (Ruth 1,4).

MOÁBITA KŐ. Fekete emlékoszlop, 60×120 cm, amelyet Mesa, moábita király látott el felirattal, 24 sor írás moábita nyelven (amely gyakorlatilag a héber egyik nyelvjárása) a 2Kir 3-ban leírt történetet mondja el.

MOÁDIA (Jahve ünnepe; megbeszélte időpont; az Úr ideje). Papi családfő (Neh 12,17).

MÓCA (kimenetel, készítmény; (Isten) az eredet). Város Benjámin területén (Józs 18,26), pontos helye ismeretlen.

MÓF (a jó lakóhelye, jó lakás; teli; sír). Lásd: NÓF.

MÓLÁDA (születés, nemzetség, származás, rokonság). Város, mintegy 15 km-nyire Beérsebától, Simeonnak jutott osztályrészül (Józs 19,2; 1Krón 4,28; Neh 11,26).

MÓLEKET (uralkodónő, királynő). Gileád (2) húga (1Krón 7,18).

MÓLID (Isten a teremtő, életet adó). Férfi Júda törzséből (1Krón 2,29).

MOLOK (király, tanácsos). Pogány bálványisten, »Milkom«-nak is nevezik, kiváltképp az ammoniták tisztelték, gyermekáldozat által. Az izraelitáknak ez a kultusz szigorúan meg volt tiltva (3Móz 18,21; 20,1–5). Salamon, pogány feleségei kedvéért kultuszhelyet rendezett be számára (1Kir 11,7). Manassé (3) a Hinnom völgyében szentélyt emeltetett Moloknak (2Krón 33,6), amelyet Jósiás (1) később lerombolt (2Kir 23,10). Ezt a bálványozást a próféták élesen elítélték (Jer 7,29–

34; 19,1–13; Ez 29,26–39; Ám 5,26).

MOLY. Lásd: ROVAROK.

MONOTEIZMIS. Az a hit, hogy csak egyetlen Isten létezik; minden egyistenhívő vallás jellemzője.

MORDOKAI (Merodák tisztelője, tiszta mirtusz, aki balzsamot készít; Mars tisztelője). A név Márduknak, a babiloni fő-bálványistennek a nevéből ered; Júda egyik főembere, aki Zorobábelrel tért vissza a fogságból (Ezsd 2,2; Neh 7,7).

MORÉ (korai eső, tanító; termékeny; hajító, íjász; engedetlen, ellenálló).
1.) Tölgyes Sikem (3) közelében (1Móz 12,6; 5Móz 11,30).
2.) Domb Jezréel síkságán (Bír 7,1).

MORESETI. Móreset lakója, Mikeás (1) próféta származási helye (Jer 26,18; Mik 1,1).

MÓRIJA (Jahve gondoskodni fog, Isten által kiválasztott, kiszemelt; Jahve megjelenése, az Úr alapítása). Ezen a helyen, egy hegyen kellett volna Ábrahámnak feláldoznia egyetlen fiát, Izsákot (1Móz 22,2). Salamon Mórija hegyén építette fel templomát (2Krn 3,1).

MÓSA (kimenetel, eredet, készítmény).
1.) Káleb (2) fia, Hecron unokája (1Krn 2,46).
2.) Jónatán (2) leszármazottja (1Krn 8,36–37; 9,42–43).

MOSAKODÁS. A bibliai országokban szükség volt a gyakori mosakodásra és fürdésre; evés előtt megmosták a kezüket, fárasztó út után a lábukat (1Móz 18,4; 2Móz 30,19.21; Bír 19,21).

MOSZÉRA (büntetés, fegyelmezés, figyelmeztetés; kötelék, bilincs). Az izráeliták egyik szálláshelye a pusztai vándorlás során (»Moszérót«); (4Móz 33,30–31); itt halt meg Áron és itt temették el (5Móz 10,6).

MOSZÉRÓT. Lásd: MOSZÉRA.

MOZAIK. Kép vagy minta, amelyet úgy készítenek, hogy igen kicsiny márvány-, mészkő- vagy féldrágakő-darabokat gipszbe, vagy lágy habarcsba helyeznek, hogy ezáltal egy történetet kiábrázoljanak vagy valamilyen mintát kirajzoljanak.

MÓZES (a kihúzott, a vízből kihúzott, kimentett; kihúzó; gyermek). Az izráeliták szabadítója egyiptomi szolgaságukból, vezér, törvényadó, államférfi, próféta. Életének dátumai szorosan összefüggnek az Egyiptomból való kivonulás eseményeinek időpontjával. A kivonulást egyes tudósok Kr. e. 1440 körüli időre, mások Kr. e. 1225 körülre teszik. Mózes Egyiptomban született, izráelita szülőktől, Lévi törzséből; megmenekült a biztos halálból; a fáraó leánya fiaként nevelte (2Móz 2,1–10); Megtanították az egyiptomiak minden bölcsességére (Csel 7,22); amikor egy egyiptomit megölt, Midiánba kellett menekülnie, ahol feleségül vette Jetró leányát, Cipporát (2Móz 2,11–25); 40 évvel később Isten Izráel vezetőjének hívta el (2Móz 3–4), kivezette az izráelitákat Egyiptomból és Sínai hegyénél Isten törvényét, a tízparancsolatot adta nekik (2Móz 5–25); a 40 évig tartó pusztai vándorlás alatt vezette Izráelt; Miriám (1) és Áron szembeszegültek vele (4Móz 12), ugyanígy Kóré (3), Dátán és Abirám (1) (4Móz 16); Mérribánál (2) Mózes az engedetlenség vétkébe esett, ezért nem léphetett be az ígért földjére (4Móz 20); Józsuét (1) nevezte ki utódjának (4Móz 27,12kk.); Nébó (2) hegyén halt meg (5Móz 34). Az ÚSZ Mózes 5 könyve szerzőjének nevezi, és Krisztushoz hasonlítja (Csel 3,22; Zsid 3). Mózes könyveit lásd: GENESIS, EXODUS, LEVITICUS, NUMERI és DEUTERONOMIUM alatt.

MÓZES MENNYBEMENETELE. Latinul: assumptio Mosis. Névtelen, zsidó eredetű apokaliptikus könyv, valószínűleg Kr. u. az 1. században íródott; jövődöléseket tartalmaz Izráel jövőjére nézve.

MÓZES TÖRVÉNYE. Lásd: TÖRVÉNY.

MOZSÁR. Talszerű házieszköz kőből, amelyben gabonát vagy fűszert törtek apróra, mozsártörő

segítségével (4Móz 11,8).

MUNKA. A Biblia megbecsüli a munkát (Zsolt 128,2; Péld 21,25; 1Tesz 4,11); a munkásokat törvény védelmezte (5Móz 24,14); Isten teremtő művét a Biblia munkának nevezi (1Móz 2,2); a fáradságos munka a bűneset utáni átok következménye (1Móz 3,17–19).

MUPPIM (kígyók; sötétségek, homályos alkalmak). Benjámín (1) fia vagy leszármazottja (1Móz 46,21), a 4Móz 26,39-ben »Sefufám«.

MÚSI (kitérő, eltávolodó, visszahúzódó). Mérári fia, a músiták törzsatyja (2Móz 6,19; 4Móz 3,20; 26,58; 1Krón 6,19.47; 23,21.23).

MUSTÁR. Lásd: NÖVÉNYEK.

MUTLABBÉN. Héber kifejezés a Zsolt 9 feliratából; pontos jelentése ismeretlen; talán »a fiú halála«, vagy egy bizonyos dallam jelzése: »a Fiú halálára«.

MŰVÉSZET. A hat fő művészet: zene, tánc, építészet, szobrászat, festészet és költészet. Feloszthatjuk őket térbeli (építészet, szobrászat, festészet) és időbeli művészetekre (zene, költészet), míg a táncot mindkét csoporthoz sorolhatjuk. A második parancsolat mindenféle ábrázoló művészetet megtiltott (2Móz 20,4), ezért a festészet és szobrászat Izráelben úgyszólván teljesen ismeretlen volt. A nagyobb épületek kivitelezésében föníciai kézművesek és ércművesek segítettek Izráelnek. A táncot gyakorolták; a zene is magas fokot ért el; Izráel költészete az egész ókorban felülmúlhatatlan volt.

NAÁM (kedvesség, kellemesség, szépség). Káleb (1) fia (1Krón 4,15).

NAÁMA (kedves; szépség, kellemesség, barátságosság).
1.) Lámek (1) és Cilla leánya (»Nahama« 1Móz 4,22).
2.) Salamon felesége, Roboám anyja (1Kir 14,21.31), ammonita nő.
3.) Város Júda területén (Józs 15,41), pontos helye ismeretlen.

NAÁMÁN (a kedves, szép, jóságos).
1.) Benjámín (1) unokája (1Móz 46,21; 1Krón 8,4.7), a naámániták törzsatyja (4Móz 26,40); az 1Móz 46,21-ben: »Nahamán«.
2.) II. Benhadád, szír király hadvezére, akit Elizeus próféta gyógyított meg poklosságából (2Kir 5,1–27).

NAAMÁNITÁK. Naámán (1) leszármazottai (4Móz 26,40).

NAÁRA (leány, szolgáló; utód, sarj). Ashúr felesége (1Krón 4,5–6).

NAÁRAI (Jahve apródja, fiatal, fiatalos). Dávid hőse (1Krón 11,37). A 2Sám 23,35-ben: »Paharai«.

NAARÁN (fiatalos, ifjú, fiú). Lásd: NAARÓT.

NAARÓT (szolgálóleány). Helység Efraim és Benjámín területének határán (Józs 16,7). Az 1Krón 7,28-ban »Naarán«.

NAASSON (varázsló, jövendőmondó, jós, igéző). Júda törzsének fejedelme a pusztai vándorlás alatt (4Móz 1,7; 2,3; 10,14), akinek Eliseba nevű húga Áron felesége volt (2Móz 6,23; Boáz (1) nagyapja, Jézus őse (Mt 1,4; Lk 3,32).

NÁBÁL (bolond, ostoba; semmirekellő; az elhervadó). Gazdag juhnyáj tulajdonos a júdabeli Maónban (2), megsértette Dávidot, ennek bosszújától csak okos felesége, Abigail (1) mentette meg. Nábál halála után Abigail Dávid felesége lett (1Sám 25,1–42).

NABATEA, NABATEUSOK. Arab törzs, amely csak az apokrif iratokban fordul elő. Királyuk, IV. Aretás, Damaszkuszban uralkodott, mikor Pál ott tartózkodott (2Kor 11,32); országuk fővárosa Petra volt.

NABONID. Nabukodonozor (2) fia, az újbabiloni birodalom utolsó uralkodója (Kr. e. 556–539).

Fia, Belsazar (Dán 5; 7,1; 8,1) uralkodásának harmadik évétől kezdve társuralkodója volt.

NABOPOLASSÁR. Az újbabiloni birodalom első uralkodója (Kr. e. 626–605), szövetségese a médekkel és a szkítákkal; legyőzte az Asszír birodalmat, és Kr. e. 612-ben lerombolta Ninivét, ahogyan azt Sofóniás (2) próféta megjövendölte (Sof 2,13–15).

NÁBÓT (kimagasló, magaslat; gyümölcsök, sarj; előkelő, kitüntetés). Jezréelbeli férfi, akinek szülőjét Aháb (1) király, feleségének Jézabelnek fondorlata által birtokba vette (1Kir 21,1–24; 2Kir 9,21–26).

NABUKODONOSOR (Nebe v. Nabu, védj meg a koronát, a határt; Nébó megvéd a szerencsétlenségtől; titkos király).

1.) Az óbabiloni birodalom negyedik dinasztijájának egyik uralkodója (Kr. e. 1400 körül).
2.) Az újbabiloni birodalom uralkodója (Kr. e. 605–562), Nabopolassár fia; a kárkemisi csatában legyőzte Nékó fáraót (Kr. e. 605); megostromolta és lerombolta Jeruzsálemet, és a zsidókat Kr. e. 587-ben a babiloni fogságba hurcolta (2Kir 25,1–21); a trónon fia, Evil-Merodák követte; az ÓSZ gyakran említi (1Krón 6,15; 2Krón 36,6kk.; Ezsd 1,7; Neh 7,6; Eszt 2,6; Jer 21,2; Dán 1–5; Ez 26,7; 2Kir 24,1).

NABUZÁR-ADÁN (Nébó utóddal ajándékozott meg). Nabukodonozor főparancsnoka Jeruzsálem ostrománál és elfoglalásánál (2Kir 25,8.11–12.20; Jer 52,12). Foglyokat vitt Babilonba.

NÁDÁB (adakozó, nemes, készséges, szívélyes).

1.) Áron legidősebb fia (2Móz 6,23), pap (2Móz 28,1), fivérével, Abihuval együtt idegen tűzzel áldozott az oltáron, és ezért meghalt (3Móz 10,1–7; 4Móz 3,4; 26,61).
2.) Férfi Júda törzsből, Sammai (1) fia (1Krón 2,26.28.30).
3.) Benjáminita férfi, Jéhiel (7) fia (1Krón 8,30; 9,36).
4.) Izráel királya, I. Jeroboám fia és utóda, istentelen király, akit Baása megölt, és utána követett a trónon (1Kir 14,20; 15,25–31).

NADÁLY. Lásd: PIÓCA.

NÁDSZÁL. Olykor jelképes értelemben használja az Írás az ingatagságra (Mt 11,7), gyengeségre (Ézs 42,3) vagy a bizonytalan segítségre (2Kir 18,21).

NÁFIS (felüdülés, fellélegzés; illat; kiterjedés, számos). Izmáel (1) fia, hasonló nevű törzs, a náfisiták ősatya (1Móz 25,15; 1Krón 1,31; 5,19).

NAFTALI (harcom, harcok, küzdve, harcolva; harcos, küzdő).

1.) Jákób (1) fia, Bilha (1) nevű szolgálójától (1Móz 30,8; 46,24).
2.) Hasonló nevű törzs, (1) alatti leszármazottai, mely Palesztina északi részén telepedett le (Józs 19,32–39), Bárak hazája (Bír 4,6); Salamon egyik adó-körzete (1Kir 4,15); Benhadád (1) elfoglalta (1Kir 15,20); lakóit Tiglát-Pilnéser Asszíriába hurcolta (2Kir 15,29).

NAFTUHIK (a deltavidék, a határvidék lakói; Ptah emberei). Egyiptomi néptörzs (1Móz 10,13; 1Krón 1,11).

NAGGAI (fényleni, sugározni, világosság, megvilágosított, lantos; ütő). Krisztus őse (Lk 3,25).

NAGY ENGESZTELÉSI NAP. Mózes által rendelt izráelita ünnep, amelyet a 7. hónap 10. napján tartottak; ezen a napon minden munka nyugodott, az emberek böjtöltek, bűnbánatot tartottak és áldozatot mutattak be. Ez volt az év egyetlen napja, amikor a főpap bement a szent sátor, majd a templom szentek szentjébe, és meghintette a frigyláda tetejét az áldozati állat vérével, hogy így szerezzen engesztelést a nép vétkeiért Isten előtt (3Móz 16). A Zsidókhoz írt levél szerint ez egy nagyobb és végleges áldozatra utal, amelyet Krisztus a kereszten mutatott be (Zsid 9,11kk.; 10,10–14.19–22). Lásd még: ENGESZTELÉSI NAP és ÜNNEPEK.

NAGY HAL. Cethal (Mt 12,40; Jón 2,1). Valószínűleg: kardszárnyú delfin.

NAGY SÁNDOR. Macedóniai Fülöp (1) király fia, Kr. e. 356–323. Elfoglalta az egész akkor

ismert világot, Görögországtól Indiáig. Dán 8-ban találkozunk vele.

NAGYTANÁCS. Lásd: SZANHEDRIN.

(A) NAGY ZSINAGÓGA FÉRFIAI. Írástudó férfiak testülete, amelyeket valószínűleg Nehémiás (3) alapított a fogságból való visszatérés után (Neh 8–10); a zsidó hagyomány sok zsidó előírás és szokás keletkezését és elterjedését órájuk vezeti vissza.

NAHALÁL (legelő, rét, itatóhely). Város Zebulon területén (Józs 19,15); Bír 1,30-ban: »Nahalól«.

NAHALIÉL (Isten völgye, az én patakom Isten). Izrael szálláshelye a pusztai vándorlás során Moáb földjén (4Móz 21,19).

NAHALÓL. Lásd: NAHALÁL.

NAHAM (vigasztalás, vigasztaló). Káleb (1) leszármazottja (1Krón 4,19).

NAHAMA. Lásd: NAÁMA (1).

NAHAMÁN. Lásd: NAÁMÁN (1).

NAHAMÁNI (bűnbánó, az én vigasztalom). Főember, aki Zorobábelrel tért vissza a fogságból (Neh 7,6–7).

NAHARAI (Jahve liheg; a horkoló), Beérótból való férfi, Dávid hőse, Joáb (1) fegyverhordozója (2Sám 23,37; 1Krón 11,39).

NÁHÁS (kígyó, jövendőmondó, jós).

1.) Abigail (2) és Séruja atyja (2Sám 17,25).

2.) Város Júda területén, amelyet Tehinna alapított (1Krón 4,12), pontos helye ismeretlen.

3.) Ammonita király, akit Saul (1) legyőzött (1Sám 11,1–15; 12,12). Valószínűleg azonos 2Sám 10,2-ben, ill. 1Krón 19,1–2-ben említett ammonita királlyal, akivel Dávid jó viszonyt tartott fenn.

4.) Ammonita férfi Rabbában (2Sám 17,27).

NÁHÁT (nyugalom, nyugton lenni, letelepedni, leszármazás, birtoklás).

1.) Ézsau és Izmaél (1) leszármazottja, Reuél (1) fia, edomita fejedelem (1Móz 36,3–4.13.17; 1Krón 1,37).

2.) Lévita Kehát nemzetségéből (1Krón 6,26).

3.) Lévita Ezekiás (1) király idejében (2Krón 13,13).

NAHBI (rejtett). Vofsi fia, Kánaán (2) földjére kiküldött kém Naftali törzséből (4Móz 13,15).

NÁHOR (fűjtatva, lihegve, horkoló; haragos; átfúró).

1.) Ábrahám nagyatyja (1Móz 11,22–26; 1Krón 1,26–27).

2.) Ábrahám fivére (1Móz 11,26–29; 24,15.24.47).

NÁHUM (megvigasztalt, vigasz, vigasztaló; segítség).

1.) Elkosi férfi, neve a Nehémiás rövid formája; hasonló nevű prófétai könyv szerzője; Kr. e. 633–612 között jövendölt (Náh 1,1; 3,8–11).

2.) Krisztus őse: »Náum« (Lk 3,25).

NÁHUM KÖNYVE. Ez a rövid prófétai könyv megjövendöli Asszíria fővárosának, Ninivének bukását és lerombolását. Kr. e. 663 és 612 közt keletkezett. *Felosztása:* 1. Isten nagysága és fensége (1); 2. Ninive bukásának és pusztulásának részletes költői leírása (2–3).

NAIN (kedves; zöld legelő; jóshely). Helység Galileában, Názárettől 9 km-re délkeletre, ahol Jézus egy fiatalembert feltámasztott a halálból (Lk 7,11–17).

NÁJÓT (lakások, települések). Helység Ráma (3) mellett, Benjámin területén, ahol Sámuel (1) lakott egy sereg prófétatanítvánnyal (1Sám 19,18–20).

NÁKON (ütés, csapás; szilárd). Szerû neve, amelynél Uzza (5) holtan rogyott össze, mert

megérintette kezével a frigyládát (2Sám 6,6); az 1Krón 13,9-ben: »Kidon«. Lásd még: PÉRES-UZZA.

NAÓMI (szépséges, kedves, az én gyönyörűségem, örömem, kedvesem; barátságos). A betlehemi Elimélek (1) felesége, a moábita Ruth anyósa (Ruth 1–4).

NAP (égitest). Az emberek már igen korán felismerték és értékelték, hogy milyen sokat köszönhetnek a napnak. Ezért az izráeliták is igen sokra tartották (2Kir 21,3.5; 23,5); mások is tisztelték a napot (Jób 31,26–27); elősegíti a mezőgazdaságot (5Móz 33,14), de olykor kiszárítja a növényeket (Jón 4,8); az égtájakat a nap járása szerint határozzák meg (Ézs 45,6; Zsolt 50,1); képes értelemben is használgák; Krisztus dicsőségét a naphoz hasonlítja az Írás (Mt 17,2); a szenteket is (Mt 13,43); az elsötétedett nap szerencsétlenség jele (Ez 32,7; Jóel 2,31).

NAP (időszak). Ennek a szónak a Bibliában különböző jelentései vannak: a napkeltétől napnyugtáig eltelt idő (Zsolt 74,16), általában az eltelt idő (Abd 12), az élet ideje (1Móz 5,4), valaminek elvégzésére kedvező időpont (Jn 9,4).

NAPIMÁDÁS. Az ókorban különbözőképpen jelenik meg; olykor az izráeliták is imádták a nap képmását (3Móz 26,30; Ézs 17,8); az ókorban Elő-Ázsiában általánosan elterjedt napisten volt Samas; a főnóciáiak a nap-Baált, Baál-Hammont imádták; Egyiptomban On vagy Heliopolis volt a napimádás központja, itt a napot »Re«-nek nevezték.

NAPKELETI BÖLCSEK CSILLAGA. Lásd: CSILLAGÁSZAT.

NAPSZÁMOS. Bércmunkás, aki gyakran naponta kénytelen új munka után nézni (5Móz 24,15; Mt 20,1–6).

NAPTÁR. A bibliai korban az éveket csillagászati megfigyelések alapján számolták. A napokat, hónapokat és éveket a nap és a hold járása határozta meg. 1.) A hét napjainak az izráelitáknál nem volt külön nevük, hanem folyamatosan számozták őket. A zsidóknál a nap este, az esthajnalcsillag feltűnésével kezdődött. A nappalokat órákra, az éjjeleket »őrzési idők«-re osztották. Az izráeliták az éjszakát az ÓSZ idején három, az ÚSZ idején pedig négy »őrség«-re osztották föl (2Móz 14,24; Bír 7,19; JSir 2,19). 2.) A hétnapos hét sémita eredetű. Az egyiptomiaknál a hétnek tíz napja volt. A zsidó hétnapos hét a bibliai teremtéstörténetére megy vissza, és folyamatosan haladt, függetlenül a nap és hold járásától. Ez a rend az ember testi-szellemi javát szolgálta. A Biblia semmit nem mond arról, hogy a sabbatot (szombat, nyugalom napja) a világ teremtésétől Mózes idejéig is megtartották volna. A szombatnap megtartását Mózes vagy fölelevenítette, vagy pedig újra különlegesen kihangsúlyozta (2Móz 16,23; 20,8).

3.) A zsidó hónap az újholddal kezdődött. A babiloni fogság előtt a hónapokat számokkal jelezték. A száműzetés után a babiloniaktól átvett neveket használták megjelölésükre. Izrael időbelileg egyeztetett szent naptára a következő: 1. niszán (márc.-ápr.) (7); 2. ijár (ápr.-máj.) (8); 3. sziván (máj.-jún.) (9); 4. tammusz (jún.-júl.) (10); 5. ab (júl.-aug.) (11); 6. elul (aug.-szept.) (12); 7. tisri (szept.-okt.) (1); 8. marhesvan (okt.-nov.) (2); 9. kiszlev (nov.-dec.) (3); 10. tébet (dec.-jan.) (4); 11. sebat (jan.-febr.) (5); 12. adar (febr.-márc.) (6). A zsidó naptár két párhuzamosan futó évet tartalmaz, az egyik a szent év, amely tavasszal, a niszán hónappal, a másik a polgári év, amely a tisri hónappal kezdődik (zárójelben levő számok). A szent évet Mózes vezette be, 29 és 1/2 napos holdhónapokból állt, minden harmadik évben egy szökő-hónap hozzátoldásával, amelyet adar séninek (második adárnak) neveztek. Minden hetedik év szombatév volt, a szent nyugalom éve földbirtokosok, rabszolgák, háziállatok és a föld számára egyaránt, amely az izráelita szolgák részére szabadságot is jelentett. Minden ötvenedik év kürtzengés éve volt, amikor a széjjelszakadt családok újra egyesültek, a zálogokat visszaadták, és az eladott birtok visszaszállt eredeti tulajdonosára (3Móz 25,8–16).

NÁRCISSUS (nárcisz, bódító). Pál apostol római barátja, akinek házanépét köszöntötte (Róm 16,11).

NÁRDUS. Lásd: NÖVÉNYEK.

NÁSZSOBA. Lásd: MENYEGZŐ.

NÁTÁN (ő adta, Isten ajándéka; ajándékozó, adományozó).

1.) Próféta Dávid és Salamon idejében; Dáviddal közölte, hogy nem ő, hanem fia, Salamon fog templomot építeni az Úrnak (2Sám 7,1–17; 1Krón 17); Dávidot megdorgálta Bétsabéval való vétke miatt (2Sám 12); segítette Salomonnak a trón elnyerésében (1Kir 1,8–53); krónikát írt Dávid uralkodásáról (1Krón 29,29) és Salamonról (2Krón 9,29); segítette Dávidnak a templomi énekesek megszervezésénél (2Krón 29,25).

2.) Dávid fia (2Sám 5,14; 1Krón 14,4); Krisztus őse (Lk 3,31).

3.) Jigeálnak (2), Dávid hősének atyja (2Sám 23,36).

4.) Férfi Júda törzséből (1Krón 2,36).

5.) Zsidó családfő, aki Ezsdrással tért haza a fogságból (Ezsd 8,16).

6.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,39).

7.) Jóelnak (8), Dávid hősének testvére (1Krón 11,38).

8.) Azária (8) és Zábúd atyja (1Kir 4,5), talán azonos (2) alattival, leszármazottait Zak 12,12 említi.

NÁTÁNAEL (Isten adta, Isten ajándéka, Isten az ajándékozó). Jézus tanítványa (Jn 1,46–52), általában azonosnak tartják »Bertalan«-nal; az egyházatyák mindkét nevet használják.

NATÁNIA (Jahve adta, az Úr adja). Lásd: NÉTÁNIA.

NÁTÁN-MÉLEK (a király adománya). Jósiás (1) király udvari tisztviselője (2Kir 23,11).

NÁUM. Lásd: NÁHUM (2).

NÁZÁRET (fiatal sarj, zöld ág; elkülönített). Város alsó Galileában, amely Zebulon törzsi területéhez tartozik. Mária (1), József (9) és Jézus hazája (Mk 1,9; Mt 4,13; Lk 1,26; 2,4.51; 4,16–30).

NÁZÁRETI (NAZARÉNUS). (héber »nécer«-ből).

1.) Názaretből származó (Mt 2,23).

2.) Keresztyén ember (nazarénus) (Csel 24,5).

NÁZÁRETI DEKRÉTUM. Felirat egy fehér márványlapon, Kr. u. 40 és 50 közt keletkezett, Klaudius császár adta ki; Názáretben találták meg; halálbüntetés terhe mellett megtiltja a zsidóknak, hogy a sírokat és síremlékeket megszenteltelentsék.

NAZÍREUS (felszentelt, elkülönített; zöld ág). Izraelita férfi, aki Istennek szentelte magát, és fogadalmat tett, hogy tartózkodik az emberektől és önként lemond bizonyos ételek élvezetéről, hogy egy különleges szolgálatra alkalmas legyen. A nazíreus fogadalom magában foglalta a bortól és az erős italoctól való tartózkodást, a haját és szakállt olló nem érinthette, és kerülni kellett a holtakat. A fogadalom időtartama 30 naptól kezdve egy életen át tarthatott (4Móz 6,1–21; Bír 13,5–7; Ám 2,11–12).

NÉA (hajlandóság, lejtő, ingadozó, mozgó; lakóhely, település). Város Zebulon területén (Józs 19,13).

NEAPOLIS (újváros). Kikötőváros Macedóniában, itt lépett Pál először európai földre (Csel 16,11).

NEÁRJA (Jahve szolgálja, apródja, tanítványa).

1.) Dávid leszármazottja (1Krón 3,22).

2.) Simeonita főember Ezékiás (1) király idejében (1Krón 4,42).

NÉBAI (gyümölcsstermő, növekedő, kiterjedő). Főember, aki Nehémiással (3) megpecsételte a szövetséget (Neh 10,19).

NEBÁJÓT (magaslatok; parasztok, szántók).

1.) Izmáel (1) legidősebb fia (1Móz 25,13; 28,9; 1Krón 1,29).

2.) Észak-arábiai néptörzs, talán azonos a nabateusokkal (Ézs 60,7).

NEBALLÁT (életre keltette, szégyen, holttest). Város Benjámín területén, Liddától 6 km-nyire északkeletre (Neh 11,34).

NÉBÁT (megpillantás, pillantás; földművelés, rögtörés, parlag megművelése). I. Jeroboám atyja (1Kí 12,15; 2Kí 9,29).

NÉBÓ (beszélő; jövendölés, prófécia; előfutár; magaslat, domb).

1.) A tudomány és tanulás babiloni bálványistene (Ézs 46,1).

2.) Hegy Moábbb, amelynek tetejéről Mózes halála előtt megláthatta az ígért földjét (5Móz 32,49; 34,1).

3.) Város Júdában, amelyet a babiloni fogság után újra benépesítettek (Ezsd 2,29; Neh 7,33); pontos helye ismeretlen.

4.) Város Rúben törzsi területén, később Moábbhoz tartozott (4Móz 32,3.38; Ézs 15,2; Jer 48,1.22).

NEBUSÁZBAN (Nébó, ments meg!, Nébó meg fog menteni, megmentett). Nabukodonozor főtisztje (Jer 39,13).

NECIB (oszlop, székhely, előljáró, helyőrség; ültetvény). Falu Júdában, mintegy 15 km-nyire Hebrontól (1) északnyugatra (Józs 15,43).

NÉDÁBIA (Jahve ösztönöz; késszé tesz; Jahve nemes, bőkezű; Isten önkéntese). Joákin fia (1Kí 3,18).

NÉFEG (sarj).

1.) Lévíta Kehát nemzetségéből, Jichár fia (2Móz 6,21).

2.) Dávid fia (2Sám 5,15; 1Kí 3,7; 14,6).

NEFISZIM (kiterjedés, megsokasodottak). Fogságból hazatért templomszolgák őse (Ezsd 2,50; Neh 7,52).

NEFTOÁH (nyílás, nyitva). Forrás és város Júda és Benjámín határán (Józs 15,9; 18,15), 3 km-nyire Jeruzsálemtől északnyugatra.

NEGEB (száraz). Lásd: DÉLI FÖLD.

NEGYEDES FEJEDELEM. Kisebb jogállású fejedelem, valamely terület egy részének kormányzója (Mt 14,1; Lk 3,1; 9,7; Csel 13,1).

NEHELÁMI (meggyógyult, egészséges lett, megerősödött). Semájának (13), a hamis prófétának származási helye (Jer 29,24.31–32).

NEHÉMIÁS (Isten megvigasztalt, Jahve vigasztal, fellélegeztet; Isten vigasztalása).

1.) Zsidó főember, aki Zorobábelrel együtt tért vissza a fogságból (Ezsd 2,2; Neh 7,7).

2.) Azbuk fia, főember, aki segített Jeruzsálem falai újjáépítésénél (Neh 3,16).

3.) Hakália fia, Uda (Júda), perzsa tartomány helytartója Kr. e. 444 után, Artaxerxes perzsa király főpohárnoka (Neh 1,11; 2,1); újra felépítette Jeruzsálem falait (Neh 2–6); együttműködött Ezsdrással (3) számos reform végrehajtásában (Neh 8); utolsó éveiről nem tudunk. A hasonló nevű könyv szerzője.

NEHÉMIÁS KÖNYVE. Lezárja az ÓSZ-i bibliai kor történetét; szorosan kapcsolódik Ezsdrás könyvéhez, a régi zsidó besorolás közvetlenül hozzá kapcsolta; Nehémiás (3) helytartó korának történetéről és reformjairól szól (Kr. e. 444–420). *Felosztása*: 1. Nehémiás visszatérése Jeruzsálembe (1–2); 2. minden ellenállás ellenére felépítik Jeruzsálem falait (3–6); 3. az első zsidó hazatérők családfáinak ismertetése (7); 4. a szövetség megújítása és megpecsételése (8–10); 5. Jeruzsálem lakói és azok nemzetségi táblázata (11,1–12,26); 6. Jeruzsálem új falainak felszentelése (12,27–47); 7. utolsó reformok (13).

NÉHUM. Lásd: RÉHUM (1).

NÉHUSTA (érc, szilárdnak, keménynek lenni). A jeruzsálemi Elnatán (1) leánya, Joákin, júdabeli király anyja (2Kir 24,8.12; Jer 29,2).

NÉHUSTÁN (rézből való kígyó). Ezt a nevet adta Ezékiás (1) király az érc kígyónak, amelyet megsemmisítettett, mert a nép bálványkultuszt űzött vele (2Kir 18,4).

NEIÉL (Isten szőlője, Isten kincse, lakóhelye). Határváros Zebulon és Áser közt (Józs 19,27).

NÉKÓ (a béna, sebesült). Egyiptomi fáraó (Kr. e. 609–595); legyőzte Jósiást (1) a megiddói csatában (2Kir 23,29; 2Krón 35,20–25); őt magát pedig Nabukodonozor győzte le a kárkemisi csatában (2Kir 24,7; Jer 46,2).

NEKÓDA (nyájtulajdonos, birkatenyésztő; pont, pötty, pettyes; kiváló).
1.) Fogságból hazatért férfi, aki nem tudta igazolni izráelita származását (Neh 7,62; Ezsd 2,60).
2.) A fogságból Zorobábelrel visszatért templomszolgák őse (Ezsd 2,48; Neh 7,50).

NEMUÉL (Isten intése, óvása, készsége; Isten körülmetéltje, körülmetélve Istennek).
1.) Rúbenita férfi, Dátán és Abirám (1) fivére (4Móz 26,9).
2.) Simeon (1) fia (1Móz 46,10; 4Móz 26,12; 1Krón 4,24). A név egyik variánsa: »Jemuél«. Tőle származik a nemuéliták nemzetsége (4Móz 26,12).

NEMZETSÉG. Az ÓSZ-ben két héber szó fordítása: 1. a »toledót« leírja a származási sorrendet egy őstől kiindulva (1Móz 2,4; 5,1; 6,9–10; Ruth 4,18); 2. a »dor« inkább jelent egy meghatározott időszakot (5Móz 32,7; 2Móz 3,15; Zsolt 102,25); mindazokat az embereket, akik egy meghatározott időszakban éltek (Bír 3,2); az emberek csoportját, akik valamilyen szempontból kitűnnek (Zsolt 14,5); olyan csoportot, amely összegyűlt (Zsolt 49,20). Az ÚSZ-ben a »nemzetség« vagy »nemzedék« szavak négy görög fogalmat adnak vissza, melyek valamiképpen mind kapcsolatban vannak a leszármazással: 1. A »genea« egy őstől levezetett származási vonal, a nemzedékek sorának egy tagja (Mt 1,17); egy bizonyos időszakban élt valamennyi ember (Mt 11,16); az emberek egy bizonyos tulajdonsággal vagy minőséggel rendelkező osztálya (Mt 12,39); egy időszak (Csel 13,36). 2. A »genesis« leszármazást jelent. 3. A »gennema« olyasmit jelöl, mint eredet, származás (Mt 3,7; 12,34; 23,33). 4. A »genos« jelenti a törzset, fajt, nemet, népet (1Pét 2,9).

NEMZETSÉGI TÁBLÁZAT. Ősök és leszármazottaik felsorolása, vagy egy leszármazási vonal áttekintése. A Biblia nemzetségi táblázatai kimutatják a természetes leszármazást, az örökösödési jogot, utódlást egy bizonyos tisztségben, vagy népi és földrajzi kapcsolatokat. Már Mózes 1. könyvében számos nemzetségi táblázatot találunk (1Móz 5,1–32; 10,1–32; 11,10–32; 35,22–29; 36,1–43; 46,8–27), ugyancsak az 1Krón 1–9. fejezeteiben. Ezsd és Neh könyvében találunk néhány családi nemzetségi táblázatot a fogságból való hazatérés után (Ezsd 2,1–63; 8,1–20; Neh 7,7–63).

NÉPSZÁMLÁLÁS. Összeírásnak is mondják. Az embereket megszámlálják és nevüket jegyzékbe foglalják; a Biblia több népszámlálásról ad hírt (2Móz 38,26; 4Móz 1,2–3; 26,51; 1Krón 21,1–6; 27,24; 1Kir 5,15; 2Krón 2,17–18; Ezsd 2; Lk 2,1).

NÉR (lámpa, gyertya, fény, világosság).
1.) Ábner atyja (1Sám 14,50–51; 26,14).
2.) Saul (1) király nagyatyja (1Krón 8,33).

NÉREUS (egy tengeri istenség). Keresztyén férfi a római gyülekezetből (Róm 16,15).

NERGÁL-SARÉZER (Nergál óvja a királyt; nagy hős; tűzfejedelem). Nabukodonozor veje (Jer 39,3–13).

NERGEL (oroszlánisten; nap). A babiloniaknál a rombolás istene (2Kir 17,30).

NÉRI (lámpa). Krisztus őse (Lk 3,27).

NÉRIA (lámpásom, világosságom örömforrásom Jahve; az Úr világossága). Báruknak (1), Jeremiás (1) írnokának és Sérájának (6) atyja (Jer 32,12.16; 36,4; 43,3; 51,59).

NÉRÓ. Az ötödik római császár (Kr. u. 54–68); Róma égésekor, 64-ben sok keresztyént megöletett; Csel 25,11-ben és a Fil 4,22-ben mint »császár« szerepel.

NESIAH (egyenes, őszinte, megvilágosító, átsugárzó, kiemelkedő, kiváló, legyőzött). Templomszolga, akinek leszármazottai hazatértek a babiloni fogságból (Ezsd 2,54; Neh 7,56).

NÉTÁNÉEL (Isten adta, Isten ajándéka).
1.) Suár fia, Issakár törzsének fejedelme a pusztai vándorlás idején (4Móz 1,8; 2,5).
2.) Isai fia, Dávid bátyja (1Krón 2,14).
3.) Kürtölő pap a frigyláda hazahozatalakor (1Krón 15,24).
4.) Lévita, Sémája (2) apja (1Krón 24,6).
5.) Lévita, az ajtónálló Obed-Edom (3) fia (1Krón 26,4).
6.) Főember Júda törzsében, akit Jósafát (4) a nép oktatására rendelt (2Krón 17,7).
7.) A lévíták feje Jósiás (1) idejében (2Krón 35,9).
8.) Pap, aki elvált idegen feleségétől (Ezsd 10,22).
9.) Papi nemzetséggő Jójákim (1) főpap alatt (Neh 12,21).
10.) Lévita énekes Jeruzsálem köfalának felszentelésekor (Neh 12,36).

NÉTÁNIA (Jahve adta, Isten ajándéka). Több helyen: »Natánia«.
1.) Izmáel (4) atyja (Jer 40,8; 41,1; 1Kir 25,25).
2.) Lévita, az 5. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,12).
3.) Lévita, akit Jósafát (4) kiküldött a nép oktatására (2Krón 17,8).
4.) Jéhudi atyja (Jer 36,14).

NÉTINEUSOK (ajándék, odaszentelt). A templomszolgák nagy csoportja, akik a templomban alacsonyabbrendű szolgálatokat végeztek (1Krón 9,2; Ezsd 2,43–58; 8,17–20; Neh 7,46–60). Valószínűen a midiánitáktól (4Móz 31,47), a gibeonitáktól (Józs 9,23) és egyéb hadifoglyoktól származtak; rendszerint a papokkal, lévítákkal, énekesekkel és ajtóőrökkel sorolják fel őket (Ezsd 2,70).

NÉTÓFÁT (csepegés; csepegő; gyanta csöppek). Falu Júdában, mintegy 5 km-nyire Jeruzsálemtől délre (2Sám 23,28–29; 1Krón 2,54; 9,16; Neh 12,28).

NÉV, NEVEK. Isten nevei az Ő természetét és tulajdonságait jelentik ki (2Móz 3,13–15; 33,19; Zsolt 8,2; 1Tim 6,1). Az ÓSZ-ben gyakoriak az »Él«-lel (Isten) »Jeho«-val vagy »Ja«-val (Jahve) összetett nevek. A Messiásnak jellemző melléknevei voltak: Immánuel (velünk az Isten) és Jézus (szabadító). **Jézus Krisztus nevében** csodákat vittek véghez (Csel 3,16). A pátriárkák korában a név gyakran a viselőjének jellemére, tisztére vagy rendeltetésére utalt. Az ÚSZ-i korban családi és személynevet használtak, amelyek gyakran még jellemző kiegészítést tartalmaztak.

NEVELÉS. Lásd: ISKOLA.

NEVETÉS. Az öröm (1Móz 21,6; Lk 6,21); a gúny (Zsolt 2,4) és a hitetlenség (1Móz 18,13) kifejezője.

NÉZŐ. Lásd: PRÓFÉTÁK.

NIBEHÁZ (a sötétség ura, ugató). A háveusok bálványistene (2Kir 17,31).

NIBSÁN (lágysz talaj, termékeny talaj; olvasztó kemence, kohó). Város Júda pusztájában (Józs 15,62).

NIGER (a fekete). Mellékneve Simeonnak (5), az antiókhiai (1) gyülekezet vezető személyiségének (Csel 13,1).

NIKÁNÓR (férfiakat legyőző, győztes, hódító). Egyike a hét diakonusnak, akiket a jeruzsálemi ősgyülekezet a szegények közti szolgálatra kiválasztott (Csel 6,5).

NIKÁPOLY (győztes város). Epirusi város az actiumi öbölnél Augustus császár alapította (Tit 3,12).

NIKODÉMUS (aki legyőzi a népet, ártatlan vér). Farizeus, a nagytanács tagja; éjszaka ment Jézushoz, hogy beszélgesse vele a hit dolgairól (Jn 3,1–21); a szanhedrin (nagytanács) előtt szót emelt Jézus mellett (Jn 7,50–52), kenetet hozott Jézus temetéséhez (Jn 19,39).

NIKOLAITÁK. Tévtanítók csoportja az efézusi és pergamumi gyülekezetekben (Jel 2,6.15). Az Úr gyűlöli az ő tanításukat, mely szerint a vezető testvérek elnyomják a többieket (nikola = győzd le, laos = nép). Ahol ez a tanítás elterjedt, ott a gyülekezetekben az emberi szó a döntő, nem a Szent Szellem vezetése, kijelentése.

NIKOLAUS (a nép legyőzője kényszerítője, zsarnoka; a nép győzelme). A hét diakonus egyike, akiket a jeruzsálemi ősgyülekezet a szegények közti szolgálatra választott (Csel 6,5).

NÍLUS. A név pontos jelentése ismeretlen; Egyiptom és Afrika főfolyója; 6075 km hosszú; a Viktória-tóból ered, és észak felé folyik a Földközi-tengerbe; évenkénti áradásai során sok termékeny iszapot rak le, úgyhogy Észak-Egyiptom a világ egyik legtermékenyebb vidéke; Mózes csecsemőkorában gyékénykosárban a Nílusba rakták ki; a tíz csapás egyike abban állt, hogy a Nílus vize vérré változott (2Móz 7,20–21); partjain nő a papirusznád, melynek leveleiből készítették a híres papiruszlapokat; Ézs 23,3 ezt a folyót »Sihór«-nak nevezi.

NIMFÁS (az elrejtett, a vőlegény). Laodiceabeli keresztyén férfi, akinek a házában összejött a gyülekezet (Kol 4,15).

NIMRA (tisza, egészséges víz, párdúc, leopárd). Város Gád törzsi területén, Jerikótól mintegy 15 km-nyire északkeletre (4Móz 32,3). A 36. vers és Józ 13,27 »Bét-Nimra«-nak nevezi.

NIMRIM (tisza, egészséges vizek). Helység Moáiban, valószínűleg a Holt-tengertől délkeletre (Ézs 15,6; Jer 48,34).

NIMRÓD (fellázadni, lázadó, ellenálló; leopárdok legyőzője). Kús (1) fia, vadász és uralkodó, építőmester, Ninive és Sinear királyságának megalapítója (1Móz 10,10–12; 1Kron 1,10; Mik 5,6).

NIMSI (kihúzott, megmentett). Jéhu (5) király nagyatyja (1Kir 19,16; 2Kir 9,2.14).

NINIVE (település, lakás, lakóhely; a nap lakhelye). Igen régi város; Nimród alapította (1Móz 10,11–12); a Tigris partján feküdt; sokáig az Asszír birodalom fővárosa; a következő királyok építették ki és virágoztatták fel: Sénahérib, Asszarhaddon, Asszurbanipál; Kr. e. 612-ben a babiloniak, szkíták és médek lerombolták; a régészek sok kincset találtak romjai közt. A város nevét megemlíti a Jón 1,1–2; 3,1–10. Náh 2,2kk. és Sof 2,13–15 megjövendöli a város pusztulását.

NISRÓK (nagy sas; az éjszaka fénye = hold). Bálványisten Ninivében, amelynek templomában Sénahéribet megölték (2Kir 19,37; Ézs 37,38).

NISZÁN (virágzás hónapja). Lásd: NAPTÁR.

NOA (mozgás, mozgékony; bolyongás). Célofhád lánya (4Móz 26,33; 27,1; Józ 17,3).

NOÁDJA, NOÁDIA (Jahvevel találkozási; az Úr összegyűjt; az Úr kinyilatkoztatta magát).

1.) A fogságból Jeruzsálembé hazatért lévita (Ezsd 8,33).

2.) Hamis prófétanő, aki el akarta rémíteni Nehémiást (3) (Neh 6,14).

NÓ-AMMON (Ammon isten tulajdona, városa). Felső-Egyiptom fővárosa, Kairótól mintegy 600 km-nyire délre (Jer 46,25); az ókori költők ezt a várost »Téba«-nak is nevezték.

NÓB (magaslat, magasban fekvő falu). Papi város Benjámín területén, Jeruzsálem közelében (Ézs 10,32); ide menekült Dávid Saul (1) elől, aki később leromboltatta a várost, mert az Dávidnak menedéket adott (1Sám 21,1; 22,9.19).

NÓBAH (ugatás, ugató).

1.) Férfi Manassé törzséből, aki elhódította Kenátot az emoreusoktól (4Móz 32,42).

2.) Város, amelynek közelében Gedeon legyőzte az amálekítákat (Bír 8,11).

NÓD (bolyongó, nyugtalanság, otthontalanság, nyomorúság, menekülés, vándorlás). Vidék

Édentől keletre, ahová Kain menekült, miután Ábelt megölte (1Móz 4,16).

NÓDÁB (nemesség; készséges, önként). Arab törzs, valószínűleg izmáeliták, akik a Jordántól keletre éltek (1Krón 5,19).

NÓÉ (nyugalom, vigasztalás). Lámek (2) fia (1Móz 5,28–29), istenfélő ember egy istentelen korban (1Móz 6,8–9; 7,1; Ez 14,14), 120 éven át figyelmeztette kortársait a közeledő özönvízre (1Móz 6,3); Isten parancsára bárkát épített (1Móz 6,12–22); családjával és mindenfajta állattal és madárral együtt megtartatott az özönvíz idején (1Móz 7,8); azután újra benépesítette a földet (1Móz 9,10); 950 évig élt; az ÚSZ is megemlíti (Mt 24,37; Lk 3,36).

NÓF (felemelkedés, magaslat; önteni, locsolni). »Memfisz«-nek is nevezik; Alsó-Egyiptom fővárosa a Nílus nyugati partján, a mai Kairótól mintegy 30 km-nyire délre; a próféták megjövendölték pusztulását (Ézs 19,13; Jer 2,16; 44,1; 46,14.19; Ez 30,13.16). A Hós 9,6-ban: »Móf«.

NOFA (jó illat, szeles, huzat, fűjtetés). Moábita város (4Móz 21,30).

NÓGAH (fény, ragyogás). Dávid fia (1Krón 3,7; 14,6).

NÓHA (nyugalom). Benjámin (1) fia (1Krón 8,2).

NŐTESTVÉR	(NŐVÉR,	HÚG).
1.) Édes-	vagy féltestvér	(1Móz 20,12; 5Móz 27,22).
2.) A	feleség	beceneve (Én 4,9).
3.) Ugyanabból az országból vagy törzsből származó asszony		(4Móz 25,18).
4.) Keresztyén nőtestvér (Róm 16,1; 2Jn 13).		

NÖVÉNYEK A BIBLIÁBAN. A Bibliában a következő növények fordulnak elő, amelyek közül egyeseket már nem lehet bizonyossággal meghatározni: akác (Ézs 41,19; 2Móz 25,10); áloé (Zsolt 45,9; Jn 19,39); mandragora vagy szerelem-almája (1Móz 30,14–16); kömény (Mt 23,23); almafa (Én 2,3); balzsam (1Móz 43,11; Ez 27,17); gyapot (Esz 1,5–6); bdellium (4Móz 11,6–7); káka (2Móz 2,3); bab (Ez 4,9); galagonya (Bír 9,14–15); fenyő (Ézs 41,19; 60,13); csipkebokor (égő csipkebokor) (2Móz 3,2–3); datolyapálma (4Móz 33,9); kapor (Mt 23,23); bogáncs (1Móz 3,18); tüskebokor (2Kir 14,9) (bogáncskóró); ébenfa (Ez 27,15); tölgyfa (1Móz 35,8); füge (1Móz 3,7); mezők lilioma (Lk 12,27); len (2Móz 9,31); fű (Jób 40,15); galbán (gyantaféleség) (2Móz 30,34–36); árpa (Hós 3,2); fűszer- vagy cukornád (Ézs 43,24); gránátalma (1Sám 14,2); uborka (4Móz 11,5); köles (Ez 4,9); hüvelyesek (2Sám 17,28); illatos kalmus (nádféleség) (2Móz 30,23; Én 4,14); ciprusfűt (kámfor) (Én 1,14); kapor (Préd 12,7); kásia (2Móz 30,22–25); gesztenye (1Móz 30,37) vagy platán; fokhagyma (4Móz 11,5); koriander (2Móz 16,31); búza (5Móz 8,8); keserű füvek (2Móz 12,8); fekete kömény (Ézs 28,25–27); hagyma (4Móz 11,5); libanoni cédrus (Ez 31,3.5); liliom (Én 5,13); lencse (1Móz 25,34); konkoly (Mt 13,25); mandulafa (4Móz 17,8); eperfa (2Sám 5,23–24); vadfügefafa (Ám 7,14); hinár (Jón 2,6); rekettye (Jób 30,4); dinnye (4Móz 11,5); menta (Lk 11,42); mirha (1Móz 37,25–27; Mt 2,11); mirtusz (Zak 1,11); nárdus (Én 1,12; 4,13); nárcisz (öszike) (Ézs 35,1); csalán (Jób 30,7); diófa (Én 6,8); olajfa (Ézs 41,19); nyárfa (1Móz 30,37); ruta (Lk 11,42); tönköly (2Móz 9,32); Sárón rózsája (Én 2,1–2); vadrózsa (Ez 28,24); sáfrány (Én 4,14); gyékény (2Móz 2,3); sás (2Móz 2,3.5); mustár (Mt 13,31–32); tujafa (Jel 18,12); cserfa (Hós 4,13); gyom (Hós 10,4); fűzfa (Zsolt 137,2); tömjén (Mt 2,11); szőlő (1Móz 40,10–11); üröm (JSir 3,15.19); izsóp (1Kir 4,33); fahéj (2Móz 30,23; Jel 18,13); ciprus vagy fenyő (Ézs 60,13); vadtök (2Kir 4,39).

NUMERI. Mózes 4. könyvének latin neve; azért kapta a »numeri« (számok) nevet, mert benne kétszer is megszámlálják Izráel harci erejét (4Móz 2,1–34; 26,2–51); a héber neve: »a pusztaságban«, mert a könyv leírja a nép negyven évig tartó pusztai vándorlását, és ezekkel a szavakkal is kezdődik. *Felosztása:* 1. további törvények, Izráel gyülekezetének megszámlálása és megszervezése (1,1–10,10); 2. vonulás Sínai hegyétől Kádes-Barneáig (10,11–12,15); 3. a kádesi katasztrófa (13–14); 4. vándorlás a pusztában (15,1–21,15); 5. a Jordán keleti partvidékének

elfoglalása és előkészületek a bevonulásra Kánaán földjére (21,16–36,13).

NÚN (hal, folyamatosság; utód, sarj). Józsué (1) atyja (2Móz 33,11; Józ 1,1).

NYÁJ. Juhok csoportja egy pásztor felügyelete alatt; olykor kecskék is voltak benne (1Móz 27,9; 30,32). Átvitt értelemben Krisztus tanítványaira használják (Lk 12,32; 1Pét 5,2–3).

NYAK. A Bibliában gyakran képes értelemben is használatos (2Móz 32,9; 5Móz 9,13; Zsolt 75,6; Csel 7,51).

NYÁRFA. Lásd: NÖVÉNYEK.

NYELV.

- 1.) A beszéd szerve (Jób 27,4).
- 2.) Testrész, amelyre az evésnél és ivásnál is szükség van (Bír 7,5).
- 3.) A beszéd és tájszólás megjelölésére használt szó (1Móz 10,5.20; 5Móz 28,49).
- 4.) Embercsoportok vagy fajok, amelyek közös nyelvet beszélnek (Ézs 66,18; Dán 3,4).
- 5.) Gyakran képes értelemben is használatos (Zsolt 64,4; 140,4).

NYELVEK. Az ÓSZ-i korban sok nyelv volt; az izráeliták héber nyelven beszéltek Palesztinában való letelepedésüktől kezdve legalább Nehémiás (3) koráig; a héber lett minden időkre Izráel irodalmi nyelve; a mindennapi nyelvben ezt felváltotta az arameus; a héber, ill, arám nyelv mellett a legfontosabb nyelvek Palesztinában a görög és latin voltak (Jn 19,20).

NYELVEK AJÁNDÉKA, NYELVEKEN SZÓLÁS. A Szellem ajándéka, amelyet a Mk 16,17; Csel 2,1–13; 10,44–46; 19,6; 1Kor 12,14 említ; kísérőjelensége volt pünkösdkor a Szent Szellem kitöltetésének (Csel 2,1–13); megtapasztalták később Kornéliusz házában (Csel 10,44–11,17); Efézusban (Csel 19,6) és a korintusi gyülekezetben (1Kor 12; 14); Pál pontos útbaigazítást ad arra nézve, hogy ezt az ajándékot hogyan használhatják a gyülekezetben (1Kor 14).

NYELVZAVAR. Ezzel büntette Isten a vakmerő emberiséget, amikor megkísérelte, hogy olyan tornyot építsen, amelynek teteje az égig ér (1Móz 11,1–9). Lásd még: BÁBEL TORNYYA.

NYÍL. Lásd: FEGYVEREK.

NYOMORÉK. Lásd: BETEGSÉGEK.

NYOMORÚSÁG. Kikerülhetetlen ítélet korszaka, amelyet Isten az utolsó időkben bocsát a földre, mert az teljesen romlott, és visszautasította a Jézus Krisztusban felkínált kegyelmet (Dán 12,1; Mt 24,21).

NYUGALOM. A Biblia gyakori szava; Isten az ÓSZ-ben a szombatot jelölte meg a nyugalom napjául (2Móz 16,23; 31,15); a földnek is pihennie kellett minden hetedik évben, amikor nem volt szabad megművelni (3Móz 25,4); Isten nyugalmat ígér azoknak, akik Benne bíznak (Mt 11,28; Zsid 4).

NYUGAT. Kelettel szembeállítva nagy távolságok kiábrázolására szolgál képletesen (Zsolt 103,12).

NYÚL (emlősállat). Tulajdonképpen nem Palesztina a hazája. Legalább két fajtája él ott. Az izráeliták nem ehették a húsát.

OBÁDIA, OBÁDIÁS (Jahve szolgálja, tisztelője, imádója).

- 1.) Családfő Júda törzsében (1Krón 3,21).
- 2.) Főember Issakár törzsében (1Krón 7,3).
- 3.) Jónatán (2) leszármazottja (1Krón 8,38).
- 4.) Fogságból hazatért lévita (1Krón 9,16); valószínűleg azonos a Neh 12,25-ben említett ajtónálló lévítával.
- 5.) Dávidhoz csatlakozó gádita harcos (1Krón 12,9).
- 6.) Ismája (1) atyja (1Krón 27,19).
- 7.) Júda egyik főembere Jósafát (4) idejében (2Krón 17,7).

- 8.) Felügyelő lévita Jósiás (1) idejében (2Krón 34,12).
 9.) Családfő, Jéhiel (2) fia, Joáb (3) leszármazottja, aki Ezdrással (3) tért vissza a fogságból (Ezsd 8,9).

OBÁL (kövérnek lenni, folyam, folyó; hideg). Joktán fia (1Móz 10,28); az 1Krón 1,22 »Ebál«-nak (3) nevezi.

- OBED** (tisztelő, imádó; (Jahve) szolgálja, rabszolga).
 1.) Férfi Júda törzséből (1Krón 2,37–38).
 2.) Dávid hőse (1Krón 11,47).
 3.) Ajtóőrző lévita Dávid idejében (1Krón 26,7).
 4.) Azáriás (22) százados atyja (2Krón 23,1).
 5.) Ruth és Boáz fia; Dávid nagyatyja, Jézus őse (Ruth 4,21–22; Mt 1,5; Lk 3,32).
 6.) Azáriás (9) próféta atyja (2Krón 15,1).

OBED-EDOM (aki Edomnak szolgál, Edom szolgálja, tisztelője, a vörös szolgálja).

- 1.) Gátból való férfi (gitteus), akinek házában Dávid a frigyládát 3 hónapon át őriztette (2Sám 6,10–12; 1Krón 13,13–14).
 2.) Énekes lévita és templomi ajtónálló (1Krón 15,18–24; 16,5).
 3.) Jedutun fia, a szentek szentjének ajtóőrzője (1Krón 16,38).
 4.) Kincstárnok lévita (1Krón 26,15), azonos lehet a (3) alattival.
 5.) A (4) alatti leszármazottja, aki Amásia (1) idejében a kincs őrzője volt (2Krón 25,24).

OBIL (vezető, hajtó, pásztor, tevehajcsár). Izmaélita férfi, Dávid tevéinek felügyelője (1Krón 27,30).

OBÓT (tömlök, lyukak, barlangok). Az izráeliták egyik szálláshelye a pusztában (4Móz 21,10–11; 33,43).

ODASZENTELÉS. Lásd: SZENTELÉS.

ODÉD (felemelkedő megerősödve, segítve). Próféta Samáriában Aház (1) király idejében (2Krón 28,9–15).

OFEL (domb, magaslat). A jeruzsálemi templomhegy déli csúcsa (2Krón 33,14; Neh 11,21).

OFNI (teraszszerű). Város Benjámin északi részén, mintegy 4 km-nyire északnyugatra Bételtől (1) (Józs 18,24).

OFÍR (vörös; gazdag, zsíros; termékeny vidék; a gazdagság földje).

- 1.) Joktán fia (1Móz 10,23; 1Krón 1,23).
 2.) Az az ország, amelyben Ofír leszármazottai laktak, Arábia délnyugati részén, gazdag aranylelőhely. Fontos állomása azoknak a hajóknak, amelyek Indiából jöttek és ébenfát, majmokat, pávákat és szantálfát szállítottak (1Kir 10,11–12.22; Jób 22,24; 28,16; 2Krón 8,18). Lásd még: UFÁZ.

OFRA (szarvastehén, gazella; porból; majorság).

- 1.) Város Benjámin területén (Józs 18,23; 1Sám 13,7); Bételtől (1) mintegy 5 km-nyire északkeletre.
 2.) Város Manassé területén, ahol az angyal Gedeonnal beszélt (Bír 6,11.24; 8,27; 9,5).
 3.) Férfi Júda törzséből (1Krón 4,14).
 4.) Egyiptomi fáraó, Nabukodonozor kortársa (Jer 44,30).

ÓG (meggörbült, hosszúnyakú, óriás). Básán, emoreus király (5Móz 31,4; Józs 2,10; 1Kir 4,19); óriás, akit az izráeliták legyőztek (5Móz 3,1–13).

OHAD (hatalmas, erőteljes). Simeon (1) fia (1Móz 46,10; 2Móz 6,15).

OHEL (lakás, sátor, szentély; sátorlakó, család, nép). Zorobábel fia (1Krón 3,20).

OHOLÁ (sátrak asszonya, akinek saját sátra (= szentélye) van). Istennek Ezékielhez intézett

képes beszédében (Ez 23) Samáriát kiábrázoló asszony. Testvérével, Oholibával (Jeruzsálem) együtt Isten hűtlenséggel vádolja őt.

OHOLIBÁ (az én sátram őbenne, az én lakásom benne van). Lásd: OHOLÁ.

OHOLIBÁMA (a magasság sátra v. házai; hegyi nép, hegyi család).

1.) Ézsau felesége (1Móz 36,2.18.25).

2.) Edomita fejedelem (1Móz 36,41).

Ó-KAPU. Kapu Jeruzsálem északnyugati sarkán Nehémiás (3) idejében (Neh 3,6).

OKRÁN (szomorú, megzavart; szomorító, békebontó). Págiel atyja (4Móz 1,13; 7,72).

OLAJ. A Bibliában csaknem kivétel nélkül olívaolajat jelent; fontos táplálék; felhasználták szappankészítésre, sebek kezelésére, kozmetikai célokra és magas tisztségviselők ünnepélyes felkenésére; valamint világításra is (olajlámpások); a Szent Szellem jelképe (Zsolt 23,5; 104,15).

OLAJFA. Lásd: NÖVÉNYEK.

OLAJFÁK HEGYE. Kb. 1,5 km hosszú hegygerinc, négy jól felismerhető csúccsal, Jeruzsálemtől keletre, túl a Jósafát völgyén, amelyben a Kidron-patak folyik; lejtőin találjuk a Gecsemáné-kertet, Betfagét és Betániát (2Sám 15,30; Zak 14,4; Mt 21,1; Mk 11,1; Lk 19,29.37; Jn 8,1; Csel 1,12).

OLASZORSZÁG. Lásd: ITÁLIA.

OLIMPÁS (menny). Rómában élő keresztyén, akinek Pál üdvözlését küldte (Róm 16,15).

OLTÁR. Négyszögletes köépitmény, amelynek lapos tetején áldozatot mutattak be valamilyen istenségnek. Az ÓSZ idején sokféle fajtájú és alakú oltárral találkozunk. A szó több mint 400-szor fordul elő a Bibliában. A jeruzsálemi templom Kr. u. 70-ben történt lerombolása óta a zsidóknál nincs áldozati kultusz.

OLTÁS, BEOLTÁS. A kertgondozás egyik mozzanata, amelynek során a nemes fáról metszett ágat vad fába ültetik, hogy azt is megnemesítsék (Róm 11,17–24). Kiábrázolja a hívővé lett pogányok beillesztését Isten szövetségébe, Izrael fájába (Jézus Krisztusba). Képe Izrael és Jézus Krisztus Gyülekezete viszonyának.

OLVASZTÓTÉGELY. Tégely, amelyben az aranyat és ezüstöt erős tűzön megolvasztják, hogy a nemes fémet megszabadítsák a salaktól (Péld 17,3; 27,21).

OMÁR (bőbeszédű szónok). Ézsau unokája, edomita fejedelem (1Móz 36,11–15).

OMEGA. A görög ABC utolsó betűje.

OMRI (Jahve az én osztályrészem; kévegyűjtő, kéveköltő; támadó, uralkodó; harcias).

1.) Izrael királya Kr. e. 886–874, Ela (3) királysága alatt hadsereg-főparancsnok; Ela király meggyilkolása után királlyá kiáltották ki; az északi ország fővárosát Samáriába helyezte át; rossz irányban befolyásolta népét (1Kir 16,16–26).

2.) Benjáminita férfi (1Krón 7,8).

3.) Férfi Júda törzséből (1Krón 9,4).

4.) Issakár törzsének fejedelme Dávid idejében (1Krón 27,18).

ON (vagyon, erő, nemző erő; gazdagság; nap, a nap városa).

1.) nagy város Egyiptomban, a Nílus deltájában, melyet a görögök »Heliopolis«-nak (napváros) neveztek (Ez 30,16), Jer 43,13-ban »Bét-Semes« (1) a neve; Jákób (1) fia, József (1) Aszenátot, On papjának leányát vette feleségül; ez a város volt a napisten kultuszának központja.

2.) Pelet (3) fia Rúben törzséből, aki Mózes ellen lázadt (4Móz 16,1).

ONÁM (erőteljes; vagyon).

1.) Hóreus férfi (1Móz 36,23; 1Krón 1,40).

2.) Júda dédunokája (1Krón 2,26–28).

ÓNÁN (erős, erőteljes). Júda fia; vonakodott a sógorházasságot véghezvinni, eme bűne miatt meg kellett halnia (1Móz 38,4–10; 1Krón 2,3).

ONESIFORUS (hasznothozó). Efézusi keresztyén, aki szolgálatára volt Pálnak római fogsága idején (2Tim 1,16–18; 4,19).

ONÉSIMUS (hasznos). A kolosséi Filemon szökött rabszolgája; Pál által hitre jutott Jézus Krisztusban, érdekében Pál levelet írt Filemonnak (Kol 4,9; Filem).

ONIX. Lásd: ÁSVÁNYOK.

ONÓ (erőteljes, erős). Város Benjámín területén, mintegy 9 km-nyire Joppétól délkeletre (1Krón 8,12; Neh 6,2; 11,35).

ÓRA (időtartam). Jelenthet egy bizonyos időpontot (Mt 8,13); de időtartamot is (Jel 17,12). Az izráeliták az órákat napnyugtától napnyugtáig számolták, a rómaiak viszont éjféltől éjfélig, tehát úgy, mint ahogy mi azt ma tesszük.

ORBÁN (városias, finom, udvarias). Római keresztyén, Pál munkatársa (Róm 16,9).

OREB ÉS ZÉEB (holló és róka). A midiániták két fejedelme, akiket Gedeon megölt; az elsőt Oreb sziklájánál, a másodikat Zéeb pajtájában (Bír 7,24–25; Zsolt 83,12).

OREM (cédrus). Férfi Júda törzséből, Jérahméel (1) fia (1Krón 2,25).

ÓRIÁSOK. Rendkívül nagyra nőtt emberek, hatalmas erejűek, a héber nyelven »nefilim« (1Móz 6,4; 4Móz 13,33) és »refaim« (5Móz 2,11.20). Ezek közé tartozott Óg, Básán királya (Józs 12,4; 13,12) és Góliát, akit Dávid legyőzött (1Sám 17).

ORNÁN (vidám, ujjongás, mozgékony, karcsú, gyors). Lásd: ARAUNA.

ORONTES. Szíria főfolyója, csaknem 600 km hosszú, az Antilibanon hegységben ered, s nagyrészt északi irányban folyik.

OROSZLÁN. Az ókorban Palesztinában, Szíriában és Kisázsziában sok oroszlán volt; a Biblia gyakran említi őket. Testének nagysága és méltóságteljes külseje miatt az »állatok királya« címet adták neki. Az Írásban az oroszlán gyakran a hatalom jelképeként használatos.

ORPA (nyak, nyakszirt, hát; csökönyös, ellenálló, hátat fordító; gazella, zerge). Moábita nő, Naómi fiának, Kiljonnak felesége (Ruth 1,4.14; 4,9–10).

ORSÓ. Fonáshoz szolgáló eszköz (Péld 31,19).

ORSZÁGÚT (eredetileg: »a király útja«). Régi út a Jordántól keletre, amely északdéli irányban halad Edomon és Moábon keresztül (4Móz 20,17; 21,22). Még ma is használatban van.

ORVOS. Lásd: MESTERSÉGEK.

OSEM (haragudni, a haragos).
1.) Isai fia (1Krón 2,15).
2.) Férfi Júda törzséből, Jérahméel (1) fia (1Krón 2,25).

OSTIA. Róma kikötője a Tiberis torkolatánál, a várostól mintegy 24 km-nyi távolságban.

OSTOR. Könnyű fanyélre erősített bőrsineg; átvitt értelemben is használatos (1Kir 12,14).

OSTROM. Lásd: HÁBORÚ.

OSZLOP

1.) Gyakran köveket állítottak fel emlékoszlop gyanánt (1Móz 28,18; 31,45; 35,20; 2Sám 18,18).
2.) Isten felhő- és tűzoszlopa, ez a csodálatos jelenség vezette az izráelitákat pusztai vándorlásuk egész idején (2Móz 13,21; 14,19–24).
3.) Az ÚSZ-ben ez a szó jelképesen Istent jelenti (1Tim 3,15), vagy embereket (Gal 2,9; Jel 3,12), valamint az angyalok lábát is (Jel 10,1).

ÓSZÖVETSÉG (ÓTESTAMENTUM). A Biblia Mózes 1. könyvétől Malakiás próféta könyvéig terjedő része, 39 könyvet tartalmaz, mégpedig öt törvénykönyvet (Tóra); tizenkét történeti könyvet; öt költői könyvet; öt nagy és tizenkét kis próféta könyvét; a mai héber Bibliai felosztása más: öt törvénykönyv, nyolc próféta könyv és tizenegy különböző könyv (iratok, »ketubim«); ez a 24 könyv foglalja magában a mi ÓSZ-ünk 39 könyvét; az izráeliták mindezeket a könyveket Istentől ihletettnek, a hit számára kötelező érvényűnek tartották; az első század végén zárták le; keletkezési ideje mintegy ezer esztendőöt ölel át.

OSZTÁLYRÉSZ. Lásd: RÉSZESEDES.

OTNI (Jahve hatalma, az én erősségem Jahve). Ajtónálló lévita, Semája (3) fia (1Krn 26,7).

OTNIÉL (Isten az én erősségem, erőm, hatalmam). Kénáznak (2), Káleb (1) testvérének a fia; elfoglalta Debirt (1) (Józs 15,13–19; Bír 1,11–15); Izráel első bírása, megszabadította az izráelitákat Mezopotámia királyának szolgaságából (Bír 3,8–11). Egyik leszármazottja, Hældai (1), Dávid seregvezére (1Krn 27,15).

OZNI (Jahve meghallgatott, Jahve füle; figyelő; meghallgatás). Gád fia, az ozniták törzsátya (4Móz 26,16).

ÖBÖL. A Csel 27,39-ben a »Páfosz-öböl«, Saletta várostól mintegy 12 km-nyire északnyugatra, Málta szigetén.

ÖKUMENÉ. A görög »oikumené« szóból származik, amely azt jelenti: »az egész lakott föld«. Felekezetek közti mozgalom, amely a protestáns, görög-ortodox, római katolikus stb. felekezetek közt szorosabb szervezeti és munkakapcsolatokra törekszik. Az ökumené fogalma a Bibliában nem fordul elő. Az az egység, amelyet Jézus a Jn 17-ben említ, a hívők egymással való közösségében már megvalósult, ezt nem kell megteremteni. Így kell értenünk az 1Kor 12,12–13 és 1Jn 1,3.7-et is. Szervezeti egység szellemi közösség nélkül tévutat jelent.

ÖL. Lásd: MÉRTÉKEK ÉS SÚLYOK.

ÖNKÉNTES AJÁNDÉK. Lásd: ÁLDOZAT.

ÖNTÖTT TENGER. Lásd: TENGER (3).

ÖRDÖG (összekuszáló, vádoló, kettéosztó, rágalmazó). Sátán egyik főcíme, mint Isten és ember ősellenségéé. További nevei: »e világ istene« (2Kor 4,4), »az erős« (Mk 3,27); »a nagy sárkány, ama régi kígyó« (Jel 12,9), stb. Eredete homályban van, csak Ézs 14,12–20 és Ez 28,12–19 adnak némi utalást; bizonyosnak látszik, hogy eredetileg nem gonosznak teremtett. Amikor még a szentség állapotában volt, fellázadt Isten ellen és más angyalokat is belevitt ebbe a lázadásba (Júd 6; 2Pét 2,4). Emberfeletti hatalommal és bölcsességgel rendelkező személy, de nem mindenható és nem mindentudó. Fő célja, hogy Istennek az emberrel kapcsolatos mentő szándékát megghiúsítsa. Támadásának fő módszere a kísértés (lásd ott); hatalma korlátozott, és csak addig mehet el, amíg Isten azt megengedi. Az utolsó ítélet napján mindörökre a tűzzel-kénkövel égő tóba vettetik.

ÖRDÖGŰZŐ (IGÉZŐ). Mágus vagy varázsló, lehet férfi vagy nő (3Móz 19,31; 20,6.27; 1Sám 28,3.9; Ézs 8,19).

ÖREGKORÚ. Isten jelzője, mikor Dánielnek látomásban megjelent. (Dán 7,9.13.22).

ÖRÖKBEFOGADÁS. Más szülők gyermekét magához venni és jog szerint saját gyermekévé tenni. Az ÓSZ-ben három példa van az örökbefogadásra: 2Móz 2,10; 1Kir 11,20; Eszt 2,7.15. Pál is használja néhányszor ezt a kifejezést, hogy kifejezze ezzel Istennek azt a cselekedetét, amellyel a bűnbánó, és Jézus áldozati halálában hívő bűnöst a Maga családjába befogadja. Ily módon azok az Ő gyermekeivé lesznek, és örökösei mindannak az ajándéknak, amelyet Krisztus áldozati halálával megszerzett számukra.

ÖRÖK BÜNTETÉS. A Biblia beszél az örök büntetésről, mely azok osztályrésze, akik visszautasítják a Krisztusban felkínált szeretetet (Mt 25,46; Dán 12,2); a Mt 25,46-ban az »örök«

szó az üdvözültek és elkárhozottak megváltozhatatlan és végleges sorsára utal; az örök büntetés helye a »tűznek tava« (Jel 19,20; 20,10.14–15), »a második halál« (Jel 14,9–11; 20,6; 21,8); a »hádes« szó fordítása, az a hely, ahol az elhaltak lelkei tartózkodnak; a »gyehenna« a hádesben a büntetés, a »paradicsom« pedig az áldás helye (Lk 16,19–31); az örök büntetés oka Isten Jézus Krisztusban megnyilvánult szeretetének a visszautasítása (Jn 3,18–19).

ÖKÖRÖSZTÖKE. Hegyes bot, az igavonó ökrök noszogatására (Bír 3,31), fegyverként is használták. Lásd még: ÖSZTÖKE.

ÖRÖK ÉLET. Jézus Krisztusnak, Isten örökkévaló Fiának életében és örökségében való részesedés (Jn 1,4; 10,10; 17,3; Róm 6,23), amely az eljövendő világban jut kiteljesedésre (Mt 25,46; Jn 6,54; Róm 2,7; Tit 3,7). Soha el nem múlik, eredete és célja Istenben van.

ÖRÖKKÉVALÓSÁG. A végtelen múlttal és jövővel, Istennek minden időbeni jelenvalóságával van kapcsolatban; Isten egyik lényegbeli ismertetőjegye (Jer 1,5; Zsolt 90).

ÖRÖKSÉG. Örökölt tulajdon (5Móz 21,15–17; 4Móz 27,8; Ruth 4,5–6). Kánaán (2) földje, amelyet Isten Ábrahámnak és utódainak ígért (1Kir 8,36; 4Móz 34,2; 5Móz 4,21.38); Isten önmagát adja népének örökségül (Jer 10,16); Izrael Isten öröksége (5Móz 4,20). Az ÚSZ-ben legtöbbször Isten Országát (királyi uralmát) jelenti, annak minden áldásával együtt (Mt 25,34; 1Kor 6,9; Gal 5,21), mégpedig mind ebben, mind az eljövendő világban (Róm 8,17–23; 1Kor 15,50; Zsid 11,13; 1Pét 1,3–4).

ÖRÖLNI. Gabonamagot két malomkő közt finom lisztté zúzni (Mt 24,41; Lk 17,35).

ÖRÖM. Az az indulat, amely eltölt bennünket, mikor valami jót, szépet várunk vagy kapunk; valami, ami szorosán Istenhez tartozik (Zsolt 104,31); a Szellem egyik gyümölcse (Gal 5,22–24); nem azonos a földi boldogsággal, amely messzemenően külső eseményektől függ, örömet meg lehet tapasztalni kísértések közepette és nehéz helyzetekben is (2Kor 13,9; Kol 1,11; Jak 1,2; 1Pét 1,8; 2Kor 8,2).

ÖRSÉG. Egyes férfiak vagy azok csoportja, akik egy várost, házat, szőlőskertet vagy valami egyebet őriznek (Neh 4,9; Mt 27,62–66).

ÖSZTÖKE. Hosszú bot, hegyes véggel, az ökrök hajtásánál használták (Bír 3,31); jelképezi a lelkiismeretfurdalást (Csel 9,5; 26,14). Lásd még: ÖKÖRÖSZTÖKE.

ÖSZVÉR. Ló és szamár keresztezése. Ez az állat továbbszaporodásra képtelen. Már a legrégebbi időkben használtak öszvéreket. Tenyésztésük tiltva volt az izráelitáknak (3Móz 19,19), de más népektől vásároltak (Ez 27,14); lovaglásra alkalmazták (2Sám 13,29).

ÖV. Lásd: RUHÁZAT.

ÖZÖNVÍZ. Igen nagy árvíz Nőé idejében (1Móz 6,13–8,19), amelyet Isten küldött, hogy általa a reménytelenül megromlott emberiséget kiirtsa (Ézs 54,9; Mt 24,37–39; Lk 17,26–27; Zsid 11,7; 1Pét 3,20). Csak Nőé és családja menekült meg a bárkában. Az 1Móz híradása szerint a víz minden szárazföldet elborított, és rajta maradt több mint egy évig (1Móz 7,19). Minden ember elpusztult, csak Nőé és családja maradt meg, mint egy új emberiség törzsatyja.

ÖZVEGYEK. Isten törvénye kiváltképpen védi őket (2Móz 22,22; 5Móz 27,19; Zsolt 94,6; Ez 22,7; Mal 3,5); minden harmadik évben részesedtek a tizedből (5Móz 14,29; 26,12); egyéb kiváltságai is voltak (5Móz 16,11.14; 24,19–21); újra férjhez mehettek sógorházasság keretén belül (5Móz 25,5–6; Mt 22,23–30); külön öltözkük volt (1Móz 38,14.19); az apostoli korban a gyülekezeteknek különös gondja volt reájuk (Csel 6,1; Jak 1,27; 1Tim 5,4.9–10).

PÁDÓN (szabadulás, megváltás, megmentés). Templomszolga, akinek leszármazottai hazatértek Babilonból (Ezsd 2,44; Neh 7,47).

PÁFUSZ (a legszebb). Ciprus szigetének fővárosa, Pál meglátogatta (Csel 13,6–13).

PÁGIEL (Isten adta sors, Isten az én sorsom; Isten találkozik, szemben jön; Isten gondot visel).

Áser törzsének fejedelme a pusztai vándorlás idején (4Móz 1,13; 7,72).

PAHARAI (Jahve kijelentése, aki kinyitja a száját; kiáltó). Arbiból való férfi; Dávid hőse (2Sám 23,35). Az 1Krn 11,37-ben »Naárai«.

PAHAT-MOÁB (Moáb fejedelme, helytartója). Júda egyik vezető családjának feje, akinek utódai Zorobábel és Ezsdrással (3) visszatértek a fogságból (Ezsd 2,6; 8,4). Egyesek közülük elbocsátották idegen feleségeiket (Ezsd 10,30); Hasub (1) segített a kőfal építésénél (Neh 3,11); egyik főemberük Nehémiással (3) együtt aláírta a szövetséget (Neh 10,14).

PÁHI. Lásd: PAHU.

PAHU (kiáltás, bőgés, lihegés, nyögés, ásítás). Hadárnak, Edom királyának fővárosa (1Móz 36,39). Az 1Krn 1,50-ben: »Páhi«.

PAJZS. Lásd: FEGYVEREK.

PÁL (a kicsi, alacsony, csekély). Héber neve Saul volt; mindig így nevezik, egészen Barjézussal való összetűzéséig Páfuszban (Csel 13,9); azután csak Pálnak, A szétszórtságban élő zsidóknak gyakran két nevük volt; egy héber és egy római. **Származása:** Benjámin törzséből való zsidó (Fil 3,5); farizeus fia (Csel 23,6); a római polgárjogot atyjától örökölte (Csel 22,28); a cilíciái Tárzusban született (Csel 21,39); Jeruzsálemben Gamálielnél (2) nevelkedett (Csel 22,3; 26,4–5); mestersége sátorkészítés volt (Csel 18,3); jelen volt mint tanú István megkövezésénél (Csel 7,58; 26,10–11).

Megtérése és munkásságának kezdete: Damaszkusz felé tartott, hogy az ottani keresztyéneket elfogja, amikor megjelent neki Jézus (Csel 9; 22; 26); miután Anániás (2), Jézus megbízásából kezeit ráhelyezte, hirdette Damaszkuszban, hogy Jézus az Isten Fia (Csel 9,20–22); járt Arábiában (Gal 1,17); Damaszkuszból menekülnie kellett (Csel 9,23–25); a jeruzsálemi keresztyének eleinte gyanakodva fogadták (Csel 9,26–28); Tárzusba küldték (Csel 9,30); később Barnabás Antiókhiaába vitte magával (Csel 11,20–26); a nagy éhínség idején az összegyűlt adományt Barnabással együtt elvitte a jeruzsálemi gyülekezetnek (Csel 11,29–30).

Missziói útjai: Az antiókhiai gyülekezet Barnabással és János Márkkal együtt missziói útra küldte (Csel 13–14); részt vett a júdaizmussal foglalkozó apostoli tanácskozáson Jeruzsálemben (Csel 15); második missziói útja Kisázsia, Macedóniába és Görögországba vezetett (Csel 15,36–18,22); harmadik missziói útja nagy részét efézusi tartózkodása tölti ki (Csel 18,23–21,16); elfogatása Jeruzsálemben, különböző kihallgatások (Csel 21,17–23,30); fogság Cézareában (Csel 23,31–26,32), majd Rómába viszik (Csel 27–28); ott legkevesebb két évet tölt fogságban (Csel 28,30); valószínűleg újra szabadon engedik, ezután következik újabb missziói tevékenysége, melynek során írja az 1Tim és Tit leveleket; majd a második római fogsága (2Tim); kb. Kr. u. 67-ben Rómában hal meg, valószínűleg mártírhallállal (2Tim 4); az ÚSZ-ben 13 levélnek ő a szerzője.

PALÁL (döntőbíró, egyengető). Zsidó férfi, aki segített Jeruzsálem falai helyreállításánál (Neh 3,25).

PALÁST. Általában nagy, ujjatlan felső ruhadarab (1Kir 19,19; Ézs 3,22).

PÁLCA, VESSZŐ. Erős ág vagy bot; jelképezi a tekintélyt és hatalmat (2Móz 4,2.17.20; 9,23; 14,16); a büntetést és fegyelmezést (Mik 5,1); később a messiási Király jelképe (Ézs 11,1); jelkép a kísértésre is (Jób 9,34).

PALESZTINA. A név a »Filisztea« (vándorlás, a bevándorlás földje) szóból származik, terület a Földközi-tenger keleti partja mentén, amelyen a filiszteusok laktak (Zsolt 60,10); eredeti neve Kánaán (2) (1Móz 12,5); a honfoglalás után Izrael földje néven ismeretes (1Sám 13,19); a görög-római korban: Júdea; az ország mintegy 105 km széles és 225 km hosszú volt, északon a Libanontól délen Beérsebáig terjedt; a Jordántól nyugatra levő része 9000 km², a keleti része 6000 km²; északon Akkótól a Genezáret-tóig 42 km, délen Gázától a Holt-tengerig 71 km; az ország földrajzilag öt részre oszlik: Sáron síksága és a filiszteus síkság a tengerpart mentén, ehhez csatlakozik a sefeleh, vagyis a hegyek nyúlványa; majd a központi hegyvidék; ezután a Jordán

síksága; végül a Jordántól keletre a transzjordániai felföld. Palesztina különféle földrajzi szerkezete igen különböző éghajlati feltételeket teremt: a tengerparti síkság évi átlaghőmérséklete 13,9 C° Joppében, 17,2 C° Jeruzsálemben; Jerikónak és a Holt-tenger vidékének viszont trópusi klímája van; ezért az országban a legkülönbözőbb szélességi fokok növényeivel és állataival lehet találkozni. A tél, amely novembertől áprilisig tart, enyhe és esős, a májustól októberig tartó nyár forró és száraz. A honfoglalás előtt kánaániták, hitteusok, hóreusok, emoreusok és amálekíták laktak ezen a földön, akiket Józsué (1), a bírák és a királyok legyőztek; Kr. e. 931-ben az ország kettészakadt; az északi ország, Izráel lakóit Kr. e. 722-ben az asszírok, Júda lakóit Kr. e. 587-ben a babilóniaiak fogságba vitték; Kr. e. 587-től egészen a makkabeusi korszakig az ország a babilóniaiak, perzsák, Nagy Sándor, az egyiptomiak és a szíriaiak uralma alatt állt; Kr. e. 63-ban a Makkabeusoktól a rómaiak vették át az uralmat, amelyet egészen Kr. u. 638-ig, a Mohamed által vezetett iszlám hódításig fenntartottak; az ÚSZ-i korban a Jordántól nyugatra lévő rész Galilea, Samária és Júdea, a keletre fekvő rész pedig Dekapolis és Perea tartományokra volt felosztva.

PALLU (kiváló, kitűntetett, kiválasztott; csodálatos, szokatlan, híres). Rúben fia (1Móz 46,9; 1Krn 5,3); a palluiták nemzetségének törzsatyja (4Móz 26,5).

PÁLMA. Lásd: NÖVÉNYEK.

PALOTA. A régészek a bibliai kor különböző földjein számos palotát ástak ki, amelyek közül számosat fontos kutak és források mellé építettek.

PÁLTI (Jahve szabadítása, megszabadítva, megváltva).
1.) Rafú fia, Kánaán (2) földjére kiküldött kém Benjámin törzséből (4Móz 13,10).
2.) Lais (2) fia, Mikál második férje (1Sám 25,44). A 2Sám 3,15-ben: »Páltiel« (2).

PALTIÉL (Isten megszabadít, Isten szabadítás v. menedék).
1.) Issakár törzsének fejedelme az ígért földjének felosztásakor (4Móz 34,26).
2.) Lásd: PÁLTI (2).

PAMFÍLIA (minden nemzetségből való keverék, sok törzs, valamennyi törzs v. nemzetség). Római tartomány Kisázsia déli részén, amely 110 km hosszan húzódott a Földközi-tenger mentén, és 45 km-nyire terjedt a szárazföld belseje felé a Taurus-hegységig (Csel 2,10; 13,13; 14,24; 15,38; 27,5).

PAP. Az ÚSZ-ben a »pap« szó a »szent«-tel kapcsolatos, és olyan embert jelent, aki szent dolgoknak van odaszánva és elkötelezve; a pap héber szava (kohen) ismeretlen eredetű, eredetileg olyasmint jelenthetett, mint »néző«, azaz olyan ember, aki isteni dolgokban forgolódik; papnak nevezték valamely vallás vagy pogány kultusz szolgálattevőjét (1Móz 41,45; Csel 14,13), kivált az ÓSZ-i világban (Mt 8,4; 1Pét 2,5,9); kezdetben egyes személyek (1Móz 4,3–4), később családfők (1Móz 12,7; 13,18); a Sínai-hegynél Isten Mózes által Áront, annak fiait és azok utódait rendelte, hogy papjai legyenek (2Móz 28,1); az ároni papságot rendkívül szigorú rendelkezések szabályozták (3Móz 21,16–24); a szentélyben való szolgálatuk alkalmával különleges ruházatot viseltek, és egy meghatározott szertartásnak voltak alávetve; 24 papi rendbe sorolták be őket, amelyek közül mindegyiknek bizonyos időnként egy-egy hetet kellett templomi szolgálatban eltöltenie (1Krn 24,1–19); képviselték a népet Isten előtt, bemutatták az áldozatokat, és imádkoztak a népért. A főpap bűnért való áldozatot mutatott be (3Móz 4), és ő mutatta be az áldozatot a nagy engesztelési napon (3Móz 16); ő szerzett bizonyosságot Isten akarata felől az »urim és tummim« (lásd ott), a melléklépcső szent sorsvetése által (4Móz 27,21; Neh 7,65); az ároni papok segítői a lévíták voltak (4Móz 3). Az ÚSZ úgy beszél Jézusról, mint »Melkisédek rendje szerint való főpap«-ról (Zsid 5,6,10; 6,20; 7,1–17); Vele megszűnt az ároni főpapság (Jn 14,6; 1Tim 2,5–6; Zsid 5,7–10). Az általa bemutatott áldozat Ő Maga volt, s ezért ezt soha többé nem kell megismételni; halálával engesztelést szerzett egyszer s mindenkorra az emberek bűneiért; az ÚSZ minden hívő papságáról tanít. A hívőknek részük van Jézus papi munkájában, az emberekhez viszik Krisztus Igéjét, és ezáltal sokakat Krisztushoz vezetnek (Ef 2,18; Zsid 10,19–25; 13,15; 1Pét 2,5,9; Jel 1,5–6).

PAPÍR. Lásd: PAPÍRUSZ.

PAPÍRUSZ. Nádféleség, amely mocsarakban és folyó- vagy tópartokon található, kivált a Nílus partján; 2,40–3,60 m magasra nő; kosarakat, szandálokat, csónakokat készítettek belőle; elsősorban azonban az írópapír alapanyaga volt. Az ŰSZ valamennyi könyvét valószínűleg papiruszra írták (Jób 8,11; Ézs 18,2).

PAPOK ÉS LÉVITÁK RENDJE. Dávid a papokat és lévitákat 24 csoportba sorolta, amelyeket a Lk 1,8 »rend«-nek nevez; mindnek külön előjárójuk volt (1Krón 24–25). Mindegyik rendnek meghatározott időközönként egy-egy hetet kellett a templomi szolgálatban eltöltenie.

PÁRA (üszöborjú, termékeny; ő eloszt). Város Benjámín területén (Józs 18,23).

PARADICSOM (várfal, fáskert, park). Képes kifejezése annak a helynek, ahol az ember Istennel zavartalan közösségben élhet (Lk 23,43).

PARAKLÉTOS (vigasztaló, védőügyvéd, pártfogó, intő, figyelmeztető). Olyasvalaki, aki másvalakinek az ügyében közbenjár; Jézus Krisztus ezt a kifejezést a Szent Szellemre (Jn 14,16.26; 15,26; 16,7) és önmagára alkalmazza (1Jn 2,1).

PARALELIZMUS (párhuzamos sorok). Az ŰSZ-i héber költészet egyik sajátos jellemzője; abban áll, hogy ugyanaz a kijelentés két, egymásnak megfelelő, vagy éppen ellentétes jelentésű mondatrészben jut kifejezésre; semmi köze sincs versmértékhez vagy rímhez.

PÁRÁN (kiásva, kivájva, szépség, ékesség).
1.) Párán pusztája, a Sínai-félsziget, Idumea és Kánaán (2) között elterülő sivatagos felföld, Izmaél (1) lakóhelye (1Móz 21,21); innen indultak ki a kémek Kánaán földjére (4Móz 13,4.27).
2.) Hegység az (1) alatti vidéken (5Móz 33,2; Hab 3,3).

PARANC SOLAT. Az eredeti héber és görög szó a legkülönbözőbb jelentésű: törvény, rendelkezés, utasítás, előírás, íge, ítélet, kijelentés, parancs stb.

PÁRÁN PUSZTÁJA. Lásd: PÁRÁN (1).

PARÁZNA NŐ (PROSTITUÁLT) (aki nyilvánosan áruba bocsátja magát). Feslett életű leány vagy asszony (3Móz 19,29; 5Móz 23,17); a fogalmat az ŰSZ-i próféták gyakran használják képes értelemben, hogy kifejezzék vele Izrael szellemi hűtlenségét Istenével szemben (Ézs 1,21; Jer 2,20); az ókor pogány kultuszai gyakran egyfajta kultikus prostitúcióval kötötték egybe a templomi istentiszteleteket (3Móz 19,29; 21,7.9.14; 5Móz 23,28). Pál óv a paráznákkal való közösségtől, mert az tisztátalanná teszi az embert (1Kor 6,15–16).

PARÁZNÁLKODÁS. Törvény által tiltott, házasságon kívüli nemi érintkezés (1Kor 6,9.18; 2Kor 12,21; Gal 5,19; Mk 7,22); a pogány bálványáldozati kultuszok többnyire szexuális kicsapongásokkal jártak (Jer 2,20; 3,6); jelképesen: Isten iránti hűtlenség (Ez 16).

PÁRDUC. Vad, félelmet nem ismerő, igen okos állat; sárgás bundája van, fekete foltokkal a hátán és az oldalán (Jer 13,23).

PÁRKÁNY. Megerősített épületeken vagy városfalakon orompárkányzat volt; biztonsági okokból a törvény előírta, hogy a házak tetejére korlátot kell szerelni (5Móz 22,8). Sátán megkísértette Jézust, hogy vesse le magát a templom orompárkányzatáról (Mt 4,5–6; Lk 4,9).

PARMÁSTA (a legfőbb, az igazi fejedelem, előkelő, nagy; legfelsőbb lény). Hámán fia, akit a zsidók megöltek (Eszt 9,9).

PARMÉNÁS (kitartó; állandóság). A hét diakónus egyike, akiket a jeruzsálemi gyülekezet a szegények gondozására kiválasztott (Csel 6,5).

PÁRNA. Jákób kőpárnán nyugtatta fejét (1Móz 28,11.18); Jézus párnán aludt a hajóban (Mk 4,38).

PARNÁK (világos ragyogás, tehetséges; vágatva; vad tüske). Elicáfán atyja (4Móz 34,25).

PAROS (bolha, ugró; menekülő). Zsidó férfi, akinek leszármazottai Zorobábelrel és Ezsdrással

(3) visszatértek a babiloni fogságból (Ezsd 2,3; 8,3). Egyesek közülük elbocsátották idegen feleségeiket (Ezsd 10,25); Pedája (4) segített a köfal építésénél (Neh 3,25); egyik főemberük Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,14).

PÁRPÁR (gyors, mozgékony). Damaszkuszi folyó (2Kir 5,12).

PARSANDÁTA (kikönyörgött ajándék, meghallgatott kérés; törvénytánító). Hámán fia, akit a zsidók megöltek (Esz 9,7).

PÁRTUSOK (harcosok, kivándoroltak). Pártiának, a Perzsiától északnyugatra és a Kaspi-tengertől délre fekvő vidéknek a lakói; birodalmuk egykor a Tigris folyótól egészen Indiáig terjedt, kb. a mai Irán területén (Csel 2,9).

PARUÁH (kivirult, sarj, hajtás; repülve, repülő). Jósafátnak (3), Salamon tisztartójának atyja (1Kir 4,17).

PARÚZIA (megjelenés, eljövétel). Az ÚSZ-ben gyakran előforduló görög szó (parousia), a mi Urunk visszajövetelének (1Kor 15,23; 1Tesz 4,15; Mt 24,3; 1Tesz 3,13; 2Pét 1,16), vagy valamely magasrangú személyiség megjövételének kifejezésére.

PÁRVAIM (keletre, elől; termékeny). Vidék neve Arábiában, ahonnan Salamon aranyat hozatott (2Kron 3,6).

PÁSÁK (vágás, a szétosztó). Áser leszármazottja, Jaflét fia (1Kron 7,33).

PASDAMIM (a vérbűn elintézve, vége a vérontásnak; halotti csend). Helység Júdában, Sokó és Azéka közt (1Kron 11,13); az 1Sám 17,1 »Efes-Dammim«-nak nevezi.

PASEÁH (béna, sánta, bicegő; elhaladó).
1.) Férfi Júda törzséből (1Kron 4,12).
2.) A fogságból Zorobábelrel hazatért templomszolgák törzsatyja (Ezsd 2,49; Neh 7,51).
3.) Jeruzsálem falait javító Jójada (5) apja (Neh 3,6).

PÁSKA ÜNNEP. Lásd: ÜNNEPEK.

PASSIÓ (KRISZTUS SZENVEDÉSE). Lásd: JÉZUS KRISZTUS.

PASSÚR (köröskörül jólét, kiterjedés; szabadítás, megváltás, szabadság).
1.) Immár fia, pap, templomi előljáró és felügyelő; Jeremiást (1) börtönbe vetette (Jer 20,1–6).
2.) Melkiás fia, főember, aki társaival együtt meg akarta ölni Jeremiást (1) (Jer 21,1; 38,1.4; 1Kron 9,12).
3.) Gedáliás (4) atyja (Jer 38,1).
4.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,3).
5.) Pap, akinek leszármazottai Zorobábelrel tértek vissza a fogságból (Ezsd 2,38; Neh 7,41); egyesek közülük elbocsátották idegen feleségeiket (Ezsd 10,22). Esetleg azonos (2) alattival.

PÁSZTOR Akinek az a feladata, hogy az állatokat őrizze (1Móz 13,7); disznonyáját is (Mt 8,33); Egyiptomban ezt a foglalkozást megvetették (1Móz 46,34), Izraelben azonban nagyra becsülték (1Móz 47,6; 1Kron 27,29).

PÁSZTORI LEVELEK. A Timóteushoz írt két levél és a Titushoz írt levél közös neve, amelyeket Pál apostol két belső munkatársához intézett, akiket a gyülekezetekben meghatározott vezetői feladatokkal bízott meg, amikor eljött ennek az ideje. Az 1. Timóteusi levél az Efézusban tartózkodó Timóteusnak szól, Pál ekkor még az Égei-tenger partvidékét járta be; a Titushoz szóló levelet a Krétában tartózkodó Titushoz írta, valószínűleg Nikápolyból, vagy valamely más macedóniai városból; míg a 2. Timóteusi levelet Pál a második római fogságának vége felé írja. A levelek témája a gyülekezet rendje és fegyelme, foglalkoznak felvigyázók és diakónusok kinevezésével, a szektások és egyéb zavart keltő gyülekezeti tagok elleni küzdelemmel, és figyelmeztetnek a tiszta tanításban való megmaradásra. A levelek szerzősége szüntelen vita tárgya, mert szókincsük és stílusuk eltér Pál többi levelétől, és mert a Pál utazásával kapcsolatos részeket

nem lehet egykönnyen összehangba hozni a Csel-ben leírt páli utazásokkal; noha ezek az eltérések valóban fennállnak, jelentőségüket mesterségesen felnagyították; ezek az idők változásával, továbbá a szerző témájának és szándékának megváltozásával magyarázhatók. Ezeknek a leveleknek a szerzője egy pályafutásának végéhez közelgő öreg ember, aki azokat tanítványaihoz és követőihez intézi, továbbá olyan gyülekezetekhez, amelyek már túl vannak az alapítási éveiken; a történelmi utalások összehangban vannak Pál életrajzával, ha abból indulunk ki, hogy ő a Csel-ben leírt első római fogságából kiszabadult, és második, végső fogsága és kivégzése előtt még egy utazásra vállalkozhatott. Teológiailag sincs ellentmondás a pásztori levelek és Pál többi levelei közt; mert noha a hangsúlyt a jó cselekedetekre helyezik, de egyértelműen bizonyosságot tesznek az egyedül hit által való üdvözülésről (Tit 3,5).

Történelmi háttér: Első fogságából kiszabadulva, Pál Titust, a tanítványát Kréta szigetén hagyja, hogy ott rendbehozza a gyülekezet dolgait (Tit 1,5), majd Efézusba utazik, ahol viszont Timóteust bízta meg a gyülekezet vetetésével (1Tim 1,3–4); tovább utazik Macedóniába, onnan ír Timóteusnak és Titusnak; röviddel utolsó fogsága előtt Pál nyilván meglátogatja még az Ión városokat, mert a levelekben említi Korintust, Efézust és Milétust (2Tim 4,13–20); legtöbb barátja már elhagyta (2Tim 4,10–11), és már túl van az első perén (2Tim 4,16).

A levelek felosztása:

1Tim: 1. személyes bizonyoságtétel (1,1–20); 2. a gyülekezeti tisztségekre vonatkozó rendelkezések (2,1–4,5); 3. javaslatok a gyülekezet helyes magatartására vonatkozóan (4,6–6,21).

2Tim: 1. emlékezés a múltra (1); 2. intések a jövődre vonatkozóan (2); 3. figyelmeztetés az elkövetkezendő nagy romlásra (3); 4. intés a helyes magaviseletre (4).

Tit: 1. a gyülekezet igazgatása (1); 2. az igazi szolgáló pásztorolási feladatai (2); 3. intés mennyei életvitelre (3,1–11); 4. befejező szavak (3,12–15).

PATAK. Keskeny vízfolyás, amely Izráelben rendszerint csak esős időben tartalmazott vizet (5Móz 2,13; 1Kir 18,40; 2Sám 15,23).

PATARA (szabadonbocsátás). Kikötőváros Lícia délnyugati tengerpartján (Csel 21,1–2).

PÁTMO SZ (táplálék). Mintegy 23 km kerületű sziget, Kisázsia tengerpartja előtt, Számosztól mintegy 42 km-nyire délre; ide száműzték János apostolt, aki itt látta a Jelenések könyvének látomásait (Jel 1,9).

PATRIARCHÁK. Izráel népe törzsatyáinak ÚSZ-i neve: Ábrahám (Zsid 7,4), Jákób fiai (Csel 7,8–9), Dávid (Csel 2,29). Ma általában azokat nevezik így, akiknek a neve a nemzeti táblázatokban és a szövetségi történetekben Mózes előtt jelenik meg (1Móz 5; 11).

PÁTROBÁS (atyai, atyai barát). Rómában lakó keresztyén férfi, akinek Pál üdvözlését küldi (Róm 16,14).

PATRO SZ (déli, délvidék). Felső-Egyiptom egyik vidéke (Ézs 11,11; Jer 44,1.15; Ez 29,14; 30,14).

PATRUSZIM (PATRUSZIAK). Az egyiptomi Patrosz lakói (1Móz 10,14; 1Krón 1,12).

PÁVA. Lásd: MADARAK.

PECSÉT. Bélyegzőszerű eszköz, amelyen egy jel, név vagy valamilyen szöveg található, amely azután lágy anyagba (pl. nedves agyagba vagy viaszba) belenyomva láthatóan kiábrázolódik és megmarad. Hivatali ténykedés jeleként; levelek, okmányok hitelesítésére (1Kir 21,8), szövetség megerősítésére (Jer 32,11–14) szolgál; hogy könyveket és más okiratokat illetéktelen használatától megóvjon (Jer 32,14), a valakire ráruházott hatalom alátámasztására (1Móz 41,42); szolgál még ajtók lepecsételésére (Mt 27,66) vagy tulajdonjog hivatalos igazolására; átvitt értelemben is használatos (5Móz 32,34; Jób 14,17).

PÉDAHÉL (Isten megment, Isten megváltott; kiváltva, megszabadítva). Naftali törzsének fejedelme az ígért földjének felosztásakor (4Móz 34,28).

PEDÁJA (Jahve megvált, megment, megszabadított; az Úr szabadító).

- 1.) Joákim nagyatyja (2Kir 23,36).
- 2.) Joákin fia v. unokája, Sealtiel fivére (1Krón 3,18).
- 3.) Jóel (10) atyja (1Krón 27,20).
- 4.) Zsidó férfi, aki Jeruzsálem falának újjáépítésénél segített (Neh 3,25).
- 5.) Benjáminita férfi, Szallu (Sallu) (1) öse (Neh 11,7).
- 6.) Lévita, templomi kincstartó, a fogság után (Neh 13,13).
- 7.) Ezsdrás (3) mellett álló férfi, valószínűleg pap, a törvény felolvasásakor (Neh 8,4). Talán azonos (6) alattival.

PÉDASUR (a szikla (Isten) megment, megszabadít, megment; a szikla a szabadító). Gámliel (1) atyja (4Móz 1,10; 2,20).

PEHULLÉTAI (Jahve jutalmaz, Jahve a jutalom, Isten jutalma). Lévita, a szent sátor ajtónállója (1Krón 26,5).

PÉK. Lásd: MESTERSÉGEK.

PÉKA (nyílt, nyílás, rés; éberség; nyitott szemekkel, látva). Remália fia, Izráel királya; megölte Pekáját (2Kir 15,25); Kr. e. 734–714-ig uralkodott (2Kir 15,27); szövetségre lépett Damaszkusszal Júda ellen (2Kir 15,37); kénytelen volt meghódolni Assíria előtt (2Kir 15,29); Hósea (4) megölte (2Kir 15,30).

PEKÁJA (Jahve megnyitotta a szemet; az Úr az éberség, a szem megnyitása). Izráel királya; Menáhem fia és utóda; istentelen király, a bálványozás előmozdítója (2Kir 15,23–24); Péka meggyilkolta (2Kir 15,22–25).

PEKÓD (felügyelet, gondoskodás, meglátogatás [ítélettel]). »Bábel« allegorikus neve (Ez 23,23).

PELÁJA (Jahve kitüntet, kiválaszt; Jahve csodálatos).

- 1.) Férfi Júda törzséből (1Krón 3,24).
- 2.) Lévita, segítségére volt Ezsdrásnak (3) a törvény magyarázásánál (Neh 8,7), és Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,10).

PELÁLIA (Jahve dönt, ítéel). Pap, Jeróhám (4) atyja (Neh 11,12).

PELÁTIA (Jahve megszabadított; az Úr a szabadítás).

- 1.) Zorobábel unokája (1Krón 3,21).
- 2.) Katonai vezető Simeon törzséből, Ezékiás (1) király idejében (1Krón 4,42).
- 3.) Főember, aki Nehémiással együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,22); talán azonos (1) alattival.
- 4.) Izráel egyik fejedelme, aki ellen Ezékiel jövendölt (»Pelátjáhu«: Ez 11,1.13).

PELÁTJÁHU. Lásd: PELÁTIA (4).

PÉLDABESZÉD, **PÉLDÁZAT** (parabola, hasonlat).

- 1.) Példákkal való kifejezőmód (1Sám 10,12; 24,14); képes prófétai beszéd (4Móz 23,7.18; 24,3); költemény (4Móz 21,27–30; Zsolt 49,5; 78,2); találós kérdés (Zsolt 49,5; Ez 17,2).
- 2.) Olyan történet, amely a hit világából származó szellemi igazságokat és történéseket mindennapos földi eseményekkel, mint hasonlattal fejezi ki; vagy pedig egy földi-emberi történet, amelynek mennyei jelentése is van, kivált gyakran Jézus igehirdetésében (Mt 13; Lk 15). Megkülönböztetendő a tanmesétől (fabula), a mítosztól, az allegóriától és a közmondástól.

PÉLDABESZÉDEK KÖNYVE. Lásd: SALAMON PÉLDABESZÉDEI.

PÉLDÁZAT. Lásd: PÉLDABESZÉD.

PÉLEG (felosztás, elválás, nyílás, szakadás; körzet, a fele; patak). Héber (6) fia (1Móz 10,25; 11,16–19) (»mivelhogy az ő idejében osztatott el a föld«).

PELET (szabadulás, kiválasztás; megmenekülés).

- 1.) Férfi Júda törzséből, Jaddai (2) fia (1Krón 2,47).

- 2.) Benjáminita férfi, aki Siklágnál csatlakozott Dávidhoz (1Krón 12,3).
3.) On (2) atyja (4Móz 16,1).
4.) Jérahméel (1) leszármazottja (1Krón 2,33).

PELETEUSOK (futár, filiszteus). Dávid testőrségének egyik csoportja (2Sám 8,18; 1Kir 38,44; 1Krón 18,17).

PELIKÁN. Lásd: MADARAK.

PELLA. Város a Genezáret-tótól keletre, amely Dekapolishoz tartozott; ide menekült a keresztyén gyülekezet Jeruzsálemből, mikor a rómaiak ostrom alá vették, és Kr. u. 70-ben lerombolták a várost.

PÉLONBELI. Dávid két hősenek, Hélesnek (2) és Ahijának (4) a mellékneve (1Krón 11,27.36; 27,10).

PELYVA (POLYVA). A gabona rostálásának a maradványa (Jób 21,18). Zsolt 1,4; Ézs 17,13; Sof 2,2); száraz fű (Ézs 5,24) és szalma (Jer 24,28) is. Gyakran jelképe valamely haszontalan, értéktelen dolognak (Zsolt 1,4; Mt 3,12).

PENIÉL (Isten arca, v. megjelenése). Hely Sukkóttól keletre a Jabbók réve mellett, ahol Jákób (1) egy titokzatos angyali lényvel küzdött (1Móz 32,24–32).

PENINNA (korall, ág, szétágazódás). Elkána (1) egyik felesége, aki Elkána másik feleségét, Annát (2) gyermektelen volta miatt sértegette és ingerelte (1Sám 1,2–7).

PENTATEÜCHOS. A Biblia első öt könyvének a gyűjtőneve. Ezek tartalmilag a teremtéstől Mózes haláláig eltelt időt foglalják össze. A Biblia a könyvek szerzőségét Mózesnek tulajdonítja. *Felosztása:* 1. kezdet v. őstörténet (1Móz 1–11); 2. a törzsatyák vagy pátriarchák kora (1Móz 12–50); 3. Izráel szabadulása Egyiptomból (2Móz 1–18); 4. Izráel vallása és hite, az Istennel való szövetség megpecsételése (2Móz 19–3Móz 27); 5. Izráel népének megszámlálása és életrendje (4Móz 1,1–10,10); 6. Izráel vándorlása a pusztában (4Móz 10,11–22,1); 7. előkészületek az ígért földjének elfoglalására (4Móz 22,2–36,13); 8. visszapillantás és előretekintés (5Móz). Lásd még: TÓRA.

PÉNUEL (Isten arca v. megjelenése).
1.) Húr (5) fia (1Krón 4,4).

2.) Benjáminita férfi, Sasák fia (1Krón 8,25).

PÉNZ. Izráelben csak a babiloni fogság után vertek pénzt. Eleinte csupán a cserekereskedelmet ismerték. Ezt követte a mérlegelés rendszere (1Móz 23,16; 1Krón 21,25). Az izráelitákat arra kényszerítették, hogy a pogány hódítók pénzeit használják. A pénzek közt a sekel (ezüst), a drachma (egy napi napszámnak felelt meg), a státer és a dénár voltak a leghasználatosabb pénznemek.

PÉNZVÁLTÓ. Olyan ember, aki felár ellenében egyik pénznemet a másikra váltotta át (Mt 21,12; Mk 11,15; Jn 2,14–15). Kivált a templomban volt szokásban a mindennapi életben használatos pénzeket templomi pénzre (a templom saját pénzneme) átváltani.

PEÓR (nyílás, megnyílás, széttárás).

- 1.) Hegy Moáb területén Bét-Peór városa közelében (5Móz 3,29); Bálám ennek tetejéről szemlélte meg Izráel táborát (4Móz 23,28; 24,2).
2.) »Baál-Peór« (2) városának rövidített neve (4Móz 25,18; 31,16; Józs 22,17).

PEREA. Josephus Flavius zsidó történetíró így nevezi a Jordántól keletre fekvő területet; az evangéliumokban: »a Jordánon túl« (Mt 4,15.25; Mk 3,8); maga a Perea szó nem fordul elő a Bibliában.

PÉREC (törés, repedés, bevágás, áttörés). Júda fia Támártól (1) (1Móz 38,29); a péreciták törzsatyja (4Móz 26,20). Dávid és Jézus őse (Ruth 4,12); a Mt 1,3 »Fáres«-nek nevezi.

PÉRES (trágya, szemét, a gyomor tartalma). Férfi Manassé törzséből Mákir (1) fia (1Krón 7,16).

PÉRES-UZZA (Uzza törése, csapása). Ezen a helyen esett össze Uzza (5) holtan, amikor a frigiditását megérintette (2Sám 6,8; 1Krón 13,11). Lásd még: KIDON és NÁKON.

PERGA (nagyon földi, az egész ország). A kisázsiai Pamfília fővárosa (Csel 13,13–14; 14,24–25).

PERGAMENT. Lásd: ÍRÁSMŰVÉSZET.

PERGÁMUM (PERGAMON) (vár, fellegvár, erődítmény, őrség). Város a kisázsiai Misiában (Jel 1,11; 2,12–17); innen származik a pergament.

PERIDA (gabona, kiválasztás; az elválttól, magányostól; válás; kiterjedés). Salamon szolgája, akinek leszármazottai hazatértek a fogságból (Neh 7,57); az Ezsd 2,55-ben »Peruda«.

PERIZEUSOK (parasztok; szétszórtan lakók, egy falu lakói). Kánaán (2) földjén élő néptörzs, amelyet Júda és Efraim törzse elűzött lakóhelyéről (1Móz 13,7; 15,20; Józs 11,3; 17,15).

PERSEPOLIS. Perzsia fővárosa, a mai Siráztól 45 km-nyire északkeletre; I. Dárius alapította (Kr. e. 521–486); Kr. e. 331-ben Nagy Sándor elpusztította.

PERSIS (a földre vetett, fölthetetlen). A római gyülekezet hűséges női munkása, akinek Pál köszöntését küldte (Róm 16,12).

PERUDA (gabona, kiválasztás). Lásd: PERIDA.

PERZSIA (szétszórás; a lovak országa; tiszta, ragyogó). A régi perzsa birodalom földrajzilag magában foglalta az iráni felföldet, amelyet nyugaton és délen a Tigris völgye, keleten az Indus folyó völgye, északon pedig az örmény hegyvidék és a Kaspi-tenger határol, területe mintegy 1,5 millió km²; a birodalmat Círus alapította, mikor legyőzte Médiát és Babilóniát; Kr. e. 539–331-ig Perzsia volt Ázsia vezető nagyhatalma; Nagy Círus, akit »Kores«-nek is neveztek, megengedte a zsidóknak, hogy a fogságból hazatérhessenek atyáik földjére (2Krón 36,22–23; Ezsd 1); I. Dárius támogatta a templom újjáépítését is (Ezsd 6); I. Xerxes valószínűleg azonos Eszter könyvének »Ahasvérus«-ával (2), I. Artaxerxes megengedte, hogy további fogoly zsidók térhessenek haza (Ezsd 7–8; Neh 2,1–8).

PESITA. A legelterjedtebb régi szír bibliafordítás.

PETÁHIA (Jahve kinyilatkoztatja, Jahve szabadon engedte v. megszabadította).
1.) A 19. papi rend feje Dávid idejében (1Krón 24,16).
2.) Lévíta, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,23); a bűnbánati ima egyik vezetője (Neh 9,5).
3.) Artaxerxes király zsidó tanácsadója (Neh 11,24).

PÉTER (köszikla, szikladarab, kő), Az ismert apostol, akinek eredetileg Simon (1) vagy Simeon (7) volt a neve (Csel 15,14); Betsaidából (1) származott (Jn 1,45); Jóna fia (Mt 16,17); atyjával és fivérével, Andrással együtt halászok voltak (Mk 1,16); házas ember (Mk 1,30; 1Kor 9,5); Jézust fivére, András által ismerte meg (Jn 1,41–43); Jézus elhívta, hogy állandó követője és kísérője legyen (Mk 1,16–20; Lk 5,1–11); az apostolok közé választotta (Mk 3,13–19; Lk 6,12–16), tanúja volt Jairus leánya feltámasztásának (Mk 5,37; Lk 8,51); ott volt a megdicsőülés hegyén (Mt 17,1; Mk 9,2); Cézárea Filippinél vallást tett Jézusról mint Messiásról és Isten Fiáról (Mt 16,13–16; Mk 8,27–29); nem értette, miért kell Jézusnak meghalnia (Mt 16,22; Mk 8,32); Jézussal volt a Gecsemáné-kertben (Mt 26,37; Mk 14,33); a főpap udvarában megtagadta az ő Urát (Mt 26,69–75; Mk 14,66–72); Krisztus személyesen megjelent neki a feltámadása napján (Lk 24,34; 1Kor 15,5); Jézus megbízta juhainak legeltetésével (Jn 21,1–23); pünkösdkor Jeruzsálemben prédikált (Csel 2,14–40); az ősgyülekezet vezető férfia (Csel 1–12; 15); Péter két levelének szerzője; a hagyomány szerint a Néró alatti keresztényüldözések idején mártírhaltalt Rómában, Kr. u. 64–67 közt.

PÉTER 1. LEVELE. Szerzője Péter apostol (1,1), »Babilon«-ból írta, ez valószínűleg Rómát jelentette (5,13); a »Pontusban, Galáciában, Kappadóciában, Ázsiában és Bitíniában« élő

keresztyénekhez címezte (1,1), valószínűleg a 60-as évek közepe táján keletkezett; célja, hogy bátorságot öntsön az üldözött keresztyének szívébe. *Felosztása*: 1. bevezető üdvözet (1,1–2); 2. milyen a mi üdvösségünk (1,3–12); 3. az isteni szabadítás megtapasztalása (1,13–25); 4. a megtapasztalt üdvösségből származó kötelességek (2,1–10); 5. a megváltottak erkölcsi magatartása (2,11–3,12); 6. bizalom Isten üdvözítő kegyelmében (3,13–4,11); 7. a megváltottak magatartása a szenvedések és üldöztetések közepette (4,12–5,11); 8. záró üdvözetek (5,12–14).

PÉTER 2. LEVELE. Szerzője ugyancsak Péter apostol (1); ugyanazoknak szól, mint első levele (3,1); keletkezési helye ismeretlen, valószínűleg Róma, ideje közvetlenül Péter mártírhalála előtt; óvja címzettjeit a hittől való elszakadás veszélyétől. *Felosztása*: 1. bevezető üdvözet (1,1); 2. a szellemi megismerés (1,2–21); 3. a hittől való elszakadás veszélyei (2,1–22); 4. az istentelenek vége (3,1–7); 5. a hívők reménysége (3,8–13); 6. záró intések (3,14–18).

PÉTOR (asztal, gödör, kiterjedés; magyarázat, jelentőség). Bálám szülővárosa Mezopotámiában, az Eufrátesz nyugati partján (4Móz 22,5; 5Móz 23,4).

PETUEL (isteni egyszerűség, nyíltság, odamenetel; Isten a szabadító; Isten megpillantása). Jóel (1) próféta atyja (Jóel 1,1).

PETTYEGETETT. A tarka juhokat Lában magának válogatta ki (1Móz 30,35; 31,8,12).

PIAC. A régi városokban az a hely, ahol az eladók áruikat kirakták, ahol az emberek kipihenték magukat és társaséletet éltek, nyilvánosan üzleteket kötöttek és igazságot szolgáltatottak (Mt 11,16–17; 20,3–6; Mk 12,38; Csel 16,19; 17,17).

PI-HAHIRÓT (nádas hely, barlangbejárat). Hely Egyiptom északkeleti részén, ahol az egyiptomi üldözök hada Izráelt utolérte (2Móz 14,2,9; 4Móz 33,7).

PIKKELY. Az izráeliták csak olyan halat ehettek, amelynek pikkelye és uszonya van (3Móz 11,9–12). A pikkely képes értelemben is használatos (Csel 9,18).

PIKÓL (mindenki szája, szóvivő; festő). Főparancsnok Abimélek (1) seregében (1Móz 21,22,32; 26,26).

PILÁTUS (hajítódárdával ellátott; a felfegyverzett). Júdea tartományának helytartója (Kr. u. 26–36); kihallgatta Jézust; noha meg volt győződve Jézus ártatlanságáról, engedett a zsidók erőszakos követelésének és kiszolgáltatta Őt, hogy megfeszítsék (Mt 27; Mk 15; Lk 23; Jn 18,19); Eusebius szerint öngyilkos lett. Teljes neve: »Pontius Pilátus«.

PILDÁS (cséplő bíró, tűz, láng; nagy fű). Náhor (2) fia (1Móz 22,22).

PILHA (áttörés, születés, vágás). Főember, aki Nehémiással (3) megpecsételte a szövetséget (Neh 10,24).

PILTAI (Jahve megment, Jahve megszabadított; az Úr a szabadítás). Papi nemzetség feje Jójada (4) főpap alatt (Neh 12,17).

PINON (ércbánya, rovátka, sarok). Ézsau családjából származó edomita fejedelem (1Móz 36,40–41; 1Krón 1,52).

PIÓCA (NADÁLY). Ujjnyi vérszívó féreg (Péld 30,15).

PIRAMISOK. Hatalmas, gúla alakú síremlékek, amelyeket az egyiptomi sivatag szélén a fáraók földi maradványai részére építettek. Mintegy 80 maradt fenn belőlük.

PIRATON. Lásd: PIREATON.

PIREÁM (vadszamárhoz hasonló, kóborló, vad). Jármut (1) kánaánita királya (Józs 10,3).

PIREATON (PIRATON) (fejedelmi; csúcs). Város Efraim területén, Sikemtől (3) nyugatra, ahol Abdon (1) bíró (Bír 12,13–15) és Benája (2), Dávid hőse (2Sám 23,30; 1Krón 27,14) lakott.

PIREATONITA. Lásd: PIREATON.

PISIDIA (pusztító nő; megöntözött vidék). Római tartomány Kisázsia déli részén, közvetlenül északra Pamfiliától; Pál kétszer látogatott erre a vidékre (Csel 13,14; 14,24).

PISON (áramlás, folyam, túlradó, szabadon áramló, bőven folyó, féktelen). Az Éden kertjéből kijövő folyam (1Móz 2,11), közelebről meg nem határozható.

PISPA (kiterjedés, kiszélesedés). Férfi Áser törzséből (1Krón 7,38).

PISZGA (rész, darab, hasadék, szétosztás; csúcs). Hegy a Holt-tenger északkeleti partján (4Móz 21,20); ide hozta Bálák moábita király Bálámot, hogy átkot mondjon Izráelre (4Móz 23,14); innen nézett végig Mózes az ígéret földjén, mielőtt ezen a hegyen meghalt volna (5Móz 34,1–5).

PITÓM (Atum napisten háza). Egyiptomi gabonaraktározó város a Nílus és a Timsa-tó közt, Atonnak, a napistennek szentelve (2Móz 1,11).

PITÓN (időköz; a száj ajándéka; ártalmatlan). Saul király (1) leszármazottja (1Krón 8,35; 9,41).

PLATÁN. Lásd: NÖVÉNYEK.

PLINIUS. Gaius Plinius Caecilius Secundus, akit »az ifjabb«-nak is neveznek; római kormányzati tisztviselő; irodalmi értékű leveleivel lett híressé, amelyek különböző témákkal foglalkoznak; egyik ilyen levele meglehetősen pontos leírását tartalmazza Bitínia kisázsiai tartomány keresztyén gyülekezeteinek. Plinius ui. Kr. u. 112-ben helytartó volt itt; ez a Traianus császárhoz intézett levele és az arra adott válasz fontos adatokat tartalmaz a rómaiaknak a keresztyénekkal szemben tanúsított hivatalos magatartásáról.

POGÁNYOK. Héberül: »gój« vagy »gójim« = nemzet. Minden nem-izráelita nép jelzője (Bír 4,2; Ézs 11,10; 42,1; 43,9; Mal 1,11; 2Móz 34,24; Jer 10,1–25).

POGÁNYOK UDVARA. A templom legkülső udvara, ahová a pogányok is beléphettek.

POHÁR. Lásd: KEHELY.

POHÁRNOK. Udvari tisztviselő, aki a király asztalánál a bort töltögette (1Móz 40,1kk; 1Kir 10,5; Neh 1,11).

PÓKERET-HASSEBAIM (aki gazellákat teper le, fog be, kötöz meg). Salamon egyik szolgálója, akinek utódai Zorobábelrel tértek vissza a fogságból (Ezsd 2,57; Neh 7,59).

POKLOSSÁG (LEPRA). Lásd: BETEGSÉGEK.

POKOL (HADES) (amit nem láthatunk). A halottak helye vagy állapota. Megfelel a héber »seol«-nak, amit »sír«-nak vagy »pokol«-nak fordítanak. Az ÚSZ-ben legtöbbször az örök gyötrelém helyét jelenti, de jelzi a halál komor és örömtelen oldalát is (Csel 2,27; Jel 1,18; 6,8; 20,13–14). Hangsúlyozhatja a megfizetés gondolatát is (Lk 16,23). Jelenti továbbá a megváltatlan emberek büntetésének helyét és módját; örökké tartó (Mt 18,8–9); olthatatlan tűz (Mt 3,12; Mk 9,44); tűznek tava (Jel 20,14); féreg és tűz (Mk 9,48); kínok (Jel 14,10) és a külső sötétség helye (Mt 8,12; 22,13; 25,30).

POLGÁRJOG. (gör.: »politeuma« – közösséghez tartozás). Az ÚSZ-ben a »polgár« szó általános jelentése: egy város (Csel 21,39) vagy egy ország (Lk 15,15; 19,14) lakója. A római polgárnak bizonyos előjogai voltak, pl. a peres eljárásnál mint legfelsőbb bíróhoz, a császárhoz fellebbezhetett; nem lehetett továbbá minden további nélkül testi fenyegetésekben részesíteni. Ez a polgárjog születés útján, bizonyos összeg lefizetése vagy valamely különleges teljesítmény által volt megszerezhető (Csel 16,37–39; 22,25–29; 23,27). Pál hirdette, hogy a keresztyén ember mennyei polgár, és aszerint is kell élnie (Fil 1,27; 3,20).

POLLUX. Lásd: KÁSZTOR ÉS POLLUX.

PÓLYA. Tiszta gyolcs, amelybe az újszülöttet bepólyálták (Lk 2,7.12); átvitt értelemben is használatos (Ez 16,4).

POLYVA. Lásd: PELYVA.

PONTIUS PILÁTUS. Lásd: PILÁTUS.

PONTOCSKA. Kicsi, szarvformájú jel, amely a héber szó hangsúlyát jelöli, vesszőcskének is nevezik (Mt 5,18; Lk 16,17).

PONTUSZ (tenger, hullám). Római tartomány Kisázsia északi részén a Fekete-tenger partvidékén (Csel 2,9; 1Pét 1,1).

PORÁTA (ékszer; a sorsvetés által adott). Hámán fia, akit a zsidók megöltek (Eszt 9,8).

PORCIUS FESTUS (a derûs, ünnepélyes; vadkan). Júdea római helytartója, aki elődjét, Félixet követte tisztségében (Csel 24,27). Vezette Pál apostol kihallgatását, és jelen volt, amikor Pál II. Heródes (6) Agrippa előtt védőbeszédét elmondta (Csel 24,27–26,32). Amikor Pál a császárhoz, mint legfőbb bíróhoz fellebbezett, Festus Rómába küldte. Nem tudjuk pontosan, mikor lett Festus Júdea helytartója, valószínűleg 59–60 körül; hivatalában halt meg 62-ben.

POROSZLÓ. Igazságszolgáltatási alkalmazott (Lk 12,58).

POTIFÁR (akit Ra (napisten) adott, a napisten ajándéka; a napistennek szentelt ajándék). A fáraó főtisztviselője, aki megvásárolta Józsefet (1) házi rabszolgájának; később, felesége gonosz rágalmasására börtönbe vettette (1Móz 39,1–20).

POTIFERA (értelmezése mint »Potifár«), Egyiptomi pap On (Heliopolis) városában, Aszenát apja (1Móz 41,45.50; 46,20).

PÖRÖLY. Lásd: KALAPÁCS.

PRÉDIKÁTOR. Lásd: MESTERSÉGEK.

PRÉDIKÁTOR SALAMON KÖNYVE. Az ÓSZ eme könyvének héber neve: »kóhelet«, ami annyit jelent, mint »a gyülekezet hivatalos szónoka«; a könyv görög neve: »eklesiastes«. A hagyomány Salamont tartja a könyv szerzőjének. Úgy látszik, inkább általános kijelentés, mint valami különös megvilágosodás alapján szól; vizsgálja az emberi életet annak minden oldaláról, hogy megtalálja, hol található igazi megbékélés; arra az eredményre jut, hogy ez csak Istenben lehetséges. Földi életünk során élvezzük az istenadta jó ajándékokat, de közben mindig emlékezzünk meg Teremtőnkől. A könyvnek két fő témája van: az emberi élet hiábavalósága, és a gyakorlati hittapasztalatnak erre adott válasza.

PRESBITÉRIUM (vének tanácsa).

1.) Izrael véneinek szervezett tanácsa Jeruzsálemben (Csel 22,5).

2.) Presbiter (vén); a gyülekezet idősebb, tapasztalt tagja (1Tim 4,14).

PRÉTOR. Eredetileg a római birodalom legmagasabb tisztsége; később az igazságszolgáltatás választott tisztviselője; még később hatalmi állás, meghatározott feladatkörökkel.

PRETORIÁNUS GÁRDA. A császár vagy tartományi helytartó palotájának az őrsége, szállásukat a Fil 1,13 a »testőrség házá«-nak nevezi.

PRETORIUM (hivatalos ház). A római helytartó hivatali székhelye (Mt 27,27; Mk 15,16).

PRISCILLA (idős, öreg, tiszteletre méltó; öreges; szigorú). Prisca (Priszka) kicsinyített alakja, Akvila nevű zsidókeresztény férfi felesége, nevét mindig együtt találjuk férjével; férje sátorkészítő volt, házuknál gyülekezet jött össze; tanították Apollóst és segítették Pált (Csel 18,2.26; Róm 16,3; 1Kor 16,19; 2Tim 4,19).

PRISZKA. Lásd: PRISCILLA.

PRÓFÉTAFIAK. Prófétaiskolák tagjai; nagy próféták, mint Sámuel, Illés és Elizeus köré csoportosultak közös istentiszteletre, közös imádságra, vallásos közösségbe, együtt oktatták a népet Isten akaratára és igéjére (1Sám 10,5.10; 2Kir 4,38.40); Illés és Elizeus idejében együtt laktak

Bételben (1), Jerikóban és Gilgálban (2Kir 2,3.5; 4,38).

PRÓFÉTÁK. Isten szószólói; az ÓSZ-i próféták nem magyarázták Isten akaratát, hanem továbbadták a szavakat, amelyeket Isten reájuk bízott; a prófétáknak két fontos feladatuk volt: az igehirdetés és a jövendölés; voltak prófétai iskolák is, ezekről azonban keveset tudunk (1Sám 19,19–20; 2Kir 2,3.5; 4,38; 6,1); az Írás különbséget tesz igazi és hamis próféták közt (Jer 28,1kk.). Az ÓSZ-ben kétféle próféta fordul elő: a korai próféták – akiket az 1Sám 9,9 »nézők«-nek nevez –, ezek megadták annak a nagy történelmi háttérnek a magyarázatát, amelyben az »íráspróféták« éltek és munkálkodtak; az íráspróféták közé tartoznak Ézsaiás (1), Jeremiás (1), Ezékiel, Dániel (3) és a 12 ún. »kis« próféta.

PRÓFÉTANŐ. Prófétai adottságú nő, mind a régi Izráelben, mind az ÚSZ-i ösgyülekezetben (2Móz 15,20; Bír 4,4; 2Kir 22,14; Ézs 8,3; Csel 21,8–9).

PRÓFÉTATANÍTVÁNYOK. Lásd: PRÓFÉTAFIAK.

PROKHÓRUS (körtánc vezető, előtáncos, karvezető; előkészített). A jeruzsálemi gyülekezet által választott hét diakonus egyike (Csel 6,5).

PROKONZUL (magyarul: tisztartó, helytartó). Magasrangú római tisztviselő, aki mint valamely ún. szenátusi tartományba kiküldött konzul, legkevesebb egy évig vezette ott a közigazgatást. Ilyen prokonzulok voltak Sergius Paulus Cipruson, és Gallio Akhájában (Csel 13,7; 18,12).

PROKURÁTOR (tisztartó, helytartó, előre gondoskodó). Római tartomány kormány nagyobb terület császári legátusának volt alávetve; Pilátus, Félix és Festus Júdea prokurátorai voltak (Mt 27,2; Csel 23,24; 26,30).

PROSTITUÁLT. Lásd: PARÁZNA NŐ.

PROZELITA (járulékos, hozzájött; zsidótárs). Az ÓSZ-ben az az idegen, aki Izráel területén lakott (2Móz 20,10; 5Móz 5,14); jövevénynek is nevezték. Az ÚSZ-ben az a pogány származású ember, aki felvette a zsidó hitet, akár Palesztinában, akár másutt lakott (Mt 23,15; Csel 2,10; 6,5; 13,43); nyilvánvalóan különbséget tettek körül nem metélt prozeliták közt, azaz olyanok közt, akik nem azonosultak teljesen a zsidó hittel, és körülmetélt prozeliták közt, akik teljesen alávetették magukat a zsidók törvényeinek.

PSZEUÓ-EPIGRAFÁK. Könyvek, amelyek sem a héber kánonban, sem az apokrifusok közt nem találhatók, és korábbi, ismert zsidó szerzők nevei alatt jelentek meg; a legtöbbjük az Ó- és ÚSZ közti korban jelent meg (kb. Kr. e. 400-tól kezdve).

PTOLEAMIS (harcias, elszánt). Lásd: AKKÓ.

PTOLEMAIUS (harcias, elszánt). Egyiptom 15 macedón származású királyának közös neve, akiknek uralma Nagy Sándor Kr. e. 323-ban bekövetkezett halálától XV. Ptolemaius Kr. e. 30-ban történt meggyilkolásáig tartott. I. Ptolemaius Soter (Kr. e. 323–285); II. Ptolemaius Philadelphus (Kr. e. 285–246), az ő uralkodása idején fordították le az ÓSZ-et görög nyelvre, ez volt a Septuaginta, ekkor volt a ptolemaiusi Egyiptom »aranykora«; III. Ptolemaius (Kr. e. 246–222); IV. Ptolemaius Philopator (Kr. e. 222–205); V. Ptolemaius Epiphanes (Kr. e. 205–181); VI. Ptolemaius Philometor (Kr. e. 181–145); VII. Ptolemaius Euergetes (Physcon) (Kr. e. 145–116); XI. Ptolemaius volt I. Ptolemaius utolsó férfi-leszármazottja, őt az alexandriaiak meggyilkolták; XII. Ptolemaius Rómába menekült; XIII. Ptolemaius Kleopátra férje volt.

PUÁ (a ragyogó, kellemes; kiáltó, lihegő).
1.) Héber bábaasszony, aki nem volt hajlandó végrehajtani a fáraónak azt a parancsát, hogy minden újszülött zsidó fiúgyermeket meg kell ölni (2Móz 1,15–20).
2.) Tóla (2) bíró apja (Bír 10,1).
3.) Lásd: PUVA.

PUBLIUS (a népnek szentelt gyermek, a nép férfija; általános, nyilvános). Málta szigetének

kormányzója, aki segített Pálon és hajótörött társain (Csel 28,7–10).

PUDENS (tiszteletreméltó, erkölcsös, szerény). Római keresztyén (2Tim 4,21).

PUHATESTŰEK. Ide tartozik a legtöbb kagylós állat. A tíruszi bíbort egy meghatározott fajú bíborcsigából nyerték. A gyöngyöket többször említi az ÚSZ (Mt 7,6; 13,45–46).

PŰL (a fiú; erős, hatalmas).

1.) Asszíria királya, valószínűleg azonos »III. Tiglát-Pilnéser«-rel; megtámadta Izráelt (2Kír 15,19; 1Krón 5,26).

2.) Ismeretlen afrikai törzs vagy helység, talán »Pul«-lal azonos (Ézs 66,19).

PŰNON (ércbánya; tanácstalan, összezavarodott). Az izráeliták egyik táborhelye a pusztai vándorlás során, Edomtól keletre (4Móz 33,42–43).

PŰR (sorsvetés). Sorsvetés abból a célból, hogy az Eszter királyné idejében szétszórtságban élő zsidókat megsemmisítsék (Esz 3,7; 9,26); a púrím-ünnep arra emlékeztet, hogyan szabadultak meg a zsidók Hámán tömeggyilkos szándékától.

PŰRA (gally, ág; présház). Gedeon szolgálja (Bír 7,10–11).

PUSZPÁNG. Lásd: NÖVÉNYEK.

PUSZTA, PUSZTASÁG. Lásd: SIVATAG és VADON.

PUSZTÍTÓ UTÁLATOSSÁG. Ez a fogalom iszonyatos és szörnyű pusztítást jelent (Dán 9,27; 11,31; 12,11). A legtöbb írásmagyarázó szerint ezek az igehelyek a templomnak Antiochus Epiphanes által Kr. e. 168-ban történt megszenteltetését jövendölik meg, aki a szent oltáron pogány áldozatot mutatott be. Krisztus a Mt 24-ben Dánieltől veszi át ezt a kifejezést, de benne jövendő, még be nem teljesedett eseményre utal, amely az Antikrisztus uralma alatt valósul meg.

PŰT (ív, megvetés, szomorúság). Hám harmadik fia (1Móz 10,6; 1Krón 1,8); leszármazottai Afrikában, Etiópia (Kús) és Egyiptom (Micráim) közt éltek; sokan közülük zsoldosként idegen hatalom szolgálatában álltak (Ez 27,10; Jer 46,9) (Károli fordításban: líbiabeliek). A név Egyiptom megjelölésére is szolgált (Náh 3,9). Lásd még: PŰL (2).

PUTEÓLI (kis kút, a kúthoz tartozó; meleg források, vulkánikus barlangok). Kikötő Itáliában, Nápolytól mintegy 12 km-nyire nyugatra (Csel 28,13–14).

PUTEUSOK. Nemzetség Kirját-Jeárimból (1Krón 2,53).

PUTIÉL (Isten előtt megvetett, Isten által megszorított; az én íjam Isten). Áron fiának, Eleázárnak (1) apósa (2Móz 6,25).

PUVA (kijelentés, kiáltó, ragyogó). Issakár fia (1Móz 46,13; 4Móz 26,23); az 1Krón 7,1-ben »Puá« (3) (piros színű).

PUVITÁK. Puva leszármazottai (4Móz 26,23).

PÜNKÖSD.

1.) A zsidó »hetek ünnepe« (2Móz 34,22; 5Móz 16,9–12), úgyszintén az aratás ünnepe (2Móz 23,16) vagy az első zsenge ünnepe (4Móz 28,26); mindig a páska ünnepe utáni 50. napra esett, tulajdonképpen a learatott gabona, az év utolsó aratásának zsengejét mutatták be Istennek; az ünnep lefolyását a 3Móz 23,15–21 írja le.

2.) A keresztyén pünkösöd ugyanarra a napra esett, mint a zsidó hetek ünnepe; a Szent Szellem kitöltése az apostolokra és az első gyülekezetre átfőrmálta ezt a zsidó ünnepet keresztyén ünneppé, amelyet minden évben húsvét után hét héttel ünnepelnek. Ez az ünnep jelenti Jézus Krisztus Gyülekezetének a kezdetét.

PÜSPÖK (felvigyázó). Gyakorlatilag ugyanaz, mint a vén vagy presbiter (Tit 1,5,7; 1Tim 3,1; 4,14); felvigyázó (Csel 20,17,28; 1Pét 5,2); elöljáró (Róm 12,8).

QUARTUS. Lásd: KVÁRTUS.

QUATERNION. Négy emberből álló római katonai szakasz (Csel 12,4).

RA. Lásd: RE.

RAÁMIA (Isten mennydörgött, Jahve mennydörgése; az Úr hangosan szól, reszketést okoz; reszketve Jahve színe előtt). Főember, aki Zorobábelrel tért haza a fogságból (Neh 7,7); Ezsd 2,2-ben: »Rélája«.

RABBA, RABBAT (a nagy, főváros; sok; népes).
1.) Város Júda területén (Józs 15,60), ma már nem tudjuk pontosan, hol feküdt.
2.) Ammon fővárosa, a mai Amman, Jordánia fővárosa, a Jordántól 35 km-nyire keletre (Józs 13,25; 2Sám 11,1; 1Krón 20,1; Jer 49,2–3); később Ptolemaius Philadelphus elfoglalta (Kr. e. 285–246), és nevét Philadelphiaira változtatta; majd a Dekapolis egyik városa lett; kétszer »Rabbat« néven említi az Írás (5Móz 3,11).

RABBAT-AMMON. Lásd: RABBA (2).

RABBI (nagy ember, tanító, mester; uram). Lásd: MESTERSÉGEK.

RABBIT (tömeg, a nagy, népes, szaporodó, növekvő [város]). Város Issakár törzsi területén (Józs 19,20).

RABBÓNI (mesterem). A rabbi megszólítása (Jn 20,16).

RABLÁS. Idegen tulajdon erőszakos eltulajdonítását a törvény tiltotta (3Móz 19,13); a nagy közlekedési útvonalak rendkívül bizonytalanok voltak (Bír 5,6; Lk 10,30; 2Kor 11,26); a házakat úgy építették, hogy ellenállhattak a rablótámadásoknak; olykor még a papok is rablásra adták magukat (Hós 6,9); a próféták különösen gyakran ítélték el ezt a bűncselekményt (Ézs 61,8; Ez 22,29); rablásnak számított az is, ha Isten házának a gabonatarába nem adták meg a tizedet és az esedékes áldozatot (Mal 3,8).

RABSAKÉ (főpohárnok). Magasrangú asszír udvari tisztviselő címe (2Kir 18,17–37; 19,4–8; Ézs 36; 37,4–8).

RABSÁRIS (az eunuchok feje; főkamrás). Magasrangú asszír és babilóni udvari tisztviselő címe (2Kir 18,17; Jer 39,13).

RABSZOLGA, RABSZOLGANŐ. Lásd: MESTERSÉGEK és SZOLGA.

RÁCS. Lakáson, annak szellőzésére és díszítésére (Bír 5,28; 2Kir 1,2; Péld 7,6). Rézből készült rácsozat volt a nagy égőáldozati oltáron, amelyen az áldozati állat feküdt az áldozat bemutatása alatt, míg el nem égett (2Móz 27,4; 35,16; 38,4–5).

RADDAI (Jahve úrrá lett felette, legyőzte; uralkodó, győztes; az Úr majd uralkodni engedi). Isai fia, Dávid bátyja (1Krón 2,14).

RAEMA. Lásd: RAHMÁ.

RÁFA (hős, óriás; csüggedt, erőtlen). Jónatán (2) leszármazottja (1Krón 8,37), az 1Krón 9,43-ban: »Refája« (4).

RAFÚ (megnyitott). Pálti (1) atyja (4Móz 13,10).

RÁGALMAZÓ. Az, aki más emberről gonosz dolgokat mond, hogy azáltal sértse, lealázza vagy kárt okozzon neki (3Móz 19,16; Ez 22,9).

RAGÁV. (barát, juhásztor). Krisztus őse (Lk 3,35).

RÁHÁB (dühöngés, féktelenség, tombolás; tágas, széles, nyitott, messze kiterjedő).
1.) Jerikói parázna nő, aki elrejtett két izráeli kémét üldözői elől, és így megmentette életüket (Józs 2,1); Boáz anyja, Dávid király ükanyja, Krisztus ősanyja (Mt 1,5; Ruth 4,18–21); a hit világító példaképe (Zsid 11,31).
2.) A mélységben lakozó mítikus szörnyeteg; Isten ellensége (Jób 9,13; 26,12); az egyiptomiakat is

illetik ezen a néven (Ézs 51,9).

RAHÁM (anyaméh, könyörület; kedvenc, hajlandóság). Káleb (2) leszármazottja (1Krón 2,44).

RÁHEL (anyajuh, bárány). Lábán kisebbik leánya, Jákób (1) kedvenc felesége, két utolsó fiának, Józsefnek (1) és Benjáminnak (1) anyja (1Móz 29,6.16.18; 30,1–9.20–24; 35,16–20).

RAHMÁ (remegés, félelem, mennydörgés, viharfelhő). Kús (1) fia, Séba (7) és Dédán (1) atyja (1Móz 10,7; 1Krón 1,9); leszármazottai alkották Arábia délnyugati részének egyik néptörzsét: »Raemá«-t (Ez 27,22).

RÁJA (hős, óriás, csüggedt, erőtlén). Benjámin ötödik fia (1Krón 8,2).

RÁKA (üres, méltatlan). Megvetést és haragot kifejező szidalom, (Mt 5,22).

RÁKÁL (kereskedelem, piac). Város Júda területén (1Sám 30,29).

RAKKAT (part, partvidék, folyó). Megerősített város Naftali területén (Józs 19,35), valószínűleg Tiberiás mellett, a Genezáret-tó közelében.

RAKKON (vékony, keskeny; halánték; a körülfolyt, bővizű, mocsaras). Város Dán törzsi területén (Józs 19,46).

RÁKOS FEKÉLY. Az ismert súlyos betegség külső tünete, amelyet képes értelemben is használnak (2Tim 2,17).

RÁM (magas, magasztos; magaslat).

1.) Júdabeli férfi, Hesron (1) fia (Ruth 4,19; 1Krón 2,9–10); Krisztus őse (Mt 1,3; Lk 3,3). Lásd még:

2.) Férfi Júda törzséből, Jérahméel (1) fia (1Krón 2,25–27).

3.) Elihu (5) őse (Jób 32,2).

RÁMA (magaslat).

1.) Város Naftali területén (Józs 19,36).

2.) Város Áser területén (Józs 19,29).

3.) Város Efraim hegyén, Efraim törzsi területén, Debora (2) bírónő lakhelye (Bír 4,5; 19,13); Sámuel (1) próféta születési helye (1Sám 1,19; 2,11). Az 1Sám 1,1-ben: »Ramataim-Cofim«. Lásd még: ARIMÁTIA.

4.) Város Benjámin területén, Jeruzsálemtől 8 km-re északra (Józs 18,25); Baása izráeli király megerősítette Asa (1) júdabeli király ellen (1Kir 15,17). A babilóniai fogság után újra benépesült (Ezsd 2,26; Neh 11,33).

RÁMAT (magaslat, csúcs). Helység Simeon törzsi területén (Józs 19,8).

RAMATAIM-COFIM (kettős magaslat a méz földjén). Lásd: RÁMA (3) és ARIMÁTIA.

RAMAT-LEHI (állkapocs-magaslat). Itt dobta el Sámson azt a szamarállkapcsot, amellyel levert ezer filiszteust (Bír 15,17).

RAMAT-MICPE (örtorony-magaslat, kilátó magaslat). Északi határvonal Gád területén (Józs 13,26), amelyet »Micpé«-nek (1), »Galéd«-nek és »Jegár-Sahadutá«-nak is neveznek.

RAMESZESZ (Rameszesz helye; a Nap fia; lódobogás, nyihogás). Egyiptomi gabonatartó város, amelyet izráelita robotmunkások építettek Gósen (1) földjén (1Móz 47,11; 2Móz 1,11; 12,37; 4Móz 33,3.5).

RAMIA (Jahve alapította, Jahve magasztos). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,25).

RÁMÓT (magaslatok, csúcsok).

1.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,29).

2.) Lévitaváros Issakár törzsi területén (1Krón 6,73); a Józs 21,28–29-ben: »Jármut« (2), a Józs 19,21-ben: »Remet«.

3.) »Rámót délen« (1Sám 30,27): lásd BAALAT-BEÉR.

RÁMÓT-GILEÁD (Gileád magaslati). Város Gád törzsi területén (1Kir 4,13; Józs 20,8).

RAMSZESZ. Tizenegy egyiptomi fáraó neve, akik közül a leghíresebb II. Ramszesz (kb. Kr. e. 1301–1234) volt; sok tudós azt állítja, hogy ő volt az egyiptomi kivonuláskor a fáraó; ezek közül a fáraók közül néhány nyilván legalább is közvetve hatással volt Izráel népének az életére, noha egyiket sem említi név szerint az ÓSZ.

RAS-SAMRA. Annak a dombnak mai neve, amely a régi Ugarit helyén állt, a szíriai tengerparton, Ciprus szigetével átellenben; fontos kereskedelmi központ; tengerjáró népek lerombolták, mikor Kr. e. 1200 körül lerohanták ezt a vidéket. Virágzásának tetőpontját a Kr. e. 15. és 14. században érte el; 1929 és 1936 közt többszáz agyagtáblát találtak ezen a helyen, amelyek egy kézírásos könyvtár részei voltak: személyes és politikai levélváltás, üzletkötési jelentések, törvények és kormányzati utasítások, állatorvosi jegyzetek és rendkívül érdekes vallásos irodalom; ezek a szövegek képet adnak a kánaáni vallásról és kultúráról, a héber irodalmi stílusról, továbbá a héber és a kánaáni kultúra megdöbbentő hasonlóságáról; fontos ismereteket közölnek az Izráelt környező világról.

RE. »Ra«-nak is nevezik; egyiptomi napisten, József (1) Potiferának, On papjának, – aki Re kultuszában szolgált – a lányát, Aszenátot vette feleségül (1Móz 41,45).

REÁJA (Jahve észrevesz, lát).

1.)	Férfi	Júda	törzséből	(1Krón	4,2).
2.)	Férfi	Rúben	törzséből	(1Krón	5,5).

3.) Templomszolga, akinek utódai visszatértek a fogságból (Ezsd 2,47; Neh 7,50).

REBA (négy; utód, sarj). Midiánita fejedelem, akit Mózes parancsára megölték (4Móz 31,8; Józs 13,21).

REBEKA (kötés egy hurokkal; megkötözött bárány; bilincs, a lebilincselő; hizelgő). Izsák felesége, Ézsau és Jákób (1) anyja (1Móz 22,23; 24,15; 25,21–26).

RÉCIN (erős, szilárd, állhatatos; fejedelem, uraság). Szíria királya (Kr. e. 735–732); Izráellel szövetségbe lépett a déli ország, Júda ellen (Ézs 7,1–4,8; 2Kir 15,37); Tiglát-Pilnéser legyőzte és megölte (2Kir 16,9).

REFÁEL (Isten meggyógyít, Isten az orvos). Ajtónálló lévita, Semája (3) fia (1Krón 26,7).

RÉFAH (bőség, gazdagság). Efraim (1) unokája (1Krón 7,23–25).

REFAIM. Lásd: REFEUSOK.

REFÁIM VÖLGYE (óriások völgye). Termékeny síkság Jeruzsálemtől délre, Betlehemtől (1) 5 km-nyire (Ézs 17,4–5; 1Krón 14,9).

REFÁJA (Jahve meggyógyít, helyreállít; az Úr meggyógyított).

1.)	Zorobábel	leszármazottja	(1Krón	3,21).	
2.)	Főember	Simeon törzséből,	Ezékiás (1) király	idejében (1Krón	4,42–43).
3.)	Issakár	unokája,	Tóla (1) fia	(1Krón	7,2).
4.)	Jónatán (2)	leszármazottja	(1Krón 9,43); az	1Krón	8,37-ben: »Ráfa«.
5.)	Nehémiás (3)	idejében Jeruzsálem fél tartományának feje,	a köfal építője	(Neh	3,9).

REFEUSOK (nagyra nőttek, magasak, óriások). Óriások népe, amely Ábrahám előtt Kánaánban (2) lakott (1Móz 14,5; Józs 12,4).

REFIDIM (síkság, nyugvópont, támasz). Az izráeliták egyik pusztai szálláshelye; ott ütötte meg Mózes a sziklát, hogy vizet nyerjen belőle (2Móz 17,1–7; 19,2); ott folyt le az amálekíták elleni ütközet is (2Móz 17,8–16).

RÉGEM (barát, bizalmas; barátság; hírvivő). Kaleb (2) leszármazottja, Jaddai (2) fia (1Krón

2,47).

RÉGEM-MÉLEK (a király barátja, a király szövetségese). Annak a küldöttségnek a tagja, amely Jeruzsálemben a papoknál tudakozódott, hogy bőjtöljön-e még tovább a nép (Zak 7,2).

RÉGÉSZET (ARCHEOLÓGIA). Letűnt idők fennmaradt emlékeit kutatja, ősrégi városok kiásásával és a talált maradványok vizsgálatával. Megfejté az ősi feliratokat, kiértékeli a nyelvet, irodalmat, művészetet, építésmódot, a fennmaradt emlékeket, az elmúlt idők emberének teljesítményeit és az élet egyéb megnyilvánulásait. A bibliai régészet Palesztinával foglalkozik, továbbá azokkal az országokkal, amelyekkel Izrael és a korai keresztyénség érintkezésbe került. A modern régészet Napóleon egyiptomi hadjáratával kezdődött, kíséretéhez számos tudós tartozott azzal a céllal, hogy Egyiptom régi építészeti emlékeit feltárják (1798); továbbá Edward Robison Palesztinában végzett munkájával (1838 és 1852). A patriarchák korának kutatása szempontjából igen nagy jelentőségű volt a Mari-táblák, a Nazu-táblák, a Tell-el-Amarna-táblák és a Ras-samrai-i feliratok megtalálása. A legújabb időkben a bibliatudományok szempontjából nagy fontosságú a »Holt-tengeri tekercsek« felfedezése és a qumrami ásatás. A régészet lényeges segítséget nyújt ahhoz, hogy a Bibliát jobban megérthessük, a Bibliával kapcsolatos kritikai kérdéseket megfelelően megvitathassuk és hogy az akkori világról és embereiről minél pontosabb képet alkothassunk.

REGGELI ÁLDOZAT. Lásd: ÁLDOZAT.

RÉGIUM (törés, szakadás). Görög gyarmat Itália »csizmájának orrán«, annak legdélnyugatibb partján (Csel 28,13); a mai »Reggio«.

REHÁBIA (Jahve tágas teret adott, Jahve mindent átfogó; az Úr szabadságot teremtett). Eliézer (2) fia, Mózes unokája (1Krón 23,17; 24,21); az 1Krón 26,25-ben: »Rehábiás«.

REHÁBIÁS. Lásd: REHÁBIA.

RÉHI (baráti, barát, barátai; legelő, pásztor). Dávid hűséges hőse (1Kir 1,8).

REHÓB (út; tágas, nyitott hely; piactér).
1.) Kánaán (2) földjének legészakibb pontja, ahová a kiküldött kémek eljutottak (4Móz 13,22).
2.) Határváros neve Áser területén (Józs 19,28).
3.) Lévitaváros Áser területén (Józs 19,30; 21,31).
4.) Hadadézernek, Cóba királyának atyja (2Sám 8,3.12).
5.) Lévita, aki megpecsételte Nehémiással (3) együtt a szövetséget (Neh 10,11).

RÉHOBÓT (tágas tér, szabad hely).
1.) Annak a kútnak a neve, amelyet Izsák Gérár közelében ásott (1Móz 26,22).
2.) Saul (2), edomita király hazája, pontos fekvése ismeretlen (1Móz 36,37; 1Krón 1,48).

REHÓBOT (-IR) (a város tág terei v. széles útjai). Ninive elővárosa (1Móz 10,11).

REHUM (szeretett, irgalmas, irgalmasságot nyert).
1.) Főember, aki Zorobábelrel együtt tért vissza Babilonból (Ezsd 2,2); Neh 7,7 »Néhum«-nak nevezi.
2.) Artaxerxes király helytartója (Ezsd 4,8–9).
3.) Lévita, aki Jeruzsálem falának építésénél segített (Neh 3,17).
4.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,25).
5.) Pap, aki Zorobábelrel együtt tért haza a fogságból (Neh 12,3).

REJTEKHÁZ. Régies kifejezés a ház belső szobájára vagy éléskamrájára (Lk 12,3).

RÉKA (lágy, puha). Ismeretlen helység Júdában (1Krón 4,12).

RÉKÁB (lovas, lovasság, fuvaros; barátság, egyesülés).
1.) Benjáminita férfi, aki fivérével, Bahanával (3) együtt meggyilkolta Isbósetet, Saul király fiát (2Sám 4,5–12).
2.) Jonadáb (2) atyja, a rékábiták törzsatyja (2Kir 10,15; Jer 35,6–19).

3.) Jeruzsálem falait javító Malkija (7) atyja (Neh 3,14).

RÉKÁBITÁK. Rékáb (2) leszármazottai, akik Jonadáb (2) parancsára vissza akartak térni az egyszerű nomád életmódhoz és a borivástól való tartózkodáshoz (Jer 35).

RÉKEM (tarka virágos kert, tarka; kézimunka, képzett; hatásos).
1.) Midián királya, akit Mózes legyőzött (4Móz 31,1–8; Józs 13,21).
2.) Káleb (2) leszármazottja (1Krón 2,42–44).
3.) Város Benjámín törzsi területén (Józs 18,27).
4.) Férfi Manassé törzséből (1Krón 7,16).

RÉLÁJA (Jahve előtt remegő, Őt tisztelő; az Úr által megrendült). Családfő, aki Zorobábelrel együtt tért vissza a fogságból (Ezsd 2,2); Neh 7,7-ben »Raámia«.

REMÁLIA (Jahve felékesít v. felruház; Isten ékessége). Péka, izráeli király atyja (2Kir 15,25; 2Krón 28,6; Ézs 7,4–5).

REMÉNYSÉG. A Szent Szellem egyik ajándéka (1Kor 13,13), nem pusztán vágyakozás és várakozás, hanem teljes bizalom és bizonyosság (Róm 15,13); Jézus Krisztus feltámadásán alapszik (1Kor 15,19).

REMET (magaslat). Lévitaváros Issakár területén (Józs 19,21); valószínűleg azonos az 1Krón 6,73 »Rámót«-jával (2) és a Józs 21,29 »Jármut«-jával (2).

REMFÁN (nagy fény). Pogány bálványisten, amelyet az izráeliták a pusztában imádtak (Csel 7,43); valószínűleg azonos az Ám 5,26 »Kijjun«-jával.

RENDELET. Hivatalos rendelkezés vagy törvény (Eszd 1,20; Jón 3,7; Csel 16,4).

RÉSA (akarat vagy futás; Isten szegénye). Zorobábel fia, Krisztus őse (Lk 3,27).

RESEF (láng, izzás, villám). Efraim (1) leszármazottja (1Krón 7,25).

RÉSEF (izzó kő, megerősített hely). Fontos karavánközpont az ókorban az Eufrátesz közelében (2Kir 19,12; Ézs 37,12).

RESIN (erős, szilárd, állhatatos; fejedelem, uraság). Templomszolga, akinek utódai Zorobábelrel visszatértek a fogságból (Ezsd 2,48; Neh 7,50).

RÉSZEGSÉG. Már az ókorban elterjedt bűn, még az izráeliták közt is, kivált a gazdagok körében. A Biblia tiltja (3Móz 10,9; 5Móz 21,20; Péld 23,21; 1Kor 5,11; 6,10; Gal 5,21). Beszél a Biblia Nóé (1Móz 9,21), Lót (1Móz 19,33.35), Nábál (1Sám 25,36), Uriás (1) (2Sám 11,13) részegségéről; olykor átvitt értelemben is (Ézs 29,9).

RESZEN (fék, zabla; forrás, kútforrás). Város, amelyet Nimród alapított, Ninive és Kaláh közt (1Móz 10,12).

RÉZSEDEDÉS (OSZTÁLYRÉSZ). Az egésznek csak valamely része, amely egy-egy embernek jut (4Móz 31,30.47; Neh 8,10.12).

REST. Lusta, közönyös; ezt a magatartást a Biblia elítéli (Péld 6,6–9; Mt 25,26).

RÉU (barát; juhásztor). Péleg fia, Ábrahám őse (1Móz 11,18–26).

REUÉL (RÉUEL) (Isten a barátom, Isten barátja; Isten pásztora).
1.) Ézsau fia (1Móz 36,4.10; 1Krón 1,35).
2.) Mózes apósa (2Móz 2,18), azonos »Jetró«-val (2Móz 3,1); lásd ott is.
3.) Gádita férfi, Eliásáf (1) atyja (4Móz 2,14) a 4Móz 1,14 stb. »Déuel«-nek nevezi.
4.) Benjámínita férfi (1Krón 9,8).

REUMA (nézetek, mi ez? gyöngy, korall, a felmagasztalt nő). Náhornak (2), Ábrahám fivérének ágyasa (1Móz 22,20.24).

RÉV. Lásd: GÁZLÓ.

RÉZ. Lásd: BRONZ.

RÉZON (fejedelem, hatalmasság; a sovány). Damaszkusz királya, Salamon ellenfele (1Kir 11,23–25).

RÉZTENGER. Hatalmas mosdómedence (kb. 5,25 m átmérőjű) Izráel szent sátora illetve temploma előtt; benne mosták meg az áldozatokat és a papok a kezeiket (2Kir 25,13; 1Krón 18,8). Lásd még: TENGER (2).

RIBAI (Jahve megvéd, harcol; harcos, perlekedő). Benjáminita férfi, Ittainak (1), Dávid hősének atyja (2Sám 23,29; 1Krón 11,31).

RIBLA (termékenység, termékeny [asszony]).

1.) Ismeretlen város Izráel északi határán (4Móz 34,11).

2.) Jelentős város az Orontes keleti partján, Hamáttól 80 km-nyire délre, Mansuate asszír tartományban; ide vitte Nékó fáraó Kr. e. 609-ben láncra verve Joáház (2) királyt Júdából (2Kir 23,33–34), és itt ölette meg Nabukodonozor király Sédékiás (2) király fiait apjuk szeme láttára, hogy azután őt is megvakítsa és láncokban Babilonba küldje (Kr. e. 587) (2Kir 25,6kk.; Jer 39,5–7).

RIFÁT (gabona, dara; taszító, eltaszítás). Gómer (1) fia (1Móz 10,3).

RIMMON (gránátalma(fa), élénkpiros, fényes; mennydörgő, ordító).

1.) Város Simeon törzsi területén (Józs 15,32; 19,7; 1Krón 4,32), Neh 11,29-ben »Én-Rimmon«.

2.) R. sziklája, Gibeá (3) közelében, ebbe az erődítménybe menekült az a 600 benjáminita, akik megmenekültek a vérfürdőtől (Bír 20,45.47; 21,13).

3.) Lévitaváros Zebulon területén (Józs 19,13; 1Krón 6,77). Lásd még: DIMNA.

4.) Benjáminita férfi, két fia, Bahana (3) és Rékáb (1) Isbóset főembere volt (2Sám 4,2).

5.) Szír istenség (2Kir 5,18).

RIMMON-PÉREC (péreci gránátalma(fa); széthasított gránátalma(fa)). Az izráeliták egyik pusztai szálláshelye (4Móz 33,19–20).

RINNA (ujjongás, hangos kiáltás, zúgás; az ujjongás tárgya v. forrása. Férfi Júda törzséből (1Krón 4,20).

RISJA (tetszés, kellemes, kedves; Jahve tetszésének a tárgya; Isten jótetszése). Áser leszármazottja (1Krón 7,39).

RISPA. Lásd: RIZPA.

RISSZA (romok, romhalmaz; locsolás, csepegés). Az izráeliták táborhelye a pusztában (4Móz 33,21–22).

RITMA (rekettyebokor). Az izráeliták táborhelye a pusztában (4Móz 33,18–19).

RIZPA (forró kő, izzó szén). Saul (1) király ágyasa (2Sám 3,7; 21,8.10).

ROBOÁM (a nép megsokasítása, a nép kiterjedt és szabad; a nép messzire vonul; a nép szabadítója). Salamon és Naáma (2) fia (1Kir 14,21.31). Elveszítette uralma alól az északi tíz törzset és csak Júda és Benjámin törzseinek királya lett (1Kir 12; 14); Sésák II., egyiptomi király megerősített városokat vett el tőle (2Krón 12,1–4).

ROBOTMESTER. A kényszermunkások (robotosok) felügyelője (2Móz 1,11; 3,7; 5,6.10.13).

ROBOTOS. Akit arra választanak ki, hogy mások számára kényszermunkát végezzen (1Kir 5,13–14; 9,21).

RODÉ (rózsa). Szolgálóleány Máriának (5), János Márk anyjának házában (Csel 12,13).

RODUSZ (rózsák szigete). Sziget Kisázsia délnyugati csücskénél; virágzó kereskedelmi központ volt, amíg Róma Kr. e. 166-ban meg nem bénította; híres óriás méretű szobráról, a roduszi Kolosszusról, amely Héliost, a napistent ábrázolta, és amely az akkori világ hét csodája közé

tartozott; Pál rövid pihenőt tartott a szigeten, hazafelé harmadik missziói útjáról (Csel 21,1).

RÓGEL (lábak forrása, kémek, rágalmazók forrása). Forrás Jeruzsálemtől délkeletre, ahol a Hinnom-völgy a Kidrom-völgybe torkollik (Józs 15,7; 18,16; 2Sám 17,17; 1Kir 1,9).

RÓGELIM (kallózás v. mosás helye, a mosók; futárok, hírnökök; rágalmazók). Helység Gileádban (1) Mahanáim közelében, ahol Barzillai (1) élt (2Sám 17,27–29; 19,31).

RÓHEGA (lárma, kiabálás, felkiáltás; riadó). Áser leszármazottja (1Krn 7,34).

RÓKA (emlősállat). Az Írás olykor a Palesztinában feltalálható közönséges rókát, a kutya rokonát jelöli ezzel a szóval, olykor a sakált.

ROKON. Az ÓSZ-ben közeli rokon, akinek joga van, hogy valakit megváltson (kiváltson) vagy megbosszuljon; a közeli rokonok közti házasság tilos; jelenti a szomszédot, barátot vagy ismerőst is; az ÚSZ-ben az azonos nemzetségből valót (Lk 14,12; Jn 18,16; Róm 9,3).

RÓMA (fenséges; hírnév). A római világbirodalom fővárosa; Kr. e. 753-ban alapították; Pál kétszer volt ott fogságban, mielőtt mártírhalált szenvedett (Csel 28,16–31; 2Tim 4).

RÓMABELIEKHEZ ÍRT LEVÉL. Pál írta, amikor harmadik missziói útja alkalmával három hónapot töltött Korintusban (Csel 20,2–3; Róm 1,1; 15,25–27); Pál azt tervezte, hogy rövid jeruzsálemi tartózkodás után Spanyolországba utazik, és remélte, hogy ez alkalommal útba ejtheti Rómát és személyesen megismerheti az ottani keresztyén gyülekezetet (Róm 1,10–11; 15,14–33); Pál azelőtt még sohasem volt ott. Ebben a levelében rendkívül világosan tesz bizonyosságot az evangélium üzenetéről. *Felosztása*: 1. bevezetés (1,1–15); 2. zsidók és pogányok egyaránt bűnösök (1,16–3,20); 3. a hitből való megigazulás (3,21–5,21); 4. a megszenteltetés (6–8); 5. Izráel és Isten üdvözítő terve az egész világ számára (9–11); 6. fontos tudnivalók a keresztyén ember gyakorlati életében (12,1–15,13); 7. záró megjegyzések és köszöntések (15,14–16,27).

RÓMAI BIRODALOM. Róma városát a monda szerint Kr. e. 753-ban alapították; Kr. e. 509-ig monarchia, Kr. e. 509–31-ig köztársaság; Róma világhatalma Kr. e. 31-ben kezdődött és Kr. u. az 5. században a germánok vetettek neki véget; ez a városállam kiterjesztette a hatalmát először egész Itáliára, végül pedig a Földközi-tenger egész vidékére, Galliára, Britannia felére, a Rajna-Duna vidékére, egészen a pártusok országáig; Augustus, az első császár, a birodalmat szenátori és császári tartományokra osztotta fel (lásd: TARTOMÁNY). A hatalmas világbirodalom felbomlásának és pusztulásának oka az erkölcsi romlottság volt; mindmáig megmaradtak római víztárolók, vízvezetékek, utcák, utak, középületek és szobrok; az ÚSZ számos római hivatalos személy nevét említi; köztük Augustus (Lk 2,1), Tiberius (Lk 3,1), Klaudius (Csel 11,28) és közvetve Néro (Csel 25,11–12) nevét is.

ROMÁMTI-EZER (dicsértem (Isten) segítségét). Lévíta, a 24. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krn 2,4,31).

ROMLOTTÁSÁG. Az ember elvesztette eredeti igaz voltát és istenszeretetét, mélységes erkölcsi romlásba került, amely abban nyilvánul meg, hogy ellenállhatatlanul vonzza a gonosz. Ebben az állapotában képtelen bármit is tenni Isten tetszésére; és Istennek Jézus Krisztusban megnyilvánuló szabadító kegyelme megragadása nélkül nincs menekülés ebből a rettenetes állapotából.

RÓS (fej, fia, fő, fejedelem).
1.) Benjámin (1Móz 46,21).
2.) Egyike annak a három népnek, amelyek az utolsó időkben Izráelt megtámadják (Ez 38,2; 39,1).
Lásd még: GÓG (2).

ROSTA. A gabona megtisztítására szolgáló eszköz; nádból, lószőrből vagy háncsból készült; jelképes értelemben is használatos (Ézs 30,28; Ám 9,9; Lk 22,31).

ROVAROK. A Bibliában megemlített sok rovarfajta között a következők találhatók: sáska, vándorsáska, tücsök, pikkelyes rovarok, moly, pillangó, légy, bolha, méh, hangya, lódarázs, skorpió, pók, darázs, szúnyog, hernyó, bogarak, tetű.

ROZS. Lásd: NÖVÉNYEK.

RÓZSA. Lásd: NÖVÉNYEK.

RÚBEN (íme, fiú!). Jákób (1) és Lea legidősebb fia (1Móz 29,32); anyjának mandragorát (szerelemalmát) hozott (1Móz 30,14); vérfertőzést követett el (1Móz 35,22); megmentette Józsefet (1) a haláltól (1Móz 37,19–22; 42,22); tulajdon fiaival kezeskedett legkisebb öccséért, Benjáminért (1) (1Móz 42,37; 43,9); Rúben törzse a Jordántól keletre telepedett le (4Móz 1,20–21; 32; Józ 13,15–23).

RÚBENITÁK. Rúben leszármazottai; Gileádban (1) telepedtek le; támogatták Dávid királyt (1Krn 12,37); később az asszírok fogságba hurcolták őket (1Krn 5,26).

RUFUS (vörös, róka-vörös, szőke). Cirénei Simon (5) fia és Alexander (1) fivére; Pál köszönti őt Rómában (Róm 16,3).

RUHA. Általános megjelölése az öltözéknek (1Móz 41,42; 5Móz 22,12; Zsolt 22,19); különböző vonatkozásokban átvitt értelemben is használatos Zsolt 102,27; Zsid 1,12).

RUHAFESTŐ. Lásd: MESTERSÉGEK.

RUHAFESTŐK MEZEJE. Mező Jeruzsálem falain kívül, ahol a ruhafestők az általuk felhasznált anyagot mosták (Ézs 7,3; 36,2).

RUHAMOSÓK LÚGJA. Szappanfésülés, amelyet új vászon tisztítására használtak (Mal 3,2). Lásd még: LÚG.

RUHATÁR. Ház vagy kamra, ahol a királyi és szertartási öltözékeket tartották (2Kir 10,22).

RUHÁZAT. Bibliai kijelentések és archeológiai leletek egyaránt bőségesen szolgáltatnak adatokat a bibliai idők emberének ruházatáról. Azokon az arab területeken, amelyeket még nem rontott meg a nyugati civilizáció, az öltözködés mai alapformája messzemenően megfelel a bibliai kor öltözködésének. Az izráelita ember ruházatával legbensőbb érzéseit és kívánságait fejezte ki. A ruhákat különböző anyagokból készítették: bőrből (Mt 7,15), szőrből (Mt 3,4), gyapjúból (1Móz 38,12), lenvászonból (Péld 31,13), pamutból (Ézs 19,19). A férfiak ruházata a következőkből állott: alsóruha, vagy még ing is (2Móz 28,42 »lábravaló«), köntös, egy inghez hasonló felsőruha, amelyet otthon és házon kívül egyaránt viseltek (Lk 3,11), öv textíliából vagy bőrből (Mt 3,4; Jn 21,18; Csel 12,8), köpeny vagy felsőruha, bő lazán viselt ruhadarab, amelyet könnyedén magukra terítettek a többi ruhadarab fölé (1Sám 24,11; 1Krn 15,27; Csel 12,8); cipő és szandál (1Móz 14,23). A főpap süveget (mitra) viselt (2Móz 28,40; Jób 29,14). Az asszonyok öltözéke igen hasonlított a férfiakéra, csak a ruhadarabok hosszabbak voltak, és finomabb anyagból készültek; ezenfelül fátylat (1Móz 38,14) és ékszereket (Ézs 3,18–23) viseltek. Kr. e. a 2. évszázadtól kezdve a férfiak a reggeli imádság alkalmával »imaszójukat« hordták a csuklójukra és homlokukra erősítve, kis bőrtartókkal, amelyek ÓSZ-i igehelyeket tartalmaztak.

RUMA (főlemelkedés, magaslat). Joákim anyjának szülővárosa, Sikem (3) közelében (2Kir 23,36). Lásd még: ARUMA.

RUTA. Lásd: NÖVÉNYEK.

RUTH (barátság, barátnő; megjelenés, szépség; látni fogjuk). Moábita nő, aki férjhez ment a Betlehemből (1) való Elimélek és Naómi fiához, Mahlonhoz (Ruth 1,1–4; 4,9–10). Krisztus ősanja (Mt 1,5); lásd még: RUTH KÖNYVE.

RUTH KÖNYVE. A bírák korában lejátszódott, látszólag jelentéktelen eseményt mond el: a moábita Ruthnak, Krisztus és Dávid ősanjának a történetét. Először Mahlonhoz, a Betlehemből (1) való Elimélek és Naómi fiához ment feleségül (Ruth 1,1–4); mikor férje meghalt, anyósával együtt visszatért annak hazájába, Betlehembe (1,7), ahol férjhez ment Boázhoz, Elimélek egyik közeli rokonához (2,20–23), miután a még közelebbi, erre illetékes rokon nem volt hajlandó a sógorházasság törvényét betölteni (4,6.13).

RÜH. Lásd: BETEGSÉGEK.

SAÁF (szétosztás, pálmaág).
1.) Jaddai (2) fia (1Krón 2,49).
2.) Káleb (2) fia (1Krón 2,49).

SAALABBIN. Lásd: SAALBIM.

SAALBIM, SAALABBIN (rókák, sakálok helye). Város, valószínűleg Palesztina középső részén, amelyet a dániták elfoglaltak az emoreusoktól (Bír 1,33; 1Kir 4,9; Józs 19,42).

SÁÁLIM (rókák; barlangok, mélyedések, üregek). Vidék neve, valószínűleg Benjámint területének északi határának közelében (1Sám 9,4).

SAANAIM (vándorlások, kettős vándorlás v. sátor). Kenteus helység Naftali határán, mintegy 5 km-nyire Tábor hegyétől északkeletre (Bír 4,11); Józs 19,33-ban: »Caananim«.

SAANÁN (nyájakban gazdag, kivonulás; vándorolva). Helység Júdában (Mik 1,11). Pontos helye nem ismeretes; Józs 15,37-ben: »Senán«.

SAÁRAIM (két kapu, kettős bejárat).
1.) Város Júda területén (Józs 15,36; 1Sám 17,52).
2.) Helység Simeon területén (1Krón 4,31); Józs 19,6-ban: »Sarúhen«. Lásd még: SILHIM.

SABAKTÁNI. Héber szó, amely Jézusnak a keresztfán való egyik kiáltásában fordul elő: »Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?!« (Mt 27,46; Mk 15,34).

SABBETAI (szombaton született; az én nyugalom; az Úr nyugalma v. szombatja). Lévíta, aki amellettt volt, hogy az izráeliták bocsássák el idegen származású feleségeiket (Ezsd 10,15); Ezsdrás (3) mellett a törvény magyarázója (Neh 8,7; 11,16).

SABEUSOK. Ősi kereskedő nép, amely az ókorban Arábia délnyugati részén élt, országuk Ofírral és Havilával volt határos (Ézs 45,14); a rómaiak ezt a területet: »Arabia Felix«-nek (boldog Arábiának) nevezték; sabeus rablók támadták meg Jób nyájait és gyilkolták le pásztorait (Jób 1,15), rabszolgakereskedők voltak (Jóel 3,8), egyik legjelentősebb uralkodójuk Séba királynője volt (1Kir 10,1kk.; 2Krón 9,1kk.).

SADDUCEUS (igaz, egyenes, őszinte). Krisztus-korabeli zsidó szekta, amely csak a törvényt fogadta el, a szájhagyományt elvetette; tagadta a halottak feltámadását, a lélek halhatatlanságát és a szellemi világ létezését (Mk 12,18; Lk 20,27; Csel 23,8); támogatták a Makkabeusokat; viszonylag kis csoport, soraikból mégis sok főpap került ki; Keresztelő János (Mt 3,7–8) és Jézus korholta őket (Mt 16,6.11–12); ellenálltak Krisztusnak (Mt 21,12kk.; Mk 11,15kk.; Lk 19,47) és az apostoli gyülekezetnek (Csel 5,17.33), s harcoltak ellenük.

SÁDÓK (igaz ember, igaznak mutatkozott).
1.) Ahitób (1) fia, pap, aki segített Dávidon (2Sám 8,17; 1Krón 12,28); segített a frigyláda Jeruzsálembe vitelénél (1Krón 15,11–13), támogatta Dávidot Absolonnal szemben (2Sám 15,24–36; 17,15); Salamon főpappá tette (1Kir 2,35).
2.) Sallum (14) főpap atyja (1Krón 6,12; Ezsd 7,2).
3.) Jérusa atyja, Jótám (3) nagyapja (2Kir 15,33; 2Krón 27,1).
4.) Baána (2) fia, segített Jeruzsálem falainak újjáépítésénél (Neh 3,4); majd Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,21).
5.) Immér (4) fia, szintén segített a fal építésénél (Neh 3,29).
6.) Írástudó, a tárházak felügyelője Nehémiás (3) idejében (Neh 13,13).
7.) Zorobábel leszármazottja, Krisztus őse (Mt 1,14).
8.) Mérajot (2) fia, pap (1Krón 9,11; Neh 11,11).

SÁF (medence, csésze; küszöb, bejárat, felvétel), Óriás termetű filiszteus, akit Dávid egyik hőse, Sibbékai megölt (2Sám 21,18); az 1Krón 20,4-ben »Sippai«.

SÁFÁM (kopasz, ravasz, furfangos). Fõember Gád törzsében (1Krón 5,12).

SÁFÁN (hõrcsõg, ugró, okos, ravasz). Jósiás (1) király titkára és írnoke (2Kir 22,3–20; 2Krón 34,8–28); felolvasta a templomban megtalált törvénykönyvet Jósiás király elõtt (2Kir 22,10; 2Krón 34,18), és vitte a király üzenetét Hulda prófétaasszonyhoz (2Kir 22,13–15; 2Krón 34,20–22).

SÁFÁRSÁG. Az 1Kor 9,17; Ef 3,2 és a Kol 1,25 beszél a sáfárság tisztjérõl vagy megbízatásáról; jelent ránk bízott javakkal való gazdálkodást vagy valamely feladat megbízásból való végrehajtását.

SAFÁT (Ö itélt, bíró).
1.) Hóri (2) fia, Simeon törzsébõl Kánaán (2) földjére kiküldött kém (4Móz 13,6).
2.) Elizeus próféta atyja (1Kir 19,16.19).
3.) Adlai fia, Dávid szarvasmarha-csordáinak felügyelõje (1Krón 27,29).
4.) Gád törzsének elõljárója Básánban (1Krón 5,12).
5.) Semája (17) fia, Zorobábel leszármazottja (1Krón 3,22).

SAFÁTIÁS. Lásd: SEFÁTIA (7).

SAFIR (szépváros). Város, valószínûleg Palesztina déli részén (Mik 1,11).

SAFIRA (szép (nõ)). Ananiás (1) felesége; holtan esett össze Péter lábainál, mert pénzadományával kapcsolatosan hazudott a Szent Szellemnek (Csel 5,1–10).

SÁGÉ (tévelygõ, félrevezetett, tudatlanságból vétkezõ). Jónatánnak (5), Dávid hõsének atyja (1Krón 11,34).

SAHACIMA (magaslat, domb; büszkeség, fennköltség). Város Issakár területén, a Tábor hegye és a Jordán közt (Józs 19,22).

SAHARÁIM (a két hajnalpír). Benjáminita férfi (1Krón 8,8–11), akinek sok leszármazottja volt.

SAHÁSGÁZ (a tanulni vágyó; a szépek szolgája). Ahasvérus (1) udvarmestere (Eszt 2,14).

SAJT. A tehének, juhok vagy kecskék tejét állatbõr tömlõkben gyûjtötték. A meleg éghajlat alatt a tej gyorsan megaludt, s ezt dolgozták fel sajtnak.

SAKÁL. Az ókor melegebb vidékeinek a vadkutyája; kisebb falkákban vadászik, dögevõ.

SÁKÁR (jutalom, megfizetés, köszönet, hála).
1.) Ahiámnak, Dávid hõsének atyja (1Krón 11,35); a 2Sám 23,33-ban: »Sarár«.
2.) Ajtónálló lévita Dávid idejében, Obed-Edom (3) fia (1Krón 26,4).

SALA. Lásd: SÉLÁH.

SÁLÁF (kápricserje; Isten megverte, megsebesítette; tisztogatás). Hánun (3) atyja (Neh 3,30).

SALAK. Az olvasztott érc vagy fém hulladéka; gyakran jelképezi az értéktelen dolgot (Ézs 1,22.25; Ez 22,18–19).

SALAMIS (a békesség Baálja v. városa). Város Ciprus keleti partján, ahol Pál és Barnabás elsõ missziói útjuk alkalmával ígét hirdettek (Csel 13,5).

SALAMON (békességes, békés; béke). A 12 törzsbõl egyesített Izráel harmadik és utolsó királya; Dávid és Betsábé fia (2Sám 12,24; 1Krón 3,5); mikor Dávid már nagyon megöregedett, felkenték királlyá (1Kir 1); bosszút állt Abjátáron, Séméin (17) Adónián (1) és Joábon (1) (1Kir 2); feleségül vette a fáraó leányát (1Kir 3,1); Istentõl értelmes és bölcs szívet kért, és messze földön híres volt bölcsességérõl (1Kir 3,5–28; 10,1–10; 2Krón 1,3–12); Hírám (1), tíruszi király támogatásával felépítette az elsõ templomot és saját királyi palotáját (1Kir 5–8; 2Krón 2–7); robotmunkásokat szedett össze, hogy hatalmas építési terveit véghez vihesse (1Kir 5,13–17; 9,19–21); az akkor ismert világ legtávolabbi részével is kereskedelmi kapcsolatban állt, s ebbõl származott mesés gazdagsága (1Kir 10,11–29); a természet nagy barátja és kutatója (1Kir 4,33),

bölcs mondások, énekek és zsoltárok szerzője; tőle származik az Énekek éneke, a Példabeszédek és a Prédikátor könyve; számos külföldi felesége eltévelyítette, hogy a pogány kultuszoknak jelentős engedményeket tegyen; halála után Izrael északi tíz törzse nem volt hajlandó fiát, Roboámot királyul elfogadni, és saját külön királyt választott magának Jeroboám személyében, aki korábban Salamon építkezéseinek a felügyelője volt; Salamon rendkívüli képességű ember volt, nagyszerű lehetőségekkel, de élete felé csődöt mondott.

SALAMON BÖLCSESSÉGÉNEK KÖNYVE. Lásd: APOKRIF IRATOK.

SALAMON PÉLDABESZÉDEI. Legjobb példa az ÓSZ-i Izrael bölcselkedő költészetére; a könyv legnagyobb részének szerzője Salamon (1,1; 10,1); nemcsak a sikeres élet titkát megmutató régi alapelvek gyűjteménye, hanem a bűnnel és a szent étellel foglalkozó erkölcsi tanításoké is. Bölcs mondások alakjában az Isten Szent Szellemétől ihletett szerző segítséget ad az Istennek tetsző élethez. *Felosztása:* 1. bevezetés (1,1–9); 2. megszemélyesítve állítja szembe a bűnös és igaz életet (1,10–9,18); 3. egyes versek állítják szembe a bűnt az Istennek tetsző magatartással (10,1–22,16); 4. különböző, hosszabban rajzolt ellentétek (22,17–29,27); 5. költemény a becsületességről, amelyet Agur mondásainak is neveznek (30–31).

SALAMON SZOLGÁI. Azok a rabszolgák, akikkel Salamon a templomban az egyszerűbb és alacsonyabb rendű munkákat végeztette; ezek utódai – héber nevük »netinim«, melynek jelentése: templomszolga – Zorobábelrel együtt hazatértek a fogságból (Ezsd 2,55–58; Neh 7,57.60; 11,3). Lásd még: NÉTINEUSOK.

SALAMON TAVAI. Három tó Jeruzsálem közelében, amelyekből vezetéken át vizet vezetnek Jeruzsálembe (Préd 2,7); még ma is használják.

SALAMON TEMPLOMA. Lásd: TEMPLOM.

SALAMON TORNÁCA. Oszlopcsarnok, amelyet Salamon a templom keleti oldalán építtetett (Jn 10,23; Csel 3,11; 5,12).

SALAMON ZSOLTÁRAI. Ún. pszeudoepigráf könyv; tehát nem tartozik a Szentírás könyvei közé; a kánoni zsoltárok rendje szerint írt 18 zsoltárt tartalmaz, amelyek valószínűleg Kr. e. 64 és 46 közt keletkeztek, és amelyeket Salamonnak tulajdonítottak.

SALÁTIEL (kértem Istent, akiért Istent kértem). Zorobábel atyja, Jézus őse (Mt 1,12; Lk 3,27); az ÓSZ-ben »Sealtiél«.

SÁLEM (béke, béke, békés; teljes, egészséges, ép, sértetlen).
1.) A város neve, ahol Melkisédek király volt (1Móz 14,18; Zsid 7,1–2); valószínűleg Jeruzsálem nevének rövidített alakja.
2.) Hely Énon közelében, a Jordántól nyugatra (Jn 3,23; 10,40).

SALISA (három föld, háromszögű, harmad, hármasság). Terület Efraim hegysége közelében (1Sám 9,4).

SALLÉKET (levágás, kivágás, kihajítás, kidobás). A salamoni templom nyugati kapuja a felmenő töltésen (1Krón 26,16).

SALLU (SZALLU) (megvetés, elvetés; megmért, drága).
1.) Mesullám (5) fia, benjáminita férfi, aki a fogság után Jeruzsálemben lakott (1Krón 9,7; Neh 11,7).
2.) Papi előjáró, aki Zorobábelrel tért vissza a fogságból (Neh 12,7).

SALLUM (kárpótlás, megfizetés, helyrehozás; egész, ép, jó állapotban levő; békés).
1.) Izrael királya (2Kir 15,10–15). Egy hónapig uralkodott.
2.) Ezékiás (5), efraimita főember atyja (2Krón 28,12).
3.) Hulda prófétaasszony férje (2Kir 22,14; 2Krón 34,22).
4.) Jeremiás (1) próféta nagybátyja (Jer 32,7).
5.) Mahásiás (19), ajtónálló lévita atyja (Jer 35,4).

- 6.) Ajtónálló lévita, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,24).
- 7.) Zsidó férfi, aki ugyanezt tette (Ezsd 10,42).
- 8.) Jeruzsálem fél tartományának előjárója, aki segített a falat építeni (Neh 3,12).
- 9.) Mispa (4) tartomány előjárója, aki segített Jeruzsálem falát építeni (Neh 3,15).
- 10.) Naftali negyedik fia (1Krón 7,13; az 1Móz 46,24-ben és a 4Móz 26,49-ben »Sillém«).
11. Simeonita, Saul (3) fia, Simeon unokája (1Krón 4,25).
- 12.) Férfi Júda törzséből (1Krón 2,40).
- 13.) Kóré (1) fia, az ajtónállók feje (1Krón 9,17.19.31; Neh 7,45).
- 14.) Főpap, Sádók (2) fia, Hilkia (4) apja (1Krón 6,12–13; Ezsd 7,2); az 1Krón 9,11-ben »Mésullám« (7), a Neh 11,11-ben »Mesullám« a neve.
- 15.) Jósiás (1) fia és utóda, Júda királya (1Krón 3,15), ismertebb a »Joáház« (2) néven (2Kir 23,30–34).

SALMAI (ruhám, leplem; felöltözött). A Zorobábelrel hazatért templomszolgák egyik csoportjának törzsatyja (Ezsd 2,46; Neh 7,48).

SALMAN (béke, gyógyulás). V. »Salmanassár« asszír király nevének rövidített formája (Hós 10,14).

SALMANASSÁR (Salman isten a legfőbb, Salman, kegyelmezz! Salman, vezess!; tűzimádó). Öt asszír király címe, akik közül egyet az ÓSZ is említ, egy másik pedig kapcsolatban volt az egyik izraeli királlyal.

1.) III. Salmanassár (Kr. e. 859–824), Assurnasirpal fia; az ő korából származó egyik feliraton olvashatjuk, hogy hadat viselt Benhadád (2) szíriai, és Aháb (1), izraeli király ellen, és Izraelt adófizetésre kötelezte.

2.) V. Salmanassár (Kr. e. 726–722); Tiglát-Pilnéser fia, először adófizetővé tette Hóseást (4), Izrael utolsó királyát, majd ostrom alá vette Samáriát, és fogságra vitte a tíz északi törzset (2Kir 17,3; 18,9); Hós 10,14 »Salman«-nak nevezi.

SÁLMON (árnyékos, sötét, fekete; feketeerdő; sötétség; csalódás, fondorlat; lejtő).

- 1.) Dávid hőse (2Sám 23,28), akit az 1Krón 11,29. »Hirai«-nak nevez.
- 2.) Hegy Sikem (3) közelében (Bír 9,48).

SÁLMON (beburkolva, megvédve, árnyékolva). Boáz atyja (Ruth 4,20–21; Mt 1,4–5; Lk 3,32); Krisztus őse. Az 1Krón 2,11-ben: »Szálma«.

SALMÓNÉ (nyugodt). Előhegység Kréta szigetének keleti végén (Csel 27,7).

SÁL MUNÁ (az árnyéket (védelmet) megtagadja). Midián királya, akit Gedeon megölt (Bír 8,4–21); a Zsolt 83,12-ben »Szalmuna«.

SALOMÉ (a békességes (a »Salamon« név nőnemű alakja), békés; teljes, ép, jól tartott).

- 1.) Zebedeus felesége, Jakab (1) és János (2) apostol anyja (Mt 27,56; Mk 15,40); szolgált Jézusnak (Mk 15,40–41); a sírjához ment, hogy Jézus holttestét bebalzsamozza (Mk 16,1).
- 2.) Heródiás leánya; tánca jutalmául Keresztelő János levágott fejét kapta egy tálban (Mt 14,3–11; Mk 6,17–28).

SÁMA (hallani, hallgató; engedelmes). Dávid hőse (1Krón 11,44).

SAMÁRIA (örtorony, örhegy; örséghez tartozó; Jahve őriz, véd).

1.) Az északi országnak, Izraelnek másik neve. Ez az ország úgy keletkezett, hogy az északi tíz törzs nem volt hajlandó elismerni Roboámot, Salamon fiát királlyául; Bételtől (1) Dánig (1), a Földközi-tengertől Szíriáig és az ammoniták országáig terjedt; fontosabb városai: Sikem (3), Samária (2), Sikár, Siló I., Bétel (1).

2.) Az északi ország fővárosa; Omri építette, Sikemtől (3) mintegy 9 km-nyire északnyugatra; a próféták buja, erkölcsstelen élete miatt dorgálták a várost (1Kir 21; Ézs 7,9; Jer 31,5; Ez 23,33; Hós 8,5; Ám 4,1–13). A város mai neve »Sebastije«.

SAMARITÁNUSOK.

1.) Samária lakói (2Kiráj 17,26; Mát 10,5; Lk 9,52; 10,33; Jn 4,9.30.40; Csel 8,25); az északi országrész tíz törzsének fogságba vitele után a Babilonból, Szíriából, Elámból és az Asszír birodalom egyéb területeiről odatelepültek keveredtek a Samáriában visszamaradt zsidókkal (2Kiráj 17,24–34); leszármazottaik a samaritánusok, akiket a zsidók megvetettek (Neh 4,1–3; Mát 10,5; Jn 4,9–26).

2.) Szekta, amely Samáriától vette a nevét, a zsidóknál gúnynev volt (Jn 8,48); a samaritánusok vallása kizárólag Mózes öt könyvén alapult.

SAMEGÁR-NEBÓ (légy kegyelmes Nebó! Nebó megőriz). Főtiszt Nabukodonozor hadseregében (Jer 39,3).

SÁMGÁR (légy kegyelmes, aki dicsőséget szerez; kard; pohárnok; gúny). Anát (2) fia, Izráel bírása, aki egy ökörösztökével 600 filiszteust ölt meg (Bír 3,31; 5,6).

SAMHUT (pusztaság, pusztalakó; hírnév, híres, ismert). Jizráhita férfi, Dávid ötödik seregének parancsnoka (1Kráj 27,8).

SÁMIR (hegyes csúcs, tövis, tövisbokor, szög; gyémánt).

1.) Város Júda területén, Hebrontól (1) mintegy 18 km-nyire délnyugatra (Józs 15,48).

2.) Tólának (2), a bírónak szülővárosa Efraim területén (Bír 10,1–2).

3.) Lévita, Dávid idejében (1Kráj 24,24).

SAMMA (csodálkozni, megrettenni, megcsodálás, hírnév, rémület; pusztítás, puszta).

1.) Dávid fivére (1Sám 16,9; 17,13); a 2Sám 13,32; 21,21-ben és az 1Kráj 20,7-ben: »Simea« (3).

2.) Áser leszármazottja (1Kráj 7,37).

3.) Ézsau unokája, edomita fejedelem (1Móz 36,13.17; 1Kráj 1,37).

4.) Dávid hőse, Age fia (2Sám 23,11.33).

5.) Dávidnak egy másik hőse Haródból (2Sám 23,25), az 1Kráj 11,27-ben: »Sammót«.

SAMMAI (csodálkozó; híres, ünnevelt, tisztelt; pusztító). Három férfi Júda törzséből (1Kráj 2,28.44; 4,17).

SAMMÓT (pusztaságok). Lásd: SAMMA (5).

SÁMMUA (híres, meghallgatott; hallgató).

1.) Zakkur (1) fia, Kánaán (2) földjére küldött kém Rúben törzséből (4Móz 13,5).

2.) Dávidnak Betsábétól született legidősebb fia (2Sám 5,14; 1Kráj 14,4); az 1Kráj 3,5-ben: »Simea« (1).

3.) Lévita, Jedutun leszármazottja (Neh 11,17).

4.) Pap, Jojákim (1) főpap idejében (Neh 12,18).

SÁMOTRÁKÉ (a trákéi Sámos). Sziget az Égei-tenger északnyugati részén, Troás és Neapolis közt (Csel 16,11).

SAMSÉRAI (Jahve megőrzött, ragyogó ör; hősie). Benjáminita férfi (1Kráj 8,26).

SÁMSON (nap fia, napos, hasonló a naphoz, napocska; naphól való; fényes, erős). Dán törzséből származó hős és bíró; Manoah fia; Isten különleges tanácsvégzésére született; egész élete során Istennek szentelve (nazíreus); timnábeli filiszteus nőt vett feleségül, akit később máshoz adtak feleségül; Sámson bosszúból felgyújtotta a filiszteusok vetését, sok filiszteust megölt, nagy tetteket hajtott végre; végül Delila fondorlatossága segítségével legyőzték, megvakították és megláncolták; úgy halt meg, hogy ledöntötte Dágon templomának tartóoszlopát, amelyhez odakötözték; több éven át Izráel bírása volt (Bír 13–16; Zsid 11,32).

SÁMUEL (Isten meghallgatott, akit Isten ígért; Isten neve; az Ő neve: Isten).

1.) Izráel utolsó, egyben legjelentősebb bírása (1Sám 7,15); Mózes után az első próféta (2Kráj 35,18; Jer 15,1); néző (1Sám 9,9) és pap (1Sám 2,18.35); születése isteni tervek szerint történt; Elkána (1) és Anna (2) fia (1Sám 1,19–20); Éli (1) főpápnál nevelkedett Silóban, a szent sátor mellett (1Sám 3), felkente Saul (1) (1Sám 10) és Dávidot (1Sám 16,13) Izráel királyává; Rámában

- (3) halt meg (1Sám 25,1).
2.) Simeon törzsének fejedelme az ígélet földjének felosztásakor (4Móz 34,20).
3.) Tóla (1) fia, Issakár unokája (1Krn 7,2).

SÁMUEL KÉT KÖNYVE. Két történeti könyv az ÓSZ-ben, Izrael régi története híres alakjának nevét viseli; eredetileg egy könyv volt, csak a Septuaginta osztotta két részre; a szerző nevét nem említik a könyvek, a zsidó hagyomány a szerzőséget mégis Sámuelnek tulajdonítja, jóllehet a könyvek tudósítanak Sámuel haláláról, és a halála után bekövetkezett eseményekről is (1Sám 25,31; 2Sám); a királyság keletkezéséről számol be Izraelben. *Felosztása:* 1. Sámuel mint bíró (1Sám 1–7); 2. Saul (1) mint király (1Sám 8–2Sám 1); 3. Dávid mint király (2Sám 2–24).

SÁMUS (SZÁMOSZ) (magaslat). Sziget Kisázsiaától nyugatra, Lídia tartomány közelében; Pál a 3. missziói útja során érintette (Csel 20,15).

- SÁNDOR (ALEXANDER)** (férfit védő; legyőző; bajt elfordító).
1.) Cirénei Simon (5) fia (Mk 15,21).
2.) Főpapi nemzetséghez tartozó nagytanácsbeli férfi (Csel 4,6).
3.) Zsidó férfi, aki részt vett az efézusi tiltakozó gyűlésen (Csel 19,33).
4.) Keresztyén férfi, aki elhagyta a hitet (1Tim 1,19–20).
5.) Ércműves, aki sok bajt okozott Pálnak (2Tim 4,14).

SÁRA (fejedelemasszony, úrnő, főrangú hölgy). Eredetileg Szárai (fejedelmi nő), Ábrahám felesége, Izsák anyja (1Móz 11,29; 21,2–3); Ábrahám kétszer testvérének mondta (féltestvére volt) (1Móz 12,10–20; 20,1–18); rávette Ábrahámot, hogy Hágár nevű szolgáját mellékfeleségnek elvegye (1Móz 16,1–6), majd később arra, hogy azt elkergesse (1Móz 21,9–21); Makpelá barlangjában temették el (1Móz 23); hitét (Zsid 11,11) és engedelmességét (1Pét 3,6) az Ige példa gyanánt említi.

SARÁF (égő, gyújtó). Férfi Júda törzséből (1Krn 4,22).

SÁRAI (megoldás, szabad; Jehova megoldotta; az Úr a Megváltó). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,40).

SARÁR (szilárdan összeillesztve). Ahiámnak, Dávid hősének atyja (2Sám 23,33); az 1Krn 11,35 »Sákár«-nak (1) nevezi.

(HADI)SARC. Kikényszerített adomány, amelyet egyes személyekre, országokra vagy intézményekre; pl. a templomra kivetnek; emberi munkaerő formájában (2Móz 5; Józs 16,10), vagy értékes tárgyak, használati eszközök vagy rabszolgák átadása által (1Kir 20,1–7; 2Kir 17,1–6).

SÁRDIS (menekülő, megmaradt, túlélő, maradék; az öröm éneke). Lídia fővárosa, művészetéről és kézművességéről híres, misztériumvallások védnöke (Jel 1,11; 3,1–6).

SÁRDIUS. Lásd: ÁSVÁNYOK.

SÁRDONIX. Lásd: ÁSVÁNYOK.

SAREPTA (olvasztóhuta; a tisztítás, nemesítés helye). Város Szidóntól 12 km-nyire délre, Tírusztól 21 km-nyire északra (1Kir 17,9–10; Lk 4,26); a mai Sarafandtól délre megtalálták a romjait.

- SARÉZER** (védd a királyt, a tűz fejedelme).
1.) Sénahérib, asszír király fia (2Kir 19,37; Ézs 37,38).
2.) Zakariás (17) próféta (Zak 7,2), Régem-Mélek társa: lásd ott.

SARJ (CSEMETE). A Dávid gyökeréből kinövő Messiás címe (Jer 23,5; 33,15; Zak 3,8).

SÁRKÁNY. Ez a név a Bibliában olykor kígyószerű szimbólikus állatalakot jelent (Zsolt 74,14: leviatán; Ez 32,2: krokodil), olykor valóságos állatot, mint pl. a krokodil vagy a sakál. János ezt a szót a Sátánra használja (Jel 12,3–6; 13,2kk.; 16,13; 20,2).

SARLÓ. Gabona levágására szolgáló hajlított kés, olykor fák és bokrok levágására is használták (5Móz 16,9; Jóel 3,13; Mk 4,29); képes értelemben Isten ítéletét jelenti (Jel 14,14).

SÁRON (síkság, sík föld).

1.) Tengerparti síkság Palesztinában, Joppe és Kármel (1) közt (1Krón 27,29; Ézs 35,2).

2.) Sáron legelői Gád törzsének birtokába jutottak (1Krón 5,16).

3.) Képes értelemben termékenységet, hírnevet és békességet jelent (Ézs 35,2; 65,10).

SÁRSEKIM (ments meg engem). Nabukodonozor király főtisztje, aki Jeruzsálem elfoglalása után a városba jött (Jer 39,3).

SARTÁN (vetélytársnök, csapadék; lepra, penész). Helység Betseán és Ádám közelében (1Kir 4,12; 7,46), a 2Krón 4,17-ben: »Seredáta«, a Józs 3,16-ban: »Cáretán«. Pontos fekvése ismeretlen.

SÁRUH. Lásd: SÉRUG.

SARÚHEN (kedves vendégfogadó, éjjeli szállás; a kegyelem lakhelye). A simeoniták városa Júda területén (Józs 19,6), valószínűleg azonos »Silhim«-mel (Józs 15,32) és »Saárim«-mal (2) (1Krón 4,31).

SARUSZÍJ. Börzsinór, a szandálnak a lábhoz való erősítésére, gyakran képes értelemben is használatos (1Móz 14,23; Ézs 5,27; Mk 1,7).

SÁSAI (fehér, mintha fehér márványból lenne; parancsoló, nemes, lovag). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,40).

SASÁK (a futár, rohanás; vágy, sóvárgás). Benjáminita férfi (1Krón 8,14.25).

SÁSKA. Lásd: ROVAROK.

SÁTÁN (ellenség, ellenfél, üldöző; vádoló). Mint tulajdonnév: valamennyi elbukott szellem feje; Isten és ember legfőbb ellensége (Jób 1,6.12; 2,1; Zak 3,1); minden jónak ellensége; különböző nevek és jelzők alatt találkozunk vele: ördög (Mt 4,1.5; Lk 4,2); az atyafiak vádolója (Jel 12,9–10); ellenség (1Pét 5,8); Belzebub (Mt 12,24); Béliál (2Kor 6,15); az egész földkerekség elhíttetője (Jel 12,9); a nagy sárkány (Jel 12,9); a gonosz (Mt 13,19.38); a hazugság atyja (Jn 8,44); e világ istene (2Kor 4,4); kezdettől fogva emberölő (Jn 8,44); ama régi kígyó (Jel 12,9); e világ fejedelme (Jn 12,31; 14,30); a levegőbeli hatalmasság fejedelme (Ef 2,2); a kísértő (1Tesz 3,5). Istennek nem független vetélytársa; csak addig mehet el, amíg Isten megengedi (Jób 1,12; 2,6; Lk 22,31); gyökerében gonosz; származását homály fedi, de kezdetben jó szellem volt, aki azután felfuvalkodottsága miatt elszakadt Istentől (1Tim 3,6); hatalmas, Isten ellen lázadó birodalom zsarnoka (Mt 12,26; Lk 11,18). Mindent megkísérel azért, hogy Istennek az emberrel kapcsolatos tervét megghiúsítsa; Krisztus; golgotai halála legyőzte; egy napon Isten a tüzes tóba veti majd, ahol örök gyötrelmem vár reá (Mt 25,41; Jel 20,1–3.7–10).

SÁTOR. Átmeneti, mozgatható lakás, rendszerint kecskeszőr takarókból, amelyeket rudakra feszítenek ki; olykor képes értelemben is előfordul (1Móz 9,27; Ézs 13,20; 2Pét 1,13–14).

SÁTOROS ÜNNEP. Lásd: LOMBSÁTOR ÜNNEPE.

SÁTORSZÖG, CÖVEK. A sátor lerögzítésére használatos; a földbe verték be (Bír 4,21; 5,26; 16,13–14).

SATRAPA. Helytartó a perzsa birodalomban, aki több kisebb tartományt (satrápia) igazgatott; ezek közül mindegyiknek meg volt a maga kormányzója (Ezsd 8,36; Eszt 3,12; Dán 3,2–3.27).

SAUL (akit kértek, kívántak; a megkérdezett, kikövetelt).

1.) Izrael első királya; a benjáminita Kis (1) fia; Sámuel (1) próféta királlyá kente (1Sám 10,1) és a nép királlyá választotta (1Sám 10,17–27); megverte Izrael ellenségeit: az ammonitákat, filiszteusokat, moábitákat és amálekítákat (1Sám 11–14). Engedetlen lett azonban Istennel szemben (1Sám 13), ezért Isten elvetette (1Sám 15,11.23). Gonosz szellem szállta meg (1Sám 16,14); féltékeny lett Dávidra, és igyekezett megölni őt (1Sám 19,10). A filiszteusokkal vívott vesztett

csatája után kardjába dőlt (1Sám 31,4).
2.) Edom királya (1Móz 36,37–38; 1Krón 1,48–49).
3.) Simeon (1) fia (1Móz 46,10; 2Móz 6,15); tőle származik a sauliták nemzetsége (4Móz 26,13).
4.) Lévíta, Kehát leszármazottja (1Krón 6,24).

SAULITÁK. A simeonita Saultól (3) származó nemzetség (4Móz 26,13).

SAULUS. A héber Saul görög alakja (Csel 13,9); lásd: PÁL.

SAUSA (Jahve harcol, az Úr a harcos; nemesség, fény, uraság). Dávid írnoke (1Krón 18,16); az 1Kir 4,3-ban »Sisa«, a 2Sám 8,17-ben »Serája« (2) és a 2Sám 20,25-ben »Séja« a neve.

SÁVE VÖLGYE (síkság, egyenes, sima). Lásd: KIRÁLY VÖLGYE (1).

SCITIAI (íjász, nyers ember; a haragos). A Fekete-tenger északi és keleti partvidékein élő nomád néptörzs tagja (Kol 3,11).

SEÁL (kérés, kérdés, ima). Zsidó férfi, aki idegen feleségét elbocsátotta (Ezsd 10,29).

SEALTIÉL (kértem az Istent, akit Istentől kértem; az Istentől kért). Zorobábel atyja (Ezsd 3,2.8; 5,2; Agg 1,1; 2,2); ÚSZ-ben: »Salátieel«.

SEÁRJA (Jahve értékel, méltat, megbecsül; Isten ítélete; az Úr kapuja). Jónatán (2) leszármazottja (1Krón 8,38; 9,44).

SEÁR-JÁSUB (a maradék megtér, visszatér). Ézsaiás (1) próféta idősebbik fiának szimbólikus neve (Ézs 7,3).

SÉBA (eskü; hét; iszákos; ember).
1.) Joktán fia, valószínűleg a dél-arábiai sabeusok királyságának megalapítója (1Móz 10,28; Ézs 43,3; Zsolt 72,10; Jer 5,20).
2.) Ábrahám unokája, második felesége, Keturá után (1Móz 25,1–3).
3.) Kút, amelytől Beérseba a nevét kapta (1Móz 26,33: »Sibá«).
4.) Gád törzse egyik nemzetségének feje (1Krón 5,13).
5.) Benjáminita férfi, aki felkelést szervezett Dávid ellen (2Sám 20,1kk.).
6.) Kús fia (1Móz 10,7; 1Krón 1,9: »Széba«).
7.) Rahmá fia, Kús unokája (1Móz 10,7; 1Krón 1,9).
8.) Város Simeon törzsi területén (Józs 19,2).

SEBÁM (az elhárító, kedvesség). Város Rúben törzsi területén (4Móz 32,3), a Holt-tengertől keletre, pontos helyét nem ismerjük; a 4Móz 32,38-ban stb. »Sibma«.

SÉBÁNIÁS (Jahve rokona, Jahve ismét helyreállította v. visszahozta; Jahve gyöngédsége).
1.) Kürtölő pap a frigyláda Jeruzsálemben vitelekor (1Krón 15,24).
2.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,4).
3.) Lévíta, aki segített Nehémiásnak (3) a bűnbánati napon, majd megpecsételte vele együtt a szövetséget (Neh 9,4–5; 10,10).
4.) Papi családfő Jojakim (1) főpap alatt (Neh 12,14).

SÉBARIM (kőbányák; törmelék). Helység Ai közelében; eddig üldözték Izráel harcosait (Józs 7,5).

SEBAT. A héber időszámítás szerinti év tizenegyedik hónapja; megfelel a mi februárunknak (Zak 1,7).

SÉBER (törés, romlás, hanyatlás; gyümölcs, gabona). Káleb (2) fia (1Krón 2,48).

SÉBNA (szomszéd birtokos, ifjú, fiatalság; gyöngédség, gyöngéd öregség). Ezékiás (1) király palotájának előljárója (Ézs 22,15–21); majd királyi írnok, aki Jeruzsálem ostromakor Rabsakéval tárgyalt (2Kir 18,18.26.37; 19,2; Ézs 18).

SEBOIM (CEBOIM) (seregek, sokaság, nyáj, gazellák, ragadozó állatok; tarka madarak;

hiénák).

- 1.) Város Sziddim völgyében, amely Sodomával és Gomorával együtt pusztult el (1Móz 10,19; 14,2.8; 5Móz 29,23; Hós 11,8).
- 2.) Völgy Mikmás közelében (1Sám 13,18).
- 3.) Hely a tengerparti síkságon, ahol a fogság után benjáminiták laktak (Neh 11,34).

SÉBUEL (Isten foglya, Isten visszafordulásának a jele).

- 1.) Lévíta, Gerson fia, Mózes unokája, a szentély kincseinek felügyelője (1Krón 23,16; 26,24); az 1Krón 24,20-ban: »Subáel«.
- 2.) Lévíta, a 13. énekes rend vezetője Dávid korában (1Krón 25,4); az 1Krón 25,20-ban: »Subáel«.

SEDÁD. Lásd: CEDÁD.

SÉDÉKIÁS (Jahve igaz, Jahve igazságossága; az Úr igaznak bizonyította meg magát).

- 1.) Kénaána (1) fia, aki Aháb (1) király idejében 400 hamis próféta vezetője volt (1Kir 22,19–24; 2Krón 18,10).
- 2.) Júda utolsó királya, Jósiás (1) és Hamutál fia, eredeti neve: »Mattánia« (1) (2Kir 24,17–19; 1Krón 3,15), Nabukodonozor hűbéres királlyá tette; de fellázadt Babilon ellen és emiatt súlyosan bűnhődött (2Kir 24,20; 25,1–7).
- 3.) Jekóniás fia (1Krón 3,16).
- 4.) Mahásiás (17) fia; hamis próféta a Babilonba hurcolt zsidók közt (Jer 29,21–23).
- 5.) Hanániás (2) fia, Jójákim király főembere (Jer 36,12).
- 6.) Pap, aki elsőnek pecsételte meg a szövetséget Nehémiással (Neh 10,1).

SEDEÚR (a Mindenható világosság, a világosság szelleme, fényt árasztó). Férfi Rúben törzséből, Elisúr fejedelem atyja (4Móz 1,5; 2,10; 7,30; 10,18).

SEÉRA (vérrokon, vérrokonság). Efraim leánya, három város építője (1Krón 7,24).

SEFÁM (mezítelenség; fátlan, csupasz vidék). Hely Kánaán (2) északkeleti határán, a Genezáret-tó környékén (4Móz 34,10–11).

SEFÁNIA, SEFÁNIÁS. Lásd: SOFÓNIÁS (1) és (4).

SÉFÁR (tengerpart, számlálás). Város Dél-Arábiában (1Móz 10,30).

SEFÁRVAIM (számos magaslat?). Helység Asszíriában, ahonnét a lakosok egy részét Samáriába vitték, hogy azt újra benépesítsék (2Kir 17,24.31; Ézs 36,19), valószínűleg Hámát vidékén feküdt.

SEFÁTA (örség, kitekintés, őrtorony). Völgy Marésa (3) közelében, Júda nyugati részében (2Krón 14,10).

SEFÁTIA, SEFÁTJA (Jahve ítélőbíró, Jahve ítelt; az Úr igazságot szerez).

- 1.) Dávid és Abitál fia (2Sám 3,4; 1Krón 3,3).
- 2.) Mesullám (6) apja (1Krón 9,8).
- 3.) Benjáminita harcos, aki Siklágban csatlakozott Dávidhoz (1Krón 12,5).
- 4.) A Zorobábelrel hazatért egyik család őse (Ezsd 2,4; 8,8; Neh 7,9).
- 5.) Salamon szolgája, akinek utódai Zorobábelrel tértek vissza a babiloni fogságból (Ezsd 2,57; Neh 7,59).
- 6.) Férfi Júda törzséből (Neh 11,4).
- 7.) Jeruzsálemi főember, aki el akarta pusztítani Jeremiást (1), mert az Jeruzsálem ellen profétált (»Safátias«: Jer 38,1).
- 8.) Jósafát (4) király fia (2Krón 21,2).

SEFÁTIÁS (Jahve ítelt, igazságot szolgáltat; Jahve a bíró). Simeon törzsének fejedelme Dávid idejében (1Krón 27,16).

SEFÁTJA. Lásd: SEFÁTIA.

SÉFER (szépség). Hegy, amely mellett Izráel fiai pusztai vándorlásuk során tábort ütöttek (4Móz 33,23–24).

SEFI. Lásd: SEFÓ.

SEFÓ (kopaszság, kopárság; kopár domb). A hóreus Széir (1) unokája, Sóbál (3) fia (1Móz 36,23); az 1Krn 1,40-ben: »Sefi«.

SEFON (várakozás, vágy, aki után vágynak; kitekintés; elrejtve; sötét, télies; őrzött). Gád fia, akitől a sefoniták nemzetsége származik (4Móz 26,15); az 1Móz 46,16-ban »Cifjon«.

SEFUFÁM (kígyó, vipera; eltaszított, összezúzott). Béla (4) fia és a sefumiták törzsatyja (4Móz 26,39); az 1Móz 46,21-ben »Muppim«.

SEFUFÁN (vipera, kígyó, eltaszított, szétmorzsol). Béla (4) fia, Benjámin unokája (1Krn 8,5).

SÉGUB (felemelt, védett, biztosított (Istentől); megközelíthetetlen; hatalom).
1.) Hiel kisebbik fia, akinek meg kellett halnia, mikor apja újra megépítette Jerikó városkapuját (1Kir 16,34).

2.) Hecrón (1) fia, Júda dédunokája (1Krn 2,21–22).

SEIR (kicsiny, csekély, fiatal). Falu a Holt-tengertől keletre, ahol Jórám (5) király megverte az edomitákat (2Kir 8,21).

SÉJA (Jahve harcol, küzdött; nagyság, fenség). Dávid írnoka (2Sám 20,25); a 2Sám 8,17-ben: »Serája« (2) és az 1Krn 18,16-ban: »Sausa«; az 1Kir 4,3-ban: »Sisa«.

SEKÁNIA (aki Jahvenél lakik, Jahve szállást vett nála; Isten szomszédja, az Úr a szomszéd).

1.) A 10. papi rend feje Dávid idejében (1Krn 24,11).

2.) Lévita Ezékiás (1) király idejében (2Krn 31,15).

3.) Családfő, aki Ezsdrással (3) tért vissza a fogságból (Ezsd 8,5).

4.) Zsidó férfi, aki javasolta Ezsdrásnak (3), hogy bocsássák el az idegen feleségeket (Ezsd 10,2–4).

5.) Lévita, Semája (21) atyja (Neh 3,29).

6.) Tóbiásnak (3), Nehémiás (3) ellenfelének apósa (Neh 6,18).

7.) Pap, aki Zorobábelrel együtt tért vissza a fogságból (Neh 12,3).

8.) Zorobábel leszármazottja (1Krn 3,21–22; Ezsd 8,3).

SEKEL. Lásd: PÉNZ.

SEKEM (értelmezése: mint »Sikem«). Hámornak, Sikem (3) fejedelmének fia; elcsábította Jákób (1) leányát, Dinát, akinek fivérei ezért bosszút álltak (1Móz 34).

SEKUNDUS (a második). Tesszalonikai keresztyén férfi, Pál barátja (Csel 20,4).

SELÁ (Neh 3,15). Lásd: SILOÁM.

SÉLA I. (kérés, ima; nyugodt, gondtalan, erőtlen; béke).

1.) Júda fia (1Móz 38,5–26).

2.) (szikla, szirt, hasadék). A nabateusok fővárosa, akikre azonban csak közvetve történik utalás (Bír 1,36; 2Kir 14,7; Ézs 16,1); a későbbi »Petra«.

SÉLA II. (borda, oldal, lejtő, esés). Város Benjámin területén, ahol Saul (1) családi sírja volt (2Sám 21,14).

SÉLÁH (hajítás, sarj, lövedék, dobás; küldemény; áramlat). Arpaksád fia (1Móz 10,24; 11,13–14; 1Krn 1,18.24); a Lk 3,35-ben: »Sala«.

SÉLEF (fegyverhordó, felfegyverzett; kihúzott; aki kihúzza [a kardot]). Joktán fia (1Móz 10,26).

SÉLEK (nyílás, hasadék, elszakadva), Ammonita férfi, Dávid hőse (2Sám 23,37; 1Krn 11,39).

SELÉMIA (Jahve barátja, Jahve a megfizetés, jutalom; békesség az Úrban).

1.) Ajtónálló lévita (1Krn 26,14), az előző versekben: »Meselémias«.

- 2.) Kúsi (3) fia, Jéhudi nagyapja (Jer 36,14).
- 3.) Abdél fia, Joákim király elküldte Jeremiás (1) próféta és Báruk (1) elfogására (Jer 36,26).
- 4.) Jukál atyja (Jer 37,3; 38,1).
- 5.) Jériás atyja (Jer 37,13).
- 6–7.) Két férfi, akik elbocsátották idegen feleségeiket (Ezsd 10,39.41).
- 8.) Jeruzsálem falát javító Hananiás (6) atyja (Neh 3,30).
- 9.) Pap, a tárházak felügyelője Nehémiás (3) idejében (Neh 13,13).

SÉLES (háromság, hármás iker). Férfi Áser törzséből (1Krón 7,35).

SELEUKIDÁK. A szír birodalom egyik uralkodó családja, hozzájuk tartozott Babilónia, Baktria, Perzsia, Szíria és Kisázsia egy része; alapítója I. Seleukos, Nagy Sándor egyik tábornoka; a királyi ház Kr. e. 312–64-ig állt fenn, amikor a rómaiak vették át a hatalmat. Az Egyik S. uralkodó, Antiochus Epiphanes váltotta ki a véres makkabeusi felkeléseket azzal, hogy a zsidókat tűzzel-vassal rá akarta kényszeríteni a görög vallás és gondolkodásmód befogadására.

SELÓMI (békesség, Jahve az én békességem). Ahihudnak (1), Áser törzse fejedelmének atyja (4Móz 34,27).

SELOMIT (békességben bővelkedő, békesség).

- 1.) Dibri leánya, egyiptomi férfi felesége, fiát istenkáromlás miatt megkövezték (3Móz 34,10–12.23).
- 2.) Kehátita lévita, Mózes unokatestvére (1Krón 23,18); 1Krón 24,22-ben: »Sélomót«.
- 3.) Gersonita lévita (1Krón 23,9).
- 4.) Fogságból hazatért család törzsatyja (Ezsd 8,10).
- 5.) Lévita, Mózes leszármazottja, testvéreivel a szenthely kincseinek őre Dávid idejében (1Krón 26,25–26).
- 6.) Roboám fia v. leánya (2Krón 11,20).
- 7.) Zorobábel leánya (1Krón 3,19).

SÉLOMÓT. Lásd: SELOMIT (2).

SELSÁH (éles árnyék, árnyék, védelem a nap elől). Város Benjámin déli határán (1Sám 10,2).

SELÚMIEL (Isten barátja, Isten az üdvösség; Isten az én békességem). Surisaddai fia, Simeon törzsének fejedelme a pusztai vándorlás idejében (4Móz 1,6; 7,36.41; 10,19).

SELYEM. Ezt az anyagot a föníciaiak hozták be Távol-Keletről (Kínából) (Ez 16,10.13; Jel 18,12).

SÉM (név, hírnév, dicsőség, tekintély). Nóé fia, a sémita népfaj törzsatyja (1Móz 5,32; 11,10; 1Krón 1,24); Krisztus ősatya (Lk 3,36).

SÉMA (hallás, hír, tudósítás, hírnév; hallgass meg!).

- 1.) Hebron (3) fia (1Krón 2,43–44).
- 2.) Rúbenita férfi (1Krón 5,8); talán azonos a 4. versbeni »Semájá«-val (16).
- 3.) Benjáminita férfi (1Krón 8,13).
- 4.) Ezsdrás (3) mellett álló férfi a törvény felolvasásakor (Neh 8,4).
- 5.) Város Júda déli részén (Józ 15,26).
- 6.) A híres izráelita hitvallás neve az 5Móz 6,4–6-ban, amely a »Semá' Jiszráél« szavakkal kezdődik, ami azt jelenti: »Halld Izráel«.

SEMÁA (a meghallgattatás). Dávid két hősének, Ahiézernek (2) és Joásnak (3) apja (1Krón 12,3).

SEMÁJA (Jahve meghallgat; Jahve a hírnév; menny).

- 1.) Lévita családfő Dávid idejében (1Krón 15,8.11).
- 2.) Lévita írnok Dávid idejében (1Krón 24,6).
- 3.) Lévita, Obed-Edom (3) legidősebb fia (1Krón 26,4.6.7).
- 4.) Isten embere, aki Isten nevében megtiltotta Roboámnak, hogy Izráel ellen hadat viseljen (1Kir

- 12,22–24; 2Krón 11,2–4).
- 5.) Lévíta, akit Jósafát (4) kiküldött a nép tanítására (2Krón 17,8).
- 6.) Lévíta, aki Ezékiás (1) idejében a templomot megtisztította (2Krón 29,14).
- 7.) Lévíta, aki Ezékiás (1) idejében segített az élelem kiosztásánál (2Krón 31,15).
- 8.) Lévíta előljáró, Jósiás (1) király idejében (2Krón 35,9).
- 9.) Családfő, aki Ezsdrással (3) tért vissza a fogságból (Ezsd 8,13).
- 10.) Családfő, akit Ezsdrás (3) Kaszifiába küldött, hogy hozzon szolgákat az Úr házához (Ezsd 8,16). Talán azonos (9) alattival.
- 11–12.) Egy pap és egy zsidó férfi, akik elbocsátották idegen feleségeiket (Ezsd 10,21.31).
- 13.) Hamis próféta, aki ellenállt Jeremiásnak (1) (Jer 29,24–32).
- 14.) Delája (3) atyja (Jer 36,12).
- 15.) Férfi Simeon törzséből (1Krón 4,37).
- 16.) Férfi Rúben törzséből (1Krón 5,4); talán azonos a 8. versbeni »Séma«-val (2).
- 17.) Zorobábel leszármazottja (1Krón 3,22).
- 18.) Lévíta Mérári nemzetségéből, Nehémiás (3) idejében (1Krón 9,14; Neh 11,15).
- 19.) Fogságból hazatért lévíta (1Krón 9,16).
- 20.) Papi előljáró, aki Zorobábelrel visszatért a fogságból (Neh 12,6.18).
- 21.) Lévíta, Jeruzsálem köfalának építője, a keleti kapu őre (Neh 3,29).
- 22.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,8).
- 23.) Hamis próféta, aki Nehémiásban (3) félelmet akart kelteni (Neh 6,10–13).
- 24–27.) Egy júdabeli főember, két lévíta és egy pap, akik részt vettek Jeruzsálem falainak felszentelésénél (Neh 12,34–36.42).
- 28.) Úriásnak (6), a kirját-jeárimbeli prófétának atyja (Jer 26,20).

SEMÁRAIM. Lásd: CEMARAIM (2).

- SEMÁRIA** (Jahve megőriz, megőrzött).
- 1.) Benjáminita férfi, aki Siklágban Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,5).
- 2.) Roboámnak, Júda királyának fia (2Krón 11,19).
- 3–4.) Két zsidó férfi, akik elbocsátották idegen feleségeiket (Ezsd 10,32.41).

SEMÉBER (magasba lendülés; hatalmas név; a hősiesség fénye). Ceboim királya, városa a Holt-tenger közelében volt (1Móz 14,2.8).

SÉMEI. Lásd: SIMHI.

- SÉMER** (borseprő; megőrzés; őriző; megőrzött).
- 1.) Elpaál fia, Onó és Lód építője (1Krón 8,12).
- 2.) Lévíta Mérári nemzetségéből (1Krón 6,46).
- 3.) Férfi, akitől Omri (1) megvette Samária hegyét (1Kir 16,24).

SEMIDA (a belátás híre, ismert a belátásról; a tudás híre). Gileád (2) fia, a semidáták nemzetségének törzsatyja (4Móz 26,32; Józs 17,2; 1Krón 7,19).

- SEMIRÁMÓT** (Jahve neve magasztos, magasztos név).
- 1.) Énekes lévíta Dávid idejében (1Krón 15,18.20).
- 2.) Lévíta, akit Jósafát (4) elküldött, hogy tanítsa a népet (2Krón 17,8).

SÉMITÁK. Ókori népek sokrétű csoportja, rokon nyelvvel, melyek mind a sémita nyelvcsaládhoz tartoznak. Területük az ún. »termékeny félhold« vidéke. Az ókor legjelentősebb sémita népei; az akkádok, akikhez a babilóniak és szíriaiak is tartoztak; az arameusok; a kánaániták, ideértve az edomitákat, ammonitákat, moábitákat és hébereket; az arabok és az etiópiaiak.

SÉN (hegyes sziklák, sziklacsúcs, szirtek). Ismeretlen fekvésű hely, amelynek közelében Sámuel felállította az »Ében-Háezer« nevű emlékkövet (1Sám 7,12).

SÉNAHÉRIB (SZANHÉRIB) (Sin (holdisten) számtalan testvére; Sin megsokasítja a testvéreket). Assíria királya (Kr. e. 705–681); II. Szargon fia és utóda; nagy építő és hódító;

Ezékiás király idejében megtámadta a kicsiny Júdát; serege azonban titokzatos módon, valószínűleg hirtelen fellépő járvány által megsemmisült (2Kí 18; 19; Ézs 36–37); agyagtáblákon fennmaradtak híradások a hadjáratairól.

SENÁN (juhnyájokban gazdag; tövises). Helység Júda síkságán (Józs 15,37); a Mik 1,11-ben: »Saanán«.

SÉNASÁR (ó, Sin [holdisten] őrizz meg, fénylő kincs). Jekóniás fia (1Kí 3,18).

SENÉ (szirt, sziklacsúcs; tövis, túske). Hegyes szikla, Mikmástól délkeletre 5 km-nyire (1Sám 14,4–5).

SENIR. Lásd: SZENIR.

SEOL. Az ÓSZ-ben az elhunyt lelkeinek tartózkodási helye, amelynek megfelel az ÚSZ-i hades; ha a szót »pokol«-nak (lásd ott is) fordítják, akkor a büntetés helye; a legvilágosabb bizonyágtételt a seol körülményeiről Jézusnak a gazdagról és Lázárról szóló történetében kapjuk (Lk 16,19–31).

SEÓRIM (árpa, haj; nyer, bozontos). A 4. papi rend feje Dávid idejében (1Kí 24,8).

SEPRŐ (háztartási eszköz). Ézs 14,23 ezt a szót átvitt értelemben használja »rombolásra, pusztulásra«.

SEPRŐ. A bor üledéke, képletesen a szellemi restségre és Isten ítéletének kikerülhetetlen voltára utal (Jer 48,11; Zsolt 75,9).

SEPTUAGINTA. A héber ÓSZ görög fordítása; Alexandriában keletkezett Kr. e. 250–150 között.

SERÁJA (Jahve harcol, küzdött; az Úr fejedelem; Jahve uralkodóként jelenik meg).

- 1.) Férfi Júda törzséből, Kenáz (2) fia (1Kí 4,13).
- 2.) Dávid írnoka (2Sám 8,17; a 2Sám 20,25-ben: »Séja«; az 1Kí 18,16-ban: »Sausa«, az 1Kí 4,3-ban: »Sisa«.
- 3.) Simeonita férfi, Asiel (1) fia (1Kí 4,35).
- 4.) Azriel (3) fia, Joákim kiküldte, hogy vesse fogságra Jeremiást (1) és Bárukot (1) (Jer 36,26).
- 5.) Főpap abban az időben, amikor Nabukodonozor elfoglalta Jeruzsálemet, elfogták és Riblán megölték (2Kí 25,18–21; Jer 52,24–27); Jésua (3) főpap nagyapja, Ezsdrás (3) őse (1Kí 6,14–15; Ezsd 3,2; 7,1).
- 6.) Néria fia, Báruk (1) testvére, Sédékiás (2) szállásmestere, aki vele együtt ment a fogságba (Jer 51,59–64).
- 7.) Főtiszt Gedáliás (1) helytartó idejében (2Kí 25,23; Jer 40,8).
- 8.) Papi előjáró, aki Zorobábelrel tért haza a fogságból (Neh 12,1.7).
- 9.) Zsidó férfi, aki Zorobábelrel tért vissza a fogságból (Ezsd 2,2).
- 10.) Pap, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,2).
- 11.) A templom előjárója a fogság után (Neh 11,11).

SERÉBIA (Jahve tüze, fénye; Jahve izzó hőséget küldött; Isten utódot adott; az Úr magzata).

- 1.) Lévíta családfő, aki Zorobábelrel tért haza (Neh 12,8; 12,24).
- 2.) Vezető lévita, akire Ezsdrás (3) a templom kincseit bízta (Ezsd 8,18.24); majd Ezsdrással a törvényt magyarázza (Neh 8,7; 9,4); Nehémiással (3) együtt megpecsételi a szövetséget (Neh 10,12).

SEREDA (hideg, hűvös; lehülés; aggodalom). Város Manasséban, Jeroboám születési helye (1Kí 11,26), pontos fekvése ismeretlen.

SEREDATA. Lásd: SARTÁN.

SEREGEKNEK URA (Róm 9,29; Jak 5,4). Azt jelenti, hogy minden teremtett hatalom és erő Isten parancsának és vezetésének van alávetve (Ézs 6,3).

SÉRES (gyöker, sarj; letelepülés, meggyökerezés). Mákir (1) fia, Manassé (1) unokája (1Krón 7,16).

SÉRET. (fény, ragyogás, pompa; vetélytársnő). Júda leszármazottja, Ashúr és Heléa fia (1Krón 4,7).

SERGIUS PAULUS (Sergius: háló, belegabalyodott). Ciprus római prokonzula, aki Pál szolgálata által lett keresztyénné (Csel 13,6–12).

SÉRI (az én képmásom, jóillatú gyanta, balzsam). Lásd: JISRI.

SÉROR (köteg, csomag, kő, tűzkő). Benjáminita férfi, Saul (1) király dédapja (1Sám 9,1).

SÉRUA (poklos asszony; gonosz állapot). Jeroboám izráeli király anyja (1Kir 11,26).

SÉRUG (zsinór; venyige; befont, összekuszált). Ábrahám dédapja (1Móz 11,20.22kk.; 1Krón 1,26); Jézus őse (»Sáruh«, Lk 3,35).

SÉRUJA (örtálló leány, balzsam). Dávid nővére, Jóáb (1), Abisái és Asáel (1) anyja (2Sám 17,25; 1Krón 27,24).

SÉSAI (szabad, nemes; fehér mint a márvány; parancsoló). Anák fia (1Móz 13,23; Józs 15,14; Bír 1,10).

SÉSÁK I. Talán Babel vagy Babilon rejtjeles neve (Jer 25,26; 51,41).

SÉSÁK II. Lásd: SISÁK.

SÉSÁN (liliom, márvány-fehér). Júda leszármazottja, aki egyik leányát egyiptomi szolgájához, Járhához adta feleségül (1Krón 2,31.34–35).

SEBASSÁR (tűzimádó). Lásd: ZOROBÁBEL.

SESONK. Lásd: SISÁK.

SÉT (pótlás; elrendelt, odahelyezett).
1.) Ádám és Éva harmadik fia (1Móz 4,25–26; 1Krón 1,1).
2.) Moáb egyik mellékneve (4Móz 24,17).

SÉTÁR (csillag). Perzsia és Média hét fejedelmének egyike (Eszt 1,14).

SETÁR-BÓZNAI (fényes csillag). Perzsa tisztviselő, aki meg akarta akadályozni a templom újjáépítését (Ezsd 5,3.6; 6,6.13).

SEVA (a hiábavaló, semmiség, sikertelenség, hanyatlás). Kaleb (2) fia (1Krón 2,49).

SIBA (növény, ág, rost, ültetvény). Saul (1) király házi szolgája (2Sám 9,2); Dávid megparancsolta, hogy gondoskodjék Méfíbósetről (2); rágalmazta Méfíbósetet (2Sám 19,24–30).

SIBÁ (1Móz 26,33). Lásd: SÉBA (3).

SIBBÉKAI (az erdő sűrűjéből származó; összefonódás, összezavarodás; kavarodás). Husátból való férfi, Dávid hőse (1Krón 11,29; 20,4); legyőzte Sáfot, a filiszteus óriást (2Sám 21,18); Dávid nyolcadik seregének parancsnoka (1Krón 27,11); valószínűleg azonos »Mébunnai«-val (2Sám 23,27).

SIBBOLET (gabonaaratás, folyó, folyam). Héber szó, amelyet a Jordán egyik partján »szibbolet«-nek ejtettek, és ezt a szót használták fel Gileád (1) férfiai annak felismerésére, hogy a menekülő ember Efraimból való-e vagy sem (Bír 12,5–6).

SIBIA, **SIBJA** (nőstény gazella, dísz, pompa).
1.) Aházia (2) király felesége, Joás (4) király felesége, Joás (4) király anyja (2Kir 12,1); 2Krón 24,1).
2.) Benjámin leszármazottja, Saharáim fia (1Krón 8,9).

SIBMA (a védekező; kedvesség). Város a Jordántól keletre, Rúben törzsének jutott osztályrészül (4Móz 32,38; Józ 13,19); azonos »Sebám«-mal (4Móz 32,3).

SIDRÁK (Akkunak, a holdistennek parancsa, királyi; vidáman az úton). »Anániás«-nak (4), Dániel (3) egyik társának babiloni neve (Dán 1,7).

SIÉNÉ (nyílás, kulcs). Egyiptomi város, Egyiptom és Etiópia határán (Ez 29,10); a mai Assuán.

SIFI (Isten az én gazdagságom, bővülködésem, Jehova a teljesség; a gazdag; túláradó). Férfi Simeon törzséből (1Krón 4,37).

SIFMITBELI (Sifmit lakója). Zabdinak (3), Dávid borpincéi felügyelőjének családi neve (1Krón 27,27).

SIFMÓT (szakállak, a szakállasak). Közelebről nem ismert hely Júda déli részében (1Sám 30,28).

SIFRA (szépség). Héber bábaasszony, nem hajtotta végre a fáraó parancsát, hogy minden újszülött zsidó fiúgyermeket meg kell ölni (2Móz 1,15–20).

SIFTÁN (Isten ítél v. uralkodik, ítélet; (mint egy) bíró). Kemuél (2) atyja (4Móz 34,24).

SIHA (szárazság, szépség, csillogás; napos, világos).
1.) Zorobábelrel hazatért templomszolgák egyik családjának őse (Ezsd 2,43; Neh 7,46).
2.) A templomszolgák felügyelője Nehémiás (3) idejében (Neh 11,21).

SIHÓR (a nagy, fekete víz, iszapos, zavaros). A Nílus költői neve (Józ 13,3; 1Krón 13,5; Ézs 23,3).

SIHÓR-LIBNÁT (kék folyó, üvegfolyó). Kis folyó Áser területének déli határán (Józ 19,26).

SIKÁR (megkenés, felkenés). Falu Jákób kútja közelében, Ebál (2) hegyének keleti lejtőjén (Jn 4,5); azonosnak tartják »Sikem«-mel (3).

SIKEM (váll, tarkó hát; hegyhát).
1.) Manassé (1) fia, utódai a sekemiták nemzetsége (4Móz 26,31; Józ 17,2).
2.) Férfi Manassé törzséből (1Krón 7,19).
3.) Város Efraim hegységében, Manassé déli határa közelében, Jeruzsálemtől 60 km-nyire északra, az Ebál (2) és Garizim hegyek közti hágó keleti végén; a Kr. e. második évezred végén egyike Kánaán (2) fővárosainak, az első hely Kánaánban, ahová Ábrahám, hazájából való kivándorlása után eljutott (1Móz 12,6); itt szerzett Jákób (1) magának földet (1Móz 33,18–20); itt temették el Józsefet (1) (Józ 24,32); itt kísérelte meg Gedeon fia, Abimelek (3) sikertelenül; hogy önálló országot alapítson (Bír 9); I. Jeroboám itt rendezte be először királyi székhelyét (1Kir 12,25). Régészek feltárták a régi Sikem romjait. Lásd még: SIKÁR.

SIKKERON (ittasság, a pálmabor helye; terméshőség). Város Júda területének északi határán (Józ 15,11).

SIKLÁG (a pusztulás sivataga, eredet, forrás). Város Júda déli részén, Beeérseba és Debir (1) közt (Józ 15,31), hosszú ideig a filiszteusoké; Ákis, Gát királya ajándékozta Dávidnak (1Sám 27,1–7); Júda királyainak személyi birtoka lett. A fogság után újra benépesedett (Neh 11,28).

(A) SÍKSÁG VÁROSAI. Városok a Holt-tenger közelében, annak déli végénél, mégpedig: Sodoma, Gomora, Admá, Ceboim. Lót, Ábrahám unokaöccse Sodomában telepedett le (1Móz 13,10–12), majd Isten ezeket a városokat bűneik miatt mennyből jövő tűzzel volt kénytelen elpusztítani (1Móz 19). Úgy gondolják, hogy a helyüket ma a Holt-tenger hullámai borítják.

SILÁS (kívánt, kért, hallgatag; erdei [Silvanus]). Jeruzsálemi keresztyén férfi; a jeruzsálemi apostoli tanácskozás levelét Antiókhia (1) vitte (Csel 15,22–23); Pál kísérője annak második missziói útján (Csel 16,19.25.29); Silvánus rövidített alakja (1Tesz 1,1; 2Tesz 1,1; 2Kor 1,19; 1Pét 5,12).

SILHI (Isten az én fegyverem, v. forrásom; nyilazó; hajító, harcos). Jósafátnak (4), Júda királyának anyai nagyapja (1Kir 22,42; 2Krón 20,31).

SILHIM (vizesések, folyamok, kutak). Város Júda déli részén, Józsué (1) idejében (Józs 15,32); valószínűleg azonos »Sarúhen«-nel (Józs 19,6) és »Saárait«-mal (2) (1Krón 4,31).

SILLA (út, töltés; magas út). Ismeretlen hely Bét-Milló közelében (2Kir 12,20).

SILLÉM (megfizetés, Isten megfizet; békességes; pótlás). Naftali fia (1Móz 46,24), utódai a sillémiták nemzetsége (4Móz 26,49); az 1Krón 7,13-ban »Sallum« (10).

SILLÉTAI (Jahve beárnyékol, Jahve az árnyék, védelem).
1.) Férfi Manassé törzséből, aki Siklágban Dávidhoz csatlakozott (1Krón 12,20).
2.) Benjámin leszármazottja, Simhi (8) fia (1Krón 8,20).

SILÓ I. (a nyugalom, biztonság, gond nélküliség helye). Város Efraim területén, Bételtől (1) mintegy 18 km-nyire északkeletre, itt állt a szent sátor Józsué (1) idejétől egészen Sámuel (1) próféta koráig (Bír 21,19; 1Sám 4,3); innen raboltak maguknak asszonyokat a benjáminiták (Bír 21,15–24); itt lakott Éli (1) és Sámuel (1Sám 3); Ahija (7) próféta otthona (1Kir 14); Jeremiás (1) korában már csak romhalmaz (Jer 7,12.14).

SILÓ II. (örömet adó, uralkodó). A szó jelentése még nincs teljesen tisztázva; sok zsidó és keresztyén ember a Messiásra való utalást lát benne (1Móz 49,10).

SILÓÁ. Lásd: SILOÁM.

SILOÁM (kiküldetés, kiáramlás, vezeték, kifolyás; előjövő). Vízartály Jeruzsálem falain belül, a tyropéi völgy déli végénél, vizét Én-Rogelből kapja egy 534 m hosszú alagúton át (Jn 9,7); Ezékiás (1) király építette Kr. e. a 8. században (Ézs 8,6); a Neh 3,15-ben: »Selá«.

SILOÁM TORNYA. Valószínűleg a Jeruzsálemet körülvevő erődítményrendszer része, a jeruzsálemi falon, Silóam tavának közelében (Lk 13,4).

SILSA (háromság). Férfi Áser törzséből (1Krón 7,37).

SILVÁNUS. Lásd: SILÁS.

SIMÁM (a meghallgattatás; jó hír, hírnév). Jeruzsálemben lakó benjáminita férfi a fogság után (1Krón 8,32; 9,38).

SIMATEUSOK (visszhangzó). Kineus írkok, akik Jábésben (II. 2) laktak (1Krón 2,55).

SIMEA (a meghallgattatás, jó hír, hírnév).
1.) Dávid és Betsábé legidősebb fia (1Krón 3,5); a 2Sám 5,14-ben és 1Krón 14,4-ben »Sámmua« (2).
2.) Gersonita lévita (1Krón 6,39).
3.) Dávid fivére (2Sám 13,3; 1Krón 2,13; 20,7); az 1Sám 16,9; 17,13-ban »Samma« (1).
4.) Méráritól származó lévita (1Krón 6,30).

SIMEÁT (hallás, meghallgatás, hír, hírnév, híresztelés). Ammonita asszony, Zabád (2) anyja (2Kir 12,21; 2Krón 24,26).

SIMEI. Lásd: SIMHI.

SIMEON (meghallgattatás, hallva).
1.) Jákób (1) és Lea fia (1Móz 29,33); fivérével, Lévivel (1) együtt vérfürdőt rendezett a sikemi hívveusok közt (1Móz 34,24–31); József (1) túszként tartotta vissza Egyiptomban (1Móz 42,24).
2.) Izraelnek Simeontól származó törzse, amelynek Kánaán (2) legdélibb része jutott (Józs 19,1–9); később valószínűleg teljesen beleolvadt Júda törzsébe.
3.) Jézus öse (Lk 3,30).
4.) Kegyes izraelita férfi Jeruzsálemben, aki a templomban a gyermek Jézust karjára vette és áldotta az Istent (Lk 2,25–34).

- 5.) Az antiókhiai (1) keresztyén gyülekezet egyik vezetője, akinek Niger volt a mellékneve (lásd ott is) (Csel 13,1).
- 6.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,31).
- 7.) Péter mellékneve az apostoli tanácskozás alkalmával (Csel 15,14).

SIMHI, SÉMEI, SIMEI (messze híres; az Úr a meghallgatás; Jahve meghallgatta).

- 1.) Lévíta, Gerson fia (2Móz 6,17; 4Móz 3,18; 1Krón 6,17; 23,7).
- 2.) Gersonita lévíta (1Krón 23,9).
- 3.) Dávid és Salamon hűséges katonája (1Kir 1,8).
- 4.) Salamon helytartója Benjáminban (1Kir 4,18); talán azonos a (3) alattival.
- 5.) Simeon törzséből származó férfi (1Krón 4,26–27).
- 6.) Férfi Rúben törzséből (1Krón 5,4).
- 7.) Lévíta, Mérári dédunokája (1Krón 6,29).
- 8.) Benjáminita férfi (1Krón 8,21).
- 9.) Lévíta, a 10. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,17).
- 10.) Dávid szőlőskertjeinek felügyelője (1Krón 27,27).
- 11.) Lévíta Ezékiás (1) király idejében, részt vett a templom megtisztításában (2Krón 29,14–16).
- 12.) Lévíta kincstartó Ezékiás (1) idejében (2Krón 31,12–13).
- 13.) Lévíta, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,23).
- 14–15.) Két zsidó férfi, akik elbocsátották idegen feleségeiket (Ezsd 10,33.38).
- 16.) Márdokeus nagyatyja, Kis (5) leszarmazottja (Ezsd 2,5).
- 17.) Benjáminita férfi, aki szidalmazta és átkozta Dávidot, mikor az fia, Absolon elől menekült; Dávid később nem állt bosszút rajta (2Sám 16,5–13; 19,16–23); Salamon azonban engedetlensége miatt megölette (1Kir 2,36–46).
- 18.) Zorobábel fivére (1Krón 3,19).
- 19.) Lévíta, Gerson unokája (1Krón 6,42).
- 20.) Krisztus őse (Lk 3,26).

SIMON I. (meghallgattatás) (Simeon rövidebb alakja).

- 1.) Jézus apostola (Mt 10,2). Lásd: PÉTER.
- 2.) Apostol, mellékneve: kananeus vagy zélóta (Mt 10,4; Mk 3,18; Lk 6,15; Csel 1,13).
- 3.) Bélpoklos férfi Betániában (Mt 26,6; Mk 14,3).
- 4.) Jézus fivére (Mt 13,55; Mk 6,3).
- 5.) Cirénei Simon, aki Jézus keresztyét vitte (Mt 27,32). Alexander (1) és Rufus atyja (Mk 15,21).
- 6.) Farizeus, akinek házában a bűnös nő megkente Jézus lábát (Lk 7,40.43–44).
- 7.) Júdás Iskáriótes atyja (Jn 6,71; 12,4).
- 8.) Samáriai mágus; a Szent Szellem erejének kézrátétellel való közlését pénzzel akarta megvenni (Csel 8,9–24).
- 9.) Joppei tímármester, aki Péternek szállást adott (Csel 9,43; 10,6.17–18).

SIMON II. (pusztaság, meghallgatott). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,20).

SIMRÁT (védelem, őrség, éberség). Simhi (8) fia, benjáminita férfi (1Krón 8,21).

SIMRI (éber örök; Jahve megőrizte).

- 1.) Dávid két hősének, Jidiháelnek és Jóhának (2) atyja (1Krón 11,45).
- 2.) Méraritól származó lévíta család feje (1Krón 26,10).
- 3.) Lévíta, aki segített a templom megtisztításánál Ezékiás (1) király idejében (2Krón 29,13).
- 4.) Férfi Simeon törzséből, Semája (15) fia (1Krón 4,37).

SIMRIT (éber). Moábita asszony, Józabád (8) anyja (2Krón 24,26), a 2Kir 12,21-ben »Sómer«.

SIMRON (örhely, oltalom; éber).

- 1.) Issakár fia (1Móz 46,13; 1Krón 7,1); leszarmazottai a »simroniták« nemzetsége (4Móz 26,24).
- 2.) Városkirályság Kánaán (2) északi részén, Zebulon törzsének jutott osztályrészül (Józs 11,1; 19,15); a Józs 12,20-ban »Simron-Meron«.

SIMRON-MERON (a keserűség őrhelye). Lásd: SIMRON (2).

SIMSAI (napos, az én napom; Jahve a nap). Magasrangú perzsa tisztviselő (írnok), aki meg akarta akadályozni, hogy a zsidók újra felépítsék a templomot (Ezsd 4,8.9.17.23).

SIN. Lásd: SZIN.

SINÁB (Sin holdisten) az atya; az atya ragyogása; az atya foga). Admá királya, Ábrahám idejében (1Móz 14,2).

SÍNAI (a csipkézett, csipkézett sziklák, szirtek; Szin puszta hegye).
1.) Fél-sziget Párán pusztájától nyugatra, az Akabai- és a Szuezi-öböl közt (2Móz 19,1).
2.) Hegy, amelyen Mózes Istentől az Ő szent törvényét, a Tízparancsolatot kapta Izráel számára (2Móz 19–20), »Hóreb«-nek is nevezik (2Móz 3,1; 17,6; 5Móz 1,6; 4,10). Ennek a hegynek a lábánál kötött szövetséget Isten az Ő népével (2Móz 19,1–25; 24,1–18), és itt szervezték Izráelt néppé (2Móz 20–4Móz 10); pontos helye vitatott; valószínűleg a mai Dzsebel Musa. Lásd még: HÓREB.

SINEÁR (két váras földje, a hold földje, oroszlánok földje, a megújító földje; visszatért gyermekkor). Babilónia gyakran elárasztott síksága, amelyen Bábel, Ere, Akkád és Kalne városok fekszenek (1Móz 10,10); itt építették a Bábel tornyát (1Móz 11,1–9); Sineár királya, Amrafel betört Kánaánba (2) (1Móz 14,1); Nabukodonozor Sineár földjére vitette a templom kincseit és a fogoly zsidókat (Dán 1,2; Zak 5,11).

SINTIKHÉ (boldog, összeillesztés; találkozás; eredményes). Keresztyén nő a filippeli gyülekezetben (Fil 4,2).

SION I. (hegytömb, vár, erősség; a messze sugárzó; felállított emlékmű; jel). Egyike azoknak a domboknak, amelyeken Jeruzsálem épült, eredetileg jebuzeus erődítmény (2Sám 5,6–9), amelyet Dávid elfoglalt; oda vitette a frigyládát is (2Sám 6,10–12); később neve kiterjedt Mórija hegyére is (Ézs 8,18; 18,7; 24,23; Mik 4,7); majd még később egész Jeruzsálemet jelentette (2Kir 19,21; Zsolt 48; 69,36); átvitt értelemben használták a zsidó népközösségre és államra (Zsolt 126,1; 129,5), valamint a mennyországra (Zsid 12,22; vö. Jel 14,1).

SION II. (rombolás, pusztítás, összeomlás; a ragyogó; erősség). Város Issakár törzsi területének határán, Názáret közelében (Józs 19,19).

SION III. (magas, emelkedett, sok csúcsú; hatalmasan kiemelkedő). »Hermon« hegyének másik neve (5Móz 4,48).

SIPOGÁS. Egy madár hangja (Ézs 10,14); azt a mormolást is jelöli, amellyel a varázslók a halottak szellemét megidézik (Ézs 8,19).

SIPPAI (küszöb, a küszöbhez tartozó; ajtóőrző; Jahve (templomának) küszöbe). Filiszteus óriás, akit Sibbékai megölt (1Krón 20,4); a 2Sám 21,18-ban: »Sáf«.

SÍR. Az a hely, ahová a halott testét elhelyezik. Olykor csak földbe ásott egyszerű gödör (1Móz 35,8; 1Sám 31,13); máskor természetes barlang (1Móz 23,1–9); olykor művészileg kiképzett kamra, amelyet sziklába vágtak (Mt 27,60). A sírokat külsőleg gyakran lapos, fehérre meszelt kővel jelölték, hogy azokat már messziről felismerjék (Mt 23,27).

SIRA (üst, elhajlás, szöglet; lódarázs; szökőkút). Kút, Hebrontól (1) mintegy 1,5 km-nyire északra (2Sám 3,26).

SIRÁK FIA. A Kr. e. 190–170 körül keletkezett apokrif »Prédikátor könyve« szerzőjének tartják.

SIRALOM VÖLGYE. Völgy, amelyet a Zsolt 84,7 említ; jelzi a nagy nyomorúság öröme fordulását. Ezt tapasztalják meg Isten gyermekei, akiknek valóban Jézus a mindenük.

SIRATÁS. Az ókorban a temetéseken a koporsó előtt hangosan jajveszékélő rokonok és bérbe

fogadott siratóasszonyok vonultak, és így kísérték a halottat a sírig (Jer 9,17–21; Ám 5,16).

SÍREMLÉK. Az izráeliták legtöbbször nem jelölték meg közelebbről a sírhelyeiket; néhány királyt egy sírboltban temettek el Jeruzsálemben (2Sám 2,32; Neh 2,3); az ÚSZ-i időkben a sírhelyek barlangok vagy mesterségesen sziklába vájt üregek voltak, köralakú nyílással; az elzáró kő súlya egy és három tonna közt mozgott (Lk 24,2; Jn 20,1; Mk 16,3–4).

SÍR-RUHÁK. A temetésre előkészülve megmosták a holttestet és illatos kenőcsökkel megkenték; azután halotti lepelbe göngyölték, és körültekerték sír-pólyával; a fejét négyszögletes lenvászonkendőbe burkolták (Jn 11,44; 19,40).

SISA (Jahve küzd, Isten adott életet; nemesség, előkelőség). Dávid írnoka, Salamon két írnokának az atyja (1Kir 4,3); azonos »Serája«-val (2) (2Sám 8,17), »Séja«-val (2Sám 20,25) és »Sausa«-val (1Krón 18,16).

SISAK. Lásd: FEGYVEREK.

SISÁK (SÉSÁK) (talán: fehér márvány, alabástrom; előkelő, híres). Egyiptomi fáraó, a 22. dinasztia megalapítója (Kr. e. 945–924). Menedéket nyújtott Jeroboámnak, a későbbi királynak, amikor az Salamon elől menekült (1Kir 11,40); Roboám uralkodása idején megtámadta Jeruzsálemet (1Kir 14,25kk.; 2Krón 12,2kk.). Azonos I. Sesonkkal.

SISÉMAI (Jahve kiváló; erős ló). Júdabeli férfi (1Krón 2,40).

SISERA (csatarend, v. vezér).

1.) Jábinnak (2), a kananeus Hásor királyának hadvezére; Barák csatában legyőzte, és Jáhel, a kéneus Héber (2) felesége menekülés közben megölte (Bír 4,1–23; 1Sám 12,9; Zsolt 83,10).
2.) Zorobábelrel visszatért templomszolgák egy csoportjának törzsatyja Ezsd 2,53; Neh 7,55: »Sziszerá«).

SITRAI (írastudó, írnok, könyvelő; Jahve vezeti a könyvet). Sáronbeli férfi, Dávid nyájainak felvigyázója (1Krón 27,29).

SITTIM (akácok). Ábel-Hasittim rövidített neve, Izráel utolsó táborhelye a Jordánon való átkelés és az ígért földjére való bevonulás előtt (4Móz 25,1; 33,49); itt mondott csődöt Bálám kísérlete, hogy átkot mondjon Izráelre (4Móz 22,1; 25,1–3); innét küldött Józsué (1) két kémét Jerikóba (Józs 2,1).

SITTIM (AKÁC) FA. Ennek a fának az anyaga kemény és finom erezetű, a szent sátor építéséhez és berendezéséhez használták fel (2Móz 25,5–28).

SIVÁN (a ragyogó hónap). A zsidó szent év harmadik hónapja (máj.-jún.) (Esz 8,9).

SIVATAG, PUSZTASÁG. Terméketlen, sivár, meg nem munkált és aszályos vidék (5Móz 32,10; Jób 24,5).

SIZA (szeretettől indítva; fény, pompa). Férfi Rúben törzséből, Hadinának, Dávid hősének atyja (1Krón 11,42).

SKARLÁT. Élénkvörös szín; a skarlátpiros szín a bűnök jelképe (Ézs 1,18).

SKÉVA (edény, elkészítő, felkészítő). Efézusi zsidó főpap, akinek hét fia volt. Ezek hiába próbáltak egy démont kiűzni (Csel 19,14–17).

SKORPIÓ. A pókok osztályába tartozó rovar, amelynek méregfullánk van a farkában (5Móz 8,15; Ez 2,6; Lk 10,19). Képes értelemben: szöges ostor, amellyel való megkorbácsolás súlyos büntetés volt (1Kir 12,11; 2Krón 10,11).

SÓ. Használták ételek fűszerezésére és tartósítására (Jób 6,6; Ézs 30,24; Mt 5,13), fertőtlenítő szer gyanánt (Ez 16,4) és minden lehetséges áldozatnál (3Móz 2,13; Ez 43,24); az elfoglalt városokat, miután lerombolták, néha sóval hintették be (Bír 9,45); szövetségeket ünnepélyesen sóval pecsételtek meg (4Móz 18,19; 2Krón 13,5); Jézus az Ő tanítványait a »föld sói«-nak nevezte (Mt

5,13; Mk 9,50; Lk 14,34). Lásd még: SZÖVETSÉG SÓJA.

SOÁ (nemes, előkelő, jómódú; láрма, kiabálás). Nép a Tigris folyótól keletre (Ez 23,23).

SÓBA. Lásd: CÓBA.

SÓBAI (aki foglyul visz, Jahve elvezet; elűző; az Úr dicsőséges). Lévíta ajtónálló, akinek utódai Zorobábelrel visszatértek a fogságból (Ezsd 2,42; Neh 7,45).

SOBÁB (leesett, elszakadó; visszatért, visszakapott).
1.) Hecron (1) unokája, Káleb (2) fia (1Krón 2,18).
2.) Dávid és Betsábé fia (1Krón 3,5; 14,4; 2Sám 5,14).

SOBÁK (aranyöntés, aki kiönt; öntő; kiterjedés). Hadadézer, szíriai király hadvezére, akit Dávid legyőzött és megölt (2Sám 10,16–18); az 1Krón 19,16-ban: »Sófák«.

SOBÁL (SÓBÁL) (áramló folyam, vándor; vándorlás; messzire elnyúló).
1.) Káleb (1) fia, Kirját-Jeárim megalapítója (1Krón 2,50.52).
2.) Júda (1) fia (1Krón 4,1–2).
3.) Széor (1) fia, hóreus nemzetségfő (1Móz 36,20.23.29).

SÓBEK (elhagyva, szabad). Izráelita főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,24).

SÓBI (aki fogságra visz, elűző; az Úr dicsőséges). Náhás (3), ammonita király fia, aki Dávidról gondoskodott Absolon előli menekülésekor (2Sám 17,27).

SODOMA (körülzárás, körülzárt hely; égő; fás tájék; meszes hely). Admával, Gomorával, Ceboimmal és Coárral együtt a »síkság városai«-hoz tartozott, a mai Holt-tenger déli partvidékén; ennek a városnak a maradványait ma valószínűleg tenger borítja; itt élt Lót, Ábrahám unokaöccse (1Móz 13,1–13); hitetlensége és istentelensége miatt Isten megsemmisítette a sodomiták városát (1Móz 19); a bűn, az aljasság és Isten ítéletének a jelképe (Ézs 1,9–10; 3,10; Jer 23,14; JSir 4,6; Ez 16,46; Mt 10,15; Róm 9,29; Jel 11,8). Lásd még: GOMORA.

SODOMITA. Lásd: SODOMA.

SÓFÁH (kiterjesztés, csésze; öblös kancsó). Férfi Áser törzséből (1Krón 7,35–36).

SÓFAI (lépsejt, kéz, ör; túlradó, úszva). Sámuel (1) próféta őse (1Krón 6,26); a 35. v.-ben »Cúf« (1).

SÓFÁK (aki kiönt, öntő; kiterjedés). Szíriai hadvezér, akit Dávid megölt (1Krón 19,16.18); a 2Sám 10,16-ban: »Sobák«.

SOFÓNÁS (akit Isten elrejtett, Jahve elrejt; akit az Úr megőrzött).
1.) Lévíta, Sámuel (1) próféta őse (»Sefánia«; 1Krón 6,36).
2.) A hasonló nevű könyv szerzője (Sof 1,1); királyi nemzetségből való; főként Jósiás (1) király idejében munkálkodott; Náhum (1) és Habakuk kortársa.
3.) Pap, Mahásiás (18) fia (2Kir 25,18–21; Jer 21,1); Nabukodonozor megölette.
4.) Babilóniából visszatért Jósia (2) és Hén nevű férfiak atyja (»Sefániás«; Zak 6,10.14).

SOFÓNÁS KÖNYVE. Ún. kis próféta, a zsidók 70 éves fogsága előtti utolsó próféta; szidalmazta korának társadalmát a gonoszságáért; próféta munkálkodása Jósiás (1) király idejére esik (Kr. e. 639–608). *Felosztása*: 1. ítélet Júda és Jeruzsálem felett (1,1–2,3); 2. ítélet Filisztea, Moáb, Ammon és Assíria felett (2,4–15); 3. ítélet Jeruzsálem felett (3,1–8); 4. az ítélet hatása (3,9–13); 5. Izráel helyreállítása (3,14–20).

SÓGORHÁZASSÁG. Izráeli szokás szerint, ha egy férfi gyermektelenül halt meg, özvegyét legközelebbi rokona (rendszerint a fivére) volt köteles feleségül venni. Az ebből a házasságból született első fiú lett az elhalt férj örököse (5Móz 25,5–10; Ruth 4,1–10; Mt 22,23–33).

SOHÁM (drágakő, onyx). Lévíta Mérári nemzetségből (1Krón 24,27).

SOKJA (Jahve körülkerítette; Jahve ismét odafordult; a fogoly (nő)). Benjáminita férfi (1Krn 8,10).

SOKÓ. Lásd: SZÓKÓ.

SÓLYOM. Lásd: MADARAK.

SÓMER (örzõ, õr, védelmezõ).

1.) Áser dédunokája (1Krn 7,32).

2.) Józabád (8) anyja (2Krn 12,20–21); 2Krn 24,26-ban »Simrit«.

SOPATER (az Atya üdve, élet az Atyától). Bérei keresztyén férfi, Pál kíséretársa (Csel 20,4); Róm 16,21-ben: »Sosipater«.

SORATEUSOK. Córakói (1Krn 2,53).

SÓREK (nemes bor, nemes szõlõ, szõlõtõ). Patak filiszteus földön, Joppétól mintegy 12 km-nyire délre (Bír 16,4).

SORSVETÉS.

1.) Eszköz, amellyel döntés elõtt álló dologban Isten akaratát vagy az ügy kimenetelét tudakolták meg; az ókorban igen gyakran alkalmazták mind a pogányok, mind a zsidók (Esz 3,7; Jón,1,7).

2.) Osztályrész vagy örökség, amelyet sorsvetés útján osztanak ki (5Móz 32,9; Józ 15,1).

SÓSANNIM. A »liliom« héber neve; a 45; 69; 80. zsoltárok felirataiban található, a 60. zsoltárban egyes számban; talán valamiféle liliomformájú hangszerre utal, vagy egy dallamra, amelyet »liliom-ének« néven ismertek.

SOSIPATER (segítõ atya). Lásd: SOPATER.

SOSTHENES (erõs segítõ, erõtjeljes szabadító; az erõ megtartója; életerõ).

1.) A korintusi zsinagóga elõjárója; Gallió prokonzul jelenlétében megverik (Csel 18,17).

2.) Keresztyén férfi, Pál kíséretje (1Kor 1,1); talán azonos az (1) alattival.

SÓS-TENGER. Lásd: HOLT-TENGER.

SÓS-VÖLGY. Völgy Jeruzsálem és Edom közt, ahol az izráeliták nagy gyõzelmet arattak az edomiták és szíriaiak felett (2Sám 8,13; 2Krn 14,7; 2Krn 25,11).

SÓ SZÖVETSÉGE. Lásd: SZÖVETSÉG SÓJA.

SÖTÉTSÉG. Mind az ÓSZ, mind az ÚSZ szó szerinti és átvitt értelemben is használja; a fogalom gonosz, veszedelmes, vétkes vagy sötét, homályos, titokzatos dologra utal (2Móz 20,21), továbbá tudatlanságra (Jób 37,18), az örök büntetésre (Mt 22,13), szellemi vakságra (Ézs 9,2).

STAKHIS (kalász). Római keresztyén férfi, akinek Pál üdvözlét küldi (Róm 16,9).

STEFANÁS (koszorú, korona). Korintusi férfi, az elsõ keresztyén Akhájában (1Kor 1,16; 16,15–17).

STOIKUSOK. Filozófiai iskola, amelyet a görög Zénó alapított; legfõbb jónak az erény számított; szigorú erkölcsiség és annak megfelelõ törvények igyekeztek olyan szenvedélymentes életet biztosítani, amelyet nem érint sem a gyönyörûség, sem pedig a szenvedés (Csel 17,18).

STRUCC. Lásd: MADARAK.

SUA (ember, Kronosnak (az idõ istenének) szentelt). Egyiptomi király, akivel Hóseás (4), Izráel királya szövetséget akart kötni, és így magára vonta az asszír nagyhatalom haragját (2Krn 17,4); közelebbit nem tudunk róla.

SUÁ (jólét, szerencse, boldogság, gazdagság, jó elõmenetel; segélykiáltás).

1.) Kánaánita férfi, Júda (1) apósa (1Móz 38,2,12).

2.) Az áserita Héber (1) leánya (1Krn 7,32).

SUAH (elnyomás, gödör, árok, mélység, hajlat; hajlott, görbe). Ábrahám fia, második feleségétől, Keturától (1Móz 25,2; 1Krón 1,32).

SUÁH (elseperni, szemét, szenny, megvetendő). Áser leszármazottja (1Krón 7,36).

SUÁL (róka, rókák, sakálok földje).
1.) Férfi Áser törzséből (1Krón 7,36).
2.) Vidék Benjáminban, Mikmás közelében (1Sám 13,17).

SUÁR (kicsinység, kicsi, jelentéktelen). Nétánél (1) atyja (4Móz 1,8; 2,5).

SUBÁEL (Isten foglya; fordulj vissza hozzánk, ó Isten!). Két lévita neve (1Krón 24,20; 25,20).
Lásd: SÉBUEL (1) és (2).

SUF. Lásd: CÚF.

SUHÁ (verem, mélység, szakadék). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,11).

SUHÁM (sírásó, kubikos). Dán fia, a suhámiták törzsatyja (4Móz 26,42). Az 1Móz 46,23-ban: »Húsím« (1).

SUHI. Bildádnak, Jób egyik barátjának a mellékneve (Jób 2,11; 8,1; 18,1; 25,1).

SUKATEUSOK (akik sátrakban, bekerített helyen lakoznak). Suka vagy Soka lakói; a hely fekvése ismeretlen (1Krón 2,55).

SUKKEUSOK (kunyhóban lakozók). Ismeretlen származású katonák, akik Sésákhhoz csatlakoztak, amikor megtámadta Júdát (2Krón 12,3).

SUKKÓT, SUKÓT. Lásd: SZUKKÓT.

SUKKÓT-BENÓT (a leányok kunyhói, az ifjak sátrai). Pogány bálványkép, amelyet Samáriába vittek, miután az asszírok elfoglalták azt (2Kir 17,30).

SULAMIT (kettős pihenőhely, békességet találó, békességes, barátságos; tökéletes, ép). Föltehetően Sunemből származó asszony mellékneve (Én 6,10).

SUMATEUSOK. Kirját-Jeárimból származó család (1Krón 2,53).

SUMÉR. A babiloni birodalmat eredetileg alkotó két nagy közigazgatási terület, Sumér és Akkád egyike.

SUNEM (kettős pihenőhely). Város Issakár területén (Józs 19,18), Jezréeltől (1) 6 km-nyire északra; itt táboroztak a filiszteusok egy döntő ütközet előtt (1Sám 28,4); származási helye Abiságnak, aki a megvénhedett Dávidot gondozta (1Kir 1,3); hazája annak az asszonynak, aki befogadta Elizeus prófétát (2Kir 4,8–37).

SUNEMITA (Sunemből való). Annak az asszonynak a mellékneve, akinek fiát Elizeus feltámasztotta a halálból (2Kir 4,12).

SÚNI (nyugodt, boldog). Gád (1) fia, a súniták törzsatyja (1Móz 46,16; 4Móz 26,15).

SUPPIM (kígyók, szúró).
1.) Benjáminita férfi (1Krón 7,12.15).
2.) Ajtónálló lévita (1Krón 26,16).

SÚR (fal, elszakadó, eltérő, odalépő, belépő).
1.) Puszta, Palesztina és Egyiptom határa között (1Móz 16,7; 20,1; 2Móz 15,22).
2.) Templomkapu neve (2Kir 11,6).
3.) Gibeon fia (1Krón 8,30; 9,36).

SURIEL (Isten az én kösziklám). A mérárita lévíták elöljárója a pusztai vándorlaskor (4Móz 3,35).

SURISADDAI (a Mindenható az én kösziklám). Selúmiel atyja (4Móz 1,6; 2,12; 7,36.41;

10,19).

SUSÁN (liliom). Babiloni város, később a perzsa birodalom fővárosa (Neh 1,1; Eszt 1,2; Dán 8,2); itt találták meg Hammurabi kódexét; a görögök Susának nevezték a várost.

SUSÁNKEUSOK. Susáni telepések, akiket az asszírok Samáriában telepítettek le (Ezsd 4,9–10).

SUTELÁH (friss ültetés, letelepedés; villámcsapás).

1.) Efraim fia, utódai a suteláhiták nemzetsége (4Móz 26,35–36; 1Krón 7,20).

2.) Efraim leszármazottja (1Krón 7,21).

SÜKETSÉG. Lásd: BETEGSÉGEK.

SÜTŐTEKNŐ. Lapos, vályúszerű edény a kenyértészta kézzel való dagasztására (2Móz 8,3).

SÜVEG (FEJDÍSZ). Az eredeti héber szót így adhatnánk vissza: »magas sapka« vagy »turbán«, olyan fejfedő volt ez, amelyet csak férfiak viseltek (Jób 29,14); főként papok (Ez 21,26) és királyok (Ézs 28,5; 62,3); az asszonyoknál inkább fejkendőket találunk (Ézs 3,23). Egészen más a »korona« = »koszorú« (gör.: »stephanos«), amelyet a sportverseny győztesének tettek a fejére. A süveg általában selyemből készült, drágakövekkel díszítették.

SZABADÍTÓ. Üdvözítőnek, Megváltónak, Megtartónak is nevezik. Megment, megszabadít és megőriz minden testi vagy szellemi értelemben vett gonosztól és veszedelemtől; ideig vagy örökké; az ŐSZ alkalmazza emberekre (Bír 3,9.15; 2Kir 13,5; Neh 9,27; Abd 21) és Istenre (Zsolt 44,4.8; Ézs 43,11; 45,21; 60,16; Jer 14,8). Az ÚSZ sohasem használja emberekkel kapcsolatban, mindig csak Istenre és Krisztusra alkalmazza (Lk 1,47; 1Tim 1,1; 2,3; 4,10; Tit 1,3–4; 2,13; 3,6; 2Tim 1,10; 2Pét 1,1; 1Jn 4,10).

SZABADOSOK. A rómaiak által felszabadított, zsidó származású rabszolgák, akiknek zsinagógájuk volt Jeruzsálemben (Csel 6,9). Lásd még: 1Kor 7,22.

SZABADSÁG. Testi, lelki, erkölcsi vagy szellemi szabadság; a rabszolgává lett izráeliták a kürtzengés évében (minden 50. évben) visszanyerték szabadságukat (3Móz 25,39–41). Krisztus halála és feltámadása által a megváltott (az újonnan született) ember felszabadult a bűn zsarnoksága (Jn 1,29; 8,36; Róm 6–7), a Sátán hatalma (Csel 26,18) és a törvény (Gal 3) alól, továbbá megszabadult a félelemtől, a második haláltól és az eljövendő ítélettől (Jn 5,24).

SZÁBTÁ (jólét, jóllakott; iszákos). Kús (1) fia (1Móz 10,7; 1Krón 1,9); talán még helység Dél-Arábiában.

SZABTÉKÁ (hagyomány; jóllaktam). Kús (1) fia (1Móz 10,7; 1Krón 1,9), akinek leszármazottai valószínűleg Dél-Arábiában éltek.

SZAG. Lásd: ILLAT.

SZÁJ. Többféle jelentésben fordul elő: szó szerinti értelemben; azután a »beszéd«, »nyílás« helyett, és olykor megszemélyesítve (Zsolt 119,108; Péld 15,14; Jel 19,15).

SZÁJKOSÁR. Mózes törvénye megtiltotta, hogy a szérún nyomtató ökörnek bekössék a száját (5Móz 25,4; 1Kor 9,9; 1Tim 5,18).

SZAKÁLL. A sémitáknál a férfiúi méltóság jele; gyászban megszaggatták vagy leborotválták a szakállt. Az izráelitáknak tilos volt szakálluk szélét megnyírni, valószínűleg azért, mert ez a szokás a környező pogány vallásoknál kultikus jelentőségű volt. A leprás betegeknek lenyírták a szakállukat (3Móz 14,9); az egyiptomiak borotválták a szakállukat (1Móz 41,14).

SZAKRAMENTUM. Lásd: SZENTSÉG.

SZALKA (menni végig az úton, út, járás, vándorolva; a te kosarad). Város Básán északi határán (5Móz 3,10; Józs 12,5; 13,11).

SZÁLKA. Apró faszilánk, amely behatolhat a szembe és gátolhatja a látást (Mt 7,3–5; Lk 6,41–

42). Szemlélteti azt a tényt, hogy saját bűneink ismeretének hiánya felebarátaink megítéléséhez vezet.

SZALLAI (Jahve magasan vivő út, fenséges; (az Úr) elkészített útja; megvetés).

1.) Benjáminita főember a fogság után (Neh 11,8).

2.) Papi család Jojákim (1) főpap idejében (Neh 12,20).

SZÁLLÁS. Étkezésre szolgáló helyiség, amelyben nagyobb vendégségeket is rendeztek (Mk 14,14; Lk 22,11).

SZÁLLÍTÁS. Az ókorban tevék, szamarak, lovak és hajók segítségével történt.

SZALLU. Lásd: SALLU.

SZÁLMA (ruha, öltözék).

1.) Káleb (2) fia (1Krón 2,51.54).

2.) Boáz atyja (1Krón 2,11). Egyéb helyeken: »Sálmón«.

SZALMUNA. Lásd: SÁLMUNÁ.

SZÁLU (emelkedett; megmért, drága). Zimri (1) atyja (4Móz 25,14).

SZAMÁR (emlősállat). A zebrával és lovakkal együtt a szamár a lovak családjába tartozik. A házi szamár évezredek óta szolgálja az embert. A hegyi ösvényeken biztosabban lépked, teherhordásra a lónál alkalmasabb. Régebben a szamarat általában a mezőgazdaságban és mint hátszállatot használták, míg a lovat főként hadi célokra.

SZAMLÁ (ruha, kabát, öltözet; befedés). Edom királya (1Móz 36,36–37; 1Krón 1,47–48).

SZÁMLAP. Napóra számlapja, amelyen a nap állása alapján a napszakot le lehetett olvasni (2Kir 20,11; Ézs 38,8).

SZÁMOK. Az izráeliták a számok megjelölésére nem használtak számjegyeket, hanem kiírták a számokat; Kr. e. a második századtól a héber ABC betűit használták számjegyekül; ezeknek gyakran szellemi és üdvtörténeti jelentésük van (5Móz 6,4; 1Móz 2,2; 2Móz 20,3–17), kivált az 1, 3, 7, 10, 12, 40, 70, 666, 1000 számoknak.

SZÁMOSZ. Lásd: SÁMUS.

SZANBALLAT (Sin (a holdisten) életet ajándékozott; a sereg felügyelője). Befolyásos samaritánus, aki sikertelenül kísérelte meg útját állni Jeruzsálem falai újjáépítésének (Neh 4,1kk.; 6,1–14; 13,28).

SZANDÁL. Lásd: RUHÁZAT.

SZANHEDRIN (NAGYTANÁCS) (tanács, ülés, tanácsülés; zsinat). Legfelsőbb zsidó törvényszék a görög és római korban; eredete ismeretlen; mikor a rómaiak elfoglalták Jeruzsálemet, elvesztette hatalmi helyzetét; Jézus idejében csak Júdeában érvényesült a hatalma; de erőteljes befolyása volt a zsidó szórványokban is (Csel 9,2; 22,5; 26,12); 70 tagja volt az elnökön kívül, aki a mindenkori főpap volt; tagjai a felsőbb papság, írástudók, vének (Mt 16,21; 27,41; Mk 8,31; 11,27; 14,43.53; Lk 9,22) és Jeruzsálem világi nemessége közül kerültek ki; a Mózes törvényével kapcsolatos valamennyi vitás kérdésben legfelsőbb fórum; saját rendőrsége volt, amely letartóztatásokat is foganatosíthatott (Mt 26,47; Mk 14,43; Csel 4,3; 5,17kk.; 9,2); Jézus idejében halálos ítélet hozatalára nem volt joga; azt a római helytartónak meg kellett erősítenie (Jn 18,31–32).

SZANHÉRIB. Lásd: SÉNAHÉRIB.

SZANSZANNA (pálmaág, datolyafürt). Város Júda déli részén (Józs 15,31).

SZÁNTÓVETŐ. Lásd: MESTERSÉGEK.

SZAPPAN. Lásd: LÚG.

SZÁRADTKEZŰ (ember). Akinek a kezében a mozgatóidegek elnyomorodtak (Mk 3,1–6); Jézus meggyógyított egy ilyen embert.

SZÁRAI. Lásd: SÁRA.

SZARGON (a választott király, az állandó király, napkirály). Asszír király (Kr. e. 722–705) (Ézs 20,1), V. Salmanassár (2) utóda, aki elfoglalta Samáriát (2Kir 17,1–6); legyőzte Suát, az egyiptomi királyt (2Kir 17,4) és megsemmisítette a hitteusok birodalmát; utóda fia, Sénahérib.

SZÁRID. (aki megmaradt, túlélő, megmenekült). Falu Zebulon határán (Józs 19,10.12).

SZÁRNY. Gyakran jelképes értelemben használatos (Zsolt 18,11; 55,7; 68,14; Péld 23,5; Mt 23,37).

SZARV, SZARU. Zeneszerszám, kezdetben állati szarvból, később fémből készült (4Móz 10,1–2); használták jeladásra (Józs 6,5), tartónak, pl. kenet számára (1Sám 16,1). Az oltár négy sarkának kiálló részét az »oltár szarvai«-nak nevezték (2Móz 27,2; 1Kir 1,50). Az erő és méltóság jelképe is volt (Zsolt 18,3; Dán 7,7; Lk 1,69).

SZARVAS. A Bibliában említett szarvasok vagy az európai és ázsiai, vagy a szíriai rőt vadak közé sorolhatók. Nyilván nagyon sok volt belőlük Palesztinában, mivel Salamon asztalánál naponta fogyasztották. Gyorsaságára utalnak: Zsolt 18,34 és Hab 3,19.

SZARVASMARHA. Jelentős szerepe van a Bibliában. Ökröket áldozatul mutattak be, a borjakat húsup miatt becsülték nagyra, de áldozati állatok gyanánt is felhasználták őket, bálványáldozatokként is. A szarvasmarha termékei voltak: tej, vaj és sajt, valamint a bőrök. Az ökröket igavonásra is használták.

SZEÁNA (a gyűlölt). Zorobábel a babiloni fogságból visszatért család őse (Ezsd 2,35; Neh 7,38).

SZÉBA. Lásd: SÉBA (6).

SZEFARÁD (a hanyatlás küszöbe). Az a hely, ahová Szargon elhurcolta a zsidókat. Fekvése ismeretlen (Abd 20).

SZEGELETKŐ. Alapkő, amelyen egy fal vagy egy egész épület nyugszik; a Biblia eredeti és jelképes értelemben egyaránt használja, néha zárókövet jelent (Zsolt 118,22; Jób 38,6; Ézs 28,16; Zak 10,4; stb.). Krisztus a Gyülekezet szegletköve (Mt 21,42; Ef 2,20; 1Pét 2,5–7).

SZEGÉLY A RUHÁN. A ruha szegélyére erősített bojtok és zsinórok az izráelitákat Isten parancsolataira emlékeztették (4Móz 15,38–39).

SZEGÉNY. Mózes törvénye sok rendelkezést tartalmaz a szegények védelmére és javára: kalászszedegetés (3Móz 19,9–10), a szombatév (2Móz 23,11), a kürtzengés éve (3Móz 25,25–30), uzsora- és zálogtilalom (2Móz 22,25–27), pontos mérlegelés (5Móz 25,14). Mind az ÓSZ, mind az ÚSZ tanúskodik Istennek a szegények iránti szeretetéről és gondviseléséről (Zsolt 9,19; 12,6; Préd 5,8); de megengedhetetlennek tartja a tudatos lustaságot és hanyagságot, amely szegénységhez vezet (Péld 13,4–18); az apostolok kérik Pált és Barnabást, hogy a szegényekről ne feledkezzenek meg (Gal 2,10); Jakab (3) a levelében éles, vádoló szavakat használ a szegényekkel szembeni igazságtalan magatartásra (Jak 1,9–11; 2,1–9).

SZÉGYEN. A bűntudattal kapcsolatos érzés (Ezsd 9,7), annak tudata, hogy helytelen dolgot cselekedett az ember (2Móz 32,25), vagy pedig a hamis bizakodásból való kiábrándulás (Zsolt 97,7).

SZÉIR (szőrös, durva, nyers; bolyhos, bozontos; sűrű erdejű).
1.) Hóreus férfi, Széir földje lakóinak őse (1Móz 36,20–21; 1Kron 1,38).
2.) Egyik neve annak a vidéknek, amelyen Ézsau vagy Edom leszármazottai laktak; eredetileg Széir földjének nevezték (1Móz 32,3), később Edom lett a neve (1Móz 36,8–9); Moábtól délre, az Arabá két oldalán terül el mintegy 150 km hosszan; rendkívül hegyes vidék; a görög korban Idumeának

hívták; Széir hegye mintegy 1050 m magas; Széirnek nevezték a hegység lakóit is (Ez 25,8). 3.) Hegy Júda határán, Kirját-Jeárimtól délnyugatra (Józs 15,10).

SZEIRÁ (kecske; erdős hegység; nyers). Város Efraim hegységében, valószínűleg annak délkeleti részében (Bír 3,26).

SZEKÁKA (sűrűség, körülkerítés, fedezék, befedés, beárnyékolás). Falu Júda pusztájában, pontos helye ismeretlen (Józs 15,61).

SZEKÉR. Személyek vagy tárgyak szállításához könnyű, kétkerekű kocsit használtak, amelyet ló, ökör vagy öszvér húzott (1Sám 6,7–16; Ám 2,13).

SZEKTA. Vallásos csoport, olyan tanítással, amely döntő részeiben a Biblia egyetemes tanításától és egész szellemétől lényegesen különbözik; ilyen szekta volt a sadduceusoké (Csel 5,17) és a farizeusoké (Csel 15,5; 23,6; 26,5); eleinte a keresztyéneket is szektának nevezték (Csel 24,5; 28,22).

SZÉKU (örhely, magaslat, kilátás, kitekintés). Falu Ráma (3) közelében (1Sám 19,22).

SZELA (SELÁ) (talán: szünet, hallgatás). Nem egészen világos jelentésű fogalom, amely 71 alkalommal fordul elő a zsoltárokból és háromszor Habakuk kv.-ében; valószínűleg az énekeseknek vagy zenészeknek szóló utasítás (Zsolt 9,17; 32,5; Hab 3,3.9.13).

SZÉLED (dicsőítés, örvendezés, ujjongás; örömeiben ugrál; tűz). Júda törzséből való Nádáb (2) fia (1Krón 2,30).

SZELEK. Palesztinában a keleti szél viharos; elsüllyeszti a hajókat és kiszárítja a termőföldet (1Móz 41,6; Zsolt 48,8); az északi szél esőt hoz és felfrissít, de ez is lehet viharos (Péld 25,23); a déli szél hőséget hoz (Lk 12,55) és elősegíti a növények gyors növekedését (Zsolt 78,26; Jób 37,16); a nyugati szél esőt hoz a tenger felől (1Kir 18,43–45). A szél jelképe az emberi élet mulandóságának (Jób 7,7), és az istenteleneknek (Péld 10,25).

SZELEUCIA. A szíriai Antiókhia (1) kikötője; Kr. e. 300-ban I. Seleukos alapította (Csel 13,4).

SZELÍDSÉG. Szelíd vérmérsékletű; alázatos, engedelmes szívbeli magatartás Isten előtt; készség Isten akaratának teljesítésére (4Móz 12,3; Mt 5,5; 2Kor 10,1; Ef 4,2; Kol 3,12; Jak 1,21); az igazi tanítványság egyik jellemzője (1Pét 3,15).

SZELLEM. Az ember Isten-lényegű része. Az ember három teremtett részből áll (1Tesz 5,23); szellem, lélek és test. A Biblia ezt megkülönbözteti a Szent Szellemtől, Aki Isten Szelleme, Krisztus Szelleme (Róm 8,16; Róm 8,9). Az ember szelleme az a részünk – de soha nem az Én –, amelyben a Szent Szellem a Krisztus befogadásakor lakozást vesz (1Kor 3,16) és ezáltal tesz képessé, hogy Istent, dolgait és munkáját megismerjük általa s felfogjuk amit mond. Az ember szellemének három élet-működése (funkciója) van: 1. Belátás (gör. szünió; lat. intuitió; 2Tim 2,7; Kol 2,2) Isten szellemi világába, munkálkodásába, és az írott Igében kijelentett szellemi részbe. 2. Szellemi együttismerés Istennel (gör. szünejdézis, lat. consciencia) – amit a revideált Károli fordítás lelkiismeretnek fordít helytelenül, mert sem az ember lelkéhez, sem az ilyen, fentebbi természetű ismerethez semmi köze, az ember lelke ui. egyáltalán nem képes a szellemi ismeretre. Szellemi együttismerése minden embernek – még a bűn állapotában élők is van (2Kor 4,2b). Ez jelzi, hogy az ember Isten, vagy törvénye ellen cselekszik. De csak jelez, erőt azonban nem ad, hogy Isten kedvére, Isten szerint cselekedjék a bűnös ember. (Azért fordítottuk: *szellemi együttismerésnek* Istennel, mert a görög kifejezésnek ez a legpontosabb tartalmi fordítása. (Fordító megjegyzése.) 3. Az ember szelleme élet-működéséből a harmadik: a közösség (gör. kojnónia; lat. communió), ebben kapcsolódik Istenhez a Szent Szellem által és a Jézus Krisztusban ugyanazon hitben levő testvérekhez. A szellemi keresztyén ebben él és munkálkodik.

(A) SZELLEM BIZONYSÁGTÉTELE. A Szent Szellem által való közvetlen bizonyoságtétel arról, hogy Isten gyermekei vagyunk (Róm 8,15–16), vagy valami más igazságról (Csel 20,23; 1Tim 4,1).

SZELLEMEK MEGKÜLÖNBÖZTETÉSE. Képesség, melynek segítségével meg lehet különböztetni, hogy valaki Isten Szelleme által szól, vagy pedig hamis szellem hatása alatt áll; a Szellem egyik ajándéka (karizma) (1Kor 12,10).

SZELLEMI AJÁNDÉKOK. A görög »charismata« kifejezés azt jelenti, hogy Isten kegyelme által az ember kap valamit (Róm 1,11). Az 1Kor 12–14-ben foglalkozik Pál bővebben a szellem ajándékaival, amelyek közé tartozik többek közt: hatalom a démonok kiűzésére (Csel 13,7–12); képesség a betegek gyógyítására (1Kor 12,9); rendkívüli bölcsesség és ismeret (1Kor 12,4–8); prófétálás (1Kor 12,10); a »nyelveken szólás«, azaz egy olyan nyelven, amelyet az ember nem tanult, hanem amelyet közvetlenül Istentől nyert (1Kor 14,1–33). Mindenki személyében felelős azért, mit tesz az Istentől kapott ajándékával (1Pét 4,10); mindezeket az ajándékokat a Szent Szellem osztogatja az Ő jótetszése szerint (Zsid 2,4; Róm 12,6; 1Kor 12,11).

SZEM. Látószerv; átvitt értelemben is használatos (2Móz 21,26; Zsolt 19,9; Ef 1,18).

SZEME FÉNYE. Jelképesen valakinek drága kincsére mondják, amelyet óvni és őrizni kell.

SZEMÉT-KAPU. Jeruzsálem városfalának egyik kapuja, amelyen keresztül a Hinnom völgyébe lehetett jutni, ahová a hulladékot hordták (Neh 3,14).

SZEMGYÓGYÍTÓ ÍR. Szemnek való orvosság, átvitt értelemben is használatos, szellemi ismeretek helyreállítására.

SZEMÖLDÖKFA, A két ajtófélfát felül összekötő keresztgerenda (2Móz 12,22–23).

SZÉN. A Biblia sohasem beszél valódi szénről (kőszénről), amely Palesztinában sehol sem fordul elő. Ahol ez a fogalom szerepel, ott mindig faszénről vagy bármely más izzó részecskéről van szó. Fűtésre és főzésre az izráeliták többnyire faszént használtak (Ézs 47,14; Jn 18,18; 21,9).

SZENIR (lámpás, világító hegy; páncél; zúgás). »Hermon« hegyének emoreus neve (5Móz 3,9; 1Kron 5,23); az Én 4,8-ban: »Senir«.

SZENT. »Kegyes«-nek is mondják.
1.) A szövetség népének tagja (2Kron 6,41; Zsolt 16,3), vagy olyan pap, aki különleges módon Istennek van szentelve (Zsolt 106,16; 1Pét 2,5).
2.) Az újszövetségi hívő ember, aki kizárólag Istenhez tartozik (Róm 12,1; Csel 9,13; 1Kor 16,1; 2Kor 1,1); a szentek alkotják Jézus Gyülekezetét (1Kor 1,2); olyan emberek, akiket Isten kihívott a világból, hogy az Ő tulajdon népe legyenek; a Biblia inti a szenteket, hogy olyan életet éljenek, amely mindenben megfelel Isten előtti helyzetüknek (Ef 4,1; Kol 1,10).

SZENTEK SZENTJE. Lásd: SZENT SÁTOR. A szent sátor legbelsőbb része.

SZENTELÉS, ODA SZENTELÉS. Tárgyaknak vagy embereknek Isten számára való elkülönítése; így: a szent sátor (4Móz 7) a templom (1Kir 8), Jeruzsálem falai (Neh 12,27), magánlakások (5Móz 20,5), emberek (2Móz 19,14) odaszentelése.

SZENTÉLY (SZENT HELY).

- 1.) A szent sátor vagy a templom, amelyben Isten lakozást vett népe, Izráel közt.
- 2.) Júda (Zsolt 114,2).
- 3.) A menedékhely (1Kir 2,28kk.).
- 4.) Többesszámban: bálványtemplomok, szentélyek (Ám 7,9).
- 5.) A földi szentély, amely előképe a mennyeknek, amelyben Jézus Krisztus egy személyben főpap és áldozat (Zsid 10,1–18).

SZENTHÁROMSÁG. Teológiai fogalom az egy igaz Istenre, Aki háromféle alakban, mint Atya, Fiú és Szent Szellem jelenti ki Magát (Mt 3,13–17; 28,19), noha lényegében egy, oszthatatlan és megkülönböztethetetlen (Jn 10,30; 1Tim 2,5).

SZENT KENYEREK. Lásd: KENYÉR és SZENT SÁTOR.

SZENT KENYEREK ASZTALA. A tizenkét darab megszentelt kovásztalan kenyér a szent

sátor és a templom »szentély«-einek egyik asztalán volt kitéve (2Móz 25,30; 3Móz 24,5–9).

SZENTLÉLEK. Lásd: SZENT SZELLEM (A görög pneuma szó helyes fordítása ui. *szellem*, nem pedig lélek (psziché). Már a Münchener kódexben található magyar bibliafordítás a pneuma szót *szellem*-nek fordította.).

SZENT SÁTOR (SZÖVETSÉG SÁTRA) (a találkozás sátra). Sátorszentély, amely istentiszteleti és áldozati helyül szolgált az izráelitáknak a pusztai vándorlás korától egészen Salamon templomának elkészültéig; jelképe Isten közelségének, Aki a népe közt lakik (2Móz 25,8); különböző nevei voltak (2Móz 25,9; 26,9; 33,7; 39,32; 1Krón 6,48; 9,23; 17,5; 2Krón 24,6); közelebbi leírását a 2Móz 25,10–27,19; 35–38-ban találjuk. Alapterülete 45×22,5 m volt, amelyet 60 db – ezüsttálpakon álló – sítimfa tartóoszlop vett körül, amelyekre fehér lenvászonnal függönyök voltak kifeszítve; az udvaron belül állt a nagy égőáldozati oltár (2Móz 27,1–8) és a rézmedence, amelyben a papok rituális mosakodásukat végezték (2Móz 30,17–21). A tulajdonképpeni szent sátor, maga a szentély, amely az udvar nyugati részén állt, 13,5×4,5 m alapterületű, fából készült épület volt, Súlyos kárpit választotta két részre: a szentélyre és a szentek szentjére. Ez utóbbi belül művészien hímzett lenvászonnal volt kibélelve, kívül pedig állatbőrökből készült kettős fal választotta el a külvilágtól. A szentélyben állt az asztal, rajta a szent kenyerekkel, az arany gyertyatartó és a füstölőoltár; a szentek szentjében csak a frigyláda volt található, egy fából készült kisebbfajta láda, fedéllel (»kegyelem királyi széke«), az egész mindenestől arannyal volt bevonva. A frigylárában voltak a törvénytáblák, egy mannával telt edény és Áron kivirágzott vesszeje (2Móz 25,16.22; Zsid 9,4). A szent sátor a Sínai-hegy lábánál építették, pontosan Isten utasítása szerint, és az Egyiptomból való kivonulás második esztendejének első napján állították fel (2Móz 40,2.17); 35 éven át Kádesben állt; mikor az izráeliták vándoroltak, mindig a menet közepén vitték (4Móz 10,11–28); később, a honfoglalás után Gilgálban (Józs 4,19), Silóban (Józs 18,1), Nóbban (1Sám 21,1) és Gibeonban (1Krón 16,39; 21,29) állították fel; Dávid Jeruzsálemba hozatta (2Sám 6,17), ahol később Salamon templomot épített; a szent sátor csak előképe és árnyéka volt a mennyei szent helynek (Zsid 8,5; 10,1).

SZENTSÉG. Alapjelentése: elkülönítettnek lenni. Szent az, amit kiemelnek a mindennapi, világi használatból és szent célra rendelnek. A szentség eredete Istenben van, és azoknak a tárgyaknak, helyeknek és személyeknek tulajdonítatik, akik, ill. amelyek az Ő szolgálatában állnak; Isten megköveteli, hogy népe szent legyen (4Móz 15,40–41; 5Móz 7,6). Jézus Istennek Szentje (Mk 1,24; Lk 4,34; Jn 6,69).

SZENT SZELLEM. A Szentháromság Isten harmadik személye (Mt 28,19; 2Kor 13,13); minden újonnan született emberben benne lakik (Jn 14,17); meggyőz a bűn tekintetében (Jn 16,8); ihleti a Szentírást, Isten Igéjét, és szól azon keresztül (Csel 1,16; 2Pét 1,21); közbenjár Istennél a hívőkért (Róm 8,26); van akarata (1Kor 12,11), gondolata (Róm 8,27), tudása, szava (1Kor 2,10–13), szeretete (Róm 15,30). Úgy bánhatunk Vele, mint személlyel: hazudhatunk neki és kísérthetjük (Csel 5,3.4.9), ellene állhatunk (Csel 7,51), megszoríthatjuk (Ef 4,30), káromolhatjuk (Mt 12,31). Eglényegű az Atyával és a Fiúval.

SZÉPKIKÖTŐ. Kis öböl Kréta déli partvidékén, ahol Pál, Rómába vivő útján, rövid ideig tartózkodott (Csel 27,8–12).

SZEPLŐTELEN. Erkölcsileg kifogástalan személy vagy ügy, érintetlen a gonosztól (Zsid 7,26; 13,4; Jak 1,27; 1Pét 1,4).

SZERÁFOK (a tüzesek, égők; nemesek). Mennyei lények Isten trónusa mellett (Ézs 6,2–3.6–7).

SZERAH (bőség, szabadítás, kiterjedés). Áser leánya (1Móz 46,17; 4Móz 26,46; 1Krón 7,30).

SZERECSÉN KOMORNYIK (eunuch). Kandakénak, az etiópiai királynőnek kincstartója (Csel 8,26–29), aki Fülöp (5) evangélista bizonyágtétele által jutott hitre Jézusban.

SZERED (félteni, elmenekülni, menekülés; szabadítás). Zebulon fia (1Móz 46,14); leszármazottai a szerediták (4Móz 26,26).

SZERETET. A Biblia szerint Isten lényének legjellemzőbb vonása (1Jn 4,8.16) és a legnagyobb keresztyén erény (1Kor 13,13). Alapvetően fontos az embernek Istennel és embertársaival való kapcsolatában (Mt 22,37–39); Jézus egyedülálló módon egyesíti Magában az Atya szeretetét (Jn 17,24); Istennek az emberek iránti szeretete leginkább az értük véghezvitt váltságműben mutatkozik meg (Jn 3,16; Róm 5,8–10); a hívők szívébe a Szent Szellem adja a szeretetet (Róm 5,5; Gal 5,22); a szeretet Krisztus követésének és a hitnek legfőbb bizonyítéka (Jn 13,35; 1Jn 3,14); a keresztyén ember úgy szeresse felebarátját, mint önmagát, s ellenségét úgy, mint a barátját (Mt 5,43–48; 1Jn 3,14). Ebben az értelemben a szó a görög »agapé«-nak felel meg, ez isteni eredetű szeretetet jelent, amely önzetlenül és szabad elhatározásból adja önmagát másokért (Jn 3,16).

SZERETETVENDÉGSÉG. Közös étkezés, amelyet az első keresztyének az úrvacsorával egybekötve fogyasztottak, hogy így fejezzék ki a kölcsönös testvéri szeretetet, és így mélyítsék el azt (1Kor 11,18–22.33–34; Júd 12).

SZERSZÁMOK. A Biblia a szerszámok következő fajtáit említi: vágáshoz, nyíráshoz, villázáshoz és lapátoláshoz, ácsoláshoz, rajzoláshoz, méréshez, szántáshoz, fémmegmunkáláshoz és kőfaragáshoz használatosakat.

SZÉRŰ. Az a hely, ahol a gabonát kicsépelelték, legtöbbször keményre döngölt agyag (5Móz 25,4; Ézs 28,27; 1Kor 9,9).

SZÉTSZÓRATÁS. Lásd: DIASZPÓRA.

SZETUR (elrejtett, Isten által védett; eltitkolt). Mikaél (1) fia, Áser törzséből Kánaán (2) földjére kiküldött kém (4Móz 13,14).

SZIA (gyülekezet). Zorobábelrel hazatért templomszolgák törzsatyja (Neh 7,47); Ezsd 2,44-ben: »Sziaha«.

SZIAHA (gyülekezet). Lásd: SZIA.

SZIBRAIM (kettős reménység). Helység Palesztina északi határán (Ez 47,16).

SZICÍLIA. Az itáliai »csizma« orránál fekvő sziget; Pál ide is eljutott (Csel 28,12). Lásd még: SZIRAKÚZA.

SZIDALMAZNI. Illetlenül vagy megvetően beszélni valakiről vagy valakihez; valamint átkozódni, megátkozni (2Móz 21,17; Sof 2,8; Mk 15,32; 1Kor 6,10).

SZIDDIM VÖLGYE (kiterjedés, síkság). A Holt-tenger délkeleti végén feküdt (1Móz 14,3.8.10).

SZIDÓN (Halászat, vadászat; lapos város; vár, erődítmény).
1.) Régi föníciai város, a Földközi-tengerbe nyúló hegységben. Tírusztól mintegy 30 km-nyire északra; Áser törzsének jutott osztályrészül; amely azonban nem foglalta el (Bír 1,31); segített Salamonnak a templomépítésnél (1Kir 5,6; 1Krón 22,4); a város Baál- és Asera-kultusza megfertőzte Izráelt (1Kir 11,5); az istentelen Jézabel királynő hazája, akit Aháb (1) feleségül vett (1Kir 16,31–33); a próféták dorgálták (Jer 27,3; Jóel 3,4–6); Krisztus is járt a határában (Mk 7,24.31); Pál meglátogatta ottani barátait (Csel 27,3); a mai Saida Libanonban.
2.) Kánaán (1) fia (»Cidón«; 1Móz 10,15; 1Krón 1,13).

SZIGET.

- 1.) Szárazföld, ellentétben a vízzel (Ézs 42,15).
- 2.) Vízzel körülvett szárazföld (Jer 2,10; 1Móz 10,5).
- 3.) Általában a föld legtávolabbi részei (Ézs 41,5; Sof 2,11).

SZIHON (szemét, elsőprő, seprű; leütő; csapadék; nagy, merész). Az emoreusok királya, aki az Egyiptomból Palesztina felé vándorló zsidóságnak ellene állt, de legyőzték (4Móz 21,21–31; 5Móz 1,4; Zsolt 135,11).

SZIMBÓLUM. Jel, ill. jelkép, amely valamilyen más dologra utal; valamely gondolat, mű vagy

dolog látható jele; a Bibliában találkozunk számszimbolikával (Jel 1,4; 13,18; Jer 49,36); színszimbolikával (Jel 6,5–6; 7,14); és szimbolikus cselekményekkel (1Sám 15,27–28; 1Kir 11,29–30).

SZIN (SIN) (sár, szenny, mocsár, iszap, lúp; iszapos, agyagos; az ingovány városa v. vidéke).

1.) Megerősített város Egyiptomban, a Nílus keleti ágánál (Ez 30,15–16).

2.) Pusztság a Sínai-hegy és Élim közt, amelyen a zsidók átvonultak (2Móz 16,1; 17,1; 4Móz 33,11–12).

3.) Távoli vidék, fekvése ismeretlen (Ézs 49,12).

SZINEUSOK (mocsárlakók; az ingovány földjéről valók). Kánaán (1) leszármazottai (1Móz 10,17; 1Krón 1,15).

SZÍNHÁZ. Színdarabok előadására szolgáló hely (Csel 19,29.31); az antik világ minden nagyobb városában található volt, többnyire amfiteátrum (nagy körszínház) formájában építették.

SZINOPTIKUSOK. Máté, Márk és Lukács evangéliumának összefoglaló neve. Lásd: EVANGÉLIUMOK.

SZÍR BIBLIAFORDÍTÁS. Lásd: BIBLIA.

SZIRAKÚZA (hatalmas). Város Szicília keleti partján (Csel 28,12).

SZÍRIA (felföld, magaslat). Az ÓSZ »Aram«-nak (5) is nevezi, Sém fiának, Arámnak (1) leszármazottai, az arameusok után, akik ezt az országot Kr. e. a 12. században elfoglalták; határai a századok során szüntelenül változtak, általában azonban a Taurus vidékének déli részét, Észak-Galileát és Básánt, a nyugat-arábiai pusztaságot, nyugaton pedig a Földközi-tenger partját zárták körül. Főbb városai; Damaszkusz, Antiókhia (1), Byblos, Aleppo, Palmyra és Karkemis; Dávid elfoglalta (2Sám 10,6–19), de Salamon uralma alatt ismét függetlenné vált (1Kir 11,23–25); gyakran keveredett háborúba Izráellel (1Kir 15,18–20; 20; 22; 2Kir 6,8–33; 7; 9,14–15; 10,32–33; 13); Kr. e. 64-ben római tartomány lett; jelentős szerepe volt az őskeresztyénség történelmében (Csel 11,26; 13,1–3).

SZIRJON (páncél, díszkabát; fényben gazdag). Így nevezték a szidonbeliek, a »Hermon« hegyét (5Móz 3,9; Zsolt 29,6).

SZIRO-FÖNFCIAI. Tírusz és Szidón környékének lakói (Mk 7,26).

SZISZERA. Lásd: SISERA (2).

SZITNA (vád, vita tárgya; ellenségeskedés). Kút, amelyet Izsák Gérár és Réhobót (1) közt ásott (1Móz 26,21).

SZITRI (az én oltalmam (Isten); Jahve védelme, az Úr megvéd; megvédve, oltalmazva, titkosan). Lévíta Kehát nemzetségéből (2Móz 6,22).

SZÍV. A Bibliában az értelem, érzelem és akarat székhelye (1Móz 6,5; 18,5; Zsolt 119,2); jelzi az ember legbensőbb lényét (1Móz 6,6), az elbukott ember tulajdonképpeni természetét (Jer 17,9).

SZIVACS. Az ókorban különböző célokra használták; pajzsok és fegyverek kipárnázására, fürdésnél, padló súrolására és ivásnál.

SZIVÁRVÁNY. Istennek az özönvíz után az emberrel kötött szövetségének a jele, amely szerint nem lesz többé özönvíz a földön (1Móz 9,8–17).

SZMIRNA (mirha, mirtuszfa). Kisázsia nyugati tengerpartjának régi kikötővárosa, Efézustól 60 km-nyire északra; jelentős keresztyén gyülekezet élt benne (Jel 1,11; 2,8–11).

SZOBRÁSZAT. Lásd: MŰVÉSZET.

SZÓDI (bizalmasam, tanácsvégezem, titkom; az Úr tanácsol, elhatároz). Gaddiel atyja (4Móz 13,11).

SZODOMIA. Templomi férfi-prostitúció, természetellenes nemi eltévelyedés, amelyről Sodoma hírhedt lett (1Móz 19,5); Mózes törvénye szigorúan tiltja (5Móz 23,17); Izraelben is lábra kapott (1Kir 14,24); ismeretes a régi pogány világban (Róm 1,26kk.); olykor még a jeruzsálemi templomban is gyakorolták (2Kir 23,7).

SZÓFERET. Lásd: HASSZÓFERET.

SZÓKÓ (SOKÓ) (bokros, köteg, kerítés, töviskerítés, élősövény).

- 1.) Város Júda területén, Adullámtól északnyugatra (Józs 15,35; 1Sám 17,1; 1Krón 4,18).
- 2.) Város Júda hegységében, Hebrontól (1) délnyugatra 15 km-nyire (Józs 15,48; 1Kir 4,10).

SZOLGA. A munkás, rabszolga vagy napszámos összefoglaló megjelölése; az izráeliták egyrészt vásárlás útján jutottak rabszolgához (3Móz 25,44–45), másrészt a háborúkban a hadifoglyok lettek rabszolgáik (4Móz 31,25–47); izráeliták maguk is rabszolgává lehettek, ha elszegényedtek vagy eladósodtak (2Móz 21,1–11; 3Móz 25,39–47; 2Kir 4,1); ha tolvajjá lettek (2Móz 22,3), vagy ha rabszolgaságban születtek (2Móz 21,4); Mózes törvénye különleges védő rendelkezéseket tartalmaz a rabszolgák és jobbágyok érdekében (2Móz 20,10; 3Móz 25,55); az ÚSZ-ben is sok helyen előfordulnak rabszolgák és szolgák (Mk 1,20; Jn 18,10–18; Csel 12,13–15).

SZOLGÁLAT. A munka minden lehetséges fajtája, a legalacsonyabb rendű és legcsekélyebb szolgálai munkától a legmagasabb rendű és legmegbecsültebb feladatig (3Móz 23,7kk.; 4Móz 3,6kk.).

SZOMBAT (sabbat = nyugalom). A hétnek az a napja, amelyet a zsidók a nyugalom és az istentisztelet napjaként ünnepelnek meg; maga Isten rendelte el a teremtéskor (1Móz 2,3), Mózes törvénye kötelezővé tette Izrael számára (2Móz 16,23–30; 20,8–11; 3Móz 23,3; 5Móz 5,12–15); a próféták is rendkívül fontosnak tartották (Ézs 56,2.4; 58,13; Jer 17,21–27); aki tudatosan megtörte a szombatot, azt megkövezték (4Móz 15,32–36); az írástudók számtalan korlátozó és végrehajtó rendelkezést írtak elő a szombat megtartásával kapcsolatban, és összeütközésbe kerültek Jézussal, mert Ő néhány képtelen tilalmukat tudatosan áthágta (Mt 12,1–14; Mk 2,23–3,6; Lk 6,1–11; Jn 5,1–18); az első keresztyének a hét hetedik napját tartották nyugalom napjának, és házaknál istentiszteleteken jöttek össze, de ugyanúgy a hét első napján is, Krisztus feltámadása emlékére; ahogy mélyült a szakadék a zsidók és a keresztyének közt, úgy hagyták el a keresztyének lassanként a szombat megünneplését, és csak a hét első napján találkoztak istentiszteleten. A szombat egyúttal jelképe a hívő ember bemenetelének Isten nyugalomába Jézus Krisztus által (Zsid 4; Kol 2,16–17).

SZOMBATÉV. Isten a Sínai-hegyen tudtára adta Izrael népének Mózes által, hogy a földet csak hat egymást követő évben műveljék meg, a hetedik esztendőben pedig hagyják parlagon (2Móz 23,10–11; 3Móz 25,1–7). Ez az év szolgáljon ember és állat megpihenésére. Ekkor nem volt szabad figyelmeztetni az izráelitákat adósságuk megfizetésére, amiért ezt az évet az »elengedés évének« is nevezték (5Móz 15,1–11).

SZOMBATI HAJLÉK. Rejtélyes kifejezés a 2Kir 16,18-ban; lehet, hogy a templom területén lévő egyik oszlopcsarnok neve volt.

SZOMBATNAPI JÁRÓFÖLD. 900 méternyi útszakasz, amelyet az írástudók határoztak meg; ekkora távolságot járhatott be a zsidó ember szombaton, anélkül, hogy a szombatnapot megtörte volna (Csel 1,12).

SZOMBAT UTÁN VALÓ NAP. Ennek a 3Móz 23,11-ben található kifejezésnek az értelme nem egészen világos; lehet, hogy valamennyi szombat utáni napra, lehet, hogy a páskaünnep utáni első napra vonatkozott, akármelyik napra is esett ez az ünnep; az új teremtésre utaló jövendölés.

SZÓRÓLAPÁT. Villaszerű szerszám, amelyet arra használtak, hogy a frissen csépelte gabonát a levegőbe dobják és így a szél által elválasszák a magot a pelyvától. Átvitt értelemben Isten ítéletére utal (Ézs 30,24; Mt 3,12).

SZÓSZÉK. Emelvényféleség, mely arra szolgál, hogy kiemelkedő helyről szóljon valaki a

néphez (2Krón 6,13; Neh 8,4).

SZÓSZÓLÓ (Segítő, Közbenjáró, Vigasztaló, Paraklétos).
1.) A Szent Szellem (Jn 14,16.26).
2.) Jézus Krisztus (1Jn 2,1).

SZÓTAI (eltévelyedés Jahvétól, Jahve elfordul; eltévelyedő; elhajlás, rágalmazás). Salamon szolgája, akinek utódai Zorobábelrel visszatértek a fogságból (Ezsd 2,55; Neh 7,57).

SZÖG. Sátorszög (Bír 4,21–22; 5,26); falba vert kampó, hogy valamit felakasszanak rá (Ézs 22,23–25); a szögek készültek vasból, bronzból vagy aranyból (1Krón 22,3; 2Krón 3,9).

SZŐLŐ. Lásd: NÖVÉNYEK.

SZŐLŐHEGY (KERT). Palesztina talaja kezdettől fogva igen alkalmas volt szőlő telepítésére (4Móz 13,21.24). A szőlőt rendszerint fallal vagy sövényvel vették körül tolvajok és állatok ellen (4Móz 22,24); torony állt benne a csösz számára (Mk 12,1), továbbá sajtó, azaz lapos kőbe vajt mélyedés, és edény, amelybe a kiperéselt must folyhatott (Ézs 5,1–7; Mt 21,33–41); a böngészést (mezgérelést) a szegényeknek engedték át (3Móz 19,10); a bort kecskebőr tömlőkben (Mt 9,17) vagy nagy cserépkorsókban tartották; a szőlőt vagy frissen ették, vagy lekvárnak főzték, vagy mazsolává szárították (1Sám 25,18), vagy bort készítettek belőle; olykor a szőlő húsát kádban vízzel keverték és úgy erjesztették, hogy ecetet vagy kisebb alkoholtartalmú bort nyerjenek (Zsolt 69,22; Mt 27,48); a szőlőt minden hetedik évben »pihenni« hagyták (nem munkálták meg) (2Móz 23,11; 3Móz 25,4); a bor átvitt értelemben a jólét és békesség jelképe (1Kir 4,25; Mik 4,4; Zak 3,10); a szőlőskert Isten népét, Izráelt jelképezi.

SZÖVÉS. Ősidők óta ismert mesterség; az Írás Jábált már az özönvíz előtt »sátorban lakók és barompásztorok« őséneke nevezte (1Móz 4,20), s ebből kitűnik, hogy már akkor ismerték a sátorponyvaszövés mesterségét; a szöveteket ruházat, sátrak, függönyök, szekrények stb. készítésére használták fel; Pál, Akvila és Priscilla is sátorkészítők voltak (Csel 18,2–3); az ÚSZ-i korban már voltak takácscéhek; a szövetek alapanyaga juhgyapjú, kecske és teveszőr, len-, kender- és csalánrost volt.

SZÖVETSÉG. Két vagy több személy közt létrejött kölcsönös megállapodás bizonyos dolgok véghezvitelére, megengedésére vagy mellőzésére, amely néha csak egyik félre kötelező. A Bibliában Isten az ilyen megállapodás tanúbizonyosságának számít (1Móz 31,50; 1Sám 20,8). Az ÓSZ-ben háromféle módja volt a szövetségkötésnek:
1.) Kétoldalú szövetség emberi felek közt, akik mindketten önkéntesen egyeztek meg bizonyos pontokban (1Sám 18,3–4; Mal 2,14; Abd 7).
2.) Egyoldalú rendelkezés, amelyet a fölényben levő fél rákényszerít a másikra (Ez 17,13–16). Ebben az esetben Isten szövetséget »parancsol«, amelynek az ember szolgaként engedelmeskedni tartozik (Józs 23,16).
3.) Az az elkötelezettség, amelyet Isten magára vesz, hogy a bűnöst önmagával kiengesztelje (5Móz 7,6–8; Zsolt 89,3–4).

Isten szövetségkötései: 1. Az édeni szövetség, amelyben Isten megváltást ígér, ezt »protoevangélium«-nak (előevangélium) is nevezik (1Móz 3,15). – 2. A szövetség Nóéval, amelyben Isten elkötelezi magát, hogy nem pusztítja el az embert, hanem megtartja (1Móz 9,9). – 3. Az Ábrahámmal kötött szövetség, amelyben Isten áldást ígér Ábrahám utódainak (1Móz 15,18). – 4. A Sínai-szövetség, amelyben Isten Izráelt tulajdon népének jelenti ki (2Móz 19,5–6). – 5. A lévitaszövetség, amely a papi áldozat útján Istennel való kiengesztelést és bűnbocsánatot munkál (4Móz 25,12–13). – 6. A Dáviddal kötött szövetség, amelyben Isten megígéri, hogy a Messiás Dávid házából származik majd (2Sám 23,5). – 7. A próféták megjövendöltek egy új szövetséget (Jer 31,31–34), amely egyetlen személyben összpontosul majd (Ézs 42,6; 49,8, Isten Szolgájában); – 8. Az Új Szövetségben jut el az ember Krisztus által helyes kapcsolatba Istennel (Zsid 7,22; 8,6–13; 2Kor 3,6–18). Ez minden emberre vonatkozik.

SZÖVETSÉG LÁDÁJA. Lásd: FRIGYLÁDA.

SZÖVETSÉG SÓJA. Az áldozatot követő lakomákon megerősítették az Istennel való szövetséget, és ehhez sóot használtak fel (3Móz 2,13; 4Móz 18,19).

SZTÉLÉ. Keskeny, magas kőoszlop, felirattal, esetleg ábrákkal, amelyek valamely eseményre, meghalt emberre vagy bálványistenre emlékeztetnek; az ilyen oszlopokat az ókorban bálványként tisztelték, főként Egyiptomban és Görögországban.

SZUFA (tengeri fű, moszat; vihar; elragadás). Ismeretlen fekvésű hely a Jordántól keletre; föltehetően a Holt-tenger vidékét jelenti (4Móz 21,14).

SZUKKÓT (SUKKÓT) kunyhók, sátrak, lombsátrak).
1.) Hely a Jordántól keletre, ahol Jákób házat épített (1Móz 33,17); Gád törzsének jutott osztályrészül (Józs 13,27; Zsolt 60,8); Gedeon keményen megbüntette ezt a várost (Bír 8,5–16).
2.) Izráel első táborhelye az egyiptomi kivonulás után (2Móz 12,37; 13,20; 4Móz 33,5).

SZÚNYOG. Lásd: ROVAROK.

SZUROK. Aszfalt vagy bitumen, mely tömítőanyagként szolgált a hajóépítésnél, és kötőanyagul az építkezéseknél (1Móz 14,10; 2Móz 2,3).

SZÚSZI (az én fecském; lovam, lovas). Gaddi atyja (4Móz 13,12).

SZÜLÉSI FÁJDALMAK. Vajúdáskor (1Móz 35,16; 38,27; 1Sám 4,19; Ézs 23,4; 54,1); használatos a gyengeség és betegség megjelölésére is (Jer 4,31).

SZÜLETÉS. A gyermek születésével kapcsolatos vallási előírásokat és ünnepeket az izráelitáknál a 3Móz 12 tartalmazza.

SZÜLŐK. Mind az ÓSZ, mind az ÚSZ hangsúlyozza, hogy a gyermekeknek tisztelniük kell szüleiket (2Móz 20,12; 3Móz 19,3; Ef 6,1; Kol 3,20); a szülők viszont szeressék gyermekeiket és gondoskodjanak róluk, ne ingereljék fel őket (2Kor 12,14; Ef 6,4; Kol 3,21).

SZŰZ MÁRIA. József (9) (későbbi) felesége (Mt 1,18–25), közeli rokona Erzsébetnek, Keresztelő János anyjának (Lk 1,36), Dávid nemzetségéből származik (Csel 2,30; Róm 1,3; 2Tim 2,8); az Úr Jézus anyja (Mt 1,18.20; Lk 2,1–20); betöltötte a kultikus tisztulási törvényt (Lk 2,22–38), Józseffel és a gyermek Jézussal Egyiptomba menekült (Mt 2,13–15); utána Názáretben lakott (Mt 2,19–23); a 12 éves Jézust magával vitte a jeruzsálemi templomba (Lk 2,41–52); jelen volt a galileai Kánában (2) tartott menyegzőn (Jn 2,1–11); aggódott Jézus biztonságáért (Mt 12,46; Mk 3,21.31–35; Lk 8,19–21); ott állt ő is Jézus keresztye alatt (Jn 19,25kk.), ahol Jézus őt János (2) gondjaira bízta (Jn 19,25–27), a tanítványokkal együtt ott volt a felházban, mikor a Szent Szellemet várták (Csel 1,14).

SZŰZTŐL SZÜLETÉS. Az ÚSZ azt tanítja, hogy Jézus Krisztus földi apától való nemzés nélkül lett emberré, nem két ember testi kapcsolatából fogant, hanem úgy, hogy a Szent Szellem csodálatos módon beárnyékolta Máriát (1) (Mt 1,18–25; Lk 1,26–2,7).

TAANAK (várfal; erődítmény; homokos talaj, puszta). Megerősített királyi város Kánaánban (2), Megiddótól 8 km-nyire délkeletre, Manassé törzsének jutott osztályrészül (Bír 1,27; 5,19; Józs 12,21; 17,11; 1Kron 7,29); majd lévítaváros lett (Józs 21,25).

TAANAT-SILÓ (Siló küszöbe v. bejárata; Siló fügekertjei). Város Efraim törzsi területének északkeleti határán (Józs 16,6), Sikemtől (3) mintegy 15 km-nyire keletre.

TABBAÓT (gyűrűk, pecsétgyűrű; pecsétmetsző bevésés; szakadék). Zorobábelrel hazatért templomszolgák törzsátya (Ezsd 2,43; Neh 7,46).

TABBAT (vidék, földszáv; a jó (asszony)). Hely a Jordántól keletre, Jábes-Gileád és Szukkót (1) között (Bír 7,22).

TÁBEAL (Isten jó, Isten jósa).
1.) Atyja annak a férfinak, akit Récin szír és Péka izráeli király Júda trónjára akart ültetni (Ézs 7,6).

2.) Perzsa tisztviselő Samáriában (Ezsd 4,7) (»Tábeél«).

TÁBEÉL. Lásd: TÁBEAL (2).

TABERA (égő, tűz, meggyújtás; tűzvész; a megemésztés (tűz által) helye), Izráel pusztai szálláshelye, ahol az Úr tüze néhány zúgolódó embert megemésztett (4Móz 11,1–3; 5Móz 9,22); pontos fekvése ismeretlen.

TÁBITA (zerge). Joppéi keresztyén nő, szegény özvegyek gondviselője; Péter feltámasztotta a halálból (Csel 9,36–43). Másként: »Dorkás« (gör.).

TÁBLÁK.

1.) Kőtáblák, amelyekre a törvényt felvésték (2Móz 24,12).

2.) Tábla, amelyre Zakariás (28) pap írta a közlendőit (Lk 1,63).

TÁBOR I. (kőbánya; törés; hegy, magaslat, domb).

1.) Hegy Galileában, Názárettől 9 km-nyire keletre, Zebulon és Naftali határán (Józs 19,22), ahol Bárak összegyűjtötte katonáit, hogy Sisera (1) ellen harcoljon (Bír 4,6–14); itt ölték meg Gedeon fivéreit (Bír 8,18–21).

2.) Tábor tölgyfája Benjámin területén (1Sám 10,3); pontos helye ismeretlen.

3.) Mérárita léviták városa Zebulon területén (1Krón 6,77).

TÁBOR II. Utazás vagy háború során felvert sátrak összessége, amely átmeneti lakóhelyül szolgál. A pusztában vándorló Izráel népének Isten pontosan megszabta, hogyan, s milyen rendben verje fel sátrait, mind a pihenő időkben, mind pedig a vándorlás alatt (4Móz 2–3).

TÁBORHELYEK. Azok a helyek, amelyeken az izráeliták Egyiptomból Kánaánba (2) tartó vándorútjuk során megpihentek (4Móz 33). Hadseregek főhadiszállása is (1Sám 13,16; 2Krón 32,1).

TABRIMMON (Rimmon jóságos). Benhadád (1), szíriai király atyja (1Kir 15,18).

TADDEUS (mell, szívélyes; dicséret). Egyike a tizenkét apostolnak (Mt 10,3; Mk 3,18); nem találjuk a Lk 6,16-ban és Csel 1,13-ban, ezeken a helyeken a neve helyén »Júdás, a Jakab (4) fia« található; egyébként is keveset tudunk róla. Lásd még: JÚDÁS (3).

TADMOR (pálma, pálmák városa). Tamír nevének egyik alakja; később Palmirának is nevezték; város a sivatagban, Damaszkusztól északkeletre (1Kir 9,18; 2Krón 8,4); mesés gazdagságú kereskedőváros, amelyből nagyszerű romokat ástak ki.

TÁFÁT (cseppek, ékszer; a kicsi). Salamon leánya (1Kir 4,11).

TÁFNES (a korszak v. ország feje; a négerek vára).

1.) Egyiptomi királynő Salamon idejében (1Kir 11,19–20).

2.) Lásd: TAHPÁN.

TAG. Az emberi test része (Jób 17,6; Jak 3,5).

TÁHÁN (táborhely, táborozás; elkanyarodás). Efraim (1) leszármazottja (1Krón 7,25); utódai a tahániták (4Móz 26,35).

TAHAS (nyesthez hasonló állat; borz; delfin), Náhor (2) és Reuma fia (1Móz 22,24).

TÁHÁT (alatt, lent, hely; az alsó; pótlék; helyettes; lealacsonyítás).

1.) Kehátita lévita (1Krón 6,24,37), Sámuel (1) próféta őse.

2.) Efraim (1) dédunokája (1Krón 7,20).

3.) A (2) alatti unokája (1Krón 7,20).

4.) Szálláshely a pusztai vándorlás során (4Móz 33,26–27).

TAHKEMONITA (bölcesség). Dávid hősének, Joseb-Bassebetnek családi neve (2Sám 23,8), ugyanaz, mint Hakmoni fia, Jasobeám (3) (1Krón 11,11).

TAHPÁN (a korszak v. ország feje, a négerek vára). Megerősített város a Nílus deltájának keleti

részén, ahová a zsidók egy része menekült Jeruzsálem eleste és Gedáliás (1) megölése után (Jer 2,16); a Jer 43,7–9; 44,1; 46,14-ben »Táfnes« (2); Ez 30,18-ban »Tehafnehesz«.

TÁL. Lapos nagyobb edény, áldozati célokra és köznapi használatra (4Móz 7,13–85; 2Móz 25,29; 37,16; Mt 14,8.11); anyaga rendszerint agyag vagy fém. Keleten többnyire közös tálból ettek az emberek (Mt 26,23).

TALÁNY (rejtett mondás). Olyan mondás, amelynek értelmét nem lehet azonnal megtalálni, hanem csak alapos fejtörés után (4Móz 12,8; Péld 1,6); lehet valamely hasonlat (Zsolt 49,5) vagy találos kérdés (Bír 14,12–19), vagy egyszerűen csak egy nehéz kérdés (1Kir 10,1; 2Krón 9,1).

TALITA KÚMI. Arám kifejezés, jelentése; »Leányka, neked mondom, kelj fel« (Mk 5,41).

TALMAI (a testvéri; merész, bátor, vakmerő; barázdákban gazdag).
1.) Anák fia, óriás (4Móz 13,23; Józs 15,14).
2.) Gessur (2) királya, Dávid apósa (2Sám 3,3; 13,37; 1Krón 3,2).

TALMON (elnyomó, szorongató, hatalmaskodó; fény, ragyogás).
1.) Lévita ajtóőrző, akinek leszármazottai Zorobábelrel tértek vissza a fogságból (1Krón 9,17; Ezsd 2,42; Neh 7,45).
2.) Ajtónálló lévita Nehémiás (3) idejében (Neh 11,19; 12,25).

TALMUD. Zsidó hagyományok írásos gyűjteménye a keresztyénség első századaiban; megkülönböztetnek palesztinai és babilóni Talmudot.

TALP. Állvány, amelyen Salamon templomában a mosdómedence állt (1Kir 7,30.34).

TÁMÁR (pálmafa, datolyapálma).
1.) Hér, majd Ónán felesége; apósa, Júda (1) által Pérec és Zeráh (1) anyja (1Móz 38); Jézus ösanyja (Mt 1,3).
2.) Dávid leánya, akit féltestvére, Amnon (1) meggyalázott (2Sám 13,1–33).
3.) Absolon leánya (2Sám 14,27).
4.) Közelebről nem ismertetett déli határterület az újra helyreállított Izráelben (Ez 47,19; 48,28).

TAMÁS (iker). A 12 apostol egyike; először kételkedett Jézus feltámadásában (Jn 20,24–25); együtt volt az apostolokkal a mennybemenetel után a felső szobában (Csel 1,13); a hagyomány szerint a pártusok földjén, Perzsiában és Indiában hirdette az evangéliumot.

TAMÁS EVANGÉLIUMA. Gnosztikus evangélium, amely kizárólag Krisztus állítólagos mondásait tartalmazza; 40-ben írták Egyiptomban, Nag-Hamadiban fedezték fel 1945-ben.

TAMIR. Lásd: TADMOR.

TAMMUZ (a tökéletessé tevő (tisztító) tűz). A termékenység istene, amelyet Mezopotámiában, Szíriában és Palesztinában tiszteltek; egyiptomi megfelelője Osiris, görög megfelelője Adonis (Ez 8,14).

TANÁCS.

1.) Azoknak az embereknek a csoportja, akik tanácskozássra gyűltek össze (1Móz 49,6; 2Kir 9,5).
2.) A zsidók nagytanácsa, amelyet »szanhedrin«-nek (lásd ott is) is neveztek (Mt 26,59; Csel 5,34), valamint alsóbbrendű bírósági fórumok (Mt 10,17; Mk 13,9).

TANÁCSBELI (TANÁCSÚR). Valamely tanács tagja, a szanhedriné is (Mk 15,43; Lk 23,50).

TÁNC. Az öröm szokásos kifejezője, pl. születés vagy esküvő alkalmából (Jób 21,11; Jer 31,4; Mt 11,17; Lk 15,25); győzelem megünneplésekor (2Móz 15,20–21; Bír 11,34; 1Sám 18,6); Isten tiszteletére (2Sám 6,14; Zsolt 149,3). Gyakran erkölcstelen kicsapongás okozója (2Móz 32,19; Mk 6,22). Izráelben férfiak és nők nem táncoltak együtt, általában az asszonyok táncoltak. A férfiak egyedül (2Sám 6,14–16) vagy csoportokban (1Sám 30,16) táncoltak.

TÁNHUMET (vigasz, vigasztalás). Serája (7) apja (2Kir 25,23; Jer 40,8).

TANIS. Lásd: COÁN.

TANÍTÁS.

1.) Krisztus idejében a gyermekek tanítása a zsinagógákban történt; az ÚSZ-ben a »tanító« a gyülekezet elöljárói közé tartozott (Ef 4,11); Jézus az »Istentől jött tanítómester« (Jn 3,2).
2.) A 32; 42; 44; 45; 52; 54; 55; 74; 78; 88; 89; 142. zsoltár első versében található szó, amelynek jelentését biztosan nem ismerjük.

TANÍTÓ. Mester vagy írástudó (Lk 2,46; 5,17).

TANÍTVÁNY. Valamely tanítómester hallgatója, aki magáévá teszi mesterének meggyőződését és életvitelét (Mt 9,14; 22,16; Jn 9,28; olykor így nevezik Jézus tizenkét apostolát (Mt 10,1; 11,1), de sokkal gyakrabban minden krisztushívőt (Csel 6,1–2.7; 9,36).

TANÚ. Akit fel lehet arra hívni, hogy tegyen bizonyosságot valamely eseményről, amelynél ő maga jelen volt; a tárgyak is tanúskodhatnak (1Móz 31,44–52; 5Móz 31,19–21.26; Józs 22,27–34; Ézs 19,20); a hamis tanúzást a törvény tiltotta (2Móz 20,16; 5Móz 5,20); Jézus tanítványai egyúttal az Ő tanúi is (Jn 15,27; Csel 1,8).

TAPASZ. Gyógyító kötés, pakolás; a 2Kir 20,7 és Ézs 38,21 beszél egy fügekalácsból való pakolásról, amely meggyógyította Ezékiás (1) rosszindulatú kelését.

TÁPLÁLÉK. A bibliai korban különböző élelmiszereket ismertek. A főtáplálék általában a kenyér volt, amelyet búzából, árpából vagy rozsból sütöttek. Bőségesen ettek főzeléket és gyümölcsöt: babot, lencsét, dinnyét, hagymát, uborkát, tököt, szőlőt, fügét és gránátalmát (5Móz 23,24, 4Móz 13,24), Néhány kivételtől eltekintve az izráeliták étlapján hús és hal is szerepelt; marha, juh és kecske tisztának számított, de a teve, nyúl és sertés evése, mint tisztátalan állatoké, tilos volt, továbbá nem ehatték az angolnát és tökehalat, sem húsevő madarakat és csúszómászó állatokat. A rovarok evése – néhány sáskafajt kivéve – szintén tilos volt (3Móz 11,1–45). A mindennapi étkezésben szerepelt a méz, különböző fűszerek és só; sok tejet és sajtot fogyasztottak (5Móz 32,14; 1Sám 17,18). Lásd még: ÉTKEZÉSEK.

TAPPUÁH (alma, almafa, gyümölcsös; daganat; hegyi falu, gömbölyű domb).

- 1.) Város Júda síkságán (Józs 15,34).
- 2.) Város Efraim területének határán, kananeus királyi város (Józs 12,17; 16,8).
- 3.) Hebron (3) fia (1Krón 2,43).

TÁRAH (tartózkodási hely, elmulasztott, késleltetett; elhalasztás). Az izráeliták táborhelye a pusztai vándorlás során (4Móz 33,27–28).

TÁRÉ (tartózkodási hely, elmulasztott, késleltetett, elhalasztás; állomás). Náhór (1) fia (1Móz 11,24–25), Ábrahám, Náhór (2) és Hárán (1) atyja (1Móz 11,26), bálványimádó volt (Józs 24,2); Ábrahámmal együtt Háránba költözött és ott halt meg (1Móz 11,24–32).

TÁRÉA (csel, ravaszság, ravasz). Méfíbóset (2) unokája (1Krón 8,35; 9,41).

TAREALA (támolygás, részegség). Város Benjámin területén (Józs 18,27).

TÁRHÁZ. Kincsek, élelmiszerek, felszerelési és használati tárgyak elraktározására szolgáló épület (1Krón 29,16; 2Krón 31,10; Mal 3,10; Zsolt 144,13; Mt 3,12). Lásd még: CSŰR.

TÁRHÁZAK VÁROSAI: Raktározásra szolgáló települések, amelyekben élelmet és fegyvert tároltak (1Kir 9,16–19; 2Krón 8,4–6).

TARKA GYÍK. Valószínűleg egy éjszakai gyík (3Móz 11,30).

TARLÓ. Aratás után a szántóföldön maradt gabonaszár csomók (2Móz 5,10–14); képes értelemben a pártütő Izráelt jelenti, amely elég majd Isten ítéletének tüzeiben (Náh 1,10).

TARPELEUSOK (a folyón túl lakók). Néptörzs, amelyet az asszírok Samáriába telepítettek,

hogy azt újra benépesítsék (Ezsd 4,9–10).

TÁRS. Korabeli megjelölése a barátnak vagy egyenjogú embernek (Zsid 1,9).

TÁRSIS (erősség, megerősített előörs; kemény, jól megalapozott; szigorú; leigázás).

1.) Benjámín (1) dédunokája (1Krón 7,10).

2.) Jáván (1) fia (1Móz 10,4).

3.) Hely a Földközi-tenger nyugati vidékén, talán Hispániában vagy Tunéziában (2Krón 9,21; 20,36–37; Zsolt 72,10).

4.) Társis hajói nagy, tengerjáró kereskedelmi hajók (1Kir 9,26; 10,22; 22,49; 2Krón 9,21).

5.) Perzsia és Média hét fejedelmének egyike (Esz 1,14).

TARTÁK (mélységes sötétség, a sötétség fejedelme). A Samáriába letelepített háveusok egyik istensége (2Kir 17,31).

TARTÁN (magas személyiség, főparancsnok). Az asszír hadsereg főparancsnoka (Ézs 20,1; 2Kir 18,17); nem tulajdonnév, hanem tisztségmegjelölés.

TARTOMÁNY. Egy nagy birodalom, mint pl. a római vagy a perzsa birodalom egy része. A római tartományok két osztályba voltak sorolva: voltak császári tartományok, amelyekben szükséges volt a megszálló hadsereg jelenléte, ezeket a császár személyes meghatalmazottai igazgatták, mint pl. Júdeát, amely a rendkívül nyugtalan tartományok közé számított; voltak azután szenátori tartományok, amelyekkel nem voltak problémák, ezért helytartó (prokonzul) igazgatása alatt állottak, akit a római szenátus nevezett ki (Csel 13,7). Lásd még: PROKONZUL és PROKURÁTOR.

TARTÓZKODÁS. Az apostolok jeruzsálemi gyűlése tartózkodást parancsolt »a bálványok förtelmességeitől, a paráznaságtól, a megfulladt állattól és a vértől« (Csel 15,20.29). A tartózkodást nem önmagáért parancsolták, hanem hogy az evéssel tisztátalanná ne legyenek, és Istennek tetsző életet élhessenek. Péter inti testvéreit, hogy tartózkodjanak a testi kívánságoktól (1Pét 2,11). Isten felszólítja népét, hogy a bálványozás minden fajtájától tartózkodjék (2Móz 34,15; Róm 14,21; 1Kor 8,4–13).

TÁRZUS (sík, terület, talaj, talp). Cilícia fővárosa, a Földközi-tengertől 15 km-nyire; tudományos és művészeti központ; Pál apostol szülővárosa (Csel 9,11.30; 11,25; 21,39; 22,3).

TATTENAI (tanítás, ajándék, adomány). Perzsa helytartó, aki parancsot kapott, hogy segítsen a zsidóknak a templom újjáépítésében (Ezsd 5,3.6; 6,6.13).

TÉBA. Egyiptom fővárosa a 18. dinasztia idején, a Bibliában No a neve; a Nílus keleti partján feküdt, híres a templomáról, mely az Amon-imádat központja volt (Jer 46,25); a próféták megbélyegezték a várost (Ez 30,14–16). Lásd még: NÓ-AMMON.

TEBÁH ([állatot] levág; mészáros, szakács; levágandó). Ábrahám unokaöccse (1Móz 22,24).

TEBÁLIÁS (jó az Úr számára; Jahve bemerítette, az Úr megtisztította, megkeresztelte). Ajtónálló mérárta lévita Dávid idejében (1Krón 26,11).

TÉBES (fény, ragyogás). Város Efraim területén, kb. félúton Bétsán és Sikem (3) közt; itt ölték meg Abiméleket (3), Gedeon fiát (Bír 9,50–56; 2Sám 11,21).

TEBET. A zsidó naptár 10. hónapja (december-január).

TÉGLA. Építési anyag szárított agyagból; a Biblia először a bábéli torony építésénél említi (1Móz 11,3). Az ókorban a téglá négyzet alakú volt, és sokkal nagyobb, mint napjainkban. Napon szárították vagy kemencében égették ki.

TEHAFNEHSZ. Lásd: TAHPÁN.

TEHÉN HAMVA. Kultikus tisztuláshoz használták (4Móz 19,9).

TEHER. Szó szerinti vagy átvitt értelemben használt szó (4Móz 11,11; Mt 11,30).

TEHINNA (kegyelem, irgalom, kérés, könyörgés [irgalomért]). Férfi Júda törzséből (1Krn 4,12); lásd még: NÁHÁS (2).

TEJ. Lásd: TÁPLÁLÉK.

TEKEL. A titokzatos írás egyik szava, amely Belszár lakomájának termében a falon megjelent; annyit jelent: »megmértél« (Dán 5,25–27).

TÉKOA (sátrak felverése, letelepedés; trombitaszó, kürtszó). Város Júda területén, Jeruzsálemtől 18 km-nyire délre (2Sám 14,2.4.9); Ámos (I) próféta hazája (Ám 1,1).

TÉL. Palesztinában a telek rövidek és enyhék, a magasabban fekvő helyeken van hó és jég is (1Móz 8,22; Zsolt 74,17; Zak 14,8).

TÉL-ABIB (gabonarakás, gabonakereszt). Helység a Kébár folyó partján, ahol Ezékiel próféta a fogságban élt (Ez 3,15); pontos helye ismeretlen.

TÉLAH (törés, életerő, erő). Férfi Efraim törzséből (1Krn 7,25).

TÉLAIM (szopós bárányok). Az a hely, ahol Saul (1) szemlét tartott az amálekíták ellen összegyűlt seregen (1Sám 15,4); azonos lehet a Júda területén lévő »Télem«-mel (1) (Józs 15,24).

TELASÁR (Asszíria dombja). Helység Mezopotámiában (2Kir 19,12; Ézs 37,12).

TELEM (TÉLEM) (elnyomás; bárány, bárányok helye).
1.) Lásd: TÉLAIM.
2.) Ajtóőrző lévita, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,24).

TÉL-HARSA (az erdő dombja; varázsdomb; a hallgatás dombja). Helység Babilóniában, ahonnan száműzött zsidók hazatértek Zorobábelrel (Ezsd 2,59; Neh 7,61).

TÉLI HÁZ. A gazdag embereknek a hideg és meleg idősakra külön házuk volt (Ám 3,15).

TELL-EL-AMARNA. Város, amelyet Ehnaton Egyiptom fővárosául építtetett (Kr. e. 1387–1366). 1887-ben itt több mint 350 agyagtáblát találtak, amelyek IV. Amenhotep fáraónak Nyugat-Ázsia uralkodójával folytatott diplomáciai levelezését tartalmazzák.

TÉL-MELAH (sódomb). Babilóniai város, valószínűleg nem messze a Perzsa-öböltől, száműzött zsidók tértek innen haza Zorobábelrel (Ezsd 2,59; Neh 7,61).

TÉMÁ (pusztaság, lakatlan vidék; csoda, csodálkozás; ijedelem).
1.) Izmáel (1) fia (1Móz 25,15; 1Krn 1,30).
2.) Vidék Arábia északi részén, ahol valószínűleg (1) alatti leszármazottai éltek (Jób 6,19; Ézs 21,14).

TEMAH (nevetés, öröm; csoda; eltörlés, csata, küzdelem; bár eltörölnéd!). Templomszolga, akinek leszármazottai visszatértek a fogságból (Ezsd 2,53; Neh 7,55).

TÉMÁN (a jobbra fekvő, déli, déli vidék).
1.) Ézsau unokája, edomita fejedelem (1Móz 36,11.15.42; 1Krn 1,36.53).
2.) Város és vidék Edomban, Elifáz (2) hazája (Jób 2,11; Jer 25,23; 49,7.20; Ez 25,13).

TEMÉNI (szerencse; osztályrész, tulajdon). Júda (1) leszármazottja, Ashúr fia (1Krn 4,6).

TEMETÉS. Izraelben a halottat gyolcsba burkolták vagy vászonpólyával tekerték körül (Mt 27,59; Jn 11,44); gazdag emberek holttestét fűszerekkel és illatos olajokkal kenték meg (Jn 12,7; 19,39). Gyakran siratóasszonyokat fogadtak, akik az elhunyt barátaival és családjával együtt hangosan jajveszéltek (Jer 9,17; Mt 11,17). A holttestet vagy a földbe ásták el, vagy sziklaüregbe helyezték (Mt 27,60).

TEMPLOM. Az a jeruzsálemi épületegyüttes, amely Izrael vallási központját jelentette; Jeruzsálemben, az egykori Mórija hegyén állt egymás után három templom (2Krn 3,1): a salamoni, a zorobábeli és a Nagy Heródes-i. A templom építéséhez szükséges anyagot Dávid gyűjtötte össze

(2Sám 7; 1Krón 17; 28,12–19); a templom Hírám (1), tíruszi király segítségével épült; három részből állott: egy oszlopcsarnokból, amely egyúttal a templom főbejáratát is képezte; a szentélyből, amely 22 m hosszú, 11 m széles és 16,5 m magas volt, és a szentek szentjéből, amelynek széle, hossza és magassága egyaránt 11 m volt; a kőből épült falakat cédrusfával borítottak be, amelyet ismét aranylemezekkel vontak be; a szentélyben tíz arany lámpatartó állt (1Kir 7,49), tizenkét asztal a szent kenyereknek és egy füstölő oltár (1Kir 7,48); a szentek szentjében két fából készült és arannyal bevont kérub alak volt található és a frigyláda, egy bearanyozott láda, melynek színarany fedelét a »kegyelem királyi széké«-nek nevezték (3Móz 16,14–15). (Lásd: FRIGYLÁDA). A templom nyugati, keleti és déli oldalán háromemeletes épületekben voltak a templomi szolgálattevők szobái és a templomi eszközök raktárai; az északi oldalon oszlopcsarnok állt, melynek oszlopai közül kettő kiváltképpen díszes és értékes volt, ezeket Jákinnak (3) és Boáznak (II) nevezték; a templomot a papok belső udvara vette körül; itt állt a nagy égőáldozati oltár és a medence vagy »réztenger«, mely utóbbi a papok kultikus mosakodására szolgált; a belső udvar körül volt egy külső udvar az izráeliták számára (1Kir 6–7; 2Krón 3–4). Salamon templomát a babiloniak felégették (2Kir 25,8–17; Jer 52,12–23). Zorobábel temploma lényegesen egyszerűbb volt, mint az első templom (Ezsd 6); ezt később Nagy Heródes újjáépítette és megnagyobbította; ez utóbbinak összesen négy udvara volt: a papoké, a zsidó férfiaké és külön a zsidó nőké, valamint a pogányoké; Heródes Kr. e. 20-ban kezdte el az építkezést; ez a nagyszerű templom a lángok martaléka lett, mikor a rómaiak Kr. u. 70-ben Jeruzsálemet bevették és lerombolták; azóta nincs templomuk a zsidóknak.

TEPLOSZENTELES ÜNNEPE. Zsidó ünnep, amelyet az Antiochus Epiphanes által megszenteltetett templom újraszentelésének emlékére tartanak. Jézus egyszer bizonyosságot tett ezen az ünnepen (Jn 10,22kk.).

TENGER.

- 1.) A Biblia csaknem minden nagyobb vízfelületet, legyen az édes vagy sós víz, mint pl. Galileában a Genezáret-tó (Mt 4,18), tengernek nevez.
- 2.) A Salamon templomában levő nagy mosdómedencét réztengernek nevezték. Itt kellett a papoknak megmosniuk kezüket és lábukat, mielőtt szolgálatukat a szentélyben átvették volna (1Kir 7,23–26; 2Krón 4,2–6). Lásd még: RÉZTENGER.

TENGERÉSZ. Lásd: MESTERSÉGEK.

TENYÉRNVI. Lásd: MÉRTÉKEK ÉS SÚLYOK.

TEOFÁNIA. Isten látható megjelenése, többnyire emberi alakban (1Móz 3,8; 4; 28,10–17).

TEOFILUS (Istent szerető, Isten barátja; akit Isten szeret). Művelt férfi, akinek Lukács az evangéliumát és a Csel könyvét ajánlotta (Lk 1,3; Csel 1,1). Közelebbit nem tudunk róla.

TEOKRÁCIA (istenuralom). Uralmi rendszer, amelyben Isten maga a legfőbb uralkodó; Isten eredeti célja Izráellel (1Sám 8,4–9; 12).

TERÁF (megtartó, gondozó, fenntartó). Héber szó a házibálványokra; emberformájú bálványképek (1Móz 31,19.32–35; 1Sám 19,13; Zak 10,2).

TÉRD. A térd meghajtása vagy a letérdelés tiszteletet (1Móz 41,43; 2Kir 1,13) és meghódolást jelentett (Ézs 45,23; Fil 2,10).

TEREMTÉS. A Biblia világosan tanítja, hogy az egész világegyetemnek (kozmosznak) és minden dolognak volt kezdete, és hogy az örökkévaló Isten hívott létre mindent. A Biblia semmit sem mond arról, meddig tartott a világ teremtése, mikor kezdődött az első teremtési nap vagy mikor végződött a hatodik. De az nyilvánvaló, hogy a hatodik nap végeztével Isten befejezte a teremtő munkáját, és ma is nyugszik ettől a tevékenységétől. A Biblia semmivel nem erősíti meg azt a feltevést, hogy a létező világ mai alakjában természetes fejlődés útján jött volna létre. Isten úgy rendelte, hogy a növények és az állatok őseredeti fajuk szerint szaporodjanak. A Biblia nem mondja meg, mekkora egy faj, és semmi sem szól annak a lehetősége ellen, hogy egy bizonyos faj keretein

belül változatok (mutációk) álljanak elő, és fejlődés menjen végbe. De egyik faj nem fejlődhet át a másikba. Az 1Móz 1 és 2 teremtéstörténetei kölcsönösen kiegészítik egymást. Az 1Móz 1 leírja a világegyetemnek, mint egésznek a teremtését. Az 1Móz 2 viszont inkább részleteibe menően tudósít az ember teremtéséről, és semmit sem mond a többi dolgoknak, a fénynek, az égitesteknek, növényeknek és állatoknak teremtéséről, csak utal arra, hogy az állatok teremtése már korábban megtörtént.

TEREMTMÉNY. Mindaz, amit Isten teremtett (Róm 1,25; 8,39; Zsid 4,13).

TÉRES (szigorú, sötét, éles; vágyakozás; örökség). Ahasvérus (2) perzsa király összeesküvő udvarmestere (Eszk 2,21; 6,2).

TERMÉKENY FÉLHOLD. A Perzsa-öböl és Egyiptom közti terület mai elnevezése, ezt a vidéket az Eufrátesz, Tigris, Orontes, Jordán és a Nílus folyók öntözik.

TERMÉSZET. Valamely személy vagy dolog legbensőbb lényege (Róm 1,26; 2,14; 11,21–24); Istennel való lényegi azonosság (2Pét 1,4).

TERMÉSZETI. Hústesti, érzéki, nem újonnan született (1Kor 2,14; 15,44; Jak 1,23).

TERMET. Ember vagy állat nagysága és alakja (2Sám 21,20, Ézs 45,14; Lk 19,3).

TERTIUS (harmadik). Pál írnoka, akinek a Róm levelet diktálta (Róm 16,22).

TERTULLUS (a harmadik). Tertius kicsinyítő képzős alakja. Törvénytudó, ügyvéd, akit a zsidók felfogadtak, hogy Pállal szemben ügyüket képviselje Félix helytartó előtt (Csel 24,1).

TESBITES (a visszajövő). Illés próféta származási neve (1Kir 17,1); Tesbe Mahanáimtól nyugatra feküdt.

TESSZALONIKA. Macedónia fővárosa; Kr. e. 332-ben alapította Cassander, Nagy Sándor egyik tisztje; kikötőváros a Thermai-öbölben, városfejedelem kormányozta; Pál hozta el ide az evangéliumot és alapított itt keresztyén gyülekezetet (Csel 17,1–8).

TESSZALONIKABELIEKHEZ ÍRT LEVELEK. Szerzőjük Pál, akkor írta őket, amikor 51-ben második missziói útja során Korintusban tartózkodott, röviddel a gyülekezet megalapítása után; az első levél célja, hogy a fiatal gyülekezetet bátorítsa és előbbre vigye keresztyén állapotában, és felel néhány őket erősen nyugtalanító kérdésre: hogy nem lesznek-e hátrányban azok a hívők, akik Krisztus visszajövele előtt már meghaltak. *Felosztása:* 1. a tesszalonikaiak megtérése (1); 2. Pál szolgálata Tesszalonikában (2); 3. az apostol gondja és közbenjáró könyörgése a gyülekezetért (3); 4. gyülekezeti kérdések: erkölcsi tanítás, az Úr eljövetele (4,1–5,22); 5. Befejezés (5,23–28). A második levél az Úr visszajövetelével kapcsolatos néhány félreértést akar eloszlatni. *Felosztása:* 1. vigasz az üldözések közepette (1); 2. Krisztus visszajövetelének jelei: a szakadás, a bűn emberének megjelenése, Isten népének megtartatása (2); 3. szellemi természetű tanácsok (3).

TEST. Lásd: (HÚS)TEST.

TESTAMENTUM.

- 1.) Szövetség (Zsid 8,6–10; 9,1–4).
- 2.) Végrendelet (Zsid 9,16–17).
- 3.) Az Ó- és Újszövetségben foglalt bibliai könyvek:

TESTI (HÚSTESTI). A bűn által megromlott emberi természet jelzője (Róm 7,14; 2Kor 10,4; Zsid 7,16).

TESTTÉ LÉTEL. Tanítás arról, hogy Isten örök Fia emberré lett, ugyanakkor pedig isteni természete semmiben nem szenvedett kárt (Jn 1,14; Róm 8,3; 1Tim 3,16).

TESTVÉR. Lásd: FIÚTESTVÉR.

TESTVÉREI JÉZUSNAK. Lásd: JÉZUS TESTVÉREI.

TETEM (csontváz). A Bibliában szó szerint és átvitt értelemben egyaránt használatos. Átvitt értelemben jelent erőt, rokonságot. Az elszáradt tetemek jelentik képletesen a halált, amelyből emberileg nincs szabadulás (Ez 37,1–12).

TETVEK. Lásd: ROVAROK.

TEUDÁS (Isten ajándéka, dicsérve, hálát adva; bizonyágtevő). Fanatikus zsidó, aki lázadást szított a rómaiak ellen (Csel 5,36).

TEVE. Hátas-, igavonó, teherhordó állat gyanánt szolgáltak (2Kir 8,9); teveszörből ruhákat készítettek (2Kir 1,8; Mt 3,4). Egyes vidékeken nagyra értékelték a tejüket és húsukat. Az izráelitáknál a teve tisztátalan állatnak számított (3Móz 11,4); Ábrahámnak és Jóbnak sok tevéje volt. A keleti városok falain rendszerint voltak kis kapuk, amelyeken a főkapu bezárása után a későn érkező utasokat bebocsátották. Ezeket »tűfok«-nak nevezték (lásd ott is); ahhoz, hogy a teve ezen átjuthasson, le kellett térdelnie, terhét le kellett venni róla, és úgy csúszott át rajta (vö. Mt 19,24).

TEVESZÖR. Csak a Mt 3,4 és Mk 1,6 említi; ezek szerint Keresztelő János teveszörből készült ruhát viselt; Közel-Keleten még ma is hordanak ruhákat ebből az anyagból.

TÉVTANÍTÁS. Tanítás vagy szekta, amely tanításában eltávolodott az egészséges keresztyén tudománytól (eretnokség) (2Pét 2,1).

TIATIRA (áldozati kapu; leány (város)). Város Ázsia római tartományban, Lídia és Misia közt a határon, takácsai és festői révén ismert (bíbor) (Csel 16,14; Jel 2,18–29).

TIBERIÁS. Város a Genezáret-tó nyugati partján; Heródes (3) Antipás építette és Tiberius császár nevére nevezte el; híres gyógyhely; a jeruzsálemi templom lerombolása, tehát 70 után a rabbinusi tanítás központja lett (Jn 6,23).

TIBERIÁS-TENGER. Lásd: GALILEAI-TENGER.

TIBERIUS. A második római császár (Kr. u. 14–37); ő uralkodott Krisztus halála idején (Lk 3,1).

TIBHÁT (mészárlás, megsemmisítés; kiterjesztés). Sóbai város, az Antilibanon hegységtől keletre (1Krón 18,8); a 2Sám 8,8-ban: »Béták«.

TIBNI (Isten épülete, a bölcs, belátó; szalma, takarmány; pelyva), Ginát fia, Omri (1) ellenkirálya (1Kir 16,21–22).

TIDÁL (nagy fiú, félelem, tisztelet; ragyogás, hírnév). Góim királya, Kédorlaomer szövetségese (1Móz 14,1.9).

TIFSAH (átjáró, gázló).

1.) Város az Eufrátesz mellett (1Kir 4,24); Salamon birodalmának északkeleti határvárosa.
2.) Város Tirsától nem messze (2Kir 15,16).

TIGLÁT-PILNÉSER (III.) (a Tigris folyam legyőzője; a gyors fejedelem). Híres asszír király (Kr. e. 745–727); nagy hódító; adófizetőjévé tette Azáriát (2), Júda királyát és Menáhemet, Izráel királyát (2Kir 15,19–20; itt a neve »Púl«); Aház (1) biztosította magának a jóindulatát, amikor T. hadat viselt Péka, Izráel királya és Récin, Szíria királya ellen; elhurcolta a Jordánon túl élő izráelitákat (1Krón 5,6.26); Aház adófizetője volt T.-nak (2Krón 28,20–21).

TIGRIS. Mezopotámia két nagy folyója közül az egyik, 1700 km hosszú, az 1Móz 2,14 és Dán 10,4 »Hiddekel«-nek nevezi.

TIKHIKUS (a szerencsés, szerencse fia). Ázsiai keresztyén férfi, Pál apostol meghitt barátja és közeli munkatársa (Csel 20,4; Kol 4,7; 2Tim 4,12; Tit 3,12).

TIKVA (reménység, feszültség, várakozás).

1.) Hulda prófétaasszony apósa (2Kir 22,14); a 2Krón 34,22-ben »Tókéhat«.

2.) Jahzéja atyja (Ezsd 10,15).

TILON (siralom, kínzók; ajándék, adomány). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,20).

TIMEUS (nagyrabecsült, nagyra értékelt). A vak Bartimeus atyja (Mk 10,46).

TIMNA (osztályrész, rész; tulajdon; visszatartás, halogatás; akadályozott, megközelíthetetlen).

1.) Elifáz (1) ágyasa, Amálek anyja (1Móz 36,12).

2.) A hóreus Széir (1) leánya (1Móz 36,22), talán azonos (1) alattival.

3.) Edom fejedelme (1Móz 36,40; 1Krón 1,51).

4.) Elifáz (1) fia (1Krón 1,36).

5.) Város Júda területének határán, Bét-Semestől (2) mintegy 4 km-nyire délnyugatra (Józs 15,10); Józs 19,43-ban: »Timnata«.

6.) Város Júda hegységében (1Móz 38,12–14; Józs 15,57); pontos helye ismeretlen; a Bír 14,1–5-ben; »Timnát«.

TIMNÁT. Lásd: TIMNA (6).

TIMNATA. Lásd: TIMNA (5).

TIMNÁT-HÉRESZ. Lásd: TIMNÁT-SZÉRA.

TIMNÁT-SZÉRA (a nap osztályrésze, szám fölötti osztályrész; a maradék osztályrésze). Falu Efraim területén (Józs 19,50). Itt temették el Józsuét (1) (Józs 24,30), azonos »Timnát-Héresz«-szel (Bír 2,9).

TIMNEUS. Timnából származó (Bír 15,3–6).

TIMÓN (tisztelt, tiszteletreméltó). Egyike a jeruzsálemi gyülekezet hét diakónusának (Csel 6,5).

TIMÓTEUS (Isten dicsősége; valaki, aki Istent tiszteli; istenfélő). Pál kísérője és segítőtársa; zsidó anya és pogány görög apa fia (Csel 16,1–3); anyja és nagyanyja istenhitben oktatta (2Tim 1,5; 3,15); Listrában vagy Derbében lakott, ahol Pál által – annak második missziói útja során – jutott hitre Krisztusban (kb. 48-ban); Pál magával vitte, mint segítőtársat második missziói útjára (Csel 16,1–4); kiválasztotta gyülekezeti munkára (2Tim 1,6); körülmetélte (Csel 16,3); állandó hű kísérője a nagy apostolnak, aki őt különböző feladatokkal bízta meg (Csel 16,12; 17,14; 19,22; 20,3–6; 2Kor 1,1; Fil 1,1; Kol 1,1; 1Tesz 1,1; Filem 1); hozzá írta az 1. és 2. Timóteusi levelet; az efézusi gyülekezet elöljárója (1Tim 1,3); kiszabadult a fogságból (Zsid 13,23).

TIMÓTEUSI LEVELEK. Lásd: PÁSZTORI LEVELEK.

TINTA. Színes folyadék, amelyet írásjelek vagy betűk tollal vagy ecsettel való írásához használnak (Jer 36,18; 2Kor 3,3; 2Jn 12; 3Jn 13).

TIRANNUS (parancsoló, zsarnok). Görög tanítómester, akinek iskolájában Pál Efézusban az evangéliumot hirdette, miután a zsinagógából elkergették (Csel 19,9).

TIRÁSZ (rettenetes, romboló). Jáfet fia (1Móz 10,2; 1Krón 1,5).

TIRATEUSOK (kapu, nyílás). Írnokok családja Jábesben (2) (1Krón 2,55).

TIRCA (TIRSA) (báj, kedvesség, öröm; a gyönyörűség (tárgya)).

1.) Célofhád legfiatalabb leánya (4Móz 26,33; Józs 17,3).

2.) Kananeus királyi város, 9 km-nyire Samáriától keletre (Józs 12,24), Omri (1) királysága idejéig az északi országrész fővárosa (1Kir 14,17; 15,21.33; 16,6).

TIRHÁKA (győztes, győzelemre rendelt; felemelt). Harmadik király a 25. egyiptomi dinasztiában, akit Sénahérib legyőzött (2Kir 19,9; Ézs 37,9); és aki később Asszarhaddontól és Asszurbanipáltól is vereséget szenvedett.

TIRJA (istenfélelem). Júda (1) leszármazottja, Jehalélel (1) fia (1Krón 4,16).

TIRSA. Lásd: TIRCA (2).

TÍRUSZ (sziklák, sziklák városa). Föníciai kikötő Szidontól (1) délre és Kármel hegyétől északra, Szidón alapítása (Ézs 23,2.12), Áser törzsének jutott osztályrészül, amely azonban sohasem foglalta el (Józs 19,29; 2Sám 24,7); először a szárazföldön épült, később egy közeli szigeten; Dávid és Salamon szívélyes kapcsolatot tartott fenn Hírámmal (1), a város királyával (1Kir 9,10–14; 2Krón 2,3–16); virágzó kereskedőváros (Ézs 23,8), kivált festékeiről, üveg- és fémfeldolgozásáról nevezetes; Karthágót Tiruszból odaköltözött telepések alapították; a próféták szidalmazták a várost (Ézs 23,1–17; Jer 27,3; Ez 26–28); Jézust barátságosan fogadták Tirusz környékén (Mk 7,24–31); Pál hét napig tartózkodott itt (Csel 21,3–7). A mai Es Sour.

TISIBELI. Johának (2), Dávid hősének mellékneve (1Krón 11,45).

TISZTA (SZEPLŐTELEN). Eredetileg csak rituális értelemben vett »tisztaság«-ot jelentett, később egyre inkább erkölcsi magatartást, amely erényes és tiszta mind gondolataiban, mind magaviseletében (2Kor 11,2; 1Pét 3,2; Tit 2,5; 1Jn 3,3).

TISZTA SZEM. Jó, világos, egészséges szem, amely az egész ember lámpása (Mt 6,22).

TISZTÁTALANNÁ TENNI. Kultikus szempontból beszennyezni (1Móz 34; 3Móz 13,46; 18; 4Móz 5; Ez 18); vagy erkölcsileg bemocskolni (Mt 15,20; Mk 7,15; 1Kor 8,7; 2Kor 7,1). Az ÚSZ nem ismer kultikus tisztátalanságot.

TISZTÁTALANSÁG. Kétféle tisztátalanságot különböztettek meg: erkölcsit és kultikus. Az ÓSZ-ben a következő állatok számítotak tisztátalanoknak elfogyaszthatóság tekintetében: a hasított körmű és nem kérődző állatok, pl. a disznó; valamennyi dögevő és vérivó állat és madár; minden megfulladt vagy természetes úton kimúlt állat, tehát amelynek a vére nem folyt el (3Móz 11,1–8.26–28); pikkelyek és uszonyok nélküli vízi állatok (3Móz 11,9–12); rovarok, amelyeknek nincs hátsó ugró-lábuk (3Móz 11,20). Egyéb kultikus tisztátalanságok: holttest érintése (3Móz 11,24–40; 17,15; 4Móz 19,16–22); lepra (3Móz 13; 14; 4Móz 5,2); nemi szervek váladékos folyása (3Móz 15,16–33); gyermekágyas asszony (3Móz 12,6–8). A keresztyén hit területén már csak erkölcsi tisztátalanságok léteznek, de nem kultikusok (szellemi és testi).

TISZTELET. Magasabb rendű vagy állású lények vagy hatalmasságok, emberek, angyalok vagy Isten előtti hódolat; kiváltképpen Isten tisztelete; ezzel egyúttal elismeri az ember Isten hatalmát és tökéletes voltát. Történhet egyénileg vagy nyilvánosan, istentiszteleti cselekmény keretében; a Bibliában az istentisztelet négy fokozatát figyelhetjük meg; a patriarchák oltárokat építettek és azokon áldozatokat mutattak be (1Móz 12,7–8; 13,4); templomi szertartás rendezett istentiszteleti formája, átfogó áldozati rendszerrel; zsinagóga, amely a babiloni fogság alatt keletkezett, csupán szavakból álló istentisztelet; keresztyén istentisztelet, amelynek fő részei az igehirdetés (Csel 20,7), felolvasás az Írásból (Jak 1,22), imádság (1Tim 2,8), éneklés (Ef 5,19), keresztelés és úrvacsora (Csel 2,41; 1Kor 11,18–34), gyűjtés a szegények számára (1Kor 16,1–2).

TISZTTARTÓ. Helyettesnek is nevezi a Biblia; valaki, akit valamely feljebbvalója uralkodói vagy vezetői tisztséggel bíz meg, pl. régens a király helyett (1Kir 22,48), római konzul vagy prokonzul (Csel 13,7; 18,12; 19,38). Lásd még: HELYTARTÓ, PROKONZUL és PROKURÁTOR.

TISZTULÁS VIZE. Az a víz, amely a kultikus tisztátalanság megszüntetésére szolgált (4Móz 19,9.13.20–21; 31,23).

TISZTVISELŐ. Lásd: MESTERSÉGEK.

TITOK. Isteni igazság, amely egykor rejtve volt, de amely az evangélium által kijelentetett (Róm 16,25–26; Ef 1,9; 3,3.5.10; 6,19; Kol 4,3–4).

TITUS (tisztelretreméltó, tisztelt). Megtért keresztyén; Pál barátja és munkatársa (Tit 1,5); görög; pogány szülők gyermeke (Gal 2,3); Pál nem engedte, hogy körülmetéljék (Gal 2,3–5); Pállal és Barnabással együtt ment Jeruzsálembe; Pál Korintusba küldte (2Kor 2,13; 8,6.16); Macedóniában újra csatlakozott Pálhoz (2Kor 7,6.13–14), szervezte a krétai gyülekezeteket (Tit 1,4–5), Pál

Nikápolyba hívja (Tit 3,12).

TITUS FLAVIUS VESPASIANUS. Római hadvezér, aki Jeruzsálemet ostromolta és Kr. u. 70-ben lerombolta; 79–81-ben római császár.

TITUSHOZ ÍRT LEVÉL. Lásd: PÁSZTORI LEVELEK.

TIZED. Az ember jövedelmének tized része, amelyet bizonyos állami vagy vallásos célokra félretesz; eredete ismeretlen, de már Mózes előtt előfordult, és Babilontól Rómáig gyakorolták; Ábrahám tizedet adott Melkisédeknek (1Móz 14,20; Zsid 7,2.6); Jákób (1) tizedet ígért Istennek (1Móz 28,22); Mózes törvénye tizedet írt elő a föld terméséből és a nyájából (3Móz 27,30–33); a papok és lévíták támogatására, ill. eltartására szolgált, mert ezeknek nem volt saját birtokuk (4Móz 18,21–32); bizonyos alkalmakkor valószínűleg még külön tizedet is szedtek (5Móz 12,5–18; 14,22–29); a tized elmulasztása büntetéssel járt (3Móz 27,31; 5Móz 26,13–15); a farizeusok még a legegyszerűbb zöldségfélékből is megadták a tizedet (Mt 23,23; Lk 11,42).

TIZENEGY. Az apostolok száma Júdás Iskáriótes kiválása után (Mk 16,14; Lk 24,9.33; Csel 2,14).

(A) TIZENKÉT PATRIARCHA TESTAMENTUMA. Apokrif irat, amely Jákób (1) 12 fiának állítólagos utolsó beszédeit tartalmazza; valószínűleg Kr. u. a második században keletkezett.

(A) TIZENKETTŐ. Lásd: APOSTOL.

TÓ. Vízjáról, természetes vagy mesterségesen létesített (2Kir 18,17; 20,20; Neh 2,14; Ézs 7,3).

TÍZ IGE. Lásd: TÍZPARANC SOLAT.

TÍZPARANC SOLAT. A héberben: »tíz ige«, vagy »igék« (2Móz 34,28; 5Móz 4,13; 2Móz 20,1; 5Móz 5,22). Isten parancsai, amelyeket Mózesnek a Sínai-hegyen adott. A Bibliában két leírását találjuk a törvényadásnak (2Móz 20,1–17; 5Móz 5,6–21). Két kötéltre voltak felírva (2Móz 31,18; 32,15–19; 34,1–4.27–29; 5Móz 10,1–5). Bizonytalanság uralkodik a tekintetben, hogyan kell őket megszámozni vagy két táblára szétosztani. Nem kell »rabigául« szolgálniuk Izráel számára, hanem bölcs útbaigazításul, hogy képessé tegye Isten népét az ő Urával való boldog életközösségre. Az első négy parancsolat az embernek Istenhez való helyes viszonyulásáról, a többi hat az embertársaihoz való kapcsolatáról szól. Az ÚSZ a 4. kivételével valamennyit idézi, és kötelezőnek mondja a keresztyének számára is. Jézus kimutatja, hogy Isten még szigorúbban értelmezi a parancsolatokat, mint maguk a zsidók. Függetlenül attól, hogy az ÚSZ elmélyíti ezeknek a parancsolatoknak a kijelentéseit, a legmagasabbrendű emberi erkölcsi törvényeket tárják eléink; Jézus azt mondta, hogy a törvény betöltése a szeretet (Mt 22,35–40).

TÓAH (belesüllyedt, az alsó; alacsony, levert; alacsonyság), Lévíta, Sámuel (1) próféta őse (1Krón 6,34); az 1Sám 1,1-ben »Tohu«.

TÓB (jó, hasznos, termékeny). Vidék Szíriában, Gileádtól (1) északkeletre; ide menekült Jefte (Bír 11,1–3).

TÓBADÓNIA (jóságos az én Uram, Jahve). Lévíta, akit Jósafát (4) a nép oktatására rendelt (2Krón 17,7–9).

TÓBIÁS (jó az Isten; az én javam Jahve; az Úr jósága).
1.) Család, amely nem tudta bizonyítani tiszta izráelita származását (Ezsd 2,60; Neh 7,61–62).
2.) Zsidó férfi, aki Jósua főpap fejére koronát helyezett (Zak 6,9–15).
3.) Ammonita főember, aki szembeszegült Nehémiással (3) (Neh 2,10–19; 4,3.7; 13,4).
4.) Lévíta, akit Jósafát (4) a nép oktatására rendelt (2Krón 17,8).

TÓFEL (mész, meszelés; ízléstelen, unalmas; a megbotránkoztató). Hely a pusztában, ahol Mózes beszédet intézett az izráelitákhoz (5Móz 1,1); a Holt-tengertől 24 km-nyire délkeletre.

TÓFET (kiköpés, utálat, undor; a tûz, az elégetés helye; törés). Hely Hinnom völgyében, ahol emberáldozattal áldoztak a moábita Molok bálványának (Jer 7,31; 19,6.13–14); Jósiás (1) lerombolta

ezt a helyet (2Kir 23,10); később szemétlerakodó helynek használták.

TÓGÁRMA (csontos, harci kakas; nagy gyász). Jáfet unokája (1Móz 10,3; 1Krón 1,6; Ez 38,6).

TOHU (értelmezés mint: »Tóah«).
1.) Sámuel (1) próféta őse (1Sám 1,1); az 1Krón 6,34-ben: »Tóah«.
2.) Lásd: TÓI.

TÓI (tévelygés, tévedés, eltévedés; csábító; vándor(lás)). Hámát királya, aki Dávidot üdvözölte Hadadézeren aratott győzelme után (2Sám 8,9–11); az 1Krón 18,9-ben: »TOHU« (2).

TÓKÉHÁT (engedelmesség, kötelék). Hulda prófétaasszony apósa (2Krón 34,22); a 2Kir 22,14-ben: »Tikva« (1).

TÓKEN (feladat, mérték, a megmért, megvizsgált). Helység Simeon területén (1Krón 4,32).

TÓLA (féreg, hosszan elnyúló: bíborszínû).
1.) Issakár legidősebb fia (1Móz 46,13; 1Krón 7,1); tőle származik a tolaíták nemzetsége (4Móz 26,23).
2.) Izráel bírása 23 éven át (Bír 10,1–2).

TOLÁD (nemzedék, nemzés; utód). Város Simeon területén (1Krón 4,29). A Józs 15,30; 19,4 »Eltólád«-nak nevezi.

TOLL. Lásd: ÍRÁSMŰVÉSZET.

TOLVAJ. Mózes törvénye igen szigorú büntetésekkel sújtja a tolvajokat (2Móz 22,1–4).

TOMPOR (CSÍPŐ). A kezét valakinek a tompora alá tenni, különlegesen ünnepélyes mozdulat volt, egy ígélet vagy eskü megerősítésére (1Móz 24,2,9; 47,29).

TÓRA (utasítás, törvény). Isten törvénye, a Pentateüchos (Mózes öt könyve); olykor az egész Szentírás helyett használt szó (Jn 10,34). Lásd még: PENTATEÜCHOS.

TORONY. Magas építmény, védelemül vagy támadás kiinduló pontjául szolgál (2Krón 14,6–7; 26,9; Ézs 23,13; Mt 21,33).

TORONY, BÁBELI. Lásd: BÁBEL TORNYA.

TÖBBNEJÛSÉG. Lásd: HÁZASSÁG.

TÖKÉLETES. Egyenes jellemű ember (1Móz 6,9; 17,1); vagy: »feddhetetlen« (Zsolt 119,1).

TÖLGY. Lásd: NÖVÉNYEK.

TÖLTÉS. Valamely város vagy építmény megerősítése védelmi célból (2Sám 20,15; 1Sám 17,20).

TÖMJÉN. Erősen illatozó anyag, amelyet gyantából és fűszerekből készítettek, hogy kultikus és istentiszteleti alkalmakon elégessék. A templomban használatos tömjén összetételét Isten pontosan meghatározta (2Móz 30,23kk.). Tömjént égettek minden este és reggel a szent sátorban és a templomban (2Móz 30,1–10); a nagy engesztelési napkor pedig a szentek szentjében is füstöltek vele (3Móz 16,12–13); a tömjén egyike volt azoknak az ajándékoknak, amelyeket a napkeleti bölcsek Jézusnak adtak (Mt 2,11). A tömjén jelképezi a hívők imádságait is (Zsolt 141,2; Jel 5,8; 8,3–4).

TÖMJÉNEZŐ. Tömjén elégetésére szolgáló edény (4Móz 16,6–7.39); a templomi tömjénezők aranyból készültek (1Kir 7,50; 2Krón 4,22).

TÖMLŐ. Elsősorban kecskebőrből készült zsákfésleség bor, tej és víz tárolására (Ézs 22,24; 1Móz 21,14); képes értelemben is (Mt 9,17).

TÖMLÖCBEN LEVŐ SZELLEMEK. Azok az emberek, akik Nőé idejében visszautasították az ő prédikációját (1Pét 3,18–20; 4,6).

TÖR. Csapda kisebb madarak befogására (Ám 3,5); képes értelemben cselvetés, hogy valakit rászedjenek és tönkretegyenek (Zsolt 140,6; 141,9; Jób 18,9; Ézs 8,14).

TÖRPE. Törpe vagy nyomorék férfi nem végezhetett szolgálatot az oltárnál (3Móz 21,20).

TÖRPEBAGOLY. Lásd: MADARAK.

TÖRVÉNY.

1.) A tízparancsolat, amelyet Mózes kapott Istentől Izráel számára (2Móz 20,3–17; 5Móz 5,6–21); összefoglalja, mit kíván Isten az Ő népétől.
2.) Tóra, azaz az ÓSZ első öt könyve (Mt 5,17; Lk 16,16).
3.) Isten egyetemes akarata, szavakban, tettekben és előírásokban (2Móz 20,1–17; Zsolt 19); az ÓSZ-i zsidók Jahvébe vetett hitüket a törvény pontos megtartásával mutatták meg. Jézus betöltötte a törvényt, becsülte és szerette azt, s kifejtette annak tulajdonképpeni jelentőségét (Mt 5,17–48); az ÓSZ-i törvény értelme és rendeltetése, hogy utat készítsen az eljövendő Jézusnak (Gal 3,24). Kinyilvánítja az ember bűnös voltát, és teljes képtelenségét arra, hogy Istennek tetsző életet éljen; a törvény képtelen az embert a bűn fölött győzelemre segíteni (Róm 3–8; Gal). Jézus összefoglalta a törvényt: maradéktalan szeretetet követel Isten és felebarátaink iránt. Ezáltal újonnan meghatározza az embernek önmagához való viszonyát (önszeretet) (Mt 22,35–40). A törvény irgalmatlan (Jak 2,10) és Krisztusra vezérlő mester (Gal 3,24). Aki a törvény szerint akar élni, az átok alatt van (Gal 3,10). Lásd még: EVANGÉLIUMOK.

TÖRVÉNYADÓ. Isten az egyetlen abszolút törvényadó (Jak 4,14); Mózes, mint Isten eszköze, szintén viseli ezt a címet (Jn 1,17; 7,19).

TÖRVÉNYHÁZ (HELYTARTÓSÁG HELYTARTÓI PALOTA). Latinul praetorium; a római helytartó palotája és szállása jeruzsálemi tartózkodása idején (Mt 27,27; Mk 15,16; Jn 18,28.33). A Csel 23,35-ben. Heródes palotája.

TÖRVÉNYSZEGÉS. A törvény figyelembe nem vétele, és ezáltal annak megtörése (Péld 17,19; Róm 4,15).

TÖRVÉNYTÁBLÁK. A két kőtábla, amelyre Isten a tízparancsolatot írta fel (2Móz 31,18; 5Móz 4,13; 5,22).

TÖRVÉNYTEVŐ HÁZ KAPUJA. Jeruzsálem egyik kapujának a neve (Neh 3,31).

TÖRVÉNYTUDÓ. Lásd: ÍRÁSTUDÓ.

TÖRZS. Izráel 12 törzse Jákób (1) 12 fiától származott, József (1) két fiától, Efraimtól (1) és Manassétól (1) származó törzsekkel együtt, míg Lévi (1) törzse nem kapott saját földet osztályrészül (1Móz 48,5; 4Móz 26,5–51; Józs 13,7–33; 15,19); a törzsek vezetőit előjáróknak, fejedelmeknek vagy törzsek fejének nevezték (2Móz 34,31; 4Móz 1,16; 1Móz 36,15kk.); mielőtt Izráel bevonult volna az ígért földjére, Rúben, Gád és Manassé fél törzse elhatározta, hogy a Jordántól keletre fekvő vidéken telepsznek le (4Móz 32,33); a bírák korában Izráel minden egyes törzse külön-külön önálló volt, és maga határozta meg a maga törvényeit, csak amikor Dávid egész Izráel felett király lett, akkor egyesült a 12 törzs ismét egységes nemzetté; Dávid minden egyes törzs fölé külön előjárót helyezett (1Krón 27,16–22); a babiloni fogságban teljesen megszűnt a törzsek szerinti különbségtétel.

TÖVIS. Palesztinában sok fajtája van; a szántóföld nemkívánatos termése (1Móz 3,18); tüzelőanyagként is használták (2Móz 22,6; Zsolt 58,10); a fáradság és vesződés, valamint a gond, magány, ítélet és gonoszság jelképe (4Móz 33,55; Péld 24,31; 15,19; Ézs 5,6); a szerencsétlenségé (Ez 2,6); Istennek a gonosz fölött elmondott ítéletéé (Náh 1,10). Jézus Krisztusnak töviskoszorút (akantiából?) nyomtak a fejébe (Mt 27,29).

TÖVIS A TESTBEN. Ezzel a képpel Pál valószínűleg egy testi betegségére utal, amelyből való szabadulásért Istenhez könyörgött (2Kor 12,7); hogy ez milyen betegség volt, azt nem lehet megállapítani.

TÖVISBOKOR, CSIPKEBOKOR. Lásd: NÖVÉNYEK.

TÖVISKORONA. Lásd: KORONA.

TRACHONITIS. (vad, köves vidék). Mintegy 550 km²-nyi terület, Damaszkusztól délre, Heródes (4) Fülöp negyedes fejedelem uralkodása alatt (Lk 3,1).

TRANSZJORDÁNIA. A Jordántól keletre fekvő nagy terület, amelyen ma a hasemita Jordániai Királyság kerül elő; az ÚSZ idején Perea és Dekapolis; az ÓSZ-i korban Moáb (2), Ammon, Gileád (1) és Bászán; szoros kapcsolatban volt Mózzel és Józsuéval (1), Rúben, Gád és Manassé törzsével, Dáviddal és a nabateusokkal.

TRES TABERNAE (három fogadó). Helység Rómától 50 km-nyire délkeletre; idáig mentek a római keresztyének Pál elé, amikor Itáliába érkezett (Csel 28,15).

TRIFÉNA (díszes, hallgatag, vonzó; elpuhult, elkényeztetett). Római keresztyén nő, akit Pál köszönt (Róm 16,12).

TRIFÓSA (csinos, elkényeztetett, elpuhult). Római keresztyén nő, akit Pál üdvözöl (Róm 16,12).

TRÓÁS (átfűrés). Ázsia római tartománynak fővárosa és egyik kikötője, az Égei-tenger partján, mintegy 15 km-nyire a régi Trója romjaitól (Csel 16,8; 20,5; 2Kor 2,12).

TRÓFIMUS (a tápláló, táplált, felnevelt). Efézusi pogánykeresztyén férfi (Csel 21,29); Pál kísérője (2Tim 4,20).

TROGILLIUM (kerek lyuk, három barlang). Előhegység, amely az ázsiai szárazföldről Milétustól északra nyúlik ki, Sámus szigetével szemben (Csel 20,15).

TROMBITA. Fúvós hangszer, amely tompa, monoton hangot ad (1Krón 15,28; Zsolt 98,6; Dán 3,5.10.15; Hós 5,8).

TRÓNSZÉK. Díszes ülőhely, kizárólag nagy méltóságú és hatalmú személyek részére, mint pl. főpapok, bírák, helytartók vagy királyok (1Móz 41,40; 2Sám 3,10; Neh 3,7; Zsolt 122,5; Jer 1,15; Mt 19,28; Jn 19,13).

TUBÁL (visszatért; őt vezetik). Jáfet fia és ennek leszármazottai (1Móz 10,2; 1Krón 1,5; Ézs 66,19; Ez 27,13).

TUBÁLKAIN (a kovács kalapácsütése, a kovácsműhely vasreszeléke). Lámek (1) és Cilla fia; gyakorlott a vas- és fémfeldolgozásban (1Móz 4,22).

TUDÁS FÁJA. Fa Éden kertjében, amelyen Isten az első emberpár, Ádám és Éva engedelmségét próbára tette (1Móz 2,9–17).

TUDATLAN. Az írásban nem járatos (Csel 4,13; 2Pét 3,16).

TUMMIM (tökéletességek, szentség, igazság, jog). Lásd: ÚRÍM ÉS TUMMIM.

TUNIKA. Ingszerű ruhadarab; a bibliai korban férfiak és nők egyaránt a felsőruha alatt hordták.

TÚSZ. Lásd: KEZES.

TŰ FOKA. A városfalakban levő, a nagy kapuk bezárása után használt keskeny nyílás. Jézus ezt a kifejezést használja a Mt 19,24-ben; azt akarja kifejezni vele, hogy nagyon nehéz megtérnie annak az embernek, akinek a szíve földi gazdagságon csüng (Mt 19,16–22). Lásd még: TEVE.

TÜKÖR. Az ókorban simára csiszolt fémből készültek (2Móz 38,8; Jób 37,17; 1Kor 13,12; Jak 1,23).

TŰZ. Ez a világító elem Isten jelenlétének a jelképe (Ez 1,27) és az ítélet eszköze (1Móz 19,24) volt. A szent sátor előtt bemutatott első áldozatot az Úr színe előtt jött tűz emésztette meg (3Móz 9,24). »Idegen tűz«-nek az oltárra vitele tilos volt (3Móz 10,1–2). A tüzet felhasználták főzésre (Jn 21,9), fűtésre (Jn 18,18), valamint hulladék és selejtes dolgok megsemmisítésére (Jn 15,6). Próbája

egy dolog valódi voltának (1Kor 3,12–15) és az ítélet jelképe (Jel 1,14).

TÜZELŐANYAG. Izráelben fát, faszenet, száraz füvet, sőt háziállatok szárított trágyáját is használták tüzelőanyagul (Ez 4,12,15; Mt 6,30; Jn 18,18).

TÜZES NYELVEK. Az első pünkösdi alkalmával a Szent Szellem kitöltését kísérő csodás jelenség egyike; a Szent Szellem jele, Aki hatalommal és erővel jött le a várakozó gyülekezetre (Csel 2,3).

TŰZHELY. A háztartásban rendszerint agyagból készült; kicsi volt és hordozható; faszénnel fűtötték; a gazdagok tűzhelyei fémből vagy rézből voltak (Jer 36,22).

TYÚK. Lásd: MADARAK.

UBORKA. Lásd: NÖVÉNYEK.

UÉL (Isten akarata). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,34).

UFARSZIN. Belszár palotájának falán megjelent titokzatos írás utolsó szava. Jelentése: felosztatott (Dán 5,27–28).

UFÁZ (előreugrás, magas vidék; arany). Aranylelőhely (Jer 10,9); pontos fekvése ismeretlen; talán helyesebben: »Ofir« (2).

UGAR. Megműveletlen földdarab, amelyet első alkalommal igen alaposan és mélyen kell felszántani (Jer 4,3; Hós 10,12).

UGARIT. Régi város az észak-szíriai tengerparton, Antiókiától (1) 60 km-nyire délnyugatra, »Ras-Samrá«-nak is nevezik; kereskedelmi és vallási kultuszközpont; százával találtak itt agyagtáblákat, amelyeket »Ras-Samra táblák«-nak neveznek.

ÚJÉV. Lásd: ÜNNEPEK.

ÚJHOLD. Lásd: NAPTÁR.

ÚJ JERUZSÁLEM. A Jel 3,12 és 21,2 beszél Isten városáról, amely Istentől a mennyből száll alá; Gal 4,26 szerint az új Jeruzsálem minden hívőnek anyja.

ÚJONNAN SZÜLETÉS, ÚJ TEREMTÉS. A hívőnél a szellemi élet kezdete (1Pét 1,3); a Szent Szellem átalakító munkája az emberi szívben; emellett bűnös emberi természetét egyre jobban legyőzi Jézus vére, úgyhogy az újonnan született ember Istennek Jézus Krisztusban megjelent szeretetére hit által felelni tud, és Isten akarata szerint képes élni (Mt 19,28; Jn 3,3.5.7; Tit 3,5). Jézus Krisztusnak életünkbe való tudatos »befogadása« által történik (Jn 1,12–13); az ember egész természete megváltozik (2Kor 5,17; 1Pét 1,23); mások lesznek a vágyai, érdeklődési körei és életcéljai. Minden igazi újonnan születés következménye az üdvbizonyosság (1Jn 5,13; Róm 8,16); az újonnan született ember elnyeri a Szent Szellem zálogát (Ef 1,13–14); Ő teszi alkalmassá arra, hogy imádságában nyílt szívvel Isten királyi széke elé járulhasson (Zsid 10,19–20). Nőé az újjászületés jelképe, két világban élt.

ÚJSZÖVETSÉG (ÚJTESTAMENTUM). 27 irat gyűjteménye, amely a Szent Szellem ihletésére keletkezett és Jézus Gyülekezetére feltétlenül kötelező: tartalmazza a négy evangéliumot, az Apostolok cselekedeteit, 21 levelet és János Jelenések könyvét; valamennyi irat az apostoli korban keletkezett, szerzőik vagy maguk az apostolok, vagy velük igen szoros kapcsolatban álló férfiak. Az evangéliumok elmondják a Messiás történetét, aki a Szentháromság Isten második Személye és a világ Megváltója; az Apostolok cselekedetei leírja, hogyan keletkeztek és fejlődtek az első gyülekezetek a Szent Szellem vezetése alatt; a levelek Jézus Krisztus személyének és munkájának jelentőségéről tesznek bizonyosságot; a Jelenések könyve ismerteti, hogy Jézus Krisztusban miként jut teljességre a történelem és minden dolog. Az ÚSZ-i kánon fokozatosan állt elő, mindig a Szent Szellem vezetése és megvilágosítása nyomán. S gondoskodott arról is, hogy azok a könyvek kerüljenek a kánonba, amelyek Isten akarata szerint a zsidó ÓSZ-et a teljes Szentírassá egészítik ki; ez a folyamat a 4. század végén zárult le.

UKÁL (étel). Agur fia (Péld 30,1).

ULAI (has; aki hánykolódik, forgolódik). Folyó Elámban (9), nem messze Súsán várától, amelynek partján Dánielnek (3) látomása volt (Dán 8,2.16).

ULÁM (előtér, csarnok).
1.) Férfi Manassé törzséből, Mákir (1) leszármazottja (1Krn 7,16–17).
2.) Benjáminita, Saul (1) leszármazottja (1Krn 8,39–40).

ULLA (iga, teher). Férfi Áser törzséből (1Krn 7,39).

UMMA (közösség, kapcsolat, egyesülés; közeli). Város Áser területén (Józs 19,30).

UNCIÁLIS BETŰ. Nagybetű; az ÚSZ legkorábbi görög kéziratait kizárólag nagybetűkkel írták. Lásd még: BIBLIA.

UNNI (meghajlott, lenyomott, szenvedő; Jahvénál a válasz).
1.) 2. rendbeli lévita Dávid idejében (1Krn 15,18.20).
2.) Lévita Nehémiás (3) idejében (Neh 12,9).

ÚR (házigazda is). Emberre és Istenre egyaránt alkalmazott szó; a tisztesség, méltóság és fenség különféle fokait jelzi; Jézusra mint Messiásra is vonatkozik (Csel 2,36; Fil 2,9–11; Róm 1,4; 14,8).

ÚR (fény, ragyogás, tűz, láng). Elifálnak, Dávid hősenek atyja (1Krn 11,35).

URALKODÓ. A szó különböző héber és görög szavak fordítása: király, főember, akit felmagasztaltak, felvigyázó; magasállású tisztviselő (1Móz 45,8; Péld 23,1; Ezs 9,2; Neh 2,16; Dán 5,7; Csel 17,6–8).

(AZ) ÚR ANGYALA. Az ÓSZ-ben gyakran előforduló kifejezés, amely rendszerint magára Istenre vonatkozik, noha lényegét illetően nem azonos Istennel (1Móz 16,7–14; 22,11–18; 31,11–13).

(AZ) ÚR DICSŐSÉGE. Héberül »sekina«, az a dicsfény, mely Isten közvetlen jelenlétét jelzi (Ézs 60,2; Mt 17,5; Csel 1,9; Róm 9,4); az Írás »fényes felhő«-nek is nevezi.

ÚRI (Jahve az én világosságom, fényem, tüzem; tüzes, fényes, megvilágosított). Úriel vagy Úriás rövidített alakja.

1.) Bésáléel (1) atyja (2Móz 31,2; 1Krn 2,20).
2.) Gébernek (2), Salamon helytartójának atyja (1Kir 4,19).
3.) Ajtónálló lévita, aki idegen feleségét elbocsátotta (Ezs 10,24).

ÚRIÁS (Jahve világosság v. tűz; Jahve fénye v. tüze).

1.) Hitteus férfi, Dávid hőse; Betsábé férje (2Sám 11,3; 23,39).
2.) Pap, talán főpap, Ézsaiás (1) próféta kortársa (Ézs 8,2).
3.) Főpap, Aháznak (1), Júda királyának idején, akinek utasítására pogány oltárt emeltetett a templomban (2Kir 16,10–16); talán azonos (2) alattival.
4.) Ezsdrás (3) mellett álló férfi a törvény felolvasásakor (Neh 8,4).
5.) Meremót (2) atyja (Ezs 8,33; Neh 3,4.21).
6.) Próféta, akit Joákim király megöletett (Jer 26,20–23).

ÚRIEL (Isten világosság v. tűz, Isten az én világosságom; Istentől megvilágosított).

1.) Kehátita lévita (1Krn 6,24).
2.) A kehátiták elöljárója, aki segített a frigyládát Obed-Edom (1) házába vinni (1Krn 15,5.11).
3.) Mikájának (5), Roboám feleségének atyja, Abija (6) király nagyapja (2Krn 13,2).

ÚRI IMA. Miatyánknak is nevezik, az az imádság, amelyre Jézus tanította a tanítványait, példaként a helyes imádságra (Mt 6,9–13; Lk 11,2–4).

ÚRÍM ÉS TUMMIM (fény és igazság). Közelebről le nem írt kisebb tárgyak, amelyeket a főpap »az ítélet hősené«-be (mellre erősített táblácska) helyezve a szíve fölött viselt, és amelyeknek

döntő szerepük volt, amikor bizonyos helyzetekben Isten akaratát tudakolták; egyfajta szent sorsvetés eszközei lehettek (2Móz 28,30; 3Móz 8,8).

ÚR-KASZDIM (Káldeabeli Úr; a holdisten városa; aszfaltvakolású helység). Város Mezopotámia déli részén, mintegy 210 km-nyire délkeletre a régi Babilontól; Ábrahám hazája, amelyet Isten hívására családjával együtt elhagyott (1Móz 11,28.31; 15,7; Neh 9,7).

(AZ) ÚRNAK NAPJA. Az ÓSZ-ben az a nap, amelyen Isten véglegesen legyőzi a gonoszt, és győzelmesen megalapítja az országát (Ézs 2,12; 13,6; Ez 13,5; Sof 1,14). Az ÚSZ-ben az a nap, amelyen Krisztus visszajön és ítéletet tart a hitetlenek fölött (Mt 10,15; Róm 2,5–6; 2Pét 3,7–12), megszabadítja Isten népét és bevezeti az örökös öröm országába (Mt 16,27; 24,30; Jn 6,39; 2Kor 1,14). Végső célját az új ég és az új föld megalkotásában éri el (Ézs 65,17; 66,22; 2Pét 3,13; Jel 21,1).

ÚRNAK SZENTELT. Ember, állat vagy tárgy, amelyet Isten a magáénak jelent ki, s ezért a korábbi tulajdonosa vagy más ember már nem rendelkezhet fölötte; az állatokat és tárgyakat rendszerint megsemmisítették (Józs 6,17–19).

(AZ) ÚR SZAVA. Isten akarata, terve vagy szándéka, amelyet egyes emberekkel látomásban (1Móz 15,1), megjelenések (1Móz 18,1) vagy hang által (1Sám 3,4) közöl. A pátriarchák (1Móz 15,1), Mózes (2Móz 4,30), a próféták (4Móz 22,38; Ézs 1,10), Jézus Krisztus (Jn 1,1; 1Jn 1,1; Jel 19,13; Zsid 1,2) és az apostolok által szól ehhez a világhoz.

ÚRVACSORA. Krisztus szerezte elárultatása és elfogatása estéjén, a páskavacsorát követően, emlékeztetőül megváltó halálára; az áldás és szabadulás látható jele mindazok számára, akik hisznek Jézusnak bűneikért elvégzett helyettes áldozatában. Különböző megjelölésekkel ünneplik: az új szövetség teste és vére (Mt 26,26–28), közösség Krisztus testével és vérével (1Kor 10,16), az Úr kenyere és pohara (1Kor 11,27), a kenyér megtörése (Csel 2,42; 20,7); az Úr vacsorája (1Kor 11,20); nem szabad méltatlanul részt venni benne (1Kor 11,27–32).

ÚT. A Bibliában a szó jelenthet keskeny ösvényt éppúgy, mint széles utat; az igék százaiban találkozunk az út fogalmával (Mt 11,10); a bibliai korban el volt terjedve az útonállás (Lk 10,30); a rómaiak széles összekötő utakat építettek az egész világbirodalomban, ezek közül némelyiket még ma is használják. Pál a római utakon közlekedett missziói utazásai alkalmával; a közmondás: »minden út Rómába vezet«, mutatja, milyen kitűnően ki volt építve a római úthálózat. Gyakran átvitt értelemben is használatos, az ember magatartásának vagy életmódjának leírására (2Móz 32,8; 5Móz 5,33); az ÚSZ-ben Isten terve az ember megváltására (Mt 3,3); kifejezi a keresztyén vagy zsidó hitet is (Csel 9,2; 19,9). Jézus Krisztus Önmagára alkalmazza hasonlatként (Jn 14,6).

UTÁI (Jahve segít, vigasztal, melléje áll; érett, odasiető).

- 1.) Férfi Júda törzsből, aki a fogság után Jeruzsálemben lakott (1Krón 9,4).
- 2.) Családfő, aki Ezsdrással (3) tért vissza a fogságból (Ezsd 8,14).

UTOLSÓ ÍTÉLET. Lásd: ÍTÉLET.

ÚZ (ÚC, HÚC) (az erős, a szilárd, tanács, tanácskozás; homokos talaj).

- 1.) Náhor (2) elsőszülött fia, Ábrahám unokaöccse (1Móz 22,21).
- 2.) Arám (1) fia (1Móz 10,23; 1Krón 1,17).
- 3.) A hóreus Disán fia, Széir (1) unokája (1Móz 36,28; 1Krón 1,42).
- 4.) Jób (1) hazája (Jób 1,1); pontos fekvése ismeretlen.

UZAI (erős, a dicséretre méltó; Jahve hallotta). Jeruzsálem köfalát javító Palál atyja (Neh 3,25).

ÚZÁL (elmenni, eltűnni, eltávolodni; vándor). Joktán fia (1Móz 10,27; 1Krón 1,21).

UZEN-SEÉRA (hosszá méretezett, Seéra füle, vérrokonság füle). Város, amelyet Efraim leánya, Seéra épített (1Krón 7,24).

UZZA

- 1.) Mérárita lévita, Simhi (7) fia (1Krón 6,29).

- 2.) Benjáminita férfi (1Krón 8,7).
 3.) Annak a kertnek tulajdonosa vagy gondviselője, amelyben Manassé (3) és Amon (1) királyokat eltemették (2Kir 21,18.26).
 4.) Templomszolga, akinek leszármazottai Zorobábelrel tértek vissza a fogságból (Ezsd 2,49; Neh 7,51).
 5.) Abinádáb (1) fia. Meg kellett halnia, mert Jeruzsálemben szállításakor megérintette a frigiditását, amikor azt meg akarta támasztani, mivel a szekeret húzó ökrök megbotlottak (2Sám 6,3–8; 1Krón 13,6–11).

UZZA KERTJE. Az a kert, amelyben Amon (1) és Manassé (3) királyokat eltemették (2Kir 21,18.26).

- UZZI** (erős, az én erőm).
 1.) Áron leszármazottja, Ezsdrás, (3) öse (1Krón 6,5.51; Ezsd 7,4).
 2.) Issakár unokája (1Krón 7,2–3).
 3.) Benjámin (1) unokája (1Krón 7,7).
 4.) Benjáminita férfi (1Krón 9,8).
 5.) Léviták elöljárója Jeruzsálemben a fogság után (Neh 11,22).
 6.) Papi elöljáró Jójada (4) főpap alatt (Neh 12,19).
 7.) Pap, aki részt vett Jeruzsálem falainak felszentelésében (Neh 12,42).

UZZIA, UZZIJA. Lásd: UZZIÁS.

UZZIÁS (UZZIA, UZZIJA) (Isten az én erősségem, Isten erős, Jahve ereje).

- 1.) Amásia (1) fia, Júda királya (2Kir 14,21); 52 éven át uralkodott; sikeres, jó uralkodó volt, aki később leprával bűnhődött, mert illetéktelenül füstölő áldozatot mutatott be az Úrnak (2Krón 26,16–21).
 »Azáriá«-nak (2) is hívták.
 2.) Kehátita lévita (1Krón 6,24).
 3.) Jónatánnak (6), Dávid egyik felügyelőjének atyja (1Krón 27,25).
 4.) Pap, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,21).
 5.) A fogságból hazatért Atája atyja (Neh 11,4).
 6.) Dávid hőse (1Krón 1,44).

UZZIÉL (Isten az én erősségem, Isten erős, Isten ereje).

- 1.) Lévita, Kehát fia, Áron és Mózes unokatestvére (2Móz 6,18.22; »Huzziél«; 3Móz 10,4).
 2.) Főember Simeon törzsében Ezékiás (1) idejében (1Krón 4,42).
 3.) Benjámin (1) unokája (1Krón 7,7).
 4.) Lévita, a 11. énekes rend elöljárója »Azaréel« (2) Dávid idejében (1Krón 25,4.18).
 5.) Lévita, aki segédkezett a templom megtisztításánál Ezékiás (1) király idejében (2Krón 29,14–19).
 6.) Jeruzsálem kőfalait javító ötvös (Neh 3,8).

UZZORA. Ha valaki kölcsönadott pénz túl magas kamatai által akar meggazdagodni; Mózes törvénye tiltotta, hogy izráelita embernek kamatra adjanak kölcsönt (2Móz 22,25; 5Móz 23,19); idegenektől azonban szabad volt kamatot kérni (5Móz 23,20). Jézus nem tiltotta, hogy a kölcsönadott pénz után méltányos kamatot kapjon az ember (Mt 25,27; Lk 19,23). Lásd még: KAMAT.

ÜDVÖSSÉG. Sátán bilincseiből való kiszabadulás; valamely látható bajtól való megmenekülés. Jelenti:

- 1.) a teljes folyamatot, amelynek során Isten megszabadítja az embert mindattól, ami megakadályozza, hogy az Ő teljes áldásában, s ezzel nagy és maradandó örömben legyen része;
 2.) örömet Istennek ilyen áldásai fölött, amelyek látható módon is kihatnak; az ÓSZ-ben megmutatkozhat abban, hogy valakit Isten megőriz a harcban való vereségtől (2Móz 15,2), a gondoktól (Zsolt 34,6), az ellenségektől (2Sám 22,36–38), az erőszaktól (2Sám 22,3); a gúnytól (Zsolt 57,4), a száműzetéstől (Zsolt 106,47), a haláltól (Zsolt 6,5–6) és a bűntől (Ez 36,29); ezeken

kívül Istenről gyakran mint szabadítóról és üdvhozóról van szó (Ézs 43,3.11; Jer 14,8); az emberek részéről ezeknek legfontosabb feltétele az Istenben való bizalom. Az ÚSZ-ben az üdvösség jelenti a bűntől és annak következményeitől való szabadulást, amely lehetővé tesz egy új, Istentől rendelt életbe való belépést (újonnan születés), és amelyre Istennek emberré lett Fiába vetett hit által lehet eljutni (Jn 3,16; Ef 2,13–18); ez az üdvösség nemcsak Isten eljövendő ítéletétől való szabadulást jelenti, hanem a bűntől is, mint olyan hatalomtól, amely a megváltatlan ember életét meghatározza itt a földön (Róm 6); magában foglalja továbbá mindazokat a jótéteményeket, amelyeket a Krisztus váltsága által elnyerünk, mégpedig az újonnan születést (megigazulás, Isten gyermekévé fogadtatás), Szent Szellemet, megszentelődést és megdicsőítést.

ÜLDÖZTETÉS. Krisztus előre megmondta a tanítványainak, hogy üldöztetésben lesz részük (Mt 10,22–23); az apostoli kor gyülekezeteit üldözték a zsidók (Csel 14,22; 1Pét 4,13–14); Néró volt az első római császár, aki nagyarányú keresztyénüldözéseket rendezett; 323-ig a keresztyén hit gyakorlása tilos volt a római birodalomban, csak Konstantin hozott olyan törvényt, amely ezt megengedte; mindaddig a római császárok és helytartók tetszésük és szeszélyük szerint üldözték a keresztyéneket, olykor véres kegyetlenséggel.

ÜLLŐ. Az ÓSZ-ben különböző képes beszédekben fordul elő. Eredeti jelentésében mindössze egyszer (Ézs 41,7).

ÜNNEPEK. Izrael szent ünnepei, amelyek alkalmával az egész nép bemutatta különleges tiszteletét. Összesen hét ilyen volt:

1.) **A páska vagy kovásztalan kenyerek ünnepe** a sínai-hegyi törvény adása előtt rendeltetett, hogy az Egyiptomból való kivonulásról ünnepélyesen megemlékezzenek. Niszán hó 14-én kezdődött, és egy hétig tartott (3Móz 23,5–8). Minden izraelita férfinak részt kellett vennie rajta (5Móz 16,16).

2.) **A pünkösödöt, vagy hetek ünnepét** a páska-ünnep után 50 nappal tartották. Csak egy napig tartott, és a búzaaratás végét jelentette; új búzából frissen sült két darab kenyeret mutattak be Istennek áldozatul (5Móz 16,9–12).

3.) **A kürtzengés vagy újhold ünnepét** a hetedik hónap (október) első napján tartották, és ez a polgári év kezdetét jelentette (újév) (3Móz 23,23–25).

4.) Tíz nappal ezután tartották a **nagy engesztelési napot**, mint az egész nép bűnbánatának és bűne feletti gyászának napját. A főpap Isten színe előtt vallotta meg az egész gyülekezet bűneit, és egy különleges áldozati állat vérével ment be a szentek szentjébe, hogy bocsánatot szerezzen Istentől a nép bűneire (3Móz 16; 23,26–32). Ez a nap az »ünnepek ünnepe«.

5.) **A lombsátor ünnepe** az utolsó, amelyet a törvény rendelt. Öt nappal a nagy engesztelési nap után kezdődött (3Móz 23,34–36; 5Móz 16,13) és nyolc napig tartott; Kánaánba, az ígért földjére történt bevonulásra emlékeztetett a hosszú pusztai vándorlás után.

6.) **A gyertyagyújtás ünnepe** (hannuka) a makkabeusi korra emlékeztet, amikor a templomot megtisztították és újra felszentelték. Nyolc napig ünnepelték kislév hó 25-ével kezdődőleg (decemberben).

7.) **Purim ünnepe** megemlékezés volt az Eszter királyné által történt szabadulásról a babiloni fogság idején, mert meg tudta hiúsítani Hámán ördögi támadását (Esz 9,1–10).

ÜNNEPI LAKOMA. Társadalmi ünneplések igen el voltak terjedve az izraeliták közt. Így megünnepelték a születésnapot (Mt 14,6–10); a menyegzőt (1Móz 29,22); a temetést (2Sám 3,35); a termés betakarítását és a szüretet (Bír 9,27); a juhok nyírását (1Sám 25,2.36); az áldozatot (2Móz 34,15) és egyéb alkalmakat is. Az ünnepség napján gyakran újra értesítették a meghívottakat (Lk 14,17). A vendégeket csókkal köszöntötték (Lk 7,45), lábukat megmosták (Lk 7,44). Az ünnepi lakomák fényét gyakran zenével, énekkel és tánccal emelték (Lk 15,23–25).

ÜREGI NYÚL (emlősállat). Hasonlít a nyúlhoz, csak rövidebb a lába, rövid a füle és nincs farka. Sziklák közt tanyázik, növényevő. Rágó mozgása hasonlít a kérődzőkéhez, de nincs kérődző gyomra.

ÜRÖM. Keserű növény, amely elhagyatott, puszta helyeken fordul elő (5Móz 29,18); képes

értelemben: keserű élettapasztalatok.

ÜST. Az áldozati hús megfőzésére szolgáló edény (1Sám 2,14).

ÜSZŐ. Fiala tehén (1Móz 15,9; 5Móz 21,3).

ÜSZÖG. Gombaszerű kinövés a kalászon és gyümölcsökön, amely azokat elpusztítja (5Móz 28,22; 1Kirá 8,37; Ám 4,9; Agg 2,17).

ÜSZÖK. Elégett tárgy maradványa (Ám 4,11); égő fáklyákat fegyverként is használtak (Péld 26,18), égő fadarabot pedig világításra (Bír 7,16).

ÜVEG. Az egyiptomiak már Kr. e. 2500-ban készítettek üveget, majd a föníciaiak is, akik kibővítették és megjavították a gyakorlati használhatóságát, kivált az aranyművesség és az ékszerek területén. Az izráeliták aligha ismerhették, mert az egész ÓSZ csupán egyetlenegyszer említi (Károli Bibliában: gyémánt; Jób 28,17). A Pál (1Kor 13,12) és Jakab (Jak 1,23) által említett tükrök nem üvegből, hanem csiszolt fémből készültek. A Jel 21,18.21 kristályüvegre utalnak.

ÜVEGTENGER. János látomásában Isten trónja előtt egy üvegtenger jelenik meg (Jel 4,6; 15,2). Jelképezi Isten szentségét és tisztaságát.

VACSORA. Lásd: ÚRVACSORA.

VAD

(ÁLLAT).

- 1.) Általában állat, megkülönböztetésül a madaraktól és halaktól (1Móz 1,29–30).
- 2.) Vadon élő állat, szemben a megszelídített háziállatokkal (3Móz 26,22; Ézs 13,21–22).
- 3.) Állat, megkülönböztetésül az embertől (Zsolt 147,9; Préd 3,19).
- 4.) Apokaliptikus jelképe a nyers erőszaknak, érzékiségnek, törvénytelenségnek és hitetlenségnek, amelyek Isten ellen támadnak (Dán 7; Jel 13,11–18).

VÁDI. Folyómeder által képzett völgy, amelyben csak télen, az esős időszakban van víz, a meleg és száraz évszakban viszont kiszárad (1Móz 26,19).

VADKAN, KANDISZNÓ (emlősállat). A Zsolt 80,14 beszél vaddisznóról, de más igehelyek mint házi disznót említik (Mk 5,11–13; Lk 15,15–16). Az izráelitáknak tilos volt disznóhúst enniük.

VADON, PUSZTA. Terméketlen, kietlen síkság, amelyet megművelni nem lehet, csak legelőnek alkalmas és ezért nomádok lakják (Jób 24,5; Mal 1,3; Mt 14,13; Zsid 11,38).

VADPECSENYE. Vadászaton megölt állat, amelyet azután megfelelően elkészítve elfogyasztanak (1Móz 25,28; 27,5kk.).

VÁHEB (Isten adta v. kinyilatkoztatta magát). Helység az Arnon közelében, keletre a Holt-tengertől (4Móz 21,14).

VAJZÁTA (a férfikor fia, a szél fia; tiszta). Hámán fia, akit a zsidók megöltek (Eszt 9,9).

VAKOLAT. Egyiptomban voltak kőből, gyakran a legfinomabb gránitból emelt épületek, amelyeket kívül-belül bevakoltak, hogy azáltal díszítésre alkalmas, sima felületet nyerjenek (5Móz 27,2–4). A szegények vakolat gyanánt agyag és szalma keverékét használták; ezt az agyagvakolatot Palesztinában minden esős időszak után meg kellett újítani.

VAKONDOK. Ézs 2,20 említi.

VAKSÁG. Lásd: BETEGSÉGEK.

VÁLASZFAL. Jézus korában a jeruzsálemi templomban a pogányok udvarát a zsidók udvarától elválasztó fal különítette el (Ef 2,14).

VÁLL. Átvitt értelemben is használatos; az áldozati bárány vagy szarvasmarha lapockája a pap része volt (5Móz 18,3); a szent sátor berendezési tárgyait vándorlaskor a lévíták a vállukon vitték (4Móz 7,9); a főpap a vállán hordozta az Úr előtt Izráel 12 törzsének drágakövekbe vésett nevét (2Móz 28,9–12).

VALLÁS. Az ember (önerejéből való) fáradozása, hogy Istenhez közelebb jusson (Csel 26,5). A keresztyén hit nem vallás, mert – minden más vallással szemben nem bizonyos cselekedetre szólít fel, hanem örömhírt hirdet: Isten cselekedett valamit; mégpedig elküldte Fiát, hogy a mi bűneinkért helyettünk és érettünk meghaljon, és minket, embereket Istennel megbékítsen (Jn 3,16). Arról van szó csupán, hogy ezt az áldozatot személyesen elfogadjuk.

VALLÁSTÉTEL. A Jézus Krisztusba vetett hitünk megvallása, vagy olyan bűnök kimondása, amelyet valaki vállal, és amely miatt bocsánatért sóvárog (Mt 10,32; 3Móz 5,5; Zsolt 32,5). Vallást tenni (Jn 1,20; Csel 24,14; Zsid 11,13); Istent azzal dicsérni, hogy róla hálával vallást teszünk (Róm 14,11; Zsid 13,15).

VÁLLKÖTŐ. Az efódnak, a papi öltözéknek része, az elülső részét kapcsolta a hátsóhoz (2Móz 28,7–8).

VALÓSÁG. A legtöbb magyar bibliafordítás a görög ÚSZ két fogalmát – *alétheja* (= valóság) és *dikajoszüne* (= megigazítás) – ugyanazzal az »igazság« szóval adja vissza. Ha a Szent Szellem két különböző szót használ, akkor azok más tartalmat fejeznek ki. Az alétheját (valóság) az Ige Isten lényegével kapcsolatban használja és változhatatlan, örök szellemi valóságot jelent. Isten Szellem és szükséges, hogy Őt szellemben és valóságban imádjuk (Jn 4,23); a Szellem a valóság (1Jn 5,6); Ő a valóságos Isten és az örök élet (1Jn 5,20b); a valóság Szellemét fogja adni nektek (Jn 14,17).

VÁLTOZHATATLANSÁG. Isten tökéletessége, hogy Ő lényében, tulajdonságaiban, tudatában, akaratában és abban, amit megígér, nem tud megváltozni; Isten eme tulajdonsága az emberhez szóló beszédében és vele való cselekedeteiben lesz nyilvánvalóvá a történelem folyamán (Mal 3,6; Zsolt 33,11; 102,26–28).

VÁLTSÁGDÍJ. Valamely személy vagy tárgy visszanyerése érdekében kifizetett díj (3Móz 19,20); elszenvedett jogtalanság vagy kár jóvátételére fizetett összeg (2Móz 22,10–12); az ÚSZ-ben az az ár, amelyet Jézus szenvedése és halála által népe megváltásáért fizetett (Mk 10,45; 1Tim 2,5–6).

VÁMSZEDŐ. Lásd: MESTERSÉGEK.

VÁNDOR. Gyalogosan utazó (Bír 19,17; 2Sám 12,4; Ézs 33,8; 35,8).

VANJA (szeretetreméltó, szelíd). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,36).

VÁR. Megerősített építmény vagy erődítmény (Neh 7,2).

VARÁZSLÁS. A mágia minden formája, beleértve a jövendõmondást, Isten népének szigorúan tiltva volt (5Móz 18,10; Csel 8,9.11; 13,8–10; 19,19). Isten és az Ő Igéje iránti engedetlenség olyan, mint a varázslás bűne (1Sám 15,23).

VARÁZSLÓ. Aki azt állítja, hogy természetfeletti erővel rendelkezik, vagy többet tud mindenki másnál; a próféták elítélték a varázslást (Ézs 47,9; Mal 3,5).

VARJÚ. Lásd: MADARAK.

VÁROS. Az ókori városok nem az iparnak, hanem a mezőgazdaságnak köszönhetőek létrejöttüket, Rendszerint valamely hegy, ill. domb lejtőjén vagy tetején épültek, föltéve, hogy elegendő víz állt rendelkezésre. A városokat kivétel nélkül fal vette körül, sokat 6–9 méter széles. A falakat gyakran még árkokkal és tornyokkal is megerősítették. A városkapukat éjszakára bezárták (Józs 2,5–7). A falakon belül a város legfontosabb ismertetőjele a torony vagy az erődítmény volt, amelyben áldozatot mutattak be, és ünnepélyeket tartottak; továbbá a városkapun belüli tágas térség, ahol általában a város társadalmi élete folyt. Ott üldögéltek a férfiak és megbeszélték a híreket; ott simították el a vitás kérdéseket és tartották a bírósági üléseket. Utcáik szűkek, kanyargósak és piszkosak voltak, világítás nélkül. Ezeknek a városoknak az igazgatásáról keveset tudunk.

VAS. Ennek a fémnek használata és feldolgozása legalább Kr. e. 2700-ig megy vissza;

Palesztinában Kr. e. a 13. században általánosan használták. A bírák korában az izráelitáknak a filiszteusokhoz kellett fordulniok, ha vasszerszámaikat javíttatni vagy olyanokat vásárolni akartak (1Sám 13,20). Még Saul (1) idejében sem volt vasszekerük vagy vasfegyverük (1Sám 13,22). Csak miután Dávid legyőzte a filiszteusokat, kezdték el Izráelben mindenütt a vasat megmunkálni. Az érc Hispániából és Libanonból érkezett (5Móz 8,9; 1Kir 8,51), s valószínűleg Egyiptomból is (5Móz 4,20). Vasból készült tárgyak voltak: edények (Józs 6,19–24), cséplőeszközök (Ám 1,3), fejszék (2Sám 12,31), egyéb szerszámok (1Kir 6,7; 4Móz 35,16), fegyverek (2Sám 23,7), szekerek (Józs 17,16), kapuk (Csel 12,10), börtönzárak (Zsolt 107,10.16). A szó gyakran átvitt értelemben is előfordul (5Móz 28,23.48; Zsolt 107,10; Dán 2,33; Jer 1,18).

VASÁRNAP. A hét első napja, amely Jézus Krisztus feltámadására (Jn 20,1–25) és pünkösdre (Csel 2,1–11) emlékeztet; Krisztus mennybemenetele után a keresztyének egy ideig a hét első és utolsó napján gyűltek egybe; ahogy azonban a zsidókeresztyén gyülekezetek egyre jobban elvesztették erős befolyásukat, a keresztyének lassanként abbahagyták a hetedik nap megünneplését; Troásban a tanítványok a hét első napján tartották az istentiszteletet (Csel 20,7); Pál arra kérte a korintusiakat, hogy minden héten tegyenek félre valamit abból, amit nekik Isten adott, és ezt cselekedjék mindig a hét első napján (1Kor 16,2); »az Úr napja« kifejezéssel a Jel 1,10-ben találkozunk.

VÁSNI (és egy második; és mégis egy erős). Sámuel (1) próféta legidősebb fia (1Krón 6,28); egyéb helyeken »Jóel« (2).

VÁSTI (szép asszony; a legjobb, a megkívánt). Ahasvérus (2) király felesége (Eszt 1,9; 2,17).

VÁSZON. Lenrostból szőtt anyag. Használták már a legrégebb időkben is ruházatkodásra (1Móz 41,42; Ez 9,2; Mk 14,51), kiváltképp papok, lévíták és királyi személyek öltözkéül (2Móz 28,5–43; 2Krón 5,12; 2Sám 6,14); a templom kárpitja részben lenvászonból készült (2Krón 3,14); a vászon a gazdagság (Lk 16,19), valamint a tisztaság (Jel 19,8.14) jelképe is volt.

VEDÁN (és egy bíró). Arab helység Mekka és Medina között (Ez 27,19).

VÉGRENDELET. Szóban vagy írásban történt halál esetére szóló rendelkezés, amely bíróilag meg van erősítve és jogilag érvényes; a végrendelkező többnyire vagyonának elosztása felől intézkedik (Zsid 9,16–17).

VÉKA. Lásd: MÉRTÉKEK ÉS SÚLYOK.

VELŐ. A csont belseje (Jób 21,24) jelképesen jelenti a jót (Zsolt 63,6; Ézs 25,6).

VENDÉGFOGADÓ. Szállás utazók számára; a mai értelemben vett vendégfogadókra az ókorban alig volt szükség, mivel az utazók rendszerint magánházaknál találtak szállásra, és a vendégszeretet általánosan kötelező volt (2Móz 2,20; Bír 19,15–21; 2Kir 4,8; Csel 28,7; Zsid 13,2). A nyilvános fogadók az ókorban általában nem voltak többek, mint szükségszállások ember és állat számára, jóllehet gyakran jól megerősített helyek voltak.

VENDÉGSZERETET. Mózes törvénye előírja (3Móz 19,34). ÓSZ-i példái: 1Móz 14,17–19; 18; 19; 24,15–28; 29,1–14; 43,15–34; 2Móz 2,15–22; Bír 13,2–23. Az ÚSZ-ben: Mt 14,15–21; Lk 10,38–42.

VÉNEK. A gyülekezet idősebb férfitagjai; bölcsességük és élettapasztalataik miatt nagy tekintéllyel rendelkeztek Izráelben (3Móz 19,32; 5Móz 32,7; Jób 32,6); család- és nemzetségfők voltak (5Móz 22,15; 2Móz 3,16; 19,7; zsinagóga-elöljárók is voltak. A papokkal és írástudókkal szövetkeztek Jézus ellen (Mt 27,12). A keresztyén gyülekezetekben a vének olyan férfiak voltak, akik különösképpen nagy felelősséget hordoztak (Csel 14,23). Az ÚSZ-ben a »vének« és »püspökök« kifejezések azonos jelentéssel bírtak (Csel 20,17.28). Felelősségteljes szolgálatukhoz szükséges képességek és jellembeli alkalmasságuk leírását az 1Tim 3,1–7-ben és Tit 1,6–9-ben találjuk.

VÉNEK TANÁCSA. Lásd: PRESBITÉRIUM.

VÉR. Isten már Nőé idejétől kezdve megtiltja az embernek a vér fogyasztását (1Móz 9,4). Ezt a tilalmat az ÚSZ is fenntartja (Csel 15,20–29). Gyakran azonos értelmű az »élet«-tel (1Móz 9,4; 3Móz 17,11.14; 5Móz 12,23). Nincs bűnbocsánat vérontás nélkül (1Kor 11,25; Ef 2,13; Zsid 9,22; 1Pét 1,2.19). Ezért az ÓSZ teljes áldozati rendje előképe Jézus Krisztus áldozati halálának a kereszten, Aki vére által örök megváltást szerzett mindazoknak, akik Benne hisznek (Zsid 9,11–14).

VÉRBOSSZULÓ. Valaki, aki kötelességének érezte, hogy meggyilkolt rokona erőszakos halálát véresen megtorolja. Csak bizonyos helyeken (menedékvárosok) volt mentes a gyilkos a vérbosszuló üldözése elől (4Móz 35,11–34).

VERÉB. Lásd: MADARAK.

VEREJTÉK. A bőr párolgása nagy erőfeszítésnél, félelemnél vagy nagy hőségben (1Móz 3,19; Ez 44,18; Lk 22,44). Véres verejték: Jézus haláltusájának külső jele a Gecsemáné-kertben (Lk 22,44); Jézus verejtéke nem vált vérré, csak úgy csepegett a földre, mint a vércseppek.

VEREKEDŐ. Az az ember, aki keresi az alkalmat a civódásra, verekedésre (1Tim 3,3; Tit 1,7).

VÉRES VEREJTÉK. Lásd: VEREJTÉK.

VÉRFOLYÁS. Lásd: BETEGSÉGEK.

VERSENYFUTÁS. Az ókorban kedvelt sport; kivált a görögöknél; az ÚSZ gyakran a keresztyének életvitelének kiábrázolására használja (1Kor 9,24; Zsid 12,1; 2Tim 4,7).

VESE. Az azt körülvevő zsiradékkal együtt áldozatul elégették (2Móz 29,13.22; 3Móz 3,4.10.15; 4,9); az érzelmek székhelyének is tartották (Jób 19,27; Zsolt 7,10; Jer 11,20).

VÉSNÖK. A vésés művészete igen fejlett volt Izráelben és a környező népeknél (1Móz 38,18; Eszt 3,12; Jer 22,24).

VESZEDELEM (ROMLÁS). Az ÚSZ szerint az istentelenek végső állapota; örök gyötrem, amelyből nincs szabadulás (Fil 3,19; 1Tim 6,9; Csel 8,20; Gal 6,8; 1Tesz 5,3; 2Tesz 1,9; 2Pét 3,7).

VESZEDELEM FIA. Júdas Iskáriótes jelzője, aki az Urat elárulta (Jn 17,12); valamint »a bűn emberéé«, az Antikrisztusé (2Tesz 2,3).

VESSZŐ. Lásd: PÁLCA.

VÉTEK. Büntetést maga után vonó tett vagy magatartás, amely megtörte a törvényt; alapja lehet tudatlanságból elkövetett bűn is (3Móz 5,17), vagy egyetlen ember vétke miatt bűnössé válhat egy egész csoport (Józs 7,10–15). Különböző fokozatai vannak (Lk 12,47–48; Csel 17,30); Isten színe előtt minden ember vétkes (Róm 3,19; 8,12; Mt 6,12), és ha Jézus vére által nem nyer bocsánatot, fizetnie kell vétkéért. A hívők Krisztus ítélszéke elé kerülnek (Róm 14,10; 2Kor 5,10), a hitetlenek pedig az utolsó ítélet nagy fehér királyi trónszéke elé (Jel 20,11–15). Lásd még: ÍTÉLET.

VETÉLŐ. A szövöszék apró alkatrésze, amely olykor az emberi élet rövid voltát jelképezi (Jób 7,6).

VETÉS IDEJE. Lásd: MEZŐGAZDASÁG.

VIA APPIA. Régi római út, amelyen Pál is utazott (Csel 28,13–16).

VIA DOLOROSA (fájdalmak útja). A hagyomány szerint az az út, amelyen Urunknak a keresztre feszítése napján végig kellett mennie Pilátus bírói székétől a Golgotáig (Mt 27,26.31.33).

VIGASZTALÓ. Lásd: PARAKLETOS.

VIHAR. Többnyire heves szél (Ez 1,4; Hós 8,7; Jak 3,4); átvitt értelemben is használatos (Péld 1,27; Ézs 5,28; Jer 4,13).

VILÁG.

- 1.) A világmindenség (Jn 1,10).
- 2.) Az emberi nem (Zsolt 9,9; 96,13); a Csel 17,31-ben: »földkerekség«.

3.) A meg nem váltott emberiség (Jn 3,16; 15,18; 1Jn 2,15).

4.) A római világbirodalom (Lk 2,1).

VILÁGKORSZAKOK. Lásd: EON.

VILÁGOSSÁG. Isten maga teremtette (1Móz 1,3); Jézus »a világ világossága« (Jn 1,4–9; 8,12). Az Isten »világosság« (1Jn 1,5); kifejezi a szellemi megvilágosodást és Isten megismerését is (2Kor 4,6; Ef 5,14); Isten Igéje világosság (Zsolt 119,105); Jézus tanítványainak világossága fénylik e világban (Mt 5,14).

VILLA. Fémeszköz, melynek segítségével a nagy húsdarabokat az oltárra tették (2Móz 27,3; 38,3; 1Krón 28,17).

VILLÁM. Szószerinti és átvitt értelemben a gyorsaság (Ez 1,14) és a vakító fényesség (Dán 10,6; Mt 28,3) jelképe.

VIPERA. Mérges kígyó, a gonosz jelképe (Ézs 30,6; Mt 12,34; Lk 3,7).

VIRÁG. Lásd: NÖVÉNYEK.

VISELET. Lásd: RUHÁZAT.

VISSZAVÁLTÁS. Az izráelitáknál minden olyan földbirtokot, amelyet tulajdonosa anyagi szükség miatt kénytelen volt eladni, a legközelebbi rokon visszaválthatta; ha ez nem volt lehetséges, akkor a következő kürtzengés évében visszazállt eredeti tulajdonosára (3Móz 25,24–34).

VITORLA. Lásd: HAJÓK.

VÍZ. Palesztina vízben szegény föld, ezért a vizet rendkívül nagyra értékelték; a vízhiány komoly veszedelmet jelentett (1Kir 17,1; Jer 14,3); a folyók többnyire keskeny vízfolyások csupán; az emberek a forrásokra és kutakra vannak utalva; ciszternákat is kell ásniok, amelyben összegyűlik az eső- és a talajvíz; az ivóvizet kecskebőr tömlőkben szállították; gyakran az utcán árulták; szükséges volt a víz a szertartásos mosakodásokhoz (3Móz 11,32; 16,4; 4Móz 19,7); jelképes értelemben a léleknek a bűntől való megtisztulására szolgált (Ez 16,4–9; 36,25; Jn 3,5).

VIZESKORSÓ. Agyagkorsó víz hordására és tárolására (Jn 4,28).

VÍZKÓRSÁG. Lásd: BETEGSÉGEK.

VÍZMERÍTŐ. Aki a vizet a házba hordta a forrástól vagy a kútból (5Móz 29,11; Józ 9,23–27).

VÍZTÁROLÓK (VÍZTARTÓ TAVAK). Olyan helyek, amelyekben vizet gyűjtöttek és tartalékoltak, hogy szükség esetén a víz, akár nagy mennyiségben is, mindig rendelkezésre álljon; mivel Ázsia nyugati részét gyakran nagy szárazságok sújtották, s a városok sokszor ki voltak téve az ellenség ostromának, ezek a víztárolók és ciszternák létfontosságúak voltak (2Krón 26,10; Préd 2,7).

VOFSZI (sietni kész, gazdag, drága; az én adományom). Nahbi atyja (4Móz 13,15).

VÖDÖR. Átvitt értelemben Ézs 40,15-ben és 4Móz 24,7-ben találjuk.

VŐLEGÉNY. Lásd: MENYEGZŐ.

VÖLGYNEK KAPUJA. Jeruzsálem egyik városkapuja (Neh 2,13; 3,13).

VÖRÖS KÁNYA. Lásd: MADARAK.

VÖRÖS-TENGER. Mintegy 2025 km hosszúságú beltenger, amely az Indiai-óceántól a Szezei-öbölhöz húzódik, két tengeröböllel: a Szezei- és Akabai-öböllel; a »Vörös-tenger« nyilván ezt a két öblöt jelöli (4Móz 33,10–11; 1Kir 9,26), vagy az egész Vörös-tengert (2Móz 23,31), esetleg a közeli tavakat is; a 2Móz 13,17–18 »veres tenger«-e valószínűleg nem magára a Vörös-tengerre utal, hanem egy Gósen közelében lévő tóvidékre, amelyet maguk az egyiptomiak is így neveztek.

VULGATA (népi kiadás). Hyeronimus egyházatyja latin nyelvű bibliafordítása a 4. században.

XERXES. Lásd: AHASVÉRUS (2).

ZABÁD (ajándék; Ő (Isten) ajándékozta, ajándékozó).
1.) Férfi Júda törzséből (1Krón 2,36–37).
2.) Ammonita férfi, aki részt vett a Joás (4) király elleni összeesküvésben (2Krón 24,26).
3.) Férfi Efraim törzséből (1Krón 7,21).
4–6.) Három zsidó férfi, akik elbocsátották idegen feleségeiket (Ezsd 10,27.33.43).
7.) Dávid hőse (1Krón 11,41).

ZABBAI (ártatlan; bolyongó, tévelygő). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,28).

ZABBUD (ajándékozott, (Isten) ajándéka). Családfő, aki Ezsdrással (3) visszatért Jeruzsálembe (Ezsd 8,14).

ZABDI (Isten adta; az én ajándékom).
1.) Ákán nagyatyja (Józs 7,1.17).
2.) Benjáminita férfi, Simhi (8) fia (1Krón 8,19).
3.) Dávid borpincéinek felügyelője (1Krón 27,27).
4.) Lévíta, Asáf (1) fia (Neh 11,17); az 1Krón 9,15-ben: »Zikri« (5).

ZABDIEL (Isten adta, az én ajándékom: Isten).
1.) Jasobeámnak (1), Dávid 1.csapata parancsnokának apja (1Krón 27,2).
2.) Főember Jeruzsálemben a fogság után (Neh 11,14).

ZABLA, KANTÁR. A fogalom szó szerinti és átvitt értelemben egyaránt előfordul (Péld 26,3; Zsolt 32,9; Jak 1,26; 3,2; Jel 14,20).

ZÁBÚD (megajándékozott, ajándék). Nátán (8) fia, Salamon udvari főembere (1Kir 4,5).

ZAFIR. Lásd: ÁSVÁNYOK.

ZAHÁM (undor, kövérség, szenny, bűz). Roboám fia (2Krón 11,19).

ZHAVÁN (nyugtalan, megrázó, ijesztő). Écer fia (1Móz 36,27; 1Krón 1,42).

ZAKARIÁS (Jahve megemlékezett róla, gondol reá; az Úr dicsőséges).
1.) Izráel királya, II. Jeroboám fia, Jéhu (5) nemzetségéből az utolsó; Sallum (1) gyilkolta meg, aki utóda lett (2Kir 14,29; 15,8–10).
2.) Énekes lévita a frigyláda Jeruzsálemben vitelekor (1Krón 15,20; 16,5).
3.) Kürtölő pap a frigyláda Jeruzsálemben vitelekor (1Krón 15,24).
4.) Főember, akit Josafát (4) kiküldött Júda népének tanítására (2Krón 17,7).
5.) Jaházuel (4) próféta atyja (2Krón 20,14).
6.) Jójada (4) főpap fia, próféta, akit megköveztek (2Krón 24,20–22).
7.) Próféta Uzziás (1) idejében (2Krón 26,5).
8.) Abija (8) atyja, Ezékiás (1) király nagyapja (2Krón 29,1; 2Kir 18,2).
9.) Lévíta, Aszáf (1) leszármazottja, Ezékiás (1) idejében (2Krón 29,13).
10.) Felügyelő lévita a templom helyreállításánál Jósiás (1) király idejében (2Krón 34,12).
11.) Főember, aki Ezsdrással (3) tért haza (Ezsd 8,3).
12.) Templomi elöljáró Jósiás (1) idejében (2Krón 35,8).
13.) Ezsdrással (3) hazatért főember (Ezsd 8,11).
14.) Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,26).
15.) Jeberekiás fia, Ézsaiás (1) próféta kortársa (Ézs 8,2).
16.) Ezsdrás (3) mellett álló férfi a törvény felolvasásakor (Neh 8,4).
17.) Próféta, Berekiás (6) fia, Iddó (5) unokája (Zak 1,1), aki Zorobábelrel tért haza a fogságból; Aggeus kortársa; a hasonló nevű könyv szerzője; prófétai működését Kr. e. 520-ban kezdte el.
18.) Jósafát (4) fia, akit testvére, Jórám (5) megölt (2Krón 21,2–4).

- 19.) Ajtónálló lévita Dávid idejében (1Krón 9,21); az 1Krón 26,2-ben »Zekária« (5). Együttal bölcs tanácsadó (1Krón 26,14).
- 20.) Rúbenita főember a törzs Asszíriába hurcolásakor (1Krón 5,7).
- 21–22.) Két Júda törzsbeli férfi, akiknek leszármazottai Jeruzsálemben laktak a fogság után (Neh 11,4–5).
- 23.) Lévita, akinek leszármazottai Jeruzsálemben laktak a fogság után (Neh 11,12).
- 24.) Családfő, aki hazatért Ezsdrással (3) a fogságból (Ezsd 8,16).
- 25–26.) Pap és lévita, akik részt vettek Jeruzsálem falai fölszentelésénél (Neh 12,35.41).
- 27.) Papi családfő Jojakim (1) főpap idejében (Neh 12,16).
- 28.) Keresztelő János atyja (Lk 1,5), kegyes pap; angyal hirdette neki, hogy öreg kora ellenére fia születik (Lk 1,5–80).
- 29.) Barakiás fia, akit a templom és az oltár közt megöltek (Mt 23,35; Lk 11,51).

ZAKARIÁS KÖNYVE. Szerzője a hasonló nevű (17) próféta; Isten népének rendeltetésével foglalkozik. *Felosztása:* 1. nyolc szimbolikus éjjeli látomás (1–6); 2. jövendölések két év múlva, itések és figyelmeztetések (7–8); 3. ítélet és kegyelem, az Úr eljövendő napja (9–14).

ZÁKEUS (ártatlan, tiszta). Zakkai görög alakja; fővámszedő Jerikóban, felmászott egy eperfügefára, hogy lássa a bevonuló Jézust; Jézus meglátta, betért hozzá és követőjéül hívta el (Lk 19,1–10).

ZAKKAI (ártatlan, tiszta, ragyogó, kifogástalan).
 1.) Fogságból hazatért család őse és feje (Neh 7,14; Ezsd 2,9).
 2.) Jeruzsálem köfalát javító Báruk (2) atyja (Neh 3,20).

ZAKKUR (akiről megemlékeznek, (Isten) emlékezetében megőrizve gondolnak rá).
 1.) Sámua (1) atyja (4Móz 13,5).
 2.) Férfi Simeon törzséből (1Krón 4,26).
 3.) Mérári unokája (1Krón 24,27).
 4.) Lévita, a 3. énekes rend vezetője Dávid idejében (1Krón 25,10; Neh 12,35).
 5.) Imri (2) fia, segített Jeruzsálem falainak újjáépítésénél (Neh 3,2).
 6.) Lévita, aki Nehémiással (3) megpecsételte a szövetséget (Neh 10,12).
 7.) Hanán (8) felügyelő lévita atyja (Neh 13,33).

ZÁLOG.

1.) Az adós személyi tulajdona, amelyet a hitelező magánál tart, hogy így biztosítsa az adósság visszafizetését (1Móz 38,17–18); Mózes törvényének különös, gondja volt a szegények védelmére; a zálogba adott felsőruhát naplemente előtt vissza kellett adni a szegénynek, hogy legyen éjszakára takarója (2Móz 22,26–27); az özvegy ruházatát nem lehetett zálogul elvenni (5Móz 24,17), sem a kézimalmát vagy a felső örlökövét (5Móz 24,6).
 2.) (FOGLALÓ). Értékes holmi, amelyet a vevő az eladónak ad át, hogy magát ezzel elkötelezze a vásárlásra; jele és előlege valaminek, ami egész biztosan bekövetkezik. Az ÚSZ szerint a Szent Szellem istengyermeki mivoltunk és örökségünk zálogul adatott (Róm 8,9; 2Kor 1,22; Ef 1,14).

ZANOAH (bűz, mocsár, utálat, elvetés).
 1.) Város Júdában (Józs 15,34); Jeruzsálemtől 15 km-nyire nyugatra; a fogság után ismét benépesült (Neh 3,13; 11,30).
 2.) Város Júda hegyvidékén, 15–18 km-nyire Hebrontól (1) délnyugatra (Józs 15,56).
 3.) Férfi Júda törzséből, Káleb (1) leszármazottja (1Krón 4,18).

ZANZUMMOK (zümmögő nép; lármázó, morgó; gonoszt gondoló). Óriások nemzetsége (5Móz 2,20) a Jordántól keletre.

ZÁRA. Lásd: ZERÁH (1).

ZARÁNDOK. Messzi (főleg vallásos) cél felé úton levő ember; idegen országban utazó vándor neve is (Zsid 11,13–16; 1Pét 2,11).

ZARÁNDOKÚT.

- 1.) Minden zsidó kötelessége volt, hogy a nagy ünnepeken a jeruzsálemi templomhoz zarándokoljon (Zsolt 120–134; Csel 2,5–11).
- 2.) Az ÚSZ a keresztyén életet zarándok úthoz vagy vándorúthoz hasonlítja (Zsid 11,13; 1Pét 2,11).

ZÁSZLÓ. Lobogók és csapatjelvények már az ókorban is katonai, nemzeti és kultikus célokra szolgáltak; így van ez mindmáig (4Móz 2,2; Ézs 5,26; 11,10; Jer 4,21).

ZATTU (egyesülés; hajtás).

- 1.) Családfő, akinek utódai Zorobábelrel visszatértek a fogságból (Ezsd 2,8; Neh 7,13).
- 2.) Az (1) alattiak közül hat férfi elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,27).
- 3.) Főember, aki Nehémiással (3) együtt megpecsételte a szövetséget (Neh 10,14).

ZÁZA (bőség, kimagasló, kiemelkedő). Jérahméel (1) leszármazottja (1Krón 2,33).

ZÉBA (áldozat, levágás). Midián királya, akit Gedeon legyőzött és megölt (Bír 8,5kk.; Zsolt 83,12).

ZEBÁDIA (Jahve megajándékozta, v. az én ajándékom, az Úr ajándékoz v. ajándéka).

- 1.) Benjáminita férfi (1Krón 8,15).
- 2.) Benjáminita férfi (1Krón 8,17).
- 3.) Jerohám (5) fia, benjáminita harcos, aki Siklágban csatlakozott Dávidhoz (1Krón 12,7).
- 4.) Ajtónálló lévita Dávid idejében (1Krón 26,2).
- 5.) Asáel (1) fia, apja után Dávid 4. seregének parancsnoka (1Krón 27,7).
- 6.) Lévita, akit Jósafát (4) elküldött, hogy Júda népének a törvényt tanítsa (2Krón 17,8).
- 7.) Főember, akit Jósafát (4) polgárjogi ügyekben legfőbb bírónak tett meg (2Krón 19,10–11).
- 8.) Zsidó családfő, aki Ezsdrással (3) tért vissza a fogságból (Ezsd 8,8).
- 9.) Pap, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,20).

ZEBEDEUS (Zebádia görög alakja, értelmezését lásd ott). Jakabnak (1) és Jánosnak (2), Jézus két tanítványának atyja (Mt 4,21; Mk 1,19), mesterségére nézve halász, felesége Salomé (1) (Mt 27,56; Mk 15,40).

ZEBINA (megvásárolt, megszerzett; akit az Úr megvásárolt). Zsidó férfi, aki elbocsátotta idegen feleségét (Ezsd 10,43).

ZÉBUDA (ajándékba kapott). Jósiás (1) király felesége, Joákim anyja (2Kir 23,36).

ZEBUL (lakás, lakóhely). Sekem előljárója Abimélek (3) idejében (Bír 9,28.30.38).

ZEBULON (lakás, lakóhelyek).

- 1.) Jákób (1) és Lea fia (1Móz 30,19–20).
- 2.) Izráelnek (1) alattitól származó törzse, amelynek a Földközi-tenger és a Genezáret-tó közti terület jutott osztályrészül; Jézus itt is munkálkodott (Mt 4,12–16).

ZÉEB (farkas). Midiánita fejedelem, akit Gedeon emberei megöltek (Bír 7,25; Zsolt 83,12). Lásd még: OREB.

ZEKÁRIA (Jahve megemlékezett róla, gondol reá).

- 1.) Benjáminita férfi (1Krón 9,37); az 1Krón 8,31-ben: »Zéker«.
- 2.) Keháttól származó lévita Dávid idejében (1Krón 24,25).
- 3.) Ajtónálló lévita Dávid idejében (1Krón 26,11).
- 4.) Iddó (6) atyja (1Krón 27,21).
- 5.) Lásd: ZAKARIÁS (19).

ZÉKER (hír, dicsőség, emlékezés). Benjáminita férfi (1Krón 8,31), az 1Krón 9,37-ben »Zekária« (1).

ZÉLÓTA. Fanatikus zsidó csoport tagja, amely felvette a harcot a római uralommal szemben; nem riadt vissza gyilkosságtól és erőszaktól sem; Simon (2), a zélóta az apostolok körébe tartozott

(Lk 6,15; Csel 1,13).

ZÉMIRA (ének, dal; a megéneklés, magasztalás tárgya). Benjámin (1) unokája (1Krón 7,8).

ZÉNÁS (alázatos, szerény; Zeusnak szentelt; Zeus ajándéka). Keresztyén törvénytudó Kréta szigetén (Tit 3,13).

ZENE. Ez a művészet már egészen korán létezett (1Móz 4,21) különböző alkalmakkor: ünnepeken (2Sám 19,35), menyegzőkön (Jer 7,34), temetéseken (Mt 9,23). Dávid vallási célra lévitakórust állított fel (1Krón 6,31–48; 2Krón 29,25). Az őt követő királyok is folytatták ezt a hagyományt. **Hangszerek:** lant (1Móz 4,21), síp vagy fuvola (1Móz 4,21; Jób 21,12; Zsolt 150,4), dob (Zsolt 149,3; 150,4), csengettyű (2Móz 28,33–35), kürt (kosszarvból) (Józs 6,20), ezüstkürt (4Móz 10,1–2.9–10), hárfa (1Sám 10,5; 16,23; Zsolt 149,3), tambura (1Sám 18,6), citera (Zsolt 33,2; 144,9), hegedű (2Sám 6,5), cimbalom (2Sám 6,5; 1Krón 15,16.19.28), trombita (1Krón 15,28). A zene és a magasztaló ének fontos része a keresztyén életnek (Ef 5,19; Kol 3,16).

ZENGÉS-BONGÁS. Azoknak a csengettyűknek a hangja, amelyeket a nők a bokájukra erősítettek (Ézs 3,17).

ZERÁH (fölfelé haladó, felmenetel, feljövétel; fényesség).

1.) Júda (1) és Támár (1) fia (1Móz 38,30; 1Krón 2,4); tőle származnak a zeráhiták (4Móz 26,20).

A Mt 1,3-ban »Zára«.

2–3.) Két gersonita lévita (1Krón 6,21.41).

4.) Etiópia királya, akit Asa (1) csatában legyőzött (2Krón 14,8kk.).

5.) Simeon (1) fia (4Móz 26,13; 1Krón 4,24); az 1Móz 46,10 és 2Móz 6,15-ben: »Cohár« (2).

6.) Reuél (1) fia, edomita fejedelem (1Móz 36,13.17; 1Krón 1,37).

7.) Jóbáb (1) atyja (1Móz 36,33; 1Krón 1,44); valószínűleg azonos (6) alattival.

ZERÁHIA (Isten felemelt, Jahve megvilágosít, felragyogott, megjelent).

1.) Pap, Ezsdrás (3) őse (1Krón 6,6.51; Ezsd 7,4).

2.) Eljőénainak (6), a fogságból Ezsdrással (3) hazatért családfőnek atyja (Ezsd 8,4).

ZÉRED (fűzfa). Völgy Moáb és Edom közt; Izrael egyik táborhelye a pusztai vándorlás során (4Móz 21,12; 5Móz 2,13–14).

ZÉRES (arany, öröm). Hámán felesége (Eszt 5,10.14; 6,13).

ZERGE (emlősállat). Erre az állatra utal az 5Móz 14,3–6. A zerge valószínűleg azonos Egyiptom és Arábia hegyi juhával, amelyet berberjuh néven ismerünk.

ZÉTÁM (olajfa, olajfa-ültetvényes). Gersonita lévita Dávid idejében (1Krón 23,8; 26,22).

ZETÁN (olajfa). Benjámin (1) dédunokája (1Krón 7,10).

ZETÁR (csillag, győztes). Ahasvérus (2) király udvarmestere (Eszt 1,10).

ZEUS. A görögök főistene, azonos a római Jupiterrel (Csel 14,12–13).

ZIA (mozgás, rémület, remegő, aggódó, ijedt). Gádita férfi (1Krón 5,13).

ZIF I. (faloromzat, olvasztás helye, előkészítési hely).

1.) Város a Negebben (déli földön) Hebrontól (1) mintegy 6 km-nyire délre (Józs 15,55).

2.) Pusztaság, amely az (1) alatti várostól kapta a nevét, ide menekült Dávid Saul alól (1Sám 23,14–26; 26,1–2).

3.) Város Júda nyugati részén (Józs 15,24; 2Krón 11,8).

4–5.) Két férfi Júda törzséből (1Krón 2,42; 4,16).

ZIF II. A régi héber időszámítás szerint a második hónap; a későbbi zsidó naptárban az ijár hónap felel meg neki (1Kir 6,1.37).

ZIFA (értelmezés mint: »Zif I.«). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,16).

ZIFEUSOK. Zif I. (1) lakói.

ZIFRON (magaslat, jó illat). Hely Kánaán (2) északi határán, Hór (2) hegyétől nem messze (4Móz 34,9).

ZIKKURAT (hegyes torony). A babiloniak templomtornya; magas, piramis alakú építmény, egyre keskenyedő emeletéből építve, amelyekre kívül lépcső vezetett; a csúcán szentély volt. Babel tornya is ilyen épület lehetett.

ZIKRI (dicséretre méltó, a reám való emlékezés közvetítője; megemlékezés rólam; híres).

- 1.) Lévita, Jichár fia, Kehát unokája (2Móz 6,21).
- 2.) Benjáminita férfi, Sasák fia (1Krón 8,23).
- 3.) Benjáminita férfi, Simhi (8) fia (1Krón 8,19).
- 4.) Benjáminita férfi, Jerohám (2) fia (1Krón 8,27).
- 5.) Lévita, Asáf (1) fia (1Krón 9,15), a Neh 11,17-ben »Zabdi« (4).
- 6.) Lévita, Eliézernek (2), Mózes fiának leszármazottja (1Krón 26,45).
- 7.) Amásiának (5), Jósafát (4) seregvezérének atyja (2Krón 17,16).
- 8.) Elisáfát atyja (2Krón 23,1); valószínűleg azonos (7) alattival.
- 9.) Efraimita hős, aki megölte Aház (1) fiát (2Krón 28,7).
- 10.) Jóelnek (13), a Jeruzsálemben lakó benjáminiták előljárójának atyja (Neh 11,9).
- 11.) Papi családfő Jojakim (1) főpap alatt (Neh 12,17).
- 12.) Eliézer (5) atyja (1Krón 27,16).

ZILPA (csésze, kagyló, tál; csepp, könnyek). Lea szolgálóleánya, Gád (1) és Áser anyja (1Móz 29,24; 30,9–13).

ZIMA (terv, szándék, javaslat; gyalázatos cselekedet).

- 1.) Lévita, Gerson dedunokája (1Krón 6,20.42).
- 2.) Jóah (5) atyja (2Krón 29,12).

ZIMRÁN (híres, megénekelt; énekes). Ábrahám fia Keturától, második feleségétől (1Móz 25,2; 1Krón 1,32).

ZIMRI (híres, dicsőített, megénekelt; az én dicséretem tárgya, az én énekem, dicséretem).

- 1.) Szálu fia, családfő Simeon törzsében, akit Fineás (1), Áron unokája megölt, mert egy midiánita nővel paráználkodott (4Móz 25,14).
- 2.) Izráel királya, aki megölte Ela (3) királyt, de csak hét napig uralkodott (Kr. e. 876); Omri (1) taszította le a trónról (1Kir 16,8–20).
- 3.) Zeráh (1) fia, Júda (1) unokája (1Krón 2,6).
- 4.) Benjáminita férfi, Jónatán (2) leszármazottja (1Krón 8,36; 9,42).
- 5.) Ismeretlen keleti néptörzs (Jer 25,25).

ZINA (bőség, ragyogás, ékesség). Gersonita lévita, Simhi (1) fia (1Krón 23,10–11).

ZIZA (bőség, a kiemelkedő, előkelő, fénylő).

- 1.) Férfi Simeon törzséből (1Krón 4,37).
- 2.) Roboámnak, Júda királyának fia, és Abijának (6), Júda királyának fivére (2Krón 11,20).

ZOÁN. Lásd: COÁN.

ZOHÉLET (kígyó, csúszómászó). Sziklacsoport Rógel forrásánál, Jeruzsálemtől délkeletre (1Kir 1,9).

ZOHÉT (kövér, erős; elragadás). Férfi Júda törzséből (1Krón 4,20).

ZOROBÁBEL (Babilon sarja; Babilonban nemzett, ültetett; Babilon szétszórtjai; idegen; Babilonba száműzött). Sealtiel fia, Jóákin király unokája (Ezsd 3,2; Agg 1,1); Círus király Júda helytartójává nevezte ki (Ezsd 5,14); újra felépítette a templomot (Agg 1,12–2,4), babilóni neve. »Sesbassár« (Ezsd 1,8.11; 5,14); Krisztus őse (Mt 1,12–13; Lk 3,27).

ZUHATAG. Vízesés (Zsolt 42,8).

ZUZEUSOK (kiemelkedők). Óriások primitív törzse, akiket Kédorlaomer, szövetségeseivel együtt legyőzött (1Móz 14,5).

ZSÁK (ZACSKÓ). Textilanyagból vagy bőrből készült tartó, különféle tárgyak őrzésére vagy szállítására. A Biblia sokféle zsákot említ (5Móz 25,13; 2Kir 5,23; Mt 10,10).

ZSÁKMÁNY. Háborúban szerzett érték. A személyeket és vagyontárgyakat olykor megkímélték, máskor teljesen megsemmisítették (Józs 6,18–21; 5Móz 20,14.16–18). Ábrahám zsákmányának tizedrészét Melkisédeknek adta (1Móz 14,20); Dávid parancsot adott, hogy a zsákmányt a holminál visszamaradtakkal meg kell osztani (1Sám 30,21–25).

ZSÁKRUHA. Durva, sötét szövetanyag kecskeszőrből; gyászolók (2Sám 3,31; 2Kir 19,1–2), gyakran próféták (Ézs 20,2; Jel 11,3) és rabok (1Kir 20,31) viselték.

ZSIDÓ (júdabeli). Izrael országának kettészakadása után így hívták a déli Júda országrész lakóit, megkülönböztetésül az északi Izráelhez tartozóktól; a babiloni fogság után minden izráelitát »zsidó«-nak neveztek (Mt 27,11; Csel 2,5).

ZSIDÓKBÓL VALÓ ZSIDÓ. Tisztafajú, szigorúan vallásos zsidó (Fil 3,4–6).

ZSIDÓKHOZ ÍRT LEVÉL. Szerzőség tisztázatlan. Szóba jöhetnek: Timóteus, Barnabás, Apollós; keletkezési helye ugyancsak ismeretlen, föltehetően Kr. u. 70 előtt írták; olyan keresztyénekhez szól, akiket fenyeget a hittől való elszakadás. *Felosztása*: 1. Jézus Krisztus dicsősége, emberré létele előtt (1,1–4,13); Krisztus feljebbvaló az angyaloknál és Mózesnél; 2. Krisztus papi tiszte (4,14–10,18); Krisztus Melkisédek rendje szerinti pap; 3. a keresztyének állhatatos kitartása (10,19–12,29); 4. utószó: intések, személyes üzenetek, áldáskívánás (13,1–25).

ZSINAGÓGA (gyülekezés helye, összejövetel, iskola). Összejövetel Izráelben és a zsidóknál, amelyen az ŐSZ-et felolvassák és magyarázzák; valószínűleg először a templom elvesztése után a babiloni fogságban kezdték el tartani (Ezsd 8,15; Neh 8,2; 9,1); olyan emberek közössége, akik vallásuk gyakorlása céljából jönnek össze; de egyúttal annak az épületnek is a neve, ahol ezeket az összejöveteleket tartják (Mt 4,23); ezeket iskolának is nevezték; kettős rendeltetésük volt: istentisztelet tartása és tanítás; tehát olyan hely, ahol felnőttek és gyermekek egyaránt a törvényt tanulhatták, találkozási központ, ahol megbeszélhették közös problémáikat, pl. a temetéseket vagy akár az üzleti ügyeiket; zsinagógákat mindenütt lehetett találni a Földközi-tenger vidékén; a teremben volt egy emelvény, előadói állvánnyal, egy szekrény a szent könyvek számára, ülőhelyek a látogatóknak, lámpák és kürtök; hivatalos alkalmazottak voltak felelősek az istentisztelet előírás szerű lefolyásáért; az ÚSZ-ben sok utalást találunk a zsinagógára; az istentisztelet imádságból, szentírási részletek felolvasásából, igehirdetésből és Isten dicsőítéséből álltak; a zsinagóga tisztségviselői voltak: a zsinagóga-elöljáró, aki magáért az épületért és az istentisztelet általános rendjéért volt felelős, és kijelölte alkalomról alkalomra azokat a férfiakat, akik közreműködtek a Szentírás felolvasásában, a prédikálásban és az imádságban; továbbá a szolgák vagy segédek, akik a ház tisztaságáról, a könyvtékercsekről és a berendezési tárgyairól gondoskodtak (Lk 4,20); a gyülekezet ketté volt választva, a terem egyik oldalán ültek a férfiak, a másikon a nők; a zsidó gyülekezet előkelőbb tagjai ültek az első sorokban; minden jelenlevő felnőtt férfinek lehetősége volt, hogy részt vegyen az igehirdetésben (Lk 4,16–17; Csel 13,15); a zsinagógai istentisztelet külső formáját később nagyjából átvették a keresztyének is.

ZSINÓR (KÖTÉL). Az ókori Keleten állati szőrből és bőrből, kúszónövényekből, faháncsból és lenből készítettek zsinórt és kötelet. Kék bíborszínű zsinóron függött a főpap mellén a »hósen« és ilyennel volt a süvegére erősítve az arany táblácska (2Móz 28,28.37; 39,21–31). A szó képes értelemben is használatos (Jób 36,8; Péld 5,22; Préd 4,12).

ZSOLTÁROK KÖNYVE. Héber neve azt jelenti: dicséret, amelyet a görög »psalmoi« szó ad vissza: »húros hangszer kíséretével énekelt dalok«; a Biblia legterjedelmesebb könyve, 150 zsoltárral. A szerző neve legtöbbször a feliratban jelenik meg: Mózes (90); Dávid (3–9; 11–32; 34–41; 51–65; 68–70; 86; 101; 103; 108–110; 112; 122; 124; 131–133; 138–145); Salamon (72; 127);

Asáf (50; 73–83); Kóré fiai (42–49; 84–85; 87–88); Hémán (88); Etán (89). Számos zsoltárfelirat hébernyelvű zenei utasítást tartalmaz, közülük némelyek régi dallamra utalnak, mások zenei rendelkezések; néhány ma már megfejthetetlen. A héber zoltároskönyv öt könyvre oszlik: 1. (1–41); 2. (42–72); 3. (73–89); 4. (90–106); 5. (107–150); minden egyes zsoltár a héber költészet művészi formáját mutatja, amely elsősorban nem a rímekben, hanem a gondolatok és mondatok paralelizmusában (lásd ott) jelentkezik; a legtöbb erőteljesen lírai, és alkalmas az éneklésre.

ZSUZSÁNNA (liliom). Jézus körül szolgáló asszony (Lk 8,3).

MELLÉKLETEK

I. Időrendi táblázat Ábrahámától Jeruzsálem lerombolásáig

II. Evangéliumi összhang

Megjegyzés: A személynevek és a földrajzi nevek után zárójelben szereplő számok a főrészt megfelelő címszavai után található sorszámokra utalnak.

I. IDŐRENDI TÁBLÁZAT ÁBRAHÁMTÓL JERUZSÁLEM LEROMBOLÁSÁIG

Mezopotámia	Izráel	
Babilónia	(A kivonulás korábbi keltezése szerint)	(A kivonulás későbbi keltezése szerint)
2270–2130 körül	2165–1990 körül	
Akkád-dinasztia	Ábrahám	
2130–2060 k.	2066 k. Ábrahám	
Guteusok uralma; Úr	elnyeri a	
függőségben Lagastól	körülmetéledést;	
	Sodoma pusztulása	
2050–1950 k. Úrban	2065–1885 k. Izsák	
a 3. dinasztia		
	2005–1858 k. Jákób (1)	
	1914–1804 k. József (1)	
	1875 k. Jákób (1)	
	Egyiptomba költözik	
		1990–1815 körül
		Ábrahám
		1891 k. Ábrahám elnyeri a körülmetéledést;
		Sodoma pusztulása
		1890–1710 k. Izsák
		1830–1683 k. Jákób (1)
		1739–1629 k. József (1)
		1700 k. Jákób (1)
		Egyiptomba költözik
1700 előtt és körül a babiloni Hammurabi; a Mari-levelek keletkezése		

Babilónia

Izráel

Próféták

Főpapok

Izráel

	(A kivonulás korábbi keltezése sz.)		(A kivonulás későbbi keltezése sz.)	
	1528 k. Áron születése 1525 k. Mózes születése			ke 15 15 I. T 15 Tu 14 An
1500–1150 k. Kaszita uralom Babilóniában	1485 k. Mózes Midiánba menekül 1445 k. Izráel kivonul Egyiptomból; szövetségekötés a Sinai- hegyen 1444 k. A szent sátor felállítása; páska és 1. népszámlálás; Izráelt megverik a kánaániták (Káleb (1) 40 éves) 38 évi pusztai vándorlás	Mózes Miriám (1)	1444–1406 k. Áron	14 Tu II. leg An 13
Asszírria	1406 k. Győzelem Szihon és Óg fölött; 2. népszámlálás 1405 k. Mózes búcsúbeszédei és halála; átkelés a Jordánon, Jerikó bevétele 1399 k. Az ország felosztása Izráel törzsei közt (Káleb (1) 85 éves)		1406 k. Eleázár (1)	
1363–1328 I. Assuruballit; levélváltás IV. Amenophis fáraóval; az asszír uralom kiterjesztése Babilóniára	Kánaán meghódítása Bírák kora		Fineás (1)	13 An (E As Ko
			1353 k. Áron születése 1350 k. Mózes születése	Ut és Ha

				1310 k. Mózes Midiánba menekül	1310 k. Mózes Midiánba menekül
		Mózes Miriám (1)		1270 k. Izráel kivonul Egyiptomból; szövetségkötés a Sinai-hegyen	1270 k. Izráel kivonul Egyiptomból; szövetségkötés a Sinai-hegyen
		Debora (2)	1269–1231 k. Áron	1269 k. A szent sátor felállítása; páska és 1. népszámlálás; Izráelt megverik a kánaániták (Káleb (1) 40 éves); 38 évi pusztai vándorlás	1269 k. A szent sátor felállítása; páska és 1. népszámlálás; Izráelt megverik a kánaániták (Káleb (1) 40 éves); 38 évi pusztai vándorlás
			1231 k. Eleázár (1)	1231 Győzelem Szihon és Óg fölött; 2. népszámlálás	1231 Győzelem Szihon és Óg fölött; 2. népszámlálás
			Fineás (1)	1230 k. Mózes búcsúbeszédei és halála; átkelés a Jordánon, Jerikó bevétele	1230 k. Mózes búcsúbeszédei és halála; átkelés a Jordánon, Jerikó bevétele
				1224 k. Az ország felosztása Izráel törzsei közt (Káleb (1) 85 éves)	1224 k. Az ország felosztása Izráel törzsei közt (Káleb (1) 85 éves)
				Kánaán meghódítása	Kánaán meghódítása
				Bírák kora	Bírák kora
			Debora (2)		
AsszírIA	Izráel	Próféták	Júda	Főpapok	
		Sámuel (1)		Éli (1); a főpapi tiszt Itámár nemzetségéé	
	1050 után Saul (1) Izráel királya	Gád (2)		Ahija (3) Ahimélek (1)	
	1012/1–972/1 k. Dávid Júda és Izráel királya	Nátán (1) Asáf (1), Jedutun, Hémán (2)		Abjátár és Sádók (1)	
	972/1–931/30 Salamon 967–961 Salamon templomot épít			Abjátár megfosztva tisztétől, Sádókkal a főpapság újra Eleázár (1)	

	931/30 Az ország kettészakadása 931/30–910/9 I. Jeroboám	Ahija (7) Silóból Semája (4) Iddó (3) Ahija (7)	931/30–913 Roboám	
	925 Sesonk fáraó rablóhadjárata		925 Sesonk fáraó rablóhadjárata 913–911/10 Abija (6) 911/10–870/69 Asa (1)	
	910/9–909/8 Nádáb (4) 909/8–886/5 Baása	Jéhu (4) Azáriás (9) Hanáni (1)	895 Asa hálaáldozata Zeráh (4) fölötti győzelme után	
	886/5–885/4 Ela (3) 885/4 Zimri (2) 885/4–880 Tibni és Omri (1) ellenkirályok 880–874/3 Omri király egész Izráel fölött 874/3–853 Aháb (1)		873/2 Asa megbetegszik, Jósafát (4) társuralkodó 870/69–848 Jósafát (4) király	
859–824 III. Salmanassár 853 Csata Karkar mellett	853 Aháb és Jósafát Rámót-Gildeád előtt	Jéhu (4)Mikeás (2)	853 Jórám (5) társuralkodó	Amária (3)
	853–852 Aházia (1)	Illés elragadt. Elizeus Eliézer (6) Jaháziel (4)		
849 Salmanassár hadjárata Szíriában 848 és 845 Salmanassár 2. és 3. hadj. Szíriában 841 Salmanassár hadj. a damaszkuszi Hazáel ellen; Jéhu (5) adófizetője lesz	852–841 Jórám (2) 841–814/3 Jéhu (5); megöli Jórámot (2) és Aháziát (2)	Abdiás (3)? Jóel (1)?	848–841 Jórám (5) király 841 Aházia (2) 841–835 Atália (1) királynő 835–796 Joás	Jójada (4)

	814/3–798 Joáház (1)	Zakariás (6)	(4) 814/3 Joás elrendeli a templom felújítását	talán Zakariás (6)
810–782 III. Adadnirari	798–782/1 Joás (5)	Elizeus halála	796–767 Amásia (1) 793 Amásia legyőzi Edomot	
	793/2 Jeroboám társuralkodó		792/1 A nép Uzziást (1) (Azária (2)) régenssé teszi	
	792 Joás elfoglalja Jeruzsálemet	Zakariás (7)		
	782/1–753 II. Jeroboám király	Jónás		
781–772 IV. Salmanassár			767–740/39 Uzziás (1) (Azária (2)) király	
		Ámos (1) Hóseás (1)		
763. jún. 15. Napfogyatkozás Bur- Sagale évében	753–752 Zakariás (1) 752 Sallum (1) 752–742/1 Menáhem 752-től számítja később Péka az uralkodását		750 Uzziás leprás lesz, Jótám (3) társuralkodó	Azáriás (13)
745–727 III. Tiglát- Pilnéser 743 T. P. nyugati hadjárata; Menáhem adófizetője lesz; Uzziás (1) nevét megemlítik	742/1–740/39 Pekája 740/39–732/1 Péka	740/39 Ézsaiás (1) elhívása Hóseás (1) Mikeás (1)	740/39–732/1 Jótám (3) király	
			735 Aház (1) társuralkodó	
		Odéd		Uriás (2)
734 T. P. hadjárata Filisztea ellen				

733 III. Tiglát-Pilnéser hadjárata Damaszkusz ellen				
732 T. P. hadjárata Danaszkuszt ellen; Hóseást (4) Izrael trónjára ülteti	732/1–723/22 Hóseás (4) utolsó király	Hóseás (1) Ézsaiás (1) Mikeás (1)	732/1–716/5 Aház (1) király	
726–722 V. Salmanassár	725/4 Samária ostromának kezdete 723/2 Samária elesik			
	Babilónia			
721–705 II. Szargon	721–710/9 Merodák-Baladán király	Hóseás (1) Ézsaiás (1) Mikeás (1)	716/5–687/6 Ezékiás (1)	
			714 A templom megtisztítása	Azáriás (13)
712 Asszíria meghódítja Asdódot		712 Ézsaiás Egyiptom ellen jelül felsőruha nélkül és mezitláb jár		
705–681 Sénahérib	702 M. B. másodszer király	701 Jeruzsálem ostroma	697/6 Manassé (3) társuralkodó	
701 Sénahérib nyugati hadjárata; elfoglalja Lákist; Ézékiás adót fizet				
	689 Sénahérib lerombolja Babilont		687/6–643/2 Manassé (3) király	68
680–669 Assarhaddon				67 elf
AsszírIA	Babilónia	Próféták	Júda	Főpapok
669–631 Assurbanipál (Asznapár)	669–648 Samassumukim			Al ura
		Náhum	643/2–641/40 Amon (1)	66 me
		Sofóniás (2)	641/40–609 Jósiás (1) 633/2 Jósiás elkezd keresni az Urat 629 Jósiás	65 eg füg

			reformjainak kezdete	
	Új-babiloni birodalom			
612 A babilóniak és médek elfoglalják Ninivét; az asszír bir. vége	626–605 Nabopolassár	627 Jeremiás (1) elhívása Hulda	6236/2 A törvénykönyv megtalálása és páska 609 Jósiás elesik Megiddónál 609 Joáház (2)	Hilkia (4)
	605 Kárkemisi csata	Habakuk (?) Uriás (6) 605 Dánielt (3) fogságba viszik	609–598 Joákim 605 Jeruzsálemet Nabukodonozó r ostromolja	
	605–562 II. Nabukodonozor 604 Nabukodonozor meghódítja Askelont	604 Joákim elégeti Jeremiás beszédeit		
	601 Csata Nabukodonor és Nékó fáraó között	597 Ezékielt fogságba viszik	598–597 Joákin 597. márc. 16. Nabukodonozó r elfoglalja Jeruzsálemet 597–586 Sédékiás (2), Júda utolsó királya	

Perzsia

Új-Babilónia

Próféták

Júda

Főpapok

593 Ezékiel
elhívása
588. jan. 15.
Ezékiel forró
fazékkal
ábrázolja
Jeruzsálemet
megítéltetését
587 Jeremiás
(1) a börtön

594/3 Sédékiás
útja Babilonba
588. jan. 15.
Jeruzsálem
ostromának
kezdeté

58

		udvarában 587/6 Ezékiel Tírusz és Egyiptom ellen jövendöl	586. júl. 19. Jeruzsálem elesik	Serája (5)
		586 Jeremiást Egyiptomba viszik	586. aug. 15. A templom pusztulása 586 Gedáliás (1) meggyilkolása; a nép maradék Egyiptomba menekül	
	585–573 Nabukodonozor Tíruszt ostromolja	585. aug. 1. Ezékiel hírt kap Jeruzsálem elestéről 573 Ezékiel látomása az új templomról és a szent földről		
	562–560 Evil-Merodák	561 Joákint kiengedik a börtönből		
559–530 Círus (Kores), a perzsa birodalom megalapítója	560–556 Neriglissar 556–539 Nabonid 553–539 Belsazar társuralkodó Babilonban 539 Círus elfoglalja Babilont	538 Dániel (3) bűnbánati imája	538 Círus engedélyt ad a fogoly zsidóknak a hazatérésre Zorobábel vezetésével	Jósua
Perzsia 530–522 Kambyes	Görögország	Próféták	Júda	Főpapok
522–486 I. Dárius Hystaspes		520 Aggeus és Zakariás	520 Újra elkezdik a	

56
fár
56
leg

52
ura

		(17)	templomépítést 515 A templom fölszentelése	Jójákim (1)
486–465 I. Xerxes (Ahasvérus (2)) 497/8 Eszter királynő 474/3 Hámán támadása a zsidók ellen, szabadulás Eszter és Márdokeus által				
465–423 I. Artaxerxes Longimanus (Artahsasta)		Malakiás (?)	458 Ezdrás (3) zsidó számûzöttekkel I hazatér Jeruzsálemben 445 Nehémiás (3) Jeruzsálem helytartója; a fal fölépítése 433 Nehémiás beszámol a perzsa udvarnak	Eliásib (3)
423–404 II. Dárius Nothus				Jójada (6) Johanán (7)
336–331 III. Dárius Kodomanus, az utolsó perzsa király	336–323 Nagy Sándor, Perzsia meghódítója		332 Nagy Sándor Jeruzsálemben	Jaddula (2)
	323–301 Nagy Sándor utódainak harca 312 A Seleukida dinasztia megalapítása Szíriában			
			301–198 Palesztina egyiptomi uralom alatt	

Róma

Görögország

Próféták

Júda

Főpapok

175–164 IV. Antiochus
Epiphanes

198 Palesztina
szír uralom alá
kerül

167
Makkabeus
felkelés
166–160

33
me
Eg
32
din

			Makkabeus Júdás 165 Júdás elfoglalja Jeruzsálemet és megtisztítja a templomot 160–143	153 Jónatán főpap	
			Jónatán 142–135 Simon 140 A Hasmo- neus dinasztia kezdete	140 Simon főpap és fejedelem	
66 Pompeius főparancsnok Kisázsziában	64 Pompeius meghódítja Szíriát		63 Pompeius meghódítja Jeruzsálemet		
	Ösgyülekezet		47 Caesar az edomita Anti- patert nevezi ki Júdea helytartójának		48- Eg
44 Caesart meggyilkolják 42–31 A birodalom keleti része fölött Antonius az úr			40–4 Nagy Heródes (1) Júdea királya 37 Heródes elfoglalja Jeruzsálemet; az utolsó Hasmo-neus: Antigonus halála		
Kr. e. 31–Kr. u. 14 Octavianus (Augustus császár) egyeduralkodó	Kr. e. 7. Jézus születése	Simeon (4) és Anna (1) Jeruzsálemben	Kr. e. 4–Kr. u. 6 Arkhelaus Júdea és Samária fejedelme Kr. e. 4–Kr. u. 39 Heródes (3) Antipás Galilea és Perea negyedes fejedelme		30- elf rón

Róma

Ösgyülekezet

Próféták

Júda
Kr. e. 4–Kr. u.
34 Fülöp (3)

Főpapok

			Iturea és Trachonitis negyedes fejedelme	
	Kr. u. 6 A 12 éves Jézus a templomban		Kr. u. 6 Judea római tartomány	Kr. u. 6–15 Annás
Kr. u. 14–37 Tiberius császár		26 Keresztelő János töllépése	26–36 Pilátus Júdea helytartója	18–36 Kajafás
		28 Ker. János börtönben		
		29 Ker. Jánost kivégzik		
	30 Jézus kereszthalála			
37–41 Caligula császár			37 I. Heródes (5) Agrippa király Fülöp fejedelemsége és Abiléné fölött	
			39 Uralmát kiterjeszti Galileára és Pereára	
41–54 Claudius császár			41–44 I. Heródes Agrippa Nagy Heródes egész birodalma fölött uralkodik	
	44 Jakab (1) kivégzése és Péter fogsága		44 Júdea ismét római tartomány	
		Agabus megjövendöli az éhínséget Barnabás, Simeon (5) Niger, Lucius (1), Manaen Antiókhában (1)		
49 A zsidók kiűzése Rómából	49 Az apostoli tanácskozás Jeruzsálemben	Júdás (5) és Silás Jeruzsálemben és Antiókhában (1)	48 II. Heródes (6) Agrippa Chalkis királya	An
51/2 Gallió Akhája helytartója	50 ősz – 52 tavasz Pál Korintusban		52–58 Félix Júdea	

	52 ősz – 55 nyarán Pál Efézusban		helytartója 53 II. Heródes Agrippa elnyeri Fülöp negyedes fejedelemségét és Abilénét
54–68 Nérő	55/56 Pál Korintusban telet		
	56 Páskaünnep Pál Filippiben	Fülöp (5) leányai és	
	Pünkösöd Pált Jeruzsálemben elfogják	Agabus Cézáreában	
	58/59 Pál útja Rómába		58–62 Festus Júdea helytartója
	62 Jakabot (3), az Úr testvérét megkövezik		
	64 Első keresztyénüldözés Néró alatt Rómában		66 A zsidó felkelés kezdete
69–79 Vespasianus császár			70 Titus lerombolja Jeruzsálemet

II. EVANGÉLIUMI ÖSSZHANG

Elöljáróban: Az »evangéliumi összhang« megkísérli Jézus életének az evangéliumokban leírt eseményeit időrendben felsorolni; áttekintést nyújt a négy evangélium tartalmáról, valamennyi igehely megadásával. Az elrendezés fölhasználja bár a szöveg kijelentéseit, részleteiben mégis gyakran csak vélekedésre vagyunk utalva. Mert ha nem is közömbös az evangélisták számára az események időbeni sorrendje (vö. Lk 1,3), szûkszavú tudósításaik az időrendi besorolásban sokszor többféle lehetőséget is megengednek. A négy evangélium együttesen sem adja Jézus mai értelemben vett teljes életrajzát; céljuk az örömhír, az egyetlen evangélium hirdetése.

Esemény	Hely	Máté	Márk	Lukács
		Jézus születése, ifjúsága és megkeresztelése		
1. A Lukács ev. bev. versei	–	–	–	1,1-4
2. Bevezetés János ev.-hoz	–	–	–	–
3. Jézus családfája	–	1,1-17	–	3,23-38
4. Ker. János születésének megjelentése Zakariás (28) részére	Jeruzs. templom	–	–	1,5-25
5. Jézus születésének megj. Mária (1) számára	Názáret	–	–	1,26-38
6. Mária látogatása Erzsébetnél	Város Júda hegyei közt	–	–	1,39-56
7. Ker. János születése	–	–	–	1,57-58
8. Ker. János körülmetélése és névadása	–	–	–	1,59-79
9. Jézus születésének megj. József (9) számára	Názáret	1,18-23	–	–
10. Jézus születése	Betlehem (1)	1,24-25	–	2,1-7

11. Jézus születésének megj. a pásztorok számára	Betlehem (1) mezeje	–	–	2,8-14
12. A pásztorok imádása	Betlehem (1)	–	–	2,15-20
13. Jézus körülmetélése	Betlehem (1)	–	–	2,21
14. Bemutatás a templomban; Simeon (4) és Anna (1) próféciája	Jeruzsálemi templom	–	–	2,22-38
15. Napkeleti bölcsek látogatása	Betlehem (1)	2,1-12	–	–
16. Menekülés Egyiptomba	Betlehemből (1)	2,13-15	–	–
17. Heródes gyermekgyilkossága	Betlehem (1)	2,16-18	–	–
18. Hazatérés Egyiptomból	Názáretbe	2,19-23	–	–
19. Jézus életének első 30 éve Názáretben; a 12 éves Jézus a templomban; ez idő alatt Ker. János a pusztában	Názáret	–	–	2,40-52 1,80
20. Ker. János nyilvános fellépése	Jordán mellett	3,1-12	1,1-8	3,1-18
21. Jézus megkeresztelése (bemerítése), János bizonyágtétele	Jordán mellett	3,13-17	1,9-11	3,21-23
22. Jézus megkísértetése	Jordán mellett a pusztában	4,1-11	1,12-13	4,1-13
23. János (2) András és Péter találkozása Jézussal	Jordán közelében	–	–	–
24. Fülöp (4) és Nátánael elhívása	–	–	–	–
25. Első jel: a víz borrá változik	A galileai Kána (2)	–	–	–
26. Jézus Kapernaumba megy	Kapernaum	–	–	–
Jézus első fellépése Júdeában				
27. 1. páska: a templom megtisztítása	Jeruzsálem	–	–	–
28. Beszélgetés Nikodémussal	Jeruzsálem	–	–	–
29. Jézus Júdeában prédikál	Júdea	–	–	–
30. Ker. János utolsó bizonyágtétele Krisztusról	Júdea	–	–	–
31. Jézus Galileába megy	Júdeából Galileába	–	–	–
32. Jézus beszélgetése a samáriai asszonnyal és annak hatása	Jákób kútja, Sikár mellett	–	–	–
33. A királyi udvari ember fiának meggyógyítása	Kána (2)	–	–	–
34. Ker. János elfogatása	Machérusz vára a Holt-tengertől keletre	14,3-5	6,17-20	3,19-20
Korai munkálkodás Galileában				
35. Galileai nyilvános működés kezdete	Galilea	4,12-17	1,14-15	4,14-15
36. Názáretben elvetik	Názáret	–	–	4,16-30

37. Simon (1.) András, Jakab (1) és János (2) elhívása	Kapernaum mellett	4,18-22	1,16-20	5,1-11
38. Egy megszállott meggyógyul a zsinagógában	Kapernaum	–	1,21-28	4,31-37
39. Péter anyósának meggyógyítása	Kapernaum	8,14-15	1,29-31	4,38-39
40. Aznap este sok beteg meggyógyítása	Kapernaum	8,16-17	1,32-34	4,40-41
41. Körút Galileában	Galilea	4,23-25	1,36-39	4,42-44
42. Bélpoklos meggyógy.	Galilea	8,2-4	1,40-45	5,12-16
43. Gutaütött meggyógy.	Kapernaum	9,1-8	2,1-12	5,17-26
44. Máté (Lévi) elhívása; Jézus a házába megy	Kapernaum	9,9-13	2,13-17	5,27-32
45. 2. páska: 38 éves beteg gyógyítása Betesda tavánál; vita a zsidókkal	Jeruzsálem	–	–	–
46. Kalásztépés szombatnapon a szombatkérdés vitájához vezet	A Galileába vezető úton (?)	12,1-8	2,23-28	6,1-5
47. Száradt kezű ember meggyógy.	Kapernaum	12,9-13	3,1-5	6,6-11
48. A vezetők összeesküvése Jézus ellen; a nép lelkesedése	Kapernaum közelében	12,14-21	3,6-12	6,17-19
49. A 12 apostol kiválasztása	–	10,2-4	3,13-19	6,12-16
50. Hegyi beszéd	–	5,1-8,1	–	6,20-49
51. Jézus meggyógy. a százados szolgáját	Kapernaum	8,5-13	–	7,7-10
52. Körút Galileában	Galilea	11,1	–	–
53. Egy ifjú feltámasztása	Nain	–	–	7,11-17
54. Ker. János kérdése Jézushoz; Jézus válasza	Galilea	11,2-19	–	7,18-35
55. A bűnös nő megkeni Jézus lábát	Galilea	–	–	7,36-50
56. Jézus további körútjai Galileában tanítványaival	Galilea	–	–	8,1-3
57. Az ördögös meggyógy.; Jézus megfeddi a farizeusokat káromlásukért	Kapernaum	12,22-37 43-45	3,20-30	11,14-15 17-28
58. A farizeusok jelkívánása	Kapernaum	12,38-42	–	11,16 11,29-36
59. Jézus anyja és fivérei láttni kívánják Jézust	Kapernaum	12,46-50	3,31-35	8,19-21
60. Feddő beszédek a farizeusok ellen	Kapernaum	–	–	11,37-54
61. Óvás a képmutatástól; buzdítás a vallástételre; óvás a világias érzülettől; buzdítás az éberségre	Kapernaum	–	–	12,1-59
62. Megjegyzések Pilátus véres tettéhez és a Siloám melletti balesethez	Kapernaum	–	–	13,1-5

63. Példázatok a mennyek országáról: a megvető, a konkoly a búza között, a kovász, a mustármag, a mezőben elrejtett kincs, a drágagyöngy, a halászháló stb.	Kapernaum	13,1-53	4,1-34	8,4-18
64. A három követő	Kapernaum	8,18-22	–	9,57-62
65. A vihar lecsendesítése	Genezáret taván	8,23-27	4,35-41	8,22-25
66. Ördögös meggyógyítása	A Genezáret-tó keleti partján	8,28-34	5,1-20	8,26-39
67. Tanítás a böjtről	Kapernaum	9,14-17	2,18-22	5,33-39
68. Jairus lányának feltámasztása; a vérf. asszony meggyógyítása	Kapernaum	9,18-26	5,21-43	8,40-56
69. Két vak meggyógy.	Kapernaum	9,27-31	–	–
70. Az ördögös néma meggyógyítása	Kapernaum	9,32-34	–	–
71. Jézust másodszor is visszautasítják Názáretben	Názáret	13,54-58	6,1-6	–
72. A Tizenkettő kiküldése	Galilea	9,35-10,1	6,7-13	9,1-6
73. Heródes (3) hall Jézusról; tudósítás Ker. János lefejezéséről	Galilea	14,1-2.6-12	6,14-16.21-29	9,7-9
74. A Tizenkettő visszatérése; Jézus elvonul velük a tenger túlsó partjára; az 5000-ek megvend.	A Genezáret-tó északi partja	14,13-21	6,30-44	9,10-17
75. Jézus a tengeren jár	Genezáret-tó	14,22-33	6,45-52	–
76. Gyógyítások	Genezáret földje	14,34-36	6,53-56	–
77. Beszélgetés az Élet Kenyeréről a 3. páska alatt	Kapernaum	–	–	–
78. Jézus óv a farizeusok rendelkezéseitől	Kapernaum	15,1-20	7,1-23	–
Későbbi munkálkodás Galileában				
79. A kanaánita asszony leányának meggyógy.	Tírusz és Szidón vidéke	15,21-28	7,24-30	–
80. További gyógyítások	Tízváros vidéke	15,29-31	7,31-37	–
81. A 4000-ek megvendégelése	Tízváros vidéke	15,32-38	8,1-9	–
82. A farizeusok és sadduceusok jelt kívánnak	Magdala vidéke	15,39-16,4	8,10-12	–
83. Óvás a farizeusok kovászátlól, stb.	Genezáret-tó	16,5-12	8,13-21	–
84. Egy vak meggyógyítása	Betsaida (1)	–	8,22-26	–
85. Péter vallástétele	Cézárea Filippi	16,13-20	8,27-30	9,18-21
86. Jézus először jelenti szenvedését és feltámadását	Cézárea Filippi környéke	16,21-28	8,31-9,1	9,22-27
87. Jézus megdicsőülése	"	17,1-13	9,2-13	9,28-36
88. Az ördögös fiú meggyógyítása	"	17,14-21	9,14-29	9,37-43

89. Jézus másodszor jelenti szenvedését és feltámadását	Galilea	17,22-23	9,30-32	9,43-45
90. Az adópénz kérdése	Kapernaum	17,24-27	–	–
91. Tanítás az igazi alázatról, gyermeki érületről, botránkozásról, a kicsinyek és gyengék gondozásáról, stb.	Kapernaum	18,1-35	9,33-50	9,46-50
Utolsó út Jeruzsálembe (munkálkodás Júdeában és Pereában)				
92. Búcsú Galileától; Samáriában elvetik	Galileából Júdea felé az úton	19,1	10,1	9,51-56
93. A 70 tanítvány kiküldése; ítélet a meg nem térő városok fölött	"	11,20-24	–	10,1-16
94. Jézus a lombsátor ünnepén	Jeruzsálem	–	–	–
95. A házasságtörő nő	Jeruzsálem	–	–	–
96. Vita a zsidókkal az ünnepen	Jeruzsálem	–	–	–
97. Jézus elhagyja Jeruzsálemet; a 70 kiküldött visszatér	Júdea	11,25-30	–	10,17-24
98. Válasz az írástudónak; az irgalmas samaritanus példázata	Júdea	–	–	10,25-37
99. Jézus Márta és Mária (4) házában	Betánia	–	–	10,38-42
100. Jézus imádkozni tanítja tanítványait	Júdea	–	–	11,1-13
101. A templomszentelés ünnepén; a vakon született meggyógy.; példázat a jó Pásztorról; vita a zsidókkal; Jézus eltávozik Pereába, a Jordánon túlra	Jeruzsálem	–	–	–
102. Pereai munkássága	Perea	19,1-2	10,1	–
103. A terméketlen fügefafa péld.	Perea	–	–	13,6-9
104. A meggörbedt asszony meggyógy. szombatnapon	Perea	–	–	13,10-17
105. Útban Jeruzsálem felé; beszéd Izráel elvettetéséről; óv Heródestől (3)	Perea	–	–	13,22-35
106. Jézus egy farizeus házában vendége; a vízkóros meggyógy.; példázat a nagy vacsoráról	Perea	–	–	14,1-24
107. Felhívás az igaz követésre	Perea	–	–	14,25-35
108. Pélázat az elgurult drahmáról, az elveszett juhról és a tékozló fiúról	Perea	–	–	15,1-32
109. Pélázat a hamis sáfárról	Perea	–	–	16,1-13

110. Jézus megfeddi a gúnyolódó farizeusokat; példázat a gazdagról és Lázárról	Perea	–	–	16,14-31
111. Hitre, türelemre és alázatra tanít	Perea	–	–	17,1-10
112. A 10 bélpoklos	Samária és Galilea közt	–	–	17,11-19
113. Isten országának eljöveteléről; Jézus visszajön!	Perea	–	–	17,20-37
114. Példázat a hamis bíróról és az özvegyasszonyról	Perea	–	–	18,1-8
115. Példázat a farizeusról és vámszedőről	Perea	–	–	18,9-14
116. Lázár feltámasztása	Betánia	–	–	–
117. A főpapok és farizeusok Jézus életére törnek; Jézus visszavonul	Jeruzsálem	–	–	–
118. Előírások a házasságról és a nőtlenségről	Perea (?)	19,3-12	10,2-12	–
119. Jézus megáldja a gyermekeket	Perea	19,13-15	10,13-16	18,15-18
120. A gazdag ifjú	Perea	19,16-30	10,17-31	18,18-30
121. Példázat a szőlőmunkásokról	Perea	20,1-16	–	–
122. Harmadszor jelenti szenvedését és feltámadását	Perea	20,17-19	10,31-34	18,31-34
123. Út Jeruzsálembe; Salomé (1) kérése két fia számára	Perea	20,20-28	10,35-45	–
124. Két vak meggyógy.	Jerikó	20,29-34	10,46-52	18,35-43
125. Zákeus megtérése	Jerikó	–	–	19,1-10
126. Példázat a girákról	Jerikó	–	–	19,11-28
127. Megérkezés Betániába 6 nappal a páskaünnep előtt	Betánia	–	–	–
Az utolsó hét				
128. Megkenetés Betániában; a főpapok ellenségeskedése	Betánia	26,6-13	14,3-9	–
129. Bevonulás Jeruzsálembe; egy éjszaka Betániában	Jeruzsálem, Olajfák hegye, Betánia	21,1-11	11,1-11	19,29-44
130. A terméketlen fügefafa elátk.; a templom megtisztítása; a gyermekek dics.; csodák	Jeruzsálemben és Jer. mellett	21,12-19	11,12-19	19,45-48; 21,37-38
131. A kiszáradt fügefafa vezető úton	Jeruzsálembe vezető úton	21,20-22	11,20-26	–
132. Jézus teljhatalmát védi; példázat a két fiúról, a gonosz szőlőmunkásokról és a királyi menyegzőről	Jeruzsálem	21,23-32. 33-46; 22,1-14	11,27-33; 12,1-12	20,1-8 9-19
133. A farizeusok kérdése	Jeruzsálem	22,15-22.	12,13-17	20,20-26

az adópénzről, a sadduceusoké a halottak feltámadásáról, az írástudóké a legfőbb parancsolatról; Jézus kérdése Dávid Fiáról és Uráról		23-33. 34-40. 41-46	18-27 28-34 35-37	27-40 41-44
134. Jézus óv a farizeusoktól és az írástudóktól	Jeruzsálem	23,1-39	12,38-40	20,45-47
135. Az özvegy két fillérje	Jeruzsálem	–	12,41-44	21,1-4
136. Görögök jönnek Jézushoz; halálának gyümölcse; a zsidók hitetlensége	Jeruzsálem	–	–	–
137. Jézus beszédei Jeruzsálem pusztulásáról, a gyülekezet jövőjéről és az Ő visszajöveteléről	Olajfák hegye	24,1-31	13,1-27	21,5-28
; példázat a 10 szûzről és a táalentumokról; az utolsó ítélet	Olajfák	24,32; 25,46	13,28-37	21,29-36
139. A nép szellemi vezetőinek tanácskozása; Júdás elárulja az Urat	Jeruzsálem	26,1-5 14-16	14,1-2 10-11	22,1-6
140. Előkészület a páskára	Betánia és Jeruzsálem	26,17-19	14,12-16	22,7-13
141. Az utolsó páska	Jeruzsálemi felső terem	26,20	14,17	22,14-18
142. Lábmosás	Jeruzsálemi felső terem	–	–	–
143. Jézus megnevezi árulóját; Júdás eltávozik	Jeruzsálemi felső terem	26,21-25	14,18-21	22,21-23
144. Az utolsó vacsora	Jeruzsálemi felső terem	26,26-29	14,22-25	22,19-20
145. Péter tagadásának megjövend. és egyéb intések	Jeruzsálemi felső terem	–	–	22,31-38
146. Jézus búcsúbeszédei a tanítványokhoz; főpapi imája	Jeruzsálemi felső terem	–	–	–
147. Jézus újra megjövendöli, hogy Péter megtagadja és a tanítványok szétfutnak	Úton Gecsemáné felé	26,30-35	14,26-31	–
148. Gyötrődés, ima a Gecsemáné kertben	Gecsemáné-kert	26,36-46	14,32-42	22,39-46
149. Jézust elfogják, a tanítványok elfutnak	Gecsemáné-kert	26,47-56	14,43-52	22,47-53
150. Bevezető tárgyalás Annás előtt	A főpap palotája Jeruzsálemben	–	–	–
151. Kihallgatás a nagytanács előtt; Jézus kigúnyolása	A főpap palotája Jeruzsálemben	26,57 59-68	14,53 14,55-56	22,54-55 63-65
152. Péter tagadása	A főpap palotája Jeruzsálemben	26,58 69-75	14,54. 66-72	22,56-61
153. A nagytanács elítéli	A főpap	27,1	15,1	22,66-71

Jézust	palotája Jeruzsálemben			
154. Jézus Pilátus előtt	Bírósági épület Jeruzsálemben	27,2 11-14	15,1-5	23,1-5
155. Jézus Heródes (3) előtt	Heródes (3) palotája Jeruzsálemben	–	–	23,6-12
156. Ismét Pilátus előtt	Bíróság Jeruzsálemben	27,15-26	15,6-15	23,13-25
157. Pilátus kiszolgáltatja Jézust a halálnak; megkorbácsolása.	Bíróság Jeruzsálemben	27,26-30	15,15-19	–
158. Pilátus utolsó kísérlete Jézus megmentésére; végleges elítélés	Bíróság Jeruzsálemben	–	–	–
159. Júdás lelkiismeretfurd. és öngyilkossága	Jeruzsálem	27,3-10	–	–
160. Úton a Golgota felé	Jeruzsálem	27,31-34	15,20-23	23,26-33
161. Megfeszítés	Golgota	27,35-38	15,24-28	23,33-34.38
162. Események a keresztre feszítés és a halál közt	Golgota	27,39-49	15,29-36	23,35-37 39-45
163. Jézus halála	olgota	27,50	15,37	23,46
164. Jelek Jézus halálakor	Jeruzs. és körny.	27,51-56	15,38-41	23,45. 47-49
165. Levétel a keresztről; temetés	Golgota és József (10) kertje	27,57-61	15,42-47	23,50-56
166. A sír őrzése	József (10) kertje	27,62-66	–	–
A feltámadás				
167. Az asszonyok üresen találják a sírt	Jeruzsálem és József kertje	28,1-10	16,1-8	24,1-11
168. Péter és János (2) a sírhoz mennek; Jézus megjelenik Magd. Máriának (3)	József (10) kertje	–	16,9-11	24,12
169. A főpapok megvesztegetik az őröket	Jeruzsálem	28,11-15	–	–
170. Jézus megjelenik az emmausi úton	Jer.-ből Emmausba	–	16,12-13	24,13-24
171. Jézus megj. a tanítványoknak Tamás távollétében	Jeruzsálem	–	–	24,36-49
172. Jézus újból megj. a tanítványi körben; Tamás jelen van	–	–	16,14	–
173. Megj. a Tiberiás-tengernél; Péter visszahelyezése tisztébe	Genezáret-tó partján	–	–	–
174. Missziói parancs	Egy galileai hegyen	28,16-20	16,15-16	–
175. Mennybemenetel	Olajfák hegye	–	16,19-20	24,50-53
176. János apostol zárószava	–	–	–	–

AZ ÖRÖKKÉVALÓ NEVEI a Károli-Biblia szerint

- I. Isten nevei
- II. Jézus Krisztus nevei és címei
- III. A Szent Szellem (Szentlélek) nevei és tulajdonságai
- Függelék
- IV. Az Úr megváltottainak nevei
- V. Jeruzsálem nevei
- VI. Jézus Krisztus csodái
- VII. Jézus Krisztus hasonlatai
- VIII. Csodák az Ószövetségben

I. ISTEN NEVEI

- 1. **Abba** (Atyám): Mk 14,36; Róm 8,15
- 2. **Adónáj** (Úr): Józs 3,1113; Mik 4,13
- 3. **Aki** van, aki volt és aki eljövendő: Jel 1,4.8
- 4. **Alfa és Ómega**: Jel 1,8; Jel 21,6; Ézs 44,6
- 5. **Alkotó** (Formáló): Ézs 43,1; 45,9
- 6. **Árnyék**: Zsolt 121,5; Ézs 25,4
- 7. **Atya**: Ézs 64,1; Mt 6,9; 1Móz 45,8
- 8. – Árvák **Atyja**: Zsolt 68,8
- 9. – A dicsőség **Atyja**: Ef 1,17
- 10. – Igazságos **Atya**: Jn 17,25
- 11. – Irgalmasság **Atyja**: 2Kor 1,3 (vö. Ézs 54,10)
- 12. – Szelleme (Lelkek) **Atyja**: Zsid 12,9
- 13. – Mennyei **Atya**: Mt 6,14; 18,35
- 14. – Mindenek **Atyja**: Ef 4,6
- 15. – Szent **Atya**: Jn 17,11
- 16. – A mi Urunk Jézus Krisztus **Atyja**: Ef 1,3
- 17. – Világosságok **Atyja**: (fótón – fotonok Atyja): Jak 1,17
- 18. **Baal**: Hós 2,15
- 19. **Bíró**: 1Móz 18,23; Ézs 33,22
- 20. **Bizodalom**: Zsolt 71,5; Jer 17,7
- 21. **Bizonyosság**: tanú: Jób 16,19
- 22. **Bölcs** szívû: Jób 9,4
- 23. **Buzgón** szeretõ: Jóel 2,18; Náh 1,2
- 24. **Dicséret**: 5Móz 10,21
- 25. **Dicséretre** méltó: 1Krón 16,25; Zsolt 18,4
- 26. Az **egész föld** Ura: Józs 3,11; Mik 4,13
- 27. **Egy**: 5Móz 6,4; Zak 14,9
- 28. **Egyedül** (egyetlen) Isten: 5Móz 32,39; 2Kir 19,19; 1Tim 1,17
- 29. – Az **egyedül** bölcs Isten: Róm 16,27
- 30. – Akié **egyedül** a halhatatlanság: 1Tim 6,16
- 31. – Az **egyedül** valóságos Isten: Jn 17,3
- 32. **Ékesség**: Ézs 60,19
- 33. **Él** (Isten, Úr): 4Móz 12,13; Zsolt 52,3

34. **El-Chal** (az élő Isten): Ézs 37,4
35. **Él-Eljón** (A magasságos Isten): 1Móz 14,18; Zsolt 57,3
36. **(El) Jahve-Elóhéj-Jisráél** (az Úr Isten, Izráel Istene): Józs 7,13; 2Móz 5,1
37. **Él-Ólám** (az örökkévaló Isten): 1Móz 21,33; Ézs 40,28
38. **Él-Qanná** (féltön szerető Isten): 2Móz 34,14; 5Móz 4,24
39. **Él-Ról** (a látomás Istene): 1Móz 16,13; Zsolt 32,8
40. **Él-Saddaj** (mindenható Isten): 1Móz 17,1; Ruth 1,20
41. **Éli** (én Istenem): Zsolt 22,2; Mt 27,46
42. **Elóah** (az igaz Isten Teremtő neve – hatalom, félelem): 5Móz 33,15; Hab 3,3
43. **Elóhai** (az Istenem – bizalmas, bensőséges megszólítás): 1Krón 28,20; Dán 9,4
44. **Elóhim** (az igaz Isten »Élk« többes száma – utalás a Szentháromságra): 1Móz 1,1; Ézs 54,5
45. **Elhívó**: Róm 9,11
46. Az **Első** és az **Utolsó**: Ézs 44,6; 48,12
47. **Énekem**: 2Móz 15,2; Zsolt 118,14
48. **Építőmester**: Zsid 11,10
49. **Erődített ház**: Zsolt 31,3
50. **Erősség**: 2Sám 22,3; Zsolt 59,18
51. – Izráel **erőssége**: 1Sám 15,29
52. **Ezüsttisztító**: Mal 3,3
53. Tüzes **fal**: Zak 2,5
54. **Fazekas**: Jer 18,6; Róm 9,21
55. Dicsőséged **fegyvere**: 5Móz 33,29
56. **Felség(es)**: Zsolt 8,2; Zsolt 91,1
57. **Féltön** szerető: 5Móz 4,24; Józs 24,19
58. Megriasztott **férfi**: Jer 14,9
59. **Férj**: Ézs 54,5; Hós 2,15
60. **Forrás**, kútfő: Zsolt 36,10; Jer 2,13
61. **Gyógyító**: 2Móz 15,26; Jer 17,14
62. **Hajlék**: 5Móz 33,27; Zsolt 90,1
63. Jákób **Hatalmasa**: 1Móz 49,24
64. **Hatalmas** erejű: Jób 9,4
65. Hatalmas **hós**: Ézs 42,13; Jer 20,11
66. **Húséges** Szent; Hós 11,12
67. **Igaz Úr** (Isten): 2Móz 9,27; Jn 17,3
68. **Irgalmas**: 2Sám 22,26; Zsolt 18,26
69. **Isten**
70. – Ábrahám, Izsák és Jákób **Istene**: 2Móz 3,7; 1Kir 18,36
71. – **Isten**, az Atya: 5Móz 32,6; Jn 6,27
72. – A békesség **Istene**: Róm 15,33; 1Tesz 5,23
73. – A békességes tûrés és vigasztalás **Istene**: Róm 15,5
74. – **Isten** igaz Bíró: Zsolt 7,12; Jer 11,20
75. – A bosszúállás **Istene**: Zsolt 94,1; Jer 51,56
76. – A bûnbocsánat **Istene**: Neh 9,17 (vö. Ézs 55,7)
77. – Dicséretem **Istene**: 5Móz 10,21; Zsolt 109,1
78. – A dicsőség **Istene**: Zsolt 29,3; Csel 7,2
79. – Az egek **Istene**: Dán 2,18; Jón 1,9
80. – Az egy **Isten**: 5Móz 6,4; 1Kor 8,4
81. – Egyedüli (egyetlen) **Isten**: 5Móz 32,39; 2Kir 19,19
82. – Az egyedül bölcs **Isten**: Róm 16,27; 1Tim 1,17
83. – Az egyedül valóságos **Isten**: Jn 17,3
84. – Életem **Istene**: Zsolt 42,9
85. – Élő **Isten**: 1Sám 17,26; Zsid 10,31

86. – Elrejtőzködő **Isten**: Ézs 45,15
87. – Féltn szerető **Isten**: 2Móz 20,5; Józs 24,19
88. – Fenséges és nem ismert **Isten**: Jób 36,26
89. A héberek **Istene**: 2Móz 3,18; 9,1
90. – Hűséges **Isten**: Zsolt 31,6; 1Kor 10,13
91. – Igaz **Isten**: Jer 10,10; Jn 17,3
92. – Igaz **Isten** és megtartó: Ézs 45,21
93. – Az én igazságom **Istene**: Zsolt 4,2
94. – Ismeretlen **Isten**: Csel 17,23
95. – Isten (Uram), szabadításom **Istene**: Zsolt 51,16; 88,2
96. – Istenek **Istene**: 5Móz 10,17; 136,2
97. – Az ítélet **Istene**: Ézs 30,18
98. – Izráel **Istene**: 1Krón 16,36; 41,14
99. – Izráel erős **Istene**: Ézs 1,24
100. – Izráel seregeinek **Istene**: 1Sám 17,45
101. – Izráel **Istene**, Szabadító: Ézs 45,15
102. – Jákób **Istene**: Zsolt 46,12; 132,5
103. – Kegyelmes **Istenem**: Zsolt 59,11.18
104. – **Isten** király: Zsolt 47,9; Zak 14,9
105. – Én királyom és én **Istenem**: Zsolt 5,3; 84,4
106. – Könyörülő és irgalmas **Isten**: Neh 9,31
107. – **Isten** Szellem (Lélek): Jn 4,24
108. – Magasságos **Isten**: Mik 6,6
109. – Megfizetés **Istene**: Jer 51,56
110. – Az én (mi) megtartó **Istenem (ünk)**: Lk 1,47; Tit 3,4
111. – **Isten** az ő Megváltójuk: Zsolt 78,35
112. – A menny **Istene**: 2Krón 36,23; Neh 1,4
113. – A menny Istene és a föld **Istene**: 1Móz 24,3; 5Móz 3,24
114. – A mindenható **Isten**: 1Móz 17,1; 2Móz 6,3
115. – Minden kegyelem **Istene**: 1Pét 5,10
116. – Minden (hús) test **Istene**: Jer 32,27
117. – Minden (hús) test lelkének (szellemének) **Istene**: 4Móz 16,22; 27,16
118. – Minden vigasztalás **Istene**: 2Kor 1,3
119. – Nagy **Isten**: Neh 8,6; Zsolt 77,14
120. – Nagy és hatalmas **Isten**: Jer 32,18
121. – Nagy és rettenetes **Isten**: 5Móz 7,21; Neh 1,5
122. – Néhor **Istene**: 1Móz 31,53
123. – Oltalmam(unk) **Istene**: Zsolt 43,2; 46,2
124. – **Isten** az én (mi) oltalmam(unk) és erősségem (ünk): Zsolt 46,2; 91,2
125. – Örökkévaló **Isten**: 5Móz 33,27; Ézs 40,28
126. – **Isten** öröktől fogva mindörökké: Zsolt 91,2
127. – Örömöm **Istene**: Zsolt 43,4
128. – A reménység **Istene**: Róm 15,13
129. – Sém **Istene**: 1Móz 9,26
130. – Szabadítás **Istene**: Zsolt 68,21
131. – Szabadításunk **Istene**: 1Krón 16,35; Zsolt 85,5
132. – Szent **Isten**: 3Móz 11,44; Józs 24,19
133. – Én **Istenem**, Szentem: Hab 1,12
134. – Az Úr a szent próféták **Istene**: Jel 22,6
135. – A szeretet és békesség **Istene**: 2Kor 13,11
136. – A szíveket ismerő **Isten**: Jer 17,10; Csel 15,8
137. – **Isten**, az én Teremtőm: Jób 35,10 (vö. Ézs 51,13)

138. – A mi Urunk Jézus Krisztus **Istene**: Ef 1,17
139. – Üdvösségem **Istene**: 2Sám 22,47; Zsolt 18,47
140. – **Isten** az én váram (erősségem). Zsolt 59,10; Zsolt 144,2
141. – Vigasságom **Istene**: Zsolt 43,4
142. **Istenség**: Csel 17,29; Róm 1,20
143. **Ítélobíró**: 1Móz 31,53; 1Sám 24,16
144. **Izsák félelme**: 1Móz 31,42.53
145. »**BJah**« (Úr) »Jahve« rövidítése: Zsolt 68,5; Ézs 26,4
146. **Jahve** lásd: »Jehova«
147. **Jehova** (Jahve – Úr Isten): 1Móz 3,1; 2Móz 6,3
148. **Jehova-Cidkénu** (az Úr a mi igazságunk): Jer 23,6; 33,16
149. **Jehova-Cöbaót**, lásd: »Seregek Ura«
150. **Jehova-Elóhim** (Úr Isten): 1Móz 2,7; Bír 2,12
151. **Jehova-Jire** (az Úr gondoskodik): 1Móz 22,14
152. **Jehova-Nisszi** (az Úr az én zászlóm): 2Móz 17,15; Ézs 49,22
153. **Jehova-Ráfá** (az Úr a te gyógyítód): 2Móz 15,26
154. **Jehova-Roi** (az Úr az én pásztorom): Zsolt 23,1
155. **Jehova-Sálóm** (az Úr a béke): Bar 6,24
156. **Jehova-Sámmá** (ott van az Úr): Ez 48,35
157. **Jó**: Zsolt 145,9; Mt 19,17
158. Az én **Jóm**: Zsolt 16,2
159. **Jövevény**: Jer 14,8
160. **Jutalmazó**: Zsid 11,6
161. **Jutalom**: 1Móz 15,1 (a te... jutalmad)
162. **Kezdet és vég**: Jel 1,8; 21,6
163. **Kezes**: Jób 17,2
164. **Király**: Zsolt 74,12; Zak 14,16
165. – A dicsőség **királya**: Zsolt 24,7–10
166. – Az egész föld **királya**: Zsolt 47,8; Zak 14,9
167. – **Király** az ő ékességében: Ézs 33,17
168. – Az én (mi) **királyom (unk)**: Zsolt 74,12; Ézs 33,22
169. – Izráel **királya**: Ézs 44,6
170. – Jákób **királya**: Ézs 41,21 (vö. Zsolt 59,14)
171. – Jesurun **királya**: 5Móz 33,5
172. – Mennyei **király**: Dán 4,34
173. – Nagy **király**: Zsolt 47,3; Mal 1,14
174. – Nemzetek **királya**. Jer 10,7; Zsolt 96,10
175. – Örök (kévaló) **király**: Zsolt 10,16; Jer 10,10
176. Ékes **korona**: Ézs 28,5
177. Dicsőséges **koszorú**: Ézs 28,5
178. **Köszikla**, köszál: Zsolt 18,3; 5Móz 32,4
179. – Botránkozás **sziklája**: Ézs 8,14; Róm 9,33
180. – Erős **köszikla**: Zsolt 62,8; Ézs 17,10
181. – Izráel **kösziklája**. 2Sám 23,2; Ézs 30,29
182. – Oltalmam **kösziklája**: Zsolt 94,22
183. – Szabadításom **kösziklája**: Zsolt 89,27; 5Móz 32,15
184. – Szívem **kösziklája**: Zsolt 73,26
185. – Üdvösségem **kösziklája**: 2Sám 22,47
186. **Kővár**: Zsolt 9,10; Zsolt 94,22
187. Megütközés **köve**: Ézs 8,14; Róm 9,33
188. **Magasságos**: 4Móz 24,16; Csel 7,48
189. **Megemészto** tűz: 5Móz 4,24; Zsid 12,29

190. A **megszentelő** (Úr): 2Móz 31,13; Ez 20,12
191. **Megváltó**: Jób 19,25; Ézs 44,6
192. **Mindenható**: Jób 42,2a; Jel 1,8
193. **Nap**: Zsolt 84,12
194. **Oltalom**: Zsolt 32,7; Ézs 4,5
195. Isten **orcája** (az Ő lényét jelenti); 2Móz 33,14; Ézs 63,9
196. **Osztályrész**: 4Móz 18,20; Zsolt 16,5
197. Jákób (**osztály**)**része**: Jer 10,16; 51,19
198. Igazság **otthona**: Jer 50,7
199. Az **öreg korú**: Dán 7,9.13
200. Emberek **őrizője**: Jób 7,20; Péld 24,12
201. – Izráel **őrizője**: Zsolt 121,4
202. **Örökkévaló** király: 1Tim 1,17
203. **Örökség**: 4Móz 18,20; Józ 13,33
204. **Öröm**: Zsolt 43,4
205. **Ötvös**: Mal 3,3
206. **Pajzs**: 1Móz 15,1; Zsolt 84,12
207. **Pásztor**: Zsolt 23,1; Ézs 40,11
208. Izráel **pásztora**: 1Móz 49,24
209. **Pohár**: Zsolt 16,5; Zsolt 116,13
210. Izráel **reménysége**: Jer 14,8; Jer 17,13
211. **Sajtótaposó** (bornyomó): Ézs 63,2
212. **Sas**: 5Móz 32,11
213. **Segítség**: Zsolt 40,18; Zsid 13,6
214. **Seregek Ura**: 1Sám 15,2; Zsolt 46,8.12
215. **Szabadító**: 2Sám 22,2; Zsolt 18,3
216. – **Szabadító** a nyomorúság idején: Jer 14,8
217. **Szárny**: Zsolt 17,8; 57,2
218. Üdvösségem **szarva**: 2Sám 22,3; Zsolt 18,3
219. A **Szent**: Jób 6,10; Ézs 40,25
220. – Izráel **Szentje**: Zsolt 71,22; Ézs 12,6
221. **Szeretet**: 1Jn 4,8.16
222. **Szikla** lásd: »Kőszikla«
223. **Sziklavár**: Zsolt 31,4; Zsolt 71,3
224. **Szőlősgazda**: Mt 21,33; Jn 15,1
225. **Szövétnék**: 2Sám 22,29; Zsolt 18,29
226. **Teremtő**: Ézs 43,1; Róm 1,25
227. Erős **torony**: Zsolt 61,4; Péld 18,10
228. **Törvényhozó**: Jak 4,12
229. **Tűz**: Ézs 10,17; Mal 3,2
230. **Úr**: 2Móz 24,7; Zsolt 11,5
231. – Könyörülő **Úr**: Ézs 54,10
232. – Uraknak **Ura**: 5Móz 10,17
233. – Örökkön örökké **uralkodó**: 2Móz 15,18
234. **Utas**: Jer 14,8
235. **Üdvösség**: Zsolt 27,1
236. **Vagyok**, aki **Vagyok** (Jehova-Jahve): 2Móz 3,14
237. **Vár**: Zsolt 18,3; 59,18
238. **Vezér**: Jer 3,4
239. **Vigasztaló**: Ézs 51,12; JSir 1,16
240. **Világosság**: Zsolt 27,1; 1Jn 1,5
241. – Izráel **világossága**: Ézs 10,17

242. – Örök **világosság**: Ézs 60,19
243. **Vitéz harcos**: 2Móz 15,3; Ézs 42,13
244. **Vőlegény**: Ézs 62,5; Hós 2,18
245: **Zászló**: lásd: »Jehova-Nisszi«

II. JÉZUS KRISZTUS NEVEI ÉS CÍMEI

1. **Ácsmester**: Mk 6,3
2. **Ádám**: 1Kor 15,45
3. **Ajándék**: Jn 4,10; 2Kor 9,15
4. **Ajtó**: Jn 10k,9
5. **Alázatos szívû**: Mt 11,29
6. **Áldozat**: Róm 3,25; Ef 5,2
7. **Alfa és Ómega**: Jel 22,13
8. **Ámen**: Zsid 3,1
9. **Apostol**: Zsid 3,1
10. **Átok**: Gal 3,13 (vö. 2Kor 5,21)
11. **Atyafi** lásd: »Testvér«
12. **Bárány**: Ézs 53,7; 1Pét 1,19
13. – Húsvéti (páska) **Bárány**: 1Kor 5,7; 1Pét 1,19
14. – Isten **Báránya**: Jn 1,29.36
15. – Megöletett **Bárány**: Jel 5,12; 13,8
16. **Barát**: Mt 11,19; Lk 7,34
17. **Békesség**: Mik 5,5; Ef 2,14
18. Aki mindeneket **betölt** mindenekkel: Ef 1,23
19. **Bíró**: Csel 10,42; 2Tim 4,8
20. **Bölcsesség**: Péld 3,19; 1Kor 1,30
21. **Bûn**: 2Kor 5,21 (vö. Gal 3,13)
22. **Csemete**: Zak 3,8; 6,12
23. – Az Úr **Csemetéje**: Ézs 4,1
24. **Csillag** Jákóbból: 4Móz 24,17
25. **Csodálatos**: Ézs 9,6; Bír 13,18b
26. **Dávid Ága**: Jel 22,16
27. – **Dávid Fia**: Mt 21,15; Lk 18,38
28. – **Dávid Gyökere**: Jel 5,5; 22,16 (vö. Ézs 11,10)
29. – **Dávid Ura**: Mt 22,45; Lk 20,44
30. Akié **egyedül** a halhatatlanság: 1Tim 6,16
31. – **Egyedül** hatalmas: 1Tim 6,15
32. Istennel **Egyenlő**: Fil 2,6
33. **Egyszülött**: Jn 1,14; 1Jn 4,9
34. **Élet**: Jn 11,25; Fil 1,21
35. **Eljövendő**: Mt 11,3; Lk 7,19
36. **Előháj** (én Istenem) arámul: Jn 20,28
37. Az **Első** és Utolsó: Jel 22,13
38. **Első** (mindenekben): Kol 1,18
39. **Elsőszülött**: Róm 8,29; Kol 1,18
40. **Ember**: Jn 19,5; 1Kor 15,47
41. **Engedelmes**: Róm 5,19; Fil 2,8
42. **Én Vagyok**: Mk 14,62; Jn 8,58
43. A ház **Építője**: Zsid 3,3
44. A mindenkor **Esedező**: Zsid 7,25

45. **Fej**: Ef 1,22; Kol 2,19
46. **Fejedelem**: Mt 2,6; Csel 5,31
47. – Békesség **Fejedelme**: Ézs 9,6
48. – Az élet **Fejedelme**: Csel 3,15
49. – A föld királyainak **Fejedelme**: Jel 1,5
50. – A hit **fejedelme és bevezetője**: Zsid 12,2
51. – Messiás-**fejedelem**: Dán 9,25
52. – Az Úr seregének **Fejedelme**: Józs 5,14-15
53. – Üdvösség **Fejedelme**: Zsid 2,10
54. – **Felmagasztalt**: Csel 2,33; Fil 2,9
55. **Feltámadás**: Jn 11,25
56. Lelketek **Felvigyázója**: 1Pét 2,25
57. **Fiú**: Ézs 9,6; Jn 8,36
58. – Ábrahám **Fia**: Mt 1,1 (vö. Lk 3,34)
59. – Ácsmester **Fia**: Mt 13,55
60. – Az áldott (Isten) **Fia**: Mk 14,61
61. – Dávid **Fia**: Mt 21,15; Lk 18,28
62. – Az élő Isten **Fia**: Mt 16,16; Jn 6,69
63. – Ember **Fia**: Mt 23,30; Lk 9,56; Csel 7,56b
64. – Isten **Fia**: Lk 1,35; Jn 20,31
65. – József **Fia**: Lk 3,23; 4,22
66. – A Magasságos **Fia**: Mk 5,7; Lk 1,32
67. – Mária **Fia**: Mt 13,55; Mk 6,3
68. – Az Ő **Fia**: Jn 3,17; Róm 1,3
69. – Szűz **Fia**: Ézs 7,14
70. Isten **formájában**: Fil 2,6
71. – (rab)szolgai **formában**: Fil 2,7
72. **Főpap**: Zsid 2,17; 9,11 (vö. Jel 1,13)
73. **Főpásztor**: 1Pét 5,4
74. **Fundamentum**: Ézs 28,16; 1Kor 3,11
75. **Gabonamag**: Jn 12,24
76. (Házi)**gazda**: Lk 13,25
77. **Gyermek**: Ézs 9,6; Lk 2,12
78. **Hajnalcsillag**: Jel 22,16
79. Emberhez **hasonló**: Fil 2,7
80. – Bűn testének **hasonlatosságában**: Róm 8,3
81. **Hű Tanúbizonyosság**: Jel 1,5; 3,14
82. Az **Igaz**: Csel 3,14; 7,52
83. – **Igaz** mag: Jer 23,5
84. – **Igaz** sarj: Jer 33,15
85. **Igazság**; ez »a valóság«: Jn 8,32; 14,6
86. **Ige** (Logos): Jn 1,14; Jel 19,13
87. **Immánuel** (velünk az Isten): Ézs 7,14; Mt 1,23
88. **Isai** (Jesse) gyökere: Ézs 11,1; Róm 15,12
89. Erős **Isten**: Ézs 9,6
90. – Mindenek fölött örökké áldandó **Isten**: Róm 9,5
91. – Nagy **Isten** és Megtartó: Tit 2,13
92. – Testben megjelent **Isten**: 1 Tim 3,16
93. **Jesse** gyökere, lásd: »Isai gyökere«
94. **Jó illat**: Ef 5,2
95. **Jövevény**: Lk 24,18
96. **Kenyér**: Jn 6,35.58

97. Isten képe: Kol 1,15
98. Az Ő (Isten) valóságának **képmása** (aki az Ő lényeg-valóságának »a legjellemzőbbje): Zsid 1,3
99. **Kezdet**: Péld 8,22
100. – Isten teremtésének **kiindulása** = »Akiből, Akiben (által) és Akire nézve«: Jel 3,14 (vö Jn 1,3) Kol 1,16
101. – **Kezdet és vég**: Jel 22,13
102. – Az Úr útjának **kezdet**e: Péld 8,22
103. **Kezes**: Zsid 7,22
104. **Kézműves**: Péld 8,30
105. **Király**: Zak 9,9; Mt 21,5
106. – Dávid, az ő **Királyuk**: Jer 30,9
107. – Igazság **Királya** és békesség **Királya**: Zsid 7,2
108. – Izráel **Királya**: Jn 1,50; 12,13
109. – Uralkodó (**király**) Jákób háza fölött: Lk 1,33
110. – Királyok **Királya**: 1Tim 6,15; Jel 19,16
111. – A zsidók **Királya**. Mt 2,2; Mk 15,26
112. **Királyi pálca** Izráelből: 4Móz 24,17
113. **Kő**: Zsolt 118,22; Mt 21,42
114. – Kéz nélküli **Kő**: Dán 2,34
115. – Becses **Kő**: 1Pét 2,4
116. – Élő **Kő**: 1Pét 2,4
117. – Megütkezés **Köve**: 1Pét 2,7
118. – Megvetett **Kő**: Csel 4,11; 1Pét 2,4
119. **Kőszikla**: 1Kor 10,4
120. – Megbotránkozás **sziklája**: Ézs 8,14; Róm 9,33
121. **Közbenjáró**: Gal 3,20; 1Tim 2,5
122. – Új szövetség **Közbenjárója**: Zsid 9,15; 12,24
123. A szövetség **Követe**: Mal 3,1
124. **Krisztus**: Jn 7,26; 1Kor 1,17
125. – Ember **Krisztus** Jézus: 1Tim 2,5
126. – Jézus **Krisztus**: Jn 17,3; Róm 16,25
127. – Krisztus **Jézus**: Ef 1,1; Fil 1,1
128. – Úr **Krisztus**: Kol 3,24
129. – Úr Jézus **Krisztus**: Róm 13,14; 2Tesz 1,12
130. – A mi Urunk Jézus **Krisztus**: Róm 16,18; 1Kor 15,57
131. **Kútfő** (forrás): Zak 13,1
132. **Küldött**, követ: Jn 3,34
133. Asszonytól **lett**: Gal 4,4
134. Ábrahám **magva**. Gal 3,16
135. – Igaz **mag** (sarj): Jer 23,5; 33,15
136. A **Megfeszített**: 1Kor 1,23; 2,2
137. **Megszentelő**: Zsid 2,11 (vö. Jn 17,19)
138. **Megtartó** (Üdvözítő): Lk 2,11; Csel 5,31
139. **Megváltó**, lásd: »Megtartó«
140. **Messiás**: Jn 1,42; 4,25
141. **Mester**: Lk 5,5; Jn 13,13
142. Igazság **Napja**: Mal 4,2
143. **Naptámadat** a magasból: Lk 1,78
144. **Názáreti** Jézus: Mk 16,6; Csel 22,8
145. **Népek** bizonyága: Ézs 55,4
146. – **Népek** óhaja: Agg 2,7
147. – **Népek** parancsolója: Ézs 55,4

148. – **Népek** zászlaja: Ézs 11,10
149. **Név**: (mint egy személy lényege): Csel 4,12; Jel 2,3
150. **Oltár**: Zsid 13,10
151. **Oroszlán** Júda nemzetségéből: Jel 4,4 (vö. 1Móz 49,9)
152. **Orvos**: Mt 9,12; Lk 5,31
153. **Örökkévalóság Atyja**: Ézs 9,6
154. Mindennek **örököse**: Zsid 1,2
155. **Pap**, Melkisédek rendje szerint: Zsolt 110,4; Zsid 5,6
156. – Örökkévaló **pap**: Zsid 5,6
157. **Pásztor**: Jn 10,11; 1Pét 2,25
158. **Próféta**: Mt 21,11; Jn 9,17
159. **Rabbi** (Mester): Jn 1,50
160. **Rabbóni** (Mesterem): Jn 20,16
161. **Reménység**: 1Tim 1,1
162. – A dicsőség **reménysége**: Kol 1,27
163. **Siló**: 1Móz 49,10
164. **Szabadító**: Mt 1,21; Csel 13,23
165. Üdvösség **szarva**: Lk 1,69
166. **Szegletkő**: Ézs 28,16; Ef 2,20
167. Megelevenítő **Szellem**: 1Kor 15,45
168. A **Szent**: Csel 3,14
169. – Isten **Szentje**: Zsolt 16,10; Mk 1,24
170. Örök üdvösség **Szerzője**: Zsid 5,9
171. **Szolga**: Ézs 42,1; Mt 20,26-28; Lk 22,26-27
172. – Isten **Szolgája**: Ézs 42,1; Mt 12,18
173. – Körülmetékedés **Szolgája**: Róm 15,8 (vö. Mt 15,24)
174. – A szent hely és az igazi sátor **Szolgája**: Zsid 8,2
175. **Szószóló** (Parakletos): 1Jn 2,1
176. **Szőlőtő**: Jn 15,1
177. **Szövétnék**: Jel 21,23
178. **Tanácsos**: Ézs 9,6
179. **Tanító**: Mt 7,29; Jn 3,2
180. **Tanúbizonyosság**: 1Tim 2,6
181. **Teljesség**: Jn 1,16; Kol 2,9
182. (Hús)**Test**: (görög: »szarx«, német: »Fleisch«): Jn 1,14; 1Jn 4,3
183. **Test**: (görög: »szóma«, német: »Leib«): Mt 26,26; 1Pét 2,24
184. – Krisztus **Teste** (a Gyülekezet): Róm 12,5; Ef 1,23
185. **Testvér** (atyafi): Mt 12,49; Zsid 2,11
186. Jézus Krisztus tegnap, ma és örökké **Ugyanaz**: Zsid 13,8
187. **Úr**: Jn 13,13; 1Kor 12,5
188. – Uraknak **Ura**: 1Tim 6,15; Jel 19,16
189. – Békesség **Ura**: 2Tesz 3,16
190. – Dicsőség **Ura**: 1Kor 2,8
191. – Mindenek **Ura**: Csel 10,36; Róm 10,12
192. **Út**: Jn 14,6; Zsid 10,20
193. **Útált** és emberektől elhagyott. Ézs 53,3 (vö. Mk 8,31)
194. **Úttörő**, útnyitó: Mik 2,13; Zsid 6,20
195. **Üdvösség**: Jn 4,22; Jel 7,10
196. **Üdvözítő** (Megtartó): 1Móz 41,45a; 1Jn 4,14
197. Isten ama **Választottja**: Lk 23,35b (vö. Ézs 42,1)
198. **Váltság**: Mt 20,28; 1Kor 1,30
199. **Vesszőszál**: Ézs 11,1; 53,2

- 200. **Világosság:** Jn 1,4; 12,46
- 201. – Élet **Világossága:** Jn 8,12 (vö Jn 1,4)
- 202. – Emberek **Világossága:** Jn 1,4
- 203. – Igazi **Világosság:** Jn 1,9
- 204. – Pogányok (népek) **Világossága:** Ézs 42,6; Lk 2,32
- 205. – Világ **Világossága:** Jn 8,12; 9,5
- 206. Isten dicsőségének **visszatükröződése:** Zsid 1,3
- 207. **Vitéz:** Zsolt 45,4
- 208. **Vőlegény:** Mt 25,1; Jn 3,29
- 209. **Zsenge.** 1Kor 15,20.23

III. A SZENT SZELLEMEK (SZENTLÉLEK) NEVEI ÉS TULAJDONSÁGAI*

***Megjegyzés:** Tekintettel arra, hogy a felsorolásban az egyes meghatározások a Károli-Biblia szerint szerepelnek, a görög „pneuma“ (német: „Geist“) szó = „szellem“ helyén (az 52. sz. tételt kivéve) mindenütt „Lélek“ ill. „Szentlélek“ olvasható. Ezért minden esetben a „Lélek“ alatt „Szelleme“-et kell érteni. Pl. 14. Dicsőség **Szelleme:**

- 1. **Ajándék:** Csel 2,38; 8,20
- 2. **Erő:** Csel 1,8; Ef 3,20
- 3. – A Magasságos **Ereje:** Lk 1,25
- 4. – Mennyei **Erő:** Lk 24,49; Csel 1,8
- 5. – A (Szent) **Lélek ereje:** Lk 4,14; Róm 15,13
- 6. **Isten:** Jn 4,24
- 7. **Pártfogó** (új protestáns fordítás szerint): Jn 14,16; 15,26
- 8. **Szél:** Jn 3,8
- 9. **Szemek:** Jel 5,6 (vö. Zak 3,9; 4,10)
- 10. **Szent Lélek:** Zsolt 51,13; Csel 1,8
- 11. – A **Lélek:** Csel 16,7; 1Pét 1,2
- 12. – Az Atya **Lelke:** Mt 10,20
- 13. – Bölcsesség **Lelke:** 2Móz 28,3; Ef 1,17
- 14. – Dicsőség **Lelke:** 1Pét 4,14
- 15. – Élet **Lelke:** Róm 8,2; Jel 11,11
- 16. – Az élő Isten **Lelke:** 2Kor 3,3
- 17. – Engedelmesség **Lelke:** Zsolt 51,14
- 18. – Erő **Lelke:** 2Tim 1,7
- 19. – Erős **Lélek:** Zsolt 51,12
- 20. – Értelem **Lelke:** Ézs 11,2
- 21. – Az Ő **Fiának Lelke:** Gal 4,6 (vö. Róm 8,15)
- 22. – Fiúság **Lelke:** Róm 8,15 (vö. Gal 4,5-6)
- 23. – Hatalom **Lelke:** Ézs 11,2
- 24. – A hét **Lélek:** Jel 1,4; 4,5 (vö. 11,2)
- 25. – A hit **Lelke:** 2Kor 4,13
- 26. – A valóság **Lelke:** Jn 14,17; 15,26
- 27. – Az ígéret **Szent Lelke:** Ef 1,13
- 28. – Isten **Lelke:** 2Móz 31,3; 1Kor 2,11
- 29. – Istenből való **Lélek:** 1Kor 2,11
- 30. – Ítélet **Lelke:** Ézs 4,3 (vö. Jn 16,8)
- 31. – Jézus krisztus **Lelke:** Fil 1,19 (vö. Gal 4,6)
- 32. – A Te jó **Lelked.** Neh 9,20; Zsolt 143,10
- 33. – Józanság **Lelke:** 2Tim 1,7
- 34. – Kegyelem **Lelke:** Zak 12,10; Zsid 10,29

35. – Kijelentés **Lelke**: Ef 1,17
 36. – Könyörgés **Lelke**: (új protestáns fordítás szerint): Zak 12,10 (vö. Róm 8,26)
 37. – Könyörületesség **Lelke**: Zak 12,10
 38. – Krisztus **Lelke**: Róm 8,9; 1Pét 1,11
 39. – **Lélek** a magasból: Ézs 32,15
 40. – Megégetés **Lelke**: Ézs 4,3 (vö. Mt 2,11)
 41. – Mély álmom **Lelke**: Ézs 29,10 (vö. Róm 11,8)
 42. – Örökkévaló **Lélek**: Zsid 9,14
 43. – A próféta **Lelke**: Jel 19,10 (vö. 1Pét 1,11)
 44. – Az **Ő szájának lehelete** (héber: »ruah«, görög: »pneuma«): Zsolt 33,6; 2Tesz 2,8
 45. – Szelídség **Lelke**: 1Kor 4,21; Gal 6,1
 46. – A szentség **Lelke**: Róm 1,4
 47. – Szeretet **Lelke**: 2Tim 1,7
 48. – Tanács **Lelke**: Ézs 11,2
 49. – Új **Lélek**: Ez 11,19; 36,26 (vö. Tit 3,5)
 50. – Az Úr **Lelke**: Bír 6,34; Csel 8,39
 51. – Az Úr félelmének **Lelke**: Ézs 11,2
 52. – Megelevenítő **Szellem**: 1Kor 15,45
 53. – A **Lélek** egysége: Ef 4,3
 54. – A **(Szent) Lélek** ereje, lásd: »A (Szent) Lélek ereje«
 55. – A **Lélek** gondolata: Róm 8,6.27
 56. – A **Lélek** gyümölcse: Gal 5,22
 57. – A **Lélek** kardja: Ef 6,17
 58. – A **Szentlélek** közössége: 2Kor 13,13; Fil 2,1
 59. – **Lélek** megmutatása: 1Kor 2,4
 60. – A **Szentlélek** megújítása: Tit 3,5 (vö. Ef 4,23)
 61. – A **Szentlélek** öröme: 1Tesz 1,6
 62. – Jézus Krisztus **Lelkének** segedelme: Fil 1,19
 63. – A **Lélek** (meg)szentelése: 2Tesz 2,13; 1Pét 1,2
 64. – A **Lélek** szeretete: Róm 15,30
 65. – **Lélekben** való szeretet: Kol 1,9
 66. – A **Lélek** szolgálata: 2Kor 3,8
 67. – Az élet **Lelkének** törvénye: Róm 8,2
 68. – A **Lélek** újsága (új volta): Róm 7,6
 69. – A **Szentlélek** vigasztalása: Csel 9,31
 70. – A **Lélek** záloga: 2Kor 1,22; Ef 1,14
 71. – A **Lélek** zsengeje: Róm 8,23
 72. **Vigasztaló**: Jn 14,16; 15,26
- FÜGGELÉK

IV. AZ ÚR MEGVÁLTOTTAINAK NEVEI

1. **Anyaszentegyház**, lásd: »Gyülekezet«
2. **Bárány**: Lk 10,3; Jn 21,15
3. Jézus Krisztus **barátai**: Jn 15,14 (vö. Jak 2,23)
4. Isten **csaldja** (cselédei): Ef 2,19
5. A hit **családtagjai** (cselédei): Gal 6,10
6. **Csillagok** e világon: Fil 2,15
7. **Edény**: Róm 9,23; 2Tim 2,21
8. – Irgalom **edényei**: Róm 9,23
9. **Egyház**, lásd: »Gyülekezet«

10. **Egy lélek** (szellem) az Úrral: 1Kor 6,17 (vö. 2Kor 3,18)
11. **Egyek** Jézus Krisztusban: Gal 3,28
12. **Elhívott** (hivatalos): Júd 1,1
13. **Építőmester**: 1Kor 3,10
14. **Épület**: Ef 2,21
15. – Isten **Épülete**: 1Kor 39,1
16. **Ábrahám fiai**: Lk 19,9; Gal 3,7
17. – Az élő Isten **fiai**: Róm 9,26
18. – Feltámadás **fiai**: Lk 20,36
19. – Ígéret **fiai**: Róm 9,8
20. – Isten **fiai**: Jn 1,12; Róm 8,14
21. – A Magasságos **fiai**: Lk 6,35
22. – A Mennyei Atya **fiai**: Mt 5,45
23. – A nappal **fiai**: 1Tesz 5,4
24. – A szabad **fiai**: Gal 4,31
25. – Világosság **fiai**: Ef 5,8; 1Tesz 5,4 (vö. Kol 1,12)
26. **Földműves**, szántóvető: 2Tim 2,6; Jak 5,7
27. **Ígéret gyermeke**: Gal 4,28
28. – Isten **gyermeke**: Fil 2,15; 1Jn 3,2
29. **Gyülekezet** (Ekklesia): Csel 5,11; 1Kor 12,28
30. – Az élő Isten **Gyülekezete**: 1Tim 3,15 (vö. 2Kor 6,16)
31. – Az elsősülöttek **Gyülekezete**: Zsid 12,23
32. – Isten **Gyülekezete**: Csel 20,28; 1Kor 10,32
33. Isten **hajléka**: Ef 2,22 (vö. 2Kor 6,16)
34. **Harcos**, vitéz: 2Tim 2,3.4
35. Isten **háza**: 1Tim 3,15; 1Pét 4,17
36. – Krisztus **háza**: Zsid 3,6
37. – Lelki (szellemi) **ház**: 1Pét 2,5
38. Akik egyenlő drága **hitet** nyertek: 2Pét 1,1
39. **Hivatalos**: Jel 17,14; 19,9
40. **Hivő**: Csel 4,32; 2Kor 6,15
41. **Jövevény** (e világban) (szétszórt): 1Pét 1,1; 2,11 (vö. Zsid 11,13)
42. **Juh**: Mt 25,33; Jn 21,16
43. **Keresztyén** (krisztusiak, Krisztuséi): Csel 11,26; 1Pét 4,16
44. Isten **királyai és papjai**: Jel 1,6; 5,10
45. Élő **kő**: 1Pét 2,5
46. Isten **követője**: Ef 5,1 (leutánzó)
47. – Krisztus **követője** (leutánzóim legyetek, ahogy én a Krisztusé vagyok): 1Kor 11,1
48. Jézus Krisztus által **megtartott**: Júd 1,1
49. Drága véren **megváltott**: 1Pét 1,19; Jel 5,9 (megvásárolt) (vö. Csel 20,28)
50. – Az Úr **megváltottja**: Ézs 53,10; 62,12
51. **Menyasszony**: 2Kor 11,2; Jel 22,17
52. **Munkás**: Mt 20,1; 1Tim 5,1–18b
53. Isten **munkatársa**: 1Kor 3,9
54. Szent **nemzet**: 1Pét 2,9
55. Kiválasztott **nemzetség**: 1Pét 2,9
56. Isten **népe**: 2Kor 6,16; Zsid 4,9
57. – Megtartásra való **nép**: 1Pét 2,9
58. – Az Ő **tulajdon népe**: Tit 2,14
59. **Nyáj**: Csel 20,28; 1Pét 5,2
60. Az igazság **oszlopa és erőssége**: 1Tim 3,15
61. **Ígéret szerinti örökös**: Gal 3,29; Zsid 6,17

62. – Isten **örököse**: Róm 8,17; Gal 4,7
63. – **Örököse** az Országnek: Jak 2,5
64. – Örök élet **örököse**: Tit 3,7
65. – Az üdvösség **örököse**: Zsid 1,14
66. Krisztus **örököstársa** (-sal együtt örökölők) (Krisztusnak az Ő örökségében társai): Róm 8,17
67. – (Az asszonyok) **társörökös** az élet kegyelmében: 1Pét 3,7
68. – (A pogányok) együtt **öröklő-társak**: Ef 3,6
69. Az **Övéi**: 2Tim 2,19
70. Isten és Krisztus **papja**: Jel 20,6
71. – Királyi **papság**: 1Pét 2,9
72. – Szent **papság**: 1Pét 2,5
73. Az Úr **plántái**: Ézs 61,3
74. Szentek **polgártársai**: Ef 2,19 (vö. Fil 3,20)
75. Az ígélet **részesei**: Ef 3,6
76. Isten titkainak **sáfára**: 1Kor 4,1
77. Elsőszülöttek **serege**: Zsid 12,23
78. Föld **sója**: Mt 5,13 (vö. Mk 9,50)
79. Az Úr **szabadosa**: 1Kor 7,22
80. Isten **szántó földje**: 1Kor 3,9
81. **Szent**: Csel 9,13; Kol 1,12
82. – Elhívott **szent**: Róm 1,7; 1Kor 1,2
83. – Krisztus Jézusban hívő **szent**: Ef 1,1
84. – **Szent** testvések (atyafiak): Zsid 3,1
85. Szeplőtlen **szûz**: 2Kor 11,2
86. Isten **szetettei**: Róm 1,7; 1Jn 4,10
87. Igazság (megigazultság) **szolgája**: Róm 6,18
88. – Isten **szolgája**: 2Kor 6,4; 1Pét 2,16
89. – (Az Úr) Jézus Krisztus **szolgája**: Fil 1,1; Jak 1,1
90. – Krisztus **szolgája**: 1Kor 4,1; Kol 1,7
91. – Krisztus Jézus **szolgája**: 1Tim 4,6
92. – Az Úr **szolgája**: 2Tim 2,24
93. – Az Úrban elhívott **szolga**: 1Kor 7,22
94. **Szolgatárs**: Jel 19,10; 22,9
95. **Szólóvessző**: Jn 15,5
96. Lélektől (Szellemtől) **született**: Jn 3,8
97. – Újonnan **született** (felülről); Jn 3,3; 1Pét 1,23
98. – Istenből **született**: Jn 1,13; 1Jn 3,9
99. Krisztus Testének **tagjai**: Róm 12,4; Ef 4,16
100. Tanítvány: Csel 6,1; 15,10
101. – Az Úr tanítványa: Csel 9,1
102. **Tanú**: Csel 1,8
103. Isten **temploma**: 1Kor 3,16; 2Kor 6,16
104. – Az élő Isten **temploma**: 2Kor 6,16
105. – A szentlélek (Szent Szellem) **temploma**: 1Kor 6,19
106. – Szent **templom** az Úrban: Ef 2,21
107. **Test** (görög: „szóma”, német: Leib): 1Kor 12,12; Kol 1,18
108. – Egy **test**: 1Kor 12,20; Ef 4,4
109. – Krisztus **teste**: 1Kor 12,27; Ef 4,12
110. Jézus Krisztus **testvérei**: Mt 12,49; Zsid 2,11
111. Szent **testvérek**: Zsid 3,1
112. Az Ő **tulajdona**: Ef 1,14

113. **Új ember**: Ef 4,24; Kol 3,10
114. Választott: Jel 17,14
115. – Az együtt **választottai**: 1Pét 5,13
116. – Isten **választottai**: Róm 8,33; Kol 3,12
117. – **Kiválasztott** az Úrban: Róm 16,13
118. **Vándor** (e világban): 1Pét 2,11 (vö. Zsid 11,13)
119. **Világosság** az Úrban: Ef 5,8
120. – Világ **világossága**: Mt 5,14
121. Isten teremtményeinek **zsongéje**: Jak 1,18; Jel 14,4

V. JERUZSÁLEM NEVEI

1. Mindnyájunk **anyja**: Gal 4,26
2. **Áriel** (oroszlánom Isten = erőm Isten, vagy Isten tűzhelye): Ézs 29,1.7 (vö. Ez 43,15–16)
3. **Dicsőséges** e földön: Ézs 62,7
4. **Elhagyott**: Ézs 54,1; 60,14b–15 (vö. Ézs 49,21)
5. Királyi **fejdísz**: Ézs 62,3.6a
6. A Bárány **felesége**: Jel 21,9–10
7. **Férjhez adott**: Ézs 62,4
8. **Én gyönyörűségem** (az Úré): Ézs 62,4
9. **Gyűlölt**: Ézs 60,15
10. Isten **hajléka, lakhelye**: Zsolt 76,3; 132,13
11. – Nyugalom **hajléka**: Ézs 33,20
12. Igazság **háza**: Jer 31,23
13. **Hegy** a síkon: Jer 17,3
14. – Seregek Urának **hegye**: Zak 8,3
15. – Sion **hegye**: Ézs 29,8; Zsid 12,22
16. – A ház (templom) **hegye**: Jer 26,18; Mik 3,12
17. – Isten **hegye**: Zsolt 36,7
18. – Szent **hegy**: Zsolt 2,6; Jóel 3,17
19. – Az Úr **hegye**: Zsolt 24,3; Ézs 2,3
20. – Az Úr házának **hegye**: Ézs 2,2
21. **Jebus**: Bír 19,10; 1Krón 11,4
22. Magasságos **Jeruzsálem**: Gal 4,26
23. – Mennyei **Jeruzsálem**: Zsid 12,22
24. – Mostani **Jeruzsálem**: Gal 4,25
25. – Szent **Jeruzsálem**: Jel 21,20
26. – Új **Jeruzsálem**: Jel 3,12; 21,2
27. Az Úr **királyi széke**: Jer 3,17
28. Dicsőség **koronája**: Ézs 62,3
29. **Kőhalom**: Jer 9,11
30. **Lábaim helye**: Ézs 60,13
31. **Látás** völgye: Ézs 22,1
32. Jeruzsálem **leánya**: Zak 9,9; JSir 2,13
33. – Sion **leánya**: Zak 9,9; Mt 21,5
34. **Meddő**: Ézs 54,1; Gal 4,27
35. **Menyasszony**: Jel 21,2.9
36. **Nyomtató kő**: Zak 12,3
37. **Oholibá** (sátram őbenne): Ez 23,4.36
38. Isten **oroszlánja**, lásd: „Ariel”
39. **Ott** az Úr (Maga az Úr van itt!): Ez 48,35

40. Az egész föld **öröme**: Zsolt 48,3; JSir 2,15
 41. **Puszt**a: Ézs 62,4
 42. **Részegítő pohár**: Zak 12,2
 43. **Sálem**: 1Móz 14,18
 44. **Sion**: 2Sám 5,7; 1Krón 11,5
 45. – Sion hegye, lásd. „Sion **hegye**”
 46. – Izráel Szentjének **Siona**: Ézs 60,14
 47. **Sodoma és Egyiptom**: Jel 11,8
 48. **Szabad**: Gal 4,26
 49. **Szegény**: Ézs 54,11
 50. **Szélvész**től hányt: Ézs 54,11
 51. **Szenthelyem**: Ézs 60,13
 52. Tökéletes **szépség**: JSir 2,15 (vö. Zsolt 50,2)
 53. A síkság **szirtje**: Jer 21,13
 54. Sakálok **tanyája**: Jer 9,11
 55. Isten **tűzhelye**, lásd: „Ariel”
 56. A **város**: Mt 21,17; Lk 19,41
 57. – Dávid **városa**: 2Sám 5,7; 1Kir 8,1
 58. – Az élő Isten **városa**: Zsid 12,22
 59. – Hû **város**: Ézs 1,21.26
 60. – Igaz **város**: Ézs 1,26
 61. – Igazság **városa**: Zak 8,3
 62. – Isten **városa**: Zsolt 48, 2; 87,3
 63. – Júda **városa**: 2Krón 25,28
 64. – Lármával teljes, zajos **város**: Ézs 22,2
 65. – Nagy **város**: Jel 21,10
 66. – A nagy király **városa**: Zsolt 48,3; Mt 5,35
 67. – Nem elhagyott **város**: Ézs 62,12
 68. – Örvendező **város**: Ézs 22,2
 69. – Seregek Urának **városa**: Zsolt 48,9
 70. – Szent **város**: Ézs 48,2; Jel 21,1
 71. – Az Úr **városa**: Ézs 60,14
 72. – Ünnepeink **városa**: Ézs 33,20
 73. **Vigasztalás nélkül** való: Ézs 54,11

VI. JÉZUS KRISZTUS CSODÁI

	Máté	Márk	Lukács
1. A TERMÉSZET ERŐI FELETT VALÓ HATALOM			
A csodálatos halfogás a feltámadás után			
A fügefá megátkozása	21,18-22	11,12–14,20	
Jézus a tengeren jár	14,25-29		
Kánai menyegző, víz borrá változtatása			
4000 ember megvendégelése	15,32-38	8,1-9	
5000 ember megvendégelése	14,15-21	6,35-44	9,12-17
Péter csodálatos halfogása			5,1-11
Státer a hal szájában	17,24-27		

A vihar lecsendesítése	8,23-27	4,37-41	8,22-25
2. TESTI ÉS SZELLEMI (LELKI) BETEGSÉGEK GYÓGYÍTÁSA			
A bélpoklos meggyógyítása	8,2-3	1,40-42	5,12-13
A betsaidai vak		8,22-26	
A gutaütött meggyógyítása	9,2-7	2,3-12	5,18-25
A 38 éves beteg meggyógyítása			
A kapernaumi százados szolgája	8,5-13		7,1-10
A kánaáni asszony lánya	15,21-28	7,24-30	
A két vak	9,27-31		
A királyi ember fia			
Málkus füle	26,51	14,47	4,50-51
A meggörbült asszony			13,11-13
A megszállott gadarénus	8,28-34	5,1-15	8,27-35
Az ördögös fiú meggyógyítása	17,14-18	9,17-29	9,38-43
Az ördögös néma	9,32-33		11,14
Péter anyósa (napa)	8,14-15	1,30-31	4,38-39
A süketnéma meggyógyítása		7,31-37	
A szárazkezű ember meggyógyítása	12,10-13	3,1-5	6,6-10
A tíz bélpoklos meggyógyítása			17,11-19
A vak Bartimeus és mások	20,29-34	10,46-52	18,35-43
A vak néma ördögös	12,22		
A vakon született			
A vérfolyásos asszony	9,20-22	5,25-29	8,43-48
A vízkóros			14,1-4
A zsinagógái ördögös		1,23-26	4,33-35
3. HALOTTAK FELTÁMASZTÁSA			
Jairus leánya	9,18-19	5,22-24	8,41-42
Lázár			
Naini ifjú			7,11-15

VII. JÉZUS KRISZTUS HASONLATAI

	Máté	Márk	Lukács
1. A MENNYEK ORSZÁGÁRÓL (KIRÁLYI URALMÁRÓL) SZÓLÓ PÉLDÁZATOK			
Háló (gyalom)	13,47-48		
Igaz (drága) gyöngy	13,45-46		
Konkoly	13,24-30		
Kovács	13,33		13,20-21
Magától felnövő mag		4,26-29	

Mustár mag	13,31-32	4,30-32	13,18-19
A négyfajta szántófield	13,3-8	4,3-8	8,5-8
A szántófieldben elrejtett kincs	13,44		
2. ELVESZETT, DE MEGTALÁLTATOTT			
Az elveszett drahma			15,8-10
Az elveszett juh	18,12-13		
A tékozló (elveszett) fiú			15,11-32
3. GAZDAGSÁG ÉS IRGALMASSÁG			
A bolond gazdag			
A gazdag és Lázár			16,19-31
A gonosz szolga	18,23-24		
A hamis sáfár			16,1-8
Az irgalmas samaritánus			10,30-37
A két adós			7,41-43
4. KÖVETÉS; feltételek, engedelmesség; hűség; vigyázás			
A gonosz szőlőművesek	21,33-41	12,1-9	20,9-16
A két testvér	21,28-31		
A királyi menyegző	22,2-14		
A kösziklára épített ház	7,21-27		6,46-49
A nagy vacsora			14,16-24
Az okos és gonosz szolga			12,42-48
A szőlőművészek	20,1-16		
A talentumok	25,14-30		19,12-27
A toronyépítés			14,28-33
A tíz szûz	25,1-13		
Az úr és a szolga			17,7-10
A vigyázó szolga			12,35-40
5. AZ IMÁDSÁGRÓL			
A farizeus és a vámszedő			18,10-14
Az istentelen bíró és az özvegy			18,2-5
A tolakodó barát			11,5-8
6 KÜLÖNBÖZŐ PÉLDÁZATOK			
A föld sója	5,13		
Fő hely a lakodalomban			14,7-14
Az ítélet (juhok és kecskék) – élők felett	25,31-46		
A lámpás	5,14-15	4,21-22	8,16; 11,33
A terméketlen fügefafa			13,6-9
Új bor, ó tömlő	9,17	2,22	5,37-38
Új folt ócska ruhán	9,16	2,21	5,36
A zöldellő fügefafa	24,32-33	13,28-29	21,29-32
7. ÉN VAGYOK			

Az élet kenyere
A világ világossága
Az ajtó
A jó pásztor
A feltámadás és az élet
Az út
A szőlőtő

VIII. CSODÁK AZ ÓSZÖVETSÉGBEN

1. EGYIPTOMBAN

Mózes csodái 2Móz 4
Áron botja kígyóvá változik 2Móz 7,10
A tíz csapás (a víz vérré válik, békák, tetvek, böglyök, dögvész, fekély, jégeső, sáskák, sötétség, elsősülöttek pusztulása) 2Móz 7–10
2Móz 12,29
Átkelés a Veres-tengeren 2Móz 14,21

2. A PUSZTÁBAN

A márai víz megédesítése 2Móz 15,23–25
Manna 2Móz 16,14–15
Víz a sziklából Refidimben 2Móz 17,5–6
Nádáb és Abihu halála 3Móz 10,1–2
Táborégés 4Móz 11,1
Kóré, Dáhán, Abirám halála 4Móz 16,31–32
Áron vesszeje kivirágzik 4Móz 17,8
Víz a meribai sziklából 4Móz 20,7–11
Érc kígyó 4Móz 21,8–9
A Jordán folyó megáll Józ 3,14–17

3. KÁNAÁNBAN, JÓZSUÉ ALATT

Jerikó pusztulása Józ 6,5.20
Nap és hold megállítása Józ 10,12–13

4. SÁMSON CSODÁI

Oroszlánkölők kettészakítása Bír 14,5–6
Filiszteusok megölése Bír 14,19
Kapu elvitele Bír 16,3
A ház romba döntése Bír 16,28–30

5. SÁMUEL CSODÁJA

Mennydörgés és eső 1Sám 12,18

6. A KIRÁLYOK ALATT

Uzza halála a frigyládánál 2Sám 6,6–7
Jeroboám keze megszárad és meggyógyul, a bétheli oltár elpusztul 1Kir 13,4–6

7. ILLÉS CSODÁI

Három év, hat hónapig nem volt eső 1Kir 17,1; Jak 5,17–
A sareptai özvegy olaja és lisztje 1Kir 17,14
Az özvegy fiának feltámasztása 1Kir 17,17–22
A Kármel-hegyi áldozatgyűjtás 1Kir 18,38
Újból van eső 1Kir 18,41–45
A katonák megégetése 2Kir 1,10
A Jordán kettéválasztása 2Kir 2,8

8. ELIZEUS CSODÁI

A Jordán kettéválasztása	2Kir 2,14
A jerikói vizek meggyógyítása	2Kir 2,21
A bétheli gyerekek halála	2Kir 2,24
A sereg ivóvize Moábnál	2Kir 2,16–17
Az özvegy olajának megszorítása	2Kir 4,2–6
A sunemi asszony fia feltámad	2Kir 4,32
A halálos ételek megjavulnak	2Kir 4,38–41
Száz ember eszik húsz kenyérből	2Kir 4,42–44
Naámán meggyógyítása	2Kir 5,10–14
Géházi poklossága	2Kir 5,27
A fejsze úszik	2Kir 6,5–6
A szolga szeme megnyílik	2Kir 6,17
A szír seregek veresége	2Kir 6,18
Elizeus teteme mellé fektetett ember feltámad	2Kir 13,21
9. ÉZSAIÁS ÁLTAL EMLÍTETT CSODÁK	
Sénakherib seregének pusztulása	2Kir 19,35
Ezékiás meggyógyítása	2Kir 20,7
Akház napóráján visszamegy az árnyék (Ezékiás alatt)	2Kir 20,9
10. A FOGSÁGBAN	
Három ifjú a tüzes kemencében	Dán 3,19–27
Nabukodonozor betegsége és gyógyulása	Dán 4
Dániel az oroszlánveremben	Dán 6
11. KÜLÖNBÖZŐK	
Gedeon gyapja	Bír 6,37–40
Filiszteusok veresége, Dágon bálvány leesik	1Sám 5,3–4
Uzziás bélpoklossága	2Kron 26,16–21
Jónás szabadulása	Jón 2,1–11